

ჯემალ ქირია

პალეატრისტიკა

ტომი 8

შავი,
წითელი,
ჭრელი...

(წიგნი მესამე ტრილოგიისა
„კიბე იაკობისი“)

თბილისი 2008
გამომცემლობა „საარი“

ნანილი 1

შავი, ნითელი...

ამ ტომში დასტამბულია ტრილოგიის მესამე წიგნი.
რომანის ტექსტი გამოქვეყნდა ჟურნალ „ცისკარში“ (2001, 8, 9-10, 11-12, 2002, 1)

**ბედნიერებო, თქვენ გიღიმიით ზეცა გუგლია,
აბა, შეხედეთ, როგორ ფრენენ ცაში მართევები,
ამ სწორი გზიდან არასოდეს გადაუსვით,
ამ გზით, ბავშვებო, კომუნიზმში მივემართებით!**

ნ. დ-ძე

1

„მას უნდოდა ეთქვა „არა“, მაგრამ მის სველ ბაგეებს დას-
ცდა „ჰო!“ მიხვდა, რომ შორს შეტოპა, უკან დასახევი გზა მოჭ-
რილი ჰქონდა. საკმაოდ ბევრი იცოდა, ასეთი ცოდნა კი ნაღმია,
რომლის უბეთი ტარება ბენვზე გავლასა ნიშნავს, რადგან
არავინ უწყის, ვინ და როდის დააჭერს ასაფეთქებელ ლილაკზე
თითს. ძალა არავის დაუტანებია, საკუთარი მომავალი თვი-
თონ გამოქვდა, მაგრამ რთულ კომბინაციათა გათვლაში ერ-
თი ვარიანტი გამორჩა: თვითონაც ყულფში ყოფდა თავს და
მარცხისათვის მცირედი შეცდომაც კმაროდა.

მუხის მძიმე კარი ფრთხილად მიხურა და ზურგით მიეყ-
რდნო. ეს იყო ნამიერი სისუსტე, სულის მოთქმის სურვილი...
მისაღების სიჩუმეს არაფერი არღვევდა. მდივანმა ქალმა საკ-
მაოდ ლამაზი, სლავური პირისახე მოაბრუნა, მკაცრი მზერა
შეურბილდა, თითქოს ეკითხებოდა — „შეუძლოდ ხომ არა
ხართ?“ (გონების თვალსაწიერზე ნამით დაიხატა: „მდივანი
ქალი, რომელიც დაახრჩვეს!“ — მკვდარი, გადმოკარკლული
თვალეები, შემაზრზენად გადმოგდებული ენა!). ამან პირზე

©ჯემალ ქირია - „შავი, ნითელი, ქრელი...“

ტექნიკური რედაქტორი: ირინა მარკოზაშვილი

 გამომცემლობა „საანი“

ISBN 978-99940-60-40-5

ცბიერი ღიმილი აღიბეჭდა, რაც ნიშნავდა, უკეთ არასოდეს ვყოფილვარო, და დაიძრა, თან ქალის გაკვირვებული მზერა გაიყოლია. გრძელი დერეფნით საპარადო კიბისაკენ გაემართა. დერეფნის ორივე მხარეს ერთნაირი კარები ჩამწკრივებულიყო, ზედ გვარები და ინიციალები ეწერა. სიწყნარეს ხალიჩაზე ფეხსაცმელების ლანჩების შეხება თუ არღვევდა, თითქოს მორგი ყოფილიყო და სქელ კედლებს მიღმა მიცვალებულები ესვენა. თუმცა იცოდა, სინამდვილეში იქ, მაგიდებს რესპექტაბელური, ინტელიგენტური გარეგნობის მამაკაცები უსხდნენ და ჩაჰკირკიტებდნენ ქალაღებებს, რომლებზეც წერა მწერლის დანერგული ტექსტი ამოიკითხებოდა...

კიბის ბაქანზე ლიფტი გაჩერდა, კარები უხმაუროდ გაიხსნა. კაბინაში ბნელოდა, ალბათ ნათურა გადაინვა...

ნაბიჯი გადადგა და უცებ ფეხი სიცარიელეში მოხვდა, ჭის უკუნში გადავარდა, გაფრინდა...

„ააა!“ — შეჰკვივლა....

ჭის ბნელი სიღრმიდან ვირთხამ ამოხედა...“

2

1993 წლის 21 დეკემბრის გარიჟრაჟზე ტელეფონმა დარეკა. ციოდა. დილის სინათლეს ბურუსი ვერ გაეფანტა, თითქოს ღამეს ეძნელებოდა წასვლა.

ოთახში მრუმე ჰაერი შედედებულიყო, კედლებიდან იწოვდა სიცივეს. თბილი ლოგინიდან ამ პატარა ციმბირეთში გადანაცვლება მეზარებოდა, მაგრამ ზარი არ მასვენებდა.

თვეზე მეტია, ტელეფონი გათიშულია, ვილაცის ნებამ ამნუთას ჩართო.

რა ხდება? ვის გავახსენდი?

თავს ძალა დავატანე. ნამოვჯექი. საბანი მოხერხებულად შემოვიკეცე, თუმცა შიგ სიცივე მაინც იპარება, მაჟრჟოლებს.

ყურმილიც ცივია.

— ალო! — ტელეფონის ზონარი უხსენებელივით დაიგრაგნა, ცივად ბზინავს.

— ბატონი ჯ. ბრძანდებით?

— დიახ!

— ვალიკო ვარ მე, თოლორაია!

„ვინ ვალიკო?“ — ფიქრი ნაცნობთა წრეს მიმოვატარე, მაგრამ ვერავინ მოვიგონე (ეჰ, რაღაც მესხიერება მღალატობს ბოლო დროს, ნოოტროპინია საშოვნო!).

— ალბათ, არ გახსოვართ, პატივცემულო! — ყოყმანს მიმიხვდა. — ბიკენტის ვაჟი ვარ მე, თოლორაიასი, მერეთიდან გეხსომებათ, ალბათ, მამაჩემი!

მეხსომება და მეტი არაა?! ვინც ოდესმე მერეთს გაჰკარებია, თოლორაიების გამორჩეულ ოჯახზე ჭორს მაინც მოჰკრავდა ყურს. „ვალიკო?“ — მეჩოთირა და გუნებაში სახელეების რიგი ჩამოვამწკრივე: ვალიკო — ვილენი — ლესტანი — ლესტამბე! „აჰ, ეგ ლესტამბე თოლორაიაა, პატარა, წითური მაიმუნი მერეთიდან!“

„მას უნდოდა ეთქვა „არა“, მაგრამ მის სველ ბაგეებს დასცდა „ჰო!“ — ეს ადრე დავწერე, როცა ვცდილობდი ხელი წამეკრა, ცხოვრების ასპარეზზე გამეყვანა, მისი კუთვნილი ადგილი მიმეჩინა... ვერ შევძელი!.. დამეკარგა! ახლა კი, აგერ, ტელეფონით მირეკავს... თუ არ ვცდები, ორმოცი წელი გავიდა, რაც „მის სველ ბაგეებს დასცდა „ჰო!“ მერე რა მოხდა? რა მოუტანა ამ „ჰომ“? რა გზებით იარა?

„საინტერესოა!“ — გავიფიქრე.

ყურმილში მოლოდინის ქშენა ისმოდა, ჩემი დუმილი თუ აღელვებდა.

— ჰო, ჩემო ვალიკო, რაზე შენუხებულხარ?

— ხომ იცით, დარეკვაც ჭირს! — ხმაში საყვედური გაუკრთა. — მერეთიდან ძლივს შემატყობინეს... მთხოვეს, როგორმე თქვენთვისაც გადმომეცა...

— ჰო, გისმენ!

ასეც ვიცოდი, ამ ცივ, უსიამოვნო გარიჟრაჟზე რაიმე საწყენი უნდა გამეგო.

— ეფრო ბებია გარდაიცვალა!

„ეფრო ბებია? — ვკითხე საკუთარ თავს. — ვინ ეფრო ბებია, კაცო?“

აჰ, ეფრო ბებია? ეფროსინე? ნესტორ თოდუას თანამეცხედრე და ტატაჩის დედა.

დიახ, ყველაფერი ჩემი დაუდევრობის ბრალია!.. ცაცანა ტრამალების ქარაშოტიან მხარეში დავტოვე, ეფროს ხელი გავუნოდე, შინ ჩამოვიყვანე... კუმტად გახედა ეფრომ მაცხოვრისგორაზე წამომართულ ბელადს და ჩაილაპარაკა: „ფუი, ეშმაკს!“ (ეს იმ წიგნშია, „კვარცხლბეკი“ რომ დავარქვი და „განთიადში“ გამოვაქვეყნე კიდეც, ჰმ, თანაც უჰონორაროდ!).

მერე? მერე ვერ მოვიცალე დედაბრისათვის, სხვა ამბებზე გადავერთე... არადა, ცას ხომ არ გამოეკერებოდა? ოდესმე ხომ მოკვდებოდა!.. ოლონდაც, ჩემი ვალი იყო, ბოლომდე მიმეცილებინა... მე უნდა დამეწერა მისი ცხოვრებისა და გარდაცვალების სცენარი... (კვლავაც უჰონორაროდ?... მეც ხომ მინდა არსებობა!.. ჰმ!).

ამ არცთუ სასიხარულო ფიქრებმა თავში წამიერ გაირბინა, ვალიკოდქეული ლესტამბე კი ყურმილში არ ისვენებდა:

— ხომ იცით, მგზავრობა ძნელია! მატარებლები იგვიანებენ, ვაგონებში ბალღინჯომ თუ არ შეგჭამა, გაითოშები! ავტობუსიც სანდო არ არის... გზები გადაკეტილია... მსუბუქით წახვალ და კრიმინალები ჩამოგსვამენ... ერთი ისეთი „ჭიჭიკო“ ვინათხოვრე, ხელი არავის წაუცდება... იმით ვაპირებ გამგზავრებას... თუ პატივს დამდებთ და წამობრძანებას ინებებთ, ვაგზალთან დაგელოდებით, პირველ საათამდე!

როგორ ცივა! მესამე წელია, გათბობა არ ჩართულა და ბინა გაიყინა... ქალაქში დენი გათიშულია და ქალაქიც გაიყინა... ქვეყანაც გაიყინა...

თუმცა მერეთი დეკემბერშიც მერეთია... იქ გაუსაძლისად არასოდეს ცივა... სახლებში ბუხარია და შიგ ცეცხლი გიზგიზებს!.. ეფრო ბებიას კუბოს დავხედავ, მართალი თოდუას მივუსამძიმრებ...

ორმოცი წელი...

ორმოცი წელი მთელი ცხოვრებაა!

— ჰო, დამელოდე! — ჩავილაპარაკე ყურმილში და აპარატზე ფრთხილად დავაბრუნე.

დრო ბევრი მაქვს, შემიძლია აუჩქარებლად ჩავიცვა, ჩაიდავლიო, სანერ მაგიდას მივუჯდე...

ჩაცმა ვაჟკაცობაა!.. საბანს გადავიგდებ და უმაღლე ცივი ჰაერი შემომეტიმასნება, მაძაგდაგებს... ვჩქარობ! რაც უფრო სწრაფად ჩავიცვამ, მით უფრო მალე ჩავთბუნდები... პერანგის საყელო კისერზე ცივად შემომეჭდობა, ეს ყველაზე არასასიამოვნო წამია, მაგრამ ვძლევ საკუთარ თავს და წუთნახევარში ჩაცმული ვარ... მხრებზე ქურქს მოვიგდებ (ძველი, გაქუცული ქურქი მაქვს, შინ სახმარი!)...

ახლა არა მიშავს!

ირანულ ნავთქურას ვანთებ (შარშანდელი ზამთარი უნავთქუროდ გავატარეთ!), ჩაიდანს შემოვდგამ (ნეტავ ნავით თუ მეყოფა!)... სანამ აშიშინდება, საპარსს მოვიმზადებ, უნდა მოვწესრიგდე...

ონკანში წყალი არ მოდის, ხაპით ვისხამ, დაბანა კი არა, საცოდაობაა...

წყალწყალა ჩაი და პური, ამას საუზმე ჰქვია!

სანერ მაგიდას მივუჯდები. ბოლო დროს იშვიათად ვახერხებ ხოლმე. ფეხები მეყინება, ტანში მბურძგლავს, ალბათ, სიცივისაგან ტვინიც დედდება და იდეების დეფიციტს განვიცდი.

აი, საქალაღდე! შარშან იყო თუ შარშანწინ, ზონარით შევკარი და უჯრაში შევინახე... შემდეგ მოვლენების ქარბორიამ აღმა-დაღმა მატრიალა და თაბახის ეს ფურცლები სულაც მიმავინყდა.

წვრილი, გაუგებარი ხელწერა...

პირველი ფრაზა... უსათვალოდ ამოკითხვა მიჭირს (უკვე სამნახევარს ვხმარობ, პლუსით)... „მას უნდოდა ეთქვა „არა“... ნეტავი ვინ ოხერმა შეუშალა ხელი?... თუ უნდოდა, ეთქვა კიდეც! მაგრამ „არა“ რომ ეთქვა, მაშინ ის ლესტამბე კი არ იქნებოდა, დღეს ვალიკოდ წოდებული, არამედ არიქა ძაძუა, ანდა მართალი თოდუა, ანდა მავანი ვინმე სხვა ბუნებისა და სხვა ყაიდისა... ყველას არ ძალუძს, თქვას „არა!“ („არამც და არამც არ მოგცემ სახელის გამოცვლის უფლებას!“ — ჩემთვის დავიქადნე).

გადავფურცლე... ჯღანი ხელწერა მაქვს... ტექსტი ჯერაც უსათაუროა, თუმცა გონებაში სათაური იმთავითვე ტივიტივებდა — „ამბავი ლესტამბე თოლორაიას სიყვარულისა“.

საინტერესოა, რანაირი სიყვარული შეუძლია კაცს, რომლის ყოველი კაპილარი სიძულვილითაა გავსებული!
ოჰ, სიყვარულო, სიყვარულო!

3

გულგახეთქილი წამოვჯდა. სანოლის ჟანგიანმა ზამბარამ უშნოდ დაიჟღერიალა... ფუი, ეშმაკს!.. რა იყო ეს, რანაირი სიზმარი ნახა... ოთახში ცხელოდა, სუნთქვა ჭირდა... ძლივს გაიხსენა, წუხელ რომ მეძავი ჰყავდა. არაყი დალიეს... მერე აუხირდა და გააგდო... ასაკსრული ქალი იყო, მიდიოდა და ილანძლებოდა, ლესტამბეს კი თავი რუმბივით გასიებოდა და ვერ გაიხსენა, კარი მიუკეცა თუ არა...

ფეხები ძირს გადმოყარა. საფეთქლები სტკიოდა, თვალის გახელა ეზარებოდა და ფლოსტებს ბრმად ეძებდა. ხელსაბნისკენ ტაატიტ ნავიდა, თითქოს იატაკი ქანაობსო. ონკანი მოუშვა და ხელები წყალს შეუშვირა. ერთმანეთს მიწებებულ წამწამებზე სველი თითები ამოისვა, გახსნა... კედლის სარკიდან შავზე შავმა ჯოჯომ შემოჰღრინა... სწრაფად დაიხარა, პირზე წყალი შეისხა, საბოლოოდ გამოფხიზლდა და კვლავ სარკეში ჩაიხედა. ახლალა იცნო თავისი სიფათი, გულდასმით დაათვალიერა...

(„ღმერთი რომ არსებობდეს, არ იკადრებდა ჩემთვის ასეთი „როჟა“ შეერჩია, იდეაში მეც ხომ მისი მსგავსი უნდა ვიყო!“ — ნითელ მოედანზე, ვასილი ნეტარის ტაძრის წინ უთხრა ნატაშას, იმან კი თვალი სწრაფად შეავლო და პირი მიაბრუნა).

ამოიოხრა. არ მოსწონდა ეს ნილაბი: ნაჯახივით წინ წაშვერილი ცხვირ-პირი, სველი ტუჩები, ცხენის ჩაყვითლებულ კბილებს ძლივს რომ მაღავენ, უფერული თვალები, მეჩხერი წარბები და ვინრო შუბლი, ზევიდან ჟღალი, ბუნკა თმა რომ გადმოჰყრია... წვერიც ბუნკა-ბუნკა ეზრდებოდა აქა-იქ, მეჩხრადა...

„თანდათან ვავა ზარქუას ვემსგავსები!“ — ბოლმით გაიფიქრა. უკვირდა ეს მსგავსება ვავასთან („პირველად მუცელში რომ გავინძერი, ალბათ, მაშინ შეხედა მაგ მყრალს დედაჩემ-

მა!“), თუმცა დაკვირვებულ თვალს შეეძლო ამოეკითხა მამის, ბიკენტის ლამაზი ნაკვთების კვალიც.

პირი შეიმშრალა, ოთახში შებრუნდა. ფანჯრის შეორთქლილ მინას ხელი აუსვა. ადრიანი გაზაფხულისათვის ჩვეული, მოსკოვური ჭინჭყლი ამინდი იდგა. ჩამოქუფრულიყო, წვრილად ცრიდა. სახლების ზედა სართულები მქრქალ ნისლოვანებაში იკარგებოდა. ქუჩის მიღმა შენობის ფრონტონზე გადმომდგარი ბეტონის მუშურ-გლახური ნყვილი სველ ბურუსში მიცურავდა... გუნებაში შეიგინა. არ მოსწონდა ეს უჟმური ამინდი, დედაქალაქის თალხი ფერები, თუმცა არც მზიანეთის ფერადოვნებაზე იკლავდა თავს. ვერ იტანდა მავანის გულუბრყვილობას, ვინაც შეფრფინვით აღიქვამს ხეთა და ბალახთა სიხასხასეს. კარგად იცოდა, რომ ყველა ფერი საბოლოოდ თეთრში იკარგება და სამყაროს მშვენიერება მოჩვენებითაა და სიცრუე.

მშვენიერი მხოლოდ ისაა, რაც სასარგებლოა. მშვენიერია ნატაშა, რაკი ის სასარგებლოა...

წუხელ, სანამ მეძავს გადაეყრებოდა, ქუჩიდან დაურეკა. ციოდა, თითები ყურმილს თითქმის მიეყინა. უსმენდა ზუმერს და ჯავრით ფიქრობდა: „იმას რა უჭირს, ჩათბუნებულა მამილოს ბუნაგში, მე კი აქ ვიყინები...“

ტელეფონმა გაიჩხაკუნა.

— ალო!

— ნატაშა, მე ვარ!

— ჰო! — გულცივად შეეპასუხა ქალი.

„მაგის გუნება-განწყობილებას ვინ გაარკვევს!“ — გული აუთრთოლდა ლესტამბეს, ხმას სინაზე შესძინა:

— გადანყდა, დედაქალაქი უნდა დავტოვო, მშობლიურ მხარეში გამამწესეს!

— ნუთუ? — ამ „ნუთუში“ სანუგეშო ვერაფერი ამოიკითხა.

— სალაპარაკო მაქვს!

— რა ვიცი, აბა!

— მოვიდე?

— მამილო შინაა... — ხმას დაუნია ნატაშამ, წუთიერი დუმილის შემდეგ უცებ დასძინა: — ხვალ მოდი!

ნატაშას ხმა თითქოს ათბობდა ტელეფონის ჯიხურს და, როცა ყურმილში წყვეტილი ზუმერი გაისმა, ლესტამბე მარტო შერჩა ნესტით გაჯერებულ სიცივეს.

მეძავიც მაშინ დაინახა.

მოსკოვეური სიცივისა ეშინოდა, გულმუცელი თითქოს შიგნიდან ეყინებოდა. ერთადერთი, რაც სამშობლოსკენ ეწეოდა, მზის მცხუნვარება იყო, თუმცა მზესაც ისე აღიქვამდა, როგორც საყოველთაო ღუმელს, რომელშიც სანვათი უყაირათოდ იხარჯება, რადგან ცისქვეშეთში ყველას თანაბრად უნაწილდება, თუნდაც ამ ვირთხებს, თავი რომ ადამიანებად წარმოუდგენიათ და ქალაქის ჯუნგლებს შესევიათ.

„ესეც ვირთხა!“ — გაიფიქრა და მეძავს ამრეზით შეხედა.

ქალები რატომღაც არა სწყალობდნენ. თავდაპირველად ამაზე ცოფდებოდა. ადრე ეგონა, თუ დედამოსკოვს ჩააღწევდა, იქაური ლამაზმანები ბათმანობით გაუწვევოდნენ, მაგრამ იძულებული გახდა ქუჩის იაფფასიანი მეძავებით დაკმაყოფილებულიყო. გული დაბანილი, ინტელიგენტური ქალებისაკენ მიუწევდა, ოღონდ ესენი თავიდან იცილებდნენ, ზოგნი მოხერხებულად, კეკლუცად და სიცილ-სიცილ, ზოგნიც რუსული პირდაპირობით — „*Пошел вон, рыжая ослица!*“ შეურაცხყოფილი ლესტამბე ასეთ ქალებსა და მეტოქე მამაკაცებს, უმთავრესად ნაცნობ კურსანტებს, გუნებაში სიკვდილით სჯიდა და სულ მალე მისი წარმოსახვა ცხედრებით გაივსო... თავს იმითღა ინუგეშებდა, აქაოდა, სადა მცალია მაგათთვის, ქალის მოსარჯულებლად დახარჯული ენერგია და მოკლე, ბინიერი ტკობა ერთ სასწორზე რანაირად აიწონებო. ამიტომ ასაკი ძილში უფრო შეახსენებდა თავს, სიზმრად გამოეცხადებოდა... დროის ბიუჯეტი მთლიანად ივსებოდა ყოჩალი მეცადინეობითა და პრაქტიკით, რაიც დასაგეში ძალის წვრთნას ედარებოდა...

ტელეფონის ყურმილი ჩამოკიდა, ყურებიანი ქუდი ნიკაპზე შეიკრა, ქულაჯის ბენვიანი საყელო ზევით აინია, თუმცა ნესტის ცივი თათები კისერში მაინც უძვრებოდა.

ხელთათმანს იცვამდა, როცა მეძავი გაუსწორდა და ჩახრინწული ხმით წაუმღერა:

— დასალევი მიყიდე, ლამაზო!

ტროტუარზე მეტი არავინ იყო, მოპირდაპირე მხარეს წყვილი მიიჩქაროდა.

ლესტამბე უცებ საკინძეზე ჩააფრინდა, ჭუჭყიან კედელზე მიაგდო და ბოლმით დაუსისინა:

— დამცინი, შენი... ჩემზე ლამაზი ვერავინ ნახე?

მეძავს პირისახე დასჭმუჭნოდა, თუმცა ჯერაც შერჩენოდა ნაშთი ძველი ხიბლისა. მისი თვალის გუგებში ალკოჰოლი ხრჩოლავდა. მორჩილად დაჰყვა ლესტამბეს ხელს და შემოსცინა:

— ლამაზი მართლაც არ გეთქმის, მაგრამ კაცი ხომ ხარ!

ქალს ბენვის შელახული ქურქი ეცვა, ქურქქვეშ ახლად ჩამქრალი ღუმელის სითბო იგულისხმებოდა და ვაჟმა უცბად გადაწყვიტა:

— წამოდი, გზად არაყსა და ძეხვს ვიყიდი!

არყის ბოთლს ჯიბეში იჩრიდა და ამ დროს ნატაშაზე ფიქრობდა.

რამდენიმე თვის წინ გაიცნო. ისე უნებლიეთ, ისე ბუნებრივად შედგა ყოველივე, თვითონაც გაუკვირდა, ხელი უხეშად რომ არა კრეს. თუმცა ამან ერთგვარად დააეჭვა კიდეც... ქალი მახეა! მხოლოდ ჭკუას შეუძლია ხაფანგის დროულად აღმოჩენა. ეჭვის სასწორი მუდამ მზად უნდა გქონდეს და პინაზე ისეთი რამაც უნდა შეაგდო, რაც ერთი შეხედვით საეჭვო არაა.

საახალწლო დღესასწაულზე კურსანტები როგორღაც კრემლში წაიყვანეს. რიგით მოქალაქეებს ჯერ კიდეც არ უშვებდნენ გალავნის შიგნით. ახალგაზრდა კურსანტები, დიდი პატივით გაამაყებულნი, პირდაღებულნი შესცქეროდნენ სამთავრობო შენობებსა და ძველისძველ ტაძრებს, ცხადია, გარედან, რადგან სქელი კედლები ფარავდა კაბინეტებსა და დარბაზებს, რომლებშიც კაცობრიობის ბედ-იღბალი იხარშებოდა.

მეფეზარბაზანთან შეჯგუფდნენ. ტროტუარის გასწვრივ სხვებიც იდგნენ, ადგილობრივი პატივდებულნი და უცხოელი სტუმრებიც. ფართო მოედნის გადაღმა, არცთუ პომპეზურ მინისტრთა საბჭოს შენობის სადარბაზოს შავი ლიმი-

ზინი მოსწყდა წყვილად. ერთში, ალბათ, მაღალი გვამი იჯდა, მეორეში — შეიარაღებული დაცვა. „ბულგანინი, ბულგანინი!“ — აჩურჩულდა ბრბო, კანტიკუნტი ტაში გაისმა. ბულგანინმა მოქალაქეებს თავი გულგრილად დაუქნია. ცოტა ხანში სადარბაზოს ლიმუზინების მეორე წყვილი მოშორდა. „მიქოიანი, მიქოიანი!“ — კვლავ მოისმა ყოვლისმცოდნეთა ჩურჩული. მიქოიანს მოჰამული პროფილი მოუჩანდა. კაუჭა ცხვირი წინ ჰქონდა გაშვერილი, გაჯავრებულსა ჰგავდა და ბრბოს ყურადღებას არ აქცევდა. წუთიც და ლიმუზინების მესამე წყვილი წამოვიდა. „ხრუშჩოვი, ხრუშჩოვი!“ — ისევე ატყდა ჩურჩული, რასაც საკმაოდ ენერგიული ტაში მოჰყვა. ნიკიტა სერგის ძემ შლაპა მოიხადა, ბრბოს დაუქნია. ფართოდ იღიმებოდა, ლოყები თურაშაულივით დაჰბრანოდა. ლესტამბემაც შემოჰკრა სუსტი ტაში. მის წარმოსახვაში შავი ლიმუზინი კატაფალკად გადაიქცა, ნიკიტა სერგის ძის ცხედარს პატივით რომ მისვინებდა, ხოლო მიმყოლი მანქანის რბილ სავარძელში ნებიერად მოკალათებულიყო მომავლის ლესტამბე თოლორაია, ძე ბიკენტისი, შვილიშვილი ძღვიბი თოლორაიასი. ამ იდემალ, საამო, მაგრამ საშიშ ნაპერწკალს, მის ტვინში რომ აინთო, ვერავინ ამოიკითხავდა, მაგრამ სწორედ ამ დროს იგრძნო დაკვირვებული მზერა, მოიხედა და ქალიშვილის თვალებს შეეფეთა... იქიდან შეუძლებელი რამ ამოიკითხა — უცნობი თითქოს მიუხვდა!

ქალიშვილის გვერდით თბილ ქურქში გახვეული უზომოდ მსუქანი კაცი იდგა. მან რაღაცა უთხრა ქალიშვილს და იმანაც თავი დაუქნია. ლესტამბემ იცნო ქურქიანი. იგი მედილეგეთა შორის ერთი გამორჩეული მედილეგე გახლდათ...

ამ დროს გაისმა ოცმეთაურის ბრძანება. კურსანტები დაიძრნენ. ლესტამბე ცდილობდა ქალიშვილი თვალსაწიეროდან არ დაჰკარგვოდა, მაგრამ ამხანაგების რიგიდან ვერ გამოვიდოდა, ისინი კი კიბეს შეუყვანენ და წუთის შემდეგ ვრცელ, ბრწყინვალე დარბაზში აღმოჩნდნენ. „რა ეღირება ნეტავი?“ — გაიფიქრა ლესტამბემ, როცა თვალი შეავლო ბროლის მძიმე ჭაღებს, კანდელაბრებს, ვიტრაჟებს, გაჩახჩახებულს უთვალავი ნათურით... დარბაზის შუაგულში უზარმაზარი ნაძვისხე

იდგა, მაგრამ ლესტამბეს თვალი სხვა მხარეს გაურბოდა. კურსანტები კედლის გასწვრივ გამწკრივდნენ, სხვა სასწავლებლების მომავალ ოფიცრებს შორის. მეორე მხარეს კი თეთრკაბიანი, მოწინავე კომკავშირელი გოგონები შეყრილიყვნენ, მაღალი კლასის მოსწავლეები და სტუდენტები, ალბათ, წარჩინებული ოჯახების შვილები, ნერვულად წრიალებდნენ, ცმუკავდნენ, ზუზუნებდნენ... ლესტამბე ეძებდა უცნობს, მედილეგეთა შორის გამორჩეულის ქალიშვილს...

იგრილა ორკესტრმა, ჯერ გაუბედავად, მერე და მერე უფრო თამამად დაბზრიალდნენ წყვილები. ლესტამბე კედლის გასწვრივ მიინევადა, რათა მოცეკვავეებს ფეხებში არ ჩავარდნოდა. თვითონ ხომ დიდი ვერაფერი მოცეკვავე იყო და თანაც განბილებისა ეშინოდა.

აგერ ისიც!.. მონყენილი იდგა განცალკევებით... ეტყობა, ვერც იმისი კავალერი დაიძებნა...

ლესტამბემ დასიცხულ ტურზე ენა მოისვა, თავხედურად მიაცივდა.

— ლესტამბე თოლორაია!

— ეს რა, ტროპიკული ხილია?

— ეს ჩემი ფსევდონიმია!

— მაშინ ჩემი ფსევდონომია ნატაშა რასტოვა! — გაეცინა ყმანვილქალს.

მას მართლაც ნატაშა ერქვა, ოღონდ სულ სხვა გვარს ატარებდა. ლესტამბემ ცეკვისაგან თავი შეიკავა, ფეხის ტკივილი მოიმიზეზა, მაგრამ იმ რამდენიმე წუთში, რაც გვერდიგვერდ იდგნენ, იმდენი მოახერხა, ტელეფონის ნომერი დასცინცლა.

მერე დიდხანს ჭოჭმანობდა, დარეკვისა ეშინოდა. მამილო კიბედ კი გამოდგებოდა, მაგრამ მამილოს რისხვა ფერფლად აქცევდა. ერთხელ, მოცალეობის ჟამს, ტელეფონისკენ ხელი გაექცა და ნომერი აკრიფა.

ყურმილი ქალიშვილმა აიღო, თავი მოიკატუნა, ვერ ვიხსენებ, ვინ ლესტამბე და ვინ „ტოლორაიაო“.

— აჰა, კრემლი?.. დღესასწაული?.. გამახსენდა! თქვენ ის ტროპიკული ხილი ბრძანდებით? — სიცილით ჩაიჟღურტულა.

ლესტამბე წამოჭარხლდა, წუთიერი ბოლმა გულში ჩაი-
მარხა და ხითხითით შეეპასუხა, აქაოდა, ხილი რა მოსატანია,
მზიური ტროპიკების შვილი კი ვარო.

— რა გაეწყობა, ამოდით ჩემთან, მოწყენილობისაგან
ლამისაა ვიყმუვლო! — შესთავაზა ნატაშამ.

— მოწყენილობისაგან ლამისაა წყალში გადავვარდე! —
თქვა მეძავმა. — რა მოჟამული ჩანხარ? ვინმემ განყენინა?
აღბათ გგონია, არაყს დავეხარბე და იმიტომ წამოგყევი. ად-
ამიანი მინდა, ვინმეს დაველაპარაკო მინდა...

— კანტი გაგიგონია? — ჰკითხა უცებ ლესტამბემ.

— კანტი რაღაა?

— რაღაა კი არა, ვინაა! კანტი ფილოსოფოსია!

— აფრენ?

— კანტის ფილოსოფიაში ვერ ერკვევი, აბა, შენთან რა
ვილაპარაკო?

კანტის ფილოსოფიაში ვერც ლესტამბე ერკვეოდა, მეძა-
ვი კი შეშინდა. „გიჟია ეს ოხერი!“ — წამოიძახა და სადარბა-
ზოდან პირი იბრუნა.

ლესტამბემ მკლავში ხელი წაატანა, დაუსისინა:

— ნუ მეარტისტები! ამ სართულზე უბნის ინსპექტორი
ცხოვრობს, იხმაურებ და ხელს ჩაგავლებს!

უბნის ინსპექტორით მეძავს თუ შეაშინებ, რითი შეიძლე-
ბა ნატაშას დაშინება, „მამილოს“ შვილისა?

ის კაცი, ნატაშას მამილო, მოგვიანებით გაიცნო. მეტად
მოუცლელი ვინმე ბრძანდებოდა. დადიოდა არცთუ შორეულ
ადგილებში, სადაც გისოსებს მიღმა დალდასმული ადამიანები
ისხდნენ. ძლივს დაჰქონდა უზარმაზარი, გაფიჭვინებული
სხეული. დაბერილი ქუთუთოების ვინრო ჭრილიდან შეხედა-
ვდა მავანს და კუბოში აწვენდა. ლესტამბეს მოეჩვენა, საცაა
შიშისაგან გამეპარებაო. მამილომ ერთი ახედ-დახედა და უკ-
მაყოფილოდ წაიბრუნა: „რა უგავს ამას ქართველს?!“ ლეს-
ტამბე თითქოს დაჩივდა. „ქართველობას“ მისთვის ჯერჯერ-
ობით ხეირი არაფერი მოუტანია. ჯობდა, რა თქმა უნდა,
მთლად რუსად დაბადებულიყო, მაგრამ ბედმა იწინა, მის ძარ-
ღებში ქართულ სისხლსაც ედინა და ამას ვერაფერი შეცვლი-

და... „რა მნიშვნელობა აქვს? — უნდოდა ყოჩაღად ეთქვა. —
ჩვენ ყველანი საბჭოთანი ვართ!“ მაგრამ გაჩუმება არჩია.

— მერეტიდანაა, მამა! — რატრატებდა ამასობაში ნატა-
შა. — სწორად გამოვთქვი? მერეტი... რა ძნელი გასატეხი
ენაა!.. სანამ დაისწავლი, ენაზე დამბლა დაგეცემა... მერე იცი,
თვითონ რა ჰქვია? ლესტანი... ლენინ-სტალინიო... გაგიგონია?

— ლენინ-სტალინიო? — გაიოცა მამილომ, მისმა ნი-
ლაბმა მეტი ინტერესი გამოავლინა.

— ხომ საინტერესოა? — ვერ ითმენდა ნატაშა.

— პასპორტში რა გინერია? — მკაცრად შეეკითხა მამილო.

— ასევე მინერია! — შიშისაგან გააცივა ლესტამბეს.

— ჰო?

— სამოვარს დავდგამ, დავჯდეთ, ჩაი ვსვათ და კამფე-
ტი ვკვნიტოთ! — გამოაცხადა ნატაშამ.

— არა მცალია! მე უნდა წავიდე, კამფეტები თქვენ კვნი-
ტეთ! — ცივად თქვა მამილომ და მძიმე სხეული კარს მიღმა
გაიტანა.

ნატაშა მართლაც დატრიალდა, ელექტროსამოვარი
ათუხთუხა, მაგიდაზე კამფეტებიანი ლანგარი დადგა. დას-
ხდნენ და წრუპეს...

— ჩაი არ დამანახო! — განაცხადა მეძავმა. — თუ არ
გენანება, არაყი დამისხი! წელან უბნის ინსპექტორით მაში-
ნებდი... სულაც ფეხებზე მკიდია! ვიცნობ მაგასაც, თვითონ
ჩემზე ბოზია, დამასკედეს იმაზე, რაც სამი ასოთი აღინიშნება!..
ყველანი ბოზები ხართ! აი, შენ ვინ ოხერი ბრძანდები? ძალღად
გწრთვნიან?... ჯერ ლეკვი ხარ, მუმუ... არ იცი, ვინ იყო მუმუ?
სკოლაში არ გივლია?... ჰოდა, მუმუ ხარ! როცა გაიზრდები, დი-
იდი ძალლი იქნები, თუ, რა თქმა უნდა, კისერზე ქვა არ მოგაბეს
და გერასიმემ წყალში არ გადაგაგდო... ოჰ, ჩემო მუმუ, ცოტათი
გამოანათე, ნუ იღუშები, თორემ წყალში რომ მოგისვრიან, მერე
ამჩემფეხებს გაიღიმებ... ყეფა თუ გეხერხება? ჰამ-ჰამ!.. ეს
წკავენკავია... ხმა რომ დაგიბოხდება, ალავლავდები... ფუი, რა
ჩამოლამებული დრუნჩი გაქვს, თუმცა არა, ნუ იღიმები, დამა-
ლლე ეს კბილები, ასე მგონია, შემჭამს-მეთქი... არც კი ვიცი,
სად უნდა გაკოცოს ადამიანმა... ოჰ, ოჰ, ნუ მიბრაზდები! კაცი

ხომ ხარ? კოცნაობა რად გვინდა, საკაცე თუ დაგიგრძელდა, ესეც საკმარისია... აბა, ხელით მოგისინჯო! ეს შარვალი, ალბათ, აკვანში ჩაგაცვეს და მერე არც ჩაგიხდია, ხვანჯარი არ გეხსნება... თფუ! აქამდე მეგონა, მკვდარსაც გავაცოცხლებ-მეთქი, მაგრამ შენ ბოზი კი არა, ექიმი გინდა... დამისხი არაყი! ცხოვრებას ნუ შეუშინდები! მაგ მჭლე უკანალზე დუჟინ ნემსს რომ შეგირჭობენ, კვიცივით აჭიხვინდები... კიდეც დამისხი! შენც დალიე, გული გაგიმხიარულდება! ზარბაზანში ჭურვი როცა არ გიდევეს, ის ჯართია! თუ არ შეგედლო, ამ ბნელ კიბეზე რას ამომათრიე? სადარბაზოშივე დაგველია... იქნებ ქალი კი არა, კაცი გინდა?.. ჰო, ჰო, ნუ იბღვირები, დალიე და გამოცოცხლდები... ჰამ-ჰამ, ჰიჰიჰი...

— ნადი, შენი... — ლესტამბემ მეძავს კარისაკენ უბიძგა.

— აბა, აბა, მანდილოსანს შეურაცხყოფას ნუ აყენებ!.. მე თვითონ წავალ, აქ რა დამრჩენია... კაცი შენ არა ხარ და ამ ცარიელ ბოთლს ხომ არ შევირჭობ... ჰიჰიჰი, ჰაჰაჰა...

ქალი ბნელ კიბეს ჩაჰყვა, თან გზადაგზა ილანძლებოდა...

ლესტამბე საწოლზე მონყვევით დაეცა, ბალიშს ჩაეხუტა. თავს შეურაცხყოფილად და დამცირებულად გრძნობდა. საკუთარ კაცობაში ეჭვი შეჰპარვოდა. ეს არ იყო პირველი შემთხვევა, როცა ხელი მოეცარა, მაგრამ თავის მარცხს აქამდე მეძავებს აბრალებდა... გაყურდა, გაისუსა... ყურს უგდებდა საკუთარ სხეულს, რომელიც სძულდა მძაფრი სიძულვილით ისევე, როგორც ტუსაღს საკანი, რომლის ერთადერთი კარი ჩაყანგულა და ვერა ღონე ვერ გახსნის... უცებ რაღაც შეიცვალა, ტანში სუსტი ტალღა ამოდრავდა, ძარღვებში ჟრჟოლამ დაუარა, თანდათან მოძლიერდა და მძაფრ ლტოლვაში გადაეზარდა. გიჟივით წამოხტა, ბნელი კიბე ისე ჩაირბინა, საფეხურებს ვერ ხედავდა, ტროტუარზე გავარდა, მიმოიხედა... მეძავი არსად ჩანდა! სიცივემ სველი ლაშებით აკოცა, ცეცხლი უმაღლა ჩაუქრო... ლესტამბე ნაცემივით შებრუნდა, კიბეზე მძიმედ ავიდა, კარი ჩაიკეტა, ბოთლში ჩარჩენილი არაყი, თითქმის ჩაისჭიქა, შეუსვენებლივ გადაყლურნა და ლოგინზე მიეგდო...

იქამდე გორკის ქუჩით მიაღწია. ბნელი გვირაბი შიდა ეზოში შედიოდა. რამდენიმე ჭუჭყიანი, ჩანამქრული ნაძვის მიღმა ტლანქი შენობა ჩანდა. ხუთსართულიანი იყო, მაგრამ თავისი სიმძიმითა და რიხით მეზობელ სახლებს ჯაბნიდა. ადრე თურმე ქუჩისპირას მდგარა, მერმე სიღრმეში გაუჩოჩებიათ, წინ კი სტალინური ეპოქის პომპეზური ნაგებობა წამოაყუდეს... ამ სახლის მალაქერიან და ხალვათ ბინებში შორეული პროვინციებიდან გადმოყვანილი ჩინოსნები ცხოვრობდნენ. სადარბაზოც შთაბეჭდავი ჰქონდა — კიბე გრანიტის ფილებით მოპირკეთებული, მოაჯირი წითელი ხისა...

ლესტამბე მესამე სართულზე ავიდა. ვიღაც შეჭირვებულს ყოველ ბაქანზე თითო ჩამოსანევი სკამი მიუხრახნია, ალბათ, გული ანუხებდა და გზა-გზა ისვენებდა. ლესტამბეს გული კაჟივითა ჰქონდა, მაგრამ, სანამ ზარის ღილაკს თითს დააჭერდა, ჩამოჯდა, მუხლიდან ქარი ამოუშვა, თან ჯიბეში ჩარჩენილ პაპიროსის ნამწვს მოუკიდა და ბოლომდე დაიყვანა.

ამ კარის წინ თითქოს პატარავდებოდა. მაღალი, ჩუქურთმიანი კარი თეთრად გადაეღებათ. ერთ ადგილას ნაფხაჭნი აჩნდა, წარწერა ყოფილა, მაგრამ უკვე არ იკითხებოდა. ანცმა ბიჭუნებმა თუ წაანერეს — „ნატაშა ბოზი!“ თუმცა არა! ამას ვერავინ გაუბედავდა მამილოს, რომლის მძიმე და ქონით გავსებული სხეული სიკვდილის სიცივესა ჰფენდა.

თითი ღილაკს დააჭირა. ბინის სიღრმეში ზარი გარანკუნდა, რასაც ქალიშვილის ხალისიანი ხმა მოჰყვა:

— ახლავე!.. მოითმინეთ!

ეს „ახლავე“ მთელი წუთი გაგრძელდა და ლესტამბეს ტვინში უამრავი მფრთხალი ფიქრი წარმოშვა.

გასაღებმა გაიტკაცუნა. საგდული გადასწიეს. ღრიჭოში ნატაშამ გამოიჭყიტა. „აჰ, შენა!“ — კარი მოარახუნა. ჯაჭვისაგან ათავისუფლებდა, მაგრამ ყოველი ასეთი მოარახუნების დროს ლესტამბეს გული სადღაც უვარდებოდა.

ნატაშამ კარი ფართოდ გააღო.

— შემოდი, შემოდი, ბოძივით ნუ დარჭობილხარ! — ტანზე ჭრელი ხალათი ეცვა, თმაც ჭრელი ხილაბანდით წაეკრა. მაინცდამაინც არ უხდებოდა, შინამოსამსახურეს ამგვანებდა და ლესტამბე შეუთამამდა:

— მარტო ხარ?

— შენ რა, კიდევ ვინმეს ელოდი? იქნებ მამილოსთან მოგინდა საუბარი?

ლესტამბემ მხრები აიჩეჩა.

— არ გირჩევ! („ოჰ, ეს რუსის თამამი გოგოები!“ — გაიფიქრა ლესტამბემ) მამილომ შენი შემოშვება ამიკრძალა, ის წითური მაიმუნი მოაშორე აქაურობასო! მე კი, ხომ იცი... — ვითომ ვერ შენიშნა, პირზე სისხლი როგორ მოასკდა ლესტამბეს. — მე მუდამ იმის საპირისპიროს ვაკეთებ, რასაც მიბრძანებენ. ასეთი აუტანელი ბუნებისა ვარ!

— რაც შეეხება „წითურ მაიმუნს“, — დაისისინა ლესტამბემ, — იქნებ პრინცივით ლამაზი არ ვიყო, მაგრამ არც შენი მამილოა კალმით დახატული!

ნატაშამ გაკვირვებით შეხედა, მერე მუცელზე ხელი იტაცა და აკისკისდა:

— ოჰ, მომკალით, კალმით დახატულიო... ორივენი კალმით დახატული პრინციები ხართ... ასეთი ბედი მაქვს, თქვენს გვერდით პირდაუბანელ კონკიას ვგავარ!

ლესტამბეს გული თანდათან უსივდებოდა, მაგრამ გოგოს ხალისიანმა კისკისმა განაიარაღა, ენაჩაგდებული იდგა.

— კარგი, ჰო, ცხვირი ნუ ჩამოუშვი! — ძლივს დაწყნარდა ნატაშა. — უხერხულ დროს მომისწარი, შხაპი უნდა მიმელო! მე ისეთი ცუდი გოგო ვარ, რაიმეს რომ მოვიფიქრებ, ვერავინ გადაამაფიქრებინებს. შენ, აი, აქ დაჯექი, მე კი ხუთი წუთიც არ დამჭირდება... არ მოინწყინო! შეგიძლია, შორიდან მელაპარაკო!

ლესტამბე სავარძელში ჩაეშვა და მიმოიხედა. თრგუნავდა ეს ბინა, თავს ვაგზლის მოსაცდელში გრძნობდა. ვრცელი და მაღალჭერიანი ოთახი გაჭედული იყო მძიმე, მოუხეშავი ავეჯით. კარადები ჭერსა სწვდებოდა, სავარძელში ბეჭემოტი მოთავსდებოდა, მაგიდას კი სპილოს ფეხები ება და იმ სიმ-

ძიმე ჩანდა, ადგილიდან დევგმირი ვერ დაძრავდა. ჭერზე თეატრალური ქალი ეკიდა, გამჭვირვალე ბურთულაკებით დახუნძლული, და ლესტამბემ გაიფიქრა, საცაა თავზე ჩამომეფშენევასო. კუთხის კარი გრძელ დერეფანში გადიოდა. იქ, მოლიავებული კარიდან შუქი სცემდა. ნატაშა იმ შუქის არეში შეცქერიალდა და სულ მალე წყლის შხუილი მოისმა.

— არ მოინწყინო, მე ახლავე! — წაუმღერასავით.

ლესტამბე ღია კარს მიაჩერდა. წარმოსახვაში გაუცოცხლდა ცხელი ჭავლის ქვეშ მდგარი შიშველი ნატაშა და კინალამ სავარძლიდან წამოხტა. ტანში თრთოლვამ დაუარა. ნერწყვი ყელში გაეჩხირა. ხმაჩახლეჩილმა ანკესი მოისროლა:

— ნატაშკა, ზურგი ხომ არ დაგბანო?!

— ზურგს ისე დაგბან, ზედ ნაჭდევები დაგაჩნდეს! — ნატაშას ხმაში მუქარა გაისმა. — თავში ზღაპრები ნუ შეგიღიტიინებს, წითურო! — სიტყვებს სიცილი მოაყოლა, მისი ჟღერტული წყლის შხუილში ჩაეწნა და ლესტამბე მოიბლუნდა: „არაფრად მაგდებს, კაცად არ მივაჩნივარ, მამილოს იმედი-თაა... მივუხტები და აბაზანაში ჩავახრჩობ!“

ცოცხლად წარმოიდგინა: აი, ფეხსაცმელს იხდის, რათა იატაკმა არ გასცეს... სავარძლიდან დგება, თითის წვერზე მიიპარება... წამიც და წინ აეტუზება... ნატაშას შიშისაგან ენა ჩაუვარდება, კივილი ყელში ჩაუწყდება... ლესტამბე კი...

არა!.. ჯერ თვითონაც გაშიშვლდება... ტიტლიკანა შეუვარდება... ქალიშვილს თავზარი დაეცემა... აბაზანაში ჩაუხტება, დაითრევს და...

ლესტამბეს ააბაზანა... აშკარად დაინახა „ქალი, რომელიც წყალში იხრჩობა...“ შიშველი სხეული დაძაგრულა, კრუნჩხვები უვლის...

უცნაურმა მხურვალეებამ შეიპყრო, სიგიჟის ზღვარს მიანღნია... ტანისამოსში ველარ ეტეოდა...

წამოდგა, ნაბიჯი გადადგა...

და უცებ თვალი ჰკიდა!

აბაზანის შიდა ხედი კედლის სარკეში ირეკლებოდა... აშხვართულა ტიტველი ქალი, ხელებით თმა თავზევით აუკრეფია, პირისახე ორთქლიანი ჭავლისათვის მიუშვერია... წყალი

იღვრება ქათქათა, თეთრ ტანზე, ევლება ახალგაზრდულად ამოზურცულ ძუძუებს, ჩამოჰყვება ნელსა და თედოებს...

თითქოს ნაჯახით ნააცალესო, ლესტამბე უმალ გამოი-
თიშა, მოიმჩვარა, კაცობა დაკარგა.

თავზარდაცემული ჩაეტყეპა სავარძელში, ტირილი მო-
უნდა.

— რას გასუსულხარ? — ნატამას შეძახილმა გამოაფხიზ-
ლა, იქითკენ ნაცემივით გაიხედა.

ქალი აბანოს პირსახოცში გახვეულიყო. მოურიდებლად
გამოტანტალდა, სასტუმრო გადაჭრა და საძილე ოთახში შე-
ვიდა. იქ, ალბათ, გარდერობში ფათურობდა, ლესტამბეს კი
ამასობაში ერთადერთი ფიქრი წინკნიდა — „რომ მომიხმოს?“,
„რომ მოუნდეს?“

— ნატაშკა, მე, ხომ იცი, მეჩქარება! — მოულოდნელად
ჩაიხრიალა, საკუთარი ხმა ვერ იცნო, ხრინნი შეჰპარვოდა.

— სად გეჩქარება? — ნატაშა თხელ ხალათში გამოცხად-
და („ალბათ, შიშველ ტანზე!“ — გაიფიქრა ლესტამბემ), თმა
აეხვეტა და ცდილობდა, სარჭით დაემაგრებინა. — დარჩი, ჩაი
ავიდულოთ, კამფეტი ვკვნიტოთ. ნამცხვარიცა მაქვს, თუმცა
ორი დღისაა... ზეფირიც...

— უნდა გავემზადო, ხომ იცი, შინ ვბრუნდები!

— მით უფრო! დღეის იქით ერთმანეთს იქნებ ვერც
შევხვდეთ. ბილეთი უკვე აიღე?

— კი, ავიღე, — ლესტამბე დანყნარდა, — თბილისის
მატარებელზე, კურსკის ვაგზლიდან გავდივარ ოცდაერთ სა-
ათზე... მეხუთე კუპირებულში...

— ერთი აიღე? აკი მეპატიჟებოდი? — ნატაშა სარკესთან
დაბზრიალდა, წელზე დაიხედა, კოხტა ვარ თუ არაო, ოთახი
გადმოჭრა, სავარძლის საფეხურზე ჩამოუჯდა და თითებით
ვაჟის ჟღალ ბუნკებს შეეხო. — აკი მეპატიჟებოდი იმ შენს ლი-
მპოპოში? ქართველები ხელგაშლილი ხალხიაო, შენ კი ორი-
ოდე თუმანი ვერ გარისკე...

ლესტამბეს დაცხა, პირი გაუშრა.

— მე... — ხმა ძლივს დაიმორჩილა, — მე ორი ავიღე!

გულისჯიბიდან ერთი ბილეთი ამოიღო და გაუნოდა.

— ორიო? — წამოენთო ნატაშა. — ჩემთვისაც აიღე?
არც დამეკითხე და ისე?.. იფიქრე, თითს დაუუქნევ და რუსის
გოგო კისრისტეხით გამომეკიდებო... ბრანნი, შენ!

— ნატაშკა...

— რაც დავიბადე, ნატაშკა ვარ, ოღონდ შენთვის კი არა,
წითურო მაიმუნო! ჩაიხედე სარკეში! კაცი თუ მომიხდა, რალა
შენისთანა ზოოპარკის ბინადარს შევარჩევ! კარი თუ გაგიღე
და შემოგიშვი, მხოლოდ იმიტომ, მოწყენილობა გავიქარვო...
ეგერ, ჩემს მეზობლებს დობერმანი ჰყავთ, ძალლი, იმით ერ-
თობიან... ერთმა თურმე მაკაკა ჩამოიყვანა სინგაპურიდან,
მხარზე უზის და ისე დაატარებს. წარმოიდგინე, იმ მაკაკამ
ცოლობა სთხოვოს... — თვითონვე წარმოიდგინა და სიცილი
ნასკდა.

„ფეხებში ჩამივარდები! — ბოღმით გაიფიქრა ლესტამ-
ბემ. სძულდა, საშინლად სძულდა, მაგრამ სიძულვილზე მალ-
ლა იდგა „საქმე“. — იქნებ შემოვავლიჯო ეგ ხალათი, ვიცი,
მეტი არც არაფერი ეცმევა!“

ალბათ, ასეც იზამდა, ოღონდ თავად შეეშინდა, ვაითუ
გავაშიშვლო და მერე ველარ მოვისურვილოო.

სიცილით მისავათებული ნატაშა დივანზე მიეგდო, ამ
დროს ხალათის კალთები გადაეხსნა, შიშველი, სავსე მუხლის-
თავები გამოუჩნდა.

ლესტამბეს მზერა გაუშტერდა. ხელისგულეზე ცხადად
შეიგრძნო გლუვი მუხლისთავების სიგრილე, საკუთარ წიაღ-
ში აუგორდა ცხელი ტალღა.

აი, წამოვხტები, ჯიქურ მივეჭრები და ზედ ნეტარებით
დავაკვდებიო, გაიფიქრა... ოღონდაც, თითქოს ბანრითაა დაბ-
მულიო, სავარძელს ველარ მოწყდა, ტვინში კი ჩაქუჩი უკაკუ-
ნებდა — „ახლა, აი ახლა!“

შემოსასვლელის ზარმა გაირანკუნა.

— მამილო! — ნატაშა უმალ წამოხტა, ხალათი შეისწო-
რა. გახსნილი ღილები შეიკრა, დივანს ხელი სწრაფად გადა-
უსვა, თითქოს დააუთოვავო და კარის გასაღებად გაიქცა.

ლესტამბე უხერხულად წამოდგა. ჯიბეში ხელი ჩაიყო და
შეეცადა, დროზე მოესპო წუთიერი აღგზნების კვალი, თან

გუნებაში საყვედურობდა თავის ნაწილს, რადგან იგი მაშინ-
ღა იწყებდა ამბოხებას, როცა ამისი საჭიროება აღარ იყო.

წინკარიდან ნატაშას ჟღერტული ისმოდა:

— ჩემო ბოთვერა მამილო! ჩემო პამპუშკა! მოდი, ამ
ლოყაზე გაკოცებ, ახლა ამ ლოყაზეც... ჩემო დათურა, დათვის
ბელო!.. იცი, სტუმარი მყავს!.. ჰო, წითური!.. სასაცილოა, ხომ?..
მგონი, მართლაც შევეყვარდი, ჩაბჭირდები!.. ვერაფრით დავი-
მახსოვრე, რომელი ქალაქიდანაა, თვითონაც ისეთი სახელი
ჰქვია, ჩაბჭირდები... ნუ იღუშები! ხვალ-ზეგ მიემგზავრება
თავის ლიმპოპოში და გამოსათხოვარი ვიზიტით მობრძანდა...
ისეთი სასაცილო ვინმეა, ძალიან გამამხიარულა, ანეკდოტებს
ყვება, სიცილით მოკვდები...

იდგა ლესტამბე სარგადაყლაპულივით, ისმენდა ამ შე-
ურაცხმყოფელ სიტყვებს და გუნებაში წონიდა: როდის მოვუ-
ყვეი თუნდაც ერთი ანეკდოტი?.. ანეკდოტები არ აინტერესე-
ბდა, თუ არ ჩავთვლით იმ პოლიტიკურ ანეკდოტებს, რომლე-
ბიც თავიანთ ავტორებს პირდაპირ ციხისაკენ უკაფავენ გზას.
„მაშ, მაკაკა ვარ, ხომ?.. მაიმუნი?.. ვნახოთ, ვნახოთ, როგორ
განრუნუნო...“ — იქადნებოდა თავისთვის და ამ დროს პირზე
მამამებლური ღიმილი მიჰყინვოდა.

ნატაშა მკლავზე ჩამოკონწიალებოდა კაცს, მამილოს
გვერდით პატარა ჩიტუნად ჩანდა. „დათვის ბელმა“ ხელით
ანიშნა სტუმარს, დაჯექიო, და თვითონაც მძიმედ ჩაეშვა სა-
ვარძელში. ზამბარებმა ჩვილით ამოიკვნესეს. მამილომ მოკ-
ლე ფეხები ერთიერთმანეთზე შემოაწყო, ღიპი ამოებურცა,
ზედ კოტიტა, მსხვილი ხელები დაიკრიფა და თვალების ვიწრო
ჭრილით ლესტამბეს მიაჩერდა.

ქალიშვილი მამილოს გვერდით, პირდაპირ ხალიჩაზე
დაეშვა, მუხლზე მკლავი დააყრდნო და ქვევიდან ახედა. მის
ურჩევულო ფრფინვაში ლესტამბემ შიში დალანდა და წუთით
შეეცოდა, თუმცა რა უნდა ჰქონოდა შესაცოდი მამილოს ამ
გატუტუცებულ ნებიერას.

— როგორ ბრძანდებით, ლეონტიევიჩ! — ხმა დაიბოხა
ლესტამბემ, შეეცადა მღელვარება დაემალა, თუმცა ეს ძნე-
ლი იყო, რადგან მიხვდა, რომ შეცდომა დაუშვა.

მამილომ ხელი უკმაყოფილოდ გაატოკა. არ განუმარ-
ტავს, ლეონტიევიჩი არა ვარო... ლესტამბემ ნატაშას შეხედა,
იქნებ დამეხმაროსო, მაგრამ ქალიშვილი თითქოს თვითონაც
დარეტიანებულიყო და ტუჩები უხმოდ გააცმაცუნა.

დალახვროს ეშმაკმა!.. სად ჯანდაბიდან ჩაეჭედა ტვინ-
ში. იქნებ ამ კასრს ლეონიდი ერქვა, ანდა მთლად ივანი, აქამ-
დეც უნდა დაეზუსტებინა... სცადა შეცდომის გამოსწორება,
ხელები მოიფშენიდა, ღიმილისაგან პირი გაეხა:

— მშობლიურ კუთხეში გამანაწილეს და თავი ვალდე-
ბულად ჩავთვალე, გამოვმშვიდობებოდი ნატალია ლეონტიე-
ნას, — ახლალა გაახსენდა ინიციალი „ლ.“ კარზე ხომ ეწერა „ლ.
კ. რიაბცოვი“... ცხადია, ამ ბეყეს ერქვა ლეონტი, — რა თქმა
უნდა, იმ პატივისცემის სანაცვლოდ...

— ვალდებული სულაც არ იყავი! — დააგდო უცებ კაცმა
ოდნავ მოგუდული ხმით.

ლესტამბე წამით დაიბნა, საპასუხო სიტყვას ეძებდა...
მამილოს თვალის ჭრილი ოდნავ შეეხსნა, იქიდან ორმა პანია,
შავმა წერტილმა გამოიხედა („ალბათ, მონგოლის სისხლი
აქვს!“ — გაიფიქრა ლესტამბემ). ქვედა ლაში ჩამოუვარდა,
ტუჩის კუთხე მოეჭუჭკა, ნაჩვრეტი დააჩნდა, რაც ღიმილს თუ
ნიშნავდა.

— ყოფილი ლესტამბე, ახლა ლესტან ან ვილენ ტოლო-
რაია! — თქვა მშვიდად.

— დიიახ!

— მამით ქართველი, ძე ბიკენტი ტოლორაიასი, დედით
— რუსი, ზინაიდა პეტროვნა პობედონოსცევასი...

— დიიახ! — დაცხა ლესტამბეს.

— შთამომავლობით ჩეკისტი, ცნობილი რევოლუციონ-
ერის გვიბი ტოლორაიას შვილიშვილი...

— საიდან, მამილო? — შეფრთხილდა ნატაშა.

— ძღვიბი! — უნებლიეთ შეუსწორა ლესტამბემ.

— რა უცნაური ენაა! — გაიღიმასავით მამილომ. — ეგე-
თი ბგერებით მხოლოდ ღმუილი შეიძლება! — ნატაშას დახე-
და. — საიდან და კარადის უჯრიდან! იქ, ხომ იცი, ყველაფერი
აღნუსხულია, თუნდაც ამხანაგ გვიბის გმირული წარსული და
ამხანაგ ბიკენტის დღევანდელი ქმედებანი...

— იმედია, მამაჩემის კანონიერი ქმედებანი...
— რა შეიძლება დააშავოს ერთგულმა ჩეკისტმა? დრო-
ნი იცვლებიან, ბიკენტი არ იცვლება, ასე მეტყველებს კარა-
დის უჯრა!

— ბიკენტის ძე ჰყავს, — სიფრთხილედ დაავინწყდა ლეს-
ტამბეს, — ოლონდ მამის ცოდვები შვილებს არ მოეკითხებათ!
წინაპარი იმის წინაპარია, დროზე წავიდეს და ტურფა საბაღნა-
რო შვილებს დაუთმოს, ასე გვასწავლის შოთა რუსთაველი.

— წინაპარში მეც მგულისხმობ, ცხადია!

— რატომაც არა! — თავხედურად შეეპასუხა ლესტამბე.
— სხვათა შორის, იმ უჯრებში მამილო ლეონტის საგმირო საქ-
მენიც იქნება აღნუსხული!

მამილოს სახის კუნთი ოდნავადაც არ შერხეულა, თუმცა
ლესტამბე ნიძლავზე ჩამოვიდოდა, რომ უხსენებელს კუდზე
დააბიჯა.

— ამით რისი თქმა გსურთ, ახალგაზრდავ?

— თქვენ ვერ გამიგეთ... მე, ისე... მე ხომ ჩეკისტის ოჯახ-
ში გავიზარდე! ბოლოს და ბოლოს, „რა შეიძლება დააშავოს
ერთგულმა ჩეკისტმა“? ბევრი რამ ხდება, ჰორაცო, ამ ქვეყა-
ნაზე! იცით, შექსპირი ჩემი საყვარელი ავტორია.

— შორს წახვალ! — მამილოს მოულოდნელად სახეზე
სისხლი მოაწვა, ლოყები დაებერა. — ცხადია, გზის დასაწყის-
შივე თუ კისერი არ წაგანწყვიტეს! ვფიქრობ, საკმარისი ვიმუ-
საიფეთ, ახლა გზას ეწიე! ბიკენტის მე არ ვიცნობ, მაგრამ შენს
შემხედვარეს, ძველი ჩეკისტი შემეცოდა! — წინ გადმოქანდა,
წამოზავდა და ამდროს სავარძელმა შვეებით ამოიხრა.

მამილომ სტუმარს უდიერად ჩაავლო მკლავზე ხელი და
კარისაკენ უბიძგა.

ლესტამბემ ერთი მოხედა გამტკნარებულ ნატაშას,
დასამშვიდობებელი სიტყვები ყელში გაეჩხირა და კიბის ბა-
ქანზე აღმოჩნდა.

მაღალი კარი ზურგსუკან ბრახუნით დაიკეტა...

კუპეში ორი მგზავრი დახვდა, დედა და შვილი. დედა ტან-
მსხვილი რუსის დედაკაცი იყო. ჯერაც ჯან-ლონით სავესეს,
ჩოფურა სახეზე წინწკლები აჩნდა, გატკიცინებული, ახალგაზრ-
დული ღანვები ჰქონდა და ადვილად შეეძლო კაცის წადილი
გამოეწვია... შვილს — სლავური სტილის პატარა მზეთუნახავს,
ალბათ, თხუთმეტ-თექვსმეტისას, მაჯისსიმსხო ქერა ნაწნავი
მკერდზე გადმოეგდო და თითებით აწვალდა, ფართოდ გახე-
ლილ ცისფერ თვლებში შიშინი ცნობისმოყვარეობა უკრთო-
და, საუცხოო, საკოცნელი ღანვი დედისაგან გამოჰყოლოდა
(„დანით თუ დასერავ, სისხლი ჩქაფანით გადმოსდინდება!“).

დედაკაცმა შემოსულს მტრულად ახედა, გოგონამ კი
მფრთხალი მხერა აარიდა, პირი ფანჯრისაკენ მიაბრუნა.

„არ მოვეწონე! — ღრძოდ გაიფიქრა ლესტამბემ. — ამას
კუპიდონები ელანდება!“

ფანერისაგან შეჭედილი მომცრო ჩემოდანი ზედა თა-
როზე შეაგდო და ხმამაღლა თქვა:

— ორი ადგილი ჩემია!

პასუხს არ დალოდებია, დერეფანში გავიდა, ღია ფანჯა-
რასთან გაჩერდა და პირში პაპიროსი გაირჭო. ჯიბეში „კაზ-
ბეკის“ სოლიდური კოლოფი ედო, თუმცა შიგ იაფფასიან „ბე-
ლომორკანალსა“ და „პრიმას“ აწყობდა.

დაკარგული ბილეთი ენანებოდა, სადა ჰქონდა გადასაყ-
რელი ფული, თუმცა მცირე იმედი შერჩენოდა, რომ ნატაშა
ბოლომდე არ განირავდა... მამილო თავხედურად რომ გამოიწ-
ვია, ეს ალბათ დაუსჯელად არ ჩაუვლიდა. თავიდან ხომ მისი
გულის მოგება ეწადა, მისი კასრივით დიდი სხეული იდეალური
კიბე იქნებოდა იერარქიის საფეხურზე ასასვლელად, მაგრამ
სიფიცხემ დაღუპა, ენას კბილი ვერ დააჭირა, დაშინებაც კი
მოუნდომა... თუმცა ისიც იცოდა ლესტამბემ, ვინც ბედ-
ილბალთან რისკიან თამაშზე იტყვის უარს, მზად უნდა იყოს
უშფოთველი და მწირი არსებობისათვის. კარიერის გზა კი
ინტრიგებითა და ფარული საომარი მოქმედებებითაა აღსავსე.

მამილოს გამონწვევა საშიშიცაა და ინტრიგის სიტკბოე-
ბაც ახლავს. უკან დახევა დამარცხებას ნიშნავს... თვითონ
ვერ გაბედა ნატაშასთან დარეკვა. გამვლელი ქალიშვილი
გააჩერა, საბუთი უჩვენა, საჭიროაო, საქმიანი იერით აუხსნა
და ნომერი ააკრეფინა. ნატაშამ თავდაპირველად ლაპარაკი
არ ინება.

— გახსოვს ტაივა, მავთულხლართები, ქოფაკები... —
ყურმილში ჩასჩურჩულა მოულოდნელად ლესტამბემ.

ქალიშვილი ნამით გაყურდა, ალბათ, გონს მოდიოდა,
მერე ბრაზით დაუსისინა:

— შენ რა, ლენცოფა ჭამე?

— შემხვდი, უნდა გელაპარაკო!

ყურმილი კარგა ხანს დუმდა, ნატაშას სუნთქვა სადღაც
მავთულებში ქრებოდა.

— კარგი! — მონყვევით თქვა ნატაშამ. შინ არ მიუნვე-
ვია, პაემანი რევოლუციის მოედანზე, მეტროს ამოსასვლელ-
თან დაუნიშნა.

ქალიშვილმა თხუთმეტი წუთი დაიგვიანა. ლესტამბე
თხუთმეტჯერ გათავდა და გაცოცხლდა. ნატაშას შეეძლო
მამილოსათვის ეთქვა, აქა და აქ წითური მელოდებო, ის კი არ
დაუწყებდა კეკლუცობას... კაბინეტიდანაც არ დასჭირდებო-
და გამოსვლა. ყოველი კაცი თუ ქალი, ირგვლივ რომ მიმოდიო-
და, შეიძლებოდა მოგზავნილი ყოფილიყო. აქვე, ქალაქის ცენ-
ტრში, საჯაროდ გაურჭობდნენ ბეჭებში ბებუთს და გაქრებოდ-
ნენ... მისი ეს საშინელი ფანტაზიები მაშინლა შეწყდა, როცა
მინისქვეშა გადასასვლელის კიბეზე ნატაშა ამობაკუნდა.

კრემლის კედელთან, ბაღში გაისეირნეს. იმ დღეს მზემ
გამოაჭყიტა, სველი ასფალტი აქა-იქ შეშრა, სითბომონატრე-
ბული მოსკოველები უმალ გარეთ გამოეფინნენ და გაჭირდა
ცარიელი სკამის პოვნა.

ნატაშა ხმას არ იღებდა. ლესტამბეც დუმდა, რადგან
იმაზე ნაკლები იცოდა, ვიდრე საჭირო იყო სერიოზული შანტა-
ჟისათვის. ბოლოს სკამის კიდეზე ჩამოსხდნენ და ლესტამბემ
ჩაახველა.

— ნატაშა, ხომ იცი, როგორ მიყვარხარ!

— შენ რა, სიყვარულის ასახსნელად მომიწვიე?

— ვერ ვიტყვი, მამაშენი გულზე მეხატება-მეთქი, მაგ-
რამ, რაკი მამაშენია, პატივი უნდა ვცე!

— ოჰ, პირდაპირ აღფრთოვანდება, როცა ამას გაიგებს!
ლესტამბემ მოუყრუა.

— რალაც საბუთები ჩამივარდა ხელთ. რა თქმა უნდა,
ქვეყნის დამაქცევარი არაა, მაგრამ მამაშენს სახელს გაუფუ-
ჭებს. ხომ იცი, რა დროა, ახლა ძველებს დიდად არა სწყა-
ლობენ!

ისეთი არაფერი საბუთი ლესტამბეს არ ჰქონდა. ზონა-
ში, პრაქტიკის ჟამს ძველი ნაპატიმრალის მონაყოლს ოფიცია-
ლური ოქმის სახე მისცა და მოხერხებული დროისათვის
შემოინახა. ამ ქალაქის ნაგლეჯს მავანი არც მიაქცევდა
ყურადღებას, მაგრამ მონადინებული მეტოქის ხელში შეიძ-
ლებოდა ნაღმის ძალა შესძენოდა.

— მამაჩემი თუ გაბრაზდა, ტყის ურჩხულია! — თქვა
უცებ ნატაშამ. — ასფალტის სატკეპნივით გადაგივლის, იცო-
დე! შენ ან სულელი ხარ და საფრთხეს ვერა გრძნობ, ანდა
დიდად უშიშარი შანტაჟისტი...

— მოდი, ერთმანეთს ნუ გავლანძღავთ! — მშვიდად შეე-
პასუხა ლესტამბე. — მე სულელი არა ვარ, ასფალტის სატკეპნ-
ში მოყოლა სახარბიელო მართლაც ვერაა! შანტაჟით კი, შან-
ტაჟისტი კი არა, მეგობარი ვარ, რადგან მამაშენს მინდა საფრ-
თხე ავარიდო.

— მაშინ მომეცი ის საბუთი!

ლესტამბემ წყნარად ჩაიცინა და ამ დროს ყვითელი კბილე-
ბი გამოაჩინა, მისი ეს ჩაცინება ძალღის ღრენას დაემსგავსა.

— ნატაშენკა, მთლად ასეთი გულუბრყვილო გგონივარ?
მაგი რომ მოგცე, სიკვდილი ხომ გამონერვილი მექნება, ქალაქ-
დიც გაქრება და მეც! ერთი კი დაიმახსოვრე, სანამ ცოცხალი
ვარ, მამილოს მშვიდად შეუძლია იძინოს... სხვათა შორის, ჩემს
ოჯახში მესამე თაობის ჩეკისტი ვარ!

ნატაშა სწრაფად წამოდგა და გაშორდა... ლესტამბე მან-
ამ გაჰყურებდა, სანამ ქალიშვილი მეტროს ჩასასვლელთან
გაქრებოდა... ამოიხარა! იქნებ მართლაც ბავშვურად აცეც-

და, თავი ლომის ხახაში ისე შეყო, წინასწარ ყველაფერი ბოლომდე ვერ გათვალა. რაც ნატაშა გაშორდა, იმ წუთიდან ფხიზლად უნდა ყოფილიყო, თორემ ტრაგიკული შემთხვევითობა არ დააყოვნებდა...

ლესტამბემ პაპიროსის ნამწვი ფანჯარაში მოისროლა და კუბეში შებრუნდა. ჩემოდანს თვალი ჰკიდა. ისევე იდო, როგორც წელან დატოვა. უბრალო, პანია ბოქლომი, თმის სარჭითაც იოლად რომ იხსნება, ადრინდელივით ეკიდა და ოდნავ ირხეოდა, თუმცა ეს შეიძლება მატარებლის ტაატსაც გამოეწვია. დედაკაცი კუშტად იყურებოდა, გოგონა კი უცებ საშინლად განითლდა და პირი ფანჯრისაკენ მიაბრუნა, მოსკოვის გარეუბნებით დაინტერესდა.

„ესეც ასე!“ — გუნებაში ჩაიცინა ლესტამბემ. დედაკაცი ნაღდად არ ჰგავდა ქურდს. არც ლესტამბე იყო ისეთი სულელი, საპონსა და საცვლებზე მნიშვნელოვანი რამ მიენდო ფანერის ამ ყუთისათვის.

— მგონი მივდივართ! — ძალდაუტანებლად გაუღიმა თანამგზავრებს.

მარტივი გამოცანა ამოხსნილი იყო და გულში ადგილი არ დარჩა ბოლმისათვის.

— გალინა სერგეევნა! — დარბაისლურად ბრძანა დედაკაცმა. — ეს კი ვერინკაა!

ვერინკა კვლავ განითლდა და ლოყებზე ხელები აიფარა.

„მორცხვია, — მოენონა ლესტამბეს, — დედის მაგიერ რცხვენია... დედიკო კი გაქნილის ერთია!“

დუმილი არ ივარგებდა და ლესტამბემ მოხსნა გუდას თავი. ცდილობდა, გულუბრყვილო და თავისი გარეგნობისათვის შესაფერისად მოსულელო გამოჩენილიყო, ბევრი ეთქვა, მაგრამ ამ ბევრში მისხალი სიმართლეც არ გარეულიყო.

რუსთა ქვეყანას მზე გაშორდა და ბინდი ჩამოწვა. ვერინკა ვერაფერს ხედავდა, გარდა შორეული ნათურების მწკრივისა. გალინა სერგეევნა და ლესტამბე, ერთი ხანდაზმული დიაცი, მეორე — უწვერული ინტრიგანი, გულმოდგინედ ბაასობდნენ „პრავდის“ გუშინინდელ მოწინავეზე, პარტიის ცეკას ბოლო დადგენილებაზე და ვოლგის კასკადის აუცილებლობაზე.

გალინა სერგეევნამ უცებ იკითხა:

— თქვენმა თანამგზავრმა დააგვიანა?

— ვფიქრობ, გზაში წამოგვეწვია! — ღიმილით მიუგო ლესტამბემ.

გვიანი ჩაით შემოვიდა ვაგონის გამცილებელი. ხურდა ჯიბეში ჩაიჩხრიალა, თან მიმოიხედა.

— ერთი ადგილი ზედმეტია?

— მე ორი ბილეთი მაქვს!

— ორი რალად გინდათ?

— ერთზე მე ვიძინებ, მეორეზე — ჩემი ქუდი!

— ქუდი?

— ჰო, რა გაგიკვირდა? ისეთ ჭკვიან თავს მოსავს, ღირსია, ცალკე საძინებელი მიუფიჩინო!

გამცილებელმა თვალი დაჭყიტა, შარზეაო, და დროზე მოცოცხა.

ვერინკამ უცებ გადაიკისკისა, ეჭვანივით გაიწკრიალა.

გალინა სერგეევნამაც გაიღიმა, თუმცა მის სახეს ამაყი სიცივე მაინც შერჩა. გოგონას კისკისი ლესტამბეს გულს მოეფონა, დედაკაცზე კი დაცინვით გაიფიქრა: „ასეთები სიამოვნებით ჩაგიგორდებიან, მაგრამ უმჯობესია, სცემო და კაბა თავზე გადააფხრინო!“

საუბარ-საუბარში თვლელმა მოეძალათ, ლესტამბემ დაამთქნარა და ქვედა თარო გალანტურად დაუთმო ქალებს, თვითონ ზედა თაროზე შეძვრა, თან გულში ჩაიმარხა შიში, ემანდ ახლად შეძენილმა ნაცნობმა ღამე-ბნელში სამართებლით კისრისძარღვი არ დამაჭრასო. ჩვეულებრივ კურდღლის ძილით, თვალდაჭყეტილს ეძინა, რითაც ახლობლებს აფრთხობდა კიდეც, ეს ღამე კი, ალბათ, თეთრად გაუთენდებოდა.

გალინა სერგეევნას, ეტყობა, ასეთი ფიქრები არ აწუხებდა, საბანი გადაიფარა და უმაღლესი მამაკაცური, ბოხი ხვრინვა ამოუშვა. იქნებ ზედმეტი ეჭვიანობა გამოავლინა ლესტამბემ, ქალი მის ჩემოდანს არც გაჰკარებია და ახალგაზრდა კაცის ვნებათა შესახებ არაფერი უწყის... ყური მიუგდო! ვერინკა ისე გასუსულა, თითქოს არც სუნთქავსო. წარმოიდგინა საბანში გატრუნული გოგო და გული უცნაურად მოეწურა. წუთის შემ-

დეგ გოგო სადღაც გაქრა, ვითომც ღონიერ დედაკაცს ეჯაჯ-გურებოდა, ოღონდ სანადელისათვის ვერ მიელნია. ამ ზმანებებმა ძილ-ბურანში ჩაითრია და დროის სათვალავი დაკარგა... უცებ ძლიერმა ბიძგმა გამოაღვიძა.

— რა მოხდა? — იკითხა ლესტამბემ.

კუპეში სინათლე შემოდოდა. სადგურის შენობის ფრონტონზე წარწერა იკითხებოდა — „ორიოლი“.

მოიხედა. კარი ოდნავ განუღიჭო. გალინა სერგეევნა არ ჩანდა.

ლესტამბემ თავი გადმოყო, კუთხეში მიყუყული ვერინკა გაარჩია.

გოგონამ შესაბრალისად ჩაისლუკუნა.

— რა მოხდა? — ხელმეორედ ჰკითხა ლესტამბემ.

— არაფერი, დედა ჩავიდა!

— მერე რაღა გასლუკუნებს?

— მეშინია!

— ჩემი გეშინია?

— ჰო!

„დასარეკად ნავიდა, — გაიფიქრა ლესტამბემ, — უფროსებს დაეკითხება, ვერაფერი ვუპოვე და ახლა როგორ მოვიქცეო!“

ძირს ჩამოხტა, გოგონას მიუჯდა და კითხვა გაუმეორა:

— მაშ, ჩემი გეშინია?

— ჰო!

— ჩემი ყველას ეშინია... იცოდე, ხმა არ ამოიღო! შენ გგონია, არ ვიცი, დედაშენმა ჩემოდანი რომ გამიჩითა? ხმა არ ამოიღო, თორემ მოვიდა დანა!

ხელი საბანქვეშ შეუყო, მუხლისთავი მოუნახა და მოეფერა.

გოგოს შეაძაგძაგა, ალბათ, ზიზლის ან ნდომისაგან. საბნის კალთისათვის ორივე ხელი ჩაევლო და მკერდზე ძალუმად მიეკრა.

ლესტამბემ ხელები გააშვებინა. კისრისძირას ოდნავ მოუჭირა, მერე ჯერაც ხელშეუხები, მკვრივი ძუძუ მოუსინჯა.

ვერინკა ატირდა.

— ჩუმად, თორემ მოვიდა დანა! — დაისისინა ლესტამბემ. ძარღვებში თითქოს ქაჯი შეუჩნდა, წადილისაგან გონებას კარგავდა, მაგრამ ამ დროს დერეფანში მძიმე ფეხის ხმა მოესმა. ლესტამბე სწრაფად მოშორდა მსხვერპლს, კატასავით ზედა თაროზე შეფრინდა და თავი მოიმკვდარუნა.

შემოვიდა გალინა სერგეევნა. ლესტამბე ზამბარასავით დაიჭიმა. გული ისე უცემდა, მისი ხმაური კუპეში კი არა, ალბათ, მთელ ორიოლში ისმოდა. გალინა სერგეევნა დაიხარა და გოგონას ჩურჩულით დაეკითხა:

— რას სლუკუნებ?

— შემეშინდა.

— ადე, ჩავდივართ!

ლესტამბემ გონს მოსვლა ვერც მოასწრო, კუპეში მარტო დარჩა.

სწრაფად ჩამოხტა, კარი შიგნიდან ჩარაზა და ფანჯრის მინას მიეჭყლიტა.

გალინა სერგეევნა ენერგიულად მიიჩქაროდა, თან ვერინკასათვის ჩაევლო ხელი და გოგონა ბორძიკ-ბორძიკ მისდევდა. ვილაც შლაპიანი მამაკაცი შეხვდა, გვერდით გაჰყვა. სამივენი გაუჩინარდნენ.

მატარებელი დაიძრა. ქალაქის სინათლეები თანდათან შეთხელდა, ბნელეთი ჩამონვა... ლესტამბე უსიამოვნო განცდამ შეიპყრო. კუპეში მარტო დარჩენა არ ვარგოდა. თუ ვინმეს მისი გამომწყვდევა სურს, ამაზე უკეთეს ხაფანგს ვერც მოიფიქრებს!.. იქნებ ჯობდა, დერეფანში გასულიყო, გამცილებლისათვის ჩაი ეთხოვა. სხვათა თვალწინ უფრო დაცული იქნებოდა... თუმცა, ვინ იცის!.. კუპე შიგნიდან ჩაკეტილია, გარედან ვერავინ გააღებს...

კვლავ თაროზე შებობლდა. ძილი საბოლოოდ გაეფანტა.

წევს ლესტამბე თოლორია ზედა თაროზე, თვალეები ბნელში დაუჭყეტია, სმენა გამახვილებია. ხანდახან გარედან შუქი შემოიჭრება, კუპეს გაანათებს, ყავისფერი ქერი გამოიკვეთება და კვლავ ჩამოხნელდება... ისმის მატარებლის მონოტონური დაგადუგი, რაც ხიდებსა და გადასარბენებზე გრი-ალში გადაიზრდება... ვაგონის ბოლოს თითქოს კარმა გაი-

ჭრიალა... ვილაცა შემოვიდა... ვაგონებს შორის გადასასვლელები იკეტება, მხოლოდ გამცილებლებსა აქვთ გასაღები... მილიციასაც... ვინ იცის, კიდე ვის?.. ფეხის ხმა ისმის... ვილაცა ახლოვდება... აჰა, კარამდე მოაღწია... ახლა გაჩერდება!.. არა, ჩაიარა!.. წამის მერე ვაგონის მეორე ბოლოს გარახუნდება კარი... გარახუნდა...

ისევ დაგადუგი და ტაატი... სადღაც ბავშვი ატირდა, კარის დარტყმამ თუ გამოაღვიძა... ქალის ხმა ამშვიდებს... კვლავ რკინის ღრჭიალი, კაკაკუკი...

კურსკის ვაგზალი პროჟექტორებითაა განათებული. სინათლე კუპეს მთლიანად ავსებს. ლესტამბეს პირისახე ფანჯრის მინასთან მიაქვს, პერონს ათვალეირებს. უცებ მზერას შეეფეთება. პერონზე მდგარი კაცი მოშტერებია, თვალები ფართოდ დაუჭყეცია და პირი მოუღია, თუმცა ხმა არ ისმის... ლესტამბემ სიღრმისაკენ დაიხია, კედელს ამოეფარა, ცალი თვალთ გაიხედა. კაცი შორდება ვაგონს...

„ჩემი სიფათი არ მოეწონა!“ — ფიქრობს ლესტამბე.

შიშს ფართო თვალები აქვს. ამიტომაც ჰგონია, რომ ნატაშასთან მცირე შეთამაშებამ ფარული მანქანა აამუშავა. ნატაშას კი ამ დროს თავის ღუნღულა ლოგინში სძინავს, მისი მამილოს ხვრინვისაგან ჭერი ზანზარებს და თოლორაიას ბიჭის არსებობა არც ერთს ახსოვს და არც მეორეს.

არა, უფლება არა აქვს, სიფხიზლე მოადუნოს! საფრთხემ შეიძლება წამიდან წამზე კარს მოუკაკუნოს...

დერეფანში ფეხის ხმა მოისმის... მოდიან... აქეთ მოდიან! კართან გაჩერდნენ...

ლესტამბემ წამოიწია, წელს ქვემოთ თითქოს დამბლა დაეცაო, ტანი ვერ აზიდა.

დააკაკუნეს... ჯერ მორიდებულად, მეორეჯერ უფრო ძლიერ...

— მოქალაქე, გაგვიღეთ! — ეს გამცილებლის ხმაა.

— რა იყო, რა გინდათ? — თითქოს ისევ ძილშიაო, მოგუდული ხმით შეეპასუხა ლესტამბე.

გასაღებმა გაიჩხაკუნა, კარმა ოდნავ გაიწია, მაგრამ შიდა საგდულმა შეამაგრა.

— კარი გაგვიღეთ, მგზავრებია!

— ახლავე!

ლესტამბე ზევიდან გადმოეყუდა, საგდულს მისწვდა და გასწია.

კუპეში ძლივს შემოეცია გიგანტების წყვილი, იმოდენებია, ლესტამბეს სარტყელი მაჯაზე ვერ შემოსწვდებოდა.

ბიკენტის ბიჭი მთლად დაპატარავდა. მიხვდა, ვერა ძალა ვერ იხსნიდა. თვალები ერთი რომ გადმოექაჩათ, გაიპარებოდა კიდეც, მაგრამ შემოსულები ჯერჯერობით თავდასხმას არ აპირებდნენ. მისხდნენ ფანჯარასთან და მასლაათი გააბეს ჭიდაობა-ბულრაობის თაობაზე. მერე ერთმა, რომლის ნიჩაბივით ფართო სიფათი ლესტამბეს თავზარსა სცემდა, მეგობრულად უთხრა:

— ძმაკაც, თუ წინააღმდეგი არ იქნები, ჩვენ ქვედა თაბრებს დავიჭერთ!

— დიას! — სულსწრაფად დაიწრიპინა ლესტამბემ, ბოლომდე არ სჯეროდა, რომ ეს დევები მის მოგუდვას არ აპირებდნენ.

„აღბათ, ტყუპისცალებია... ილია მურომეცები... რა ბადებს ასეთებს? სირცხვილიც კია, მთელი კუპე აავსეს!“ — ასეთი ფიქრები უტრიალებდა ატკიებულ თავში, მაგრამ, რა თქმა უნდა, ხმის ამომღები არ იყო.

— შენც რას ეკითხები?! — უკმაყოფილოდ ჩაიზულუნა მეორემ. — თავისუფალია და დაწეკი, ეგ ერთი ხომ ვერ დაიკავებს ორ ადგილს!

— ზრდილობა მაინც საჭიროა, გამცილებელმა ხომ გაგვაფრთხილა, ესეც მისი ადგილიაო! — თქვა პირველმა და კვლავ ლესტამბეს ამოხედა: — საით გაგინევია?

— შინ მივდივარ, საქართველოში?

— საქართველო დიდია!

— დიდი რანაირადაა, მაგრამ მე მერეთიდანა ვარ, ქალაქია ასეთი, ერთი ციდა!

— ო, გამიგონია! — თქვა დევკაცმა. — ბუთუ ქირია თუ გსმენია?

ლესტამბეს ასეთი ვინმე არ სმენოდა.

— რას ელაპარაკები, მერეთიდანაა და ბუთუ არ სმენია!
— კვლავ ჩაიბუზღუნა მეორემ, შარზე თუ იყო.

— ბუთუ ისეთი დევკაცია, ორივეს ბეჭებზე გაგვაკრავს!
სადღაც ყაზახეთშიაო, თქვეს!.. იყო და გაქრა კაცი! — სევდა მო-
ერია პირველს და უცებ მოჭრა: — გვიანია უკვე, ჰე, დავიძინოთ!

გაიმოტნენ ქვედა თაროებზე და სულ მალე ორთქლმავ-
ლებივით ქშინავდნენ. ლესტამბე კი იწვა თავისთვის, თვალდა-
ჭყეტილი მისჩერებოდა სიბნელეს და ელოდებოდა, თუ როდის
შენწყდებოდა დევკაცთა ფშვინვა, წამობობდებოდნენ ეს
დათვები, ებდღვნებოდნენ და კნუტივით მოახრჩობდნენ.

ფხიზლობდა ლესტამბე, გამეტებით ებრძოდა ძილს,
ენინააღმდეგებოდა შავ მაჯლაჯუნას, მაგრამ თვითონაც ვერ
გაიგო, როდის გადაფრინდა დიად ქალაქ მოსკოვში, შეიპარა
მალაღჭერიან ბინაში და იხილა შიშველი ნატაშა, რომელიც
ხალიჩაზე ნებიერად წამოწოლილიყო, ტანზე კი ლივლივით
უვლიდა გამჭვირვალე, კამკამა წყალი... „ვებდღვნები და
მივახრჩობ!“ — გაიფიქრა და ამ დროს ქიმუნჯი ჰკრეს.

— ძმაკაც, წავედით! კარი ჩაკეტე, არ გაგქურდონ!

დევკაცებმა კარი გაიხურეს.

მატარებელი ხარკოვში შედიოდა.

ლესტამბე თაროდან ჩამოხტა. სარკეში ჩაიხედა. გაუხ-
დელს ეძინა და ტანისამოსი დასჭმუჭნოდა. შეეცადა, ხელის-
გულით გაესწორებინა. კარი ფრთხილად გასწია და თავი გა-
რეთ გაყო. გამცილებლის კუპესთან ჩამსვლელები იდგნენ.
საპირისპირო მხარეს ტამბური თავისუფალი იყო და იქითკენ
წავიდა, ღია ფანჯარასთან პაპიროსს მოუკიდა.

მოჟამული დილა დგებოდა, ალბათ, დღეც მოჟამული
იქნებოდა. რკინიგზის გასწვრივ რუხი, უსიხარულო შენობები
ჩამწკრივებულიყო. წვრილად ცრიდა. ჭუჭყიანი თოვლი ტალა-
ხში იზილებოდა...

მატარებელი სადგურში ნელინელ შეჩოჩდა, ერთიც შე-
ტოკდა და გაჩერდა. პერონზე უამრავი წამსვლელ-წამომსვ-
ლელი ირეოდა და ლესტამბემ გუმანით წყვილი გამოარჩია —
ერთნაირ „მოსკვირკებში“, წავის ქუდებში, ბენვისქობიან
წაღებში...

„ამათთან მექნება საქმე!“ — გაიფიქრა. კაცებმა, მარ-
თლაც, ვაგონის ნომერს შეავლეს თვალი. გამცილებელს საბუ-
თი უჩვენეს და ამოვიდნენ. დერეფანში გულდანდობილად
მოდიოდნენ, კუპეებს ითვლიდნენ. ლესტამბეს კუპესთან შე-
ჩერდნენ. წინ მომავალმა მსუბუქად დააკაკუნა. პასუხი რომ
ვერ მიიღო, კარი გასწია და კუპეში შეიჭყიტა.

ლესტამბემ მუხლების სისუსტე იგრძნო. იქნებ გაპარვა
ეცადა, მაგრამ მცირე ფული და საბუთები ჩემოდანში ჰქონდა.

პირველმა მეორეს რალაც გადაუჩურჩულა. იგი უსიტყ-
ვოდ შებრუნდა, ალბათ, გამცილებლის მოსაყვანად წავიდა...
მართლაც, ნუთში გამცილებელი მოცუხცუხდა. იმანაც კუპე-
ში შეყო თავი, მერე ტამბურისაკენ მოიხედა და კაცებს ანიშ-
ნა, მგზავრი ეგერ პაპიროსს ეწევაო.

— მოქალაქე, თქვენი საბუთები!

ლესტამბემ ჯიბიდან უხმოდ ამოიღო პირადობის მონ-
მოზა და გაუნოდა.

კაცმა საბუთი გულმოდგინედ დაათვალიერა, ლესტამ-
ბე ეჭვიანი მზერით გაზომა.

— თქვენ ჩვენი კოლეგა ყოფილხართ! — ხმაში ფამი-
ლარობა გაკრთა.

— რა ხდება? — ახლალა იკითხა ლესტამბემ.

— ისეთი არაფერი!.. ვეძებთ, ამხანაგო, ვეძებთ!

კაცმა მონმოზა დაუბრუნა, მეორეს თვალი ანიშნა და
ორივენი ვაგონიდან ჩავიდნენ.

გამცილებელი ცუხცუხით მიჰყვებოდა და მის მოხრილ
მხრებში აშკარად იკითხებოდა შიში და მონინება.

როსტოვამდე არავის შეუწუხებია, იჯდა მარტოდმარტო
და მონყენილობა კლავდა. ოდნავადაც არ იზიდავდა ფანჯრის
მიღმა გაშლილი გარემო. სლავეთის შავტალახისფერი სივრ-
ცეები, უფერული, ჩაყვითლებული გარეუბნები, გამჭვარტ-
ლული ვაგზლები არც თვალს ახარებდა და არც გულს. ზამ-
თარი თითქმის დაშრეტილიყო, გაზაფხულს ჯერაც ღონე ვერ

მოეკრიბა, თუმცა ლესტამბეს არც ერთი ანაღვლებდა და არც მეორე, რადგან ჭკვიანი კაცისათვის სააქაო მხოლოდ საცხოვრისია, სადაც ჟანგბადით უნდა ისუნთქო და თბილი ადგილი მოიძიო.

შიმშილი თითქმის არ ანუხებდა, მაგრამ ზოგჯერ მაინც შეახსენებოდა კუჭის სუსტი წვა. ჩამოხტებოდა მომცრო, უსახელო სადგურში, თან უკან-უკან იხედებოდა, თითქოს მატარებელს შეეძლო განრიგზე ადრე დაძრულიყო. სწრაფად, შეუვაჭრებლად ქალაქის პარკში ჩაიწყობდა მოხარშულ კარტოფილს, მჟავე კიტრს, ღვეზელს... ერთი ცალი ქაშაყიც იყიდა, მერე დიდხანს ასუფთავებდა და ისეთი სუნი დააყენა, მთელი დღე კუპე ვერ განიავდა.

გამცილებელს რამდენჯერმე მოატანინა ჩაი. წრუპავ-და ნელთბილ, უგემურ სითხეს, ლოღნიდა გამხმარ ორცხობილას... მერე ტამბურში გავიდოდა, რათა მორიგი პაპიროსი გაებოლებინა... დრო მაინც ვერაფრით შეევისო. მატარებელი არ ჩქარობდა მაინცდამაინც, ვილაცას დაენესებინა, რომ დროზე ადრე არ ჩასულიყო ბოლო სადგურში... უსაქმურობით მოთენთილი კარს ჩაიკეტავდა, ზედა თაროზე გაიშოტებოდა და ყვითელ ჭერს მიაშტერდებოდა.

რაც უფრო შორდებოდა რეალურ თუ მის ტვინში დაბადებულ საფრთხეს, მით უფრო ნაკლებს ფიქრობდა გუშინდელზე, სამაგიეროდ წარმოსახვა ხვალისაკენ მიისწრაფოდა, გონების თვალსაწიერზე ცოცხლდებოდა მერეთი, მშობლიური ეზო-გარემო, ახლობლები... საძალღეთში რაც ჩაენერა, იმ დღიდან ამნაირი ფიქრებისათვის იშვიათად იცლიდა, რადგან ძალღს მენსიერება მოკლე აქვს, თავისივე გვარის მტერია და პატრონის ერთგული. ოღონდაც, ის ხომ მართლაც ძალღი არ იყო, იგი ჰომო-საპიენსად გაჩენილიყო, თავს თოლორაიების გენეალოგიური ხის ერთ ტოტად გრძნობდა და თურმე, გულის სიღრმეში, თავისიანები მონატრებოდა, ყველაზე მეტად, ცხადია, დედა — ზინაიდა პეტროვნა, ერთადერთი არსება, ვინაც წუნს ვერაფერს პოულობდა ვაჟიშვილის გარეგნობასა და გუნება-ხასიათში... ადამიანისათვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია, უანგაროდ უყვარდეს ვინმეს, თუნდაც ერთ

ადამიანს, და ეს ერთადერთი მოსიყვარულე არსება, რა თქმა უნდა, უფრო მეტად დედაა... ასეთი ფიქრი ალღობდა ლესტამბეს გულს, რადგან არაერთგზის შეუხედავს საკუთარი თავისთვის დედის თვალებით და მაშინ საკმაოდ სანდომიანად მოსწვენებია ის, რასაც თვითონაც უგუნებობის ჟამს „როჟას“ ეძახდა... ამ იშვიათ წუთებში მისი გამწლელი, კაფანდარა სხეული მოხდენილი ჩანდა, მისი ბოღმა და ზიზღი — სამართლიანი... ასეთი გაეჩინა იგი არა რომელიმე მითიურ არსებას, ციდან რომ განაგებს კაცთა ბედ-იღბალს, არამედ ამ ქალს — ზინაიდა პეტროვნას, ჯან-ღონით აღსავსე დედაკაცს, რომელმაც კარგად იცოდა თავისი უფლებები — ეცხოვრა ადამიანთა შორის და ცოტათი მათზე მაღლა.

მეორე არსებაც მოევლინებოდა ხოლმე ფიქრში ლესტამბეს — კეკე, დაი მისი... რალაცნაირი, აუხსნელი და უმიზეზო ჟრუანტელი დაუვლიდა ამ დროს ძარღვებში. წამოსვლისას შინ დატოვა უპროპორციოდ დაგრძელებული გოგონა, თავისი ასაკისათვის რომ გაესწრო და თავისზე უფროს ძმას ზევიდან დაჰყურებდა... ღმერთმა უწყის ახლა როგორი დახვდებოდა... ვერ გაერკვია ლესტამბეს, ვინ იყო მისთვის დედამისის შვილი — დედის გულში მეტოქე თუ ვილაც სხვა, ამაზე მეტი... („აუჰ, რამდენი მზეთუნახავი დადის მოსკოვის ქუჩებში!“ — ფიქრში ნერვულად ჩაურთავდა ხოლმე).

კიდევ ერთი ადამიანი, ერთი მეტოქე ელოდებოდა შინ — ბიკენტი, ძე ძღვიბი თოლორაიასი... დიახ, მეტოქე, ოღონდ სულ სხვა ასპარეზზე... განა არ უყვარდა ლესტამბეს ბიკენტი? მამა იყო და უნდა ყვარებოდა! მაგრამ რატომ იყო ბიკენტი ასეთი სახიერი, რატომ არ ჰგავდა იგი ლესტამბეს? ანდა პირიქით — ძე მისი რატომ არ დაემსგავსა მამას?.. ვინაა დამნაშავე? იცოდა ლესტამბემ, ბიკენტის სახიერება ძალა იყო. ლესტამბეს რომ მამისათვის ეჯობნა, ათჯერ მეტი ძალისხმევა და ეშმაკობა დასჭირდებოდა...

ფიქრსა და მოწყენილობაში მიიღია ის დღეც. მატარებელმა გადაირბინა ტალღოვანი ბორცვნარი, სადაც აქა-იქ მაღაროთა ტერაკოტები წამომართულიყო და კვამლითა და მტვერით ხრჩოლავდა... ზოგან კომპკურის თავზე კოცონი

გიზგიზებდა, აირი იწვოდა... შავი მტვერი და ფერფლი ეფინა ყოველივეს... შავი თოვლიდან შავი ნაკადულები მოჩანჩქარებდა...

თანდათან მოიქუფრა, სივრცე გამქრქალდა, ჩამოლამდა... ქალაქის გარეუბნები ნათურებით დაიხუნძლა. ლიანდაგის გასწვრივ წყლის მდორე ზედაპირმა გაიციაგა...

ეს იყო დონის როსტოვი!

7

ელნათურებით გაჩახჩახებული პერონი სანახავად ღირდა. ჩემოდნებით, ბოლჩებით, კალათებით დატვირთული უამრავი მგზავრი ფაციფუცით გარბი-გამორბოდა. სხვები თავიანთ ბარგთან იდგნენ და ფხიზლად დარაჯობდნენ, როსტოვი ხომ ქურდბაცაცებით იყო ცნობილი... მგზავრები ინკუბატორში გამოჩეკილებივით ერთმანეთსა ჰგავდნენ, ყველას ერთნაირი ეცვა — ნაცრისფერ-ტალახისფერი, თითქოს ქვეყნის საქსოვ ფაბრიკებს საღებავები ერთბაშად შემოლევოდა და ერთადერთი, ჩამოჟამული, სამგლოვიარო ფერიღა დარჩენილიყო... და უცებ, მონოტონურ, დამლღელ ერთფეროვნებაში გამოანათა... ნატაშა!.. თეთრი პალტო ეცვა, თეთრი ქუდი ეხურა და ხელშიც თეთრი ხელჩანთა ეჭირა. თვითონაც ისეთი ქათქათა იყო, შავი ღრუბლის ფონზე თეთრი მტრედის გაღვებასა ჰგავდა.

ლესტამბემ ფანჯრის მინაზე ცხვირი მიაჭყლიტა და ნატაშამ უმაღ იცნო, ხელი ნარნარად დაუქნია.

— ალო, აგერა ვარ!

კისრისტეხით გავარდა ლესტამბე დერეფანში, კიბესთან მიეგება, ხელჩანთა ჩამოართვა და გამოუძღვა.

მღელვარებისაგან ენა წაერთვა, გონს მოსვლა გაუჭირდა.

ნატაშა რალაცას სწრაფად რატრატებდა, მაგრამ ლესტამბე მის სიტყვებს ვერ აღიქვამდა, აზრი ვერ გამოეტანა და მხოლოდ მაშინ, როცა კუპეში შეაბიჯა, გაიფიქრა, ნეტავ ეცოდე, ამ პატარა, ლამაზ თავში რა ქარი ფშვიტინებსო.

ნატაშამ პალტო გაიხადა, დაჰკიდა, თეთრი ქუდი და თეთრი ხელთათმანები მაგიდაზე დაყარა, დაჯდა.

ლესტამბე მის წინ დაეტყეპა, თვალს არ უჯერებდა, შეფრფინვით უყურებდა და არ იცოდა, რაზე ელაპარაკა.

— კიდეც კარგი, ბილეთი რომ არ გადავადდე! რამდენი ხანია, კავკასიაში გამგზავრებაზე ვოცნებობ... უცბად გადავწყვიტე! კუპეში მარტო ხარ?

— ჰო! — ლესტამბეს ხმა ჩახრინწოდა.

— ძალიანაც კარგი! ჰა, ოცდახუთმანეთიანი!

— რა?

— ბილეთის ფულია! არ მინდა ვინმეს ვალი ავიკიდო! მადლობა ღმერთს, ფული საკმარისი მაქვს...

— ნატაშა...

— გამომართვი, თორემ სხვა ბილეთს ვიყიდი და კუპედან გადავალ.

ლესტამბემ ამოიოხრა, ფული ჯიბეში ჩაიდო. ქალის ხელჩანთა და ქუდი ზედა თაროზე შემოანყო და კვლავ დაჯდა.

— კი მაგრამ, ნატაშა, ეგ როგორ?

— ასი წელია, მამილოს ველრიჯები, ზღვაზე გამიშვიმეთქი. ძლივს დავითანხმე... ისეთი ბედნიერი ვარ, თავი კინოში მგონია. აკი გითხარი, თავისნათქვამა ვარ, რასაც გადავწყვეტ, ეგრე იქნება. ასეც მოხდა! მამილოს ხელი დავუქნიე, ნახვამდის-მეთქი! იმას გაკვირვებისაგან კინალამ „კონდრაშკა“ დაეცა, მაგრამ, სანამ პირიდან ხმა ამოუვიდოდა, მე უკვე მანქანაში ვიჯექი...

— მანქანაში? — უაზროდ იკითხა ლესტამბემ.

— ჰო, ტაქსი გამოვიძახე! ძალიან ვჩქარობდი, მაგრამ ველარ მოგისწარი. საბედნიეროდ, სოჭის ჩქარი მატარებელი დაიძრა და ბილეთი გადავცვალე... ორი საათით გადაგასწარი!

მატარებელი ქალაქს გასცილდა. ერთხნობას დონისპირეთის სოფლების ნათურები ჩამწკრივდნენ, მერე ისინიც გაქრა და ყველაფერი ღამის სიშავეში ჩაიკარგა.

ლესტამბემ უინტერესოდ გახედა ბნელ გზისპირეთს და გაუბედავად იკითხა:

— მამილოს ელაპარაკე?
 ნატაშას სახეზე ჩრდილმა გადაურბინა, მაგრამ მხოლოდ წამიერად. მერე მოურიდებლად შემოსცინა:
 — შენ გსურდა, რომ მელაპარაკა!
 — მერე?
 — არაფერი! უყურე მაგ ნეხვის ჭიას, ჩემს მუხლებზე მოუნდა ამოცოცებაო.
 „ნეხვის ჭიაო? — ლესტამბეს სუნთქვა შეეკრა, წამოჭარხლდა, ბრაზისაგან კინალამ გასკდა. — ეს ნაბოზარი, ესა! — გაიფიქრა გულღრძოდ. — ამაღამ რომ დავითრევე, მერე ვნახოთ... იქნებ მოვახრჩო კიდევ და ვაგონიდან გადავუძახო!“
 ფუჭი იყო ეს ფიქრი, იცოდა, ვერ გაბედავდა, მაგრამ შურისძიებით ოცნებებში ტკბებოდა.
 პაპიროსი ამოიღო, თანამგზავრისათვის ნებართვა არ უთხოვია, ისე მოუკიდა.
 ნატაშაც, შენ რა, „ბელომორკანალს“ ეწევიო, დაიჭყანა, და ერთი ცალი ამოიღო.
 — რისთვის ამეკიდე? — ჰკითხა ლესტამბემ უხეშად.
 — აგეკიდე? — დაცინვით ჩაეძია ნატაშა. — ესე იგი, არა გჯერა, რომ შემიყვარდი და შენი ცოლობა მომინდა!
 — დამცინი?
 — რომ დაგცინო, მერე რა... — ხუმრობით თვალებში შეაბოლა.
 „ბოზია! — დაასკვნა ლესტამბემ, მის ნაცნობთა შორის მხოლოდ მეძავნი ეწეოდნენ. — ერთს ყოჩაღად გავუღანუნებ და დავიმორჩილებ!“
 თავს იტყუებდა! მამილოსი ეშინოდა... ამ ლამაზი ტურების სურვილიც კლავდა.
 — ნატაშენკა! — წინ წაიხარა.
 — მომწყდი! — ჩუმი სიცილით უბიძგა ნატაშამ. — სულაც არა ვარ კოცნაობა-პროშტნაობის გუნებაზე!
 ლესტამბემ ამოიოხრა.
 — ჩემს მშობლებს რა ვუთხრა?
 — რა უნდა უთხრა? იქნებ სულაც არ ჩამოვიდე მაგ შენს ლიმპოპოში! სოხუმში დავრჩები ანდა თბილისისაკენ გავუ-

ტევე: დედაქალაქია, იქ, ალბათ, ნაკლებად არიან ხანჯლიანი ველურები!
 — ხუმრობ?
 — უთხარი, საცოლეა-თქო! ვითომ რაო, დასაწუნი საცოლე ვარ?
 „ამაღამ ყელში ნავუჭერ! — ასეთ ფიქრს ეფერებოდა ლესტამბე. — ჩემს მკლავებში აფართხალდება...“
 ოღონდაც, მარტო დარჩენა არ ეწერათ. ვილაცა წამოხრიგინდა დერეფნის ბოლოდან. ლესტამბემ იგუმანა, მაინცდამაინც ჩვენ შემოგვეტენებო. მართლაც კარი დაუკაკუნებლად გასწიეს და ზღურბლზე ზონზროხა დედაბერი წამოიძარათა, გან-გან ძლივს შემოეგია, თან ერთი ხელით ვეება ჩემოდანი მოჰქონდა, მეორეთი — არანაკლები სიდიდის კალათა.
 — შეგავინროვეთ, შვილებო? — იკითხა კაცური, ხრინწიანი ხმით. — ბოდიში და კიდევ ბოდიში! გამცილებელმა მითხრა, აქაა თავისუფალი ადგილიო, რა თქმა უნდა, ქვედა... ზევით მე ვერ შევძვრები, მუხლები არ მივარგა და იმიტომ... ეჰეჰე, კალიასავით დავხტოდი ერთ დროს, მაგრამ სიბერეს სიქაჩლე ცოდნია. თქვენ, შემთხვევით, მამა-შვილი ხომ არ ბრძანდებით?
 ლესტამბეს თითქოს ჩაარტყესო, ნატაშას კი ისეთი კისკისი აუტყდა, ცოტაცაა და ძირს გაგორდებო.
 „ეშმაკმა წაიღოს რუსეთის მთელი დედაბრობა! — გულზე სკდებოდა ლესტამბე. — საიდან გამოტყვრა ეგ ხრონცი, კუბოში უნდა ლპებოდეს უკვე! ვკრავ წიხლს და ჩავაგდებ ვაგონიდან!“
 ვერც ჰკრავდა, ცხადია, და ვერც ჩააგდებდა, დედაბერი მისნაირს, ალბათ, ათს გათოკავდა.
 ამასობაში, ეტყობა, თვალი ბინდბუნდს მიაჩვია და მოხუცი მიხვდა, რომ შეცდა.
 — ნუ მინყენ, შვილო, ერთი გამოჩერჩეტებული დედაბერი ვარ, თვალებში ვერ ვიხედები, ახალგაზრდა ყოფილხარ...
 — საქმროა! — სიცილით ამცნო ნატაშამ.
 — ეჰ, ჩვენი რუსის უჭკუო გოგოები, — მოიწყინა უცებ დედაბერმა, — ოღონდ ვინმემ თითი დაუქნიოს, დედამინის

მეორე მხარეს გაეკიდებიან. მოგხვდება ამ ჯიგიტისაგან მათ-
რახი და მაშინ იტკარცალე!

ნატაშას სიცილი პირზე შეადნა, შეეცადა საუბარი უსია-
მოვნო კალაპოტიდან გადაეგდო.

— რა გქვია, ბებო?

— მატრენა!

— მატრენა ბებია, ჩაის ხომ არ ინებებთ? კუპეში ისეთი
ჯიგითი გვყავს, ნამში გამცილებელთან გავარდება და მოგ-
ვართმევს!

— აგაშენა ღმერთმა! გემრიელი ღვეზელი ჩემზე იყოს,
ჯერაც არ გაციებულა ამ კალათაში.

ლესტამბემ გუნებაში ერთსაც შეუკურთხა და მეორე-
საც, მაგრამ, სანამ გამცილებლის კუპემდე მიაღწევდა, მის
ტვინში ეშმაკის კერძი მოიხარშა. ქალებს ყოჩაღად მოემსახუ-
რა, მატრენას ღვეზელი მაღიანად შესანსლა და, „რეპეტეს“
ხომ არ ინებებთო, ისიც იკითხა... თითო ჭიქაზე უარს არ ვიტ-
ყვითო, უპასუხეს... ლესტამბემ არ დაიზარა... ნატაშამ, ამ ჩა-
ის რაღაც სხვანაირი გემო დაჰკრავსო. ვაჟმა შიშინად შეხე-
და, მაგრამ მატრენა ენად გაკრეფილიყო და ნათქვამი ჰაერში
დაეკიდა.

— ახლანდელი გოგოები ოღონდ დათხოვდნენ და, თუ
გინდა, ცარიელ შარვალს ნაჰყვებიან. გოგო როცა თხოვდე-
ბა, წინ უნდა გაიხედოს, შვილებზეც უნდა იფიქროს. აი, ჩემს
ფედიას, ღმერთმა აცხონოს, ჭიკარტივით ცხვირი ჰქონდა,
ხუთი შვილი გაუჩინე და ყველას იმნაირი გამოჰყვა... ის რომ
დავმარხე, ჯერაც ახალგაზრდა ვიყავი, ძარღვებში სისხლი
მიდუღდა. რა მექნა, საფლავში ხომ ვერ ჩავყვებოდი... ვივიშ-
ვიშე, ვიტირე, მაგრამ თვალეში სინათლე რომ მომეცა, მივი-
ხედე და მოვიხედე. თურმე ამას ვუნდივარ, იმას ვუნდივარ.
რაღა დაგიმალოთ, გულკეთილი ქალი ვიყავი, არ ვიცოდი, უარი
თუ ითქმოდა. თანაც ძნელია ქალისათვის უკაცობა... ერთი
წითელცხვირა მეზობელი მყავდა, იმსიგრძე ცხვირი სოფელ-
ში არავისა აქვს. ჰოდა, ჩემს მეექვსეს დაჰყვა ეგეთი ცხვი-
რი... ჩემს მეშვიდეს თვალეში აქვს გადმოკარკლული, დახატუ-
ლი კოლექტივის ბუღალტერია...

— მერვე და მეცხრეც ვილაცას ემგვანება! — ჩაურთო
ლესტამბემ.

— მერვე და მეცხრე დამეხოცნენ, — დაცინვას ვერ მი-
უხვდა მატრენა, — ერთიც მივაყოლე, ზედგამოჭრილი ბოშაა.
იმ წელს სოფელში ბოშათა ბანაკმა ჩამოიარა. ცეცხლივით
ბიჭი ერია, ცხენივით ჭიხვინებდა... ისიც მოკვდა...

— დავიძინოთ, თორემ ბებია ასამდე ავა! — ზანტად
დაამთქნარა ნატაშამ. — რატომღაც მაურჯოლებს... მეძინება...

— ჰეჰე, ანი მეც კი დამეძინება, — მატრენას ხმა უცებ
ჩაუვარდა. მძიმედ წამოფოფხდა, თაროზე გაგორდა, თან
ლაპარაკი გაუგებარ ლულულში გადაეზარდა.

— დანეკი, ჰო, დანეკი! — ლესტამბემ ნატაშას საბანი
გადააფარა, თვითონ კი ზედა თაროზე აძვრა და გაინაბა...

8

მოულოდნელად სიზმარში ჩაეშვა. ვითომც მერეთში
იყო, ჩხერიის სანაპიროზე. ირგვლივ მოქალაქეებს მოეყარათ
თავი, ჩოჩქოლებდნენ.

სადღაც შორეთში ზარბაზნები გაისროლესო, გრუხუნი
მოისმა.

უჩვეულო ღრიალით წამოიმართა შავი კედელი. ჩხერიის
კალაპოტში მოექანებოდა ტალახიანი ღვარი, გზა-გზა მოხ-
ვეტავდა ყოველივეს — ნაპირთან უდარდელად ამოსულ ბურ-
ქნარსა და ხეხილს, ლობენულსა და ხუხულებს, ნაყანარსა და
ქვალორლს... ჩამოქანდა მღვრიე ნაკადი, ეცა ხიდს, შეაზანზა-
რა... ხიდმა გაუძლო, აღარ დანებდა... ღვარცოფი ქვემოდან ვერ
გაეცია, ზევიდან გადაუარა, ატივტივებული მორი გამოაქანა,
მოაჯირი გადაუღენა... თითქოს გაათავისუფლესო, ბეტონის
მოაჯირებიდან არმატურა ამოიჩაჩხა და მორი შიგ გაეჩხირა...

„ნაილო, ნაილო!“ — იკივლა ვილაცამ, მაგრამ გაურკვევე-
ლი იყო, ვინ ნაილო ან რა ნაილო.

ეგერ, ეგერო, — სხვა შეეხმინა.

„კუბო, კუბო!“ — კვლავ დაინივლა პირველმა.

მღვრიე ნაკადს შავი კუბო წამოედო.

შიშისა და განცვიფრებისაგან ბრბო დადუმდა.

ნაკადმა კუბო ხიდზე მიაგდო. ზევიდან ვერ გადაიტანა, ქვევით ვერ ჩაითრია. იმას კი თითქოს გზის გაგრძელება ენადა, აღმა-დაღმა ქანაობდა, ბეტონს ეხლებოდა.

„ხალხნო, სირცხვილია, ვილაცის მკვდარი წყალმა წაილო!“ — გაისმა შეძახილი.

ლესტამბემ გონს მოსვლა ვერ მოასწრო, ტალახის ღვარში აღმოჩნდა. არმატურას ჩაფრენოდა და ხიდზე გადმოღვრილ ტლაპოში მიტოპავდა... წელამდე უნია უკვე, ფეხებიდან საყრდენი ეცლებოდა...

კუბო, აგერ, ხელის განვდენაზე ქანაობდა... სახურავი ახდილი ჰქონდა...

დახედა ლესტამბემ და...

ღია კუბოში გენერალისიმუსის ფორმიანი ვავა ზარქუა იხილა!

თვალი დაეჭყიტა ვავას, პირზე საზარელი ღიმილი მიჰყინვოდა.

„ზოგიერთ ამხანაგს არა აქვს იუმორის გრძნობა!“ — ბრძანა მიცვალეზულმა.

თავზარდაცემულმა ლესტამბემ არმატურას ხელი უშვა... უმალ შავმა ნაკადმა ჩაითრია, წაილო.

სწრაფად წამოიწია და კედელს შუბლი ატაკა... ოფლად გაღვრილიყო, ნებოვანი წვეთები კისერზე ასხდა, აჟრჟოლებდა...

მატარებელმა მიაკივლა ღამეულ სივრცეს და ხიდზე გადაიგრილა...

დედაბერმა უცნაურად ამოიხროტინა, თითქოს იხრჩობაო და დადუმდა.

კუპეში რალაც მოხდა!

ლესტამბემ მიაყურადა. ნატაშას სუნთქვა არ ისმოდა. ფრთხილად ჩამოცურდა ზედა თაროდან, ხელის ფათურით მიაგნო ქალის სახეს. ნატაშას შუბლი ცივი ჰქონდა.

— ნატაშა! — წასჩურჩულა ლესტამბემ.

ზურგსუკან მატრენას ზონზროხი სხეული ეგდო და ლესტამბეს მოეჩვენა, საცაა დედაბერი ქეროში ხელს წამავლებსო.

— ნატაშა! — გაიმეორა მან.

ქალი ურიტმოდ სუნთქავდა. ლესტამბემ მსუბუქად შეაჯანჯლარა, ვერ გამოაღვიძა.

„არ მოკვდება, — თავი შიშინანად დაიმშვიდა, — აბი არ იყო სასიკვდილო“.

ხელი კისერზე ჩამოუცურა, საძილე არტერია ფეთქავდა. ახლა რომ მოუჭიროს, სიბნელებში, თხელი საბნის ქვეშ დამალული ქალის სხეული წყლიდან ამოგდებული თევზივით აბათქუნდება... გლუვ მხარზე მოეფერა, ვნება მოეძალა. უკუნში არაფერი ჩანდა, მაგრამ წარმოსახვაში გაუცოცხლდა შიშველი ნატაშას ხატება, ისეთი, როგორც იხილა შხაპის ქვეშ, მოსკოვურ ბინაში.

საბანი სწრაფად გადააძრო. ქალი არც განძრეულა. გულმუცელზე ხელი ჩამოუჩოჩა ლესტამბემ. ნატაშას ღამის პერანგილა ეცვა. თბილი მუცელი შეუთრთოლდა და ვაჟის ხელისგულმა თითქოს დენის დარტყმა მიიღო... ტვინშიც დენმა დაუარა, სიფრთხილის ზღვარს გადასცდა, ზედ უხერხულად შეაცოცდა... ქალის სხეული უგრძნობლად ეგდო და ვაჟის სურვილს არანაირად არ პასუხობდა.

„ქალწული არ ყოფილა!“ — ჯავრიანად გაიფიქრა და უცებ მოეჩვენა, რომ იქვე, გვერდით მატრონამ გამოიღვიძა, ვეება ლანდად წამოიმართა და საცაა ზედ წამოემხო... ელდა ეცა, მოიხედა... გარედან მქრქალი ნათება შემოდოდა... დედაბერი ზვინივით ეგდო და, ალბათ, არც სუნთქავდა... ამ წამიერმა ელდამ ლტოლვა ჩაუქრო. აზრი დაეკარგა უგრძნობ გვამთან ჯაჯგურს. შეეცადა ცოდვის კვალი დაეფარა, მოჩაჩული საცვლები გაესწორებინა...

აძაგძაგებდა... ვერ გაეგო, სიცივისა თუ შიშისაგან...

ზედა თაროზე აფოფხდა, გაყურდა...

გათენებას ცოტალა უკლდა. ლიანდაგზე ბორბლების დაგადუგი მისი გულის მფრთხალ ხმაურს შეერთო, საფეთქლებზე ჩაქუჩი უკაკუნებდა.

იქნებ ყოველივე ავი სიზმრის გაგრძელებაა იყო? რაღაც მისტერიაში მონაწილეობდა, ვილაცამ თავის ნებაზე ათამაშა... აბი?... ვინ ჩაუდო ჯიბეში, ნუთუ წინასწარვე ფიქრობდა ასეთი ვარიანტის შესაძლებლობაზე?.. რამდენი ხანია, თან ატარებდა, თითქოს გადაავინყდა კიდეც... ის კი გაყურულიყო ბნელ ჯიბეში და მოთმინებით ელოდა თავის მსხვერპლს...

„აღბათ, ჭკუიდან შევიშალე!“ — მომხდარის გააზრება, ანონ-დანონვა არ შეეძლო.

თავს ავადმყოფად, უდროოდ დაბერებულად გრძნობდა. მართალი უთხრა მეძავმა, შენ ექიმი გჭირდებაო. ექიმი სჭირდებოდა, მაგრამ რომელ ექიმს გაუმხელდა გაუმხელელს... ვისთვის უნდა გაეზიარებინა ეჭვები, რომელთაც საკუთარ თავსაც ვერ უმხელდა...

ირიჟრაჟა. კუპეში ბინდი თანდათან გაიფანტა, საგნები გამოიკვეთა. თავი ასტკივდა, თვალის გახელა დაეზარა. ერჩინა, არც გათენებულიყო, მაგრამ დღე სწრაფად მოდიოდა და ლესტამბე ვერსად გაექცეოდა ხვედრს, საკუთარ თავს რომ განუმზადა.

— ცუდადა ვარ! — ჩაიდუდუნა უცებ ნატაშამ.

— რა? — თავი გადმოყო ლესტამბემ.

ნატაშას ჯერაც ეძინა, პირისახეზე მიტკლისფერი ელო... ვაგონი რიტმულად ქანაობდა და მატრენას უზარმაზარი სხეული შელესავით თახთახებდა... გული შეუქანდა ლესტამბეს, დედაბერს თვალები დაეჭყიტა და მტრულად მოსჩერებოდა.

— რა გინდა? — ახლა ამას შეეკითხა ლესტამბე და მხოლოდ ახლავდა მიხვდა, რომ მატრენას მზერაში სიცოცხლე გამქრალიყო.

„ემშაკმა ნაგილოს, აბი ხომ სასიკვდილო არ იყო!“ — შეფუცხუნდა.

გალახულივით ძირს ჩამოიძურნა, დედაბერს პირისახეზე ხელსახოცი გადააფარა, მერე დაჭმუჭნილი ტანისამოსი შეისწორა და ნატაშასაკენ დაიხარა.

— ცუდადა ვარ! — კვლავ ჩაიდუდუნა ნატაშამ.

ლესტამბეს შეაძაგდა. ქალს ლოყებზე ხელები მსუბუქად მოუთათუნა და ხმადაბლა დაუძახა:

— ნატაშა, გამოიღვიძე, ცუდ სიზმარს ხედავ! ქალმა თვალი გაახილა, კარგა ხანს ათვალა მის თავთან დახრილი ვაჟი და მოულოდნელად ზიზლით მიუგდო:

— ნეხვის ჭია!

ლესტამბეს თითქოს გაულანუნესო, ერთი შეკუნტრუმდა და გულდრძოდ შეუბრუნა:

— ბოზო, ნაბოზარო!

ნატაშა კვლავ სიზმარეთში ჩაეშვა, მას ეს ბოლმიანი ნამოძახილი არც გაუგონია და დამფრთხალმა ლესტამბემ ლოყებზე ისევ მოუთათუნა:

— გაიღვიძე, ნატაშა, გაიღვიძე!

— წყალი დამალევენე! — დაიჩურჩულა ქალმა.

მაგიდაზე ნახევრად დაცლილი „ბორჯომი“ იდგა. ლესტამბემ ჭიქაში ჩაამხო, თან ხელი უკანკალებდა და ბოთლის ყელი ჭიქის კიდეზე არაკუნდა.

თავი აანევინა და ნატაშამ ორიოდე ყლუპი მოსვა.

— არ დაიძინო! — ჩასძახა ლესტამბემ. — ცუდმა სიზმარმა ჩაგითრია და ძილიდან ვერ გამოსულხარ!.. საცაა შინ ვიქნებით!

ნატაშამ ეჭვიანად ახედა, კვნესა-კრუსუნით ნამოჯდა, ფეხები ძირს ჩამოყარა.

ლესტამბემ ფეხსაცმელები ჩააცვა, საკიდრიდან კაბა ჩამოხსნა და მიაწოდა.

— ჰა, ჩაიცვი, ხომ უნდა მოწესრიგდე!

— საძაგელი რაღაც მესიზმრა! — ნელ-ნელა, მძიმედ ალაპარაკდა ქალი. — თითქოს უზარმაზარმა, ნაცრისფერმა ვირთხამ გამაუპატიურა... საშინლად ყარდა! ღმერთო, რა საზიზღრობა იყო, ძილში სიკვდილი მომინდა... — უცებ თვალი მატრენას ჰკიდა, თითი გაიშვირა და იკითხა: — ეს რა არის?

— კარგი ერთი, ისტერიკებს ნუ დაიმართებ! — უხეშად შეეპასუხა ლესტამბე. — ასი წლისა იყო და ერთხელაც არ მოკვდებოდა? ჩვენ სიზმრებში ვიყავით, ის კი ამასობაში გაპარულა... დანყნარდი, ალიაქოთი არ ატეხო, თორემ შარში გავეხვევით! ჰა, ჩაიცვი!

ნატაშას ააბაბანა, კბილს კბილზე ურაკუნებდა, დედაბერს თვალს არიდებდა, თან წალმა-უკულმა იცვამდა. ლესტამბე თან ეხმარებოდა, თან ენას არ აჩერებდა, რათა შოკიდან გამოეყვანა და ეჭვიც გაეფანტა.

დერეფანში გამცილებელმა ჩაიარა, კარზე დააკაკუნა და ნაუმიღერა:

— მერეთი, მერეთი!

მატარებელი სვლას ანელებდა. მოშორებით უკვე გამოჩნდა სადგურის შენობა. ლესტამბემ თვალთა თავისიანები მოძებნა. ბიკენტის თეთრი ტილოს კიტელი ეცვა, თავზე ასევე თეთრი ტილოს კეპი ეხურა, ლურჯი გალიფე გაპრიალებულ ჩექმებში ჩაეყოლებინა... საკმაოდ გაფაშფაშებული ზინაიდა პეტროვნა ნაცრისფერ საწვინარს ტანზე მჭიდროდ იკრავდა, რაკილა გაზაფხულის ადრიანი დილის სიგრილე ჯერაც არ გაფანტულიყო... იქვე კეკე იდგა, გამხდარი, ჰაეროვანი — სიმალლით დედისათვის გაესწრო...

ლესტამბემ ფანჯარაში ხელი გაყო და გაბზარული ხმით გასძახა:

— აქეთ, აქეთ!

ესეც ასე!.. რეალისტური თხრობის ნიმუში!.. (თუ, რა თქმა უნდა, ფანტასტიკურ „აბს“ არ ჩავთვლით!). ნეტავი სინამდვილეს რანაირად ესადაგება მოგონილი პერსონაჟის მოგონილი თავგადასავალი? ანდა ვის დააინტერესებს ლესტამბე თოლორაიას ინტრიგები და ბოლმის ნთხევა?.. საკმარისია, თაბახის ეს ფურცლები გადავფხრინო, ნაგვის კალათაში გადავუძახო და აღარ იარსებებს რეალობის ერთი შტრიხი, ერთი ფრაგმენტი — ლესტამბე თოლორაია...

სარკეში ჩავიხედე. ამოვიოხრე. ასაკი დამეტყო. ბოლო წლების არეულმა ყოფამ დაღი დამამჩნია, ნაოჭი მომიმრავლა.

სვანური ქუდი ჩამოვიფხატე, ხელთათმანები წამოვიცვი და კარი გავიჯახუნე (სიცივემ გვიანობამდე ძილს მიგვაჩვია, ჩემებს ჯერაც ეძინათ!).

ბინა ვაზისუბანში მაქვს, აქედან მეტრომდე ორი-სამი კილომეტრია. ზუსტად ესეც არ ვიცი, თუმცა ათასჯერ ჩამივლია... ჰმ, რეალობა... გზისპირას ნაგავი ყრია, ციდან ტალახისფრად ცრის, დანგრეულ ასფალტზე ტალახი აგლესილა... ესაა რეალობა! ისიც დღევანდელი რეალობაა, რომ მწერლის შემოსავალი გროშია და აგერ ავტობუსის საფასურადაც არ მყოფნის!

მივდივარ და ვფიქრობ: რატომ დავინყე თხრობა ჭინჭყლი გაზაფხულით? ხომ შეიძლებოდა, რომ ლესტამბე თოლორაია თავის ნატაშას მათის ბოლოს ანდა მთლად ივნისში შეხვედროდა... მზე, ყვავილები, მუსიკა... ტექსტიც სინათლით აივსებოდა. ლესტამბეს თავისი დედიკოს, ზინაიდა პეტროვნას თვალთ შევხედავდი. მისი სულის სიშავე საგრძნობლად მოლიავდებოდა... გზას მოსკოვიდან მერეთამდე ხასხასა, ლურჯად და მწვანედ შეფერილი პეიზაჟები დაამშვენებდა... ვაგონში მატრენას ნაცვლად წითელყელსახვევიანი, სახეგაცისკროვნებული პიონერული რაზმეული შემოცვივდებოდა და ლესტამბესა და ნატაშას ბნელი სიყვარული რომეოსა და ჯულიეტას წმინდა გატაცებით შეიცვლებოდა...

ასე თუნდაც იმიტომ არ მოხდა, რომ ჩემი ოთახი ცივი და პირქუშია, თბილისის ზეცაც ჩამოლამებული მეჩვენება, უგემური და უყუათო საჭმლისაგან ყაბზობა დამჩემდა... მიდი ახლა და მზიურ-ცისფერი ბიოგრაფია გამოუცხვე ლესტამბე თოლორაიას!

იშვიათი მანქანა ჩამივლის, ჭუჭყიან შხეფებს მესვრის... ნახევარი საუკუნეა ამ ქალაქში ვცხოვრობ, თავს მაინც უცხოოდა ვგრძნობ, ამ მანქანებში ჩემი ნაცნობი არავინაა. ავტობუსის მძღოლები ხომ ძალღებვივით იღრინებიან, უფულო მგზავრებთან ჩხუბით ნერვები დანყვეტაზე აქვთ; მგზავრებსაც სახეები ჩამოსტირით, ამათაც უსახსრობა, სტრესი და, ალბათ, ყაბზობა აწუხებთ.

მადლობა ღმერთს, „მეტრო“ მუშაობს... ვაგონში ჭედვაა, ფეხს ძლივს ვიკიდებ. თხუთმეტწუთიანი მგზავრობა უსასრულო მეჩვენება, თავში უწყვეტად მიკაკუნებს: ოლონდ დენი არ გამორთონ! ოლონდ დენი არ გამორთონ! გამოირთვება და კუპრივით მსუყე ბნელში ჩავიძირებით, სუნთქვა გაჭირ-

დება, დროის მდინარეა გაჩერდება, დაღლილობისაგან ტვინი ბლაგვდება...

ვაგზლის მოედანზე ამოვდივარ... საინტერესოა, ვიცნობ თუ არა ლესტამბე თოლორაიას?

ვერ ვიცანი!

დგას კარგად ჩამრგვალებული, დიდთავა კაცი... მელოტზე ღერი თმა არ შერჩენია. წითური, ჭაღარით გარუხებული უღვაში ტუჩზე გადმოფენია. ლოყები ქონით გავსებია და წვრილი თვალები ამ ქონში ჩაფლულა... ვავა ზარქუა?.. რა შუაშია ვავა ზარქუა?.. იგი ხომ დრომ მოინელა და ველარ მოასწრო ქონით ავსება.

— გამარჯობათ, პატივცემულო!

ეგლა მრჩება, ჩავებუტო! ხელს ზიზლით ვუნვდი, ამით ერთგვარ დისტანციას ვიცავ, სადემარკაციო ხაზს ვავლებ... რა ეშმაკმა შემაქმნევინა?.. ქვეყნიერება დასახლებულია გიჟმაჟი გოგო-ბიჭებით, მე კი ამ „რიჟას“ არსებობით სიცოცხლე მოვიწამლე...

— აქეთ მობრძანდით, პატივცემულო! — ლამისაა, ძირს გამეგოს. — აი, აქ დაბრძანდით!

პატარა, დანჯღრეულ „ზაპოროჟეცში“ უხმოდ ვჯდები... რკინის ცივი კოლოფია, კუბოში ნაკლებ ეციება.

— როგორ ბრძანდებით, პატივცემულო? — თან ქოქავს, თან გვერდულად მიყურებს.

ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა საჭირო არაა, ზედვე მანერია, როგორაც ვბრძანდები.

— რამ მოკლა ის საცოდავი? — გულსგარეთ ვეკითხები, რადგან ეფროზე „საცოდავი“ ნაღდად არ ითქმოდა. იმდენი იცოცხლა, ანგარიში თუ არ მეშლება, დარიკო მამიდას გადააჭარბა... ახლა ახალგაზრდები იხოცებიან, მოხუცებისათვის ვისა სცალია, ესენი დადგენილი განრიგით აბარებენ სულს უფალს.

— ასაკმა! — მოკლედ მპასუხობს ლესტამბე, თან სიცოცხლს მოაყოლებს.

სასაცილოს ვერაფერს ვხედავ, გზას პირქუშად გავყურებ.

თბილისი თითქმის ჩამკვდარა. ქუჩებში მანქანების ნაკლებობაა. იმიტომ, რომ ბენზინი გაძვირდა, თანაც მანქანიან კაცს მეტი ხიფათი ელის, გადმოგვამენ და იხტუნავე მერე... გამვლელიც ცოტაა... დაღლილი სახეები, ნაცრისფერი ლანდები... მარად ახალგაზრდა თბილისქალაქი უცბად დაბერდა, ხალისი და ჰაეროვნება დაკარგა.

დიღმის გასასვლელთან პოსტია. შარავზის გარდიგარდმო მონოლითები აწყვია, მანქანა ვინროში იკანკლედურად უნდა გაძვრეს... ავტომატიანი, უფორმო ახალგაზრდები... ესენი ომში არ მიდიან, ამათ ომი აქა აქვთ...

ჩვენ არ გვაჩერებენ... თავს ვიტყუებ, ვითომ მიცნეს და იმიტომ! ადრე ჩემი პროფესიის კაცს მართლაც ცნობდნენ, მონინებით გვექცეოდნენ, რადგან მავანთა თვალში ჩვეულებრივ მოკვდავთა სიაში არ ვენერეთ. ჩვენ ერის რჩეულებად გვრაცხდნენ და ყველაფრის ცოდნა გვევალებოდა. ვინმეს რომ ეკითხა, ფარდობითობის თეორიაც უნდა მცოდნოდა და ნიუტონის ბინომიც, თუმცა ტექსტის მათემატიკური აპარატი ჩემთვის ამოუხსნელი შიფროგრამაა, უცხოპლანეტელთაგან გამოგზავნილი...

ჰმ, უცხოპლანეტელები... ქვეყანა როცა ხაროში გადაიჩეხება, ტოტალური კრიზისი გვახრჩობს, სწორედ მაშინ ჩნდებიან უცხოპლანეტელები, ასტროლოგები, მისნები, მჩხიბავები...

აგერ კიდევ ერთი უცხოპლანეტელი — ლესტამბე თოლორაია, წიგნის სტრიქონებში დაბადებული და საკმაოდ მოსუქებული... ნეტავი რას მიირთმევს, რითი იკვებება? იმთავითვე კუჭის თანდაყოლილი წყლული რომ დამებედებინა, იქნებოდა დღეს ჩხირივით გამწლული... ახლა კი კანში ვერ ეტევა. კოტიტა ხელები საჭეზე უდევს. ხელის ზურგს წითური ბალანი მოსდებია. ღიპი ამოზურცვია, საზამთროგადაყლაპულსა ჰგავს, სავარძელში ტომარასავით დევს... არა, კი არ დევს, წრიალებს, წამდაუნუმ ქვეშ-ქვეშ გამომხედავს, ვხვდები, საუბრის საღერღელი აშლია, მაგრამ ჩემი უკარება სიფათი აფრთხობს.

მანქანაში დათბა, თავი უკეთ ვიგრძენი. სახეზე სიმშვიდე დამეფინა, რადგან ცოტათი კეთილი გავხდი.

— პატივცემულო... — უნდა რაღაცა მკითხოს, მე კი მკაცრად ვანწყევტინებ:

— ეს ვალიკო საიდან მოიტანე? ვილენი, ლესტანი, ეს კიდევ ჰო, მაგრამ ვალიკო?

— გავწვალდი, პატივცემულო, — ლესტამბეს სახე ნითელ ბუშტს დაემსგავსა. — ჩემი დღე და მოსწრება იმას ვუნდები, მავანსა და მავანს ავუხსნა, რას ნიშნავს ვილენი და რას ნიშნავს ლესტანი... ჰიჰიჰი და ჰაჰაჰა... ლესტამბეზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია... ასეთი სახელით ჩემი პროფესიის კაცი რომელ კიბეზე უნდა ავიდეს?.. ვალიკო სულ სხვაა, კაცი არ შემხვედრია, ეკითხა, ვალიკო რად გქვიაო.

— უჩემოდ არ უნდა გადაგენწყვიტა. — შემრიგებლურად შევეპასუხე. — ლესტამბე ისეთი სახელია, დროის ბეჭედი აზის. აბა, ვალიკო რაღაა, ანი ამას რაღა მოვუხერხო, რომელ ტექსტში ჩავტენო, ჰა!

ნაცრისფერი გორაკების თავზე ჯვრის მონასტერი წამოიშარდა. ლესტამბემ პირჯვარი რაღაცნაირად სულსწრაფად, შიშნეულად გადაინერა... ჩემი ეშინოდა თუ უფლისა? ეს გუშინდელი ათეისტები ერთ დღეში მორწმუნენი გახდნენ, ეკლესიის კარებში შეცვივდნენ... ოღონდ ყოვლისმხილველს ვერ მოატყუებ, ყველაფერს ხედავს და განაჩენიც არ დააყოვნებს... ჯერ ჯვრის მონასტერს გავაყოლე თვალი, მერე სვეტიცხოველს გავხედე... მეხსიერებაში დავაფიქსირე... ვინ იცის, რა მოხდება! არავის გაუკვირდება, ვინმე ჭკუისკოლოფმა ზარბაზნები მოათრიოს, ბუთქოს და ზედ სიცილით მიაყოლოს, ნუ ღელავთ, ხვალ-ზეგ უკეთესს ავაშენებთო...

ლესტამბემ მორცხვად შემომხედა, ჩაინუნუნა:

— უსამართლოდ მექცევით, პატივცემულო, ძალიან ვიჩაგრები!

— უსამართლოდ? — გამიკვირდა. — შენ იჩაგრები?

— ყველას სიკეთე ჩამოურიგეთ, მე კი თავიდანვე შემძულეთ! რითი მჯობნიან? რაკი ესენი გულზე არ მეხატებიან, იქნებ ამიტომ არასწორად განვსჯი! კლასი გვქონდა წყალნაღებულთა, რომელი ოხერი უნდა მყვარებოდა? აი, დურუ გეგია, ჩემი ძმა და მეგობარი! თქვენ ეს არ იცოდით? ანი გა-

იგებთ! ვინ არის დურუ გეგია? ღომის მოსახარში ქვაბია, ოღონდ გამოაძღე და ნახევარი მერეთი შემოეჭმევა. ისე, ღონიერი ბოთვერაა, მაგრამ ღონივრები ხშირად მხდლები არიან, ერთი რომ უფთხვინო, შეიძლება გული შეუღონდეთ... მე გავხადე კაცი, თორემ თქვენი იმედით დღესაც იმ ღომის კასრს შერჩებოდა... აი, ნახეთ, ნახეთ! არიქა ძაძუა კოჭლია და იმიტომ შეგეცოდათ, ხომ? გულჩვილი ბრძანდებით, გსურთ მისი სიყმანვილის კულულებს მოეფეროთ... ჰა-ჰა, სადაა კულულები? იგი მარტო ფეხით როდია კოჭლი, ერთი შექანებული ვინმეა... ჰა-ჰა, შექსპირს ეჭიდება, თვითონ კი, რომ შეუბერო, ეს რა ქარიშხალი ამოვარდაო, კოტრიალ-კოტრიალა ნავა... მართალი თოდუა?... პირველი ტრიპაჩი და პაკაზუხა... გაიყვანდით სცენაზე და ლექსებს არაკრაკებინებდით... ბულბული იყო, რა, მაფშალია... ნეტავი საიდან ამოქექეთ მისი სახელი? “მართალი”, ესე იგი “პრავდივი”... “პრავდივი” კი არა, ტრიპაჩი და პაკაზუხაა...

— შენზე ილაპარაკე! — მკაცრად შევანწყევტინე.

— ჩემზე რა უნდა ვთქვა? ბავშვობა და ყრმობა ისეთი ამიკინძეთ, თვითონაც ვერ გამიგია, ვინა ვარ? დიდის ამბით ამტკიცებთ, ადამიანი მრავალნახნაგოვანიაო, ჩემთვის კი მხოლოდ მუქი ფერები გემეტებათ!

— იცი რა, შენ ხომ მეორეხარისხოვანი პერსონაჟი იყავი, ასე ვთქვათ, ფონი... ახლა საიდანღაც გამოხტი და შუაში გაეჩხირე!

— სწორედ ეს მინდოდა მეკითხა, მე, თოლორაიების ხაზის გამგრძელებელი, რატომ აღმოვჩნდი ფონში?

ეს პრეტენზიები უკვე მომბეზრდა. იმდენი ვქენი, დიდ რუსეთში ნავიყვანე, სასიყვარულო ასპარეზზე გავაჯირითე. განა ჩემი ბრალია, რომ მისი სულის ბნელეთში სიყვარულის სინათლემ ვეღარ დაივანა.

მოკლედ მოვჭერი:

— არ მოგწონს და ამოგშლი, პერსონაჟების მეტი რა მყავს!

ვთქვი და შუბლი კინაღამ საქარე მინას ვხეთქე. ლესტამბემ უნებლიეთ მუხრუჭს დააჭირა და „ზაპოროჟეცი“ ძაგდაგითა და ფრუტუნ-ფრუტუნით გაჩერდა.

— მოკვლას მიპირებთ? არ ქნათ, პატივცემულო, მაგი! გუნებაში შევუკურთხე, ხმამალლა კი ვუბრძანე:

— მიდი, მიდი! — და მანქანა რომ ხელახლა დაქოქა, ნიშნისმოგებით ვუსაყვედურე: — მიუხედავად მუქი ფერებისა, საკუთარი თავი დიდად გყვარებია... გონიერება გმართებს, ნუ აუჯანყდები შენსა შემოქმედსა!

არაფერი მიპასუხა... წინ წაიხარა და გზას მიაჩერდა. მეც გაბუტულივით ვდუმვარ, გარემიდამოს ვათვალთვლებ. ქართლის ფართო ველებსაც ნაცრისფერი გადაჰფენია. ზოგან თოვლის ლაქები ჩანს. ქარს თოვლის ხრილი ასფალტზე მოუხვეტავს, ალაგ-ალაგ მოყინულა... სიფრთხილეს თავი არა სტკივა, ყინულზე შეიძლება მოვსრიალდეთ... სხვა მანქანები გზაზე არა ჩანს... მთელი ქვეყანა სიცივეს შეუკრავს, თითქოს მის არტერიებში სისხლდენაც შეჩერებულა... ჩვენი ეული, წითელი ხოჭო მითუხთუხებს აუჩქარებლად...

დუმილი გაჭიანურდა. მწყინდა ჩემივე შექმნილი ჰომუნ-კულუსის უმადურობა... თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ეს წინასწარვე უნდა მცოდნოდა — რა ბუნებაც მე დავანათლე, იმას ამჟღავნებდა...

გორის მისადგომთან ისევ პიკეტი დაგხვდა. გაუპარსავი, დაკუნთული კაცები ალიბაბას ზღაპრის ყაჩაღებსა ჰგავდნენ. „კალაშნიკოვები“ სათამაშოებივით ეჭირათ და გამვლელ მანქანებს აჩერებდნენ. თუმცა მთელი ეს გზა ორად ორმა მანქანამ გადაგვასწრო, ერთი ძველისძველი „პოპედა“ იყო, მეორე თურქული სატვირთო. ამას ძარაზეც ეწერა, ნამდვილად თურქისა ვარო. ახლა ორივე აქ გველოდებოდა, საბუთებს უსინჯავდნენ. ერთმა, მონგოლურსიფათიანმა საქარე მინაში ჩამოგვხედა, წამით დამაკვირდა და მანიშნა, გაიარეთო. ან ჩემს ჭაღარას სცა პატივი, ანდა ჩვენს საცოდავ „ზაპოში“ საკბილოს ბევრს ვერაფერს ნახავდა.

ლესტამბე მანქანას მოხერხებულად მართავდა. ხანდახან ამოიხვნეშებდა, ბოლმისაგან სკდებოდა. უჭირდა ჩუმად მგზავრობა, სურდა გულის მოოხება, მაგრამ გამბედაობა აკლდა.

ბოლოს დუმილი მეც მომწყინდა. ჩავახველე, ხმა ჩავინმინდე და ვკითხე:

— ბიკენტი რასა იქმს?

— ბიკენტი? — გაკვირვებით მომხედა ლესტამბემ. მზერა უმალ ამაცილა და გზას მიაცივა. ამ გამოხედვაში მძულვარება ვიგრძენი. ბეჭებში თითქოს ჭიანჭველამ დამსუსხა. ამასთან ფრთხილად უნდა ვყოფილიყავი, ვინ იცის, გულში რას მალავდა.

— მაშ, თქვენ არაფერი იცით, პატივცემულო? — ეტყობა, თავს მოერია, კილო დაითაფლა. — სადაა ბიკენტი? რაც კეკე დაგველუპა...

— კეკე?! — ისე ხმამალლა წამოვიყვირე, ჩემი ხმა კივილს დაემსგავსა. უმალვე მღელვარება მოვითოკე და ვუბრძანე: — გააჩერე!

წინ გორის აღმართი იწყებოდა. ლესტამბემ მანქანა გზისპირას მიაყენა.

ძრავამ დამხრჩვალავით ჩაახველა და მდუმარება ჩამონვა.

კეკე?.. ეს ხომ შეუძლებელია! მე მისთვის ნათელ, კაშკაშა მომავალს ვამზადებდი. ყოველი დღე და საათი გათვლილი მქონდა... კეკეს დიდხანს უნდა ეცოცხლა, მრავალი შვილი უნდა აღეზარდა... კეკე ახლა ჩემი ასაკის დარბაისელი მანდილოსანი იქნებოდა, მისი შვილიშვილების თვლა გაჭირდებოდა...

რა დროს დავკარგე ბედისწერის ძაფი, სად განყდა! ჩემი ბრალია ეს უბედურება, მაგრამ დრო-ჟამისაც... დუხჭირმა ყოველდღიურობამ ჩამითრია, სულის მოთქმის საშუალება წამართვა, ამიტომაც კეკეს ველარ მოვუქსოვე ლაჟვარდოვანი მომავალი...

„*ლობესთან სხივი და ქალის თმა ერთად გროვდება!*“ — ალექსანდრე აბაშელის ეს სტრიქონი სიყმანვილიდან დამამახსოვრდა. პატარა კეკეს გარიჟრაჟისეულ ხატს ეს სიტყვები მიესადაგებოდა...

„ღობესთან სხივი და ქალის თმა ერთად გროვდება!“ — გაიფიქრა მართალი თოდუამ და ანგლობით უთხრა:

— გადასარევი პროლეტარი იყავი იმ ჩვენს სპექტაკლში!

— დაცინვას კაცი არ მოუკლავს! — კეკემ უპასუხა.

— ხუმრობა იქით იყოს, არიქა ჯულიეტას ეძებს. მოდი, ტექსტი დაიზეპირე, ბედი სცადე!

— რომეო შენ იქნები?

— ამას რა მნიშვნელობა აქვს?

— უცნობთან კოცნაობას ვერ გავმართავ! — სიცილით მოუჭრა.

თავისნათქვამა იყო, სიტყვას არ გადავიდოდა.

— გვათამაშებენ კი? — მართალის გულისცემა მოუხშირდა. — შენ აქამდე სცენაზე მხოლოდ „ვაშას“ დასაძახებლად აგიშვეს. ჯულიეტა, იცოდე, სულ სხვა ვინმეა, ბრინჯივით დაიბნევი...

ეს იყო პატარა შეთქმულება, საიდუმლოება, რომელიც არავის უნდა სცოდნოდა, ყველაზე ნაკლებ კი თოლორაიებს...

უფრო ადრე, უსაქმურობისაგან გულშეჭირვებულმა, მონყენილი მეგობრების წრეში გაიხუმრა არიქა ძაძუამ:

— უსიყვარულოდ ვბერდებით მგონი!

ეს არ ეხებოდა დურუ გეგიას, კარგა ხანია, თავი ქუდში ჰქონდა. ისე გალალდა, საკუთარ პერანგში ვერ ეტეოდა. ცისანა სიორდია თანაუგრძობდა თაყვანისმცემელს, თავს აწონებდა. ღონიერი გოგო იყო, ძვალმსხვილი. „ჩაპაევი“ რომ დაედგათ, უკეთეს ანკა პულემიოტჩიცას ვერ ინატრებდნენ. ეგეთები მოსწონდა დურუს, თუ დაეჭიდებოდა, ადვილად ვერ უნდა მორეოდა... მართალისა და არიქას შეაგვიანდათ ოლონდ. ორივეს მარტოობის სევდა ხრავდა, თუმცა მიზეზთ მიზეზი ვერ დაეძებნათ. თითქოს ერთ დღეს გამოფხიზლდნენო, ახალა მიმოიხედესო, ქალაქი უცბად აივსო ცქრიალა გოგონებით, სასკოლო ფორმებში რომ ვერ ეტეოდნენ. მართალის ხანდახან ზიტა აგონდებოდა, ის ხანმოკლე, მწველი განცდა... წარმოსახ-

ვაში უცოცხლდებოდა გოგოს ხორციელი სიშიშველე და დაუკმაყოფილებლობის გრძნობა ძილს უფრთხობდა. თვითონაც იცოდა, ეს არ იყო „სიყვარული“, არ შეიძლებოდა ყოფილიყო, რადგან ამ ფიქრებში ჭარბობდა ბინიერება მაშინ, როცა ჭაბუკის სულს ცაში ეწადა ნავარდი. მის მცირერიცხოვან ნაცნობთა, უმთავრესად ინსტიტუტულ თანაკურსელთა უმრავლესობა ცისანასავით ჯანმამარტივო იყო, ახალგაზრდულ სხეულებში დედაკაცური ფორმა შეჰპარვოდათ და რომანტიკული აღმადრენისათვის საჭიროზე მეტად ინონიდნენ. აქ უფრო ხორციელი ლტოლვის ასპარეზი არსებობდა, რაც თითქოს გამორიცხავდა ჭეშმარიტ „სიყვარულს“, რაიც გულისხმობს წმინდა ლაციცს ზღაპრის პრინციპსთან, არარსებულ რაღაცასთან, სახელიც რომ არ დაეძებნება... არიქა ძაძუამ ცხვირჩამოშვებული დადიოდა, ლამაზი, სხარტი ჭაბუკი დადგა, პირისახე ანგელოზს მიუგავდა, ქერა, ხუჭუჭა თმა თავზე ოქროს ძნასავით ეყარა, პირზე მოდებული რბილი ბუსუსი ქრისტეს ხატებას ამგვანებდა, ოლონდაც, იგი ვერ მალავდა თავის ნაკლს, ეჭვიანობდა, ეგონა, ყველანი ფეხებში მომჩერებიანო, თუმცა გოგონებს მისი მჭმუნვარე მიუკარებლობა უფრო აფრთხობდათ.

ახალგაზრდული სული ბნელშიც სინათლეს იპოვის, რათა ერთფეროვნება და მოსაწყენი არსებობა ჭრელი ფერებით შეავსოს. იმ დღიდან, რაც მართალიმ წამოიძახა, პოლიტიკაზე ჯვარი ხომ არ დაგვიწერია, სიყვარულზე დავდგათ რამეო, არიქამ მოსვენება დაკარგა. „ჯულიეტა მჭირდება, ჯულიეტა!“ — ოხვრას ამოაყოლებდა ხოლმე. „მერედა გოგონების მეტი რაა?“ — უკვირდა დურუს. „შენ თუ ცისანას გულისხმობ, დურუ ჩემო, მასში სამი ჯულიეტა გამოიჭრება!“ — არ ინდობდა არიქა და დურუ წყენით ქმუტუნებდა.

„მე ვიცნობ ჯულიეტას!“ — ფიქრობდა მართალი.

ნაშუადღევს, ლექციების შემდეგ ძმაკაცები სკოლასთან ჩაისეირნებდნენ, გზა-გზა მასლაათობდნენ — პოლიტიკაზე, ნიგნებზე, სამყაროს განზომილებებზე, ქალაქურ ჭორებზე, თეატრზე და, ცხადია, „ნაშებზე“. ანკრიალდებოდა ამ დროს სასკოლო ზარი. ნუთიც და პარმადიდან გოგონები ჩამოეფი-

ნებოდნენ, ქუჩას ხმაურით აავსებდნენ. „ჯულიეტა“ ტოლ-სნორებთან მოდიოდა. უკვე ბოლო კლასში სწავლობდა, თხელი ჩანთა მკერდზე მიხუტებული მოჰქონდა... გოგონები ჩურჩუტული სიცილით ჩაუვლიდნენ სტუდენტ ბიჭებს. ესენი საუბარს წყვეტდნენ, მზერას მიაღებდნენ. „ჯულიეტა“ თვალს გაუსწორებდა მართალის, თამამ სალამს შეაგებებდა, მეტი არაფერი. მართალის ფიქრში აუჟღერდებოდა: „როგორც ყვავებში თეთრი მტრედი თოვლივით ელავს, სხვა ქალწულები ამ მშვენივალ სულ ჩააბნელა...“

მოგვიანებით ჩხერიისპირა კორომში ხვდებოდნენ ერთმანეთს. ხიდიდან ას ნაბიჯზე იდო ბოტანიკური ბაღის ეს მყუდრო უბე. დიდრონი ხეები გადაზნექილიყო მდინარისაკენ, ზევიდან უხვ ჩრდილს აფენდა. მწვანე ბალახი ქუდივით ჩამოფხატოდა ჟანგიან ხაბოს. მცირე რიყე მოერეცხა ჩხერიას, კენჭოვანითა და მომცრო ლოდებით მოეფინა. გაღმა მხრიდანაც ფერდოვანი და მის თავზე იელის ბუჩქნარი ეფარებოდა ამ ადგილს. ახლო იყო სკოლიდანაც და ინსტიტუტიდანაც, თუმცა, ალბათ, ანგელოზმა ქალაქელებს აუკრძალა საიდუმლოს გახსნა. ფეხი აქ არავის შემოუცდებოდა, თუ არა სულელ თხას ან უღლიან ღორს, ხეთა ვარჯში ჩხიკვი შეიფრთხილებდა, ციყვი გადაირბენდა ტოტიდან ტოტზე, კუდს აფშეკდა საყვარლად.

გაკვეთილების შემდეგ აქ მოირბენდა კეკე (ცოტათი ადრე იპარებოდა, რათა შინაც არ შეჰგვიანებოდა). ქვაზე ჩამოჯდებოდა, დაბინდული თვალეებით ჩხერიას მიაჩერდებოდა და თავისთვის ხმადაბლა ბუტბუტებდა:

— „ოი, რომეო, ო, რომეო, სად ხარ, რომეო?“

ინსტიტუტიდან მოეშურებოდა მართალი, მეგობრებს გზაზე უსხლტებოდა.

ჩეროდან უჩუმრად გამოვიდოდა. შორიდან შეხედავდა წყლისპირას ჩამომჯდარ ასულს, მის ხმადაბალ ბუტბუტს ყურს მიუგდებდა („არ ვიცი, რა ვქნა, ვუსმინო თუ პასუხი გავცე?!“).

კეკე ელოდებოდა მოუთმენლად, მაგრამ ნეშოს შარბიშური ყოველთვის ერთნაირად აკრთობდა, ჭრელ ჩრდილში შეყოვნებულ ვაჟს დამფრთხალი მიაჩერდებოდა.

— „ვინა ხარ მანდა? ლამის წყვილადს მიფარებული, ქურდულად ისმენ ჩემს გულისთქმას!“

ეს სიტყვები გამოწვევა იყო და მართალის ტექსტი უნდა აეტაცნა:

— „არ ვიცი სწორედ, რა გიპასუხო...“

ყოველი შეხვედრა აი, ასე „პაემანით“ იწყებოდა. სიტყვებს თანდათან მეტი სინრფელე და მგზნებარება ემატებოდა, სხვისი ტექსტი საკუთარივით აღიქმებოდა. ეს იყო ტკბილი და დამღლევი სიტყვები.

მერე „პირველი შეხვედრის“ სცენას გაათამაშებდნენ ანდა „სიკვდილისას“, აღმა-დაღმა ჩაივლიდნენ პიესის ტექსტს... მერე მოქანცულნი და სუნთქვააჩქარებულნი პირისპირ დასხდებოდნენ და მდუმარედ მიაჩერდებოდნენ ერთმანეთს.

უყურებდა მართალი კეკეს... სხვისი სიტყვებით შეიარაღებულს საკუთარი ვერ მოეძებნა. კეკეც დუმდა, ლოყები წითლად შეეფაკლებოდა. თმობდა ჩვეულ სითამამეს, ხმაგაბზარული ატიტინდებოდა ყოფიერების უმნიშვნელო წვრილმანებზე... ენა ებმებოდა, ნაბორძიკდებოდა...

— მაგვიანდება, უნდა წავიდე! — იტყოდა და არ მიდიოდა.

უსმენდა ვაჟი, წყლის რაკრაკს ჩაჰყვებოდა გოგოს ხმა, ყურს ელამუნებოდა...

საგანგებოლო, სადმე ჩიტი შეფრთხილდებოდა. კეკე გონს მოეგებოდა, ბანგისაგან გამოფხიზლდებოდა.

— „თენდება უკვე, წასვლის დროა, მაგრამ ნეტავი ძაფით გამობმულ ჩიტზე უფრო შორს არ წახვიდე...“

— „ნეტავი ვიყო შენი ჩიტი!“

— „ნეტავი მართლა!.. თუმცა ალერსით დაგახრჩობდი, მშვიდობით იყავ!“

წამოხტებოდა და ბაღის ბილიკს სირბილით ჩაივლიდა. მართალი ადგილიდან ვერ იძროდა, გაჰყურებდა თეთრ პეპელას, რომელიც ხან იკარგებოდა, ხან ხეთა შორის გაკრთებოდა.

— „გული აქ მრჩება და უგულოდ სადღა წავიდე!“ — ნიღბად ირგებდა რომეოს სიტყვებს.

საკუთარ თავს ვერ უმხელდა ლტოლვის ჭეშმარიტ მიზეზს. ყველასაგან დაფარული ეგონა და, ალბათ, ასეც იყო, მაგრამ გიჟი ყველაში ვერ ჩაითვლება.

ბალის ჭიშკართან ერთხელ ვავა ზარქუას წაანყდა. ვავა მზეზე თბებოდა. ტიტველ მიწაზე იჯდა, ზურგით მესერს მიყრდნობოდა, ჭუჭყიანი ფეხები აქეთ-იქით გაეშვირა.

გამოხედა მართალის, დაეღრიჯა:

— რომეო, რომეო!

მართალის ემცხეთა. იქნებ ვავა სულაც არ იყო გიჟი, იქნებ თავს განგებ იგიჟიანებდა.

გიჟმაც კი იცის მისი „რომეობა“, მაშასადამე, მთელმა ქალაქმა იცის! დიდი ხნით არაფერი იმალება.

— კეკე თოლორაია? — ეჭვით იკითხა არიქამ.

— ვინ კეკე, კაცო?! — თავი მოიგიჟიანა დურუმ. — ჯულიეტა ლამაზი იყო, ბოლოს და ბოლოს! ეს ჩხინკა, წეროსავით გოგო რა ჯულიეტა? — დაინახა მართალის ანთებული სახე, გაიბუხა, გაღაჟღაჟდა, აქშუტუნდა, შემრიგებლურად მოუქცია: — შენ რა, გენყინა?

— არაფერი მწყენია! — მართალიმ თავი მოითოკა. — შენი გემოვნებისა ისედაც კარგად ვიცი! რაც შეეხება სილამაზეს, ნიჭიერება თავისთავადაა მშვენიერების წყარო! შეუძლებელია, ნიჭიერი ადამიანი ლამაზი არ იყოს!

ის ღამე თეთრად გაუთენდა მართალის. მეზობელ ოთახში ეფრო ოხრავდა, მოუსვენრად ეძინა, ხშირად იღვიძებდა. აგერ პენსია დაუნიშნეს, თან მოუბოდიშეს, ამიერიდან რეაბილიტირებული ხარ, თურმე სახელმწიფოსათვის არაფერი დაგიშავებიაო. ისიც დასძინეს, ცაცანაც შენსავით უდანაშაულო იყო. „შელავათია მისთვის!“ — ჩაიჩიფჩიფა დედაბერმა, უფრო კუშტი და უკარება გახდა... ეფროს ძველი დარდი არ აძინებდა მშვიდად, მაგრამ მართალის გულს რაღა ხრავდა? საბანი ნიკაპამდე აეზიდა, თვალები სიბნელისათვის მიეპყრო და წარმოსახულ სცენაზე თვალნათლივ ხედავდა თეთრად მოფარფატე პეპელას... რა იყო, რა ემართება, რატომ აყრყოლებს? ზურგზე ჭიანჭველები დასევია, მუხლები უდუნდება, სხეულის წიაღში ცხელი ტალღები აშლილა, გონება დაბინდვია, ყოველნაირი სხვა ცოდნისა და სურვილისაგან დაუცლია — მართალის იოტისოდენად არ აინტერესებს პოლიტიკა, ფილოსოფია, არაფერი ამქვეყნად არ აინტერესებს, გარდა იმი-

სა, რომ თვითონ, ბედის წყალობით, რომეოა და, ბედისავე წყალობით, ჰყავს კეკე-ჯულიეტა... წინასწარ განეჭვრიტა ტრაგედიის დასასრული, შერიგებია ამას და არც უფროსის... დიახაც, ახლავა მიმხვდარა, რომ მათი მშობლები — თოლორაიები და თოდუები მტერ-მეგობრები იყვნენ, ქრესტომათიული მეგობრობის წიაღში მტრობის ურჩხული ბრდღვინავდა... ახსენდებოდა სცენა — გაქცეული ტატარი და კვალგამონთებული ბიკენტი... იმ მტრობის მღვრიე ნაკადი შვილებსაც უნდა გადასხმოდა... აგერ ლესტამბე-ტიბალტი ემზადება, რათა საბოლოოდ დაამარცხოს თოდუების მთელი საგვარეულო... ერთადერთი ხსნა სიყვარულშია, სისხლისა და უბედურების გზას მხოლოდ სიყვარული განწმენდს...

თვითნასწავლმა რეჟისორმა არიქა ძაძუამ ჯოხი მაგიდაზე დააკაკუნა და შესვენება გამოაცხადა, „რომეო“ და „ჯულიეტა“ განზე გაიხმო.

— მტრედებო, თქვენ ზედმეტი ცეცხლი გიკიდიათ! ეს ხომ თამაშია, თეატრია, თქვენ სცენაზე ხართ და ხალხი გიყურებთ, თქვენ კი ისე იქცევით, თითქოს მართლაც რომეო და ჯულიეტა იყვეთ!

კეკეს ლოყები აულვივდა, საყვარლად ჩაეცინა.

მართალიც განითლდა.

— მერე რა გადარდებს, ასეც არ უნდა იყოს?

— კი უნდა იყოს, — შეჭოჭმანდა არიქა, — კი უნდა იყოს, მაგრამ მთლად ისე არა, სცენაზე, სპექტაკლის ბოლოს მართლაც სანამლავი გადაყლაპო, ამან კი გულში დანა დაირტყას... თქვენი ნაადრევი დაღუპვა დიახაც არ მანყობს, ხვალ იქნებ ანდრეი ბალკონსკი და ნატაშა რასტოვა გათამაშოთ!

ერთხელ, ნავახშმევს, სანამ დასაძინებლად წავიდოდა, ბიკენტიმ უთხრა თავის ასულს:

— არ მიფიქრია მე, შვილი არტისტი გამხდომოდა! მართლაც ჯულიეტად ნუ წარმოიდგენ თავს და ისიც დაიმახსოვრე: მართალის ისე უნდა შეხედო, როგორც შენს ძმას — ლესტამბეს!

კეკე ლოგინში ჩანვა, საბანი თავზე წამოიხურა და ჩუმად ასლუკუნდა...

დიახ, ასე ვინყებდი ამ სიუჟეტს. ჭემმარიტი, გულწრფელი სიყვარულის ამბავი უნდა შემეთხზა. სავალდებულო სულაც არ იყო, რომ ერთს სანამლავი დაელია, მეორეს დანა ჩაერთყა გულში. მაშინ ხომ ეს ამბავი შექსპირის უბრალო გადამღერებად ჩამეთვლებოდა... მაგრამ სიყვარული სათუთია, მისი ყლორტის მოსპობა იოლია, ათასმა შემთხვევითობამ შეიძლება დააზროს იგი. ახალგაზრდები უკაცრიელ კუნძულზე როდი ცხოვრობენ. განა ცოტაა ისეთი ვინმე, ვისაც ურჩევნია, შეყვარებული წყვილი საფლავში ჩამარხოს, ვიდრე მათ ბედნიერებას უყუროს... ისეთებიც ხომ არსებობენ, განგებამ ჭემმარიტი სიყვარულის უნარი რომ არ დაანათლა... აგერ ლესტამბე თოლორაიასი ვთქვათ!

— ალბათ, ჰაერმა დასცადა! — ლესტამბე შეცივნილივით კანკალებდა. — მოსკოვიდან რომ წამოვედით, ჩიტივით ჭლურტულულებდა. ცოცხალი გოგოა, რომ ჩაერთვება, ვერ გააჩერებ!

ნატაშა მიხვდა, რომ მასზე ლაპარაკობდნენ. უცხო სიტყვათა შინაარსს ვერ ჩასწვდა. დამხვდურებს უღონოდ ჩამოართვა ხელი. კეკეს მიერ მორთმეული ყვავილები კინაღამ დაუცვივდა და სუსტი ღიმილით უკანვე დაუბრუნა.

რალაცა მოხდა... იქ, ღამით, კუბეში რალაც საშინელება მოხდა!

მასპინძლები უნდოდ ათვალეებდნენ. ამ ღამაზე კაცს, ლესტამბეს მამას, ტუჩის კუთხეში სარკასტული ღიმილი მიეყინა. დედა გოროზად იყურებოდა, შუბლზე კუშტი ნაოჭები აჩნდა. დაიკო კი, ნატაშაზე ცოტათი უმცროსი, გულუბრყვილო აღტაცებით შეჰყურებდა, ვერ დაეჯერებინა, მის წითურ ძმას ეგეთი მზეთუნახავი რომ ერგო.

ლესტამბე ნერვებს ვერ იმორჩილებდა... „შემცივდა რალაც!“ — ჩაინუნუნა, თან შესაბრალისად შეხედა ნატაშას, თითქოს სტუმარი ვალდებული იყო, ტაქტი გამოევილინა, უხერხული წამი შეხვედრისა რამენაირად გაეთბო, დაძაბულობა მოეხსნა... ბოლოს და ბოლოს, თვითონვე იყო დამნაშავე, თუნ-

დაც იმიტომ, რომ საერთოდ გაეცნო ვაჟს, იმიტომ, რომ აპამპულავებდა, იმიტომ, რომ კუბეში ჩაუსკუპდა, აბიც სულელივით ყლაპა, კინაღამ სული გააფრთხო, იმიტომ, რომ ღამაში იყო, მაგრამ ქალწულობა უკვე დაეკარგა, არ დალოდებია სამხრეთიდან მოვარდნილ ჯიგიტს, ლესტამბე თოლორაიას... ყოველნაირად დამნაშავე იყო, ახლა კი იმითაც აშავებდა, თავისი უღონობით უხერხულობაში რომ აგდებდა ლესტამბეს... „შემცივდა რალაც!“

— ჩავსხდეთ მანქანაში! — ბრძანა ბიკენტიმ.

— მობრძანდი, ძვირფასო! — კუდი გააქიციინა ლესტამბემ, სტუმარს კარი გამოუღო, იდაყვზე ოდნავ უბიძგა.

ნატაშა სავარძლის ზურგს მიეყრდნო. წამით თვალი დახუჭა. თავი სტკიოდა, საფეთქლებს სალტე უჭერდა, გულისრევის შეგრძნება არ ტოვებდა. „ალბათ, გავცივდი! — ყოყმანით ფიქრობდა. — რამ გამაცივა? არასოდეს გავცივებულვარ!“ უნდოდა, თავი ყოჩაღად ეგრძნო, მაგრამ არაფერი გამოსდიოდა. წუხანდელი სიზმრის გახსენებისაგან გულმუცელი ემღვრეოდა. საშინელი, დიდი ვირთხა ჯიჯგნიდა თითქოს, პატივსა ხდიდა, თვითონ კი წინააღმდეგობის არა ღონე არ შერჩენოდა... თავზარდამცემი სიზმარი იყო!.. სიზმარი იყო?.. შიგნით ყველაფერი უხურდა...

თვალი გაახილა.

ქურა ქვით მოეკირწყლათ და მანქანა მსუბუქად თახთახებდა. მამას — ბიკენტის საჭე ეპყრა. დედა — ზინაიდა პეტროვნა წინ იყურებოდა, უხვი, წითლად შეღებილი თმა ზევით აევარცხნა. მძიმე ნიკაპი ისე აენია, ყველას ებუტებო... ამათი ძე — ლესტამბე („წუთუ ეს ამათი შვილია?“ — გაიფიქრა ნატაშამ) ხელმარჯვნივ ეჯდა და ხმაგაბზარული რატრატებდა. ნატაშას, ცხადია, არა ესმოდა რა, თუმცა ვაჟის ისტერიული კილო მოწმობდა, რომ სიტყვათა ნიაღვართ ცდილობდა ფარული შიში მიეფუჩეჩებინა... ცმუკავდა, გამხდარ მუხლებს ატოკებდა. მარცხენა მხარსუკან, სავარძლის ზურგზე გადაედო და ქალს ილღის სუნი ეცა. უნებლიეთ მარცხნივ გადაიხარა, კეკეს მიეყრდნო. კეკემ სანდომიანად გაუღიმა და ხელზე უხმოდ მოუჭირა. ვარდები, უფრო სწორად, ჯერაც გაუშლელი კოკრები, მუხლებზე ედო. ნატაშას ცოტათი გულზე მოეშვა.

„რა მშვენიერებაა!“ — გაიფიქრა.

ალბათ, კეკესაც გულისხმობდა და დილის ქალაქსაც, რომელიც უკვე გაზაფხულით სუნთქავდა. მზის სხივებს განემსჭვალა ეთერი. ხეები ნორჩი, ხასხასა ფოთლებით ავსებულნი, თეთრ და ვარდისფერ ყვავილებს დაეპენტა... აქ ყოველივეს სხვა ფერი ედო — სახლებსაც, ხეებსაც, ყვავილებსაც და ადამიანებსაც... დიახ, ეს სხვა ქვეყანა იყო და ნატაშას თრგუნავდა თავისი უღონობა, უცხო და უჩვეულო სამყაროს თითქოს ტყვედ ბარდებოდა.

და მერე, თოლორაიების უსახურ და დახშულ სახლს რომ შეხედა, სხვათაგან გამორჩეულს, ბოძებზე მსუბუქად შემსხდარი ოდებისაგან განსხვავებით, ციხესიმაგრეს რომ ჰგავდა, მიხვდა, „ტყვედ ყოფნა“ მხოლოდ მეტაფორა არ იყო და გული შიშინად მოეწურა.

— Прошу, гост дорогой !— ნაძალადევი მხიარულებით წარმოთქვა ზინაიდა პეტროვნამ.

ბიკენტიმ კი მკაცრი და ცივი თვალები გაუსწორა, თუმცა მისმა ბაგეებმა გამოზომილი სიტბოთი წარმოთქვა:

— თავი შინაურულად იგრძენი, შვილო! ნუ გეშინია, მგლებში არა ხარ, ვერავინ დაგჩაგრავს. ახლა დაისვენეთ, თავს ცოტა უკეთ რომ იგრძნობთ, თქვენი ჩამოსვლა მაშინ აღვნიშნოთ!

ვაჟიშვილს მძიმედ შეხედა, მანქანა მიაბრუნა და სამსახურისაკენ გასწია.

ლესტამბე მამის მზერის ქვეშ მოიკუნტა, გული სადღაც ჩაუვარდა და უცებ თვალები მძულვარედ დაუბრიალა ნატაშას:

— ჰა, ხელში ხომ არ აგიტაცო?

ნატაშამ არაფერი უპასუხა, ძალა არ ერჩოდა კინკლაობისა.

ზინაიდა პეტროვნამ მხოლოდ ამოიოხრა. კეკეს პირზე აღმური აუვარდა, მაგრამ შეეცადა, უხერხულობა ჩაეფარცხა. იდაყვზე ხელი გამოსდო სტუმარს და შინ შეიყვანა.

ჩამოქუფრული, მდიდრული სასტუმრო გაიარეს და უკანა ოთახში, ბუხართან დასხდნენ.

ახლავე ჩაის ავადულებო, დატრიალდა ზინაიდა პეტროვნა.

— ეს ყვავილი... — ხმა პირველად ამოიღო ნატაშამ.

— რა? — იკითხა ლესტამბემ.

ნატაშამ მისკენ არც მიიხედა, კეკეს გადაუჩურჩულა:

— წყლიან ლარნაკში ჩაანყვეთ და საწოლთან დამიდგით... საუბრე არ მინდა, გეთაყვა, ოღონდ ლოგინში ჩამანვინეთ!

— ჰაერმა დასცადა! — ლესტამბე საკუთარ თავზე ბრაზობდა, თვალს ვერავის უსწორებდა.

ზედა სართულზე აიყვანეს. მომცრო, პირქუშ ოთახში, ზამბარიან საწოლზე თეთრი ლოგინი უკვე გაშლილი იყო და იმაში ჩაანვინეს.

— ექიმი ხომ არ მოგვეყვანა? — ეჭვით იკითხა ზინაიდა პეტროვნამ.

— ექიმი რად უნდა, ჰაერმა დასცადა! — მერამდენედ დაისისინა ლესტამბემ, ყვრიმალეები ავად დაებერა.

— ჰო, კარგი, კარგი! — ხელები გაასავსავა ზინაიდა პეტროვნამ.

— დაისვენებს და ფეხზე წამოდგება, კენჭივითაა! — თავი მოითოკა ლესტამბემ.

— ჰო, კარგი, კარგი! — სამზარეულოში ქვაბები აახრიგინა ზინაიდა პეტროვნამ... „ტიტკოს ლამაზია, — თავში აცაბაცა ფიქრი უტრიალებდა, — მაგრამ სუსტი და უგონოა, ჩემი ლესტანი კი ისეთი მგრდზნობიარეა!“ თან, შეუმჩნევლად, ნეკა თითოთ ცრემლის წვეთს იშორებდა.

ცოტა ხანში კეკემ სტუმარს ჩაი და ცხელი ხაჭაპური აუტანა. ნატაშა ფერდაკარგული დახვდა. ხაჭაპურს პირი ვერ დააკარა, ჩაის ყლუპი მოსვა და ბალიშზე უღონოდ მიესვენა.

კეკემ შუბლზე ხელი დაადო. სიცხით ინვოდა. შეშინებულმა კიბეზე ჩაირბინა.

— სიცხე აქვს, ექიმია საჭირო!

— ექიმი არა, ის არ გინდა, ჰაერი სცდის-მეთქი! — კვლავ იყვირა ლესტამბემ.

ზინაიდა პეტროვნამ შვილს გაკვირვებით შეხედა.

— რა გაკვირებს, ბიჩო? სტუმარი რო მოკდეს, იმისი მამა რა უტკრატ?

— ჰმ, იმისი მამა... — გესლიანად დაიღმიჭა ლესტამბე, — მანამდე თუ არ ჩააყუდეს! — ენაზე იკბინა, შეცდომა უმალ გაასწორა: — ჰო, კარგი, თუ სალამომდე არ მოკეთდა, ექიმი მოვიყვანოთ!

სალამოსთვის სიცხემ უფრო აუნია. პირში ლუკმა არ გადასვლია. მთლად გაიცრიცა, დაილია... ხანდახან აბოდებდა, ვირთხა, ვირთხა მომაშორეთო, იხვეწებოდა...

ბიკენტიმ დახედა, მოილუშა.

— თქვენი სინსილა განყდა! — ცოლს შეუკურთხა. — სანამ ხელებში არ ჩაგაკვდებათ, ექიმი არ უნდა მოიყვანოთ?!

დარეკა და ათ წუთში სასწრაფოს ერთი კი არა, ორი მანქანა ჭიშკართან იდგა. ქალაქის გამორჩეულმა დოსტაქარმა ბულისკერიამ გულდასმით გასინჯა, ექთანს უბრძანა, ნემსიო... წვეთოვანა დაუყენეს...

— ექიმო, ცუდადა ვარ! — წასჩურჩულა ნატაშამ, თავი ეცოდებოდა და თვალზე ცრემლი მოადგა.

— ნუ გეშინია, ახალგაზრდა და ჯანმრთელი რომ ხარ, იმან გადაგარჩინა! — დაამშვიდა ბულისკერიამ.

ქვევით, სასტუმროში მომლოდინე ბიკენტის კი უთხრა: — მონამლულია!

— რა მონამლავდა ნეტავი? — შეფიქრიანდა ბიკენტი. ექიმმა მხრები აიჩეჩა.

— ვერ გეტყვით, ამას ანალიზები სჭირდება... ცოტაც და დაგვიანდებოდა... აწი უნდა მიხედვა!

— ჰო, ჰო! — ცივად დაუქნია თავი ბიკენტიმ, კარამდე მიაცილა.

ერთხანს ჩუმად იდგა, ფიქრობდა. როცა გამოერკვია, მის წინ აწურული ლესტამბე დაინახა. მფრთხალი თვალებით შემოჰყურებდა, თითქოს რალაცას ელოდა.

ბიკენტიმ მოულოდნელად გაუქანა და სილა სტკიცა.

— რა იყო, მამა, რა? — ბავშვურად ჩაიჭიჭყინა ლესტამბემ, აფორეჯებულ ლოყაზე ხელი იტაცა.

— ბავშვობაშივე გასწავლე, სიგლახეს რომ სჩადიხარ, კვალი მაინც ჩაფარცხე-მეთქი!

და უცებ ლესტამბემ, ერთადერთმა ძემ, მზერა ბოროტად შეანათა და გამომწვევად უპასუხა:

— სამი წელია, არ გინახივარ, მამა! მე უკვე ის არა ვარ, რაც ვიყავი! სიგლახის კვალი შენს გზებსაც ამჩნევია, ასე მეტყველებს კარადის უჯრა! — შებრუნდა და, სანამ გავიდოდა, სამად სამი სიტყვა დაადგო: — ეს ერთხელაც მიპატიებია!

„რას მიქარავს? რა კარადა, რა უჯრა? — შეჩქვიფდა ბიკენტი. — მიპატიებიაო?“ — რისხვით წამოენთო, მაგრამ ლესტამბე ოთახში უკვე აღარ იყო.

იდგა ერთ ადგილას ბიკენტი და ვერ გადაენწყვიტა, ნაბიჯი საით გადაედგა...

ლესტამბეს სიზმარში ვირთხა გამოეცხადა...

ვირთხა სავარძელში იჯდა, პირში პაპიროსი გაერჭო. თათით ტიტველ მუცელს იფხანდა, თან პოლიტიკაზე საუბრობდა... ესმოდა კიდეც ცალკეული სიტყვები ლესტამბეს, — „პოლიტიკა... პროლეტარიატის დიქტატურა... დემოკრატიული ცენტრალიზმი...“ და მისთანანი, — ხვდებოდა, რომ ლაპარაკი ვირთხის პოლიტიკურ შეხედულებებს ეხებოდა, ოღონდ ამ სიტყვებიდან ვერანაირი შინაარსი ვერ გამოეტანა, რადგან შიშისაგან ადგილზე მილურსმულად გრძნობდა თავს.

თვალი გაახილა. შვებით ამოისუნთქა... სიზმარი ყოფილა!.. არადა, ისე გამოკვეთილად დაამახსოვრდა ვირთხის ცხვირპირი, წვრილი, დაკუსული თვალები... არაქართული აქცენტი...

აქცენტი? რა სისულელეა, ვირთხას რანაირი აქცენტი უნდა ჰქონდეს?

ფაჩუნი მოესმა... თავის ბავშვობისდროინდელ, სენაკივით პატარა ოთახში იწვა. ერთი კედლის მიღმა ნატაშას ეძინა, მეორის მიღმა — კეკეს. ზინაიდა პეტროვნა ქვევით ჩაბარგდა, ქმართან. იქიდან შეწყობილი ხვრინვა მოისმოდა ხოლმე, თუმცა ახლა სინყნარე სუფევდა.

ფაჩუნი გამეორდა. ლესტამბემ ბნელ კედელზე ხელი მოაფათურა, ჩამრთველს მისწვდა, გააჩხაკუნა.

თვალი შეასწრო — ნაცრისფერმა მორგვმა თავი კარადის ქვეშ დურთა, დაიმალა...

სიზმარი და ცხადი ერთმანეთში ჩაიხლართა. „ვირთხა სახლში? ამისი თესლი ვერ მოისპო!“ — მონყენით გაიფიქრა, შუქი ჩააქრო.

ბავშვობიდანვე ახსოვდა. ვირთხა პერიოდულად გამონდებოდა ხოლმე. ბიკენტი ხან მონამლულ ძეხვს დაუტოვებდა, ხან ხაფანგს დაუგებდა, მაგრამ ვირთხა მეტად ფრთხილი აღმოჩნდა, არც იმ ძეხვს გაჰკარებია, ხაფანგსაც შორიდან უვლიდა. თავმოებზრებული ბიკენტი პისტოლეტის სროლას აუტეხდა, ავეჯსა და კედლებს ახლაც აჩნდა ტყვიით დატოვებული ნაჩვრეტები და ანასხლეტი, მაგრამ მოუხელთებელი ვირთხა ხვრელში უჩინარდებოდა და თოლორაიებს კარგა ხნით თავს არიდებდა.

„საიდან ჩნდებიან ეს ვირთხები?“ — ფიქრობდა ლესტამბე. შეუძლებელია, წლიდან წლამდე ერთი და იგივე უკვდავი ვირთხა იკარგებოდეს და ისევ ჩნდებოდეს, თუმცაღა ლესტამბეს ეჩვენებოდა, ამჟამინდელი სტუმარი სწორედ ის იყო, პირველად ათი-თხუთმეტი წლის წინ რომ იხილა. მაშინ ბავშვური ცნობისმოყვარეობით ათვალეიერებდა მოულოდნელ ვიზიტიორს, თან სურვილი კლავდა, ნავთი გადაესხა და ცეცხლში დახრუკული ეხილა, მაგრამ ვირთხას არ მოუცდია და მხოლოდ მისთვის ცნობილ იატაკქვეშა ხვრელებში გაქრა.

ძილი საბოლოოდ დაუფრთხა. თვალდაჭყეტილი მიაჩერდა სიბნელეს. „საქმე ჩამეხლართა! — გაიფიქრა. — რა ვუყო ახლა ამას?“ ცხადია, ნატაშაზე ფიქრობდა. მარტივი, ახალგაზრდული ინტრიგიდან დიდი ხლართი გამოუვიდა. მოსკოვიდან ჯერჯერობით ჩამიჩუმი არ ისმოდა. მშობლები კი სიცხადეს მოითხოვდნენ. „მართლაც ხომ არ შევირთო?“ — წონიდა თავისთვის. ბევრი რამ იყო გასათვალისწინებელი. იქნებ მამილო დღეს თუ ხვალ კაბინეტიდან გააპანდურონ. ბევრი რამ იცვლება ამ ცისქვეშეთში. დღეს კაბინეტში ზიხარ, ხვალ ციხეში! ამის გაფიქრებისას ლესტამბეს შურისძიების ნეტარება იპყრობდა. ისე, რუსის ცოლობა კარიერისათვის სასარგებლოა, ინტერნაციონალიზმი დაუფასდება. ყოველთვის შეგიძლია, აქ იჩივლო, რუსობის გამო მჩაგრავენო, იქ კი — ქართველობის გამო-თქო... ვაგონის კუბეში გათამაშებული

სცენა ვერ ამოიგდო მეხსიერებიდან: ნატაშას გაყინული სხეული, გვამივით რომ ეგდო და ლესტამბე უხეშად ჯიჯგინდა... ტანში გასცრა, ოღონდ არა ნდომისაგან, არამედ ზიზღისაგან... ბოლომით სკდებოდა, რაკი თვითონ არ იყო პირველი მამაკაცი ნატაშასათვის. ინტერნაციონალიზმზე გადაგებულ გულის ერთ პარკუჭს ეს პრობლემა არაფრად ანალვლებდა, მაგრამ მეორე ნახევარი ქართულ-კავკასიურად უცემდა და რქიანის როლი დიახაც არ ეპიტნავებოდა... ფიქრით დაუბრუნდა შხაპის ქვეშ ნანახი შიმველი ნატაშას ხატებას და ზიზღი ნდომით შეეცვალა, ლოგინში შეხურდა. ნატაშა ბოლო დღეები უკეთ იყო, ღონე მოეცა, იქნებ არც ეძინა, იწვა თავისთვის და შორით იდაგებოდა... უყვარდა კი ლესტამბეს იგი? საერთოდ, ვინ უყვარდა ამ ცისქვეშეთში? დედა? მამა? კეკე? პასუხი ვერ დაეძებნა... „ადამიანი ცხოველია, — ზანტად გაიფიქრა, — თუ ღმერთი ზღაპარია, მაშინ ადამიანი ცხოველია, შემთხვევათა წყალობით გაჩენილი! ერთ დღეს მაინც ჩავძაღლდები! მამ, მთავარია, ხორცი გავალალო...“

„ხორცმა“ ჟრუანტელით შეახსენა თავი, გაბედულება შესძინა.

საბნიდან გამოძვრა. შუქი არ აუნთია, ისე მოძებნა სკამის ზურგზე გადაკიდებული კიტელი, მხრებზე მოისხა. შარვალიც აქვე იყო, მაგრამ ჩაცმა გადაიფიქრა.

კუთხეში კვლავ რალაცა გაფაჩუნდა.

— ფრთხილად, ვირთხავ! — ხმადაბლა წაისისინა. — თუ მოგიხელთე, თავს გაგიჭეჭყავ!

ვირთხის სმენას, ალბათ, მისწვდა ეს მუქარა, იგი გაისუსა.

ბნელ დერეფანში გზა ფრთხილად გაიკვლია, შიშველ ბარძაყებზე სიგრილე შემოეტმასნა, ამიტომ თუ აძაგძაგებდა. კარის სახელური მოძებნა და მიანწვა, ვერ დაიმორჩილა. „ჩაუკეცია ამ ნაბოზარს!“ — ჯავრიანად გაიფიქრა.

პირი ღრიჭოს მიადო და ჩურჩულით უხმო:

— ნატაშა!

პასუხი ვერ მიიღო, ცოტა ხანს ითმინა, კიტელი მჭიდროდ მოიხვია.

— ნატაშკა! — ხმას ოდნავ აუნია.

ნატაშას, ალბათ, ეძინა ანდა გატრუნული უსმენდა.
 — ნატაშკა, მე ვარ, შენთან სალაპარაკო მაქვს!
 — სამაგიეროდ, მე არა მაქვს შენთან სალაპარაკო! — მოესმა ზედ ყურისძირთან.
 ქალი კარს მიღმა იდგა და აჩქარებით სუნთქავდა.
 — უჰ, შენი... — ხმადაბლა შეუკუროთხა ლესტამბემ. ყოყმანობდა, არ იცოდა, შეხვეწნოდა თუ უჩუმრად გაბრუნებულყო.
 უცებ შუქი აინთო.
 ლესტამბე შეტრიალდა.
 თავისი ოთახის კართან პერანგისამარა კეკე იდგა და გაკვირვებული უყურებდა.
 — რა არ გაძინებს? — უხეშად შეეკითხა ლესტამბე.
 — მე კი არა, შენ რაღამ აგაგდო ამ შუალამეს? — კეკემ პირზე თითები აიფარა, მთქნარება ჩაიხშო. — საცოლეს დღისით უნდა შეუთანხმდე და ღამლამობით არ დაგჭირდება კარის მტვრევა! — ნიშნისმოგებით დაურთო.
 — შენ არავინ გეკითხება, ნუ ეჩრები!
 — ყურებზე ხახვი არ დამაჭრა!
 ისეთივე იყო, როგორც სამი წლის წინათ — თამამი, ენამწარე, ოღონდ სხვანაირიც — მომხიბლველი!
 ღამის პერანგში... ახლად წამოჩიტული... ქალადქცეული... დაი მისი კეკე!
 ფარაონები თურმე დებს ირთავდნენ...
 ფარაონები მიწიერი ღმერთები იყვნენ...
 — ნაეთრიე და დაიძინე! — მიუგდო ლესტამბემ და ოთახში შებრუნდა, უკვე გაციებულ ლოგინში ჩანვა.
 — რა იყო?! — ქვევიდან ამოსძახა ბიკენტიმ.
 — არაფერი!
 — დაიდზინეთ! — წაიბუზღუნა ზინაიდა პეტროვნამ.
 — ვირთხა მესტუმრა ოთახში! — აუხსნა ლესტამბემ.
 — ჰო, სანამლავია საჭირო! — უკვე ძილში ჩაიბურტყუნა ბიკენტიმ.
 ლესტამბემ თვალი დახუჭა და მის წარმოსახვაში კეკე წამოიშარდა... „სამი წელი... — გაიფიქრა, — რამდენი რამ მოხდა სამ წელიწადში?!“

გარიჟრაჟზე წამოდგა, თბილად ჩაიცვა და მაგიდას მიუჯდა.
 ეს იყო მისი ბავშვობისდროინდელი მაგიდა. პატარა კაბინეტს მორგებული, ვიწრო ფანჯარასთან მისადაგებული, საგანგებოდ გააკეთებინა ბიკენტიმ. რაც ლესტამბე მოსკოვს გაემგზავრა, მის მაგიდას არავინ გაჰკარებია. დღემდე თვითონაც არ გაუხედავს აქეთკენ, ნატაშათი იყო დაკავებული, ტვინი არეოდა და მაგიდასთან დასაჯდომად ვერ მოიცალა.
 გასაღები სამალავიდან გამოაძვრინა, კლიტე გაატკაცუნა და უჯრა გამოსწია. ყველაფერი ისე იყო, როგორც დატოვანა — ალფაბეტზე დალაგებული კონვერტები... ნუთუ მამა არც დაინტერესებულა? ეს ფიქრი შეურაცხმყოფელიც კი იყო! იქნებ ბიკენტი კიდეც დაინტერესდა, კიდეც გადაიკითხა, კიდეც იხითხითა, მაგრამ ბიკენტი რისი ბიკენტი იქნებოდა, კვალს თუ დატოვებდა.
 ლესტამბემ სული შეუბერა, მტვრის ბრჭყვიალა ნაწილაკები ჰაერში გაიფანტა. ხელთ რომელიც მოხვდა, ის კონვერტი ამოაძვრინა. „ტუჩია ძიგუა“, — ეწერა კონვერტზე. აღარც კი ახსოვდა ტუჩია ძიგუას არსებობა, კონვერტიდან თხელი ქალაღლი ამოიღო და წაიკითხა. გულუბრყვილო ჩიქორთულით ჩამონერილი სიტყვები ახლა ღიმილს გვრიდა... დიახ, ამ კონვერტში ჩადებული ინფორმაცია უკვე მოძველდა. იმას, რასაც ადრე მძიმე დანაშაულად ჩათვლიდნენ, ახლა ჩირად არავინ ჩააგდებდა. „საჭიროა გაცხრილვა, — თავისთვის გადაწყვიტა, — რაც მოძველდა, გადავყრი, დანარჩენს — შევავესებ!“
 სწორედაც რომ გამოწვლილვით უნდა სცოდნოდა, რაც ამ წლების მანძილზე მერეთში მოხდა, უნდა აღედგინა მოვლენათა ჯაჭვი... რასაც ადრე აკეთებდა, ბავშვური თამაში იყო მხოლოდ, ახლა კი სისტემა სჭირდებოდა, ცოდნა უნდა მოეწესრიგებინა, ტრამპლინისათვის შემზადებულიყო... ფრთები უნდა მოესხა, სხვანაირად ვერ აფრინდებოდა...

კონვერტების სხვა დასტა ამოაძვრინა, ჩანანერები გადაათვალიერა. დიდად არ ვარგოდა, მაგრამ ბავშვობის ამ ნაღვანს, ალბათ, უქმად არ ჩაუვლია, რადგან ეს იყო საფეხური, რომელიც აუცილებლად უნდა გაეველო.

ყოველი ადამიანი მტერია! — ეს უყოყმანოდ სჯეროდა, თუმცა იმავდროულად ისიც უწყოდა, რომ ჭკუა და ხრიკი ერთადერთი იარაღია, რისი წყალობითაც შეიძლება ამ სამგლეთში საკუთარი ადგილის პოვნა.

ორი კონვერტი ამოარჩია, გვერდიგვერდ, წყვილად დადო, დაფიქრდა, ეჭვს გემო გაუსინჯა. მისი ძალღური ყნოსვა ერთ ვერსზე გრძნობდა სუნს, მაგრამ ჯერჯერობით გეში ვერ აეღო... ერთზე ეწერა „კეკე თოლორაია“, მეორეზე — „მართალი თოდუა“.

კონვერტები უჯრაში ჩაანყო, ჩაკეტა, გასაღები ჯიბეში ჩაიდო...

15

ნატაშა ორი კვირის შემდეგ ნამოდგა ფეხზე. თავს ჯერაც სუსტად გრძნობდა, თუმცა ტკივილით არაფერი ტკიოდა. კეკე უვლიდა, გვერდიდან არ შორდებოდა... ხანდახან ზინაიდა პეტროვნა ამოვიდოდა მეორე სართულზე, ავადმყოფს დახედავდა, „ოჰ, ოჰ!“ — ამოიოხრებდა და უკანვე ჩაბაჯბაჯდებოდა.

იმ დღეს ჩიტმა შესჭახჭახა. ნატაშამ თავი ასწია, ფანჯრისაკენ გაიხედა. ვინრო სარკმლის მიღმა, მზის სხივთა ჩანჩქერში ჩიტუნა გალობდა.

ნატაშამ მთელი არსებით იგრძნო, რომ სააქაოსაკენ შემობრუნდა, ბედმა არ გასწირა, აწი შეუძლია ადგეს და ამ დაბინდული სენაკიდან ჩახჩახა სამზეოზე გავიდეს.

ნამოდგა, თხელი ხალათი გადაიცვა.

თავბრუ ეხვეოდა, მუხლებში ჩვეულ ძალას ვერ გრძნობდა.

ფანჯარასთან მივიდა, ოდნავ ტორტმანებდა, მაგრამ ეგ არაფერი! გადაიხედა. სივრცეს მეზობლის ფიცრული ოდა ფარავდა, მაგრამ ამ სახლსა და იმ სახლს შორის ხეხილს თეთ-

რი ყვავილი დასცვენოდა და თოვლივით ძირს დაფენილიყო. ციმბირსა და მერე დედაქალაქში გაზრდილმა ნატაშამ არ იცოდა, რა ხილს მოისხამდა ეს ხეხილი, მაგრამ თვალი აუჭრელდა და გულში გაივლო: „ღმერთო, რა მშვენიერებაა!“

კარის ჭრიალზე შემობრუნდა.

კეკემ ტაში შემოჰკრა.

— უკვე ადექი?

— ჰო, უკეთა ვარ! — სუსტად გაუღიმა ნატაშამ. — იცი, ეზოში მინდა ჩასვლა!

— თბილად მოიხურე!

კეკემ თავისი დედის შალი მოახურა და ბნელი კიბით ჩაუძღვა. სასტუმრო ოთახიც გადაკვეთეს, ისიც ბინდიანი და მრუმე. „რას ჩახუთულან!“ — ჰაერი არ ეყო ნატაშას, მაგრამ წუთიც და კარი გაიღო, იგი ზღურბლს გადასცდა.

სითბო და სინათლე თავზე უხვად ჩამოედგარა. ნატაშამ თვალი მოჭყტა, თანდათან შეაჩვია ფერთა სიკაშკაშეს.

ქურის გაღმა-გამოღმა ოდა-სახლები ჩამწკრივებულიყო და ყოველი სახლის მომცრო ეზო ლორთქო სიმწვანეში ეფლობოდა.

— გაზაფხულია! — თქვა ნატაშამ.

— ჰო, გაზაფხულია! — კეკემ სკამი გამოარბენინა და მზეზე დაუდგა. — აქ გათბები!

ნატაშა მცირე ხნით გაყურდა, სითბოს მინებდა.

კეკემ წასვლა დააპირა.

— კეკე! — შეხედა ნატაშამ. — მამაჩემისაგან არაფერი ისმის?

— ალბათ, ვერ მოიცალა, მალე მოგწერს!

— ჰო, ვაწყენინე!

— შენ ჩემი ძმა არ გიყვარს! — თქვა უცებ კეკემ.

— არა! — ნატაშამ თვალი გაუსწორა. — არც არასოდეს მყვარებია! მე მისი ცოლი ვერ ვიქნები!

— რატომ წამოყევი?

— თავქარიანი ვარ, ფათერაკების მაძიებელი... მერეთელი რომ იყო, იმან დამაინტერესა. მინდოდა მერეთში ჩამოსვლა... მერედა შენი ძმა... — აქ გაჩუმდა, მზერა განზე წაიღო.

— რა, ჩემი ძმა?

— მაპატიე, იქნებ სისულელეს ვლაპარაკობ, ნუ გამიბრაზდები... როცა მიყურებს, ვგრძნობ, რომ ვძულვარ, მზადაა ყელი გამომჭრას...

— ნატაშა, რა თქმა უნდა, ეს მხოლოდ გეჩვენება, ლესტამბე გიჟდება შენზე!

— მისი თვალებით მკვლელი მიყურებს... დიახ, მე ვიცი... მე გამოცდილება მაქვს... მკვლელებს სულ სხვანაირი თვალე-ბი აქვთ.

— რას ამბობ, ჩემს ძმას ქათამს ვერ ვაკვლევინებთ!

— არ ვიცი, არ ვიცი... იქ, მატარებელში რაღაც მოხდა!

— გამოძიებამ დაამტკიცა, რომ ის დედაბერი სიბერემ მოკლა!

— არ ვიცი, არ ვიცი! — ნატაშამ თვალი დახუჭა, კვლავ მზეს მიეფიცხა.

კეკე დაბნეული იდგა, მერე შინ შებრუნდა, სახლი დასა-ლაგებელი ჰქონდა.

ნატაშას სითბო ძარღვებში ეღვრებოდა, თუმცა ყინუ-ლეთიდან გამოყოლილ თოშს ბოლომდე ვეღარა დევნიდა. „სადა ვარ? — ზანტად ფიქრობდა. — რამ ჩამომიყვანა ამ უცხო ქვეყანაში? რა მძღლებინებს უცხო ადამიანებს შორის? ვისი მზე ანათებს ცაზე? ვისი ენა ჩამესმის ყურში? ვისი ყვა-ვილეთია ირგვლივ? ვის სახლში ვარ? სახლია ეს თუ სენაკი?.. მამა, მამილო... სიკვდილის სიცივეს გამოვექეცი და ცივ სენაკ-ში მოვხვდი... რა მინდოდა? რას დავეძებდი?.. ბებერო ტურავ, მომიტყუე, თვითონ კი არ ჩანხარ!“

უცებ შეკრთა. მზერა იგრძნო. თვალი გაახილა.

მის წინ ლესტამბე იდგა. როგორ უჩინრად მოეპარა, თითქოს ჰაერზე გაიარაო, მცირედი ჩქამი არ გაუღია.

სულ ასე დადიოდა, საკუთარ სახლში თითქოს კატის თა-თებით დაიპარებოდა. ნატაშა მუდამ გრძნობდა მის დაკვირ-ვებულ მზერას, მაშინაც კი, როცა ახლომახლო არ იყო ან კედ-ლის მიღმა საქმიანობდა... ანდა ქალაქში მიდიოდა... მაინც აქ რჩებოდა, მუდამ მოყურადე, მოთვალთვალე, უტყვი და საშიში...

ახალი ტანისამოსი ჩაეცვა, თეთრი კიტელი და ლურჯი შარვალი. ცოტათი ოფიცრისას ჰგავდა, თუმცა სამხრეები არ ეკეთა.

ნატაშა მისმა დაკვირვებულმა მზერამ შეაშფოთა, მწყრალად უთხრა:

— შეგეძლო მამილოსათვის დეპეშა გაგეგზავნა!

— გავაგზავნე! — გაიღიმასავით ლესტამბემ. — აი, ამ სიფართე კონვერტი, მამაჩემის სამსახურებრივი კავშირით...

მის სიტყვებს ორაზროვნების სუნი უდიოდა და ნატაშამ ეჭვით ახედა. ზიზლსა გრძნობდა!.. ზიზლსა და შიშს!.. თითქოს ხაფანგში გამოემწყვდიათ.

— ჯერ მოკეთდი, მერე ვილაპარაკოთ! — თქვა ლესტამ-ბემ და შინ შევიდა.

მოკეთდიო? დიახ, მოკეთდება და აქ ერთ დღესაც არ დარჩება...

ალბათ, გაზაფხულმა უმკურნალა... გაზაფხულმა და იმან, რომ ლესტამბე თავს ნაკლებად აბეზრებდა, თითქოს უბრა-დააო, ახლომახლო არ ჩერდებოდა... კეკეც ვერ ჩერდებოდა, სპექტაკლისათვის ემზადებოდა და რეპეტიციებზე დარბოდა... ზინაიდა პეტროვნასაც არ ეცალა, საპენსიო ასაკისათვის მი-ელნია და ცდილობდა კარგი ხელფასის გამომუშავებას... ბიკენ-ტიზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. მის ლამაზ, ცივ თვალებს დაღლილობა დაეცყო... ლამაზ, ცივ თვალებს!.. ნატაშას აშინებ-და ეს თვალეები, უცბად შემოხედავდა, თითქოს უკვირდა, ვინ არის და აქ რა უნდაო... მარტოდ დარჩენილი ნატაშა წიგნს აიღებდა, პარმალთან, მზეზე ჩამოჯდებოდა, თბებოდა და კითხულობდა, თუმცა არც ახსოვდა, რა წიგნი გადაეშალა მუხ-ლებზე და ასოებისაგან რა სიტყვები ლაგდებოდა... მისი ფიქრე-ბი გაზაფხულის ჭინჭყლი მოსკოვისაკენ მიფრინავდა... „მამა, მამილო!..“

ორშაბათი თარსი დღეა და სწორედ ორშაბათი ირჩია ქალაქში გასასეირნებლად. დამშლელი არავინა ჰყავდა, შინ მარტო ლესტამბე იყო და ისიც თავის ოთახში გამოიკეტა. ნა-ტაშამ თეთრი კაბა ჩაიცვა, თეთრი ფეხსაცმელები და თავზეც

თეთრი ქუდი დაიხურა, მაჯისსიმსხო ნაწნავები მხარუკან გადაიგდო.

მინა ჯერ კიდევ სველი იყო და ორლობის ტალახს ერიდებოდა.

პატარა ქალაქის დიდი სამყარო!.. როგორ არ ჰგავდა ყოველივე ეს რუსეთის თეთრი ხატებით მოძერწილ ორლობებს... ოდა-სახლების მწკრივი... ყავრით ან კრამიტით დახურული აივნისანი სახლები... ეზოები, ზოგან ხილიანი, მოვლილი კონდრით გადამწვანებული, ზოგან ტალახიანი — ზარმაცისა... უღლიანი ღორები აქა-იქ და უფრო იშვიათად — უღლიანი თხებიც... ძროხები იცოხნებიან... თითქოს სოფელიცაა და ქალაქიცაა ამავე დროს...

ბოტანიკურის მყუდრო და გრილი ჩეროები, ლორთქოსი მწვანე, ფოთლებზე აბრჭყვიალებული ცვარი... ისტორიული მუზეუმის ნესტით განაცრისფრებული კედლები... თეთრი ეკლესია, მძიმე ბოქლომით კარზე... გრძელი ბულვარი, ორმხრივი მოკირწყლული ქუჩით, დარაბიანი მალაზიებით, ბებერი ქადრების ხეივანით... მოედანი პომპეზური ტრიბუნით, რომლის თავზე არაპროპორციულად მომცრო ლენინი დგას და მარჯვენა წინ გაუტყორცნია...

ქალაქის თავზე წამომართული მაცხოვრისგორა, რომლის მაღალ გადასახედზე გადმომდგარა დიდი ბელადის რუხი კოლოსი... მჭმუნვარედ გადაჰყურებს იგი ქალაქს და მის შემოგარენს... ნატაშას გააჟრჟოლა... დიდი ბელადი? თურმე დიდი არ ყოფილა... თურმე ყოველივე მოგონილია... ათვლის წერტილი შეიცვალა... იქ კი, მოსკოვში, მამილო მარტოა...

ნატაშა ფიქრებიდან გამოერკვია. ახლალა შეამჩნია, რომ გამვლელნი ჩერდებიან, ცნობისმოყვარე მზერით მიაცილებენ... უცხო ჩიტი ჩამოფრენილა უცხო ქალაქში...

ბოლო სკამზე ჩამოჯდა. აქედან კარგად ჩანდა სააღლუმე მოედანი და რაიკომის არცთუ ორიგინალური შენობა. შესასვლელთან შავი „ზიმი“ იდგა, ალბათ, მდივნისა... შედიოდნენ და გამოდიოდნენ მერეთის მოქალაქენი, მაგრამ მათ შორის ერთიც არ იყო, ვინც ნატაშას გულისტკივილით დაინტერეს-

დებოდა... „ბებერო ტურავ, სად იმალეები?“ — სევდიანად გაიფიქრა. აზრს არ ჩაღრმავებია, ფეხის ხმამ მოახედა.

უცნაური გლახა უახლოვდებოდა. შიშველი, სიცივისაგან გალურჯებული ფეხებით მოტყაპუნებდა ბილიკზე. მოკლე, ტალახში ამოზინზლული შარვალი ეცვა. გახუნებული ბლუზა გადაღელოდა და წითური ბალნით შემოსილი მკერდი მოუჩანდა. კვერცხივით მელოტზე ღერი თმაც არა ჰქონდა და სახეზე უფერული თვალებიდა აჩნდა...

გლახა გაჩერდა. პირდაღებული მიაჩერდა, ტუჩზე დუჟი ეცხო.

მარჯვენა ფეხის თითით მარცხენა კანჭი მოიფხანა და ამ დროს წეროსავით იდგა.

ნატაშას შიში გაუნელდა.

გლახამ თითი ზევით ასწია, სიტყვა თქვა და თან რუსულად თარგმნა:

— დიდება!.. Слава!..

თითქოს ეცნო ნატაშას, თითქოს აქამდეც ენახა... მიმოიხედა, მშველელს ეძებდა.

— ნუ გეშინიათ, — ხმადაბლა წასჩურჩულა უცნობმა ჭაბუკმა, — უწყინარი ვინმეა, არავის ერჩის!

სუფთად ჩაცმული, მოხდენილი ახალგაზრდა იყო, შავქოჩორა, შავთვალწარბა, შავუღვაშა... ნატაშას შინაურულად თვალი ჩაუპაჭუნა, გლახას კი დაუცაცხანა:

— აითესე აქედან!

გლახამ ყურიც არ გააპარტყუნა. „დიდება!“ — ერთხელაც წამოიძახა და თავანუღლმა ჩაიარა, რაიკომის შენობისაკენ გაემართა.

— ახლა იქ აუშლის ყველას ნერვებს! — ჩაიცინა ჭაბუკმა, მერე მკერდზე ხელი მიიღო: — ტუჩია ძიგუა!

— რა უცნაური სახელებია, როგორღა დავიმახსოვრო! — გაელიმა ნატაშას და ამ დროს თავისი სახელი მოესმა.

იქვე, ქუჩისპირას „პობედა“ გაჩერდა, იქიდან უცნობი მძლოლი იყურებოდა. გვერდით ბიკენტი უჯდა, ხელს უქნევდა.

— მობრძანდი, შინ მივდივარ!

ნატაშა წამოდგა, მიმოიხედა, რათა ახალგაჯობილ ქაბუკს გამომშვიდობებოდა, მაგრამ ის უკვე გაუჩინარებულიყო.

ჭადრის უკან ლანდმა გაიელვა. „ნუთუ ლესტამბეა?... მი-თვალთვალეზდა?... ალბათ, მომეჩვენა!“ — გაიფიქრა და აჩქარდა, მანქანაში ჩახტა.

ბიკენტის მზერა დაურბილდა, შინაურულად გაუღიმა და უსაყვედურა:

— მარტო რატომ წამოხვედი? უცხო ქალაქია, შეიძლება უსიამოვნებას გადაეყარო!

— ის გიჟი ვინაა?

— ვაჟა ზარქუაა, — ამოიოხრა ბიკენტიმ, — ადრე ჩვენი კოლეგა იყო... დაავადდა. ისე, საშიში არაა... ალბათ, თვალი დაგადგა და იმიტომ გაგიჩერდა! — ჩაიციინასავით.

ნატაშას არ მოეწონა ეს უკბილო ხუმრობა, მაგრამ გა-უჩუმდა.

„ვაჟა? — გაიფიქრა თავისთვის. — რატომ ჰგავს ლეს-ტამბეს?“ — ამიტომაც მოეჩვენა, სადღაც მინახავსო.

ბიკენტის სახე სერიოზული გაუხდა. მძლოლს მანქანა ჭიშკართან გააჩერებინა და ნატაშას ხაზგასმული გულითა-დობით უთხრა:

— ნატაშა, თქვენ უკვე პატარა არა ხართ. იძულებული ვარ, უსიამოვნო ამბავი გამცნოთ!

— მამილო? — სულსწრაფად იკითხა ნატაშამ.

ბიკენტიმ თავი დაუქნია.

— მოკვდა? — ბაგე აუთრთოლდა.

— არა, მაგ მხრივ არაფერი... დააპატიმრეს!

ნატაშამ იგრძნო, რომ გული უჩერდებოდა... არც უკით-ხავს, რატომო. მანქანიდან გადმოსასვლელად ღონე ძლივს ეყო, ცრემლს უხმოდ ყლაპავდა...

ნავახშმევს ლესტამბე თავის სენაკში ვინრო მაგიდას მისჯდომოდა... წინ ორი კონვერტი ედო. ერთს გარედან ეწერა „ნატაშა“, მეორეს — „ტუჩია ძიგუა“.

მთელი ღამე ტირილში გაატარა. მეორე დღეს პირში ლუ-კმა არ ჩასვლია. მასპინძლებმა არ იცოდნენ, როგორ მოქცე-ულიყვნენ. თოლორაიების სახლში ქუფრი ჩამოწვა. ზინაიდა პეტროვნა ხვნიშოდა — „ოჰ, ოჰ!..“ ლესტამბე გაისუსა, ბალა-ხივით ძირს დაეფინა, ნატაშას ოთახს შორიდან უვლიდა... კეკე გვერდით ეჯდა, ცივ ხელზე ეფერებოდა, დასამშვიდებელ სი-ტყვებს ეძებდა და ვერ მოეძებნა... ოლონდაც, ცრემლი უღევი არ არის, ნატაშას თვალებიც ამოშრა. გადანყვიტა, მოსკოვს დავბრუნდებო, თანაც სასწრაფოდო, მაგრამ არ იცოდა, სად ან ვისთან დაბრუნებულიყო. მისი მეხსიერების თვალსაწიერი თითქოს დაცლილიყო. ნათესავები მათ არ ჰყავდათ, მამილო ობოლთა სახლში იზრდებოდა, ადრევე, ძერჟინსკის განკარ-გულებით რომ შეიქმნა, რათა სამოქალაქო ომით გაჩანაგე-ბულ ქვეყანას უპატრონოდ დარჩენილი ბავშვები მოეკრიბა და მომავალი, კარგად დაგეშილი ძერჟინსკელები გამოეზარ-და... გულაგის ცივ ღამეებს ადამიანთა ურთიერთობანი ვერ ათბობდა, რადგან იქ ყველაფერი მუშტსა და ძალადობას ეფუ-ძნებოდა და „მეგობრობა“, „ნათესაობა“ სიტყვის მასალადაც არ იხმარებოდა... სატახტო ქალაქში გადმოსვლამ ბევრი ვე-რაფერი შეცვალა, ისინი კვლავაც მარტოსული ძალის წეს-ით ცხოვრობდნენ. ნატაშა მამილოს თანამშრომლებს არ იცნობდა, მეზობლებთან ურთიერთობა მიღებული არ იყო, რადგან ეს ბინები დროებით თავშესაფარს უფრო ჰგავდა — ერთნი მიდიოდნენ, მეორენი მოდიოდნენ, თანაც მაღალჩი-ნოსნებს საურთიერთობოდ არც ეცალათ... ისე აენყო, ტოლ-სწორებსაც ვერ დაუმეგობრდა, შინ ვერავის ეპატიუებოდა და იქითაც ვერავის სტუმრობდა... პირველი ეს წითური მაიმუნი იყო, ყურადღება რომ მოაქცია, აედევნა და აღარ მოშორდა... მოსკოვში დაბრუნებაზე რომ ჩაფიქრდა, დაეჭვდა, ბინა დამხ-ვდება თუ არაო. თვითონ ხომ იმ ბინაში ისე ჩასახლდნენ, ჩხი-რის საღირალი არ შეუტანიათ, ავეჯიც და ჯამ-ჭურჭელიც იქ დახვდათ, მანამდე ვინც ცხოვრობდა, იმათი მონაგარი... იქნებ

მის ბინაში სხვა ვინმე ცხოვრობს უკვე, მის ქვეშაგებში სძინავს და მისი თეფშიდან ჭამს...

ბიკენტიმაც არ ურჩია გამგზავრება.

— ნუ აჩქარდები! — მის პატარა ოთახში ასვლა არ დაიზარა ბიკენტიმ, სკამზე ჩამოჯდა და კედელთან მონაფურად ატუზულ ნატაშას გაესაუბრა: — ყველაფერი უნდა ანონ-დანონო! დახმარებით ვერაფერს დაეხმარები, თვითონ კი შესაძლოა ხაფანგში გაეხა... აბა, ვის მიმართავ? დრო ისეთია, ყველას მოერიდება, ხელი გაგიმართოს. მამაშენი გამოცდილი კაცია, თუ არაფერი დაუშავებია, ვფიქრობ, თავს თვითონვე გამოიხსნის. დანყნარდი, შენს ჯანმრთელობას მიხედე! ლესტამბეს შენ უყვარხარ და ხელს ნუ კრავ. აქ დაელოდე მოვლენათა განვითარებას. შევეცდები, ჩემი არხებით გავარკვიო, რა ხდება. პრობლემებს ნურც შენთვის შეიქმნი და ნურც ჩვენ შეგვიქმნი...

რა ეთქმოდა ნატაშას? გამოცდილი კაცის დარბაისლური სიტყვებისათვის რა უნდა დაეპირისპირებინა? ჩუმად იდგა, ბაგე ჩაეკვნიტა და უსმენდა, არც თანხმობას აცხადებდა და პროტესტის გრძნობასაც არ ამჟღავნებდა. ბიკენტის აუღელვებლობა და სიდინჯე აწყნარებდა, თუმცა ისიც საკითხავია, რა ჰქონდა ბიკენტის ასაღელვებელი, ვიღაც „მამილოს“ გული-სათვის რატომ აიშლიდა ნერვებს.

— ზინაიდა პეტროვნამ შემომჩივლა, თურმე ამ ოთახში გამოკეტილხარ, — ჩაელიმა ბიკენტის, — ოცდაოთხი საათი აქ თუ ჩაიკეტე, ჭლექი არ აგცდება. ჩადი ეზოში, ჰაერი ჩაისუნთქე, ახალგაზრდა ხარ, გარეთ კი გაზაფხულია!

ახალგაზრდა იყო ნატაშა, გარეთ კი გაზაფხული იკრეფდა ძალას. ამიტომაც არ შეეძლო დიდი ხნით ნუხილი, მისი გული სიხალისეს მოითხოვდა, ჭოჭმანი შეუდგა და ესეც ლესტამბეს გამოჩენამ დააძლევინა.

ვაჟმა უბოდიშოდ შემოხეთქა კარი და შეუძახა:

— სამახარებლო მეკუთვნის, სამახარებლო!

ნატაშა ლოგინზე მოკუნტული ინვა, მხარზე შალი მოეხურა და მაინც ვერა თბებოდა.

შიშისაგან გული შეუხტა, ისღა მოახერხა, წამოინია, ფეხები აიკრიფა.

ლესტამბე შინაურულად ჩამოუჯდა, თანაც ისე ახლოს, შეეძლო იდაყვით გოგოს მუხლისთავეებს დაყრდნობოდა.

— მამილო? — იკითხა ნატაშამ.

— ჰო, მამილო... — განგებ წელავდა ლესტამბე, ცდილობდა გრამი სიმართლე და კილო სიცრუე ერთმანეთში აეზილა და წვეთწვეთობით ჩაენვეთებინა. — მამილო ბუტირკაში ზის... — აი, ეს ცნობა იყო მართალი. — მაგრამ არაფერი უმტკიცდება! — ეს უკვე ფანტაზიის ნაყოფი გახლდათ.

— გაათავისუფლებენ? — ცოცხლად იკითხა ნატაშამ.

— მაშ, რას იზამენ? ისე, ალბათ, პენსიაზე გაუშვებენ! ეჰ, ხომ ვამბობდი, ძველები ნავლენ და ახლები მოვლენ-მეთქი. ეს ისეთი სამსახურია, ერთხელ თუ საქმე საჭოჭმანოდ გაგიხდა, უმჯობესია, დაემშვიდობო. მაგას ვინ ჩივის, ოღონდ გამოუშვან და...

ისე გატაცებით ლაპარაკობდა, თითქოს მამილოს გასაჭირზე წრფელად ეწვოდა გული.

ნატაშა მოლბა, უმალ დაავიწყდა წარსულის წყენანი, ამ წუთას ვაჟი არც ისე მახინჯი ეჩვენებოდა და არც უცხოობდა.

— ოღონდ გამოუშვან და... — ხალისით გაიმეორა.

— მაგას, ხომ იცი, საკავშირო პენსიას მისცემენ. კაი მაცუთი ექნება. ჩვენ დეპეშას გავუგზავნით, მამილო, გვეწვიე, ბებერი ძველები ლაჟვარდოვან ზღვისპირეთში გაითბე-თქო...

„ქალის ჭკუა მოკლეა, — ფიქრობდა თავისთვის, — მთავარია, ადგილიდან დავძრა, ეზოში ჩავიყვანო, ქალაქში გავასეირნო, დანარჩენს მომავალი გვიჩვენებს...“

— აუჰ, რა ამინდია! — თეატრალური პათეტიკით შესძახა. — ზაფხულივითაა! მზე ისე აცხუნებს... — თითები გაატკაცუნა, აქაოდა, მაგრად ათბობსო. — პირზე წყალი შეისხი, გამოცოცხლდები! ქალაქში გავისეირნოთ, კეკე მოვინახულოთ, შევხედოთ ერთი, რას არტისტობენ... ისე ჩაიცვი და გამოკობტავდი, აქაური გოგოები შურით სკდებოდნენ!

ცხადია, პროვინციული ქალაქის ნებისმიერი გოგონა შურით გასკდებოდა, რადგან აქ არავის ეცვა ლურჯად დაფოთლილი კრეპდეშინის კაბა, მოკლე, კოპლებიანი პიჯაკი

ოქროცურვილი ღილებით, არც ასეთი ქუსლებიანი ლაკის ფეხ-საცმელი...

ლესტამბემაც მოიწონა თავი! ფეხზე ახალთახალი ქრომის უძიროები ჩაიცვა, ხაკისფერი გალიფე, ზევიდან კი უკრაინული ხალათი, საყელო და ბოლო რომ ლურჯად ამოექარგათ. ნელზე ვინრო სარტყელი შემოირტყა, ვერცხლის ბალთებიანი. ორივენი უცხოოდ სანახავნი გახდნენ!

ბულვარში ჩაისეირნეს.

ლესტამბე ნელგამართული მიიკვანნებოდა. გრძნობდა შურიან მზერას. ზოგიერთი გამვლელი ჩერდებოდა კიდეც, ალბათ, ვერა ცნობდნენ ანდა მართლაცდა შურით სკდებოდნენ, რომ მან, ლესტამბე თოლორაიამ, გონჯმა, წითურმა და ჩონჩხივით გამწვანებულმა, ასეთი მზეთუნახავი „ნაშა“ დაითრია. თითქოს ნიშნს უგებდა ქალაქს, უფრო კი ტოლ-სწორებს, რომლებიც არაფრად აგდებდნენ, ზურგსუკან „რიჟიკას“ ეძახდნენ და პანდურს მხოლოდ იმიტომ არ აკადრებდნენ, ბიკენტის შვილი რომ იყო...

— შეხე, შეხე, როგორ გვითვალთვალევენ, — ხითხითით ჩურჩულებდა ლესტამბე, — ლამისაა გადაგვყლაპონ... ამათ რა უნდა მოსთხოვო, დამყაყებულები პროვინციანა. აქ მოსკოვი არ გეგონოს! აქ არც ცეკვები იციან და არც კოცნაობა! მარტო გავლა საშიშია, ვინმე ხელს გტაცებს და ბუჩქებში წაგათრევს, იქნებ დანაც გაგიყაროს...

— კი მაგრამ, რატომ? — ეჭვით ეკითხება ნატაშა.

— გაფუჭებული ხალხია და იმიტომ! ამათზე ყველაფერი ვიცი, ვერავინ გამაცურებს. ეგერ, ჩხერიაზე რომ ხიდია, საღამოობით ვერ გაივლი. ბიჭბუჭები ზარს აგორებენ. გნახავენ, ზარს გააგორებენ, ამ გოგოს ყელი გამოვჭრათ თუ არაო, იქნებ გაგიმართლოს, იქნებ არა...

— ნუ მაშინებ! იმ დღეს გავიარე, მაგრამ არავის შევუჭამივარ. გიჟი ვნახე ერთი, სულ „დიდებას“ იძახდა...

— ა, ვავა ზარქუა!

— ჰო, — ნატაშას უნდოდა ეთქვა, შენ რომ გგავსო, მაგრამ ენას დროზე დააჭირა კბილი, — ერთი ტიპიც გავიცანი... შავზე შავი...

— ვიცი, ეგ ტუჩია ძიგუაა, ქურდი და გათახსირებული, მაგას ელოდება ციხე და ეტაპი!

— მე კი ზრდილობიან ახალგაზრდად მომეჩვენა! შენ საიდან გაიგე, ის შავი ვინც იყო, ალბათ, მითვალთვალედი!

— იმიტომ გითვალთვალედი, ვინმეს შენთვის ყელი რომ არ გამოეჭრა!

— რატომ მაშინებ?

— ჩემთან ნურაფრის შეგეშინდება, ვინმეს ერთი რომ ავად შევხედო, მიწაში ჩაძვრება!

— ოჰ, პირდაპირ ილია მურომეცი ხარ! — გაეცინა ნატაშას.

— ილია მურომეცი არა, მაგრამ თოლორაია კი ვარ! — ამაყად უპასუხა ლესტამბემ და ამწუთას მართლაც სჯეროდა, რომ წინ ვერაფერი და ვერავინ დაუდგებოდა.

— მართლა თეატრში მივდივართ? — იკითხა უცებ ნატაშამ.

— შენ ესენი ნამდვილი არტისტები ხომ არ გგონია, თეატრში რა უნდათ! ინსტიტუტის კლუბში ცოდვილობენ!

სანამ ინსტიტუტამდე მიაღწევდნენ, ლესტამბე ყოფილ თანაკლასელთ გადასწვდა.

— მოსკოვში გამგზავრების შემდეგ არც ერთი არ მინახავს. სიმართლე გითხრა, გულზე არ მეხატებიან... უსაქმურებია და იმიტომ არტისტობენ... ჰაჰაჰა... დახე, რანაირი ინსტიტუტია, ამ ჩამოფხავებულ კედლებში, რაც ტვინი გაქვს, ისიც დაგეკარგება. ესენი კი, წარმოიდგინე, შექსპირს აბითურებენ... რომეო, ოჰ, რომეო... სასაცილოა, მეტი თუ არა... მერე რომეო ვინ ბრძანდება?.. ჩემს ჩერჩეტ დაიკოს ვინ ეპრანჭება?.. ინსტიტუტის პირველი ტრიპაჩი და პაკაზუხა... სახელი ჰქვია, დაირეხვები, „პრავდივი“ თუ „პრავილნი“. ერთი უპატრონო ვინმეა, ისეთი მშობლები ჰყავდა, სოროდან თავის ამოყოფას ვერ უნდა ბედავდეს, მაგრამ რატომღაც მამაჩემი აფარებს ხელს. სენტიმენტალური ტიპია ჩვენი ბებერი ბიკენტი, ობოლი და ნიჭიერიაო, გაიძახის. რაც ობოლი ძალლი ქუჩაში დაძუნძულებს, შინ ხომ ვერ შემოიყვან?

— ეტყობა, გაგამწარა! — ნატაშამ გამომცდელად შეხედა.

— ერთი გაებედა! — ლესტამბე გაიფხორა. — მე რითი გამამწარებდა? უბრალოდ ვერ ვიტან ვისკოჩკებს!.. კიდეც ერთია, კოჭლი ხერუვიმჩიკი... ჰაჰაჰა... ერთი კიდეც ხისთავიანი დათვი... დანარჩენებზე ლაპარაკიც არ ღირს, ცხვრის ფარაა, საითაც სახრეს მოუქნევ, იქით გაძუნძულდებიან და თუ ეტკინათ, ბეეო, იზმუვლებენ...

— შენი მეგობარი ვინლაა?

— მეგობარი? — ლესტამბე ჩაფიქრდა. — მეგობარი? მყავს მეგობრები, აუარებელი მეგობარი! ისე, რა ჯანდაბად მინდა, ჰა? მეგობრისაგან რა ხეირია? წარმოიდგინე, რომ ქვეყნის სამსახურში დგახარ და გყავს მეგობარი. იმას ხომ დრო და ყურადღება უნდა, შენ კი არ გცალია. ანდა უღირსია და შეიძლება ღირსეულის ადგილი მოგთხოვოს! იქნებ დასაჭერია, შენ კი ვერ დაიჭერ, დასასჯელია და ვერ დასჯი, ესე იგი, ვერ აღასრულებ ჭეშმარიტ ვალს... ვინც დიდ, სახელმწიფო მნიშვნელობის საქმეებს შეეჭიდება, ვისაც ქვეყნის ბედ-იღბალი ეკითხება, იმას მეგობარი შებორკავს... უმეგობრო კაცი უფრო შორს წავა...

— შენ, მგონი, არც ხუმრობ, ძალიან მალლა აპირებ აფრენას!

— სტარტზე ვდგავარ და ღონეც მერჩის! — ამაყად თქვა ლესტამბემ.

კართან შეჩერდნენ.

ინსტიტუტის ორსართულიანი შენობა საკმაოდ უსახურად გამოიყურებოდა. ყვითელი საღებავი ალაგ-ალაგ ნესტს ჩაეშავებინა. საპარადო კარიც რიგით დაწესებულებას მიუგავდა. ადრე აქ ჩვეულებრივი სკოლა იყო, მაგრამ ქვეყანას ბევრი პედაგოგი დასჭირდა და ამიტომაც ინსტიტუტი აქაც დააფუძნეს.

ლესტამბე სინყნარემ გააკვირვა. თუმცა ლექციები დამთავრებული უნდა ყოფილიყო, მაგრამ შენობა მაინც ზედმეტად დაცარიელებული მოეჩვენა. „ნუთუ ყველა ამ უსაქმურებს უყურებს?“ — გაიფიქრა. სააქტო დარბაზი მეორე სართულზე ეგულებოდა და ნატაშას იქითკენ გაუძღვა.

კიბიდანვე მოესმა შეკრებილთა ზუზუნი.

სააქტო დარბაზის კარი ღია იყო, იგი სტუდენტთა ზურგებს შეევესო. ლესტამბე თითისწვერებზე აინია. დარბაზი ახალგაზრდებს ისე გაეჭედა, ნემსი ვერ ჩავარდებოდა. უფრო თამამნი პირდაპირ იატაკზე და სცენაზე ისხდნენ.

ავანსცენაზე არიქა ძაძუა იდგა და რალაცას აღელვებით ლაპარაკობდა.

— დახურეთ, ბოლოს და ბოლოს კარი! — უკმაყოფილოდ წამოიძახა ვილაცამ.

ზღურბლზე მდგომმა ახალგაზრდამ მოიხედა, უცხონი ეჭვით შეათვალიერა და ჰკითხა:

— ვინ ბრძანდებით?

— მე, აი, იმ ორატორის თანაკლასელი ვარ! — უთხრა ლესტამბემ. — თან მოსკოველი სტუმარი მახლავს!

ამ სიტყვებს მცირე ჩოჩქოლი მოჰყვა, ახალგაზრდებმა მიინ-მოინეს, ვილაცამ ნატაშას ადგილი დაუთმო, ლესტამბე კედელთან ჩაეკვება და კარი ძლივს მიხურეს.

ორატორს ახალმოსულები არ შეუმჩნევია, იგი მგზნებარედ განაგრძობდა სიტყვას:

— ივანე მრისხანემ საკუთარ პირმშოს თავი გაუპო, მაგრამ ის რუსი იყო და ისტორიამ აპატია, პეტრე პირველმა სისხლის ღვარი დაანთხია, ლენინგრაღში ყოველი სახლი ყმების ძვლებზეა აშენებული, მაგრამ ის რუსი იყო და ყველაფერი ეპატიია... პირიქით, ერთსაც და მეორესაც ძეგლები უგეს, წიგნები წერეს!.. ქართველს არაფერი ეპატიება, ქართველი უნდა დაისაჯოს იმიტომ, რომ ის ქართველია!

— რაზეა, რაზე ლაპარაკი? — იკითხა ლესტამბემ.

ეჭვით შეათვალიერეს და ენა მოიკვნითა, სულსწრაფობა არ არგებდა.

ნატაშამ მოიხედა, მხრები აიჩეჩა. ცხადია, მას არაფერი გაეგებოდა, უბრალოდ, იჯდა და ირგვლივ მსხდომთ ათვალიერებდა, იმასლა მიხვდა, რომ აქ რომეოსა და ჯულიეტაზე არ საუბრობდნენ.

— ჩვენ სამნი ვმონანილეობდით მაგ საქმეში, ოფლი ჩავაქციეთ! — განაგრძობდა არიქა. — საყვედრებლად არ ვამბობ, მაგრამ ყველამ იცის, იქიდან რა ხეირი გამოვიტანე...

დღეს კი გვეუბნებიან, არ იყო იმის ღირსი, მივიდეთ და დავან-
გრიოთო...

„ვისზეა, ვისზე ლაპარაკი?“ — სული მისდიოდა ლეს-
ტამბეს, ვერ გაეგო კრების მიზეზი.

დარბაზი კი უკმაყოფილოდ ზუზუნებდა, ნაწილი ორა-
ტორს უსმენდა, ნაწილი ცხარედ კამათობდა, სხვები ამათ
აჩუმებდნენ და წესრიგს მოითხოვდნენ.

— ჩვენ არ უნდა მივცეთ ამისი ნება, ეს ჩვენ არ უნდა...

17

— აჰ, არა, არა, ასე არა! — გულშეჭირვებით წამოიძახა
ლესტამბე თოლორაიამ, ვალიკოდ ქცეულმა.

ხუთი წუთის წინ ხაშურს გავცდით. ახლა სურამის შემო-
სავლელი ტრასით მივდიოდით. ხელმარცხნივ გადაიშალა
დაბის ჩვეული პანორამა — ხეობაში ჩარიგებული სახლები და
დასახლების გასწვრივ გაჭიმული ტყიანი ფერდობები. მქრქა-
ლი, ნისლიანი ციდან უღონო მზემ გამოაჭყიტა... ხაშურის მინ-
ის ქარხნის მილიდან ბოლი არ ამოდიოდა. სურამის ციხის ქონ-
გურაზე ხარაჩოები ნესტისაგან კარგა ხანია ჩაშავდა... ყვე-
ლაფერი გაჩერებული იყო, ყოველივეს სიცოცხლის ხალისი
აკლდა...

— მე, პატივცემულო, კრიტიკას როგორ გაგიბედავთ,
— ლესტამბე წინ იყურება, მოსახვევთან გზა მოყინულია და
ფრთხილობს, — მაგრამ ისევ და ისევ ჩემს მაღალ გრძნობებს
ამცრობთ, შავი ფერებით ხატავთ...

— გინდა, მითხრა, რომ სიყვარულის ცეცხლი გწვავდა?

— ვინ იცის, იმ დროს ვის გულში რა ცეცხლი ტრიალებ-
და... დიდი ხანი გავიდა, თითქმის ორმოცი წელი...

— რა დაგიშავა იმ კაცმა, ნატაშას მამილომ?

— ახალგაზრდა ვიყავი, ქვეყნის სამსახურში ვაპირებ-
დი დაბერებას! — საჭეზე დადებული ხელი ოდნავ უკანკალებ-
და. სიგარეტის კოლოფი მოძებნა, პაპიროსი ტუჩებით და-
აძრო. — ნებას თუ მომცემთ, მოვწევ, ნერვებს აწყნარებს!

— მონიე! — გაგულისებით შევეკასუხე. — ოლონდ ეგე-
თი ლოზუნგები სხვებისთვის შეინახე!.. ჰმ!.. „ქვეყნის სამსა-
ხური...“

— არ გჯერათ?.. თანაც მამილომ ფეხებზე დამიკიდა,
მაპამპულავებდა...

— და შენც ჩაანვეთე სადაც ჯერ არს!

— ქონის იმ ტომარამ ქართველები ამოაწყვეტინა იქ,
გულაგში!

— და შენც გული აგიჩუყდა, სენტიმენტალური ცრემლი
გადმოგიგორდა... გიცნობ, რა ხვითოც ბრძანდები! ის გომბე-
შო ვინაც ჩააყუდა, იმას ვითომ ქართველებზე შესტკიოდა
გული?

— ნუ დამცინით! ის საქმე იმნაირად მოვაკვარაბჭინე,
არც გამოვჩენილვარ. საქმე ისეთ კაცს მივეცი, ვისაც მამი-
ლოსათვის კვანტის გამოღება უნდოდა... სამადლობელო წინ
დამხვდა!

— იმთავითვე შორსმჭვრეტელი იყავი, ინტრიგებს ხლარ-
თავდი, მაგრამ ეგ რანაირად გამოგივიდა, მამა ციხეში ჩააგდე-
ბინე, იმის გოგოს კი ირთავდი...

— ამაზე ბევრი ვიფიქრე. ეს ვარიანტი ჩემთვის მომგე-
ბიანი ჩანდა, პრინციპულ ადამიანად გამოვჩნდებოდი. მამებ-
ის დანაშაულზე შვილები პასუხს არ აგებენ, ეს ჯერ კიდევ
სოსიკელამ თქვა. მთავარი იყო პარტიის საქმისადმი ერთ-
გულეობა!

— იქნებ მართლაც გიყვარდა!

— ნატაშა? — ლესტამბე ჩაფიქრდა.

ჩუმათელეთს მივალწიეთ. ასფალტზე სქელი თოვლი
იდო, საბურავებისაგან ოღროჩოღრო გამხდარიყო და სავარ-
ძელში ძლივს ვიჯექი.

— არა! — მოჭრა ლესტამბემ. — რატომ უნდა მყვარე-
ბოდა? ეს ტრადიციაა! ძღვიბიმ, ბაბუაჩემმა, ჩათა, ბებიაჩემი
მოახრჩობინა... ბიკენტის დედაჩემი არასოდეს ყვარებია. მეც
და კეკეც გაუმხელელი სიძულვილის შვილები ვიყავით...
ბიკენტის არც მე ვუყვარდი, კეკე კი... კეკეს ვინც დაინახავ-
და, ყველას უყვარდებოდა...

— აკი შენი გულის ცეცხლი ახსენე?

— ამაზე ნუ ვილაპარაკებთ!.. მოგშვივდებოდათ, პატივ-ცემულო!

მანქანა გზისპირას მიაყენა. ამ ტრასით რამდენიმე თვე არ მივლია და, დახეთ საოცრებას, ორთავ მხარეს პატარ-პატარა სახაჭაპურეები ჩამომწკრივებულა... აგერ, ჩემს თვალწინ დიასახლისი იმერულ ხაჭაპურს ყველით ტენის და იქვე აცხობს... ოღონდ სად ჭყავა მაგდენი რუსული რუბლი?

— უმორჩილესად გთხოვთ, პატივცემულო, ხელს ნუ ამიკრავთ! — ლესტამბეს ჯიბიდან ფულის დასტა ამოაქვს, ერთ ცალ ათიათასიანს ამოაძრობს და დიასახლისს უწვდის.

თავპატიჟი არ გამომიდვია, თათარიახნად მივირთმევთ, ზედ ვაყოლებთ „ბორჯომს“...

გზას რიკოთისაკენ ვაგრძელებთ, მე კი ის ვერ მომიწე-ლებია, მიტინგის სცენა რომ გამანყვეტინეს.

— ასე არაო, რომ იყვირე, მაშ, როგორ?

— ნება თქვენია, პატივცემულო, თქვენ ვისაც მოისურ-ვებთ, იმას ალაპარაკებთ. — ჩაიხითხითა ლესტამბემ. — მომეჩვენა, რომ ნატაშას ცოტა ზედმეტ ყურადღებას აქცევთ! მესმის, რომ ნატაშა კაცებს მოსწონდათ. წელს ისე მიაჩნებო-და, თეძოებს ისე ათამაშებდა, ბერიკაცსაც ლოგინს მოან-დომებდა...

— ამას რატომ მეუბნები? — გავლიზიანდი, ეგლა მაკ-ლია, ეჭვიანობის სცენა გამიმართოს.

— მე ისე... — როგორღაც უცბად მოტყდა ლესტამბე. — იმის თქმა მინდოდა, რომ ეს გასეირნება ქალაქში სულ ტყუილ-ია. ერთხელ გაისეირნა ქალაქში, აი, ტუჩია ძიგუა რომ გაიც-ნო, მაშინ... ხელები საჩხუბრად ამიქავდა, მაგრამ ქალაქის ცენტრში ვილაც ქეციან ქურდთან და მამაძალთან მუშტი-კრივს ხომ ვერ გავმართავდი... იმ მიტინგზე, ინსტიტუტში, მარტო წავედი... ბიკენტიმ წამახალისა და იმიტომ. ეგ არტის-ტები-მეთქი, ზიზლით რომ ვთქვი, დინჯად მიპასუხა — „ჩვენ ყველანი არტისტები ვართ! შენც უნდა იარტისტო!“ მიტინგის თაობაზე საერთოდ არაფერი ვიცოდი...

ინსტიტუტის შენობა არაფრით იყო გამორჩეული. ყვი-თელი საღებავი ნესტს ალაგ-ალაგ ჩაეშავებინა. საპარადო კარიც ერთ რიგით დაწესებულებას მიუგავდა.

ლესტამბე სინყნარემ გააკვირვა. ლექციები, ალბათ, დამთავრებული იყო, მაგრამ ახალგაზრდობა აქ გვიანობამ-დე ტრიალებდა. „ნუთუ წარმოდგენა გრძელდება?“ — გა-იფიქრა. სააქტო დარბაზი მეორე სართულზე ეგულებოდა და იქითკენ გასწია. კიბეზევე მოესმა შეკრებილთა ზუზუნი.

სააქტო დარბაზის კარი ღია იყო და იგი ზურგით მდგომ სტუდენტებს შეევსოთ. ლესტამბემ თითის წვერებზე აინია. დარბაზი ისე გაჭედლიყო, ნემსი ვერ ჩავარდებოდა. სცენის კუთხეში არიქა ძაძუა იდგა, ხელჯოხს დაყრდნობოდა... იატა-კზე დააკაკუნა და წამოიძახა:

— დახურეთ, ბოლოს და ბოლოს, კარი!

ზღურბლზე მდგომმა ახალგაზრდამ მოიხედა, ლესტამ-ბე შეათვალიერა და ჰკითხა:

— თქვენ ვინ ბრძანდებით?

— მე, აი, იმ ხელჯოხიანის თანაკლასელი ვარ!

ამ სიტყვებს მცირე ჩოჩქოლი მოჰყვა. ახალგაზრდებმა მიინ-მოინიეს. ლესტამბე კედელთან ჩაეკვება და კარი ძლივს მიხურეს.

თავებს შორის გაიხედა. ავანსცენაზე კეკე იდგა. თხე-ლი, კოჭებამდე დაგრძელებული, თეთრი მარმაშის კაბა ეცვა. თავზე პრესპაპიეს დიადემა დაედგა. ცხადია, ამ სამოსში თა-მაშობდა ჯულიეტას. საოცრად მომხიბლავი იყო კეკე — დაი მისი და ლესტამბეს მღელვარებისაგან პირი გაუშრა, ძარ-ღვებში ჟრუანტელმა დაუარა.

— რაზეა, რაზე ლაპარაკი? — იკითხა.

ეჭვით შეხედეს და ენა მოიკვნიტა, საკუთარი სულსწ-რაფობა არ მოეწონა.

— ჩვენ სკოლაში გვასწავლეს, რომ ვცხოვრობთ სოცი-ალისტურ, დემოკრატიულ ქვეყანაში, რომ ყველაფერი ჩვენს ნებასა და სურვილს ემორჩილება, რომ თეთრი ნაღდად თეთ-რია და შავი ნაღდად შავი! ახლა ყველაფერი ყირაზე დადგა. რაც თეთრი იყო, გახდა შავი... აქამდე ჩვენ არაფერი გვაეჭვებდა, გვჯეროდა მაღალი სიტყვებისა, ახლა ჩვენ ეჭვიანები გავხდით! თუ ხალხის ნება უზენაესია, მაშინ ჩვენა ვართ ხალხი და ჩვენი ნებაა, უკან წაიღონ თავიანთი მკრეხელური სიტყვები...

„რაზეა, რაზე ლაპარაკი?“ — ლესტამბეს სულში აკვილდა მსტოვარი, რომელმაც კვალი იყნოსა.

— ჩვენ არავის მივცემთ ნებას...

— ვინ ჩვენ?! ვინ ჩვენ?! — სცენის სიღრმიდან გამოვარდა ერთი ჩაჯირკვული ჭაბუკი, გადმოალაჯა („თუნთია!“ — გაიფიქრა ლესტამბემ). — ჩვენი ინსტიტუტის კომკავშირული ორგანიზაცია...

დურუ გეგია იყო, ლესტამბემ ახლავდა იცნო ყოფილი თანაკლასელი. „ეს რამოდენა თუნთი გაზრდილა!“ — ერთხელ კიდევ გაიფიქრა.

დარბაზი აზუზუნდა, აქეთ-იქიდან შეუძახეს:

— ეს ვინ ოხერია?!

— გეგია, ჩამოეთრე, აცალე ქალიშვილს!

— გეგია — პადლიზა! გეგია — ზადნიცა!

— რაო? — ლოყები დაებერა დურუს, თვალეები ავად დააბრიალა: — ვინ იყო მაგი? გამოდი და დამენახე, თუ ბიჭი ხარ!

არავინ გამოპასუხებია, მაგრამ დარბაზი უფრო და უფრო თამამდებოდა. ცალკეულ წამოძახილებს ხულიგნური სტვენა მოჰყვა.

— კეკე თოლორაია, ნუ ურევ ახალგაზრდებს ტვინს, არ გეკადრება მამაშენის შვილს!

პასუხად ისეთი ღრიანცელი ატყდა, აპილპილებული დურუ სადღაც გაქრა.

ლესტამბე თავს აქეთ-იქით ატრიალებდა, ცდილობდა, უფრო აქტიურები დაემახსოვრებინა. სამწუხაროდ, სამ წელიწადში მისი ნაცნობები საგრძნობლად შეიცვალნენ და ძნელად არკვევდა, ვინ ვინ იყო.

კეკემ ხელი ასწია.

„თავს დაიღუპავს და ჩვენც დაგვღუპავს!“ — გული აუფანცქალდა ლესტამბეს. უნდოდა, ახალგაზრდების კედელი გაერღვია, სცენაზე აჭრილიყო და კეკე — დაი მისი, შინ გაეგდო. ძმა იყო და მის ძმურ უფლებებს წინ ვერავინ გადაელობებოდა. მაგრამ რატომღაც ადგილიდან ვერ იძროდა, რადგან ავანსცენაზე მდგარი კეკე თვალისმომჭრელად მომხიბლავი ჩანდა... „ეგ მეამბოხე ჯულიეტა, ეგა!“

— სამი საათია ამ დახუთულ დარბაზში ვყაყანებთ! — თქვა კეკემ. — ყველანი ერთსა და იმავე სიტყვებს გავიძახით! ასე უსასრულოდ შეიძლება გაგრძელდეს, საქმე კი არა და არ დაიძვრება! ჩემი წინადადება ასეთია: შევწყვიტოთ ზედმეტი ლაპარაკი, გავიდეთ ამ დარბაზიდან, ჩავიაროთ ქალაქის ბულვარში, ავიდეთ მაცხოვრისგორაზე, დავაყენოთ მშვიდობიანი პიკეტი! მოვიდეს მთავრობა და მოისმინოს ჩვენი მოთხოვნები!

„დასაჭერია! — ნერვები ენეწებოდა ლესტამბეს. — აფსუს, ბიკენტი თოლორაიავ, შენს ჭერქვეშ რამოდენა ანტიგაგიზრდია! სულ ამ რომეოებისა და ჯულიეტების კოცნაობა-პრომტნაობის ბრალია ყველაფერი...“

ფიქრის დრო აღარ დარჩა. დარბაზი აირია. ზოგი სცენისაკენ მიიწევდა, ზოგი — გასასვლელისაკენ. კარი რომ გაიღო, ლესტამბე საცობივით გამოვარდა, კინალამ ფეხით გადათელეს. ბრბომ ვესტიბიულამდე წაიღო, აქ კი კედელს აეკრა. გამვლელნი წამდაუნუმ მხარსა ჰკრავდნენ, ძლივს ჩერდებოდა, მაგრამ კეკეს მაინც დაელოდა.

კეკეს კაბა უკვე გამოეცვალა. ჩვეულებრივად ეცვა, დიდრონი ვარდებით მოჩითული თხელი კრეპდეშინი.

ლესტამბემ მკლავზე ხელი წაატანა, მოქაჩა:

— გააფრინე? ახლავე შინ წამოეთრე!

— ეე, ეგ ვინლაა?! — უმალ წრე შეიკრა.

— ა, ლესტამბე! — იცნო მართალი თოდუამ. — გამარჯობა შენი! გავიგე, ჩამოსულხარ, თურმე შინ გამოიკეცე, საცოლეს გვიმალავ, თავს გვარიდებ...

— ბიჭებო, კაი საქმეს არ აკეთებთ, იცოდეთ! — მართლის ზურგი შეაქცია ლესტამბემ, სხვებს მიუბრუნდა. — მე ვიცი, უსისხლოდ მსგავსი საქმეები არ თავდება!

— შენ რაღას გვირჩევ? — არიქა ძაძუამ წრე კოჭლობით გაარღვია.

— მთავრობასთან მოჭიდავე ხარს რქები არ შერჩება, ხომ იცი ეს ამბავი?!

— მთავრობის ტრაკში ვინც მიძვრება, ნეხვში რომ აღმოჩნდება, ასეთი ამბავიც თუ გაგიგონია! — შეეპასუხა არიქა.

მის სიტყვებს მხიარული ხორხოცი მოჰყვა და ვილაცამ წამოიძახა:

— რას უსმენთ მაგას, გაჰკარით ერთი ყბაში!

— აბა, აბა, ვინაა ის ჯვეელი, ჩემ ძმას ცემას რომ უპირებს?!

— კეკემ თვალეები გააკვესა. — ეს ჩემი ძმაა, რუსეთიდან ახალი ჩამოსულია და აქაურ ამბებში ჯერ ვერ ერკვევა. მე ავეხსნი და არა მგონია, ჩვენ გადაგვიდგეს!

ყმანვილები დაშოშმინდნენ...

— იმან აგისსნა და შენც დაუჯერე, ხომ? — დაცინვით ვკითხე.

— მაგ ჭკუისა ვიყავი სწორედ! სტალინი უკვე მკვდარი იყო, საფლავში ხომ არ ჩავყვებოდი? — ლესტამბემ ჩაიხვიხვინა, მაგრამ რაკი მის სიცილს არ ავეყვი, მოიწყინა. — ტრაბახი არ მიყვარს, პატივცემულო! იცით თქვენ ჩემი ხასიათი, ისიც კარგად გაგეგებათ, რა ჭკუის პატრონი ვიყავი...

— ასაკისათვის შესაფერი ჭკუაცა გქონდა და ეშმაკობაც! ოღონდ იმ დღიდან, რაც ყურადღების არეალიდან დამისხლტი, აღარ ვიცი, რაში და როგორ გამოიყენე შენი... ჰმ...

ფრაზა ბოლომდე ვერ მივიყვანე, რადგან არ მინდოდა, ნიჭიერება მენოდებინა ვირეშმაკური უნარისათვის, მანქანის უსიამოვნო ჯაყყაყმა კი ტვინიდან სხვა, შესაფერისი სიტყვები ამომიფერთხა.

— ჩემთვის ნიჭიერება არ გემეტებათ, პატივცემულო, — ამოიხსრა ლესტამბემ, — არადა, რაცა ვთქვი, ყველაფერი გამართლდა!

ჩუმათელეთი უკან მოვიტოვეთ და გვირაბისკენ მიმავალ აღმართს შევუყევით. ეს მონაკვეთი ზამთრობით მუდამ ინმინდებოდა. წელს, ეტყობა, საამისოდ ვერავინ მოიცალა, საბურავების ნატკეპნი თოვლი და ყინული ერთიმეორეზე დაეფინა და ისე აიზილა, ამ პატარა, უპრეტენზიო „ზაპოს“ გარდა რაგინდარა მანქანას გაუჭირდებოდა გავლა.

მილიციის საგუშაგო მიტოვებული დაგხვდა. ბაზრობაც დაცლილიყო, ვინღა გაბედავდა დახლთან დგომას ყაჩაღთა თარეშის ხანს...

მართალი თქვა ლესტამბე თოლორაიამ, სისხლი დაიღვრებაო... იმდროინდელი სისხლისღვრა დღევანდელთან რა

მოსატანია, მაგრამ იქნებ სწორედ იმ მოვლენებმა მისცეს ბიძგი ჟამთა ქარიშხალს...

მაშინ, იმ წელს, ქალაქი ჯერ კიდევ მიჩვეული არ იყო უკანონო დემონსტრაციებს, აქამდე ხომ ზევიდან ორგანიზებული მაისობა და შვიდნოემბრობა იცოდნენ, როცა, გინდა, არ გინდა, ადამიანთა სავალდებულო ტალღამ უნდა გაგიტაცოს, რათა ერთგულება გამოუცხადო მავანთ, რომელთა არც სახელი იცი და არც პატივისცემა გაქვს.

ეს პირველი, უნებართვო დემონსტრაცია შიშნარევი გამოდგა. მთავრობა დაფრთხა, გაილურსა. ბულვარზე მიმავალი ახალგაზრდებიც ჩუმად, გამტკნარებულნი მიდიოდნენ, თითქოს თვითონაც უკვირდათ, ეს როგორ გავბედეთო... მარტოკაცი ვერ შეიძლებდა ბულვარზე ასე ჩავლას, თუნდაც წითელი დროშა ეფრიალებინა... მაგრამ ბრბოს გაბედულება ხომ ათასჯერ აღემატება ერთისას, თუმცა ბრბოს სიმხდალაც ასევე აღემატება მარტოკაცის სიმხდალს.

— არ დაიჯერებ, პატივცემულო, და მამაჩემის, ბიკენტის ბრალია ამდენი სტალინის გამოჩენა... გახსოვთ, ალბათ, ვავა ზარქუას კოლექცია... ჰიჰი, ასე ვთქვათ, სტალინიანა, მაცხოვრისგორაზე რომ გამოფინა. მოხვეტა ეს სტალინიანა ბიკენტიმ მაშინ და სამსახურში, გაუქმებულ გარაჟში ჩაკეტა. სამი წელი არავის გახსენებია! დემონსტრაციები რომ დაიწყო, სტუდენტებს ვილაცამ ყურში უჩურჩულა, ამათაც მეტი რა უნდოდათ, ღამით გატეხეს გარაჟის კარი და დილით მთელი ქალაქი მოფენილი აღმოჩნდა, მერეთის ყოველი კუთხე-კუნჭულიდან სოსიკელა იყურებოდა... მამაჩემმა, ბიკენტიმ თვალი დახუჭა, ვითომ არაფერიო... იგი ძველებურად სტალინისკენ იხრებოდა, ვერ გაუგო ახალ დინებას...

— შენ თვითონ საითკენ იხრებოდი?

— მე არასოდეს მქონია პოლიტიკური შეხედულებები, მე შემსრულებელი ვარ! ვინც ხელისუფლებაშია, იმისი ნება უნდა აღვასრულო! ასეთი დამბადა შემოქმედმა! — ბოლო სიტყვაზე მახვილი დასვა ლესტამბემ, აღმაცერად გადმომხედა.

— უმჯობესია კეკეს ამბავს მივუბრუნდეთ!

რიკოთის გვირაბში შევჯაყჯაყდით. განათება გათიშული იყო და ნკვარამს ჩვენი „ზაპოს“ ფარები ძლივს ფანტავ-

და. სავალზე დაფენილი ბეტონი კარგა ხანია ადგილ-ადგილ ამოიყარა, შემკეთებელი არსად ჩანდა... კეკე რომ ვუხსენე, ლესტამბემ მანქანა ბორდიურთან მიაყენა და გააჩერა, კოტიტა თითი ღილაკს ჩამოჰკრა და ირგვლივ მდუმარება და უკუნი ჩამონვა...

თავი უხერხულად ვიგრძენი, ხერხემალზე დამსუსხა... შიში მომეპარა. ვინ იცის, გონებაში რა აზრი უტრიალებდა!

ბნელში ფათურობდა, ასანთის კოლოფი გააჩხაკუნა. პირში ახალი სიგარეტი გაერჭო და უკიდებდა.

ალბათ, უჭირდა კეკეზე საუბარი, ამიტომაც უფრთხოდა დღის სინათლეს, არ სურდა, მენახა მისი დანამული თვალები.

— მიტინგებითა და დემონსტრაციებით ახლა ვის გააკვირვებ. — ხმა გაეზარა, დაახველა, თუმცა იქნებ თამბაქოს გამო, კვლავაც ხომ იაფფასიან „ასტრას“ ეწოდა. — სტალინის ძეგლს ანგრევენო, ხმა რომ დაირხა, მთელი მერეთი ადულდა, აბუყბუყდა... ხალხი ქუჩაში გამოეფინა, რაიკომის შენობასთან იკრიბებოდნენ და ყაყანებდნენ. ხელისუფლებისადმი რიდი თანდათან იკლებდა, მილიციას არავინ არაფრად აგდებდა, ფორმიანებს ზედაც არავინ უყურებდა... სტუდენტებმა თავი მთლად მოიგიჟიანეს, ფარული კომიტეტი შექმნეს და ხუმრობით „მაცხოვრისგორის რესპუბლიკას“ ეძახდნენ... პორტრეტებით, ბიუსტებითა და დროშებით კიბე ააჭრელეს. კიბის ძირას ან ზევით, მონუმენტთან, მიტინგებს ატარებდნენ. დღისით და ღამით მეგაფონიდან მოისმოდა ისტერიული სიტყვები და უთავბოლო ლექსები, რომლებსაც სახელდახელოდ თხზავდნენ ახლად გამომცხვარი პოეტები. ბრბო გაუთავებლად ღრიალებდა — „ლენინ-სტალინ, ვაშა!“ „ლენინ-სტალინ, ურა!“ ბუნტის თავი, რა თქმა უნდა, ის კოჭლი ძაძუა იყო, სადაც გამოჩნდებოდა, ცეცხლზე ნავთს ასხამდა... დურუ? ორ ცეცხლშუა ინვოდა, კარიერის პირველ საფეხურზე იდგა და იმას ვერ ელეოდა, თან ძმაკაცებისა ერიდებოდა, ისედაც, ვილაცამ „დურუ ზადნიცაო“ რომ დაიძახა, მართალის მუშტებით მოუწია იმის მტკიცება, ჩვენი ძმაკაცი „ზადნიცა“ არ არისო... თვითონ მართალი? ზედ პირისახეზე ეწერა, რა სულელიც ეგ იყო. ამ დროს მის სტალინისტურ აზრებს ნყალი შეუდგა, თუმ-

ცა პოლიტიკისათვის ველარ იცლიდა, რომეობდა და გული ჯულიეტაზე შევარდნოდა...

ლესტამბეს ხმაში დაცინვის, სიძულვილისა და ზიზღის კილო ჟღერდა. მსგავსი მონოლოგი უკვე მღლიდა, მინდოდა მეთქვა, დავიძრათ, სიბნელიდან გავიდეთ-მეთქი, მაგრამ სიფრთხილე მკარნახობდა, შიში არ გამომეხატა...

ქაოსი რამდენიმე დღე გაგრძელდა. ცხოვრების რიტმი დაირღვა. ხალხი სულ უფრო და უფრო თამამდებოდა. თავდაპირველად ქუჩებში ახალგაზრდები ქარობდნენ. ასაკოვანნი ეზო-ჭიშკარში იკეტებოდნენ. მერე ცოტაცოტაობით ცხვირი გარეთ გამოჰყვეს, მიიხედ-მოიხედეს — არც მილიცია, არც ჩეკა და არც რაიკომ-ალმასკომი... ბოლოს ქუჩაში ტევა არ იყო, მოედანზე ბრბო მთელი დღე არ იშლებოდა...

ლესტამბე კეკეს დასდევდა კუდში, გასაქანს არ აძლევდა, თავი მოაბეზრა. საბაბი უფრო იყო მისი ეს ფაციფუცი. უნდოდა, მოვლენათა ცენტრში ყოფილიყო, ყველაფერი ენახა და ყოველივე დაემახსოვრებინა, ვინ იცის, როდის რა გამოადგებოდა. რაკი კეკე მოვლენათა შუაგულში ტრიალებდა, თვითონაც ხომ ძალაუნებურად იქვე იყო, უყურებდა, უსმენდა და იმახსოვრებდა. არეულობის მოთავენი შინ ღამღამობითაც არ მიდიოდნენ. იმდენს ლაქლაქებდნენ, გიჟებს დაემსგავსნენ, რაც მეტს ლაპარაკობდნენ, უფრო თავდაჯერებულნი ხდებოდნენ. ჩანდა, მთავრობა დაფრთხა. ხმები დადიოდა, უკან იხევსო, მოსკოვი შეფუცხუნებულა და ხვალ-ზეგ ყველაფერი სასიკეთოდ შებრუნდებაო. ძაძუს დასი ხანდახან, გულის გასახარად და სასეიროდ, სპექტაკლს გაათამაშებდა, — სცენებს, სადაც რომეო-მართალი სიყვარულს უხსნიდა ჯულიეტა-კეკეს და თან საჯაროდ, ყველას თვალწინ, ამბორს გამოსტაცებდა, აქაოდა, პიესაში ასე წერიაო.

ერთხელაც, როცა მეგაფონში მართალი თოდუას ხმა ქუხდა — იგი კითხულობდა ლექსს პარტიაზე, რითაც, ალბათ, მავანთ ეუბნებოდა, ჩვენ მთავრობისა და კომპარტიის წინააღმდეგნი კი არა ვართ, პირიქით, ერთგულების ფიცს ვდებთ, ოღონდ ჩვენს სამართლიან მოთხოვნებს ფეხს ნუ დააბიჯებთო.

— „უმარდუთ ხემანჯღვერენს,
არნივენს მართვიანს,

ხვამარდი დო კვათიერს
კომუნისტურ პარტიას...“*

კეკეს ამ დროს მიტყუებული ხელები გულთან მიეტანა და გაბრწყინებული თვალები დეკლამატორისათვის მიეპყრო... ლესტამბემ დრო იშოვა და იდაყვზე წაეტანა.

— რა იყო? — ჰკითხა კეკემ.

— დედა...

— რა დედა?

— ინერვიულა... დამბლა! ცალი მხარე მთლად წაერთვა, ექიმები თავზე ადგანან!

ეს იყო ზუსტი გასროლა და მიზანსაც მოხვდა!

კეკე გაფითრდა, უხმოდ შეტრიალდა, ბრბო გაარღვია. ლესტამბეს ხელი არ მოუცილებია, ფეხდაფეხ მიჰყვებოდა და შთამბეჭდავ ფერებში აღწერდა ზინაიდა პეტროვნას „დამბლას“.

გოგო ხმადაბლა ასლუკუნდა, თვალები ცრემლებისაგან აუბრწყვიალდა. თავს დამნაშავედ გრძნობდა და თავისთვის ბუტბუტებდა: „მაპატიე, დედა! მაპატიე, დედა!“

აგერ სახლიც გამოჩნდა. კეკეს ეგონა, ჭიშკართან მეზობლები დახვდებოდნენ, მაგრამ არავინ ჩანდა, მხოლოდ ტუჩია ძიგუას ხანშიშესულმა დედამ გამოაყოლა თვალი, შორიდან სალმის ნიშნად თავი დაუქნია ახალგაზრდებს, შებრუნდა და შინისაკენ წაჩანჩალდა.

გაუკვირდა კეკეს ქალის გულცივობა, ალბათ, არც გაუგიაო, გაიფიქრა.

ფეხს აუჩქარა, პარმალის კიბე სულმოუთქმელად აირბინა, სასტუმროს ბინდმა წამიერად დააბრმავა და ამ დროს ბიკენტის წყნარმა ხმამ ადგილზე მიაღწერს:

— მობრძანდი, ქალბატონო?

ბიკენტი პირისპირ იჯდა, მაგიდას იდაყვებით დაბჯენოდა და მუშტად შეკრულ ხელებზე ნიკაპი ჩამოეყრდნო.

კეკემ ხმის ამოღება ვერ მოასწრო, უკანა კარი გაიღო და ზინაიდა პეტროვნა შემოქოთქოთდა:

* (მეგრ.) ვემაღლიერებით ხელმძღვანელებს, მართვებიან არწივებს, ენერგიულსა და მტკიცეს, კომუნისტურ პარტიას.

— ჩკუა გაკს, გოგო, შენ? ვერ მოეტრევი საკლში? კეკემ თვალები დაჭყიტა, ცრემლი უხვად გადმოუცვივდა და ლესტამბეს მიუტრიალდა:

— საზიზღარო მატყუარავ!

ლესტამბე დაიღმიჭა, ლიზლურად ჩაიხიოხითა.

— ნაიყვანე და თავის ოთახში გამოკეტე! — განაჩენი არ დააყოვნა ბიკენტი. — სანამ ქალაქი არ დაწყნარდება, ეგდოს მანდ!

— წამობრძანდი, ძვირფასო ჯულიეტა! — გაიქილიკა ლესტამბემ.

კეკემ ტირილით აირბინა კიბე, შევარდა თავის ოთახში და სანოლზე დაეცა.

ზურგსუკან გასაღებმა გაიტკაცუნა...

კარგა ხანს იტირა კეკემ, ბალიში მთლად დაუსველდა... თანდათან ცრემლი შეაშრა, სლუკუნი დაუცხრა და გაყურდა, ბრაზობდა ლესტამბეზე, გუნებაში შურისძიებით ემოქრებოდა. თუმცა თავს მაინცდამაინც უდანაშაულოდ არ გრძნობდა.

ეშინოდა საიდუმლოსი, რომელსაც, ალბათ, დიდხანს ვერ დამალავდა... გააჟრჟოლა, გულს აზიდებდა... ბოლო დროს ხშირად წამოუვლიდა თავის ტკივილი, გულის რევა, ოლონდ ჩივილს ვერავისთან ბედავდა. უკვე მეორე თვე გადიოდა, რაც კაბის ქვეშ წელს ნაჭრით იკრავდა, რათა თვალში არავის მოხვედროდა მისი ოდნავ შევსებული ხორცი, მსუბუქად წამოზურცული მუცელი... ჯერჯერობით ვერაფერს ამჩნევდნენ, მაგრამ რა უნდა ელონა ხვალ-ზეგ, რა მოეფიქრებინა?

„მამა მომკლავს!“ — ეს ფიქრი მოსვენებას უკარგავდა. სიკვდილისა როდი ეშინოდა, სიტყვებში — „მამა მომკლავს“, რეალური სიკვდილი როდი იგულისხმებოდა, ეს ნიშნავდა ბიკენტის გულისხმეთქვასა და ინფარქტს... თვითონ კი, ჯულიეტად დაბადებულს, ნაადრევი სიკვდილი იოლი ეგონა.

მის არსში ვილაცა შეინძრა, შიგნით გაფაჩუნდა, კეკეს ფიქრს გამოეპასუხა... ვილაცა სიცოცხლეს ესწრაფვოდა და სიკვდილზე ფიქრი არ სიამოვნებდა.

კეკემ მუცელზე ხელი დაიდო, მოეფერა.

ფიქრით ჩხერიისპირა, მყუდრო უბეში გადაინაცვლა, იქ, სადაც მერეთელი ჯულიეტა მერეთელ რომეოს ხვდებოდა.

თავდაპირველად ეს იყო მხოლოდ თამაში. პიესის ტექსტი კარნახობდა ქცევის წესებს. ამაღლებული, სატრფიალო სიტყვები თუმცა სხვის მიერ იყო შეთხზული, მაგრამ ამათი ბაგეებით წარმოითქმებოდა... ტექსტით ნაკარნახევი სცენები, ნაკარნახევი ალერსი და ნაკარნახევი ამბორი თანდათან საბაბად გადაიქცა, ნიღბად, რომლითაც მალავენ ქვეშარტულ ლტოლვას... ბაგეთა შეხება, ვითომ ნათამაშევი, თანდათან ცხელი და მგზნებარე გახდა, როდესაც ძალა არ გყოფნის, პირი მოსწყვიტო სასურველ წყაროს... და როდესაც ბაგე ბაგეს ვერ მოსწყდა, ხელი ხელს ჩაეჭდო, ღონე აღარ შერჩათ, რათა უკან წაეღოთ ეს თავიანთი ხელები, გონებისათვის დაემორჩილებინათ... მუხლები ეკვეთებოდა კეკეს, მუხლები მოეკვეთა და იქ, ჩხერიის პირას, ხეთა ჩრდილში, მწვანე კოინდარზე დაეშვა, ჭაბუკი მიიზიდა, გაუბედაობის ზღუდე შემოეცალა, სიმორცხვის რიდე ჩამოეხსნა, აკრძალულ და თავზარდამცემ ნეტარებას მიეცნენ... ახლაც კი, საკუთარ სარეცელში მიგდებულს, წარმოსახვა გაუცოცხლდა და ტანში ციებიანივით აზრიალებდა... ჭაბუკის ხატი მუდამ მასთან იყო, მასთან და მასში... თვალის მოხუჭვაც არ სჭირდებოდა, ისე ნამდვილივით უცოცხლდებოდა ჭის სიღრმიდან მომზირალი კამკამა თვალები, მგრძნობიარე ბაგეები, პირის ირგვლივ დარჩენილი კაცობის დამადასტურებელი წვერ-ულვაში, ახალგაპარსულის სალუქი კანი ანდა გაუპარსავზე მჩხვლეტავ ნემსებად დაყრილი... მისი ჭაბუკური ბეჭები, გლუვად დაკუნთული მხრები, კუნთოვანი მკერდის მხურვალეობა, ახალგაზრდული, ძლიერი მკლავები, მუდამ მზადმყოფნი, შემოგეჭდონ და დაგიცვან, კაცური და ამავე დროს არისტოკრატიული ხელის მტევანი... თითები, ქურდებივით რომ დაფათურობენ მზერი-სათვის დაფარულ, ნერვული ბოჭკოებით გაჯერებულ ნაწი-

ლებზე, ამ დროს ხომ ცხელი ტალღა გივლის ტანში და ნდომისაგან კვდები... მისი ბრტყელი მუცელი და სწორი ფეხები... ის, რასაც მორცხვად თვალს არიდებენ, არადა, მამრობის ქვეშარტი დასტურია... დიახ, წარმოსახვა არანაკლებ ძლიერი იყო, ვიდრე რეალობა და კეკეს სული გაუსაძლისად მოიხუთა ამ სენაკადქცეულ ოთახში, ციხედქცეულ სახლში...

— რა დროს სტალინია! — ამოიოხრა ერთხელ მართალიმ ჩხერიისპირას. რა ესტალინებოდათ, როდესაც ყოველი წამი, ყოველი წუთი მხოლოდ ერთმანეთისათვის ემეტებოდათ, ერთმანეთისათვის უნდა ეჩუქებინათ და ერთმანეთზე უნდა გაეხარჯათ, მაგრამ ზურგი ვერ აქციეს აგორებულ ტალღას...

რა იქნება, რა მოხდება ხვალ?

კეკეს შიშისაგან გული მოეწურა. იქ, მის გვერდით უნდა მდგარიყო, რათა დაეცვა საფრთხისაგან... სიკვდილს ფარად უნდა დასდგომოდა, რადგან უმისოდ სიცოცხლეს ფასი ეკარგებოდა...

ოთახიდან მზის ანასხლეტი გაიპარა, ფანჯარას ფერები მოაკლდა.

გასალების ჩხაკუნმა მოახედა.

ლესტამბემ შემოყო თავი, სველი ბაგეებიდან ყვითელი კბილები გამოაჩინა.

— მოინყინე, პატიმარო?

კეკემ პასუხი არ გასცა.

ლესტამბე ჭიასავით შემოძვრა, თითის წვერებზე მოდიოდა, მუხლებს ისე მალღა ნევდა, თითქოს წყალში მოტოპავსო.

საწოლზე ჩამოუჯდა.

— არ გშია? — ჩაიკრუტუნა. — ვახშამი აქ ამოვიტანო?

კეკემ არც ახლა გასცა ხმა.

ლესტამბემ მოშიშვლებულ მხარზე ხელი დაადო, ხელის-გული ოფლიანი ჰქონდა, წებოვანი, თანაც უკანკალებდა.

კეკემ გაკვირვებით ახედა, არ მოეწონა ძმის უფერულ თვალებში ჩაბუდებული ბინიერება, ხმადაბლა, გარკვევით უბრძანა:

— გაეთრიე!

ლესტამბემ ნაძალადევად ჩაიხითხითა, კარისაკენ წაკვანწალდა, გაიხურა და გასაღები გადააბრუნა...

— თქვენი ეჭვები სრულიად უსაფუძვლოა! — ლესტამბეს ხმაში შეგუბებული წყენა ამოვიკითხე. უკუნში ვერ ვხედავდი. „ზაპოროჟეცი“ და მასთან ერთად ჩვენც ჩაძირულნი ვიყავით ბნელეთის ფსკერში, რომელსაც ხანდახან პაპიროსის წითელი შუქი თუ გაანათებდა და ამ შუქში ლესტამბეს დორბლიანი დრუნჩი თუ გამოჩნდებოდა. — არათუ ეჭვები, მთელი ეს „ნამიოკები“ თქვენი მოგონილია, პატივცემულო! რას ნიშნავს „დაი მისი“. თქვენ კეკლუცობთ, გსურთ მკითხველს ბიბლიის ცოდნით თავი მოაწონოთ, მაგრამ არც უფიქრდებით, მე რა დღეში მაგდებთ: ვინმეს ეგონება, დის მიმართ უკუღმართი ლტოლვა ჰქონდაო... მე არა ვარ ამნონი, დავითის ძე...

გამიკვირდა, თურმე „ბიბლიასაც“ კითხულობს... „ჰყავდა აბესალომ დავითის ძეს ლამაზი და, სახელად თამარ, შეუყვარდა იგი ამნონს, დავითის ძეს...“ სიმართლეს ვერსად გავექცევი, ბიბლიის ტექსტის ერთგვარი რემინისცენცია გამომივიდა. თუმცა თვით ლესტამბემ მომცა ამისი საბაბი. ღმერთი რაკი არ არსებობს, ყველაფერი ნებადართულიაო, დოსტოევსკისებურადაა ნათქვამი, თუმცა ლესტამბეს, ალბათ, დოსტოევსკი არც გადაუშლია. მაგრამ ეს იყო ადრე. ადამიანს დრო ცვლის, იქნებ ამ წლების განმავლობაში ღვთისმოსოში გახდა, აგერ პირფვარსაც იწერს. ოღონდაც, რატომ არ ახლავს მის ხმას სინანული და მიმტევებლობა?

მომეჩვენა, თითქოს რაღაცამ იბრჭყვიალა ლესტამბეს ხელში.

„დანა!“ — იკვილა ჩემში უცხო ხმამ, მთელი სხეული დამეძაგრა დარტყმის მოლოდინში, დრო დამჭირდა, რათა სიტყვებისათვის თავი მომეყარა და მეკითხა:

— რას აკეთებ?

პასუხი ვერ მოასწრო. მანქანის ხმა მოისმა, სალონში წყვილმა ფარმა შემოანათა, ზურგიდან ვიღაცა გვიახლოვდებოდა.

— ჩართე ციმციმა, არ დაგვეჯახონ! — მხნედ ვუბრძანე.

გაიჩხაკუნა, ავარიული ციმციმა ჩაერთო.

მანქანა, — ეს იყო საკმაოდ დაძველებული, შავი ფერის „ვოლგა“, ჩვენს გვერდით გაჩერდა.

— რამე გაგიჭირდათ?

— ჰო, უფროსო, აკუმულატორი მიჩმახებს! — იცრუა ლესტამბემ.

— აბა, სცადე!

ლესტამბემ სტარტერს დააჭირა, ძრავა ათუხთუხდა.

— ვაჰ, დაიქოქა! — ყასიდად გაიკვირვა ლესტამბემ.

— შუქფარებს ნუ ჩააქრობ! — ურჩია მილიციელმა და წავიდნენ.

— დავიძრათ, მეორეჯერაც რომ გამოიარონ, გაუკვირდებათ! — ავაჩქარე, გვირაბის უკუნში სული მეხუთებოდა და შიშიც მწინქნიდა.

ლესტამბემ ამოიოხრა, მანქანა დაძრა.

წინ ფერმკრთალი შუქი აციაგდა და მხოლოდ მაშინ დავმშვიდდი. ბნელ ზრახვებს სიბნელე სჭირდება, დღის სინათლეზე კი, თუნდაც ავი რამ განეზრახა, ერთი კაცი რას დამაკლებდა. თუმცა, შესაძლოა, ყოველივე ეს ჩემი ეჭვიანი ფიქრების ნაყოფი იყო და მეტი არაფერი.

ლიხგალმაც მოქუფრული ცა და გარემო დაგხვდა. მათათა კალთაზე გაძარცვული ტყე არბოდა, აქა-იქ თოვლი იწრიტებოდა.

ლესტამბემ გაუბედავად გადმომხედა.

— ბოდიშს ვიხდი, პატივცემულო, თავი შეგანყინეთ ჩემი ამბებით...

წვალობდა, სათქმელი ენის წვერზე უტრიალებდა, მაგრამ, რაკი ცივად ვდუმდი, უჭირდა სიტყვის გაგრძელება. დარწმუნებული ვიყავი, მისი მონაყოლი ნახევარსიმართლე იქნებოდა და, თუ ჩემი წარმოსახვით ვერ გავანონანსორებდი, ჭეშმარიტებას ვერასოდეს მივუახლოვდებოდი.

— იმ დროს მე ნატაშა მიტაცებდა! — დააგდო უცებ.

გამომცდელად დავაკვირდი. იგრძნო, რომ ვათვალიერებდი, სახე წითლად დაენიწკლა, მაგრამ ჩემკენ არ მოუხედავს, წინ ჟინიანად იყურებოდა. საბაბიც ჰქონდა, მოყინულ

დაღმართზე მივგორავდით და ყურადღება არ უნდა მოედუნებინა.

ცრუობდა. ერთი საათით ადრე ხომ მითხრა, არაო? დიახ, ნატაშას მეზობელ ოთახში ეძინა და კარს შიგნიდან კეტავდა, მაგრამ ლესტამბეს ფორიაქის საგანი იგი არ იყო. მის ოთახს უგულოდ ჩაუვლიდა და კეკეს კარს მიაშტერებოდა. მისი გული სავსე იყო შხამიანი ეჭვებით და იქ სამსხვერპლო დანა ილესებოდა.

ღამე ცუდად ეძინა, უფრო სწორად, თითქმის არ ეძინა. მისი ფიქრი შემოჩენილ ვირთხას უტრიალებდა, იმას ემუსაიფებოდა. ვირთხამ, ყოვლისმცოდნემ და ბნელეთის მსტოვარმა, დროულად არ გააფრთხილა... იჯდა იგი კუთხის სავარძელში, უკანა კიდურები ერთიერთმანეთზე შემოედო, პირში „ბელომორკანალი“ გაერჭო და ნებიერად აბოლებდა. შიგადაშიგ ბალნიან მუცელს იფხანდა ანდა ცდილობდა რწყილი დაეჭირა და კბილებით გაეკვნიტა... ლესტამბეს ხელები თავქვეშ ამოედო, მაღალ ბალიშს მიყრდნობოდა, აბეზარ სტუმარს მისჩერებოდა და ენას ვერ აჩერებდა: ყვებოდა თავის ეჭვებსა და ზრახვებზე, იქეჭებოდა საკუთარ სულში, სიღრმისეული უფსკრულებიდან ამოჰქონდა ფარული სურვილების ფერფლი, ის კი, ღამის სტუმარი, პასუხად მხოლოდ ქირქილებდა და „ბელომორკანალის“ ლურჯი ბოლით რგოლებს აკეთებდა... თავგაბეზრებულმა და შეურაცხყოფილმა ლესტამბემ ფლოსტები აიტაცა და გაუქანა.

ვირთხამ მოულოდნელად პაპიროსი ზევით ასწია: „ჩუ, რაღაცა ხდება!“

ფლოსტები ცარიელ სავარძელს მოხვდა და ლესტამბე ლოგინზე წამოჯდა.

მართლაც რაღაცა ხდებოდა!

მანქანების ხმა ჩაესმა... ეს ხმა არ იყო ჩავლილი მანქანის თუხთუხი. ხმა გაბმით, უწყვეტად ისმოდა... ერთი ძრავის გუგუნს მეორე ენაცვლებოდა, მეორისას — მესამე... სადღაც კოლონა მოძრაობდა.

ლესტამბემ მხრებზე კურტაკი მოიგდო, ფლოსტები მოძებნა და ეზოში ჩავიდა.

გრილმა ჰაერმა გამოაფხიზლა.

ხმა უფრო მკაფიოდ მოესმა. ქალაქში რაღაც მნიშვნელოვანი ხდებოდა.

„ჯარებია!“ — ტანში გააჟრჟოლა — დილის სიცივისაგან ანდა სულაც შიშისაგან.

ლობსაკენ გაემართა, რათა ქუჩაში გადაეხედა. ვერაფერი გაარჩია... უკან შემობრუნდა და უცნაური რამ დაინახა:

კედელს, რომელიც ძიგუების სახლს გაჰყურებდა, რაღაცა იყო მიყრდნობილი. თავდაპირველად ნაქცეული ხე ეგონა, თუმცა ხეს აქ რა უნდოდა!.. ფეხაკრეფით მიუახლოვდა. ხელი შეახო. ლატანის ჩვეულებრივი კიბე იყო, არაერთგზის ენახა ძიგუების ლაფაროში მიგდებული.

მაღლა აიხედა. მეორე სართულის ფანჯარა შეღებული მოეჩვენა.

„ქურდი? — გაჰკრა თავში. — ნუთუ ტუჩიამ გაბედა?“

რაც ეს არეულობა დაიწყო, ბიკენტი ღამეს შინ არ ათევდა და ვილაცამ ლესტამბეს შეჰბედა, ფეხებზე დაიკიდა.

ხმა ჩაუვარდა ლესტამბეს, შიშმა გათანგა. აქ თუ გაჩერდებოდა, ქურდი არ დაინდობდა. რაკი ყოვლისშემძლე ბიკენტის სახლში შეპარვა გაბედა, შეიარაღებული იქნება... ეს ფიქრები ლესტამბეს თავში ქარბორიასავით ტრიალებდა. თავი სიზმარში ეგონა და ველარ გადაენყვიტა, როგორ მოქცეულიყო.

მუხლების სისუსტე იგრძნო, აქ არ ჩავიკეცოო, გაიფიქრა, კიბეს გამოორდა.

თავი სამშვიდობოს რომ იგულა, დედასთან შევარდა.

— ქურდია, ქურდი ჩვენს სახლში!

ზინაიდა პეტროვნა ეგრევე წამოჯდა.

— გაგიჟდი, ბიჩო, გული გამიხეტკე!

ლესტამბეს ტვინში თითქოს ელნათურა აენთო, კიბე ხომ კეკეს ფანჯარაზე იყო მიყუდებული.

ხელისგული შუბლზე იტკიცა და შიდა კიბეზე ავარდა.

კეკეს კარზე მუშტი ააბრაგუნა.

— გააღე, ახლავე გააღე, კეკე, გესმის, გააღე!

ნატაშამ გამოიხედა.

— რამ გაგაცოფა? გასაღები გადააბრუნე!
ლესტამბეს შერცხვა, კარი ხომ თვითონვე ჩაკეტა და
გასაღებიც შიგ ჩატოვა.
ამასობაში ზინაიდა პეტროვნაც ამობაჯბაჯდა, ხელებს
აქეთ-იქით შლიდა, ვიშვიშებდა.
ლესტამბემ შეიგინა, კარი შეხეთქა და შიგ შევარდა.
ოთახში არავინ იყო...

19

— ქურდზე უქურდესი... დამპალი... ნაძირალა... უხსენე-
ბელი... შინ შემოგვიძვრა, გაგვიშინაურდა, მერე თავზე ლაფი
დაგვასხა... მაგისი სისხლი დავლიე! — ლესტამბე გულზე მო-
წოლილ ბოლმას ვერ იოკებდა, ქვედა ტუჩზე დუჟი გადმოს-
დინდა, შხეფებს საჭეზე ისროდა. — თქვენ კი, პატივცემულო,
მაგ გათახსირებულს მუდამ ხელს აფარებდით, ყველას გერ-
ჩინათ, ცად აყვანას უპირებდით... ჰო, ბატონო, მე ვარ ცუდი,
ის კი კაია, კაი! — ბოროტი სარკაზმით ჩაიცინა და მივხვდი,
იგი დღესაც ისევე იოლად გაიმეტებდა თავის მარად სამიზნეს,
როგორც მაშინ, ცხელ გულზე...

არადა, ეს ხომ ჩვეულებრივი, ქრესტომათიული სიყვა-
რული იყო, რომეოსა და ჯულიეტას თავდავინწყება! მე რატომ
უნდა გამკვირვებოდა ახლად გამომცხვარი ტიბალტის გა-
ბოროტება?

ანგელოზები მფარველობდნენ, ალბათ, შეყვარებუ-
ლებს! იქ, ჩხერიისპირა უბეში შემოდგომა მოვიდა. ჩრდილში
ბალახი ჯერაც მწვანე და რბილი იყო, თუმცა ყვითელიც შერე-
ოდა. თავზევით კი ფოთლები ყვითლად, ყავისფრად და ვარდ-
ისფრად აჭრელდა. ნიავი ათრთოლებდა, სათითაოდ წყვეტდა
და ჩუმი შრიალით ძირს აფენდა.

ყოველდღე ხვდებოდნენ აქ ერთმანეთს და მათი სიტყ-
ვები კარგა ხანია გასცდა სარეპეტიციო ტექსტს. ყოფიერების
ყოველი წამი სავსე იყო უსაზღვრო ნეტარებით და იგი ვერა-
ნაირად ვერ თავსდებოდა შეთხზულ სიტყვებში. მათი არსებო-

ბა ამ წამების შემზადება იყო მხოლოდ და ორივემ იცოდა,
ტექსტის თანახმად ბოლო დიდხანს არ დააყოვნებდა, სასჯე-
ლი უპირობო და სასტიკი იქნებოდა. ეს ცოდნა გარდუვალო-
ბისა მეტ სითამამესა და გამბედაობას მატებდა და, როცა შე-
მოდგომა მიიღია, ციდან ცივი ნვიმა ჩამოეფინა, ცისქვეშეთი
ნესტით გაჯერდა, ისინი ერთმანეთს ეძებდნენ ინსტიტუტში,
ქუჩაში, კინოში, შინ, ტალახადის ქუჩაზე, რომელიც ერთ მოუ-
ლოდნელ დღეს კომუნარების ქუჩად გადაიქცა, სადაც კეკე
მოიკითხავდა ხოლმე ეჭვიან ეფრო ბებიას, მუდამ რომ აივან-
ზე იჯდა, ზურგით მაცხოვრისგორისაკენ, კუშტად გადა-
ჰყურებდა ქალაქს და შუბლზე ღარები უმრავლდებოდა. მის
თვალეებს ვერ დაემალებოდა, რის დამალვასაც ახალგაზრდე-
ბი ლამობდნენ, თუმცა ვერც ამას გაეზომა უფსკრულის სიღ-
რმე და მისი გამოსხედა მხოლოდ იმას ადასტურებდა, ბიკენ-
ტისთან დიახაც აღარა მსურს დამოყვრებაო.

ბედი სწყალობთ რისკიანებსა და გამბედავებს; იმათ,
ვისაც ძალუძს შიშისა და რიდის დაძლევა. ეს იყო უგუნურებ-
ის ზღვარსგადასული ქმედება, სასიკვდილო საფრთხის უგუ-
ლებელყოფა, რადგან ცეცხლი, ამათ რომ წვადა, სასმელი,
ამათ რომ ათრობდა, გონიერებისა და შიშისაგან ათავისუ-
ფლებდა... ყურუში ღამით, როცა ქურდსაც კი უჭირს სხვისი
სარკმლის მიგნება, ვაჟი გაძვრებოდა სარგამოცლილ ღობე-
ში, შეიპარებოდა ძიგუების უძალლო ეზოში („ძალდი მეზო-
ბლად მყავს, შინ რად მინდა!“ — იტყოდა ტურია ძიგუა), აიტა-
ცებდა ლაფაროში დაგდებულ ლატანის კიბეს, მიადგამდა
თოლორაიების სახლის კედელს და ზედ აძვრებოდა... ჩაბნე-
ლებულ ფანჯარაში თეთრად ანათებდა საღამური პერანგი,
ვაჟის ხელები ეძებდა სატრფოს აცახცახებულ ხელებს, ტუ-
ჩები თრთოლვით ხვდებოდა ტუჩებს, სხეული სხეულს ეხლე-
ბოდა და ორნი იძირებოდნენ თავდავინწყების მორევში...

— მაგისი სისხლი დავლიე! — ახლაც, ორმოცი წლის შემ-
დეგაც იფურთხებოდა ლესტამბე თოლორაია.

— მაგის სისხლს დავლიე! — შეჰღმუვლა დაბნეულ და
აქოთქოთებულ ზინაიდა პეტროვნას, თავის ოთახში შეირბი-
ნა, ლოგინი აანგრია და ლეიბიდან ამოიღო ჭინჭებში გახვეუ-

ლი რევოლვერი, ჯერ კიდევ ბავშვობის ხანაში ვავა ზარქუას რომ გადაუმალა.

— რას აპირებ, ბიჩო, არ გაგიჟდე! — მოსძახოდა ზინაი-და პეტროვნა, მაგრამ ლესტამბეს მისი ხმა არ ესმოდა, იგი ქუჩაში გარბოდა...

უკვე გათენებული იყო და წინ მანქანები შენიშნა. რევოლვერი პერანგქვეშ, სარტყელში გაირჭო, კურტაკის კალთა გადააფარა. სწორადაც მოიქცა, რადგა პიკეტს გადააწყდა. ქუჩის გარდიგარდმო სატვირთო „ზილები“ ეყენა და რუსის ჩოფურა ჯარისკაცები გამვლელებს საბუთებს უსინჯავდნენ. არ გაჰკვირვებია, დარწმუნებული იყო, ქალაქი ეგზეკუციას ვერ გადაურჩებოდა.

ჯიბეში კურსანტის წიგნაკი ედო და იმან იხსნა, თუმცა, სანამ ჯარისკაცი საბუთს ხელში ატრიალებდა, ერთიანად გაოფლიანდა.

ქუჩის გასწვრივ ხაკისფერი საბარგო მანქანების გრძელი რიგი გაჭიმულიყო. ეტყობა, კოლონა ახლახან გაჩერდა. შაშხანიანი ჯარისკაცები ჯერაც ზედ იხსდნენ. კოლონას რამდენიმე ჯავშნოსანი მანქანა უძლოდა, დაზგის ტყვიამფრქვევებით აღჭურვილი.

მერეთელები ტროტუარებზე მიმოდიოდნენ, ცნობის-მოყვარედ ათვალეირებდნენ „ჩვენს წითელ არმიას“. ქალაქში ერთად თავმოყრილი ამდენი სამხედრო მანქანა არავის ენახა. მოქალაქეებს ფარული შიშიც შეჰპარვოდათ, თუმცა ჯარისკაცი ხომ ხალხის შვილია, იგი საკუთარ მშობელს არაფერს დაუშავებს... ზოგიერთები ღიმილით გამოელაპარაკებოდნენ ხოლმე, თამბაქოს აწვდიდნენ, ოღონდ პასუხად უნდოდა ექვნიან მზერას აწყდებოდნენ...

რაიკომის შენობასთან ოფიცერთა „გაზიკები“ იდგა. ამათ ორი თვითმავალი საარტილერიო დანადგარი ახლდა. ქვემეხები მაცხოვრისგორისაკენ მიეშვირათ და ეს ხაზგასმული მუქარა ლესტამბეს უსამართლოდ არ მოსჩვენებია.

„აბა, რა ეგონათ, თავს გავიდნენ! — ფიქრობდა. — ახია მაგათზე, ერთი მაგრა დაჩეჩქავდნენ!“

„მაგათი“ კრებსითი სახელი იყო მთავარი მტრისა, ვისთვისაც ტყვიას არ დაიშურებდა, თუმცა ნაცვალსახელის მრავ-

ლობითობა იმასაც ნიშნავდა, რომ მართალი თოდუას მრავალსახეობა შესძენოდა და ქუჩაში გამოფენილ მერეთელებში ლესტამბე ძალღური ინსტინქტით ცნობდა მტრებს.

შენობიდან ოფიცერთა ჯგუფი გამოვიდა, თან ქალაქის თავკაცი გამოჰყვნენ. ლესტამბემ ბიკენტი დაინახა. მამას პირისახე გასცრეცოდა, უძილობისაგან უპეები ჩასცვენოდა, საოცრად მოტეხილი და დაბერებული ჩანდა.

— კეკე გაგვექცა!

— რა? — ბიკენტიმ აზრი ვერ მოიკრიბა.

— კეკე!.. ფანჯრიდან გადაძვრა და გაიპარა!

ბიკენტის ყბა მოექცა, გაყვითლდა. ნათქვამის შინაარსი, ცხადია, ბოლომდე ვერ გაისიგრძეგანა, რადგან ლესტამბე მიხვდა, აქ, ამნუთას არ უნდა ეხსენებინა კიბე და ის საძულველი სახელი.

— მოძებნე! — უბრძანა ბიკენტიმ, ხმა ძლივს დაიმორჩილა.

ოფიცრობა და ქალაქის თავკაცი მანქანებში სხდებოდნენ და ბიკენტიც იმათ მიჰყვა.

„მოძებნე!“ — თქმა იოლია... ერთხანს ჩუმად იდგა, ჭოჭმანობდა. პირდაპირ მაცხოვრისგორისაკენ უნდოდა წასულიყო, მაგრამ სმენას უცნაური ხმაური და ყიჟინა მისწვდა. მრავალრიცხოვანი ბრბოს ღრიანცელი ბაზრის მხრიდან აღწევდა.

„რა ხდება?“ — გაუკვირდა ლესტამბეს და იქითკენ გაქანდა.

ბაზრისწინა მოედანი ხალხს ისე შეევსო, გავლა ჭირდა. რკინიგზის სადგურის მხრიდან ადამიანთა ახალი ტალღა წამოვიდა, სტვენითა და ხორხოცით მოიწვედნენ.

— გზა, გზა მიეცით! — მეგაფონში ყვიროდა ვილაცა.

ლესტამბე ბაზრის ლობეს ჩამოეკიდა და აიწია. გადახსნილი „პოხედა“ დაინახა. ზედ ვილაცა იდგა და სალმის ნიშნად ხელი გაეშვირა.

ლესტამბემ ლობეზე თავი ვერ შეიმაგრა და ხედი სხვათა ზურგებმა დაუფარა.

იდაყვები აამუშავა, გაძვრა-გამოძვრა.

— ნელა, კაცო, რას გვეჯაჯგურები! — შეუწყნრენ.
ლესტამბეს ცნობისმოყვარეობა ერეკებოდა და მავან-
თა ბუზღუნს ყურს არ უგდებდა.

ყიჟინამ იმატა. სიცილის ტალღამ გადაუარა ბრბოს, ვინც
ვერაფერს ხედავდა, ისიც საერთო მხიარულებას აყოლილი,
ხარხარებდა.

— ვაშა ნიკიტას!.. დიდება ნიკიტას!.. — აქა-იქ იძახდნენ.
ლესტამბე ერთხელაც მიანვა და კინალამ ძირს გაიშხ-
ლართა. სავალი ნაწილი თავისუფალი იყო და სწორედ იქ შე-
ვარდა.

ხალხი ორ რიგად იდგა, მანქანას გზას უთმობდა.
კიდევ კარგი, ბოლო წამს რევოლვერი გაახსენდა, ხელით
შეიმაგრა და კედლად მდგარ ბრბოს ზურგით აეკრა.

„პობედას“ ცხვირზე წითელი ნაჭერი ეფინა და ზედ აცა-
ბაცა ასოებით ეწერა — „ეს ნიკიტაა!“

ღია სალონი ბიჭბუჭებით დახუნძლულიყო და ესენი
სტვენა-ყიჟინით ლადაობდნენ.

ამ „პაცნებში“ იხილა ლესტამბემ, ვისაც ეძებდა! მძლო-
ლის გვერდით კეკე ჩაჭუჭკულიყო, ჯულიეტას კაბა ეცვა,
რითაც სცენაზე გამოდიოდა ხოლმე. თავზე პრესპაპიეს ოქ-
როსფერი გვირგვინი ედგა. მართალი გვერდით ეჯდა, ცხადია,
რომეოს ხალათით, თუმცა ეს ხალათი ზაპოროჟიელი კაზაკი-
სას უფრო მიუგავდა. ესენი სხვებივით არ გაჰკიოდნენ, მაგრამ
სიცილისაგან პირზე ვარდისფერი გადაჰფენოდან...

ძარაზე კაცი იდგა. შავი, თეატრალური ფრაკი ეცვა, იმის
ქვეშ ჭუჭყიანი პერანგი და დაფხრეწილი შარვალი მოუჩანდა.
თავზე შავი შლაპა ეხურა.

ამაყად და ყინჩად გამოიყურებოდა. მარცხენა რკინის
ხარიხისთვის ჩაეჭიდა, მარჯვენა შლაპის ფარფლისათვის
მიედო. ხანდახან შლაპას ასწევდა მისალმების ნიშნად და მა-
შინ მისი მელოტი გაზეთილივით აბრჭყვიალდებოდა მზეზე.

— ვაშა ნიკიტას! — იღრიალეს ბიჭებმა.

— ვაშა, ვაშა ნიკიტას! — სიცილით და ყიჟინით გაეპა-
სუხნენ ბრბოდან.

ვავა ზარქუა იყო ეს კაცი. ლოყები და შუბლი წითელი
პომადით შეეთხიზნათ, ნიკაპთან ფანქრით უზარმაზარი მეჭე-
ჭი მიეხატათ.

ლესტამბეს ააცახცახა... მთავრობის აბურად აგდება ასე
იოლად არავის ჩაუვლიდა.

— კეკე! — ბოლმით დაუძახა, მაგრამ საერთო ღრიან-
ცელში მისი ხმა ჩაიკარგა, კეკეს თვალებმა იგი უამრავ სხვა
სახეში ვერ გამოარჩია.

„პობედის“ უკან ორად გაყოფილი ბრბო კვლავ ერთდე-
ბოდა. ახალგაზრდები მანქანის კაპოტს ხელს არ უშვებდნენ
და სირბილით მისდევდნენ.

ლესტამბეც ტალღამ გაიტაცა, იძულებული გახდა, თვი-
თონაც ერბინა.

ასე სტვენითა და ყიჟინით ჩაუარეს ქალაქის საპატიო
სტენდს, სადაც ადრე სტალინისა და ბერიას უზარმაზარი პორ-
ტრეტები მხარს უმშვენებდნენ ვლადიმერ ლენინს, ახლა კი
მათ ადგილებზე მარქსი და ხრუშჩოვი გაჯგიმულიყვნენ. ნი-
კიტას პორტრეტს გამვლელმა ტალახი ესროლა, მკერდი ყავ-
ისფრად მოეთითხნა, ორდენების წყება ჩამოეზინტლა.

„ნამეტანი თავს გავიდნენ!“ — ციებიანივით სჯიდა ლეს-
ტამბე, თან ფეხს ძალას ატანდა, რათა საერთო ნაკადს არ
გაერიყა და თვალსაწიერიდან კეკე არ დაჰკარგვოდა. გულში
ბოლმა ვერ უნელდებოდა, ცეცხლი წვავდა და ხანდახან ახ-
სენდებოდა, რომ ამ ორომტრიალში შურისძიების აქტი უნდა
განეხორციელებინა.

„პობედამ“ ბულვარზე გადაუხვია. სავალი აქ ფართო
იყო და ბრბო შეთხელდა. დუქნებიდან ნოქრები და მყიდველე-
ბი გამოეფინენ და „სალოლ, ნიკიტაო“, — იძახოდნენ.

ადამიანთა მხიარული ნაკადის უკან, ქუჩის გაყოლება-
ზე ჩამწკრივებულიყო სამხედრო მანქანათა კოლონა, რუხი
ფერის მდუმარე მწკრივი, აღჭურვილი ტყვიამფრქვევებითა
და ქვემეხებით და არავინ უწყოდა, ამ ქურუმ მდუმარებაში
რა იმალებოდა.

ოქტომბრის მოედანზე, ქალაქკომის შენობასთან ხალხი
კვლავ მრავლად იდგა. ფანჯრებს თეთრი ფარდები ეფინა, იქ

თითქოს არავინ იყო, თუმცა დაკვირვებულნი მზერა აღმოაჩინდა სიღრმეში მიმალულ ლანდებს. „მთავრობა არსად გაქცეულა, მთავრობა მუშაობს!“ — ფიქრობდა ლესტამბე და თვითონაც თავს ამ მთავრობის ნაწილად მოიაზრებდა.

ვაგა ზარქუამ შლაპა მედიდურად დაუქნია უჩინარ ხელისუფალთ და „პოზედამ“ კვლავ გაუხვია, ამჯერად ჩხერიას ხიდისაკენ.

ხანდაზმული მოქალაქენი თანდათან ჩამოსცილდნენ მხიარულ ბრბოს, უფრო ახალგაზრდები ფეხდაფეხ მიჰყვებოდნენ, პატარა ბიჭუნები კი ყველას ასწრებდნენ და ყირას გადადიოდნენ.

მაცხოვრისგორის ქვედა მოედანი ახალგაზრდებით იყო გავსებული. კიბეზე უამრავი ხალხი ადი-ჩადიოდა. მთის გადასახედი და მონუმენტი მთლიანად დახუნძლული იყო წითელი ალმებითა და ლენინ-სტალინის პორტრეტებით.

აღტაცებული ტაშისცემით შეხვდნენ „პოზედის“ გამოჩენას. სტვენა და „ვაშას“ ძახილი ძირიდან მთის წვერამდე ავარდა და ექოსავით უკან დაბრუნდა.

სიცილ-ხარხარით შემოეხვივნენ ახლად მოსულებს, ნიშნს უგებდნენ დამფრთხალ ხელისუფალთ და გულმოცემულნი მხიარულად ტკარცალებდნენ.

ლესტამბე ხეს ამოეფარა, რევოლვერი დააძრო, მარცხენა მკლავზე გადაიდო და შეეცადა მიზანი მოეძებნა. ხელი უკანკალებდა, თვალთ ნისლი ეფინებოდა, უამრავ თავებს მიღმა ხან კეკეს მოცინარი სახე გაიელვებდა, ხან მართალისა, ამათ კი ბიჭბუჭთა სახეები ჩაენაცვლებოდა.

ვაგა ზარქუა გაჯგიმული იდგა. შლაპა თავზევით ეჭირა და ბრჭყვიალა მელოტი მზისთვის მიეშვირა.

„გამოჰკარი!“ — ყურში ჩასწივლა სიზმრისეულმა ვირთხამ და ლესტამბემ, რომლის წარმოსახვაში ყველა სახე მართალის სახეში აილუფხა, ჩახმახს გამოჰკრა.

სწორედ იმ მელოტზე გაადინა უხილავმა ბზიკმა ტკაცანი. ჭახანი მოგვიანებით გაისმა, თუმცა ვერავინ მიხვდა, საიდან მოვიდა ის ხმა. ვაგას შუბლზე წითელი, კოჭისხელა ბუშტი

გასკდა თითქოს. ვაგა ჯერ კიდევ ფეხზე იდგა, ჯერ კიდევ შლაპა ეჭირა, მაგრამ იგი უკვე მკვდარი იყო.

მოულოდნელად გადაიკეცა და კეკეს გადაემხო.

შესწივლა დაზაფრულმა კეკემ...

ერთბაშად მოისხიპა სტვენა და სიცილი, მხოლოდ განაპირას მდგომნი უტყაპუნებდნენ კანტიკუნტად ტაშს...

— აქა ვარ, კეკე! — იღრიალა ლესტამბემ, რევოლვერი ძირს დააგდო და წინ გაიჭრა...

20

— მაშინ, პატივცემულო, გახსოვთ თქვენც, როგორი გამწლელი ვიყავი... ბრბო მჭიდროდ იდგა, მაგრამ სოლივით შევიჭერი და წინ ისე მივძვრებოდი...

უცბად ჯავშნოსნიდან აკაკანდა დაზგის ტყვიამფრქვევი (ჯავსნოსანი ჩხერიას ხიდზე გადმოსულიყო და მომიტინგეებს ისე მოუახლოვდა, ყურადღება არავის მიუქცევია). ტყვიის ჯერმა თავზე გადაუწივლა ხალხს, დაცხრილა მაცხოვრისგორის ფერდობი, ფოთლები ჩამოსხიპა ჯუჯა ბუჩქნარს.

ინსტინქტურად, ქვეშეცნეულად დაბლა ჩაიხარა ბრბო, თითქოს ყველამ ერთბაშად მოინადინა მიწაში ჩამალვა... კიდევ წამი და ყველაფერი აირია... წივილ-კივილი, სტვენა, ღრიალი... დურუ გეგიას ხმა მეგაფონში:

— დაწყნარდით, ამხანაგებო, ჩვენი ხელისუფლება არ გაგვიმეტებს!

პირველ ჯერს მეორე მოჰყვა, — ხანგრძლივი, გაუთავებელი კაკანი... ლესტამბე მიხვდა, ჯერჯერობით მხოლოდ ჰაერი იცხრილებოდა, მაგრამ სიკვდილის შიში უკვე დაეუფლა მომიტინგეებს და სტიქიის შეკავება შეუძლებელი აღმოჩნდა... ოქტომბრის მოედნიდან ქვემეხმა გაისროლა. ჭურვი კვარცხლბეკზე გაკრულ წითელ ტრანსპარანტს მოხვდა, სიტყვა „დიდება“ მოგლიჯა, სიტყვები „დიდ სტალინს!“ ძირს ჩამოეკონწილა და აღარ იკითხებოდა.

ლესტამბე კვლავ „პობედისაკენ“ მიიწევდა, მაგრამ ტალღამ იგი სხვა მხარეს წაიღო.

დურუს გადააწყდა, გეგიას. შიშისაგან გამოლენჩებული მორბოდა, სხვებს ასწრებდა.

— კეკე არ გინახავს? — შეუძახა, მაგრამ დურუმ ისე ჩაუქროლა, ვერც იცნო.

ლესტამბეს წუთითაც არ უფიქრია, საფრთხე მეც მომეღლისო. ეს „მისი ხელისუფლება“ ისროდა, „მისი მთავრობა“ სჯიდა „ურჩ შვილებს“ და, რაკი თვითონ ურჩებში არ ეწერა, ეს ტყვია მისთვის არც იყო განკუთვნილი. ამიტომაც შეუპოვრად და ჯიუტად მიიწევდა ტალღის საპირისპიროდ.

ისინი მოულოდნელად იპოვა. მართალი ზურგით ღობეს მიყრდნობოდა. ხელში უგონო კეკე ატატებინა. თვითონაც სისხლში იყო მოთხვრილი და კეკეც.

— მოკვდა? — ხავილი აღმოხდა ლესტამბეს.

ანგარიშიუცემლად მოისინჯა ქამარი. გაახსენდა, რომ რევოლვერი ძირს დააგდო... ჯანდაბა!.. ტყვია ვავაზე გაეხარჯა, უმთავრესი მტერი კი გადაურჩა... ვინ უბიძგა, ვინ ააცდენინა მიზანს?.. ახლა ამაზე ფიქრის დრო არ იყო.

მართალის ლესტამბეს მიღმა მიემართა მზერა, ან ვერ იცნო, ანდა თვალისჩინი დაჰკარგვოდა. მკლავები დაწყვეტაზე ჰქონდა და საცაა ტვირთი ხელიდან გაუვარდებოდა.

ლესტამბემ ხელი შეაგება. კეკე ჯერაც თბილი იყო, სუნთქავდა.

— ცოცხალია! — სიხარულისაგან გული შეუხტა და უმალ მართალის შეუტია: — რას გამოლენჩებულხარ, ვერა ხედავ, დაჭრილია, საავადმყოფოსაკენ გავაქანოთ!

მართალი უსიტყვოდ დამორჩილდა.

ქოშინით მიიჩქაროდნენ, ვინძლო დაჭრილი სისხლისაგან არ დაცლილიყო.

„გაზიკმა“ დაამუხრუჭა. რუსის ახალგაზრდა ლეიტენანტმა გადმოიხედა, აქეთო, ანიშნა. ბიჭებმა კეკე უკანა სავარძელზე დააწვინეს და თვითონაც ჩაეკვებნენ.

— К большнице! — წამოიყვირა ლესტამბემ, ნერვებს ვერ იმორჩილებდა, ატირებას ცოტალა უკლდა.

რამდენიმე წუთში იქ იყვნენ.

კეკე კიბეზე აარბენინეს. სანიტრებმა საკაცე შეაგებეს და საოპერაციოში გაუჩინარდნენ.

— ეს! — ამოიოხრა რუსის ლეიტენანტმა და წავიდა.

ლესტამბე გალიაში გამომწყვდეულივით წრიალებდა. მოსაცდელში წრეს არტყამდა და სასონარკვეთილი თითებს იმტვრევდა.

მართალი ზურგით კედელს მიყრდნობოდა. თვალი სივრცისათვის მიეყინა. გაფითრებულ სახეზე კუნთიც არ იძროდა, თითქოს მის არსებაში რალაცა ჩაწყდა, მოკვდა.

დრო საშინლად გაიწელა, წამი გაქვავდა. შენელებული კადრებივით მოძრაობდნენ ადამიანები. ზედიზედ მოჰყავდათ დაშავებულნი, უფრო ბრბოს მიერ უნებლიეთ გათელილნი, თუმცა ტყვიით დაჭრილნიც ერივნენ... მოჰქონდათ ჭორები, ასახელებდნენ დაღუპულთა ფანტასტიკურ ციფრს, მაგრამ სიმართლე არავინ იცოდა...

ლესტამბე გიჟივით თითებზე რალაცას ითვლიდა, რალაცას ანგარიშობდა, მართალი კი ამქვეყნად სულაც არ იყო.

ექიმი ბულისკერია გამოვიდა, სახე დალილი და შეწუხებული ჰქონდა. თვალთ ლესტამბე მოძებნა. ხელებს იფშვნიტდა, თითქოს შესციებოდა და ლესტამბემაც უნებლიეთ წაჰბაძა.

— დაჭრილი არ ყოფილა, — ხმადაბლა, თითქმის ჩურჩულით თქვა ბულისკერიამ, — ეს სისხლი მისი არ იყო... ოღონდ შიში, ზაფრა...

მართალიმ გაკვირვებით მოიხედა, მზერაში იმედის ნაპერწკალი გაუკრთა.

— რისი თქმა გსურთ, ექიმო? — ლესტამბე მოუთმენლად შეკუნტრუშდა, შიში და სიხარული ერთმანეთში ჩაეხლართა.

— საქმე ვერ არის კარგად, ყოველ ღონეს ვხმარობთ, რომ გადავარჩინოთ...

— გადავარჩინოთო? — იყვირა ლესტამბემ. — აკი დაჭრილი არ არისო?! გადავარჩინოთო...

— იცით?.. — დაიბნა ბულისკერია, — ნაადრევი მშობიარობა... ჯერ მეშვიდე თვეც არაა... ვცდილობთ, გადავარჩინოთ!

ლესტამბეს ენა ჩაუვარდა, გამეხებული იდგა, თვალები გადმოცვენაზე ჰქონდა...

უცბად შეტრიალდა, მართალის წინ დაერჭო, ახედა... სწორედ რომ! მართალის მთელი მტკაველით აესწრო უკვე, სიმაღლეში წასულიყო (ადრე ხომ, პირიქით, ლესტამბე დაჰყურებდა ზევიდან!) და ესეც მძულვარების ამ წამს აღიბეჭდა ლესტამბეს ციებიან გონებაში.

უხმოდ გაუქანა და ყბაში ლენა. მართალი კედელს არ მოსცილებია. ხელები ჩამოყრილი ჰქონდა, დაბინდული თვალებით ლესტამბეს თავზევით იყურებოდა.

ლესტამბემ ახლა მეორე ყბაზე მოუნაცვლა... ისევ და ისევ...

მართალი არც ამჯერად განძრეულა, თუმცა ლოყები დაესუსხა, დახეთქილი ტუჩიდან სისხლმა გამოჟონა.

ექიმმა მკლავზე სტაცა გავეშებულ ლესტამბეს, სხვა თეთრხალათიანებიც გამოცვივდნენ, განზე გაათრიეს, სკამზე ძალით დასვეს. ლესტამბე კი არ ისვენებდა, გაუგებარ სიტყვებს ღრიალებდა, საზიზღრად იგინებოდა, მოკვლითა და ჩაძაღლებით იმუქრებოდა... ბოლოს პირზე დუჟი მოადგა, ღონისაგან დაიცალა და სკამის ზურგს მიესვენა.

— მიხედეთ ამას! — ბრძანა ბულისკერიათ და მეტყველი თვალები ახლა მართალის მიაპყრო: — ამასაც!

ვიღაცა უკვე შპრიცს მოარბენინებდა. ლესტამბეს შარვალი ჩახადეს და ნემსი უჩხვლიტეს.

მეორე შპრიცით მართალისაც მოადგნენ. მართალიმ უცხო თვალებით შეხედა შუშაში აციმციმებულ სითხეს. იმის მიღმა ბუნდოვნად გაარჩია ვიღაცის მომლოდინე სახე და თავი გააქნია.

მდუმარება ჩამოწვა გაუსაძლისი, დრო გაჩერდა... იყო მხოლოდ უსაზღვრო ტკივილი და თმენა...

ბოლოს ვიღაცა გამოჩნდა, შეხედა ჯერ ერთს, სკამზე მოკრუნჩხულს, მერე მეორეს — კედელზე აკრულს და მორიდებით ნაიჩურჩულა:

— გადარჩა... ბიჭი...

მართალის მუხლები მოერღვა, კედელზე ზურგით ჩამოიჩოჩა, ჩაიკუნტა და ბავშვივით ატირდა, თვალებიდან ღვარად წამოუვიდა აქამდე შეგუბებული ცრემლები...

ფიქრი და განსჯა გზას ამოკლებს. ზესტაფონამდე ისე ჩავირბინეთ, ვერ მოვიცალე, თვალი შემეველო მთავორიანი იმერეთისათვის, ფერდობებზე შეფენილი ოდა-სახლები-სათვის. მშვენიერების აღქმას შესაბამისი განწყობაც უნდა. სიკვდილზე დაფიქრებულ ადამიანს თვალი ენისლება, ტკივილნარევი გულისცემა გარესამყაროდან მზერას შიდა წიაღში შეაბრუნებს. მოქუფრული ამინდი სხვა ფერებსაც ანაც-რისფრებს და ბუნების ხატოვანებაზე დაფიქრების საშუალებას არ იძლევა.

კეკე?

სევდა მომეძალა. ხელიდან სადავე არ უნდა გამეშვა. დროის კალენდარი წესიერად ვერ გამოვთვალე. მეგონა, ის ჩხერიისპირა თამაშები მცირე დროშილა ბრწყინავდა. მაინც საიდან დაგროვდა ეს შვიდი თვე, რა დროს მოხდა უნებლიე ცდუნება, როდის მიეცა ბიძგი პატარა ქრისტეშეიას არსებობას... სიუჟეტი არაორდინალური შევიმუშავე. მინდოდა, კეკეს სიყვარულის ამბავი ლაჟვარდოვანი ფერებით დამეხატა, წვრილი, რეალისტური ნიუანსებით და ფსიქოლოგიური წიაღსვლებით შემევესო, დროში გამეხანგრძლივებინა. მოცლილი მკითხველი თანდათან, ნაბიჯ-ნაბიჯ ჩანვდებოდა მისი სულის მცირე რხევასაც კი... სქემატური გეგმაც შევადგინე! ჯერ იქნებოდა წმინდა ლაციცი, მერე — აღმაფრენა... მერე კეკეს მოტაცების ინსცენირება... განრისხებული ბიკენტი, მდევრად რომ გამონთებია მიჯნურებს, მაგრამ ჭეშმარიტი სიყვარული მის გულსაც მოალობს და კონფლიქტი ტრადიციული ქორწილით დამთავრდება, სადაც თამადა უზარმაზარ ყანწს ჩამოატარებს და ენამჭევრობით სტუმრებს მოხიბლავს. მაშინ, ბუნებრივია, ქრისტეშეია ცხრა თვისა დაიბადებოდა, ძალაც მიეცემოდა და ხანგრძლივი სიცოცხლეც... დიახ, კეკე მჭირდებოდა წიგნის მთავარ პერსონაჟად, მეორე ეფრო ბებიად... მას შემდეგ, რაც ასაკი ეფროს მოინელედა, მის კუთვნილ სკამზე, თოდუების ღია აივანზე, მაცხოვრისგორ-

ისკენ ზურგშექცევით უნდა ჩამომჯდარიყო დრო-ჟამისაგან ჩამომჭკნარი კეკე... ჩემი დაუდევრობის გამო ასე არ მოხდა! კეკე ვავა ზარქუას უწმინდურ სისხლში განიბანა და სიკვდილ-მა უდროოდ ჩაიხუტა, სიკვდილიც ხომ ხშირად მშვენიერს ირჩევს მსხვერპლად.

ბიკენტიმ მხოლოდ ერთხელ დახედა თავის შვილს, ისიც გასვენების წინა ღამეს, როცა სამძიმარზე მოსულთა რიგი შე-წყდა და ყმუილისაგან მისავათებულ ზინაიდა პეტროვნას თვა-ლი ძილმა წაართვა („ყმუილისაგან“, რაკი ზინაიდა პეტროვნას ტირილი სასიკვდილოდ დაჭრილი ძუ მგლის ყმუილს დაემს-გავსა!). აქამდე ბიკენტი თავის ოთახში იყო გამოკეტილი, არც ჭამდა, არც სვამდა. სავარძელში მოკუნტული მისჩერებოდა ცარიელ კედელს და შეწუხებას ვერავინ უბედავდა. ბევრი არავინ მოდიოდა ისედაც, რადგან დაზაფრული ქალაქი თავის მიცვალებულებს ჩუმად და უდრტვინველად მარხავდა. ვინც მოვიდოდა, თითქოს საიდუმლო თავყრილობას ესწრებიანო, ერთმანეთს თავს უქნევდნენ, ამოიხენეშებდნენ და ჩქარობდ-ნენ წასვლას, თითქოს აქ მოსვლით ხელისუფლებას გაანან-ყენებდნენ და, ვინ იცის, ხვალ-ზეგ ამის გამო სად დაიბარებ-დნენ. ქალაქის სხვადასხვა უბანში არაერთი მიცვალებული ესვენა იმ დღეებში და ყველგან ისე იქცეოდნენ, თითქოს ავა-რიის მსხვერპლთ გლოვობდნენ, იმითაც კმაყოფილნი, მინაში პატიოსნად დაფლვას რომ არავინ უშლიდა.

ბიკენტი რომ შემოვიდა, მიცვალებულთან მხოლოდ ლეს-ტამზე იყო. ამ რამდენიმე დღეში ვაჟი საშინლად გახდა, ბა-იასფერი დაედო, ტანსაცმელი საფრთხობელასავით ეკიდა ტანზე, თვალები ციებიანივით უბრწყინავდა, თითქოს ყველას ემტერებოდა, ყველა დამნაშავე იყო მასთან და თავიდან მო-ბელსაც უცხოდ შეხედა, ოღონდ ბიკენტის მისთვის ყურადღე-ბა არ მიუქცევია. მძიმედ მოაბიჯებდა. საპარადო უნიფორმა ეცვა, სუფთად გაპარსულიყო, თმა დაევარცხნა. მის უკვე დაბერებულ, მაგრამ ჯერაც ღამაზე პირისახეზე ვერაფერს ამოიკითხავდი. ცისფერ თვალეებში შუქი ჩამქრალიყო, დაკ-ლებოდა ჩვეული ელვარება.

ლესტამზე პირდაღებული მიაჩერდა, თითქოს სასწაულს რამეს ელისო. განსაკუთრებული არაფერი ხდებოდა, მაგრამ

გრძნობდა, რომ ამქვეყნიურიდან სადღაც ირაციონალურ მიღმეთში გადაბარგებულ ბიკენტისთან დუმილი არ უნდა დაერღვია.

კაცმა დახედა თავის შვილს. კეკეს შვენოდა სიკვდილი. ეს უფრო ნებიერ ძილსა ჰგავდა. მისი სახის ფერმკრთალი ნა-კვთები თითქოს მარმარილოსაგან იყო გამოკვეთილი. წამწა-მები, აჰა, შეთრთოლდებოდა. ბაგეთა კუთხეში ოდნავლა ილანდებოდა შვების ღიმილი, ალბათ, ამქვეყნიურ აურზაურს გაშორებულმა იქ პოვა მშვიდი სავანე.

თითქოს სუნთქვა შეწყვიტა ბიკენტიმ, თვალი გაუფარ-თოვდა, ხელი გაიწვდინა, მოფერება თუ ეწადა, მაგრამ ძილ-დამფრთხალი ზინაიდა პეტროვნა შემოფრატუნდა, მოთქმის ზარს შემოკრა, შეჰყმუფლა:

— იტირე, კაცო, იტირე, ტორემ გული გაგისკდება!

ბიკენტის თითქოს კეტი დაარტყესო, მოიკუნტა, შეტრი-აღდა და უკანა ოთახში გავიდა.

შეშინებული ლესტამზე უკან მიჰყვა. თვითონაც გაუაზ-რებლად მოქმედებდა, რადგან მამის ამ გამეხებაში ანთებუ-ლი პატრუქი დალანდა.

კაცი ბუხართან შეჩერდა. ცეცხლი უკვე მინავლულიყო, ღველფიდან ბრწყინავდა წითელი მუგუზლები. დღისით აქ სტუმრები და მეზობლები ხმაურობდნენ, ახლაც ოთახი უაზ-როდ იყო ჩახერგილი.

ბიკენტიმ ჩაიმუხლა, ჩაიზნიქა, შუბლი ზედ ბუხრისპი-რას, ჭუჭყიან იატაკს დაჰკრა.

ბუხრიდან ცხელი ნაცარი მოხვეტა და თავზე გადმო-იყარა, თან ხორხიდან ისეთი ოხვრა ამოუშვა, თითქოს ამოხ-ეთქაო.

შეტრუსული თმის სუნი დადგა.

— რას აკეთებ, მამა! — იყვირა ლესტამებმ და მხრებში ჩააფრინდა.

საოცრად ემძიმა ბიკენტის სხეული, დალეული და ულო-ნო ეჩვენებოდა, რკინის კუნთებს კი წაანყდა.

ბიკენტიმ ზმუილით გაიწია, ცდილობდა, ვაჟის ხელებს დასხლტომოდა, თავ-პირი ცხელ ლაღარში შეერგო.

ლესტამბემ ძლივს გამოათრია, კედელთან ამოაბრუნა. ბიკენტი ზურგით კედელს მიეყრდნო. ჭვარტლით გამურულს, აქა-იქ სიდამწვრის ვარდისფერი ლაქები დააჩნდა, თმებში თეთრი ფერფლი შერჩა.

თვალი გაუსწორა ლესტამბეს, ტუჩები ძლივს გაანძრია, მშრალი ხავილი აღმოხდა.

— ოღონდ დანყნარდი, მამა, იმის ჯავრს ამოვიყრი, აღარ ვაცოცხლებ! — დაიქადნა ლესტამბემ.

ბიკენტიმ ძლივს ამოთქვა:

— ის ჩემი შვილია!

— ვინ, კეკე?

— კეკეც!

ლესტამბე გამტკნარებული უყურებდა, სიტყვათა არსს ვერ ჩასწვდომოდა.

— ვინ, მამა? — სლუკუნით იკითხა, მაგრამ ბიკენტიმ მეტი არაფერი თქვა.

ძლივს წამოფოფხდა, ბარბაცით გავიდა ოთახიდან.

ლესტამბე იდგა და უსმენდა მამის არეული ნაბიჯების ხმას.

აგერ კიბეს აჰყვა, საფეხურები ააჭრაჭუნა, ესე იგი, ზევით ადიოდა... რა უნდოდა ზევით?.. დერეფანი გაიარა... კარი შეაღლო... ეს კეკეს ოთახის კარია! დიახ, კეკეს ოთახში შევიდა...

ლესტამბე გაფაციცებით უგდებდა ყურს, უნდოდა, ფეხდაფეხ მიჰყოლოდა, მაგრამ თავიდან ვერ გაბედა.

დრო კი ნელა მიზოზინებდა. წინა ოთახიდან ზინაიდა პეტროვნას ხმა აღარ ისმოდა.

უცებ მდუმარება ტკაცანმა გახვრიტა... გაისროლეს!.. იატაკზე სხეულის ბრაგუნის გაისმა...

— მამა! — იბღავლა ლესტამბემ.

შემდგომ არც ახსოვდა, თუ როგორ აფრინდა კიბეზე, როგორ შეგლიჯა კარი და პირველი, რაც იხილა, კედელს მისხმული სისხლნარევი ტვინი იყო.

ბიკენტის რევოლვერის ლულა პირში გაერჭო...

ნაწილი 2

წილი...

1

დღენათელი დეკემბერში მოკლეა. გაცრეცილი, ნაცრისფერი ზეცა კიდე უფრო აჩქარებს ბინდის მოსვლას. ტალღოვანი გორაკების თავზე საფიჩხიის მიდამოები რომ განვა, დაღამებას ბევრი არაფერი უკლდა. კეფაზე თითქოს სალტემ მომიჭირა, საფეთქლები მსუბუქად ამტკივდა, წნევამ თუ ამინია. გზამ დამღალა, უფრო კი ნერვულმა დაძაბულობამ. ზედმეტი სულიერი ენერგია მივახარჯე ლესტამბე თოლორაიას ამბების გარკვევას...

მიღირდა კი ეს კაცი თავის ატკიებად? ალბათ, არა, მაგრამ, რაკილა მისი ბედ-იღბლის განჩხრეკამ მომიწია, იოლად თავს ვერ დავაღწევ.

სწრაფად ჩავირბინეთ წყალწითელაზე, ხიდიდან მოყოლებული აღმართის ქვაფენილზე მსუბუქად ვიჯანჯლარეთ.

ამყამინდელი ჭირ-ვარამი ქუთაისსაც შეეტყო, ტროტუარებზე იშვიათი ლანდი თუ გაკრთებოდა.

ვინრო ჩიხში შევალნიეთ. ორივე მხრიდან მაღალი ღობე აგვედევნა, წინ კი მძიმე, შავი ჭიშკარი წამოიმართა.

ძაღლის ყრუ ღრენა მოისმა. ღობის მიღმა კავკასიური ნაგაზი ჯაჭვს აჩხარუნებდა, ცდილობდა, მესერში დრუნჩი გამოეყო.

ჩვენმა „ზაპომ“ მოკრძალებით დააპიპინა.

ცოტა ხანში ჭიშკრიდან ეშმაკივით პატარა კაცმა გამოიხედა.

— შინ არიან? — ჰკითხა ლესტამბემ.

— აინ მამენტ! — უპასუხა კაცმა და ალაცაფის კარები ფართოდ გააღო.

ეზოში აღმოვჩნდით, აგურის ორსართულიანი სახლის წინ. მანქანის ფარებმა პირველი სართულის ღია კარებს მიანათა... სიღრმეში ვიღაცას ლამპა ეჭირა.

ქალაქში შუქი არ ენთო.

კაცმა ზურგსუკან ალაცაფის კარები მიხურა და ჩვენკენ კოჭლობით ნამოვიდა, მარჯვენა ფეხს მძიმედ მოათრევდა. პატარა, დაჭმუჭნილი პირისახე ჰქონდა, ეშმაკური თვალები, მელოტზე აქა-იქ შერჩენოდა ნაცრისფერი ბუნკი.

მანქანიდან გადმოვედით. ლესტამბემ ცხვირსახოცით სველი ლაშები მოიწმინდა და შინაურულად მიმართა:

— ა, იესე ჩემო, ნატვრა აგისრულე, ნამდვილი მწერალი ჩამოგიყვანე!

— არ მატყუებ? — სწრაფად იკითხა იესემ, ჩემი ხელის მტევანი ხელისგულებში მოიმწყვდია და შეფრფინვით შემომხედა.

— ნუ გაგიკვირდებათ, პატივცემულო, იესე თქვენი თავგადაკლული მკითხველია!

რატომ უნდა გამკვირვებოდა? კაცი თუ მწერალია, მკითხველიც ეყოლება, მაგრამ ლესტამბეს ხმაში ფარული დაცინვა ამოვიკითხე.

— ძალიან სასიამოვნოა! — ცივად ვუპასუხე, იესეს ხელებიდან ხელი გავითავისუფლე და უკმაყოფილოდ ვიკითხე: — აქ დარჩენას ვაპირებთ?

ლესტამბემ პასუხი ვერ მოასწრო, ღია კარიდან ფაშფაშა დედაკაცი გამოგომონდა, ანთებული ლამპა მალლა აენია, მარჯვენა ხელს თვალზე იხრდილებდა.

— მობრძანდით, ბატონო, პატივი დაგვდეთ!

ქალს ფეხდაფეხ სპორტულად ჩაცმული ვეება მამაკაცი მოჰყვა, იმანაც, მობრძანდით, მობრძანდითო... მამაკაცის უკან შავგვრემანი ჭაბუკი გამოჩნდა. იმის ზურგიდან ბავშვიანმა ქალმა გამოიხედა. მეორე ბავშვიც ჩანდა... მე თავის ტკივილმა შემომიტიხა და სალამი გულმოსულივით ჩავიბურტყუნე.

— თუ გეცნობათ, პატივცემულო, ესენი? — ეშმაკურად მკითხა ლესტამბემ.

შევეცადე, უქეიფობა დამეძლია, დამხვდურებს დავაკვირდი. სანამ ჩაფიქრებული ვიდექი, იესე ჯღანვითა და ქირქილით გარს გვივლიდა, სათითაოდ გვათვალეიერებდა და ხანდახან ალტაცებით ნამოიძახებდა:

— უყურე შენ!

ხატზე დავიფიცებდი, რომ მასპინძლები არასოდეს მენახა. ისე, ქუთაისში კი მყვანან ნაცნობ-მეგობრები და იქნებ სადმე, ადრინდელი სტუმრობის დროს გადავანყდი ამათ-მეთქი, გავიფიქრე.

მოკლედ, ვიდექი სულელივით, ხმა ვერ ამომელო, ესენი კი ცნობისმოყვარედ მათვალეიერებდნენ და ელოდნენ თუ რას ვიტყვოდი.

საიდანღაც პატარა ბიჭუნა გამოძვრა, პირში გარჭობილი თითი გამოიღო და მომიშვირა.

— ეც ვინ ალი, ყაცალია?

უფროსებმა გაიცინეს. ახალგაზრდამ, ალბათ, ბიჭის მამამ, ქეროზე მსუბუქად ნაჰკრა:

— დაიკარგე აქედან!

— ნუ დაივინყებ ძველ მეგობრებსო, ნათქვამია, პატივცემულო! — ხელები მოიფშვნიტა ლესტამბემ. — იძულებული ვარ, ხელახლა გაგაცნოთ ძველი ნაცნობები — ბატონი დურუ გეგია და მისი მეუღლე ქალბატონი ცისანა, ესენი კი, ბატონი იესე, მოყვარე, ბატონი თენგიზი, სიძე, ქალიშვილი ეთერი, შვილიშვილები...

გავშტერდი. ხელმეორედ ჩამოვართვი ხელი დურუსა და ქალბატონ ცისანას, თუმცა ისიც სათქმელია, დურუ გეგია არასოდეს ჩამითვლია მეგობართა წრეში, ცისანას კი ერთი-ორჯერ შორიდან მოვკარი თვალი, როცა მოყვარულთა სცენაზე დაბაჯბაჯებდა რომელიღაც მსახური ქალის როლში. ამიტომ გადავწყვიტე, ზედმეტი ალტაცება არ გამომეხატა, შუბლზე ხელი მოვისვი და ხმადაბლა ვთქვი:

— მაპატიეთ, წნევამ ამინია და უქეიფოდა ვარ!

უმალ საყოველთაო თანაგრძნობის საგანი გავხდი.

— მაგას ნუ შეუშინდებით, გზამ დაგლალათ, ალბათ! — წამოიძახა დურუმ, ხმაც ზორბა კაცის შესაფერისი ჰქონდა, ლომივით ბუბუნებდა.

— მობრძანდით, ბატონო, — თაფლად დაიღვარა დიასახლისი, — წნევასაც გაგიზომავთ, წამალსაც მოგართმევთ, კიდევ მოგასვენებთ! აგერ, ჩემი გოგო ექიმია... ეთერი, შვილო, ბავშვი მე მომეცი, შენ სტუმარს მიხედე!

ხით მოჭედვილ, გრძელ პალატაში შემოძვნიდა. დაბალ ჭერზე ბროლის ქალი ეკიდა, ოღონდ ამჯერად ლამპის შუქს თუ ირეკლავდა... დივანი, რბილი სავარძლები, წიგნის თაროები, ტელევიზორი, ბუხარი, ზედ შემოდგმული სპილოების კოლექციით, — ძნელი მისახვედრი არ იყო, რომ შეძლებულ ოჯახში აღმოვჩნდი.

ეთერმა ხელში ატატებული ორიოდ წლის გოგონა ბეზიას გადასცა და წნევის აპარატი მოარბენინა. მაგიდასთან დამსვეს, მკლავი გამიშოშვლეს და წნევა გამიზომეს. განაჩენს ისეთი ყურადღებით ელოდნენ, თითქოს ამაზე იყო ჩემი ბედი დამოკიდებული. მე კი ახალგაზრდა ექიმს ვაკვირდებოდი და გუნებაში მის ასაკს ვითვლიდი.

ოცდაათს იქნებოდა გადაცილებული. დედ-მამას არ ჰგავდა — უფრო კატო ბეზიას. გამხდარი, სიფრიფანა გოგო იქნებოდა. დედობამ ხორციტ შეავსო, დაამრგვალა. ეს პატარა ბაია მისი მეორე შვილია. არ მიკითხავს, მეტი თუ ჰყავს! ნეტავ რამდენი გაზარდა თვით დურუმ?.. ჩანს, მისი ცხოვრება მაინც აენყო ბედნიერად... უღევი ძალ-ღონე დავანათლე და ახლაც დათვივითაა.

დურუმს ავხედე. უზარმაზარი, ძლიერი მხრები ჩამოუყრია, მორგევივით თავი წინ გადმოუწევიდა, სრულ მორჩილებას განასახიერებს. თვალებიდან ლმობიერება და თანაგრძნობა იღვრება. ეს მაინც დამრჩა კმაყოფილი-მეთქი, გავიფიქრე, რა სიკეთეც ლესტამბეს დავაკელი, ამას ასწილ კალთაში ჩავუყარე... ვითომ?

— ას სამოცი ასზე! — ნაზი, მელოდიური ხმით ბრძანა ახალგაზრდა ექიმმა. — ნუ შეუშინდებით! ახლავე ვალერიანის წვეთებს მოგართმევთ, შიგ კუნელის წვეთებსაც გავუ-

რევ... კლოფელინი თქვენთვის ზედმეტია, ორი ცალი რაუნატიანი კმარა... დაისვენეთ!

— ჰო, გენაცვალე, სანამ ვახშმის თადარიგს დავიჭერთ, თქვენ მოისვენეთ! — უცბად გამიშინაურდა ცისანა. სიყმანვილეშიც ზორბასა და ჯანმანგარს, ძალა და ენერგია, ეტყობა, ახლაც შერჩენოდა. წონით ასოცისა იქნებოდა, მაგრამ ტანი ჩიტივით დაჰქონდა.

მომიჯნავე ოთახში გამიყვანეს. აქ რკინის ზამბარებიანი წყვილი სანოლი იდგა. ფეხზე გავიხადე და წამოვწეკი. დიასახლისმა მზრუნველად გადმომაფარა ფუმფულა, ბენვიანი საბანი.

ნავთქურა ენთო და ოთახში არ ციოდა.

ჭერს ავხედე. მოხატული იყო, მაგრამ ახლა ფიგურების გარჩევა ჭირდა. ნავთქურის თავზე თეთრი წრე ნათდებოდა, მის ირგვლივ მონითალო, შემდეგ კი ლურჯი თანდათან მუქდებოდა და ჭერის ნახატებს ფანტასტიკურ შეფერილობას აძლევდა.

წყნარად ვინეკი, არ მახსოვს თვალი მომეხუჭოს.

შემოვიდა იესე, სავარძელი მოიჩოჩა, ჩასკუპდა, მტკივნეული ფეხი საღზე გადაიდო.

„გაგარა?“ — ცნობისმოყვარედ მკითხა.

„რა გინდა?“

„ანგარიში უნდა ჩამაბარო, მწერალი რისი მაქნისია მკითხველის გარეშე?“

„შენნაირები ბევრნი არიან, აქეთ-იქით მექაჩებიან, ლამისაა გამწნონ!“ — უკმაყოფილოდ ვთქვი.

„მე ბევრი არა ვარ, მე ზოგადი მკითხველი ვარ! ვიცი, გულზე არ გეხატები, რაკი პირუთვნელად უნდა ჩამოგიკაკლო, რასაც ვფიქრობ! პირში მთქმელი კაცი არავის უყვარს! აი, თუნდაც შენი ხელნაწერი... სკოლაში ვერ გასწავლეს, ქართული ლამაზი ასო-ნიშანი როგორ უნდა გამოავიწყოს? იცოდე, კალმის წვერზე გიზივარ და თავბრუ მესხმის ამ დამახინჯებული, მიციცქნულ-მოციცქნული ასოებისაგან, რომელთაც ხანდახან თვითონაც ვერ ამოიცნობ... მერე შინაარსი? ერთი ეს მითხარი, ლესტამბე თოლორაია საიდან შემო-

გიძვრა, მთელი სამოცი გვერდი მის ირგვლივ რომ ტრიალებ?... გეტყობა, თვითონვე მოგბეზრდა, ამიტომაც დაერიე პერსონაჟებს და სიკვდილის განაჩენი დროზე ადრე გამოუტანე... კეკეს მაინც რას ერჩოდი? ტყვიას გადაურჩა და საკუთარ პირმშოს მოაკვლევინე. კიდევ კარგი, მისი სიკვდილის დეტალებზე არ დაიწყე ლაპარაკი, ხომ იცი, სისხლსა და ტანჯვას ვერ ვიტან, თანაც ყმანვილი ქალისა...”

„კეკე ეპოქის შვილია, ეპოქა მოკვდა, მის წიაღში ქრისტეშია დაიბადა“, — თავი ვიმართლე, მაგრამ იესე ჩემს სიტყვებს არ უსმენდა.

„სხვაა ბიკენტი! ამან მამის, ქოსა ძღვიბიას ცოდვებიც ზიდა და სული საკუთარი ცოდვებითაც დაიმძიმა. ასეთი კაცი უნდა დასჯილიყო, მაგრამ ესთეტიკა? ლამაზი სიკვდილი?... ხომ შეგეძლო, ერთი ფლაკონი ლუმინალი გადაგეყლაპებინა და ისიც სამუდამოდ ჩაიძინებდა... ჩვენ, მკითხველებს, ასეთი სიკვდილი ნაკლებ გვაფორიაქებს. შენ კი რა ქენი, პირში ტყვია გაურჭე და ტვინი კედელზე მიასხმევინე... შეხედე, შეხედე, რასა ჰგავს?!“

კუთხეს გამოეყო ბიკენტი თოლორაია, თვალის გასწორება გამიჭირდა...

იესე წამოხტა, დაფაცურდა, სავარძელი საწოლთან მოუჩოჩა, რათა უკეთ დამენახა.

ბიკენტის პირი ტყვიას შეელენა, თავისქალა ახდელი ჰქონდა. მისი ლამაზი სახე ამ ერთ გასროლას საზარლად დამახინჯებინა...

საფეთქლები ძალუმად ამტკივდა, თავი მივაბრუნე, არ შემეძლო ასეთი სურათის ხილვა.

„საზიზღრობაა, არა? — ჩამეძია იესე. — ამიტომაც შეგახსენე ლუმინალი! ახლა ამ კაცს მონანიება სურს, ცოდვების მიტევებას ითხოვს, ხმის ამოღება კი არ ძალუძს, რადგან ტყვიამ საარტიკულაციო აპარატი მთლად დაუნგრია!“

„თავი დამანებე!“ — ამოვიკვნესე.

„რისთვის დავიბადე?“ — ჩაიხრიალა ბიკენტიმ, ყელიდან უცნაური ბუყბუყი ამოსდიოდა, თითქოს საკუთარ სისხლსა და ჟელედქცეულ ტვინს ყლაპავდა.

„უცქირე, აი შედეგი შენი დაუდევრობისა!“ — მოუთმენლად ცმუკავდა იესე.

ზიზღისაგან გული ყელს მოებჯინა, ვიგრძენი, რომ გონს ვკარგავდი.

„თავი დამანებეთ?“ — ერთხელაც წამოვიძახე და უცებ თვალეზე ჭახჭახა სინათლე გადმომელვარა.

ჭერზე მომცრო ჭალი აენტო.

ოთახში მარტო ვიყავი. გარედან გაბმული სტვენა და ყიჟინა მოისმა. უბნელები ასე აღნიშნავდნენ შუქის მოსვლას. ნაგაზი გამწარებით უყეფდა ღამეულ ლანდებსა და ხმებს.

შვება ვიგრძენი. თავის ტკივილი ოდნავ დამიამდა. გული სწრაფად მიცემდა, მაგრამ რიტმი თანდათან ჩვეულ კალაპოტს უბრუნდებოდა.

მეზობელ ოთახში ხმადაბლა ლაპარაკობდნენ, ჭურჭელს აჩხაკუნებდნენ, სუფრას შლიდნენ.

კარი გაიღო. ზღურბლზე დურუ წამოიძარათა, მისი ზორბა ტანი ტანსაცმლის კარადას ჰგავდა.

— უკეთ ბრძანდებით?

— ჰო, არა მიშავს!

— ვახშამი მზადაა! — მაცნობა. — თანაც, ბედად, შუქიც მოვიდა!

2

ცისანა სიორდიას მამა ჩოქორო მერეთის ბაზარში რკინა-კავეულის მაღაზიას განაგებდა. ზორბა კაცი იყო ჩოქორო, ლურსმნით სავსე ყუთებს ისე იოლად ისროდა, თითქოს ბატის ღუნდლით ყოფილიყოს გატენილი. ცოლიც ზორბა შეხვდა, ლეოპოლდინა, ერთ თარგში გამოჭრილებსა ჰგავდნენ. შვილებიც ზორბები დაზარდეს — დათო და ვახო. არც ცისანა ჩამორჩებოდა ძმებს. სანამ პატარები იყვნენ, ჯაბნიდა კიდევ, რადგან მათზე უფროსი იყო და, როცა მოეპრიანებოდა, ალიყურებს ჩამოურიგებდა ტკაცატკუცით. თუმცა შემდგომ დათო და ვახო დათვის ბელებივით დამრგვალდნენ და უფროსი და უკვე ვერ ბედავდა მსგავს ეგზეკუციებს.

დურუ გეგიაც ამათი ჯიშისას ჰგავდა. სიყვარული მხოლოდ ხორციელი გაეგონა დურუს, ხორცი კი ცისანას ბლომად და ჰქონდა. ამიტომაც მოინადირა ჭაბუკის გული, თუმცა ცოლის შერთვის სურვილი გეგიას ბიჭს სიზმარშიც არ გახსენებია. რომც ეფიქრა, ჩოქოროს წრისა და გაქანების კაცი არც გაატანდა თავის ქალიშვილს ვილაც უნიფხო გეგიას. ამ რკინაკავეულიდან რა ოქროსაც იგი აღნობდა, არავინ უწყოდა, მაგრამ მასზე იტყოდნენ, ასფალტზე რომ წაიფორხილოს, იქიდანაც ფულს ააღლესო. ფული ფულს ეძებს, ბუნებრივია. ბაზარში ჩოქოროსნაირი, შთამომავლობით ნოქარი სხვაც მოიძებნებოდა და მის ჯან-ღონით სავსე გოგოს არც საქმროები დაეღეოდა.

შემთხვევითობამ თუ ციურმა ბედმა სხვანაირად განსაჯა. ქალაქში არეულობა რომ დაიწყო, ჩვენი დაია ნამეტანი დანანნალებსო, ძმებმა სიორდიებმა დაასკვნეს და ცისანას ეზოდან ფეხის გადგმა აუკრძალეს. ეს რომ ორიოდე წლით ადრე მომხდარიყო, ცისანა სასჯელს უსიტყვოდ აიტანდა, მაგრამ მას შემდეგ, რაც „არტისტობას“ გაუსინჯა გემო, სცენაზე გამოგოგმანდა და ტოლ-სწორებში ლაზლანდარობას შეეჩვია, მისი შინ გამოკეტვა გაძნელდა. ვითომც კი დამორჩილდა ძმების გადანყვეტილებას, მაგრამ, როგორც კი დროს იხელთებდა, უმალ გაიპარებოდა.

ერთხელაც, ესაა ძმების თვალს გავეუსხლტო და ბულვარისაკენ სწრაფად რომ მიძუგძუგებდა, გეგიების ჭიშკართან დურუს გადაეყარა. ჭაბუკს ცისანას წითლად გადატეტილი ლოყების დანახვაზე ასე ეგონა, მზემ მცხუნვარედ გამოანათაო, შეაჩერა და ტკბილი ჭუკჭუკ-მასლაათი გაუბა. ისედაც უცხონი არ იყვნენ, ძაძუას თვითშემოქმედებით დასში ხომ ერთად ტრიალებდნენ. ამიტომ ფუქსავატური სიტყვებით ერთმანეთი გააბრუნეს და უცებ ცისანამ ლოყაზე ხელი იტკიცა:

— უიმე, ჩემი სიკვდილი, ძმები მოდიან!

ქუჩის ბოლოს მართლაც გამოჩნდნენ დათო და ვახო. დაიას კვალში გამოჰყოლოდნენ, ჩვენი ნებართვის გარეშე სად დაეხეტებო, იმის შესამონმებლად.

— შინ შემოდი, დაგმალავ! — შესთავაზა დურუმ.

დიდი ჭკუა-გონება არც ერთს ებადა და არც მეორეს. ქუჩაში თავის მართლებას ცისანამ დამალვა ამჯობინა და დურუს პატარა სახლში შეგორდა.

საუბედუროდ, ძმებმა შორიდან ჰკიდეს თვალი დის უცნაურ ხუნტრუცს და შეფიქრიანდნენ.

კატასტროფა არ მოხდებოდა, ცისანა სახლიდან დროულად გამოსულიყო და ეცრუა, ამხანაგთან კონსპექტისათვის გამოვიარეო, მაგრამ ამდენი ეშმაკობა ამათ არ გააჩნდათ, გულაფართქალებულნი ფანჯრიდან ადევნებდნენ თვალს ძმების სვლას და, როცა ისინი ჭიშკართან შეჩერდნენ, ერთმანეთს მრავლისმეტყველად გადახედეს, ქალ-ვაჟს შიშისაგან კინალამ სული გასძვრა.

— დურუ, გამოდი ერთი! — გასძახა დათომ.

არც ახლა იყო გვიან! შეიძლებოდა გამოსვლა, სახეზე გაკვირვების გამოხატვა, რა ხდება, ჯერ და მესტუმრა, ახლა კარს ძმებიც მომადგენო, ყველაფერს ხუმრობაში გადაატარებდა, მაგრამ დურუს ენა წაერთვა და ხელ-ფეხი დაუმაბლავდა, რაც მხოლოდ ადასტურებს უბრალო ჭეშმარიტებას, რომ ძალ-ღონე არაფრის მაქნისია, თუ ადამიანს სულიერი სიმტკიცე არ გააჩნია.

— რას იმალევიან ნეტავი? — ეჭვით იკითხა ვახომ.

ძმები ეზოში შემოვიდნენ, კიბეზე ამობრავუნდნენ და კარზე დააკაკუნეს. გულშეღონებული ცისანა ტახტზე მიესვენა, დაბნეულმა დურუმ ისლა მოისაზრა, ხელსახოცი წყლით დაასველა და საფეთქელზე მიადო, აქაო და გონს მოვიყვანო.

ჭურჭლის ნკარუნი ძმების ყურს მისწვდა და დათომ უთხრა ვახოს:

— რალაც მთლად სუფთად ვერაა საქმე! შენ აქ დადექი, მე კი მამაჩემს მოვიყვან!

ათი ნუთიც არ გასულა, ეზოში შემოცვივდნენ ჩოქორო და მისი მეუღლე ლეოპოლდინა, ამათ კი ვილაც კაცები და ქალები მოჰყვებოდნენ, ალბათ, ბაზრის ნოქრები.

— თავი მომჭერი, შვილო?! — იბლავლა ჩოქორომ და აივნის ბოძი კინალამ შუბლით ჩამოიღო.

— დიდუ, მოვკლავ მაგ გათახსირებულს! — ლოყებს იხოკდა ლეოპოლდინა.

ძმები კი გულმოდგინედ აბრახუნებდნენ კარზე და ნაირ-ნაირად იმუქრებოდნენ.

ამ დროს სამსახურიდან დაბრუნდა კატო, დურუს ციცქინა დედიკო. ამდენი ხალხის დანახვაზე ზაფრა ეცა, ძლივს იკითხა, ხალხო, რა უბედურებაა ჩემს თავსო.

— გაალოს კარი, თორემ მოვკლავ მაგ ძაღლის გაგდებულს! — თავი მოიგიჟიანა ჩოქორომ.

— უკაცრავად, ბატონო, მაგრამ ჩემს სახლში მაგეთ სიტყვებს ნუ ხმარობთ! — მტკიცედ განაცხადა ქალბატონმა კატომ. ჩოქოროს აღშფოთებისაგან ენა ჩაუვარდა, უროსავით მუშტები თავში წაიშინა და ზმუილი მორთო.

კატომ გვერდი აუქცია, სახელურს მოსწია და კარი გამოაღო.

თურმე ჩაკეტილი არც ყოფილა!

შეცვივდნენ სიორდიები შიგნით, კარებში ძლივს შეეტიენ. წამით დადუმებულებმა მიმოიხედეს.

აგერ, მათი სათაყვანებელი ცისანა გულშემოყრილი გამხლართულა ტახტზე, დურუ კი, სველი ხელსახოცით ხელში, თავზე ადგას.

— გული შეუღონდა! — საცოდავად ამოიკნავლა დურუმ.

— დიდუ, რა გიყო ამ არგასახარელმა! — ლეოპოლდინამ ტახტთან ჩაიმუხლა.

— მოვედი, გადაგყლაპე! — შესძახა დათომ და დურუსაკენ წამოვიდა.

წირწამხდარმა დურუმ, უფრო შიშის გამო, თავისდაუნებურად, არ აცალა და ისე გაუქანა, უკან გადავარდნილი დათო ვახოს მკლავებში ჩავარდა.

— ბიჭოს, ეს რა თუნთი ყოფილა! — გაუკვირდა დათოს.

ამასობაში ქალები ცისანას შველოდნენ, საფეთქლები დაუზილეს, გონს მოიყვანეს და ტახტზე წამოსვეს. გაშტერებული იყურებოდა აქეთ-იქით, თითქოს კითხულობდა, რა მოხდაო.

ჩოქორო, ეზოში რომ ქვეყანას აქცევდა, ოთახში შემოსვლის შემდეგ დადუმებული იდგა და ფიქრობდა.

— ჩემი გოგო, ჩემი ანგელოზი, რა გიყვეს ამ დასაქცევებმა! — მოთქვამდა ლეოპოლდინა, უკვე წამოდგომაც უნდოდა, მაგრამ მუხლი იტკინა და ტანი ვერ აეზიდა.

— მოდი, მოვანგრიოთ აქაურობა! — შეუძახა ვახომ.

— გაჩუმდით ყველა! — იქუხა მოულოდნელად ჩოქორომ. — რაც მოხდა, მოხდა! ახალგაზრდებია... სიყვარული, ყველამ ვიცით, უძღვეველია... მოდი, ბიჭო, შენ!

გაოგნებული დურუ სასიმამროს მკლავებში აღმოჩნდა.

— ჩემი სიძეობა იოლი არ იქნება, იცოდე! — ყურში ჩასჩურჩულა ჩოქორომ.

მართლაც რომ!

დურუსა და ცისანას ისეთი ქორწილი გადაუხადა ჩოქორომ, როგორც ეკადრებოდა. არც არაფერი დაუკლია, ოღონდ ისე კი მოზომა, მთავრობასა და ხელისუფლებას ყური არ ეცქვიტა, საიდან ამდენიო...

როცა ყველაფერი მილაგდა და დანყნარდა, დაისვა სიმამრმა სიძე პირისპირ და ასე უთხრა:

— იცოდე, დიდი კაცი უნდა გახდე, უნდა მასახელო! ხალხმა იფიქროს, ჩოქორო მიხვედრილი კაცია, თვითონ შეარჩია უმამო დ უქონელი, მაგრამ ნიჭიერი ბიჭიო! ქრთამი არ აიღო, ფულის კეთება ჯერჯერობით შენი საქმე არ არის, ფული მე მაქვს. დიდი კაცი თუ გახდი, ფული თავისთავად გაგიჩნდება. საქმისათვის რამდენიც დაგჭირდება, აგერა ვარ, ცუდლუტობის ნებას კი არ მოგცემ. კი თქვა ჩემმა დათომ შენზე, თუნთიო, მაგრამ, იცოდე, მე შენზე თუნთი ვარ და ძვალსა და რბილს ერთად გაგიხდი. ქალებისაკენ ნუ გაიხედები! საერთო საქმეში ყველაფერს მე დავდებ, შენ კი, შე ყურუმსალო, ისლა გაქვს, რაც გაბია და ჩემი გოგოს ჩივილი არ გამაგონო, იცოდე! ოთხი შვილიშვილი გამიჩინე. უფრო ბიჭებზე იზრუნე, ისე, ერთი გოგოც შეურიე, მე რომ ჩემმა გოგომ გამამწარა, ისე უნდა გაგამწაროს შენც... აბა, ჰე, დაიმახსოვრე, რაც გითხარი!

დაიმახსოვრა დურუ გეგამ, ტვინში ჩაიჭედა...

— ტექსტში სარკაზმი შეგეპარათ, — ყურში ჩამჩურჩულა იესემ, — ავტორი კი პირუთენელი უნდა იყოს!

სუფრასთან დაჯდომა ძლივს მოვასწარი, ხელში ჩანგალი არც ამიღია, ეს კი ჭკუას მასწავლის, თან ნიორი უჭამია.

მისი ნათქვამი არად ჩავაგდე.

მიმოვიხედე. ჩემს პირდაპირ დურუ გეგია ზის, ზვინივითაა. სახის მსხვილი ნაკვთები აქვს, ყბა ისეთი, რკინას გაღეჭავს, დიდრონი, თაფლისფერი თვალეები. თავზე თოვლივით თეთრი, უხეში ჯაგარი აყრია... ჩემს საპატივცემლოდ საპარადო კოსტიუმი ჩაუცვამს, თეთრი, გახამებული პერანგი, ლურჯი, ოქროს ხაზით გადაკვეთილი ჰალსტუხი... გვერდით ქალბატონი ცისანა უზის. ამას მელნისფერი ხავერდის კაბა აცვია, ოქროს ძაფით ოდნავ დანინკლული. ნაბლისფრად შეღებილი თმა სადად გადაუვარცხნია. ბოლო დროს, ალბათ, ვერ იცლის და თმის ძირებში ჭალარა გამოკრთება. ასაკი თითქმის არ ეტყობა, ფართო სახე, ნითლად დატეტილი ლოყები, პატარა, კობტა ცხვირი, წვრილი ტურები და ჩანკნიკებული კბილები, ვერ გაიგებ, ბუნებრივი თუ სტომატოლოგის ნაოსტატარი...

ყელში ჩუმი სიცილი მილიტინებს. წარმოვიდგინე ახალგაზრდა ნეფე-დედოფალი — დურუ და ცისანა, ჯვრისწერის ღამეს, დევმირებივით ერთმანეთს რომ დაეძგერნენ და დურუმ საკმაო ღონე დახარჯა, რათა პატარძალი დაემორჩილებინა. საბრალო კატოს კაპიკიანი ხელფასით ნაყიდი საწოლი ამ ჭიდილში დაიფშვნა, ახალგაზრდები ძირს გაგორდნენ და სიცილ-სიცილ განაგრძეს იატაკზე ჭიდილი... გეგეების საქათმისხელა ოდა ირწეოდა, ამათ ბულრაობას იგი ვერ გაუძლებდა და ჩოქორო იძულებული გახდა, სიძე-ქალიშვილისათვის სულ მალე სომხური ტუფის ორსართულიანი სახლი წამოეჭიმა.

უადგილო სიცილი რომ დამემალა, ხველება მოვაყოლე, რაღაც გადამცდა-მეთქი. იესემ თავი უკმაყოფილოდ გააქნია, მიმიხვდა და საყვედური ამნაირად გამოხატა.

ლესტამბემ არაყი დაისხა, მომცრო სურა ჩემი ჭიქისაკენ გამოსწია:

— ორმოცდაათი გრამი, პატივცემულო, წნევას მოუხდება!

ახალგაზრდებიც ამ დროს შემოგვიერთდნენ, სიძე — ულვაშოკობა, პირმშვენიერი ჭაბუკი, როგორც მითხრეს, პროკურატურის თანამშრომელი თენგიზ დიხამინჯია და ეთერი, რომელსაც ძალიან უხდებოდა შინდისფერზოლიანი კაბა და ოქროს ყელსაბამი.

— ბავშვები დავაძინე და შემავიანდა, მაპატიეთ! — მოიბოდიშა დურუს ქალიშვილმა.

ერთადერთი იესე არ ჯდებოდა, თავზე დაგვტრიალებდა, ხან ერთ ყურთან წაიხრებოდა, ხან მეორესთან, თუმცა, მგონი, ჩემ გარდა ვერც ვერავინ ამჩნევდა მის არსებობას.

— მიირთვით, სტუმარო! — მოწყალედ გამიღიმა ქალბატონმა ცისანამ. — გვაპატიეთ ეს ღარიბული სუფრა. თქვენისთანა ძვირფას სტუმარს რომ ეკადრება, ისეთი არაფერი გვაქვს, მაგრამ, ხომ მოგეხსენებათ, რა დრო დადგა.

ქალბატონი ცისანა, რა თქმა უნდა, თავს იკატუნებდა. სუფრის აღწერას არ შევუდგები, მეშინია კვლავ სარკაზმი არ შემომეპაროს, ამით ხომ ჩემს მკითხველ იესეს ერთხელაც გავალიზიანებ. იმას კი ვიტყვი, არ მეგონა, ამ დალუპულ ოთხმოცდაცამეტში ვინმეს თუ კიდევ შეეძლო ასეთი პურ-მარლის შემოთავაზება, სადაც მეგრულ-იმერული სამზარეულოები ერთმანეთს ეპაექრება და წნევიანი კაცის გასაჭირი ისლა გახლდათ, როგორმე კუჭი ზედმეტად არ გადაეტივითა.

— ძვირფასი სტუმარი სიღარიბის გამო არ დაგვძრახავს! — დაიბუბუნა დურუმ. — ეჰ, იყო დრო, როცა რაღაცა მეკითხებოდა, პურ-მარლები ვიცოდით...

მართლაც იყო დრო, როცა რაიკომის მდივნები მეფობდნენ! მახსოვს, მწერალთა მთელი ბრიგადა ჩავედით მერეთში (ჰა, როგორია „მწერალთა ბრიგადა“!). რკინიგზის სადგურზე დაგხვდნენ რაიკომის პირველი, მეორე და მესამე მდივნები. ამათ, ცხადია, თან ახლდნენ ჩაკოსტუმ-ჩაჰალსტუხებული კაცები და სადა, ნომენკლატურულ კაბებში გამოსკვანჩული ქალები... შემოგვაგებეს სიცივით გათოშილი პანია ბავშვები, რომლებსაც ადრევე აზეპირებინეს ქრესტომათიული ლექსები (საძულველი ლექსები, რომლებსაც ძალათი თავში ტენიან

და პოეზიას საბოლოოდ გადაგამტერებენ!), დღეს კი დილაუ-
თენია წამოჰყარეს, რათა ჩვენთვის ნაეკითხათ ეს ლექსები
და მოერთმიათ ყვავილები. შეცივებული, აცახცახებული ხე-
ლებით კისერზე წითელი ყელსახვევები გაგვიკეთეს (ერთმა
პოეტმა პიონერული ორგანიზაციის იუბილის დღეებში მწა-
რედ იხუმრა, ლამისაა ამ ყელსახვევზე თავი ჩამოვიხრჩო!)...
მერე ჩაგვსხეს შავ-შავ „ვოლგებში“ და გაგვაქანეს სასტუმრო-
ში, სადაც „დილის ჩაი“ გველოდებოდა, რაიც შუადღის სადილს
უფრო ჰგავდა... ორი საათის შემდეგ ნამდვილ სადილზე მიგ-
ვინვიეს... ნაშუადღევს ძროხის ფერმა მოვინახულეთ (მშვე-
ნიერი თემაა: ძროხები და პოეტები!), იქ პატარა „ზაკუსკა“
დაგხვდა და მაგიდაზე ვერ ეტეოდა მსხვილად დაჭრილი სუ-
ლუგუნი და გადაზელილი ყველი, ელარჯი და ცხელ-ცხელი
ხაჭაპურები... მერე მეზობელ სოფელში გადაგვიპატიჟეს
სადილზე, სადაც, ალბათ, ყველაფერი იყო, რაც დადის, დაფ-
რინავს და დაცურავს... ვიჯექი პირაკრულივით, ყელში ლუკმა
ვერ გადამდიოდა... დიახ, რაიკომის მდივნების სუფრები, დუ-
რუ გეგიას ზორბა სხეული რომ ნთქავდა და ინელებდა...

დურუმ შემომხედა. მის მზერას ახლაც ეტყობოდა რა-
ღაც რაიკომისმდივნული. მწერალი მისთვის, გასაგები მიზე-
ზების გამო, მთლად შერაცხადი პიროვნება როდია, მწერალ-
თან ფრთხილად უნდა იყოს კაცი. სჯობია, გაუღიმო, მოეფე-
რო, ბავშვებს და გიჟებს თანაბრად ეფერებიან. რაიკომის
მდივანს თოფისა არ ეშინია, კალმისა კი... გამორჩეულად ჩემი
კალმისა ეშინია და ამიტომაც ვარ ეგ ზომ „ძვირფასი სტუმარი“.

თამადა ამ პატარა სუფრისა, რა თქმა უნდა, თვითონ დურუ
იყო. წლებმა და თანამდებობამ ისე გამონვრთნა, მის სათამადო
ხელოვნებას ნაკლს ვერაფერს დაუძებნიდა. სიტყვა უჭრიდა, ღვი-
ნოს სტომაქში ბლომად ისხამდა და, რაც მთავარია, ამ დროს არც
თვრებოდა. და მაინც, ეს ლამაზად ჩამოგვირისტებული სა-
დღეგრძელოები იმდენად აბსტრაქტულ და ზოგად აზრებს შეი-
ცავდა, იმდენად მწირი, ბანალური ქეშმარიტებები ტრიალებდა
ჰაერში, მისი აქ გადმოცემა ზედმეტად მიმანჩნია.

ფიქრმა ორმოცი წლით უკან დამწია. ის დურუ გეგია
გამახსენდა, ბოლო მიტინგიდან თავქუდმოგლეჯილი რომ

გამორბოდა, რათა თავისი ძვირფასი სიცოცხლე გადაერჩი-
ნა. ეს ხომ ის რბევა იყო, როცა მოულოდნელმა შიშმა და
ზაფრამ კეკე მოინელა. დურუ მაშინაც „თუნთი“ იყო, ლო-
ნიერი, სიცოცხლისუნარიანი, იგი შიშით ვერ მოკვდებოდა,
თუმცა ისე გამოითიშა, შემდგომ მეხსიერებაში ვერაფრით
აღიდგინა გზა მაცხოვრისგორიდან თავის ფარლალა, ქა-
რიც რომ წაიღებდა, ისეთ ოდა-სახლამდე (ჩოქორო სიორდიას
ფულებს ჯერაც არ ეწვიოდა მის ცაზე!).

— ვაიმე, ეს რა დაგმართნია, შვილო! — შეჰკვივლა კატომ.

დურუ ზღურბლზე გაეჩხირა. მაგიდას მისი ახლად შექე-
ნილი მოყვრები უსხდნენ — სიმამრი და ცოლისძმები. ცისანა
კუთხეში მიმჯდარიყო. ყველანი დურუს შემოჰყურებდნენ,
მას კი მიტკლისფერი დასდებოდა და ყბა მოქცეოდა.

— დამიჭერენ, მგონია! — ხმის კანკალით თქვა დურუმ.

— ვიცოდი, ის თავქარიანები რომ დაგლუპავდნენ! —
ბრძანა ჩოქორომ. მსხვილი, ბალნიანი ხელები მაგიდაზე და-
ენყო. უზარმაზარი მელოტი ულაპლაპებდა. შუბლის ღარები
მძიმედ ჩამოსწოლოდა ფუნჩულა წარბებს. ცხვირი გადმომ-
ხობოდა ვინრო, ჭაღარა უღვაშს, მსხვილი ტუჩები კი სისხლ-
ნაკლულ ჭიაყელას მიუგავდა.

„ის თავქარიანები?“ — გუნებაში იკითხა დურუმ, თავს
სამსჯავროს წინ გრძნობდა და არ იცოდა, ხელები სად წაელო.

— არტისტები! — ზიზლით წარმოთქვა ძმათაგან ერთ-
მა, დათომ.

— დაჯე, შვილო, დაჯე! — დაფაცურდა კატო, სკამი
გამოუჩოჩა. ხელები უკანკალეებდა და ამის დამალვას ცდი-
ლობდა.

დურუ დაჯდა, ხელები მაგიდაზე დაანყო, თვითონაც
ისეთივე მსხვილი და კოტიტა ჰქონდა, როგორც სიორდიებს.

„რას იბრიქებიან! — გული მოეცა. — გამოვიდნენ თი-
თო-თითოდ, მივანვენ ერთიერთმანეთზე!“

ცისანა კედელს მოწყდა, მეუღლის უკან გაჩერდა, მხრე-
ბზე ხელები დაანყო და ჩოქოროს მიაჩერდა:

— რა ვქნათ, ახლა, მამა?

— რა ვქნათ, რა ვქნათ! — ბრაზით წამოენთო ჩოქორო.

— ახლა მეკითხები ჭკუას? ქუჩა-ქუჩა ტანტალს ისა სჯობდა,

წესიერად გესწავლათ! არიქა ძაძუას რომ აჰყევით, რაიმე ხე-ირს შეგყრიდათ? იმას ლუკმა ვერ უშოვია, ქვეყნის ბედ-იღბლის გადაწყვეტას კი ლამობს! ვინ მოგცემთ მაგის ნებას? მე თქვენ გეკითხებით, ვინ მოგცემთ მაგის ნებას? არ იცით, რომ მთავრობას გრძელი ხელები აქვს, ჯარიც მისია და ცეკაც, ისე გაგაქრობენ, ვაი დედას დაძახებას ვერ მოასწრებთ!

— ვაი, შვილო! — გულზე მუშტი შემოიკრა კატომ.

— ღირსი კი ხარ, გაგაციმბირონ, ოღონდ სიძე ხარ და, რამე რომ მოგივიდეს, ეს ჩემი ცოდვით სავსე შვილი სადღა წავიყვანო!

დურუს იმედი მიეცა, სიმამრს ქვეშ-ქვეშ ამოხედა, ცისანა კი განითლდა, ლოყები დაებერა.

ჩოქორო წინ გადმოიხარა, სიძეს თვალი თვალში გაუყარა და ჩურჩულზე გადავიდა:

— ჭკუით იყავი! შინ წყნარად იჯექი, გარეთ ცხვირი არ გაყო! თუ ყველაფერმა იოლად ჩაიარა, ხომ კარგი, არადა, კაცი მყავს იქ, ისე მოიქეცი, როგორც ის გირჩევს, არ გაჯიქდე, იცოდე!

დურუს ხერხემალზე თითქოს ჭიანჭველებმა დასუსხესო... ვის რა უნდა დაუჯეროს? — ამ კითხვაზე პასუხი არ ჰქონდა, თუმცა მოფიქრებისათვის დრო საკმარისი რჩებოდა, მაგრამ, სანამ რაიმეს მოიფიქრებდა, კარზე დაუკაკუნეს.

გვიანი ღამე იყო. კატო თავის ოთახში იწვა, ძილი არ ეკარებოდა. ახალგაზრდები თავიანთ ოთახში შეიმაღლნენ, ლეიბი იატაკზე დააგეს, ცოტა ხანს იჩურჩულეს, მერე ღონივრად იჯაჯგურეს და დაღლილებს და გაოფლილთ ჩაეძინათ.

ვიღაცამ კარზე რამდენჯერმე მორიდებულად წაჰკრა. სხვა დროს ამას, ალბათ, ვერავინ გაიგონებდა. ახლა კი დურუს არსებაში შიში ჩაბუდებულიყო, უფრო სწორად, ზამბარასავით შეკუმშულიყო და უცბად გაიხსნა, გული შეუხტა და წამოჯდა.

ცისანასაც უმალ გამოელვია:

— რა იყო?

— აკაკუნებენ!

ყური მიუგდეს.

— მოგეჩვენებოდა!

წინა ოთახში შუქი აინთო და კატომ შიშინად გამოსძახა:

— მგონი კართან დგანან!

დურუმ პერანგი სასწრაფოდ გადაიცვა, კართან მივიდა და ხმაგაბზარულმა იკითხა:

— ვინ ბრძანდებით?

— კარი გააღეთ, — ხმადაბლა შეეპასუხა ვიღაცა, — უმჯობესია, ქვეყანას ნუ შევყრით!

დურუს თითქოს შესცივდაო. კატოს ფერი ეცვალა, ცისანამ კი უსიტყვო ზმუილი მორთო.

— ნუ გვალოდინებთ, კარი გაგვიღეთ! — გაუმეორეს აივნიდან.

დურუმ ურდული ძლივს გასწია, ღონე მთლად წართმეოდა. აივანზე სამნი იდგნენ. ოთახიდან გამოსული შუქი მხოლოდ ერთს ეცემოდა, იმასაც შლაპა თვალეზე ჩამოფხატოდა და დურუმ ვერ იცნო.

— დურუ გეგია ბრძანდებით?

— დიას!

— ჩაიცვით და გამოგყევით!

დურუმ უმწეოდ მიმოიხედა, თითქოს გაქცევას აპირებო, თუმცა, უმალ მიხვდა, ვერსად გაიქცეოდა.

— იჩქარეთ, იჩქარეთ! — მკაცრად თქვა უცნობმა. — თქვენ კი შეწყვიტეთ! — ცისანას მიუბრუნდა. — ხმაური და ალიაქოთი არას გარგებთ! არაფერი ამ ყმანვილს არ დაუშავდება!

დურუმ პერანგზე კურტაკი მოიხურა, ფეხებზე ბათინკებს კარგა ხანს ვერ იკრავდა. ცისანამ დაუჩოქა და შეუკრა, თან ცრემლებს ყლაპავდა.

— რა იყო, შვილო, რა დავაშავეთ? — ხმა ამოიღო კატომ.

— ამას გავარკვევთ! — ზრდილობიანად უთხრა უცნობმა.

აივანზე დურუს აქეთ-იქიდან ამოუდგნენ, მანქანამდე მიიყვანეს და უკანა სავარძელზე შუაში ჩაისვეს. ერთიც საჭეს მიუჯდა.

საკმაოდ გრილოდა, ცივი ჰაერი ყელში გადასცდა და კარგა ხანს ახველებდა. როცა დაწყნარდა, მაშინღა იგრძნო მეტად უცნაური, გულისამრევი სუნი.

— წინააღმდეგობა ხომ არ გაუნევია? — ჩახრინწული ხმით იკითხა მეოთხემ, მძლოლის გვერდით, წინა სავარძელში რომ იჯდა.

ბნელოდა, მაგრამ დურუმ მაინც გაარჩია, წინ მჯდომს თითქოს ბენვის ქულაჯა ეცვა და ეს უსიამოვნო სუნიც მისგან მოდიოდა.

— უსიტყვოდ დაგვნებდა! — უპასუხა მძლოლმა.

— მისი ბედი... — ჩაიდუდუნა წინ მჯდომმა და დურუმს გულისცემა მოუხშირდა, რადგან იმ კაცს არაადამიანურად ნაშვერილი პროფილი ჰქონდა...

4

ეს ბიკენტის კაბინეტი იყო. დურუმ აქ ადრეც ყოფილა, როცა სახელოვანი კომკავშირული სამეული ბიკენტიმ თავისთან მოიწვია სასაუბროდ.

ახლა ბიკენტი თითქოს აორთქლდა, მის სახელს ტაბუ დაედო. ისე უჩუმრად ჩაფლეს კაცი მიწაში, თითქოს ჭიანჭველა ყოფილიყო. ხმა დაირხა, მთავრობამ აკრძალა მისი ღირსეული დატირებაო, ისე მოექცნენ, როგორც განდგომილსა და მოღალატეს ეკუთვნოდაო. რატომ იყო ბიკენტი განდგომილი და მოღალატი, არავინ იცოდა.

— ეს რა დამმართა მამაჩემმა! — შესჩიოდა მოგვიანებით ლესტამბე დურუმს, უპირველეს ძმაკაცსა და მეგობარს. — ძალიან დიდ უხერხულობაში ჩამაგდო...

დიახ, ლესტამბე მეტად უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდა, ჯერ კარიერის პირველ საფეხურზე არც ჰქონდა ფეხი შედგმული, ახლა წაადგებოდა სწორედ ბიკენტის მხარდაჭერა (თუმცა იქნებ უარესიც ყოფილიყო ეს მხარდაჭერა, ხომ ნათქვამია, ძნელია ერთ საკიდარზე ორი ქუდის დაკიდება!), იმან კი უგანა... ისიც ცხადია, თვითმკვლელის შვილს ეჭვით შეხედავდნენ, დაინყებდნენ ჩაძიებას, თავი რატომ გაიმეტაო, ოჯახურმა ტრაგედიამ გადაადგმევინა ეს ნაბიჯი თუ პოლი-

ტიკური კლიმატის შეცვლამო... რამე უნდა ელონა ლესტამბეს, რამენაირად უნდა ჩაეფარცხა გაფუჭებული საქმე.

ილონა კიდეც!

ქალაახდელ მამას რომ დახედა, მოთქმა და ვაება დიდხანს არ გაუგრძელებია. ზინაიდა პეტროვნა დაამუნათა, ტირილით რამდენიც გინდა იტირე, მაგრამ მონოლოგებს ნუ დაიწყებო, ჩათვალე, რომ საყვარელი მეუღლე ტვინის ჩაქცევით დაგელუპაო. ზინაიდა პეტროვნას ჯერ ერთი უბედურება ვერ მოენელებინა, მეორის მოაზრება გასჭირვებოდა, იჯდა კუთხის ტაბურეტზე და უაზროდ შეჰყურებდა კედელს.

ბიკენტის სული, ალბათ, ჯერ კიდევ ეთერში მილივლივებდა, ქალაქის ცნობილი პათოლოგოანატომი ნიპა უკვე აქ ბრძანდებოდა, სავარაუდოზე მეტი ჰონორარით ჯიბე დამძიმებოდა და დიდი მონდომებით მუშაობდა. ოსტატი იყო ნიპა, შეუძლებელს შეიძლებდა, ბიკენტის დანგრეული თავ-პირი მოაწესრიგა, სისხლიანი ტანსაცმელი ცეცხლს მისცა, განბანა და ახლები ჩააცვა. სხვა უცხო თვალს მოერიდა ლესტამბე და ასისტენტობა თვითონვე იკისრა, ცხელი წყლითა და საპნიანი ტილოთი აქრობდა სისხლისა და ტვინის შხეფებს...

ცნობაც ისეთი დაინერა, როგორიც ლესტამბეს სურდა, ბიკენტი თოლორაიას ტვინში სისხლი ჩაექცა და ბოლო იმან მოულოო. ვინ იყო სიმართლის დამდგენი? სისტემის ძველი კადრები ახლებით იცვლებოდა და ბიკენტის უცაბედი გაუჩინარება საქმისათვის სასარგებლო ჩანდა.

თბილი დღეები იდგა. მიცვალებული მთლიანად გაშავდა. ისეთი სუნი დადგა, გაძლება ჭირდა. ამიტომაც დაუჩქარეს დაკრძალვას, რუსის წესისამებრ მესამე დღეს გადაწყვიტეს. სამძიმარზე ბევრი არავინ მოსულა. ძველი კოლეგებიდან თითო-ოროლამ თუ გაბედა, სხვები სოროებში ისხდნენ გასუსულნი. რაიონის ადრინდელი თავკაცები, ადრე რომ მუხლების კანკალი ედგათ, დროის მონაბერს გადაჰყვნენ, ახლებს კი „ძველი სტალინისტი“ სახელის გაგონებაც არ სურდათ. მეზობლებიდანაც ბევრს არ შეუწუხებია თავი. თოლორაიებს კეთილმეზობლური ურთიერთობა თანაუბნელებთან არც ადრე ჰქონიათ და, ალბათ, ამიტომ. კუბოს მხოლოდ ზინაიდა პეტროვნა

უჯდა, ხმადაბლა ზმუოდა და სიტყვებს ერთმანეთთან ვერ აკავშირებდა... ნატაშა არც რძლებში ენერა და არც სტუმრებში. თვითონაც ვერ გაეგო, ამ ოჯახურ ტრაგედიაში რა როლი უნდა ეთამაშა. კეკე გულწრფელად დაენანა. ბიკენტიც სხვაზე მეტად მოსწონდა. თუმცა ტანზე ძველებურად ქრელი ხალათი ეცვა, თავი შავი მანდილით წაიკრა და ხანდახან ზინაიდა პეტროვნასთან ჩამოჯდებოდა, ოღონდ უხმოდ და უცრემლოდ.

მხოლოდ ეფრომ დაიტირა ბიკენტი გულიანად, კუბოს თავთან ჩამოჯდა და რეჩიტატივით მოჰყვა ძველ ამბებს... თავისი გერა გაიხსენა, მერე ტატაჩისა და მართას ამბავი ჩამოაგვირისტა, ცაცანას სული მოიხსენია, კეკეს ხსენებას მდულარე ცრემლი მოაყოლა და ბოლოს ისიც დაუმატა, ბევრი ცოდვა მიგაქვს, ბიკენტი, მინაში, სულდამძიმებული მიდიხარ, მაგრამ უფალს შევთხოვ, გაპატიოს, მე, ჩემი მხრიდან, მიპატიებიაო...

გაცოფდა ლესტამბე, სულ კბილები აღრჭიალა, მაგრამ დედაბერს მოთქმა-ტირილი ვერ შეაწყვეტინა. საკუთარ თავზე მოსდიოდა ჯავრი, მართალი თოდუას გამზრდელი შინ როგორ შემოვუშვიო. კიდევ კარგი, მსმენელი არავინა ჰყავდა ზინაიდა პეტროვნას გარდა, ამას კი სიმწრისაგან სმენა დაქვეითებოდა და ენის ბორძიკიც დასჩემდა.

კუბოს ამწევი ძლივს იშოვა ლესტამბემ, ორიოდვე პენსიაზე გასული „ძველი ბოლშევიკი“ და ტუჩია ძიგუა, ეს ქურდი და მამაძალდი, აქეთ მხარი რომ სასახლისთვის შეუბზენია, იქით კი ფარულად ნატაშას თვალს უპაჭუნებდა.

დამარხეს ბიკენტი საგვარეულო სასაფლაოზე, მამამისის, ძღვიბი თოლორაიას და კეკეს საფლავებს შორის. ძღვიბის საფლავს წითელი ვარსკვლავი ამშვენებდა. კეკეს საფლავზე დაფენილი ყვავილები ჯერაც სიცოცხლით ხასხასებდა. ბიკენტის საფლავზე კი მინა დააზვინეს და ლესტამბეს სინდისზე დარჩა მისი მომავალი...

— დაგვიბერდი, მგონი, ბატონო, — ყურში ჩამჩურჩულა იესემ, ჩემმა მკითხველმა, — წუთის წინ დურუ გეგიას დაპატიმრებაზე გვესაუბრებოდით, მერე კი ბიკენტის დაკრძალვაზე გადაერთეთ...

— აჰ, მაპატიეთ, გეთაყვა, — მოვუბოდიშე ერთგულ მკითხველს, — აგერ, ლესტამბე თოლორაია მშობლების სა-

დღეგრძელოს სვამდა და იმან გამიყოლია... რაც შეეხება დურუს...

დურუ გეგიამ, ჩვენი სუფრის თამადამ, მუშტი მაგიდაზე დადო (მინდოდა, დამენერა „დასცა“ ან „ხეთქა“, მაგრამ მაშინ ჭურჭელი ზრიალით დაიფშვნებოდა). იმოდენა ჰქონდა, წყნარად დადებულიც საშიშ შთაბეჭდილებას ახდენდა. სასმელისაგან წამოჭარხლდა, თვალებს მრისხანედ აბრიალებდა, ისე სუნთქავდა, ჰაერს ბათმანობით ისრუტავსო.

— ესენი სად იყვნენ მაშინ? დიახ! სად იყვნენ მაშინ, როცა ჩვენ ტანკებით გადაგვიარეს, როცა ვავა ზარქუას ტყვიით შუბლი გაუხვრიტეს, როცა ბიკენტიმ, აგერ, ძმაკაცის, ვალიკოს მამამ პროტესტის ნიშნად ტყვია პირში იკრა... ჩვენ კი, მაშინდელი მიტინგების სულისჩამდგმელებს და ლიდერებს, დიახ, ლიდერებს, ღამლამობით გვიჭერდნენ... დიახ, კარზე გვიკაკუნებდნენ... დიახ, გვიკაკუნებდნენ... ესენი სად იყვნენ მაშინ?... აბა, გენახათ იმ კაცის სიფათი...

მართლაც ვირთხასა ჰგავდა! ჩია კაცი იყო, სული რომ შეგებერა, კედელს ააკრავდი. არადა, ისე მყარად იჯდა ბიკენტის სავარძელში, ისე საფუძვლიანად, გეგონებოდა, ტყვიისგანაა ჩამოსხმული და ძვრას ვერ უყოფო. პატარა, ვინროშუბლიანი თავი ჰქონდა, უხეში ჯაგარი წარბებს ზემოთ ორი თითის დადებაზე ეზრდებოდა. თვალები შავ წერტილებს მიუგავდა. დრუნჩი წინ წამოეგდო, ცხვირ-პირი სოლივით გაემვირა, ნიკაპი გაჰქრობოდა და ვირთხას ამიტომაც თუ მიაშვავსა დურუმ.

ხმადაბლა, აუღელვებლად უხსნიდა:

— შენ არ იცი, რა არის ბოთლზე დაჯდომა? შენ ეს არ გამოგიცდია... რამდენი კილო ხარ? ოჰ, ოჰ, ასი მაინც იქნები!.. წარმოსახვა გიმუშავებს? აბა, წარმოიდგინე, ამ ჩვენს პრიალა პარკეტზე დავდგამთ ბოთლს, ჩვეულებრივ, ნახმარ ბოთლს... გარეცხვაც არ სჭირდება... რად უნდა გარეცხვა, მაინც ტრ...ში უნდა შეგეტენოს... დავდგამთ ამ ბოთლს პარკეტზე და დაგვავამთ ზედ, არა, დუნდულელებით არა, უკანა ხვრელით... ამ სიმძიმე კაცი რომ დაანვება, ბოთლი თანდათან შევა იქა. იმედია, პედერასტი არა ხარ, ამან რომ გასიამოვნოს...

ჰაჰაჰა... სკოლაში ანატომიას ცუდად სწავლობდი? იქ ნერვების დაბოლოებაა, კედლები ჩაგეხევა, შენ საშინლად გტკივა, ინყებ ღრიალს, ის კი თანდათან შედის, შედის... სწორ ნაწლავში... ნარმოიდგინე?

დურუს ოფლმა დაასხა, დაცხა, აჟრჟოლებს... ფანტაზია მართლაც გაუცხოველდა, სკამზე ცქმუტავს, ვერ ისვენებს, მაგრამ წამოდგომის უფლება არა აქვს. სკამი იატაკზეა მიღურსმული და დურუს ეჩვენება, რომ თვითონაც ზედაა მინებებული.

— თუმცა ბოთლი რად გვინდა? — ქირქილებს ვირთხა. — კი ხარ თუნთი, მაგრამ ხომ იცი, შენზე ღონივრებიცა გვყავს, ღონივრებიცა და ახვრებიც! გაგქაჩავენ, მაგიდაზე ბანრით მიგაბამენ, მერე ჩაგხდიან, რიგში ჩაგიდგებიან... კაი ამბებს მიუტან შენს ცისანას!

დურუს თვალთ დაუბნელდა, საფეთქლებზე სისხლი ჩაქუჩივით ურტყამდა... ნეტა სად წავიდა მისი ქებული ვაჟკაცობა, მისი უზომო ძალ-ღონე. ახლა მომჩვარული იჯდა, ბავშვიც მოერეოდა. თავი ჩაექინდრა, ზევით ველარა სწევდა.

ნაბიჯის ხმა ჩაესმა. შიშიანად აიხედა. კაცვირთხა გამქრალიყო. ბიკენტის სავარძელში სხვა იჯდა, მოხდენილი ვაჟკაცი, დავარცხნილი, გაპარსული, ჰალსტუხიანი... სანდომიანი...

გაუღიმა. პაპიროსის კოლოფი წინ დაიდო, ერთი ღერი ამოაძრო და გააბოლა.

— ენევი?

დურუმ თავი გაუბედავად დაუქნია.

ახალგაზრდამ კოლოფი მისკენ მისწია.

— შეგაშინეს? სისულელეებს გეტყოდნენ! ჩვენ რა, მხეცები ვართ? ჩვენს სისტემაში სულ უმაღლესგანათლებული ხალხი მუშაობს. მიხაილიჩი გვირეგია ერთი, ძველი კადრია, ვერაფრით მოვაშლევინეთ... მაგრამ შეგეშინდა?

დურუმ საცოდავად გაუღიმა.

— ჩვენ ხომ ინტელიგენტები ვართ! — ახალგაზრდამ ბოლი მოხდენილად გამოუშვა. — რად გვინდა კატათაგობანა? ძალიან კარგად ვიცით, ვინცა ბრძანდები! შენ შენს კომუნისტურ მრწამსს, ცხადია, არ უღალატებ, მაგრამ ჩაგითრიეს...

დურუმ უნდოდ დაუქნია თავი, ბოლო სიტყვებმა შეაყოყმანა.

— ხომ გვეთანხმები, რომ, რაც მოხდა, ეს იყო საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართული ქმედება და არ შეიძლება, დაუსჯელი დარჩეს!

დურუს გული კვლავ ჩაუვარდა.

— ვიცით, პირადად შენ არაფერი დაგიშავებია! არც სხვების დასჯას ვაპირებთ ძალიან. ძველი დრო კი არაა, ახლა სხვა ვითარებაა, აღმზრდელობითი ღონისძიებები უნდა ჩავატაროთ და ეგაა... შენ ახალგაზრდა ხარ, მთელი ცხოვრება წინა გაქვს...

დურუმ ნერწყვი გადაყლაპა, უნებლიეთ თავი დააკანტურა.

— იფიქრე, იფიქრე! — ახალგაზრდამ, რაკი დურუ ვერ ბედავდა კოლოფიდან პაპიროსის ამოღებას, თვითონვე მოუკიდა და მიანოდა. — ისე მე მიხო მქვია!

დურუმ ნაფაზი სიამოვნებით დაარტყა, ერთი ღერი სიგარეტი თავისუფლების ტოლფასი მოეჩვენა.

მიხო წამოდგა, იფიქრე, იფიქრეო, დაუბარა და გავიდა.

უმალ მიხაილიჩი გამოჩნდა. გაფარჩხული ფრჩხილები წაატანა, პაპიროსი პირიდან წაგლიჯა და საფერფლეში ჩაჭყლიტა.

— აქ ჩვენ სანატორიუმი კი არა გვაქვს, სკამზე გაიტყლარქო და გემოზე აბოლო! აქ შენნაირები საკუთარი ფეხით შემოდებიან, მაგრამ აქედან საკაცით გააქვთ. მიხვდი? ზიხარ ჩუმად და აბოლებ, ვითომც უცოდველი კრავი იყო... აი, ჩაგიყვანენ კარცერში... მერე იცი, რა საამო რამეა?.. ბეტონის კარადაა, მუხლებამდე ტალახიან წყალში ჩადგები, ისე ვინროა, ღიპი თუ არ შეიგდე, რკინის კარს ვერ ჩაკეტავენ... ბნელა, შიშველ თავზე კი წვეთი გეცემა... ტკაც! მერე ისევ ტკაც!.. ჯერ არ გსიამოვნებს, მერე მოგეჩვენება, რომ თავში უროს გირტყამენ. ორი საათი ორ დღე-ღამედ გაგიხდება, ტკივილისაგან აღრიალდები... ცოტაც და საგიჟეთი გამოწერილი გექნება...

სიტყვას ზოზინით წელავს მიხაილიჩი, თავი ოდნავ შეუბრუნებია, თითქოს დურუს გულისცემას აყურადებსო. ხე-

დავს დურუ ვირთხის პროფილს და მის გულს ისეთი ბრაგუნით გააქვს, ალბათ, კარს მიღმაც ისმის.

კვლავ მიხომ შეცვალა მიხაილიჩი, სიგარეტი გააბოლა, საქმიანად შეხედა, დასამშვიდებელი სიტყვები დაუგდო:

— რისი კარცერი, ჩვენი კარცერი მხოლოდ საშიშ ბოროტ-მოქმედთათვისაა განკუთვნილი, თანაც იგი ჩვეულებრივი, მშრალი ოთახია, ოღონდ კომფორტის გარეშე... ან შენ რა დაგი-შავებია ისეთი! ახლა ქალაქებს გავაფორმებთ და ვფიქრობ, შინ გაგიშვებთ, რა თქმა უნდა, ჭკუით თუ იქნები...

დრო გადის, ღამე ნელინელ თავდება. დურუს ტვინში ერთმანეთს ეცილება ორი ხმა — მიხოსი და მიხაილიჩისა. ისინი გვერდიგვერდ გაისმის, როგორც რეჩიტატივით ნათქვამი დუეტი და შავ-თეთრის სწრაფი მონაცვლეობისაგან თავში დომხალი აქვს, ვერაფრით გაურკვევია, რა უნდათ მისგან, რას მოითხოვენ...

დაღლილობისაგან სკამზე ძლივსა ზის, ღამისაა, იატაკზე განვეს... „რა გინდათ, რა გინდათ ჩემგან?“ — ფიქრში წამდაუნუმ იმეორებს, მაგრამ ხმამაღლა რამენაირი პროტესტის გამოხატვას ვეღარა ბედავს.

გამთენიისას კარი გაიღო. დურუ ზურგით იჯდა, შემოსასვლელს ვერ ხედავდა. ვიღაცამ ისე გაისრიალა, თითქოს იატაკს ფეხს არ აკარებსო. დურუ შემობრუნებასაც ვერ ბედავს. ამასობაში სტუმარი მიხაილიჩის ყურთან იხრება, რაღაცას ჩასჩურჩულებს, თან დურუს მოსჩერებია, მზერას არ აცილებს.

ლესტამბე თოლორაია!

ეს შეუძლებელია, აქ რა უნდა ლესტამბეს? ასე შინაურულად, ასე თავდაჯერებულად შემოდის, ამ საშინელ კაცს ძველი ნაცნობივით ეჩურჩულება და ის, მეორეც, მიხო, ყურადღებად ქცეული მისკენ გადმოხრილა.

— მიხაილიჩ, ეგ დურუ გეგია, ხომ იცი, ჩვენია! — ხმამაღლა ამბობს ლესტამბე.

— ვნახოთ, ვნახოთ! — თქვა მიხაილიჩმა და მტაცებლის წვრილი და გრძელი კბილები გამოაჩინა.

უკან, კარისაკენ გასრიალდა ლესტამბე. გვერდით რომ ჩაუარა, დურუს მხარზე ხელი გამამხნეველად მოუთათუნა და გაქრა.

დურუმ ღრმად ჩაისუნთქა, ფილტვები დაებერა. შიშინი შეება იგრძნო, ობლისა და მიტოვებულის განცდამ გადაუარა.

— მე... — ენის ბორძიკით წამოიწყო.

— ჰო, შენ... — შეაშველა მიხაილიჩმა, წინ გადმოიხარა, მიხომ კი თეთრი ქალაქი მოიმარჯვა და სანერკალამი მელანში ჩაანო.

ალაპარაკდა დურუ, ენას კლიტე აეხსნა. სიტყვები წყალივით მოედინებოდა. მის ტვინში თითქოს რაღაც მექანიზმი ჩაირთო, არ შეეძლო, გაჩერებულიყო, არ შეეძლო, ნათქვამი აენონა, წისქვილივით ფქვავდა და ფქვავდა... უფრო სწორად, ძაფივით ართავდა, უფსკრულში ჩასაშვებ თოქსა წნავდა, იმ თოქს კი იგი ბნელი ფსკერიდან დღის სინათლეზე უნდა ამოეყვანა.

არავინ აწყვეტინებდა, ჩუმად უსმენდნენ.

ამასობაში მზემ ფანჯარას მოანათა, ეტყობა, საკმაოდ ამოგორებულიყო, რადგან მეზობელი შენობა უშლიდა და, რაკი შემოიხედა, ალბათ, დღის თერთმეტი იქნებოდა.

დურუ უცებ შეფერხდა, ბოლო სიტყვა რამდენიმეჯერ გაიმეორა, თითქოს წყარო ამოეწურაო და დადუმდა, თავის ფრჩხილებს დაუნყო თვალთვლება, საკუთარ მჭევრმეტყველებას დაერეტიანებინა.

მიხაილიჩმა და მიხომ ერთმანეთს რაღაცა გადაუჩურჩულეს, ქალაქები ააშრიალეს, მერე ერთი გავიდა, მეორე დარჩა... კარი კვლავ გაიღო, ოთახი ფეხის ხმით აივსო, სკამები მისნი-მოსნიეს და დურუმ მხოლოდ მაშინ აიხედა, თვალე-ბი გაუფართოვდა.

მის წინ მართალი თოდუა და არიქა ძაძუა ისხდნენ.

რაღაცამ იფეთქა დურუს სულში, რაღაც გორგალი ყელში გაეჩხირა, თითი ჭაბუკებისაკენ გაიშვირა და ჩაიხრიალა:

— თქვენ... თქვენ... — მერე ახველა და ახველა, ყელი ძლივს ჩაინმინდა, თვალე-ბა-ცრემლებულმა უკვე გამართუ-

ლად იყვირა: — მე ხომ გეუბნებოდით!.. ხომ გირჩევდით!.. არ მომისმინეთ, ხომ?.. ყველაფერი თქვენი ბრალია!

არიქას პირი ზიზღისაგან მოექცა:

— დიახ, ყოველივე ჩემი ბრალია!

მართალიმ სიბრალულით შეხედა ძმაკაცს:

— ჩემიც, რა თქმა უნდა... — მერე დურუს მიუბრუნდა და ლმობიერად უთხრა: — დანყნარდი, შენ არავინ გაბრალებს!

დურუ ნერვულმა ცახცახმა აიტანა. თვალებზე ცრემლი დაჰაღუპით ჩამოსდიოდა, სანერკალამი ხელიდან უვარდებოდა. მის წინ დებდნენ რაღაცა ტექსტით შევსებულ ქაღალდებს, იგი კი ტიროდა და აკანკალებული ხელით ძლივს აწერდა.

არ შეეძლო თავის აწევა, არ შეეძლო, მზერა გაესწორებინა არიქას ზიზღიანი და მართალის ლმობიერი თვალებისათვის.

ოთახიდან მთვრალივით გავიდა, მუხლები ეკეცებოდა.

გარეთ, მზეზე ლესტამბე თოლორათა ელოდებოდა...

5

— დაივინყე, რაც ნახე და გაიგე! — უთხრა მაშინ ლესტამბემ დურუს. — ვითომ გესიზმრა!

— ხელი არ უნდა მომეწერა! — ყბა უკანკალებდა დურუს.

— რომ არ მოგეწერა, ახლაც იქ იქნებოდი, თანაც ვინ გაიგებს ამის შესახებ, მე ვიცი და შენ!

დიახ, ორმა იცოდა, დურუმ და ლესტამბემ... და კიდევ იმათ, იმ კაბინეტში რომ ისხდნენ.

მიხო და მიხაილიჩი... რა უცნაურობაა! რას ნიშნავდა ეს სახელები? თვე თვეს მისდევდა, ის კი ვერა და ვერ ივინყებდა ამ სახელებს. მრავალი თვის შემდეგ, როცა შიში გაუნელდა, როცა სამსახურებრივი მდგომარეობა უფლებას აძლევდა, თათბირზე სწევოდა ამ დანესებულებას, ტელეფონზე დაერეკა, საჭიროდ თუ ჩათვლიდა, თითი მკაცრად დაექნია (ეს უკვე მრავალი წლის შემდეგ), მაინც ახსოვდა კაცვირთხის არსებო-

ბა და იმ ახალგაზრდისა, თავის თავს რომ მიხო უწოდა. ეტყობა, ერთიც და მეორეც მერეთის სივრციდან გამქრალიყვენ, იმიტომაც ვერსადა ხვდებოდა და ბოლოს, როცა ორნი, ის და ლესტამბე, ძმურად შეჭიკჭიკებულნი, უცხო ყურს არიდებულნი, მაგიდას უსხდნენ, გაახსენდა ის ბნელი ღამე, ბიკენტის კაბინეტი, მიხო, რომელიც უქონავდა და მიხაილიჩი, რომლის სიტყვებისაგან აძაგძაგებდა...

— ვინ მიხო? — გაიკვირვა ლესტამბემ. — შენ რაღაცა გეშლება! მიხაილიჩი? არც ასეთი ვინმე გამიგონია. ჩემი ამბავი ხომ იცი, მერეთში ყველა ძაღლსა და მამაძაღლს ვიცნობ, ასეთები კი არც მინახავს და არცა მსმენია!

დურუ უცბად გამოფხიზლდა.

— მაშ, არც გინახავს და არც გსმენია? — ჰკითხა.

ლესტამბე უცოდველი და მართალი თვალებით შემოჰყურებდა.

დურუს ტვინში ეჭვი აფუთფუთდა. ძმაკაცსა და მეგობარს, იმდამინდელ მის გადამრჩენელს, თურმე გამოჭერილი ჰყოლია. მისთვის ობობის უხილავი ქსელი მოუქსოვია, ბოლო მაგრად უჭირავს და, როცა მოისურვილებს, მაშინ გამოძლება მისი სისხლით.

— დაივინყე-მეთქი, ხომ გაგაფრთხილე! — ლესტამბეს უნამნამო ქუთუთოებიდან ყინულმა გამოანათა. — ის ღამე მოთავდა და მეტი არ გამეორდება, წინ იყურე!

— მაგრამ მართალი და არიქა... — გაუბედავად ჩაიწუნუნა დურუმ.

— იმათ ის მიიღეს, რაც დაიმსახურეს! — ლესტამბეს ხმა გაუმკაცრდა. — საზოგადოება მაშინდა იქნება ჯანმრთელი, როცა წყლულიდან ჩირქს ამოიწმინდა! იმათთან ძმაკაცობა შენ არაფერს გარგებდა, დაღუპვით კი დაგლუპავდნენ! — უცებ გაიცინა, მხარზე ხელი დაჰკრა. — ჭორი დასარსალებს ქალაქში, შენზე ამბობენ, კომკავშირის მდივნად გაქაჩავენო. ძმაკაცს უმაღავ თურმე, ძმაკაცმა კი ყველაფერი იცის.

დურუ ბავშვივით განითლდა. დიახ, იყო ასეთი ლაპარაკი სათანადო ინსტანციებში. ჩოქოროს პურ-მარილებს ნამდვილად სწყალობდნენ ზევიდან. ქალაქში სტუმარი არ ჩამოვი-

დოდა, ლეოპოლდინას ჭერქვეშ ლხინი რომ არ გამართულიყო. ბუნებრივია, სიორდიების სიძე არ დაიჩაგრებოდა.

— ჰო! — მოკლედ წამოისროლა დურუმ, აქაოდა, ეს უმნიშვნელო ამბავიაო.

ეს ყოველივე ორმოცი წლის წინ მოხდა. ახლა დიდი დროა გასული. წარსულს ჩაბარდა კომკავშირული ასაკიცა და თანამდებობებიც. კარიერის კიბე ხანგრძლივი და წარმატებული აღმოჩნდა, რომ არა ძმა და მეგობარი, ლესტამბე თოლორაია, რომელსაც აბლაბუდის ბოლო მუდამ ხელში ეჭირა.

— აი, ის განსხვავებული მომართვით! — ბრძანა დურუმ. — ძალიან დიდი არ არის, სულ ორი ჭიქა ჩადის, მაგრამ ჩვენს ოჯახში ამ სასმისით ტრადიციულად ისმება ჩემი უპირველესი მეგობრის ვალიკოს სადღეგრძელო! — ბოლო სიტყვა წაიძღვრასავით, ბროლის სასმისი შეავსო და, რაკი მე ჩემს ჭიქას ხელისგული დავაფარე, წნევიანი ვარ და მეტს ვერ დავლევ-მეთქი, მეორე ასეთივე სასმისი სიძეს, თენგიზ დიხამინჯიას გადაულოცა.

ვალიკო ვინდაა-მეთქი, კინაღამ წამოვიძახე, მაგრამ ჩემმა მკითხველმა იესემ (თურმე ზურგსუკან აჩრდილივით მედგა!) მხარზე ხელი დამაჭირა და ყურში ჩამჩურჩულა:

— უხერხულია, ბატონო, უნდა ამ კაცს, რომ ვალიკო იყოს და იყოს ვალიკო!

საწინააღმდეგო არაფერი მქონდა, „ფანტა“ დავისხი და მოვწრუპე... იმას ჩავუფიქრდი, თუ ამ ხნის მანძილზე რატომ ჰყავდა მეგობარს დურუმ ძაფის ბოლოს გამობმული? ნუთუ მან ისეთი ვერაფერი მოიაზრა, იქით გამოეჭირა ლესტამბე -ლესტან-ვილენ-ვალიკო... ეგეც ხომ არ ცხოვრობდა ამ წუთისოფელში წმინდანის ცხოვრებით?.. და მაშინ მესხიერებაში კვლავ ნატამას მივუბრუნდი!

— სულ ვირთხა, ვირთხა, ვირთხა... — უჟმურად დაიჭყანა იესე. — ქოსა ძღვიბია ვირთხა, მიხაილიჩი ვირთხა, ახლა კიდევ ერთი ვირთხა...

ჩემს მკითხველს აშკარად არ მოვწონდი, მაგრამ, რა მექნა, სიმართლეს ხომ ვერსად გავექცეოდი!

დიახ, ნატამას უდროოდ ატკივდა მუცელი... თავდაპირველად მუცელი რომ წამოებურცა, ატირდა, იფიქრა, კიბო მჭირსო და თავი შეებრაღა. ბიკენტის დასაფლავებიდან ერთი კვირის შემდეგ მოხდა ეს ამბავი. ანერვიულდა ლესტამბე, ექიმის მოყვანა ცუდად ჰქონდა დაცდილი და ახლაც დაუგვიანდა. ექიმზე ადრე ცისანა და დურუმ ესტუმრნენ ავადმყოფს, ხილითა და კამფეტებით მოიკითხეს.

ლესტამბემ კონიაკი გახსნა, სასტუმროს სიგრილეში ისხდნენ, წრუპავდნენ და თხილს აყოლებდნენ.

ცისანამ კაცები მიატოვა და ნატამას ააკითხა. თვითონაც ხომ ახლადგათხოვილი იყო, ბევრი გამოცდილება არც მას ჰქონდა, მაგრამ ლეოპოლდინას გაკვეთილებს მთლად უქმად არ ჩაუვლია და ავადმყოფს რომ შეხედა, უმაღლეს იფიქრა, ფეხმძიმედააო.

ნატამა საწოლზე იჯდა. ზურგით ბალიშს მიყრდნობოდა, საბანი წელამდე აეზიდა და მუხლებზე წიგნი ედო. ღამის პერანგში გაბუშტული მკერდი იკვეთებოდა, მუცელი საგრძნობლად წამოზრდოდა.

ფერი გასცრეცოდა, უპეები ჩალამებული ჰქონდა.

— გეთაყვა, კარგად უნდა ჭამო! — დაუყვავა ცისანამ. — ხომ იცი, ბავშვს ვიტამინები არ უნდა მოაკლდეს!

ეს, რა თქმა უნდა, ლეოპოლდინას სიტყვები იყო, თუმცა თვითონ ცისანა უმაღლობას დიახაც არ უჩიოდა.

— Отчего я могла обрехатиться, если мужика год не видела! — უცბადვე მოუჭრა ნატამამ.

ცისანას უხერხულობისაგან ლოყები აენვა.

— Не видела? — უაზროდ იკითხა.

ნატამას ნათქვამიდან საჭოჭმანო დასკვნის გამოტანა შეიძლებოდა: ერთი, რომ ლესტამბეს ახლოსაც არ იკარებს და ფეხმძიმედაც არ უნდა იყოს, მეორე — მანამდე სხვა კაცი ჰყოლია და...

ცისანას ლესტამბე სულაც არაფრად ეპიტნავებოდა, გუნებაში უხსენებელს ადარებდა და, ქმრის რიდი რომ არა, შინ საერთოდ არ მიიღებდა. გაუხარდა კიდევ, ეს ღამაზი ქალი იმ უხსენებელს რომ არ იკარებს, მაგრამ მაშინ ნატამას მართლაც

რალაცა სჭირდა. ხანდახან ისეთი ტკივილები მომივლის, თითქოს შიგნიდან ნანლავებს მაგლეჯენო, — შესჩივლა.

სანოლზე ჩამოუჯდა ცისანა, ხელისგული მუცელზე დაადო, შიგნით თითქოს რალაცა ამოძრავდა, მსუბუქი ბიძგი იგრძნო.

— ერთი წელიო, იძახი! — გაეცინა. — ალბათ, ძილში თუ წამოგეპარა!

ნატაშა საშინლად გაფითრდა, ტუჩები აუკანკალდა.

შეშინებული ცისანა ფეხზე წამოხტა.

ნატაშამ თითი კარისაკენ გაიშვირა და ამოიჩემა:

— ვირთხა, ვირთხა!

მისი ხმა კაცებმა გაიგონეს, ერთმანეთს გადახედეს. დურუს ყელში თხილი გაეჩხირა, ხველება აუტყდა. ნირნამხდარმა ლესტამბემ ხელები გაკვირვებით გაშალა:

— რამ გააგიჟა ნეტავი?

ფეხაჩქარებით აძუნძულდნენ ზევით. ლესტამბე გზა-გზა იმეორებდა, „გაგიჟდა ეს საცოდავი, რა უნდა ნეტავი!“ დურუ კი კვლავ ახველებდა, თუმცა სპაზმამ გაუარა და ყელში ელიტინებოდა მხოლოდ.

ოთახში შესულ ლესტამბეს თითქოს სილა გაანწესო, მონყვევით ესროლეს:

— ვირთხა!

— გრცხვენოდეს, ნატაშა, სტუმრებში თავსა მჭრი? — შეტევაზე გადასვლა ამჯობინა ლესტამბემ. — შენ სხვა ექიმზე მეტად ფსიქიატრი გჭირდება! ბოლოს და ბოლოს, ამ გაუგებრობებს წერტილი უნდა დაესვას!

— აჰ, წერტილი უნდა დაესვას? — იკითხა ნატაშამ. — მაშ, ვინ იყო ის ვირთხა, ბნელ კუბეში, გულწასულს რომ მჯიჯგნიდა?

— შენი გიჟური სიზმრები შენთვის შეინახე! — ხმა გაეზარა ლესტამბეს.

— მაშ, სიზმრისგან ფეხმძიმდებიან, ხომ? საცოდავი დედაბერი, ცხადია, ჩემმა სიზმრებმა გამოასალმა სიცოცხლეს!

— ახლა მატრენაც მე ამკიდე!

— Убилица! — წამოიძახა ნატაშამ, ბალიშზე დაეცა და ისტერიკულად აქვითინდა.

გეგიებს თითქოს ყურისძირში მატარებელმა გადაიგუგუნაო, დაყრუბულნი იდგნენ.

პირველად ცისანა მოეგო გონს, ნატაშას დამშვიდებას შეეცადა:

— ნუ, ნუ, გეთაყვა, გულს ნუ იხეთქავ, ყველაფერი გადაივლის!

ცოლის ხმამ დურუც გამოაფხიზლა, კაი საქმე იყნოსა. ძაფის წვერზე კი იყო ჩამოკიდებული, მაგრამ თვითონაც ძაფს წაავლო ხელი, რომლის წვერზეც ამჯერად ლესტამბე ეკიდა.

— გავიდეთ, ჯიმა, ქალი ქალს უკეთ დაამშვიდებს! — ჩასჩურჩულა.

კვლავ ქვევით დაეშვნენ. ერთხანს უხერხულად დუმდნენ, მერე ლესტამბემ ჩივილი მორთო: ხომ ხედავ, რა ლამაზია ეს ოხერი, მთელ ქალაქში ეგეთს ვერ იპოვი, ნამდვილი ჩრდილოელი მზეთუნახავიაო... მოსკოვში ყოფნისას გულში ჩამივარდა და ვეღარ ამომიგდიაო... ისედაც ხომ ნახევრად რუსი ვარო... მამამისი, სანამ დაიჭერდნენ, დიდი კაცი იყო, თუ მოინდომებდა, ხელს წამკრავდაო... ამიტომ წამოვიყვანე, მისი ცოლობა მსურდაო... ეს კი, ეტყობა, ცოტათი აფრაკადაა, ჰალუცინაციები ანუხებსო... მამის დაპატიმრებამ ტვინი აურიო... არ ვიცი, რა ვქნაო... ცოლად შევიერთო, პატიმრის შვილია და სამსახურში ხელს შემიშლისო... გავაგდო, ისეთი ლამაზია ეს ოხერი, რანაირად შეველიოო... თანაც შვილს გამიჩენს და რა ვუყოო... ეჰ, საყვარლობაზე რომ დამთანხმდებოდეს, სადმე „სეკრეტნი“ ბინას დავუქირავებდი და დედოფალივით ვაცხოვრებდიო...

ასე არეულად ლაპარაკობდა ლესტამბე და ვერ გრძნობდა ხაფანგს, დურუს ტვინში რომ გაჩხაკუნდა...

უხმოდ უსმენდა დურუ, შენუხებული შეჰყურებდა და შიგადაშიგ ოხვრას ამოუშვებდა. მერე ხმას გულითადობა შესძინა და უთხრა:

— ხელი ხელს ბანს, ჯიმა! შენ ხომ წამეხმარე, ახლა მე წაგეხმარები. ხვალეც ასე ვქნათ, ზეგაც და ვიაროთ წინ!

— ეს როგორ?

— ცისანას მოვეთათბირები. ქალს დროებით ჩვენთან გადავიყვანო, დავამშვიდებო, დავანყნარებო, ექიმს მოვუყვანო... ფეხმძიმობისას ქალები ნევრასტენიკები ხდებიან... თანდათან ეჭვი გაეფანტება, მერე ანგელოზი გაჩნდება და, ხომ იცი, თოთო ბავშვი წამალია... დანარჩენი მერე მოვიფიქროთ... ასეც ქნეს! ნატაშამ მანქანიდან ერთი მოიხედა თოლორაიების სახლისაკენ, ფუიო, მიაძახა და მეტი იქითკენ არ მიბრუნებულა...

6

დურუ გეგიამ მოზრდილი სასმისი შეივსო, მოიჩოჩა, გადმოგვხედა და უცებ წერზე ნათურებმა წკაპანი გააძინა, ჩაქრა.

— გაგიხმეს გამომრთველი ხელი! — მიაწყველა ქალბატონმა ცისანამ.

— ასანთი, ნეტავი ასანთი სად დავდეთ? — მოისაკლისა ეთერმა.

თენგიზმა სანთია გააჩხაკუნა. მკრთალმა ალმა გაანათა სახეები.

დურუსა და ცისანას ალაჟღაჟებული სიფათები მრუმე სიბნელემ ჩააშავა. მხოლოდ კონტურებს ვხედავდი მასპინძლებისა. სიბნელეში თითქოს თივის ორი ზვინი წამომართულაო ანდა ორი ბაყბაყდევი, ერთი ცოტათი მეტი, მეორე ცოტათი ნაკლები, მაგრამ ორივენი დევეები, კაცთა ხორციტ გამოკვებილნი, როგორც ზღაპრებში წერია. ეს არცთუ ორიგინალური შედარება ტვინში დაბადა მოულოდნელმა უკუნმა, თუმცა თვითონაც არ ვიცი, რას ვერჩოდი ჩემს ბუთქუნა პერსონაჟებს, დიდტანიანი ადამიანები ხომ უფრო ხშირად კეთილმოსურნენი არიან.

ეთერქალმა ასანთი იპოვა და ლამპა აანთო. სიბნელე ნაწილობრივ გაიფანტა, მაგიდაზე ახორავებული თეფშები გამოაჩინა, სახეებზე ჩრდილ-ნათელი აათამაშა, ირგვლივ კი მრუმე კარავი გადმოგვემხო და კედლები ჩაინთქა.

დურუს ფართო და ლამაზი სახე დამახინჯდა, ბნელმა ჩრდილებმა ბოროტი ორაზროვნება შესძინა.

— უდროოდ წასულები უნდა მედღეგრძელებინა და, ალბათ, ამიტომ ჩამოწვა წყვდიადი! — თქვა პათეტიკურად. — იმათ სახელებს რა ჩამოთვლის, ვინც გული გვატკინა, მაგრამ მე დავინწყებ იმ პირველი და დაუვინყარი სახელით — კეკე...

ჩემი უპირველესი ტკივილიც ხომ კეკე იყო. იგი მე შევექმენი, რუდუნებითა და სიყვარულით აღვზარდე. მერე მოულოდნელად არსებობის ბნელ ლაბირინთებში დავკარგე. ახლა, ამ სუფრაზე მომეჩვენა, რომ კეკე კვლავ ჩვენთანაა, მისი სული თავს დაგვტრიალებს და გვლოცავს.

ხმადაბლა ვიკითხე:

— კეკეს შვილი ხომ დარჩა?

მდუმარება ჩამოწვა. ყველა ლესტამბეს მიაჩერდა, იგი კი თეფშზე დახრილიყო და მონდომებით ატრიალებდა შავად მზინავ ზეთისხილს.

— ქრისტეშია... — თქვა მცირე დუმილის შემდეგ. — მამაჩემს თავი რომ არ მოეკლა, კეკეს ნაშიერს არავინ დაუთმობდა თოდუებს! ჩვენ თავზარდაცემულნი ვიყავით... კეკე, მერე ბიკენტი... დედა ავად გახდა, ნატაშას ფეხმძიმობამაც მოგვისწრო, მეც ხომ შვილს ველოდებოდი... იმ დედაბერმა, ეფრომ კი თავისი გაიტანა — ქრისტეშია შეარქვა...

საკუთარს ელოდებოდა და მართალი თოდუას ნაბიჭვარი შეიძულა. მართალი ციხეში იჯდა, უდღეური ჩვილი ამიტომ შეატოვეს ეფროს, იფიქრეს, დიდხანს მაინც ვერ იცოცხლებსო. შეუძლებელი შეძლო დაჩაჩანაკებულმა დედაბერმა... ქრისტეშია თოდუა კაცად გაზარდა...

საკუთარი ნაბიჭვარი? ისიც ბიჭი!

ბედისწერაა ყველაფერი!

— უცნაურია, უცნაური! — თავი უკმაყოფილოდ გაიქნია რაიონული მასშტაბის ყოვლისმცოდნე ექიმმა ბულისკერიამ.

რა იყო უცნაური? მელოგინე ქალი დროზე ადრე და ზომაზე მეტად რომ იტანჯებოდა? ან ის, რომ ნაყოფი ხან თავს

მოიმკვდარუნებდა, ხან კი ისე იქცეოდა, თითქოს დედის საშო სათარემოდ და საჯიჯგნად მისცესო?

ცისანა ღონეს არ აკლებდა სტუმარს, მუდამ პიტიკინა თეთრეულში ეწვინა, ნუგბარ-ნუგბარი საჭმელებით კვებავდა, მოსაფერებელი სიტყვებით უნანავებდა... ნამდვილი დიასახლისი დადგა ცისანა, დარბაისელი და ოჯახის მოყვარე. დურუს გული, ამის შემხედვარე, სიამაყით ივსებოდა, თუმცა ხანდახან ცისანას მნიფე ატმისფერი ლოყებიდან მზერა ნატაშას გაცრეცილ, სლავი მზეთუნახავის ნაკვთებზე გადაენაცვლებოდა და უნებლიე ოხვრა აღმოხდებოდა... ფეხმძიმეც ლამაზი იყო ეს ოხერი! ფიქრთა მდინარებაში დურუს ზოგჯერ შეეპარებოდა უთქმელი აზრი, თუ „სეკრეტნი“ ბინაზეა ლაპარაკი, ლესტამბეზე მოხდენილი ჯეელი ხომ ვარ და ვარო... ეს ნაადრევი ფიქრი მომავალი სამზადისის ბუნდოვანი მაუნყებელი იყო, ჯერჯერობით კი, როცა თავისი თანამეცხედრის ძვალმაგარ სხეულს ეჯაჯგურებოდა, წარმოსახვაში რუსეთის ქორფა ასული წამოუტივტივდებოდა და უნებლიე კვნესა დასცდებოდა, რისი შინაარსიც, ბუნებრივია, ოჯახზე და ქმარზე თავგადადებულ ცისანას ვერ ამოეკითხა.

არადა, მასშიც უკვე ბჟუტავდა ახალი სიცოცხლის სუსტი ლამპარი! ცისანაშიც ჩასახულიყო მომავალი, ბედნიერი სამყაროს მაცხოვრებელი.

— კომუნიზმის მოქალაქე! — იტყოდა დურუ, რადგან დარწმუნებული იყო, ოცი-ოცდაათი წლის შემდეგ მართლაც კომუნიზმში ამოყოფდნენ თავს.

„კომუნიზმის მოქალაქე“ გახდებოდა, ალბათ, ნატაშას ნაბუშარიც, რა თქმა უნდა, სააქაოს თუ შეენყობოდა... ოქროსფერი შემოდგომა იდგა მერეთში. სიცვიების მოახლოება იგრძნობოდა, მაგრამ ჯერჯერობით ცა გადასარკულიყო და მზე სასიამოვნოდ აცხუნებდა. მოილია ლელვი და ყურძენი, აქა-იქ ტოტებს შერჩენოდა ბია და ზღმარტლი, ყვითლად მწიფდებოდა ხურმა... ნატაშა მეშვიდე თვეში იდგა და არავინ ფიქრობდა, ბავშვი რომ უდროოდ დაიძვრებოდა. ცისანამ ქმარს სამსახურში დაურეკა, იტანჯება და რა ვუყო, ხელებში არ ჩამაკვდესო. დურუს სტუმარი ჰყავდა თბილისიდან, თავისი კბი-

ლა ნომენკლატურულ-კომკავშირული ლანირაკი, რესტორანში უპირებდა დაპატიჟებას... ლესტამბეს დაურეკა. ამან, მეც თათბირზე ვარო და ბულისკერიას შეეხმინა, მე ვიცი და შენი პატივისცემა, ქალი ჩემი კი არა, მთელი მერეთის სტუმარია და თავი არ უნდა შევირცხვინოთო. ამას ვითომ ხუმრობით ლაპარაკობდა, გული კი საგულეს არა ჰქონდა. ბულისკერიამ სასწრაფო გააგზავნა, კარგი გინეკოლოგი გააყოლა.

ცისანა პარმალთან დახვდა ექიმს, მღელვარებისაგან თითებს იმტვრევდა.

— არ ვიცი, როგორ მოვიქცე, ტკივილებისაგან ჭერს ასკდება!

ექიმმა დახედა და, არიქა, სასწრაფოშიო, იყვირა.

სააკაცით ჩაარბენინეს სასწრაფო მანქანაში. სამშობიარო განყოფილებაში თვით ბულისკერია დახვდა. მელოგინის ტანჯვას ჩვეულნი იყვნენ, მაგრამ წყალი ადრე დაიღვარა, იქნებ ნაყოფი ცოცხალი აღარააო, ერთმანეთს გადაურჩურჩულეს...

ლესტამბემ გუნებაში შეიგინა, ერთი მაგისი ისტერიკიანი დედაცო... ეტყობა, თვითონაც ვერ განესაზღვრა საკუთარ გულისთქმათა სიღრმე. თათბირზე ყურადღება დაეფანტა, სიტყვებს ვერ იგებდა, რაც სხვებმაც შეამჩნიეს, რა გჭირს, რა გტკივაო... ამან კოლეგებს ვერაფერი აუხსნა, მოიბოდიშა და თავქუდმოგლეჯილი გამოიქცა.

სამშობიაროს კართან ცისანა დახვდა, სახე წამოწებოდა, თურმე მეკარე დედაკაცს წაეკინკლავა. ვერაფერი გამიგიაო, შესჩივლა ლესტამბეს, თითქოს აუღებელი ციხესიმაგრე იყოს, პირში წყალჩაგუბებულნი დადიან და შეკითხვებზე აღარც მპასუხობენო. მაგათ ათ შეკითხვას ერთი მანეთიანი ურჩევნიათო, გაათვითცნობიერა ლესტამბემ, თუმცა თვითონ ჯიბეში კი არ იკრა ხელი, ისე დაუცაცხანა, ისე შეჰღრინა, მეკარეს ფერი ეცვალა და კოჭლობით წაჩლახუნდა, უკან მობრუნებულმა კი ამბის მაგიერ თვით ბულისკერია მოიყვანა... ომგადახდილსა ჰგავდა ექიმი ბულისკერია.

— გადარჩა... დედა! — ჩაიბურტყუნა ამჯერად და ლესტამბეს ისე შეხედა, თითქოს მისგან დამსახურებულ სილაქებს მოელოდა.

ლესტამბემ ენა გადაყლაპა, მომლოდინედ შეჰყურებდა. ცისანაც გამტკნარებული იდგა, მერე ხელი ხელს შემოჰკრა:

— მთავარია, გენაცვალე, დედა რომ გადარჩა! ახალ-გაზრდები არიან, შვილს კიდევ გააჩენენ... — უცებ შემინებულმა შეწყვიტა ეს ტირადა, თან ხელები მუცელზე შემოიწყო, ჩემს წიაღში ჩასახული შემთხვევით არ დავთარსოო.

ბულისკერიამ ცისანას მოუბოდიშა, ლესტამბეს მკლავზე ხელი გამოსდო და განზე გაიყვანა.

— ბევრი სისხლი დაკარგა, ვილენ ჩემო, რეზუს უარყოფითი აღმოაჩნდა, თანაც პირველი ჯგუფისა. დონორი ძლივს ვიპოვეთ, ხომ იცი, ვერავის დააძალე... ადამიანის გადარჩენა ჩვენი ზნეობრივი მოვალეობაა და, იცი, ვინ გამოავლინა ნამდვილად მაღალი ზნეობა? ტუჩია ძიგუა გამოგვეცხადა, ასე გვითხრა, ექიმო, სისხლი იმდენი მაქვს, ლამისაა ძარღვები დამასკდესო... ცოდნია თურმე, რა სისხლიც ჰქონდა, ციხეში დამჭრეს და იმ დროს შემომონმესო... კი ბაქიბუქობდა, მაგრამ გული წაუვიდა. ეს, ხომ იცით, ძლიერ ადამიანებსაც მოსდით. ჰმ, ტუჩია ძიგუა... იცი, ვილენ ჩემო, ეს რალაც უჩვეულო იყო, ჩემს პრაქტიკაში ასეთი შემთხვევა... ჰმ, ჩემს პრაქტიკაში კი არა, მეცნიერების პრაქტიკაში...

— რას გულისხმობთ? — მოთმინება დაეკარგა ლესტამბეს.

— დედა გადავარჩინეთ... ჰმ, ჩვენი დროული ჩარევა რომ არა, ნაყოფი მოკლავდა...

— მოკლავდა?

— ჰო! ნაყოფს, წარმოიდგინე, პატარა მხეცუნას თავი ჰქონდა, მტაცებლის კბილები, იგი შიგნიდან გამოჭამდა დედას!

— ექიმო, ავად ხომ არ ხართ? — უპეები დაუნვრილდა ლესტამბეს. — იქნებ გადაიღალეთ?.. ან იქნებ... — ეჭვი გაკრთა მის მზერაში. — იქნებ ჩვილი ხელებში ჩაგაკვდათ და იმიტომ იგონებთ!

— ნეტავი ვიგონებდე! — მხრები აიჩეჩა ბულისკერიამ.

— ეჭვები რომ გაგიფანტო, ვილენ ჩემო, იძულებული გავხდე-

ბი, ნაყოფი გაჩვენო... ოღონდ გაუძლებ კი?.. თანაც ამისი გახმაურება...

— ჰო, დავხედავ! — ოდნავ მოლბა ლესტამბე, ცნობის-მოყვარეობამ შეიპყრო და ცისანას მიუბრუნდა: — შენგან და შენი ქმრისაგან უზომოდ ვარ დავალებული. აგერ, ამხანაგ ექიმს ვთხოვ, თეთრი ხალათი მოგცენ. ნატამას ააკითხე, დაანყნარე, ალბათ, გაგიჟებულა... მე კი აქ რალაცებს გავარკვევ!

ბულისკერიამ ექთანს ორი ხალათი მოატანინა. ერთი ცისანამ გადაიცვა და ექთანი პალატისაკენ წაუძღვა. მეორე ლესტამბემ მხარზე მოიხურა და ის და ექიმი სარდაფში ჩავიდნენ. ჩაბნელებული და ცივი დერეფნით იარეს. აქ ნესტისა და წამლის სუნი იდგა და ლესტამბეს გულს აზიდებდა. თავი სიზმარში ეგონა ისევე, როგორც ადრე, სიზმრის ლიფტში გადავარდნილი, ჭაში რომ მიქროდა, ფსკერზე კი ვირთხის წყვილი თვალი ბზინავდა.

დერეფნის ბოლოს რკინის კარი ზერელედ იყო მიხურული. ჟანგისაგან დეფორმაცია მიეღო და ჩარჩოში ვერ ჯდებოდა. ბულისკერიამ გამოსწია, კარი უშნო ჟღერიალით დამორჩილდა, თან ქვის იატაკი დაფხაჭნა.

ოთახს სუსტი, მონითალო ნათურა ანათებდა. რამდენიმე დამტვერილი მაგიდა იდგა, ერთიც დიდი, საოპერაციო.

„მკვდრებს ფატრავენ!“ — ზიზლით გაიფიქრა ლესტამბემ, თუმცა ამ ზიზლს რალაც სუსტი სიტკბოებაც ახლდა, როგორც შორეულისა და სიყრმისდროინდელის გამოძახილი. ჰაერი თითქოს შედედებულიყო, საყასბოს სუნს დაემძიმებინა...

ბულისკერია საოპერაციო მაგიდასთან გაჩერდა.

— აგერ! — მის მზერაში დაღლილობა იკითხებოდა.

მაგიდაზე მძორი ეგდო, სიდიდით ჩვილისოდენა, მაგრამ ეს არ იყო ადამიანის ნაშიერი... სველი ბენვი მოსავდა, პატარა კუდიც მოუჩანდა. ცხვირ-პირი წანვეტებული ჰქონდა, ღიად დარჩენილ პირში მტაცებლის ორრიგი კბილი ჩამწკრივებოდა.

ლესტამბეს ჟრუანტელმა დაუარა, თავზარდაცემული ფეხზე ძლივს იდგა.

— არა! — სასონარკვეთით წამოიძახა. — არა! რატომ, რატომ მატყუებთ?!

— სამწუხაროდ, ეს დაიბადა! — ცივად თქვა ბულისკერიამ.

— ეს ხომ ვირთხაა! ეს არ არის ჩემი შვილი!.. ექიმო, რანაირად უნდა მომხდარიყო?

— რთულია ბუნების კანონზომიერებანი! — ფლეგმატურად დაასკვნა ბულისკერიამ.

— ეს შეუძლებელია, შეუძლებელია! — ამოიხავლა ლესტამბემ.

ბულისკერიამ მხარზე ხელი მოჭხვია და ოთახიდან გაიყვანა.

ლესტამბე მთლად მოირღვა, ძლივს მოდიოდა, ტიროდა და გაუგებარ სიტყვებს ლულულულებდა:

— ეს შეუძლებელია!.. არა და არა!.. ვირთხავ, შენ საიდან შემომიძვერი? იმან ქრისტეშია დაბადა, მე კი ვირთხა?.. იმისი ღვინი ვატირე! ვინ გამაჩინა ამ ქვეყანაზე, ვინ მომიგონა? ღმერთმა თუ ზურგი შემაქცია, მაშინ ეშმაკს შევეკვრები და შურს ვიძიებ!.. მე ნაღმი ვარ, ექიმო, ვილაცის ხელში სათამაშოდ გადავიქეცი, ვილაცა წერას აუტანია და ჩემით ერთობა, მაგრამ დრო მოვა, ავფეთქდები და იმ ჩემს გამამწარებელს ერთიანად ვაზღვევინებ... ვირთხა?.. ასე რატომ დამცინე ღმერთო, რატომ გამიმეტე...

ეზოში გამოაღწია და ცისანა დაინახა. გონს მოეგო, თვალები ცხვირსახოცით ამოიმშრალა და უკვე დამშვიდებულმა ჰკითხა:

— ნატაშას ელაპარაკე?

— სძინავს, არ გავაღვიძებინე! ჩვილი ნახე?

— ვნახე! — ამოიხვნეშა ლესტამბემ. — სამკილოგრამიანი ბუთხუზა ბიჭი იყო, მაგრამ რას ვიზამთ! — ხელები უსასოოდ გაშალა.

შინ მიდიოდა და ფიქრობდა: „ტუჩია ძიგუამ, კანონიერმა ქურდმა სისხლი გაიღო და სიკვდილს გადაარჩინა... ყოჩაღ, ტუჩია, მაგარი ბიჭი ყოფილხარ, ამ გულკეთილობას სიკვდილამდე არ დაგივინყებ... ყოჩაღ, ძმაო! ცოტა გონს მოვალ, დავწყნარდები და ხვალ-ზეგ ვიმუშაიფოთ ამ თემაზე ძმურად...“

ხვალ-ზეგ, უფრო სწორად, მესამე დღეს, ტუჩია ძიგუა, კანონიერი ქურდი, ანონიმური „დანოსის“ საფუძველზე მილიციამ აიყვანა და იქ გაამწესა, სადაც ჯერ არს...

ნატაშამ გამოიღვიძა და უჩვეულო ამჩატება იგრძნო. გარეთ დარი იდგა. ცა წმინდა, შეურყვნილი სილურჯით შეფერილიყო, კაბადონზე ერთადერთი, თეთრი და ფუმფულა ღრუბლის ქულა ეკიდა... ნატაშაც განწმენდილად და სუფთად გრძნობდა თავს. იგი განთავისუფლდა ჭუჭყისა და ბინისაგან. მისი ახალგაზრდულად ჯანსაღი სხეული დატოვა ტკივილმა, მისი სული განერიდა ბნელ ლანდებს, მისი მწუხარება დაიძლია... თითქოს გუშინდა დაიბადა და ის, რაც აქამდე გადახდენოდა, სხვისი ცხოვრების ნაწილი იყო... არ არსებობდა გულაგში გატარებული ბავშვობა, არ არსებობდა მამილო, არ არსებობდა ლესტამბე თოლორაია, ბინიერი ფეხმძიმობა და სასჯელი — მკვდარი ნაყოფი...

ჩაფიქრდა... ნუთუ ძველი ყოფიდან ვერაფერს წამოიღებდა მომავლის გზაზე? იმ ბნელ ლაბირინთშიც ხომ აღწევდა ხოლმე მზის შუქი, ჰქონდა მხიარულებისა და სიყვარულის წუთები. მისი მამილო იქნებ სხვისთვის „შკაფი“ და „სიკვდილი“ იყო, ნატაშასთვის კი — „დათუჩი“ და „ბამბურა“... ახლა ის ციხეშია, სასჯელს იხდის დანაშაულისთვის. „უდანაშაულონი ციხეში არ სხედან!“ — ეს მამილოს სიტყვებია... მამილოდან აქ, მერეთში გადმოინაცვლა. არც მოსკოვში ყოლია მეგობრები, მაგრამ იქნებ ეს მისი ბრალიცაა, აქაც ხომ ვერ შეიძინა ვერავინ... აგერ ლოყებლაჟლაჟა, ბარაქიანი ცისანა და მისი ქმარი დურუ... თან გადაჰყვენენ, პატივისცემის ყველა ზღვარი გადალახეს... ნეტავი რისთვის ირჯებიან ასე? ებრალებათ და იმიტომ? იქნებ სხვა აზრი დევს იმ მამამებლურ კრუტუნში, ცისანას რომ აღმოხდება, ან იქნებ ამოცანის გასაღები დურუს თვალებშია, რომელიც ხანდახან ისე მიაცივდება, თით-

ქოს ტანზე ხდიდეს... აგერ ტუჩია ძიგუა!.. რა უცნაური გვარ-სახელია! ძლივს დაიმახსოვრა... შავთვალწარბა, მომხიბლავი ჯიგიტი! ესეც ცხოვრებისეული პარადოქსია, სხვებზე მეტი სულგრძელობა და ვაჟკაცობა ქურდმა გამოავლინა. იმ დროს, როცა ნატაშას სისხლი და, მასთან ერთად, სიცოცხლე ტოვებდა, ტუჩიამ უშურველად გაუხსნა თავისი ძარღვები, მისი სხეულიდან ნატაშას სხეულში სიცოცხლე გადადინდა... მადლობელი იყო გადარჩენისათვის. ელოდა თავის მხსნელს, რათა მადლობა ეთქვა, მაგრამ ორი კვირა გავიდა და ტუჩია არ გამოჩნდა... რა უცნაურია ადამიანის ბედისწერა! მისი ბავშვობა ქურდებს შორის დაიწყო და ცხოვრების უმძიმეს წუთშიც მის გვერდით ქურდი აღმოჩნდა. ტუჩია ძიგუა ქარმა მოიყვანა და, ეტყობა, ქარმა ნაიყვანა... გუშინ აქ იყო, დღეს კი იქნებ ციმბირის სივრცეებისაკენ მიემართება და, ვინ იცის, მისი ახალგაზრდული სიცოცხლე რომელ ყინულეთში ჩაიმარხება...

ნატაშას ფიქრი ციმბირის დიდი ტრაქტისაკენ გასრიალდა და გული უცნაურად შეუხტა... რა იყო, რა მოხდა? ნუთუ ის დაბინდული, მტვრითა და ღორღით სავსე კარიერები გაახსენდა, სადაც თვით ბუნება კლავდა ბედნიერების შესაძლებლობას... „ბებერო ტურავ!“ — ეს სიტყვები ამოტივტივდა ნატაშას გონებაში და გული ამან აუთრთოლა. „ტურა“, რა თქმა უნდა, მოფერებით ითქმოდა, სინამდვილეში კი იგი ჰგავდა სახელმძღვანელოში ჩახატულ ანტონ ჩეხოვს... „ბებერი“? კი იყო ბებერი, მამის ტოლა კაცი, მაგრამ ნატაშას გზაზე არსად შეხვედრია სხვა ადამიანი, ვისი სულის წიაღში ამდენი სინათლე ენთო...

ოთახი მზის სხივებით აივსო. ნატაშამ მეზობლებს გახედა. მის გარდა კიდევ სამი ქალი იწვა პალატაში, სამი ბედნიერი დედა, ერთს ვაჟიშვილი ჰყავდა, ორს — ქალიშვილები. ცოტა ხანში კარი გაიღებოდა და დედებს თავიანთ პანია ჩვილებს მოუყვანდნენ ძუძუს მოსაწოვებლად. ნატაშასაც ედგა რძე ძუძუში, თვალზე ცრემლმორეული შეენაცვლებოდა ხოლმე სხვა დედებს...

ლოგინზე წამოჯდა, ზამბარამ დაიჭრაჭუნა. რაკი ერთმა გაიღვიძა, სხვა დედებმაც წამოყვეს თავი, მოიკითხეს ერთმა-

ნეთი. ნატაშას ეფერებოდნენ უფრო, საალერსო, გამამხნეველ სიტყვებს ეუბნებოდნენ, თვითონ ბედნიერებს შვილდალუპული ებრალებოდათ. თუმცა ამ მოფერებას მსჯავრის კილოც ახლდა, რადგან ამათთვის რუსის ეს ქალი დიდად არ გამოირჩეოდა იმათაგან, ვინაც თბილ ქვეყანაში დროის სატარებლად ჩამოეხეტება და ფეხმძიმობას ისე აიკიდებს, თვითონაც ვერ გაურკვევია, ვინაა ბავშვის მამა. „მეც ასეთი ვარ, — სევდიანად ფიქრობდა ნატაშა, — წესიერად არც კი ვიცი, ვინაა ბავშვის მამა... ამიტომაც დავისაჯე, ღმერთმა წამართვა!“

კარი დაუკაკუნებლად გაიღო. მხიარული მოკითხვებით შემოვიდნენ ექთნები, დედებს თავიანთი პანანუნები ჩამოურიგეს. გაისმა საალერსო სიტყვები, აღტაცებული წამოძახილები, უცნობი ენის ადვილად მისახვედრი, მოსაფერებელი ბგერები...

გულმოკლული ნატაშა იჯდა თავისთვის და აუჩქარებლად იცვამდა.

ექიმი ბულისკერია შემოვიდა, საერთო სალამი თქვა, ჩამოუარა ქალებს, ბავშვებს დახედა, მერე ნატაშას მიაჩერდა:

— **Hy-c!** ერთმანეთს დღეს ვემშვიდობებით! ჩაიცვით, მეგობრებს გამოემშვიდობეთ და ძირს ჩაბრძანდით, მისალებში გეგიები გელოდებიან!

ისევე გეგიები! ნეტავი რა ვალი აძევთ ნატაშასი?.. ანდა ლესტამბესი?

ნატაშამ ჩაიცვა, მონესრიგდა... მორცხვად ჩამოუარა თავის ახალ ნაცნობებს, თოთო ბავშვებს მოეფერა — „**kakaya прелест!**“ დაავლო ხელი ფუთას და დანაღვლიანებული წამოვიდა.

ცისანამ ნაძალადევი მხიარულებით მოიკითხა, მანქანა გველოდებო, აცნობა. ნატაშამ, გმადლობთ, არ მინდა, ზედმეტად შეგანუხოთო, თუმცა არ იცოდა, სხვაგან სად წასულიყო. რა შენუხებაა, ჩვენ ხომ შინაურები ვართო, — ცისანამ მიუგო.

მანქანაში დურუ დახვდა (ეს სიმამრის „პოხედა“ გახლდათ და დურუმ სულ ახლახან ისწავლა ტარება), თვალი ხარბად შეავლო ნატაშას. ქალს დედობრივი სისავსე შერჩენოდა,

თუმცა ამასწინანდელი ფეხმძიმობის კვალი თითქმის არ ეტყობოდა. ნატაშამ კაცის მზერა დაიჭირა, არ ესიამოვნა, თავი ცივად დაუქნია.

— მძიმე დღეები გადაგხდა, გეთაყვა, ჩვენთან სწრაფად მოკეთდები! — აჭიკჭიკდა ცისანა. — დაისვენებ, ნერვებს დაინყნარებ...

— ტუჩია დზიგუამ სისხლი გადამისხა, იმან გადამარჩინა! — მოჭრით თქვა ნატაშამ. — ვერ გამიგია, მერე სად გაქრა!

ამ სიტყვებში გარკვეული ქვეტექსტი იგულისხმებოდა, რასაც ცისანა ვერ მიუხვდა, მაგრამ დურუმ კი ამოიკითხა და ოდნავ გაღიზიანებული შეეპასუხა:

— ქურდის გზა ერთია — ციხე!

— ციხე?

— ჰო, აიყვანეს და, რამდენადაც ვიცი, აქაურობას მოაშორეს!

ნატაშამ სიტყვა გადაყლაპა, ერთხანს დუმდა.

დურუმ მანქანა აამუშავა, ფრთხილად დაძრა. ჯერაც ეშინოდა. სხვა მანქანას რომ გადაეყრებოდა, მარჯვნივ ისე გადაინევდა, ლამისაა, გზისპირა თხრილში გადავარდნილიყო.

— ბერი ზაქარაია თუ გაგიგონიათ? — იკითხა უცებ ნატაშამ.

— ზაქარაია? — გაუკვირდა დურუს. — შენ საიდან იცნობ?

— ისე, შემხვედრია! საავადმყოფოში ვიკითხე და არავინ იცოდა...

— მუზეუმის დირექტორი რომ იყო?

— კი, მგონი დირექტორი იყო!

— ძველ ბარაკებში ჰქონდა ბინა, აგერ, გზად ჩავუვლით!

— ძალიან დამავალებთ, თუ წუთით გამიჩერებთ! მინდა, გავიკითხო!

დურუმ მხრები აიჩეჩა, უარი არ უთქვამს. არც ცისანას ამოუღია ხმა, ლესტამბემ თუ გააცნო ბერიო, გაიფიქრა.

დიდი დრო გავიდა, რაც დურუს და ცისანას ბერი ზაქარაია არ ენახათ. მათი ბავშვობის ხანაში ბერი ქალაქში გამორჩეული კაცი იყო, თითოთ საჩვენებელი, მთავრობასაც უყვარდა და მოქალაქეებსაც, მაგრამ, ეტყობა, წმინდანი არავინაა

ამ ცისქვეშეთში, სტაცეს ხელი და ციმბირის გზას გაუყენეს. მაშინ ქალაქში უამრავი ქორი დატრიალდა, ზოგი ჯაშუშობას აბრალებდა, ზოგი მექრთამეობას, ზოგი ანტიკომუნისტობას, კაცის კვლას და კიდევ რაგინდარას... ვის რა ფანტაზია ჰქონდა, ისე სჯიდა ბერის საქმეს... რამდენიმე წელი საკმარისი აღმოჩნდა, დავიწყების ნიაგმა წაიღო მისი სახელი...

დიდი ბელადის სიკვდილის შემდეგ, პატიმართა პირველი ნაკადი რომ გამოუშვეს, მატარებელმა ავადმყოფი და მოტეხილი ბერი ჩამოიყვანა. თურმე მის ოთახში რომელიღაც ბითურული დანესებულემა შეესახლებინათ და დარჩა ბერი უთავმესაფროდ. სიცხიანი კაცი ეფრო თოდუამ შეიფარა, მოუარა, ფეხზე დააყენა. ამასობაში მართალი თოდუამ რაიკომსა და რაიალმასკომში ირბინა, მაღალ ინსტანციებში საჩივრით იმუქრებოდა და ბერის რის ვაი-ვაგლახით დაუბრუნეს თავისი ოთახი თავგებითა და ტარაკნებით სავსე ჩაუამულ ბარაკში.

ამ ამბებს გზა-გზა იხსენებდა დურუ, ოღონდ დანამდვილებით არ იცოდა, კიდევ ცოცხლებში თუ იყო ბერი ზაქარაია...

ნესტიტ ჩაშავებული ბარაკი გრძლად განოლილიყო დაბალ ბოძებზე. ყავარს ალაგ-ალაგ ხავსი მოსდებოდა. ეზო-გარემო ნარეკალსა და კატაბალახს დაეპყრო. ეზოს შუაგულში, საერთო ჭასთან, ალბათ, სარეცხსაც რეცხავდნენ, ღორებისა და ქათმების სათარეშოც იქ იყო და მის ირგვლივ აზუნზულულ წუნწუნში ბალახს ვერ ეხარა.

ჭასთან რუსის დედაკაცი იდგა, ცხვირ-პირი დასიებული ჰქონდა, გასაგებია, რის გამო. ასეთებს კარგად იცნობდა დურუ. ადრე, დაოჯახებამდე ჩუმჩუმად ურისკია კიდევ ორასი გრამი ჭაჭის საფასურად. ახლა უკვე დარბაისელი კაცი ერქვა, ქალაქის მასშტაბის კომკავშირული მოღვაწე იყო და ეგეთებს აღარ კადრულობდა.

— ბერი თუ ცხოვრობს აქ, ზაქარაია? — მანქანიდან გასძახა.

დედაკაცმა თავი დაუქნია და ამ დროს წაიფორხილა, ჭის გვიმზე იმაგრებდა აქამდე თავს.

— შეხე, დილიდანვე როგორ მოთავებულა! — უკმაყოფილოდ თქვა დურუმ და ნატაშას მიუბრუნდა: — რა ვქნათ?

— ვინახულოთ!
დურუ და ნატაშა გადმოვიდნენ, ცისანა მანქანაში დარჩა.
კიბის ფიცრები მომპალი იყო და ფრთხილად ავიდნენ.
დერეფანი ბნელი და ოღროჩოღრო აღმოჩნდა, იატაკის
ფიცრებიც ლპებოდა.

— დასანგრევი! — მობოდიშებასავით გამოუვიდა დუ-
რუს და ყასიდად დაუმატა: — რაიკომში საკითხს დავსვამ...

რატომაც არა! კომკავშირულ ინიციატივად ჩაუთვლიან.
ასეთ სანაგვეში ადამიანი არც უნდა ცხოვრობდეს, თუმცა ამ
სოროს ისინი შეჰკედლებიან, ვისაც ადამიანად ვერც ჩათვ-
ლი. ნორმალური ბინის ღირსნი ისინი არ არიან, მაგრამ ქუჩაში
მაინც ვერ გაყრი. „ამათ რომ ბინები დაურიგო, დაყიდიან და
არაყში გახარჯავენ!“ — ფიქრობდა თავისთვის.

ერთგან კარზე წარწერას წააწყდნენ, თეთრ ქალღმრთელ
ლამაზი ქართული კალიგრაფიით ეწერა: „ბერი ზაქარაია“.

დურუმ თამამად დააკაკუნა.

მცირე ხანს ჩამიჩუმი არ ისმოდა, მერე რაღაც გაფაჩუნდა,
ალბათ, საწოლი შეინძრა, ვილაცამ ხანგრძლივად, გაჭირვებით
ამოახველა და ჩახლეჩილი, განამებული ხმით გამოსძახა:

— კარი ღიაა!

დურუმ შეაღო, ნატაშას წარუძღვა.

ეს იყო მარტოხელა კაცის ოთახი, ადრე იქნებ კარგად
მოვლილი (რუდუნებით გაკეთებული ნიგნის თაროები, კოხტა
მაგიდა და სკამები, ლამაზად მოჩუქურთმებული კარადა...),
მაგრამ ამ ოთახის მდგმურს ახლა ან ძალა არ ერჩოდა, ან სურ-
ვილი აღარა ჰქონდა და ყოველივეს მტვერი დასდებოდა,
ოთახში თავის სუნი დაგუბებულიყო.

მაღალი ბალიშიდან თავი ასწია ასაკოვანმა კაცმა. თითქ-
მის გამელოტებულიყო, რაც შერჩა, ერთიანად გასჭაღარავებო-
და. პირზე ბანჯგვლი მოსდებოდა, ხელი ჩაქვნია და აღარ იპარ-
სავდა. ნაცნობი, ლმობიერი თვალები მოაპყრო სტუმრებს.

— მე დურუ გეგია ვარ, პატივცემულო, კომკავშირის
მდივანი, გაგონილი გექნებათ, ალბათ! — განუცხადა დურუმ.
— აგერ, უცხო სტუმარი მოვიყვანე!

— დურუ? ჰო, გიცანი! — დაბნეულად შეეპასუხა ბერი.

— ბოდიში, სტუმარი ღვთისაა, მაგრამ ავად გავხდი რაღაც და

თვითონაც ხედავ, რა დღეში ვარ... სტუმარი? ვინ უცხო სტუ-
მარი?

შეჰყურებდა ნატაშას და ოთახის ბინდში ვერ გაერკვია,
ვინ იყო. სახეზე მოუთმენლობა და ეჭვი გამოეხატა.

— ვინ სტუმარი, კაცო? შემარცხვინე, დურუ, გენაცვა-
ლე, უცხო ადამიანი შემომიყვანე ამ ჩემს სოროში?

— თვითონ ამიჩემა და... — უდარდელად შეეპასუხა
დურუ, მასპინძლის დაბნეულობა ართობდა.

ნატაშამ წინ გამოიარა, საწოლის კიდეზე ჩამოუჯდა და
ხმადაბლა უთხრა:

— ვერ მიცანი, ბებერო ტურავ?

ბერის პირკატა ეცა, თვალებდაჭყეტილი შეჰყურებდა
ქალს. უცებ ხველება აუტყდა. დიდხანს, წვალეებით ახველებ-
და. ბალიშიდან ჭუჭყიანი პირსახოცი გამოაძვრინა, პირზე
აიფარა... თვალზე ცრემლი მოაწვა, თან ცალი ხელით სტუ-
მარს ანიშნებდა, იქით გადაჯექიო... პირსახოცზე სისხლიანი
ლაქა გაჩნდა...

ღონედალეული ბერი ზურგით ბალიშს მიეყრდნო და
ამოილულულა:

— ნატაშენკა!

— ჰო, მე ვარ! გეგონა, ვერ მოგაგნებდი? — ნატაშასაც
თვალზე ცრემლი მოადგა. — როგორ დაუჩაგრინარ მარტო-
ობას და ავადმყოფობას, ნუ გეშინია, აგერა ვარ, ამოგიყვან
მაგ უფსკრულიდან!

— არა, არა! — სასონარკვეთით ამოიგმინა ბერიმ. —
ჩემი საქმე წასულია, ეტყობა, რაც მეკუთვნოდა, იმაზე მეტს
შევრჩი ამ წუთისოფელს! შენ კი ახალგაზრდა და ლამაზი ხარ,
შენს გზას ენე!

— მაგდებ? — ნატაშამ ხელები მხრებზე დაადო, პირისა-
ხე ახლოს მიუტანა. — მე არ მეშინია შენი ავადმყოფობისა და
შენი სიბერის!.. შენ მარტო ხარ, მეც მარტო ვარ... რომც მოინ-
დომო, მაინც ვერ გამაგდებ!

— ნატაშენკა... — ბერის ღონე არ შერჩა, შტერივით აყუ-
დებულ დურუს ახედა. — უთხარი, გენაცვალე, ამ შენს სტუ-
მარს, ჩემთან დარჩენა, ხომ გესმის, საშიშია.

— ნატაშა, თუ შეიძლება, ერთ წუთით დაგელაპარაკო! — ქალისა და კაცის დიალოგმა დურუს ბევრი რამ უთხრა, მაგრამ საიდუმლოს ბოლომდე ვერ ჩასწვდა და ეს უბნედა თავგზას.

დერეფანში გაიპატიჟა ქალი, ცხარე ჩურჩულით ჰკითხა:

— რას ნიშნავს ეს?

— ეს ავადმყოფი კაცი ჩემი ახლობელია!

— გაგიჟდი? ხომ ხედავ, ჭლექიანია, მასთან რა უნდა აკეთო?

— Буду лечить и судно таскать! — მკვახედ შეეპასუხა ნატაშა, ხელი შეაშვებინა და ოთახში შებრუნდა.

დურუ ყოყმანით შეჰყვია, არ იცოდა, რანაირად მოქცეულიყო, ნატაშამ კი უკვე წყნარად სთხოვა:

— მანქანაში ჩემი ფუთაა, თუ არ დამზარდები, აქ მომიტანე!

— სტოპ, — ჩამესმა.

ეს ისევ იესე იყო, ჩემი ძვირფასი მკითხველი. სავარძლის უკან მედგა და პროტესტის ნიშნად ორივე ხელი აღეპყრო.

ჩემ გარდა აქამდე მას თითქმის ვერავინ ამჩნევდა, ახლა კი ყველამ გაკვირვებით შეხედა. ცისანამ პირი დაალო. დურუს და ლესტამბეს ღვინო ტვინში გასჯდომოდათ და თვალებს უაზროდ ახამხამებდნენ.

— ეს შეუძლებელია! — დამარცვლა იესემ.

— რა არის აქ, ბატონო იესე, შეუძლებელი? — ვიკითხე გაკვირვებულმა. — ის თუა ჩემი ბრალი, რომ იოლი გზა ვარჩიე, სამშობიაროდან ქალი პირდაპირ „ბებერ ტურას“ მივგვარე? ცხოვრებაში იმდენი უცნაურობანი ხდება, რომ ეს ყველაზე ნაკლები უცნაურობაა. თანაც გზადაგზა ხომ მივანიშნებდი, რატომ ენადა ნატაშას მაინცდამაინც მერეთის დალაშქრვა? იმიტომ, რომ აქ ცხოვრობდა მისი „ბებერი ტურა“! რა თქმა უნდა, რომელიმე ჩემი თანამოკალმე, უფრო ფართო ფანტაზიითა და ნიჭიერებით დაჯილდოებული, ვიდრე მე გახლავართ, აქედან უამრავ სვლას გამოიწვევდა და ორმოცდაათ თაბახს მაინც შეავსებდა. რად ღირს თუნდაც დურუ გეგიას ვნებებზე ყურადღების გამახვილება! ულაცოვით ატროკებული დურუ ჩრდილოეთის სიფრიფანა დედოფალს ვერაფერს უბედავს და

თავის ხანძარს საკუთარ ჯანმაცარ ცისანასთან აქრობს... ცისანას ეჭვიანობაზეც შემედლო გამეხურებინა... ოჰოჰო, ნავილოდა ინტრიგების გრიალი... მე კი, მაპატიეთ და, მოკლე გზა ვარჩიე, რადგან ვიცოდი, რა ვარიანტიც უნდა შემერჩია, ნატაშას გზა ბერი ზაქარაიას ბარაკამდე მაინც მივიდოდა...

— მე თქვენ წესიერი კაცი მეგონეთ! — ტრაგიკულად ამოიკვნესა იესემ. — პირველად ეჭვი მაშინ გამიჩნდა, როცა გულაგში პატარა გოგონა ხელში ჩაუგდეთ ამ ასაკოვან, ვითომდა წესიერ კაცს! იმას ხომ შვილად ეკუთვნოდა და გულში უკეთური ზრახვები არც უნდა დაჰბადებოდა. ეს დანაშაული თქვენ კიდევ უფრო დაამძიმეთ, როცა ჭლექიან, ხრონც ბერიკაცთან ტოვებთ ასეთ ტურფა ქმნილებას!

— ვინაა, ბოლოს და ბოლოს, ეს ინტრიგანი, რას ჩამცივბია? — ვიკითხე გაგულისებულმა.

— მამაჩემი გახლავთ! — ზრდილობიანად შემახსენა თენგიზ დიხამინჯიამ, ცოტას სვამდა და ფხიზელიც იყო...

თავი მოვითოკე. იესე ნაწილობრივ მართალი იყო და იმიტომ. ტექსტს მეტი სიღრმე და დეტალიზება მოუხდებოდა. ისიც სათქმელია, ჯერ კიდევ ბევრი მქონდა მოსაყოლი, ხელნაწერის მოცულობას კი უსასრულოდ ვერ გავზრდიდი. სქელტანიანი წიგნები მოდაში არ არის და ვაითუ იესესნაირი მკითხველიც დამკარგოდა. ნატაშას ამბები იმიტომ მივაფუჩეჩე, დურუ გეგიასათვის მეტი დრო დამეთმო. ამოცანა მით უფრო მძიმე მეჩვენებოდა, რომ დურუს გზა სწორხაზოვანი და აღმავალი გახლდათ. მუდამ უმართლებდა დურუს, სამსახურშიც, ოჯახშიც... ძნელი და მოსაწყენია სწორხაზოვანი ამბების მოყოლა. მკითხველი რანაირად გინდა დააინტერესო ისეთი კაცის ცხოვრებით, რომელიც კიბეზე მუდამ აღმა აღის და ფეხი ერთხელაც არ დაუცდება. ასეთი სიუჟეტი იესესაც არ მოეწონება, ტურის ამბებუებს, მაგრამ სხვა რა გამოსავალია.

დურუმ ხომ ისეთ ეპოქაში იცხოვრა, ხუთწლეულებისა და დაფ-
დაფების გრიალის მეტი არაფერი რომ არ ხდებოდა.

ჭეშმარიტი კომუნისტი იყო! სწორედ ასეთ ადამიანებზე,
სკრუპულოზურად პატიოსან პიროვნებებზე იტყოდნენ, ნამ-
დვილი კომუნისტიაო, რაშიც ისიც იგულისხმებოდა, რომ ცო-
ტათი დარტყმულიცაა, რაკი იმდენად სჯერა მაღალი იდეალები-
სა, წინ დადებულ ოქროსაც ჯიბეში არ ჩაიდებს, უმაღლ ხაზი-
ნისკენ გააქანებსო... ერთ სანყალ პედაგოგს დაემართა ასე,
„ნამდვილ კომუნისტს“. ქუჩაში ფული იპოვა, მთელი ტომარა.
თურმე სამხედრო ნაწილის ხელფასი იყო. დამთვრალან ეს
ბედოვლათები, არაყს სვამდნენ მანქანის ძარაზე, მღეროდ-
ნენ, ღლაბუცობდნენ და ტომარა გადმოუვარდათ. რა უნდა
ექნა „ნამდვილ კომუნისტს“, შინ ხომ არ წაიღებდა? მოიგდო
ზურგზე და მილიციაში მიარბენინა. ეს რა არისო, პირი დააღეს.
ფული ვიპოვეო, აუხსნა. ალბათ, მოიპარე და ახლა შეგეშინ-
დაო, კარგადაც აგინეს, კარგადაც ბრეგვეს და ლამაზად გამო-
აპანლურეს. ის ფული, ცხადია, აორთქლდა და, „ნამდვილმა
კომუნისტმა“ ჩივილი რომ მოინდომა, არავინ დაუჯერა, გი-
ჟიაო და კინალამ ფსიქიატრთან გააქანეს.

ქრთამი?.. აჰ, აჰ, არა და არა! თავის დროზე ჩოქორომ
გააფრთხილა, ქრთამს არ გაეკაროო, თუმცა გაფრთხილება
რად უნდოდა, მისი იდეალები — მარქსი, ენგელსი, ლენინი,
საერთოდ, მსოფლიო პროლეტარიატის ბელადები ქრთამს
ხომ არ გაიკარებდნენ?

არა, ქრთამი არა, მაგრამ საყვარელი ბიჭი იყო, ბოთვერა,
ჯანიანი, მოქეიფე, ენამახვილი, მოსიყვარულე, ტაქტიანი...

აი, მაგალითად, ტაქტი ყველას როდი ჰყოფნის, ცხადია!

ერთ დროს გეგიების მეზობლად რაიკომის ახალი მდი-
ვანი ილარიონ ჭედია დასახლდა. ამხანაგი ილარიონი მერეთე-
ლი არ იყო, საკუთარი სახლი არ ჰქონდა და ქალაქის ბალანსზე
არსებულ ამ სახლს შეაფარა თავი. ამბობდნენ, ისეთი მკაცრი
კაცია, არათუ ქრთამი, პურ-მარილზე რომ დაჰპატიჟო, სამსა-
ხურს დაეთხოვებო... ბევრი რომ არ გავაგრძელო, წმინდანი
გახლდათ და მისმა გამოჩენამ მერეთის ელიტას ზაფრა დამა-
რთა, არავინ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო, არადა, მუხლის
კანკალის გარეშე მასთან კაბინეტში ვერავინ შედიოდა.

ილარიონი დილაუთენია მიდიოდა სამსახურში, გვიან
ლამით ბრუნდებოდა. ძალიანაც უნდოდა დურუმს, კეთილმე-
ზობლური ურთიერთობა დაემყარებინა ჭედებთან, მაგრამ
საამისო შემთხვევა არ მიეცა. რაიკომის მდივნის პირმშვე-
ნიერი მეუღლე ვენერა თავიდან უცხოობდა მეზობლებს, მერე
ცისანას გამოელაპარაკა, რაღაც კულინარული რჩევა ჰკითხა.
ცისანამ, ცხადია, არ დაიზარა და რჩევას საქმე მოაყოლა. ხა-
ჭაპური როგორ ცხვებოო თუ ჰკითხავდნენ, წუთში გემრიელ
ხაჭაპურებს დააცხობდა და მიურბენინებდა... კაია კაი მეზობ-
ლობა! მდივნის ოჯახში ორი გოგონა იზრდებოდა, ანცი, მოუს-
ვენარი ბავშვები. ვენერას წამოსცდა, საიდანაც ჩამოვედით,
იქ გოგონები მუსიკაზე დამიდიოდნენ, აქაც შევიყვანე, მა-
გრამ ჯერჯერობით სავარჯიშოდ პიანინო ვერ შეგვიძენიაო.
გეგიებს ჰქონდათ ახლად ნაყიდი პიანინო. ცისანამ გულმართ-
ლად შესთავაზა, იარონ ბავშვებმა ჩვენთან და ივარჯიშონ
რამდენიც უნდათო, რა უჭირს, აბა, რისი მეზობლები ვართო.
მორიდებული ქალი იყო ვენერა, ქმრისა ეშინოდა, მაგრამ და-
ყაბულდა. დაიწყეს გოგონებმა გეგიებთან სიარული. სალა-
მოობით დიდხანს ისმოდა გულისგამანვრილებელი „бабушка
козлика очень любила...“ სანამ გოგონები ვარჯიშობდნენ,
ცისანა და ვენერა სამზარეულოში ისხდნენ და ენას ილესავდ-
ნენ, ქალებს სალაპარაკოს რა დაუღევს. დურუმ კმაყოფილი
იყო, თუმცა ამ ურთიერთობას ჯერ ხეირი არაფერი მოჰყო-
ლია, მაგრამ ერთხელ ეღირსა ილარიონისაგან რაღაც მაღლო-
ბის მაგვარს. გაგანვალეს ხომ ჩემმა ეშმაკის ფეხებმა, — თქვა
და მეტი არაფერი, მაგრამ ესეც წინგადადგმული ნაბიჯი იყო.
იმდენს ახერხებდა, ნამდაუნუმ თვალეში ეჩხირებოდა,
იჩვევდა... საჭირო იყო თუ არა, რაიკომში ტრიალებდა, სწრაფი
და ფართო ნაბიჯებით დღეში ათჯერ მაინც აივლიდა კიბეს,
გაირბენდა დერეფნებს, ხან ერთ კარში შეეყოფდა ცხვირს, ხან
მეორეში, ისეთ ვინმესაც მოიკითხავდა, იმ წუთას იქ რომ არ
ეგულეობდა. სახეზე საქმიანი იერი ედო, ფუჭი საუბრისათვის
არავის უჩერდებოდა. ამიტომაც დაიგდო ენერგიული ორგანი-
ზატორის სახელი... შინიდან ისეთ დროს გადიოდა, როცა მდი-
ვანი მანქანაში ჯდებოდა. ილარიონმაც ისინდისა, მაინც ერთი

გზა გვაქვსო, და მანქანაში ჩაისვა. არავინ უწყის ამ მგზავრობის დროს ისეთი რა თაფლი ნაუცხო, რითი ასიამოვნა, მაგრამ იმ დილიდან მოყოლებოლი სამსახურში სულ მდივნის მანქანით მიემგზავრებოდა. ამას ზედ სალამოს შეხვედრებიც დაერთო, დურუც ხომ იმ დროს ბრუნდებოდა შინ, როცა ილარიონი. მერე ისეთი დღეც დადგა, როცა ილარიონმა შინ შეიწვია, ჩაი დავლიოთო. ვენერას კულინარული ნიჭიერება ოდნავადაც ვერ უტოლდებოდა ცისანას ნიჭიერებას, მაგრამ დურუმ ამ ვახშამს ისეთი გემო ჩაატანა, თითქოს ამაზე უგემორიელესი არაფერი გაესინჯოს.

ჭადრაკის ეს პარტია ბოლომდე ოსტატურად გაათამაშა დურუმ. გადამწყვეტი სვლაც უნდა მოეფიქრებინა და ქიში იქნებოდა. ჰოდა, გარისკა, ვაბანკზე ჩამოვიდა. ქუჩის მუტრუკებს მოუხმო და ეს თავისი სანაქებო პიანინო მეზობელს გადაუტანა. ვენერა, ბუნებრივია, გადაირია, ხელები უმწეოდ გაასავსავა, ჩემი ქმარი მომკლავს, შინ არ დამაყენებსო... ქმარი სწორედ მაშინ გამოჩნდა, როცა პიანინოს კიბეზე მიათრევდნენ.

— რა ხდება აქ? — იკითხა ილარიონმა.

— კარგა ხანია ამ ჯღანის გადაგდებას ვაპირებდი! — ფამილარული უდარდებლობით აუხსნა დურუმ, ხმას გულწრფელობა შესძინა. — თქვენი ანგელოზები იმდენს უპარტყუნებენ, თავის ქალა ამეხადა. რალა მე ავიტკიო თავი, მიდით და თქვენვე უსმინეთ, მე კი მის ადგილას ახალ კარადას დავიდგამ!

ილარიონმა ჩაიცინა, არც ავი უთქვამს, არც კარგი, ისე შევიდა შინ.

გავიდა ერთი-ორი კვირა, დურუ გეგია რაიკომში დაიბარეს და უთხრეს, ახალგაზრდა კადრი ხარ, მასებთან ურთიერთობა გეხერხება, აგერ შენ პროპაგანდა-აგიტაციის განყოფილება, ჩაიბარე და იმუშავეო...

ასე გადაერთო დურუს მატარებელი კომკავშირულიდან პარტიულ გზაზე...

— თქვენ იმ პიანინოს საჭიროზე მეტ მნიშვნელობას ანიჭებთ! — მორიდებით განმიცხადა დურუმ, თავისი უზარმაზარი, ბუნჩულა თათი ღვინით სავსე ჭიქაზე ედო და ოდნავ შესამჩნევად უთრთოდა. — მე მართლაც არაფერში მჭირდებოდა, მისი ცუგრუმელები კი იმდენს უტყაპუნებდნენ, გაძლება ჭირდა. თანაც ილარიონი ისეთი კაცი როდი იყო, ვინმესგან

პიანინოს რომ იჩუქნიდა. მაშინ არაფერი თქვა, მაგრამ მეორე დღესვე ფული გამომიგზავნა...

— მაშ, მიგიყიდა და ეგ არი!

— ეგრე გამოდის, თუმცა არც მე ვარ ის კაცი, შინიდან რომ გასაყიდად პიანინოს გაიტანს. თავი იატაკს ვახალე, რესტორანში შევიტყუე, სულ დარჩეული ვაჟკაცები დავახვიე და ის ფული მთლიანად ჩავუშვი. სხვათა შორის, იმ დღიდან ილარიონი მაგრა შეიცვალა, ეგეთი ღურთა არ იყო, ჩემი მეშვეობით უამრავი ამხანაგ-მეგობარი შეიძინა, ქალაქიც ააყვავა და არც თვითონ დარჩენილა დაზარალებული...

დაზარალდა კი არა, გაკეთდა კაცი! ილარიონს დურუს პიანინო რა ეშმაკად უნდოდა, ილარიონს თვითონ დურუ სჭირდებოდა — სანდო, პერსპექტიული ახალგაზრდა... ეს იმიტომ, რომ ილარიონიც ნამდვილი, ჭეშმარიტი კომუნისტი იყო, იგი ქრთამს არ გაიკარებდა, სხვისას ჯიბეში არ ჩაიდებდა, მაგრამ ვერა საქმე უფულოდ რომ ვერ იძვრის? ილარიონის ხელფასი ბაზარსაც კი ვერ განვდებოდა, არადა, ოჯახს გარდა სხვა უამრავი ხარჯიც ჰქონდა. ეს „ზემდგომიო“, ეს „მეგობარიო“, ეს „სტუმარიო“, ყველასათვის პატივი უნდა ეცა, კეთილი გული ეჩვენებინა, ჯადოსნური სუფრა გაეშალა და ჯიბეშიც ჯადოსნური ქისა ჩაედო... როგორც ზღაპარში ხდება, შეუთავსებელი უნდა შეეთავსებინა, ქისა მუდამ სავსე უნდა ჰქონოდა, სუფრა მუდამ უხვი და ამასთან თვითონაც პატიოსან კომუნისტად დარჩენილიყო.

ჰოდა, საჭიროზე საჭირო კაცი აღმოჩნდა დურუ გეგია, თვითონაც ნამდვილი, ჭეშმარიტი კომუნისტი. ქრთამს, რა თქმა უნდა, ისიც არ აიღებდა, მაგრამ გულწრფელი სინდისით შეეძლო ერთისათვის გამოსართმევი მეორისათვის მიეტანა და, თუ გზად პანას თვითონაც მოტეხავდა, ეს ხომ თავისთავად ეტეოდა სამართლიანობის საზომში, რადგან სულელი იქნებოდა, თუ რისკის საფასურს ვერ მიიღებდა. ნამდვილი კომუნისტისათვის პარადოქსული არაფერი ხდებოდა. მექრთამე ისაა, ვისაც ქრთამზე იჭერენ. პატიოსნად და ფარულად თუ ვერაფერი იშოვე, კარგ ადგილზე ვინ გაგაჩერებს. როცა ხელფასი ასი მანეთია, ხარჯი ათი ათასი, ჭკუა და გონება აღ-

მასივით უნდა გიჭრიდეს, რომ დეფიციტი პატიოსნად დაიფაროს და თან კვალიც არ დარჩეს...

ერთს ართმევ, რათა სხვას მისცე, აძლევ, რათა მოგეცეს, აი ცხოვრების დაუნერვლი კანონი!

— უცოდველნი ვინა ვართ? — დურუმ ბროლის შუშა ასნია, ქარვისფერ ღვინოში გამოიხედა. — მაგრამ ქრთამი არა და არ ამიღია, ჩვენ პრინციპულნი ვიყავით!

9

პარტიულ კარიერისტებზე საუბარი მოსაწყენია, იგი ჩაყვითლებული გაზეთების ქექვას მაგონებს. მათი ლექსიკა, დიქცია, აზროვნების სტილი მაგალითია იმისა, თუ როგორ შეიძლება ყველაზე ამაღლებული და პოეტური იდეალი საყოველთაო ძმობასა და თანასწორობაზე გადაიქცეს ყველაზე გულისამრევ და მოსაბეზრებელ დოგმათა კრებულად, რომლის ხშირი გამეორება ადამიანის ტვინს ფიტავს.

უფრო საინტერესო და ფერებით სავსეა სიცოცხლის სხვა ასპექტი, რაც ბუნების კანონებს ემორჩილება, რასაც ჩვენი ბიოლოგიური არსებობა განსაზღვრავს. ხომ ცხადია, რომ ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის დაუღლელ ჭიდილს შედეგიც შესაბამისი უნდა მოჰყოლოდა.

ცისანა კიდე უფრო დამრგვალდა, კიდე უფრო გაღაჟდა, ლოყები თითქოს საზამთროს წვენიტ შეეღება, მკერდი ისე გავესო, დუჟინ ტყუპისცალს გამოკვეთავდა, მისი ძლიერი, ბუთქუნა ტორსი დიდ შესაძლებლობებს ამჟღავნებდა. დრომ მოუწია და ზედმეტი ტკივილისა და გართულებების გარეშე ლაბუა ბიჭი გააგორა. ოჯახის კეთილი მფარველის პატივსაცემად ბიჭს მეტრიკაში ჩოქორო ჩაუნერეს, თუმცა შინაურობაში ჩოქოთი იხსენიებდნენ.

აკვანში გაკოჭილი დევის დანახვაზე ჩოქორო-ბაბუ ჭკუაზე არ იყო, სულ თავზე დასტუტუნებდა, მაღალ, ქათქათა მკერდზე ეფერებოდა, მკლავის ღონეს უსინჯავდა, ტაკუნებზე კოცნიდა, მოკლედ, სულში იძვრენდა.

გავიდა დრო-ხანი და ცისანამ პირველს მეორე ბიჭი მიუსწრაფა, ესეც კაი დეეჟუკა აღმოჩნდა. მეტრიკაში ელგუჯა ჩაუნერეს, შინაურულად კი გუჯას ეძახდნენ. როგორც ზღაპრებშია ხოლმე, ჩოქო მზეს აბნელებდა, გუჯა მთვარეს უყენებდა თვალებს.

ზღაპრის გმირებივით დაბაჯბაჯებდნენ, დათვის ბელებს დაემსგავსნენ, სულ ჭამასა და ჭიდაობაში იყვნენ, ყოველი დღე წონა და ღონე ემატებოდათ და მშობლებს, ამათზე მეტად კი ჩოქოროსა და ლეოპოლდინას, თავი ღრუბლებში ჰქონდათ გაყოფილი.

პატარა დევგმირების ბულრაობაში კატო-ბებო მთლად ჩაიკარგა, დაიღია, ნისკარტივით ცხვირი უფრო დაუგრძელდა, ლოყები ჩაუცვივდა და გაყვითლდა. მისი კაპიკიანი ხელფასი უკვე არავის სჭირდებოდა და შინ დასვეს, ბედნიერი ბებია ხარ, იჯექი და შვილიშვილებს მოუარეო. მოვლისა რა მოგახსენოთ და საცოდავი კატო-ბებო შეშინებული შეჰყურებდა ამ მორგვებს, რომლებსაც იოლად შეეძლოთ მისი გადათელვა და კუთხეში მიგდება. მთელი დღე კანკალსა და შიშში ატარებდა. ხან ერთ კედელს იყო აკრული, ხან მეორეს, ვინძლო, ამ მოუსვენარ ყაჩაღებს ფეხებში არ ჩაუვარდებო. ამ წვალეზასა და წვალეზას შორის სიკვდილის ბედნიერებამაც მოაკითხა, ისე დასწეულდა, სავსე სუფრას ჩიტის საკენკის ოდენას ვერ აკლებდა.

სიკვდილის წინ შვილი მოიხმო, საწყლად ახედა და უთხრა:

— სიცოცხლე, ალბათ, შეცდომაა, შვილო... გტოვებ და მეცოდები, რალაც ვერა გაქვს კარგად აწყობილი...

დურუს სმენას ეს სიტყვები რიკოშეტით ასხლტა და ჰაერში გაქრა. რა ჰქონდა შესაცოდებელი, ცხოვრება საათივით აენყო, მის ცოლ-შვილს არაფერი აკლდა და დედაც ისე დაიტირა, მთელი ქალაქი აალაპარაკა, როგორ ყვარებია, ბედნიერი დედამისიო, კაცს ასეთი სიკვდილი მოენატრებაო...

კატო-ბებოს წლისთავზე დაიბადა დიტო. დახედა ჩოქორომ და უდღეურიყო, ჩაიდუღუნა. მართლაც, არც წონა ჰქონდა დიდი, არა ღონე. გამჭვირვალე კანში ლურჯი სისხლძარღვები გამოკრთოდა. სულ წუხდა და ღნაოდა. ბაბუ მისკენ არც იხედებოდა, მაგრამ დედას უფროსებს ერჩივნა, ამას გადაჰყვა

და იმათ ყურადღება მოაკლდათ. ერთხელაც სტაცეს ჩოქომ და გუჯამ პანანა დიტოს ხელი და გააქანეს. სად მიაბენინებთო, დედამ ჰკითხა. ფანჯარაში უნდა გადავუძახოთ, არ გვინდა ასეთი ძამიაო, ენის მოჩლექით თქვა გუჯამ. ძლივს წაგლიჯეს! გადარჩა დიტო, ნაზი და ნერვული ბავშვი გაიზარდა.

ცხოვრება ნელი ტაატით გაგრძელდა. დურუ შოულობდა, ცოლ-შვილი ჭამდა. გაცივდა საერთო ლოგინი, იმას მოვალეობის გრძნობაღა ინარჩუნებდა. დურუ თავისთვის ხვრინავდა, ცისანა თავისთვის. გული უკვე არ მიუდიოდა დურუს, ცოლის ბარაქიანი სხეული არ იზიდავდა. მისი წარმოსახვა სიფრიფანა, გამჭვირვალე გოგონებს დასტრიალებდა... ათასში ერთხელ თუ მიუნვებოდა ცოლს, ისიც სიმთვრალეში ანდა გულჩვილობის ხანს... ასე უნებლიეთ ჩაისახა პატარა ეთერიკო, ცისფერი ანგელოზი, გეგიების სახლი რომ კვლავ სიხარულით აავსო და ცოლქმრულ ყოფას აზრი შესძინა.

ამასობაში ჩოქორო დაბერდა, ძველებურად ვერ ააღლევდა ფულს ასფალტს, რკინა-კავეულიდან ადრინდელივით ოქროს ვერ ადნობდა. მისმა ვაჟიშვილებმა დათომ და ვახომ საქმე თანდათან გადმოიბარეს, მამაზე ბევრად ხელმომჭირნენი აღმოჩნდნენ, არათუ დურუს, თვით ჩოქოროს გაუხდა სადარდებელი იაფფასიანი წეკოს ფული. ოღონდაც დურუ უკვე არ იყო სხვების ხელების შემყურე, უკვე იცოდა ფულის ყადრი და ის მანქანაც გამოწვლილვით შეისწავლა, დღემუდამ ფულის ჭრით რომაა დაკავებული, თუმცა პროკურორის თვალში ამას ვერასოდეს ამჩნევს. შესანიშნავი ალლო და ქუდბედიანობა დაანათლა შემოქმედმა დურუს, საქმეს ისე მოაგვირისტებდა, ვერავინ ვერაფერში დაადანაშაულებდა. ფული და შეძლება თავისით, ბუნებრივად მოედინებოდა ხელმძღვანელი ძიებისკენ. ამ მდინარის პატარა ტოტი, დროულია ამის გამხელა, ლესტამბეს ჯობისკენაც მონანწკარებდა, რა თქმა უნდა, არცთუ ქველმოქმედების გამო...

ერთი ბიძგი სჭირდებოდა, ერთი ხელის წაკვრა და ბედმა ესეც განუმზადა!

ხრუმჩოვი ჩამობრძანდა, ნიკიტა სერგეიჩი, ორმოცდათექვსმეტის რბევა ყველას დავინყებოდა და იმიტომაც გაბედა.

სამთავრობო მატარებლით მოდიოდა, სადგურებზე ჩერდებოდა და მოქალაქეთა ორგანიზებული, ვითომც სტიქიური კრებული ხვდებოდა. დროშებს აფრიალებდნენ, ტაშს უკრავდნენ, ქართველთა უსაზღვრო სიყვარულს გამოსხატავდნენ „К нашему дорогому Никите Сергеевичу!“ ბუნებრივია, ახლოს არავის მიუშვებდნენ, ბრბო შორიდან ხელის ქნევითა და ვაშას ძახილით კმაყოფილდებოდა, ნიკიტა სერგის ძე კი ფანჯრის მიღმა შლაპას თუ ააქნევდა და, ალბათ, გულწრფელად სჯეროდა, რომ ქართველებს, როგორც ფუქსავატ ხალხს ეკადრება, მეხსიერებიდან ყოველივე წაშლოდა.

მატარებელი მერეთის სადგურზეც შეყოვნდა. ბაქანი სავსე იყო საგანგებოდ შერჩეული სანდო კომუნისტებით, კომკავშირლებით და წითელყელსახვევიანი პიონერებით. ქალაქის ხელმძღვანელთა დეპუტაცია რაიკომის პირველი მდივნის კანდიდ კურცხალიას ხელმძღვანელობით (ამ დროისათვის ილარიონ ჭედიას სახელი დავინყებას მიეცა!) ვაგონისაკენ გაემართა და საპატიო მანძილზე ყოყმანით შეჩერდა.

ნიკიტა სერგის ძე ვაგონის საფეხურზე გამოჩნდა. შლაპა ხელში ეჭირა და მელოტი ულაპლაპებდა. ერთიანად გაჭარხლებულიყო, ალბათ, ეხუხა კიდეც. ორ საფეხურზე ჩამოეშვა და ამ დროს სიხარულისაგან გრძნობამოზღვეული დურუ გეგია დეპუტაციიდან გამოვარდა, ნიკიტას მიეჭრა, პირდაპირ ჰაერშივე დაიჭირა და ასე ჩახუტებული ძირს დაუშვა. წამით დაბნეულ სკკპ პირველ მდივანს ესიამოვნა სიყვარულის ეს საჯარო გამოვლენა და თითი მკერდზე ატაკა:

— Ты секретар?

— Нет, дорогой НикитаСергеевич. вот наш секретар, товарищ Кандид Курцхалия!— ყოჩაღად უპასუხა დურუმ და საბჭოეთის ლიდერს მერეთის ლიდერი წარუდგინა.

— Ах, ты, сукин сын,ты наверное председатель?

ახლად მიხვდა დურუ, რომ სტუმარს დილაუზმობზე მართლაც ეხუხა და თვალეზი შესაბამისად უფუფუნებდა.

ამხანაგი კანდიდი არ დაიბნა და მონინებით მოახსენა:

— Да, это председатель райсовета!

წამდვილ „პრედსედატელს“ მღელვარებისაგან ყბა მოექცა, მაგრამ ნიკიტა სერგის ძეს მიხვედრილობას ორჯერ ვე-

რავინ დაუნუნებდა და წუთში დურუს ილბალმა კოჭი ალჩუზე დასვა...

— ანეკდოტია და მეტი არაფერი! — ამრეზით განაცხადა იესემ. — თანამდებობის კაცს მტერს ვინ დაუღევს, ჭორი გაუვრცელეს და მეტი არაფერი... ნიკიტა ხრუშჩოვი მერეთში არასოდეს ჩამოსულა!

— მატარებელი მერეთის სადგურს ხომ ვერ გადააფრინებოდა? — ღიმილით შევეპასუხე. — მე თუ მკითხავთ, ანეკდოტი ზედგამოჭრილი საშუალებაა პირველი ბიძგისათვის. ანეკდოტი თუ არ მოგწონთ, მრჩება სხვა ვარიანტი — მოზრდილი „დიპლომი“, რომელშიც ტკიცინა ასმანეთიანებია ჩაპრესილი!

ფრიად საინტერესო ვერსიაა! ვერავის ვერაფერს დავუმტკიცებ, მაგრამ თამამად შემოძლია წამოვაყენო ასეთი ჰიპოთეზა: ჩემოდანში ასმანეთიანებია ჩაპრესილი! საიდან? ნოქრების, დირექტორების, ქურდების ჯიბეებიდან. სამაგიეროდ ვერავის მოხსნი და ვერავის დაიჭერ! სად მიდის ეს ჩემოდანი? დურუ გეგია მატარებელს არ ენდობა, იგი საკუთარი მანქანით მიემგზავრება. მანქანაში მხოლოდ ცოლისძმებს ისვამს, ერთი საჭეს უზის, მეორეს წინა სავარძელი უჭირავს. თვითონ დურუ უკან მოყურებულა, ჩემოდანს იდაყვით ეყრდნობა და ცოცხალი თავით არავის დაუთმობს. გზად არსად ყოვნდებიან. მანქანას სამთავრობო ნომერი აქვს და საგზაო ინსპექცია მწვანე შუქს უჩვენებს. აი, დედაქალაქში ჩააღწიეს, მანქანას მთავრობის სასახლის მომიჯნავე ქუჩაში აჩერებენ. დათო მანქანაში რჩება, ვახო საშვთა ბიუროში შედის და იქიდან მავანს ურეკავს. იმანო მისამართს ეუბნება, აქა და აქ მიდით და დამელოდეთო... პოულობენ იმ ადგილს და ელოდებიან. აი, მოდის შავი „ვოლგა“, პირისპირ ჩერდება. იქიდან გადმოდის რესპექტაბელური, ჭაღარაშერთული კაცი. „აჰ, დურუს ვენაცვალე, მპამპუ!“ „აჰ, გიოს ვენაცვალე, მპამპუ!“ „ა, შენ დიპლომატი!“ „ა, შენ საშვი! ხვალ ამა და ამ საათზე ამა და ამ კაბინეტში ესა და ეს დაგელოდება!“ ღამე გრძელა და მოსაწყენი, დღე მოკლე და სწრაფი... კაბინეტში კეთილი კაცი ზის, მწყაზარი პირი უცინის... „დიახ, დიახ, საბუთებს გავეცანი! საკითხი გაგვა-

ქვს! დაგველოდეთ!“ ელოდებიან... გადის მოსაწყენი წუთები, საათები... საათის ისარმა უკვე ნახევარი წრე მოხაზა... „დიახ, მოგილოცავთ, გადაწყვეტილება მიღებულია!“

დურუ გეგია მერეთში ბრუნდება, ბრუნდება კი არა, მოფრინავს... იგი თავმჯდომარეა!

— პროტესტს ვაცხადებ! — ყურში ჩამძახის იესე.

— ჩემო იესე, ეს ხომ მხოლოდ ვერსიაა! — დაყვავებით ვუხსნი. — შემოძლია სხვანაირი ვარიანტებიც მოვიაზროთ, გარდა ერთისა, რომ დურუ გეგიამ თავისი ზნეკეთილობითა და ნიჭიერებით მიაღწია მაღალ სავარძელს!

დურუ გეგიას ფრთები მოესხა და მერეთისაკენ მოფრინავს! ცქმუტავს, ვერ ისვენებს, სიხარულს გულში ვერ იტევს, ოღონდ იცის, ზედმეტი აცეტება არ მოუხდება, სოლიდური თანამდებობის კაცს ქცევა, სიტყვა-პასუხი, მიხრა-მოხრა დარბაისლური უნდა ჰქონდეს. მანქანაში უცხო არავინაა, მხოლოდ ცოლისძმებია, მაგრამ ამათთანაც თავდაჭერილობა აჯობებს...

დათოს და ვახოს უხარიათ სიძის წარმატება, თუმცა ამას ვერ გამოხატავენ. უჩუმრად სხედან და ხანდახან ხვნეშიან. აი, სუფრამდე რომ ჩააღწევენ, სტომაქში ღვინოს რომ ჩაისხამენ, გალალდებიან და სიხარულის ზმუილს მიეცემიან. ახლა კი მხოლოდ ხვნეშიან და გუნებაში ორივე ერთნაირ სარგებელს ანგარიშობს: ანი ხომ მაგრად ვიქნებით! „უჩასტკოვის“ პანდური, ფინგანს პანდური, კონტროლს პანდური, ბაზრის დირექტორს პანდური... ე, რამდენი პანდური გამოვიდა, კაცო, რამდენი ეკონომია გამოდნება აქედან?!

გზისპირა ფირნიშზე გამოჩნდა ქართულ-რუსული წარწერა — „მერეთი“. აქედან გზა დაბლა ეშვება. დურუმ მანქანა გააჩერებინა, გადმოვიდა და ქალაქს გადახედა: არც ისე დიდია, თუმცა რაცაა, ხალვათად გაშლილა ხურჩას გაღმა-გამოღმა. სახურავთა მწკრივები ქუჩებსა და უბნებს გამოჰკვეთს. ეზო-ბაღები მწვანეში ჩაფლულა. ზამთრის მსხლის მწვანე ვარჯები აქა-იქ წამომართულა. ბულვარის ჭადრები კედლადა დგას. ბოტანიკურის ასწლოვანი ხეები მთის ძირებს წვდება. მაცხოვრისგორის მწვანე ფერდობი ზევიდან დაჰყურებს

ქალაქს და იქ, სადაც კომკავშირული სამეული სტალინის ძეგლს აგებდა, ახლა წაკვეთილი კვარცხლბეკი შერჩენილა.

„ლენინის ძეგლი უნდა დავდგათ!“ — გადანწყვიტა გუნებაში.

მაცხოვრისგორას „ლენინის გორა“ დაერქმევა! ეს იქნება პოლიტიკურად გამართლებული სვლა, ანტირელიგიური აზროვნების შესანიშნავი მაგალითი.

მანქანაში ჩაჯდა, დამტვრეულ ასფალტზე ნელა მიდიოდნენ.

„ასფალტი დასაგებია!“ — ჩაინიშნა გუნებაში.

ტრასიდან შემავალი ქუჩა, რომელსაც ადრე „სტალინისა“ ერქვა, ბულვარისაკენ ისარივით გაჭიმულიყო.

„ამას ლენინისა დაერქმევა ანდა ოქტომბრისა!“ — აწონდაწონა.

წინ იხედებოდა!

ოქტომბრის მოედანზე წრე დაარტყეს. რაიალმასკომის შენობაც რაიკომის გვერდით იდგა.

„ამხანაგ კანდიდს დავურეკავ უპირველესად, მაღლობას მოვახსენებ!“ — დიახაც, რაიკომის მდივნის კეთილგანწყობამ დიდი როლი ითამაშა მისი ბედის გადანწყვეტაში. დრო მოვა, ამხანაგი კანდიდი მალლა გადაინაცვლებს და მისი სავარძელიც განთავისუფლდება.

ტანში სასიამოვნო ჟრუანტელმა დაუარა.

რაიალმასკომის შესასვლელთან ხალხი ირეოდა. თანამშრომლები ელოდნენ. მანქანა რომ გაჩერდა, მქუხარე ტაში შეაგებეს. უფრო თამამნი ებდღვნენ, კინალამ ხელი მოაგლიჯეს, მორიდებულნი შორიდან უღიმოდნენ.

დურუმ უყურადღებოდ არავინ დატოვა, ყველას სათითაოდ ხელი ღონივრად ჩამოართვა, გმადლობთ, გმადლობთო, მელოდიური ხმით პასუხობდა მოლოცვის სიტყვებს და მერე ენერგიული ნაბიჯით კიბეს აუყვა.

წინ შეფეთებული მოქალაქენი რიდით და კრძალვით კედელს ეკვროდნენ და გზას უთმობდნენ.

დერეფანში მძლოლი ელოდებოდა, საშა, — უფროსო, აგერა ვარო.

დურუმ მხარზე ხელი მოუთათუნა, დამჭირდებიო, დაუგდო. სამდივნოში ამხანაგი დაგმარა, აღმასკომის უბერებელი მდივანი ფეხზე შეეგება.

ახალგაზრდა და ლამაზი ერჩია, მაგრამ დაგმარას აქედან ბევრი თავმჯდომარე გაუსტუმრებია და ჯერ კიდევ არაერთს გაისტუმრებდა.

— ამხანაგ კანდიდთან დამაკავშირეთ! — დაუბარა და კაბინეტში შევიდა.

ეს იყო უშველებელი ოთახი. მძიმე საწერი მაგიდა, სხდომის მაგიდები, მაღალზურგიანი სკამები, ჩინური ფაიფურის ვაზა კუთხეში, ფანჯრებზე ტალღოვანი ფარდები... ლენინის პორტრეტი გვერდითა კედელზე, ხრუშჩოვისა — ზურგსუკან.

დინჯად, დარბაისლურად ჩაეშვა სავარძელში. შემოსასვლელისაკენ გაიხედა. კარი ისე შორს იყო, იქიდან შემოსული კაცი, ალბათ, უფრო პატარა გამოჩნდებოდა, ვიდრე სინამდვილეში გახლდათ.

მარჯვენა ტელეფონების მომცრო მაგიდაზე დაასვენა, ზარს დაელოდა.

მანაც მოულოდნელი აღმოჩნდა ტელეფონის წკრიალი. წამით ფიქრში ჩაიძირა და გამოთიშულიყო. კინალამ წამოხტა, ყურმილი მოხდენილად ასწია და ჩასძახა:

— გისმენთ!

— რბილია სავარძელი? — იკითხა უცხომ.

— რომელი ხარ?

— გატყობ, ხმაზე ვერ მიცანი! დრო ადამიანის მეხსიერებას აქვეითებს, ძველი მეგობრები ლანდებად იქცევიან!

— ამხანაგო, სახუმაროდ არა მცალია, — რატომღაც გული შეუთრთოლდა დურუმს, — ახლა თათბირი მენწყება! — საკუთარ თავზე გაბრაზდა, რას ვეთითლიბაზები, რამ შემაკრთოო.

— ეჰ, — ამოიხვნეშა უცხომ, — დრონი იცვალნენ, შენ კი იგივე დარჩი!

— ვითომ როგორი?

— მუნდი რდი დო მუნდი რექ*! — ხმადაბლა წარმოთქვა უცხომ და ყურმილი დაკიდა.

დურუს თავ-პირი ქარხალივით გაუხდა, აღშფოთებამ ენა დაუბა:

— შენ... შენ!.. — უაზროდ ჩასძახა ტელეფონს, პასუხად კი ზუმერის წყვეტილი სიგნალი ჩაესმა...

10

სკოლის ძმაკაცები არასოდეს დავინწყებია, მისი ფიქრები ხშირად დასტრიალებდა მართალი თოდუასა და არიქა ძაძუას. ბიჭებისთვის ბევრი არ მიუსჯიათ, სამ-სამი წელი აკმარეს. და მაინც, რალაც წინკნიდა გულის გულში, რალაც ქენჯნიდა. გულწრფელად ინანიებდა, თუმცა წესიერად ვერ მოეაზრებინა თუ რას ინანიებდა. სურდა, რამენაირად დახმარებოდა. თავდაპირველად საამისო ძალა არ შესწევდა, საკუთარი ბედ-იღბალი სასწორზე შეგდებულად ეჩვენებოდა.

მერე და მერე, შიში რომ გაუქრა და ღონეც მოეცა, ერთი-ორჯერ ფრთხილად ჩაეძია ლესტამბეს, ხომ არ იცი, სასჯელს სად იხდიანო. ლესტამბე მუდამ უხეშად აწყვეტინებდა, მათი ხსენებაც კი აღიზიანებდა, ცოტა აკმარესო, ბოლმას ასკდებოდა. დურუ საუბარს უმალ სხვა თემაზე გადაიტანდა, ლესტამბეს გულის ცეცხლს გაუწელებდა. ყველაზე იოლი და ბუნებრივი, რა თქმა უნდა, ის იქნებოდა, ეფროს სწვეოდა შინ ანდა ფუცუს, ქალებს ხომ უკეთ ეცოდინებოდათ პატიმრების ასავალ-დასავალი... მოვალეც კი იყო, რომ სწვეოდა, მოეკითხა, ხელი გაემართა, მაგრამ რალაცა ბორკავდა, ხელ-ფეხს უკრავდა. გულის სიღრმეში შიში ფაჩუნობდა, ქალების შემოხედვას უფრთხობდა, მათთვის თვალის გასწორება უჭირდა... მუდამ თან სდევდა ეს შიში, არ შორდებოდა. ამიტომ ვერა და ვერ გადანწყვიტა, ვერა და ვერ მოიკითხა...

დრომ გაირბინა... რაც მეტი ხანი გადიოდა, მით უფრო უძნელდებოდა ვალის აღსრულება. არავინ საყვედურობდა, არავინ ეკითხებოდა, სად არიან შენი ყოფილი მეგობრები...

*(მკვრ) ტრაკი იყაუი და ტრაკი ხარ!

ქალაქს, მის ნაცნობთა წრეს თითქოს დავინწყებოდა ისინი, მეხსიერებიდან ამოეგდო და დურუ გეგიას ფიქრშიც თანდათან მკრთალდებოდა მათი ხატი, თანდათან შორი ხდებოდა ბავშვობის ფერადოვანი მოგონებანი, ბლაგვდებოდა დანაშაულის გრძნობა, წყნარდებოდა სინდისი, თვლელა ერეოდა და უხერხულობის განცდა ქრებოდა. ახლა უკვე აღარ ახსოვდა ეს ქალები, მათი სახლებისკენ არც იხედებოდა... დიდი კაცი გახდა და წვრილმანი შეცოდებანი მის სინდისს ვერ დაამძიმებდა...

ადრე არაერთხელ უფიქრია, როგორ გავიხარებ, ძმაკაცები რომ ციხეს თავს დააღწევენო. ისე, სხვათა შორის უფიქრია, მაგრამ სინამდვილე სულ სხვანაირი აღმოჩნდა. ზარის ერთი დარეკვა და ურთიერთთანალმობის მწვერვალიდან ბოლმის ნარწყევში მოადინა ძნეყვა, გააფთრებულმა გულში გაიფიქრა: „ამას არ გაპატიებ, არიქა ძაძუა!“ ცხადია, ასეთ შეურაცხყოფას ვერავის აპატიებდა, ვერც არიქას და ვერც მართალის, თუმცა ამას არ დაურეკავს და არც რამენაირად მოუკითხავს, ეს დუმილი იმას ნიშნავდა, რომ იგი გუნებაში არიქას ეთანხმებოდა.

დურუს პირში ნერწყვი გაუქრა, გული აჩქარებით უცემდა და, როცა ამხანაგმა კანდიდმა დაურეკა, წარმატება მიულოცა, რესპუბლიკის ყველაზე ახალგაზრდა თავმჯდომარე ხარო, მოეფერა, პასუხად ხმა ძლივს დაიმორჩილა, სიხარულის ოპტიმისტური განცდა ველარ გამოხატა, უფერული და ნაღვლიანი კილოთი პირველი კაცი გააკვირვა, თუმცა რა ეპირველკაცებოდა, როცა ბოლმა ახრჩობოდა და არ იცოდა, რა ელონა.

ლესტამბეს დაურეკა, თოლორაიას.

— ჩამოხვედი? — საქმიანად იკითხა ლესტამბემ.

— გაიგე, ისინი რომ ჩამოსულან?

— ვინ ისინი?

— ჩვენი ძმაკაცები, სტალინისტები!

— რაო, გეახლნენ თუ?

— არიქამ დამირეკა წუთის წინ, გამომლანძღა!

— გამოგლანძღა? — შეიცხადა ლესტამბემ.

დურუმ დუმილით უპასუხა.

— გამოგლანძღავდა! — ლესტამბეს ხმაშიც ბოღმა გა-
ჟღერდა. — იქ, ციხეში, ეტყობა, ვერაფერი ისწავლეს... ნაა-
დრევად გამოუშვიათ!

— ჰო, ნაადრევად გამოვიდნენ!

— ადრე გამოვიდნენ და კისერსაც ადრევე წაიტყვენ! —
ნაძალადევად ჩაიხითხითა ლესტამბე. — ეგეთები გვინახავს?

დურუმაც ნაძალადევი ხითხითით უპასუხა. თბილისური
ამბები ორი სიტყვით უამბო, მოლოცვა მოისმინა და ყურმილის
დადება უნდოდა, როცა ლესტამბემ ჰკითხა, მაინც რანაირი
სიტყვებით გამოგლანძღაო. „ისე, რა!“ — ბანზე აუგდო დურუმ,
ყურმილი მოწყვეტით დააგდო, რადგან ახლალა იაზრა, რა სა-
შიში იყო იმ სიტყვების გამეორება. ვერავისთან იჩივლებდა,
რაკილა ვერავისთან გაამხელდა თუ რა შეჰბედა არიქა ძაძუამ.
ჭორად მოედებოდა ქალაქს, აცინებდა დიდ-პატარას, მეტსა-
ხელად მიეკერებოდა და მისი მომავალი და კარიერა სწრაფადვე
გაცამტვერდებოდა... აჯობებდა, ისე მოქცეულიყო, ვითომც
ტელეფონში ნათქვამი სიტყვები საერთოდ ვერ გაიგონა, ჰაერს
შერჩა და ჰაერშივე განქარდა... ოდესმე მაინც შემოჰკრავდა
შურისძიების ზარი და სწორედ მაშინ შეახსენებდა დურუმ ამ
სიტყვებს არიქას, ასწილად შეუბრუნებდა.

„მუხლებზე ჩოქვით მომაკითხავენ!“ — გაიფიქრა და
გახედა შემოსასვლელ კარს, რომელიც მისი მაგიდიდან ისე
შორს იყო, მომსვლელი კაცი თითქოს პატარავდებოდა.

„აბა, ჰე!“ — შეუძახა თავს, გული გაიმხნევა და დაგმარა
მოიხმო... ქედზე რა უღელიც შემოიდო, ის უნდა გაექაჩა...

მრავალი წელი ათრია დურუმ გეგიამ ეს უღელი. საქმი-
სათვის ძალას არ იშურებდა, სხვაზე ნაკლები არაფრით იყო.
ქალაქში ზომიერი წესრიგი სუფევდა, ქუჩები დროულად სუფ-
თავდებოდა, წყალსადენი გაჰყავდათ, თეატრი და სტადიონი
შენდებოდა, ბაზარი ვაჭრობდა, სპეკულანტებს იჭერდნენ,
ზოგან ასფალტი ეფინებოდა, რამდენიმე „ხრუშჩოვკა“ აშენდა,
პატარ-პატარა, ფუტკრის ფიჭასავით ოთახებით, ძირითადად
რუსეთიდან ჩამოხეტებულ პროლეტარებს რომ დაურიგდათ...
მისი ყოველდღიურობა ივსებოდა ათასი წვრილმანით, ერთი
დღე არ ჰგავდა მეორეს, მაგრამ, გონების თვალთ როცა გახე-
დავდა გასულ დღეებსა და თვეებს, ვერაფერ მნიშვნელოვან-
ზე ვერ ჩერდებოდა... დრო წყალივით მიედინებოდა ფუჭად...
უნყვეტი ნაკადი მთხოვნელებისა, უღევი წვრილი პრობლე-
მა, როგორც ნერვის ბოჭკო, ისე რომ სტკივა ქალაქს... მას კი,
მკურნალს, არც დრო ჰქონდა, არც საშუალება, სენისათვის
ემკურნალა. შეეძლო მხოლოდ მიეფუჩეჩებინა სატკივარი,
თვალსაწიერიდან მოეშორებინა, რადგან, რასაც ვერ ხედავ-
და, ის არ არსებობდა... ოჯახი ხომ უძირო ქვევრს დაემსგავსა,
ასხი რამდენიც გინდა, ვერაფრით გაავსებ! ჩოქოს და გუჯას,
ლამისაა, დედ-მამა გადაეყლაპათ, მათი ღონიერი ყბები შეუს-
ვენებლივ ტკვერავდნენ ძვალსა და რბილს, მათ სურვილს წინ
ვერაფერი დაუდგებოდა... დიტო იზრდებოდა უჭმელი, მაგრამ
ნერვული და ნაზი, იმდენ წამალს ხარჯავდა, იმდენმა ექიმმა
შეავლო ხელი, მისი წონის ოქროს ბიჭუნა უფრო იაფი დაჯდე-
ბოდა... ეთერიკო იზრდებოდა დედის გულის ვარდი და მამის
თაფლის კვერი, მისთვის ხომ ფულს ვერავინ დაინანებდა...

„საკუთარი თავისთვის ვერა ვცხოვრობ!“ — დაღონებით
ფიქრობდა ხანდახან. თუმცა რას ნიშნავდა „საკუთარი თავი-
სთვის ცხოვრება“? აბა, ვის მუცელში ჩადიოდა ის ღვინო და
ხორაგი, რასაც თითქმის ყოველდღე ნთქავდა სხვადასხვა სუ-
ფრაზე...

ნეტავი საიდან გაჩნდა ამდენი ძმაკაცი და პირზე კოცნის
მოსურნე? მარტო ხომ აბანოშიც ვერ მიდიოდა. უმალ იქ გაჩ-
ნდებოდნენ ხორციანი, ძვალმსხვილი მუშაკები არყით, კონია-

კით, შამპანურით, ნესვითა და საზამთროთი... თეთრ ზენრებში გახვეულნი ისხდნენ ხის სკამლოგინებზე, ეხვეოდნენ ცხელი ორთქლის ბურანში, ყვებოდნენ ანეკდოტებს, გაჰქონდათ ერთი ხორხოცი და ტკარცალი და, რა თქმა უნდა, ამ დროს დურუს ყოველნაირად უხრიდნენ ქედს.

ქალი მოუნდებოდა და... აჰ, ამაზე არ ღირს ლაპარაკი. მაგოდენა ჯანიან ხვადს ისედაც არაერთი ქალი ინდომებდა, თუმცა სანადელი მხოლოდ ისაა, ვინც ხელიდან გეცლება, იოლად ვერ მიწვდები, ვისი ხატებაც სიზმარში ჩაგყვება.

„საკუთარი თავისთვის ვერ ვცხოვრობ!“ — ეს იმიტომ, რომ ვერ შეძლო, ალყა შემოეერთა იმ ჩაყამებული ბარაკისათვის, ირგვლივ საფორტიფიკაციო ნაგებობები ვეღარ აღმართა და შტურმით ვერ აიღო... არ ეცალა და იმიტომ? ან შიშის გამო, ვაითუ ეს ჩემი გულის ნადები გახმაურდეს, ქალაქმაც გაიგოს და ჩემს ოჯახშიც შემოაღწიოს... ნატაშა! ქალი, რომლის სახელი სიზმარშიც და ცხადშიც თანა სდევდა... ჩუმად ხარობდა, რადგან ლესტამბესაც კოვზი ნაცარში ჩაუფარდა, ნატაშას ყველა ხიდი დაენვა და იმ პატარა ოთახში ჩაბუდებულიყო, ავადმყოფ, სიქაგაცლილ ბერი ზაქარაიასთან, რომელზე ეჭვიანობა ამცირებდა ლესტამბესაც და დურუსაც...

და მაინც, მის ცხოვრებას წარმატებული ეთქმოდა, თუმცა ამ წარმატებას თან ახლდა ჩრდილი, უკუჩვენებელი სენი, მეტასტაზების ნიშნები... ფარული შიში, რომელიც ყველა შიშზე უფრო შიშია, შიში, რომელიც ტელეფონის ზარით დაიწყო. „მუნდი რდი დო მუნდი რექ!“ — ეს სიტყვები ვერა და ვერ დაივიწყა. იმ დღის შემდეგ არავის დაურეკავს, არავის გაუმეორებია, მაგრამ ეჭვები ღრღნიდა, ეჩვენებოდა, რომ მისი პირველკაცობა, მისი გამორჩეულობა სრული არ იყო, რადგან სადღაც, ქალაქის რომელიღაც უბანში ცხოვრობდა ერთი კაცი, რომელსაც შეეძლო ასეთი სიტყვებით შეემკო... ცხოვრობდა მეორე კაციც, რომელიც ამ სიტყვებს ჩუმად ეთანხმებოდა... სიტყვა კი, ჰაერში გაშვებული ჩიტივითაა, დაფრინავს, დაფრინავს, სანამ ვინმეს სმენას არ მისწვდება... რაც დრო გადიოდა, დურუ უფრო და უფრო უგდებდა ყურს შორეულ ფაჩუნს, მავანთა გადანალაპარაკევს, ხმადაბალ ჩაცინებას.

ღიას, ეს ჭორი ფაჩუნობდა, ეს მის ზურგსუკან ლაპარაკობდნენ, დასცინოდნენ, მას კი ძალა არ ჰქონდა, წინ აღდგომოდა საიდანღაც მორღვეულ ზვავს, რომელიც ლამის თავზე გადასვლოდა...

ცდილობდა, თავი დაეცვა. ვითომ სასხვათაშორისოდო, ლესტამბეს შეაგულიანებდა, რათა იმას ეფხიზლა, ინტრიგის ქსელი გაეხა, იქნებ შიგ გახლართულიყვნენ მისი ადრინდელი ძმაკაცები, ან „საზოგადოებისათვის საშიში პირნი“. ოღონდ თვითონ არ უნდა გამოჩენილიყო, მის ჩაურევლად უნდა მოეშორებინათ ისინი ქალაქისათვის, ქვეყნისათვის, რათა მშვიდად სძინებოდა, მშვიდად ეღვანა სამშობლოს საკეთილდღეოდ... ბოლომდე ღიად ვერ ამჟღავნებდა ამ გულისნადილს, ლესტამბეც ვერ ჩასწვდენოდა ძმაკაცის სურვილთა სიღრმეს. ანდა ლესტამბეს რა ნახალისება უნდოდა, ისედაც იზამდა საქნელს, ოღონდ რა ინტრიგა უნდა მოექსოვა, როცა არიქა ძაძუა ვერა და ვერ ასცილებოდა ცხოვრების ფსკერს, წესიერი სამსახური ვერსად ეშოვა, არავის სჭირდებოდა მისი რეჟისორული ნიჭიერება და, თუ თეატრში ცხვირი შეაყოფინეს, მხოლოდ იმიტომ, რომ ყაბულს იყო სცენის უბრალო მუშად ემუშავა ანდა გამნათებლად, მიელო თავისი მათხოვრული სამოცდაათი მან., რაიც ღვეხელისა და ჩაის გარანტიასლა აძლევდა... ეს იყო მისი ადგილი და იქ უნდა ჩაბერებულიყო სამუდამოდ!.. მართალი თოდუას, ამ ჩუმჩუმელასა და ქვეშ-ქვეშას, არც უფიქრია სამსახურის ძებნა. თავისი სახლის ღია სარდაფი ფანერით შემოჭედა, „სამხატვრო“ გახსნა და შიგადაშიგ ხატავდა ლაჟვარდოვან პეიზაჟებს, რომლებზეც ოცნების მირაჟი დანანავებდა, უფრო ხშირად კი ფოტოსურათებიდან მიცვალეულთა ცვილისფერ სახეებს, რითაც ჭამდა პურს და რის გამოც ფინგანი სიქას აცლიდა... ეს იყო მისი ჭეშმარიტი ადგილი: მათხოვრული ანაზღაურების საფასურად ეხატა მიცვალეულები, ეღრიჭინა ფინგანთან და შიმშილით არ მომკვდარიყო...

ღიას, ცხოვრება თვითონ უჩვენებს, ვინაა ქვეყნისთვის გადაგებული კაცი და ვინაა „მუნდი“!

ცხადია, სასწორი მის მხარეს იხრებოდა, მაგრამ მაინც ხომ ჰქონდა სულში ხინჯი, ხომ ფუთფუთებდა მასში შიში და ეჭვი?.. ერთადერთი გზა, რაც მას დაიხსნიდა, ეს იყო უფრო მაღლა აფრენა, იმ ეშელონებში შეღწევა, სადაც მავანი სცენის მუშაკისა თუ პროვინციელი მჯღაბნელის სიტყვებს საპნის ბუშტზე მეტი ძალა აღარ ექნებოდა... უკვე ვერ ეტეოდა დურუ თავის სავარძელში, კაბინეტი ეპატარავებოდა. მართალიც იყო! მთელ მერეთში ერთიც არ დაიძებნებოდა მასზე იდეური მარქსისტი, გულანთებული ლენინელი... კანდიდ კურცხალიაც კი, პირველი მდივანი, ხანდახან ისეთ ანეკდოტებს ყვებოდა პარტიასა და ლენინზე (ცხადია, ახლობელთა ვინრო წრეში!), რომ მიუჩვეველ დურუს სიფათი ჩამოუგრძელდებოდა და ლოყები უცოდველი ქალიშვილივით აულვივდებოდა...

ალბათ, კვლავ ბატონი შემთხვევა უნდა მობრძანებულყო და დურუს ბედ-ილბალი გადაეწყვიტა... ოჰ, ეს „შემთხვევა“!.. ერთგული მკითხველი იესე ამას ნამდვილად არ დამიჯერებს. ჯერ ხრუმჩოვის ჩახუტება რა იყო, წარბებს ანკიპავს, ახლა ესეცო... ამდენ ხალხში, დურუ გეგიას ოჯახურ ვახშამზე, მშიერ ოთხმოცდაცამეტში რომ შემემთხვა, საჯაროდ გამომაჭენებს და თავს მომჭრის... თუმცა უკან მაინც ვერ დავიხევ, მე რაც ვიცი, იმას ვყვები და, ვინც არ დამიჯერებს, იყოს თავისთვის... იესე, ვატყობ, უკვე ხვდება, კალამი საითკენ გამიბრის და პროტესტის ნიშნად ხელები მაღლა აუნწევია, როგორც დატყვევებულ მეომრებს ჩვევიათ.

მერეთში ლეონიდ ილიჩმა ჩამოიარა... თქვენ ეს არ გჯერათ? თქვენ გინდათ ჩაყვითლებული გაზეთები თვალწინ ამიფრიალოთ, აბა სად წერიარ? დაგიწერდნენ სწორედ! კაცი გემოზე ისვენებდა, ამას დანერა რად უნდოდა! ეს ის დრო გახლდათ, როცა ლეონიდ ილიჩი ჯერ კიდევ არ ისვენებდა. დაცინვად ნურავინ მიიღებს, რა სჭირს ამოდენა კაცს ჩვენი დასაცინი. უბრალოდ, იმის თქმა მინდა, იმ პერიოდში ლეონიდ ილიჩი არც ისვენებდა და არც ისე მგზნებარედ კოცნაობდა... ბოლო წლებში ყველამ ისედაც იცის, რა როგორ ხდებოდა...

ზღვისპირეთში დასასვენებლად იყო ჩამოსული და ლეონიდ ილიჩმა მერეთში ინება გამოსეირნება. წარმოიდგინეთ,

აღფრთოვანებულ მერეთელთა ორრიგი მწკრივი ქუჩების გასწვრივ, წითელი დროშები, პორტრეტები, ყვავილები, „ვაშა“, ცნობისმოყვარეთა მოუთმენელი ცმუკვა... სკოლებში სწავლა შეწყდა, წარმოება-დანესებულებებში — მუშაობა... რა პატივი იყო, რა ბედნიერება!.. ათასობით წითელყელსახვევიანი გოგონა და ბიჭუნა, უთვალავი კომკავშირელი, პარტიელი და, რა თქმა უნდა, მკერდდაჯინგლებული ვეტერანები... რაიკომის შენობის ფასადზე სახურავიდან ტროტურამდე გადმოფენილ ტილოზე ახალგაზრდულად შემართული, ენერგიული ბრეჭნევი (პატარა ბაია შეშინებული ღრიალებს: „დედიკო, ამუნიია!“).

აგერ შავი ლიმუზინების კოლონა. მერეთელებს თვალი გადმოვარდნაზე აქვთ, იქნებ მზერა როგორმე შევასწოროთ. ზოგი იძახის, ვნახეო, ზოგიც — ვერაო. ლიმუზინები ოქტომბრის მოედანზე ჩერდება. რიგით მეორე მანქანიდან დინჯად გადმოდის გენსეკი — უხვექორიანი, ბანჯგვლიანი წარბებით, მუქნაცრისფერ შარვალ-კოსტიუმში, მკერდზე ოქროს მედელებითა და ორდენებით (მაშინდელი მკერდი ჯერაც არ იყო ზეუხვი!).

- ვაშა! — გრიალებს მოედანი.
- ვაშა! — ტკარცალებენ ბავშვები.
- ურა! — ბლავიან პარტიელი კარიერისტები.

სწორედ ახლაა საჭირო თავის გამოჩენა, მთელი სხეულით უნდა იგრძნო წამის სიდიადე.

დურუ გეგია აღენთო, მის სულში ვერ ჩაეგია სიყვარულის მძლავრი კოცონი, მოსწყდა მორიდებით მდგარ ქალაქის დეპუტაციას, უკან მოიტოვა ამხანაგი კანდიდ კურცხალია, გვერდით ჩაუქროლა რესპუბლიკური მასშტაბის გვამებს და აღფრთოვანებით შესძახა:

— Дорогой Леонид Ильич!

გენსეკმა დაინახა მისკენ გამოქანებული პირმშენიერი ვაჟკაცი, დათვის ბელი, უფრო სწორად, ჯეელი დათვი, მკლავები რომ ფართოდ გაუშლია, სახე კი უზომოდ გაფურჩქნულ ვარდს მიუგავს.

მოსიყვარულე კაცი იყო ლეონიდ ილიჩი და გული აუჩუყდა. თვითონაც გაშლილი მკლავები შეაგება.

ლენონიდ ილიჩი და დურუ გეგია ერთმანეთს გადაეჭდნენ, ბაგე ბაგეს შეაგებეს და ერთურთი ღრმად ჩაკოცნეს.

აგერ კორესპონდენტებიც, ჩხაკ-ჩხუკ, „ჩაკარტოჩკე-ბულია“!

ხვალ ქალაქის ცენტრში, სტენდზე წამოიმართება უზარმაზარი ფოტოპანო — „ლენონიდ ბრეჟნევი და დურუ გეგია“.

აცრემლებულმა ლენონიდ ილიჩმა ყურში ჩასჩურჩულა დურუს:

— А где здес мавзолеи Ленина?

აჰ, პარდონ, შემეშალა! ეს იყო მოგვიანებით, როცა ლენონიდ ილიჩი ფეხზე ძლივს იდგა და მკერდით უთვალავ ოქროს გზიდებოდა.

ჩემს მკითხველს, იესეს, ცხადია, არ სჯერა ეს სარწმუნო ამბავი, ამიტომ შემიძლია შევთავაზო უკვე ნაცნობი ვერსია ფულებით სავსე „დიპლომატის“ თაობაზე: კანდიდ კურცხალიას აქვეითებენ მალლა ანევიტ (ე.ი. ნიშნავენ სახელიან უფულო თანამდებობაზე!). ქალაქის ნომენკლატურა აგროვებს ლენინისთავიან კუპიურებს, ლამაზად ალაგებენ გაცილებით ღრმა და ფართო ჩემოდანში, ვიდრე გვახსოვს ადრინდელი ვერსიიდან... ეს ჩემოდანი მიდის იქ, სადაც უნდა მიდიოდეს ასეთი ჩემოდნები და დედაქალაქიდან მოფრინავს დურუ გეგია — ამჯერად მართლაც თვითმფრინავით („კუკურუზნიკით“) და ამ ეტაპზე მერეთის კპ რაიკომის პირველი მდივანი...

11

— აღარ გინდოდათ, ხომ, კომუნისტები? იჯექით ახლა ამ სიბნელეში! — ნიშნისმოგებით დააგდო დურუმ.

წინ უზარმაზარი კათხა ედო. თორმეტი სადღეგრძელო ერთმანეთს გადააბა, თორმეტივე ღვინის ჭიქა ამ კათხაში ჩაცალა. მეცამეტე გვერდით მიუდგა. ალბათ, ლენინის სადღეგრძელო უნდოდა ეთქვა ან კომუნისტური პარტიისა, ვეღარ გაბედა და მაშინ დააგდო ეს სიტყვები... შესვა ეს მეცამეტე

ჭიქა, ამოიხვნეშა და თორმეტჭიქიანი კათხაც მოიყუდა, სტომაქში ჩაიცალა.

დიახ, „მგზნებარე ლენინელი“ იყო და მისი სულიდან ბოლომდე ვერ ამოირეცხა ლენინელობის სინდრომი. ამ მრგვალი თავის ტვინის ხვეულებში ცოცხლობდა ფრაზები და ლოზუნგები, რომლებსაც ფერი არა ჰქონდა რა, გარდა ფარაჯის ფერისა, მის ნაოჭებში, როგორც ტალახიან სანგრებში, ჩამსხდარიყვნენ შაშხანიანი პროლეტარული ჯარისკაცები, მსგავსნი იმ სალდათისა, სმოლნში ჩაიდნით ხელში ლენინს რომ ეძებდა... ღვინისა და ნოსტალგიისაგან მისი ტვინი თითქოს ბურუსში გაეხვია, მეხსიერების მერეთს რუხი ფერი გადაეფინა და გაუგებარი გახდა თუ წელიწადის რა დრო იყო ის ბედნიერი დღეები, როცა მის არსებობას აზრი მიეცა...

მაცხოვრისგორაზე დიდი ბელადის ძეგლი უნდა აღმართულიყო და ამ საქმის მოთავე და სულისჩამდგმელი დურუ გეგია გახლდათ.

— ამხანაგო ბენედიქტე, თავი მეტად მსხვილი მეჩვენება რაღაც! — ჭოჭმანით შეათვალა დურუმ ბრინჯაოს უზარმაზარი გოგრა.

— ჭკუა ჰქონდა ბევრი, ამხანაგო დურუ, მაგოდენა ჭკუა პატარა თავში რანაირად ჩაეტეოდა! — მოქანდაკეს დაასწრო არქიტექტორმა თეოფანემ.

ისინი დედაქალაქიდან მოიწვია დურუმ, ბიუჯეტიდან კაი ძალა თანხა გააიმასქნა და ახლა მაცხოვრისგორის თავზე გაცხოველებული მუშაობა მიდიოდა.

— რა ბედნიერებაა, აქ ჩამოსვლა რომ მოგვიხერხდა! — აჟღერტულდა თეოფანე. — მომენატრა მერეთი, მისი პეიზაჟები, ალალი ხალხი... — ხმაში ყალბი პათეტიკა შეეპარა, თვითონაც გრძნობდა ამას და მოქანდაკეს იმონებდა: — ხომ მართალია?

— ოჰოჰო! — ოხრავდა ბენედიქტე, რაღაც არ მოსწონდა, რაღაც თვალში არ მოსდიოდა.

— ამ ცისქვეშეთში არაფერია მარადიული! — თეოფანეს ხმაში სევდა გაკრთა. — მახსოვს, მახსოვს ის ნათელი დღეები! ნეტავ სად არიან ყმანვილები, მაშინ თქვენთან ერთად რომ

მოღვაწეობდნენ? პატივცემული ხელოსანი რა იქნა?... ჰმ, მგონი ქირიაა გვარად, ბესარიონი ერქვა, თუ არ ვცდები!.. ეჰ, ამ ცისქვეშეთში არაფერია მარადიული!

ეს მისი სიტყვები კი არ იყო, მისი სევდა კი არ ჟღერდა, ბენედიქტეს აზრს ახმოვანებდა თეოფანე, მისი გულიდან კითხულობდა. ბენედიქტე ძალიან ცოტას ამბობდა, მაგრამ თეოფანემ მუდამ იცოდა, მისი მეგობარი რის თქმასაც ეპირებოდა და სიტყვათა დალაგების მძიმე შრომისაგან ათავისუფლებდა.

— მაგას ნუ იტყვი! — მკვირცხლად ჩაერია დურუ. — დარწმუნებული ვარ, რომ ეს ძეგლი, ჩვენს თვალწინ რომ წამოიმართება, მითაჟამს გაუძლებს! სანამ იარსებებს სოციალიზმი, — აქ დურუმ გულზე სასოებით მიიღო ხელი, — სანამ იარსებებს სესერეკა, ეს ძეგლიც იქნება და იქნება!

დიახ, ლენინი მოზრძანდებოდა მერეთში, ვლადიმერ ილიჩი... მისი უზარმაზარი თავი აგერ ჯერაც ფილაქანზე იდო, მაგრამ უთავო ტორსი უკვე კვარცხლბეკზე ეყენა და კეპჩაბლუჯული მარჯვენა წინ გაეტყორცნა...

თბილისიდან პირველმა მდივანმა დარეკა. თბილად მოიკითხა, როგორ მიდის საქმეო. თავილა აკლიაო, ყოჩაღად მოახსენა დურუმ. იმას ხველება აუტყდა. დურუ მიხვდა, ორაზროვნად გამომივიდაო და შიშისაგან კინაღამ გული შეუღონდა. შეეცადა, შეცდომა გამოესწორებინა, მიკნავლებული ხმით დაუნყო ახსნა-განმარტება, დღეს-ხვალ დავამთავრებთ და საზეიმო გახსნას ზუსტად საიუბილეო დღეებს დავამთხვევთო. მდივანი, ვინ იცის, მავთულის ბოლოს როგორ იცინოდა, მაგრამ დინჯად კი შეეპასუხა: აბა, თქვენ იცით, დროზე უნდა მოასწროთო, გახსნაზე, თუ მოხერხდა, თვითონ ჩამოვალო, მოსკოვიდან მეყოლება მაღალი სტუმარი, არ შევრცხვეთ, დავანახოთ რა მასპინძლობაც შეგეძლებიაო... საიუბილეოდ იქნებ ლენინის ორდენსაც კი გამოჰკრა ხელიო...

დურუს სიხარულისაგან ენა დაება და, სანამ სამადლო-ბელო სიტყვას შეაკონინებდა, იმ ბოლოს ყურმილი დადეს.

მთელი ქალაქი ლენინის ძეგლზე ლაპარაკობდა. მოედანზე ხომ აქამდე პატარა ლენინჩიკი იდგა, ვერცხლისფერი სტანდარტული თოჯინა. ერთ ღამეს გააქრეს, საღამოს იყო

და დილით უკვე აღარ იყო. სერიოზული პროექტი ხორციელდებოდა და ძველი ძეგლი თითქოს ამცრობდა უკვდავ სახელს, ორლობის ანეკდოტის საბაზად აქცევდა. თუმცა ჰაიჰარად, სახელდახლოდ დადგმული ბელადის ძეგლის მოხსნაც კი მკრეხელობად ჩაითვლებოდა, ამაზე მავანი თავს იოლად წააგებდა, მაგრამ ამჯერად ყველამ თვალი მოუხუჭა, ვითომც არაფერი მომხდარაო... იმ ადგილას დროებით უზარმაზარი ქოთანი დაიდგა, რომელშიც ყვავილები იყო ჩარგული. ოდესმე სერგო ორჯონიკიძეს წამოვჭიმავო, ვარაუდობდა დურუ... მერეთელები სიამაყით ხარშავდნენ ტვინში აზრს, ლენინის ისეთი ძეგლი იდგმება, საბჭოეთში ეგეთი ორი არ მოიძებნებო. ცნობისმოყვარეთა ნაკადი არ ილეოდა მაცხოვრისგორის კიბეზე, თუმცა სამუშაო მოედანი მაღალი ღობით იყო შემოზღუდული და რიგით მოქალაქეებს არავინ აკარებდა... ცისანა სიორდია, ბუნებრივია, რიგით მოქალაქეებში არ ეწერა, ქალაქის გამორჩეული მატრონასათვის აკრძალვები არ არსებობდა. ამიტომაც თავისი უფროსები, ჩოქო და გუჯა წაასხა.

ბიჭებს ჭკუა უკვე მოეკითხებოდათ, მომცრო კარადის ფორმისანი, მხარბეჭიანნი, დიდთავიანნი წამოიზარდნენ. მაცხოვრისგორის მაღალ კიბეზე ისე აირბინეს, გული არ აჩქარებიათ. ცისანას კი თავისი მძიმე სხეული ქოშინითა და ვაი-ვიშით აჰქონდა, თან წუნუნებდა და, რაკი მისი ნათქვამი არავის ესმოდა, ლენინსა და მთელ მის ჯილაგს გულიანად წყევლიდა, დაგიდგეს გვერდებიო, გაფშეკილი მენახე ერთ დღესო, ძარღვები მენასკვება, შენ გაგნასკვა ჯოჯოხეთმაო და ამგვარებს გაიძახოდა, თითქოს მაგ დროისათვის ილიჩი ზომამე მეტად არ ყოფილიყოს გაფშეკილი. გულსგარეთ იწყევლებოდა, თორემ ცისანა უპირველესი ლენინელი იყო დიასახლისებში და წიგნიც კი ჰქონდა წაკითხული ახირებული სათაურით — „ნაბიჯი წინ, ორი ნაბიჯი უკანო“, თუმცა იქიდან ვერაფერი ისეთი ვერ ამოიკითხა, რაც მის ჭკუას ცოტათი მაინც წაადგებოდა.

გადალახა ბოლო საფეხური ცისანამ, გაიხედა და პირკატა ეცა. ლენინის უზარმაზარ თავს კეფა ფილაქანზე ედო და ცისკენ იყურებოდა. ზედ მისი ონავრები აფოფხებულყვენენ. ჩოქო პირდაპირ ილიჩის უღვაშზე იჯდა, ხელები ცხვირისათ-

ვის ჩაეელო და აჩუ-აჩუს იძახდა. გუჯა ცხვირზე შემჯდარიყო, უკანალით უპეებში ჩასრიალდებოდა ხოლმე, რათა ისევ ცხვირის წვერზე ამძვრალიყო... ცისანამ ენა კინალამ გადაყლაპა, ხელე-ბი გაასავსავა და მისი წონისა და ასაკისათვის შეუფერებელი სისწრაფით გაქანდა, უფრო სწორად, თვითონ ეგონა, რომ გაქანდა, თორემ ძლივს მიქლოშინებდა.

ამასობაში კვარცხლბეკთან შეკრებილნიც შემობრუნდნენ. დურუ ემუსაიფებოდა ბენედიქტესა და თეოფანეს, უნებლიეთ მოიხედა და გაშრა. როგორც სიზმარი წამში უამრავ მოვლენას მოიცავს, წარმოსახვაში დურუს ხელები დაგრძელდა, მისწვდა ონავრების ყურებს და ორივენი ძირს ჩამოათრია. რეალურად, რა თქმა უნდა, მსგავსი არაფერი მომხდარა, ცისანა ქმარზე უნინ აღმოჩნდა ბიჭუნებთან, ყურებში ხელები ჩაავლო და მტკივნეულად მოქაჩა. ჩოქო და გუჯა შეხმატკბილებულად აჯღავლდნენ, დურუმ კი ცისანას დაუსისინა:

— ამოწყდა თქვენი ჯიში, გინდათ, რომ პარტიიდან გამრიცხონ?

თეოფანემ მოთაფლული ხმით მიუსწრაფა:

— ისეთი არაფერი მომხდარა, ლენინს უყვარდა ბავშვები!

ამ შემთხვევამ დურუს არიქა ძაძუა გაახსენა, ის დრო, როცა სტალინის თავმა არიქას ფეხი მოატეხა. ეს გახსენება შხამივით ჩაენვეთა ტვინში... ვერაფრით დაევიწყებინა ტელეფონში ნათქვამი სიტყვა, ბედნიერ წუთებს უწამლავდა ხოლმე... სიტყვა უკვდავია! ეთერში გაფრენილ სიტყვას უკან ვერ გააბრუნებ, ის მარადის ლივლივებს სივრცეში ან ჩამალულია ტვინის რომელიმე ნაოჭში, რათა კვლავ და კვლავ ამოტივტივდეს დავინყების სიღრმეებიდან.

„ხომ შეიძლებოდა ლენინის თავიც გადაგორებულიყო?“

— ძრწოლით გაიფიქრა, როცა ამნემ ბრინჯაოს გოგრა ფილაქანს მოსწყვიტა, ჰაერში ააცურა და აქამდე უთავო ტორსს ზუსტად მოარგო.

„მე მგავს, ხომ იცი შენ!“ — გაუელვა დურუს. მართლაც ჰგავდა! ისეთივე მკვრივი და ღონიერი ფიგურა აღმოჩნდა, დიდთავა... კეპი ბანჯგვლიან ხელს ჩაებლუჯა.

უნებლიეთ სივრცისაკენ ხელი გატყორცნა დურუმ.

— რა იყო? — თეოფანემ ეშმაკურად ჩაიცინა.

— ეგერ ზღვა მოჩანს! — უთხრა დურუმ, ვითომც ხელი იმიტომ გავიშვირე, ზღვა რომ მენახვებინაო.

— მერე რა?

— გახსოვთ, პირველად რომ ჩამობრძანდით? აქედან ჩანდა ერთი პატარა დაბა, უფრო სოფელი, ვიდრე ქალაქი... დასალიერში მიმოფანტული ჯარგვლები და მომცრო ყანები, უფრო კი თხმელის ტყეები და ვერანა ჯაგები, სადაც სალამობით ტურა კიოდა... ახლა გახედეთ! ეგერ ჩაის ფაბრიკა!.. ეგერ-აც!.. ეგერაც!.. ვრცელი პლანტაციები... ავტოტრასები... შარაგზა ზღვისკენ ისარივით გატყორცნილა... ილიჩი იქითკენ მიგვითითებს! მერეთი გაიშლება და ოდესმე ზღვისპირსაც დაიპყრობს, იქ ნავმისადგომი აშენდება... ამ გზას ილიჩის გზა დაერქმევა!

დურუ გეგია წყვეტილ ფრაზებს ისროდა, თვალეში ფანატიკური ცეცხლი ენთო, ენერგიულ სიტყვებს დუჟის წინწკლები მოჰყვა... არქიტექტორმა და მოქანდაკემ ერთმანეთს გადახედეს.

დაცხრა დურუ, დანყნარდა. პირი ცხვირსახოცით მოინმინდა. მიხვდა, რომ გადაამლაშა. იქაურობას უხმოდ გაშორდა. კიბეზე დაეშვა, მანქანაში ჩაჯდა. ერთხანს ყოყმანობდა, მერე მძლოლს მიუგდო:

— კომუნარების ქუჩაზე!

ნასესხები ახლახან ჩათავდა. გაზაფხულის მზემ დააცხუნა, სველი ქუჩები გააშრო. ეზო-კარი ხასხასა ბალახით შეიმოსა. ტყემალი თეთრად დაიპენტა. ტრიფოლიატის ღობეებში თეთრმა ყვავილებმა გამოიხედა. ჰაერი დაინმინდა. დურუ გეგიას სულშიც გაზაფხულის გამჭვირვალეობამ შემოაღწია. შუბლზე ხელი მოისვა, ტრიუმფატორის გვირგვინი იგრძნო... თუმცა დიდების სიხარულს მოუშორებელი ხინჯი ახლდა. „რა დავუშავე ისეთი?“ — თავის თავს ეკითხებოდა, პასუხს კი უფრთხობდა.

მანქანამ კომუნარების ქუჩისაკენ გაუხვია. ადრე ტალახადის იყო ეს ქუჩა, მაგრამ ძველი სახელი პიროვნების კულტს

გადააყოლეს და ახალი დაანათლეს, თანაც ისეთი, დრო-ჟამი რომ ვერ მოშლიდა.

— გააჩერე! — ხმადაბლა უბრძანა მძღოლს.

წინასწარ მოიფიქრა, გადმოვალ მანქანიდან, ჭიმკარს შევადებ და მეორე სართულზე შინაურულად ავბრაგუნდებო. ველარ გაბედა!

ფანჯრის მინა დასწია და სახლს გახედა. ბევრი არაფერი შესძენიათ თოდუებს. დამპალი ყავარი გამოუცვლიათ, შიფერით გადაუხურავთ, თუმცა ისიც ნესტისაგან გაშავებულა. ღია სარდაფში კი „სამხატვრო“ ამოუშენებიათ... ესაა და ეს!

— დაუსიგნალე!

მძღოლმა კლაკსონს დააჭირა.

ჭიმკართან უმაღლ ბიჭი გამოჩნდა. ალბათ, მანქანა იცნო, იქნებ მანქანის პატრონიც. მორიდებით გაჩერდა, დაელოდა.

ათი-თორმეტისა იქნებოდა. სხარტი, სპორტული აღნაგობისა იყო... ნაბლისფერი თმა, ნუშისფერი თვალები... წარბ-წამწამი მართალის მიუგავდა, ტუჩ-კბილი კეკეს...

— შენ ქრისტეშია ხარ? — მაინც ჰკითხა.

— დიახ!

— მამიკო შინაა?

— ნწუ! წავიდა!

— ლექსები თუ იცი?

ქრისტეშიამ თავი მორცხვად დახარა, ამოიოხრა.

— აი, ლენინზე თუ იცი ლექსები?

ბიჭმა თავი ისე დაუქნია, ზევით არ აუხედავს.

— მაშ, ოცდაორში ლენინის ძეგლი უნდა გავხსნათ და შენ იქ ლექსი უნდა თქვა ლენინზე... მომიკითხე ეფრო ბებია! დურუმ მძღოლს ანიშნა და მანქანა დაიძრა.

უხაროდა, რომ მართალი შინ არ დახვდა, არ მოუწია პირისპირ თვალის გასწორება. ვერ იტანდა ყოფილი მეგობრის მიმტევებელ მზერას, უნებლიე შიში იპყრობდა...

აპრილი სანდო არ არის, აი, გუშინ მზე ათბობდა მერეთის სანახებს, ღამე კი ქარმა დაუბერა, ღრუბლები მოაყარა და წამოვიდა წვრილი, გულის გამანვრილებელი წვიმა. დურუმ რომ შინიდან გამოვიდა, ქარი ჩამდგარიყო, მაგრამ უხილავი ღვაფი ეფინებოდა ციდან, ნესტით გაეჯერებინა ჰაერი...

საფეთქლებზე თითქოს სალტე უჭერდა. სიჭარმაგეში ისე შევიდა, თავი არ ასტკიებია, ახლა კი ნაცემივით იყო, ძვალ-რბილი დაბეჭილს მიუგავდა. მთელი დღე ხომ ფეხზე ტრიალებდა, ღამეც ვერ იცლიდა დასაძინებლად. მისი ჩარევის გარეშე ფიჩხი არ გადაბრუნდებოდა მერეთში და ეს, თუმცა ეამაყებოდა, მაინც დამღლეელი აღმოჩნდა. ერთი კაცი არ ეგულეობდა, თუნდაც ფიორა პასუხისმგებლობა ეტვირთა. არადა, ბელადის ძეგლის გადამკიდეს პრობლემები არ ელეოდა. ჯართის ამ გროვამ შესანსლა ქალაქის მთელი ბიუჯეტი, უღვევი სტუმრის დახვედრამ და გასტუმრებამ ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა და სახელმწიფო ძროხას უკვე საგაისო რძეს წველიდნენ... სულის სიღრმეში ნანობდა, რას ავიკიდე, ვინ მრჯიდაო, ბელადის სახელის ხსენებაზე გულისრევის სუსტი შეგრძნება მოადგებოდა, მაგრამ ამას, ცხადია, ვერავის გაუმხელდა... პირზე სიხარულის ნილაბი აეკრა და ცისანასაგან დაფარულად ენის ქვეშ ვალიდოლს იდებდა...

მატარებელი ზუსტად ცხრა საათზე ჩამოდგა. დურუმ სწრაფად მიმოიხედა. ზურგსუკან კედელივით იდგნენ მისი აპარატის მუშაკები. მოქუფრულ ამინდს მათი სიფათებიც ჩამოეჟამებინა და ნაძალადევი, შიშნარევი ოპტიმიზმით იმხნევებდნენ თავს. ესენი ლაჩრები იყვნენ. ცალ-ცალკე ყოველ მათგანს თვალი ეჭირა მაღალ სავარძელზე, მაგრამ რისკიანობა და გაბედულება არა ჰყოფნიდათ ისევე, როგორც მხდალი ტურა ვერ გაერევა მგლის მარაქაში.

შორიახლო პირველი სკოლის დირექტორი იზოლდა მარშანია იდგა და დურუმ ანიშნა, ბავშვები წინ წამოსწიეო. პიონერები მთელი საათით ადრე მოიყვანეს, მათ თეთრი პერანგე-

ბი ეცვათ, ნითელი ყელსახვევები ეკეთათ, გოგონებს თხელი, ლურჯი ბოლოები უხდებოდა, ბიჭებს — მოკლე, ლურჯი შარვლები... სიცივით დალურჯებულნი იდგნენ (გახსოვთ, ალბათ, „მწერალთა ბრიგადის“ ვიზიტი!), ხელში ვარდები ეჭირათ, ბუტკოები ჟვავს დაენიწკლა. „დავხოცეთ ბავშვები!“ — გაიფიქრა დურუმ, მაგრამ ახლა დარდის დრო აღარ რჩებოდა, სამთავრობო ვაგონიდან სტუმრები ჩამოდიოდნენ.

რესპუბლიკის პარტიის ლიდერმა შორიდან ხელი დაუქნია, პირზე მწყაზარი ღიმილი დაეფინა. დურუმს სიხარულისაგან გული შეუხტა, წამში დაავინწყდა ნუხილი, თავის ტკივილი და ენის ქვეშ ამოდებული ვალიდოლი კინალამ ფილტვებში გადაუშვა. მუშტში ჩაიხველა, თვალებიდან ნაპერწკლები გამოსცვივდა და პირველ მდივანს მიაშურა, თან ცდილობდა ყელში მონოლილი ლიტინი ჩაეხშო, უადგილო ხველების სურვილი დაეძლია.

მდივანმა შექალარავებულ თმაზე ჩვეული ენერგიულობით ხელი აღმა აისვა და გამოქანებულ დურუმს მარჯვენა შეაგება.

— ჩამოგიყვანე სასურველი სტუმარი, შენ იცი, როგორ გვასახელებ!

— ბედნიერი ვარ... — ჩაილულლულა შეკავებული ხველებით განამებულმა დურუმ.

ამასობაში სხვა სტუმრებიც გადმოლაგდნენ, ყველაზე უნინ მოსკოველი მაღალი სტუმარი, რომელიც მთლად რუსს არცა ჰგავდა, უფრო მოლდაველი ბოშასი და სლავის ნაჯვარი უნდა ყოფილიყო. საკმაოდ ჩამრგვალებულ, მხარბეჭიან კაცს არნივივით ცხვირი ჰქონდა, გამჭრიახ თვალებზე ფუნჩულა წარბები ჩამოფარცხოდა, თავი უხვ, შავ ჯაგარს შეემოსა.

— ამხანაგი ლეონიდ ზახარიჩი! — წარუდგინა პირველმა და დურუმს ორივე ხელი შეაგება, სტუმრის ხელის მტევანი მოიმწყვდია და გულითადობით აღსავსე, მეგრული აქცენტით გაჯერებული რუსულით მოეფერა:

— ლეონიდ ზახარიჩ, ჩვენ მერეთელები, დიდი თუ პატარა, მოხუცი ვეტერანით დანყებულნი და ბაგა-ბაღის აღსაზრდელებით დამთავრებული, გიცნობთ, როგორც ქართველი ერისათვის მოამაგე პიროვნებას. ამინდი ვერ დაგახვედრეთ მზიური, მაგრამ იმედია ჩვენი გულის მზით გაგათბობთ!

— ო, თქვენი მდივანი პოეტი ყოფილა! — ჩაიროხროხა ნასიამოვნებმა ლეონიდ ზახარიჩმა, ლონივრად ჩაეხვია დურუმს და ახალი ტრადიციისამებრ სამჯერ გემრიელად ჩაკოცა.

ამ დროს მოცვივდნენ გამოცოცხლებული პატარები, სტუმრებს ვარდები მიართვეს, ლეონიდ ზახარიჩმა და პირველმა მდივანმა თითო ბავშვს სიმბოლურად აკოცეს და საგანგებოდ მათთვის განკუთვნილ ლიმუზინში ჩასხდნენ.

დურუმს ამათთან მოთავსდა, ოღონდ მძღოლის გვერდით, ნახევრად შებრუნებულად, რათა საპატიო სტუმრებისათვის ახსნა-განმარტება არ დაეყოვნებინა. დანარჩენებიც „ვოლგებში“ მოთავსდნენ და კავალკადა ადგილს სწრაფად მოსწყდა, ტალახიანი წინკლები მიაყარა მობუზულ ბავშვებს.

ტროტუარებზე ხალხი იდგა, ხელში ნითელი ალმები, ლენინისა და პოლიტბიუროს წევრთა პორტრეტები ეჭირათ. რა თქმა უნდა, მათში ლეონიდ ზახარიჩის პორტრეტიც ბლომად ერია. დურუმს გუნებაში აღრიცხავდა: „პირველი საშუალო გამოსულა... ავეჯის ფაბრიკა აგერა... ჩაის მეორე ფაბრიკა არა ჩანს, დირექტორს ყურს ავუნევ... ინსტიტუტი აქაა, ოღონდ შეთხელებულან, რექტორი ჭკუაზეა მოსაყვანი, ხომ გავაფრთხილე...“ ეს ფიქრი ტვინის ერთ ფენაში მოძრაობდა, დანარჩენი კი სრულ მზადყოფნაში იყო მოყვანილი...

პირველს ხელში სტამბურად დაბეჭდილი პროგრამა ეჭირა, თვალი წამში ჩაავლო და ქართულად თქვა:

— მუზეუმი გამოვრიცხოთ, სტუმარს რამე რომ მოენონოს, ჯიბეში ჩაიდებს და ვერ გამოგლეჯ! — მერე სტუმარს მომხიბლველად გაუღიმა და აქცენტისანი რუსულით უთხრა: — ძვირფასო ლეონიდ ზახარიჩ! ამინდს ხელი არ შეუშლია მერეთელთათვის, რათა თავისი ჭეშმარიტი გრძნობა გამოეხატათ დიდი ბელადისადმი! რა თქმა უნდა, მათ იციან, რომ თქვენ ჩამობრძანდით და ამით მთელი ქალაქი ზეიმობს...

— დიახ, დიახ! — აწრიალდა დურუმს, სიტყვის ჩართვა ენადა, მაგრამ პირველისა ეშინოდა, რამე არ წამოვროშოო.

— აქ სადმე ტუალეტი გაქვთ? — იკითხა პასუხად სტუმარმა. — იცით, მთელი ღამე ვსვამდით, ბუშტი ისე გამებრა,

ლამისაა, მანქანაში მივუშვა! — ამ თავის ხუმრობაზე ისე არ-
ოხროხდა, მძლოლი დააფრთხო, ემანდ მანქანა მართლაც არ
წამინწყმიდოსო, სიჩქარეს მოუმატა.

კავალკადამ სწრაფად გადაჭრა ქალაქი, ჭუჭყიანი წუნ-
წკლი გზისპირებზე მომლოდინე ხალხს მიაყარა და ჩხერიის
ხიდთან გაჩერდა. ადრე აქ პატარა სალუდე იყო, ქალაქის ლოთე-
ბის თავშეყრის ადგილი, მერე დურუს ბრძანებით აიღეს და მის
ადგილას წამოიჭიმა რესტორანი „ჩხერია“, რომლის ხაში და
კუპატი მთელ რეგიონში სანაქებოდ ითვლებოდა.

— მსუბუქად წავიხემსოთ! — დურუ მღელვარებისაგან
ერთიანად გალაჟღავნდა.

მანქანა გაჩერებულიც არ იყო, ლეონიდ ზახარიჩი არა-
ვის დალოდებია, სწრაფად ჩამოხტა და შენობისაკენ გაქანდა,
დურუ და პირველი, ცხადია, უკან მიჰყვნენ.

— სადაა აქ ტუალეტი, ჰა?! — გზა-გზა კითხულობდა ლე-
ონიდ ზახარიჩი და შეშინებული ოფიციანტები ფარასავით
გარბოდნენ მის წინ.

— წესრიგშია მაინც ეგ თქვენი ტუალეტი? — იკითხა პი-
რველმა.

— სულ ჩეხურ კაფელშია, პატივცემულო, უნიტაზი
ავსტრიულია! — ხმა აუკანკალდა დურუს.

სანამ ესენი მიენეოდნენ, ლეონიდ ზახარიჩი უკვე ხელ-
საბანთან იდგა და ხვანჯარს იკრავდა.

— უფ, ძლივს არ ამოვისუნთქე?! — ბედნიერი გამომე-
ტყველებით ბრძანა და ხელი ონკანს შეუშვირა.

პირველმაც მოუშვა ონკანი და ხელები საპნით დაიბანა.
დურუმ ვერ გაბედა, მიებაძა, იფიქრა, თავხედობად ჩამითვ-
ლიანო, თუმცა მისი ეს მოკრძალება სტუმრებმა ვერც შენიშნეს
და მეგობრული მასლაათით საბანკეტო დარბაზისაკენ
გაემართნენ. საუბრის თემა ძირითადად ისევ ასაკსა და გაბერ-
ილ ბუშტებს შეეხებოდა. ეს იყო ლეონიდ ზახარიჩის საყვარელი
თემა.

დარბაზში ისეთი სუფრა იყო გაშლილი, კაცს ნერწყვი მო-
ადგებოდა. ერთმანეთზე ახობოლავებულ თეფშებს გაბრწყინ-
ებული თვალებით დაჰყურებდნენ ელიტის დამშეული წარ-

მომადგენლები და საპატიო სტუმრების დაბრძანებას ელოდ-
ნენ.

ლეონიდ ზახარიჩმა გადახედა სუფრას, ტუჩები კმაყო-
ფილებით გაანკლავუნა და უცებ იკითხა:

— ბორში გაქვთ? მე საუზმეზე ბორშს გეახლებით!

პირველმა დურუს შეხედა, დურუ გაფითრდა, კედლის
გასწვრივ სტარტზე დამდგარ ოფიციანტებს თვალი დაუბრი-
ალა. ნირნამხდარი შეფშარეული მოიკუნტა, არ იცოდა, სად
შემძვრალიყო.

— წუხანდელი ჩაგვრჩა ქვაბში მგონია! — წასჩურჩულა
დურუს.

— არიქა, იჩქარე!

ოფიციანტთა ლაშქარი ისე გაცვივდა, თითქოს ხელის-
გულებით აპირებდნენ წვნიანის გაცხელებას. საპატიო სტუმ-
რები გამორჩეულ ადგილებზე დასვეს. სხვებიც დასხდნენ,
ოღონ ვერავინ ბედავდა პურის გატეხას, რაკი მოსკოველი
სტუმარი თბილისელ სტუმარს გატაცებით უყვებოდა წვერ-
მოშვებულ ანეკდოტს.

გამოჩნდა შეფშარეული, ლანგარზე მოზრდილი მათ-
ლათა ედგა, ბორშით მოპირთავებულები.

ლეონიდ ზახარიჩმა მისწი-მოსწია ცხელი ხაჭაპურები,
ნიორწყალში თუ მაცვალში ჩანყობილი დედლები, შემწვარი
გოჭი, ინდაურის საცივი, ადგილი გაათავისუფლა მათლათი-
სათვის და, როცა მოწინებით წინ დაუდგეს, კოვზი მოურია და
აღტაცებით წამოიძახა:

— Нихуя дохуя нахуячили!

გაისმა ზრდილობიანი, აღვირამოებულები სიცილი, აჩხა-
კუნდა დანა-ჩანგალი, შეივსო სასმისები...

დურუ გეგამ ყანწს დაავლო ხელი.

— Я только чачу, — განაცხადა ჭირვეულმა სტუმარმა,
— домашнюю!

— მოუტანეთ, ჩახეთქოს! — ქართულად ჩაურთო პირ-
ველმა.

„ბორჯომის“ ბოთლით უმაღლეს მოურბენინეს შინნახადი,
ვინ იცის, რისგან, არაყი.

ლეონიდ ზახარიჩმა ჩაის ჭიქაში ჩააყუდა, სამი მეოთხედით შეავსო.

— Вино это бабье дело, а чача — мужское! — მერე დურუს ყანწზე მიუჭახუნა. — Будь здоров!

პირში გადაუშვა და დამდურულივით კარგა ხანს ივიშვიშა.

ჭიქა საცივით აივსო, ყლუპყლუპით შესვა, კვლავ ივიშვიშა და ბორშჩის ხვრეპას შეუდგა.

პირველს თვალები უციმციმებდა, ბაგესთან ნამდაუნუმ ორაზროვანი ღიმილი უნათდებოდა. ღვინიან ჭიქას ოდნავ მიადო ტუჩი, ქათმის ფრთა მოწინკნა და მეტი არაფრისთვის უხლია ხელი.

დურუს კვლავ სავსე ყანწი ეჭირა, წინასწარ ჰქონდა მოზადებული სადღეგრძელო-ფეიერვერკი, ფორმით ვრცელი, შინაარსით ჭრელი, მაგრამ პირველი მისკენ დაიხარა და ხმადაბლა უთხრა:

— მოკლედ და ბუნდოვნად, სტუმარი თუ დაგვითვრა, ღონისძიებას ჩაგვიშლის!

დურუ აირია, მთელი თავისი ფანტაზიები ტვინიდან ამოეხვეტა და მართლაც მოკლედ მოარტყა:

— Будь здоров, дорогой Леонид Захарич!

იმას მათლაფიდან თავი არ აუნევიან, დააქიცინა მხოლოდ, უმალ ძირამდე დაიყვანა, კოვზი დააგდო, ზე ნამოიჭრა და ბრძანა:

— Поехали!

ყველანი წამოცვივდნენ. პირველი კვლავ ილიმებოდა. სუფრის ზოგიერთ წევრს ლუკმის გატეხაც ვერ მოესწრო, ზოგს სავსე ჭიქა ეჭირა და უკანვე დადგა, ზოგს ხაჭაპური ყელში გაეჩხირა, მაგრამ, მეტი რა ჩარა იყო, სუფრა აიშალა.

რამდენიმე წუთში კვლავ მანქანებში ისხდნენ და მაცხოვრისგორისაკენ მიემართებოდნენ.

ქვედა მოედანზე ზღვა ხალხს მოეყარა თავი. ყველას შავი ქოლგა ეჭირა და ზევიდან ისე ჩანდა, სამგლოვიარო მიტინგი. არადა, სასულე ორკესტრი ყოჩაღად გრიალებდა. სპილენძის საყვირებზე ვერცხლისფერი წვეთები წურწურით

ჩამოდიოდა, თავზევით ორთქლის ჭავლი იდგა. უამრავი წითელი ალამი ფრიალებდა.

პირველ საფეხურთან ფართოდ გაჭიმულ ტრანსპარანტზე იკითხებოდა: „თვითონ მზე არის ლენინისთვის პირველი ძველი და კვარცხლბეკია პლანეტა ჩვენი!“

ლეონიდ ზახარიჩმა ასედა:

— ეგ რა აწერია?

დურუმ ენის ბორძიკით უთარგმნა.

— ჰმ! — ლეონიდ ზახარიჩმა პირველს იდაყვზე ხელი ჩაავლო და კიბეს შეუყვინენ.

ყოველი ათი საფეხურის შემდეგ ჩერდებოდა, წელანდელი ჭაჭა ამძიმებდა და უკმაყოფილოდ ჩაიდუდლუნა:

— ეგ რა სიმაღლეზე აგიშენებიათ!

— ლენინი მაღალია! — მიუქარაგმა პირველმა.

— მაღალი კია, მაგრამ იქამდე სამანქანო გზა უნდა გაეყვანათ!

ცოტაც და ახალი ტრანსპარანტი გამოჩნდა:

„ეს ზეცა — ლენინის ფიქრით მაღალი, ეს დილა — ლენინის შუბლივით ნათელი!“

— ეგ რა აწერია? — კვლავ იკითხა ლეონიდ ზახარიჩმა. დურუმ ესეც უთარგმნა.

სტუმარმა თავი გააქნია.

— კარგი ხალხი ხართ ქართველები, კარგი ჭაჭა იცით, მაგრამ, გამაგებინეთ, რას წვალობთ ამ თქვენი აჩხაბაჩხა ასოებით, დიდებული კირილიცა არ სჯობია, ერთმანეთს ხომ უკეთესად გავუგებთ!

პირველს შუბლზე თითქოს ღრუბელმა გადაურბინაო, ოღონდ ეს იყო მხოლოდ წამიერი მოღრუბლვა, პირზე ძველებურად მწყაზარი ღიმილი დაეფინა:

— დადგება დრო, მსოფლიოს ყველა ხალხი ერთ ხალხად გადაიქცევა, მაშინ კირილიცა ყველგან იბატონებს!

ლეონიდ ზახარიჩმა გამომცდელად შეხედა, ალალი ღიმილის მიღმა ვერაფერი ამოიკითხა.

კიბის თავზე მესამე ტრანსპარანტი გაეჭიმათ:

„დგას ლენინი, ყოველ მწუხრზე მისი ზრუნვით მთაც ჰყვავის, აპრილდება!“

დურუმ თვალი მალულად შეავლო პირველს. ეს პოეტური ტრანსპარანტები ხომ მისი ინიციატივა იყო. პირველს ლიტერატურული პრეტენზიებიც ჰქონდა და ცნობილ პოეტებს იახლოებდა. მეორე მხრივ, ეს სითამამე შეიძლება ძვირად დაჯდომოდა დურუმს, ლოზუნგების ტექსტები ხომ უმაღლეს დონეზე მტკიცდებოდა და საზეიმო დღეებში ქვეყნდებოდა. მაღალ პარტიულ ელიტაში პირველი თეთრი ყვავივით ჩანდა და ეს სითამამე მას თუ მოეწონებოდა.

მაცხოვრისგორის თავზე ქალაქის რჩეული საზოგადოება შეყრილიყო — წარმოების დირექტორები, ომის ვეტერანები, სოციალისტური შრომის გმირები და მისთანანი.

ტაშის ტყაპატყუპით შეხვდნენ საპატიო სტუმრებს, ტრიბუნისკენ გზა გაუხსნეს.

ტრიბუნა ზედ გადასახედზე, თეთრ ტილოგადაფარებული კოლოსის გვერდით იდგა. წითელი ქსოვილის ფანჩატური ყვავილებითა და ნაძვის ტოტებით მოერთოთ.

ღირსეულნი შიგ შელაგდნენ.

დურუმ გეგია მიკროფონთან მივიდა, ჯიბიდან თეთრი ქალაღი ამოიღო და გაშალა. უცებ მესხიერებიდან ამოტივტივდა ოდინდელი ამბავი, როცა მიკროფონთან მიიყვანეს, ხელში თეთრი ქალაღი მისცეს და ზედ სიტყვები ვერ დაინახა. ზურგზე ოფლის ნვეთები ჩაუგორდა. მოეჩვენა, რომ ქალაღზე დაბეჭდილ ტექსტს ამჯერადაც ვერ ამოიკითხავდა... ნებისყოფას მოუხმო, სისუსტეს ძლია და ხმას მეტალისებური ჟღერადობა შესძინა:

— ამხანაგებო!

ამ წუთიდან კაბინეტებში წინასწარ შედგენილი, ათასჯერ აწონილ-დაწონილი ტექსტის მონა გახდა, ზედ მიება, ხედავდა მხოლოდ მკვეთრად მოხაზულ ასოებს, კითხულობდა სიტყვებს, აზრი კი უმაღ ეკარგებოდა.

მისი მჭექარე ხმა, უამრავი რეპროდუქტორით გაძლიერებული, კიდიდან კიდე ეფინებოდა მთელ ქალაქს, აზანზარებდა ფანჯრის მინებს.

— დიდება დიდ ლენინს! Слава Ленину! — ბოლო სიტყვები მკვეთრად, მოწყვეტით წარმოთქვა დურუმ, მთელი თავისი გზნება ამ სიტყვებში ჩააქსოვა და თითქოს ღონისაგან დაიცალა.

სწორედ ამ დროს მიკროფონიდან საკმაოდ შორს, კომუნარების ქუჩის ერთ სახლში, რომლის პირველ სართულზე „სამხატვრო“ ეწერა, აივანზე მჯდარმა დედაბერმა მჯიღი გულზე დაიკრა და უხილავ მტერს ქოქოლა მიაყარა:

— დაწყდით ერთ დღეს, დაწყდით!

მისი ხმა არც არავის გაუგონია... მიკროფონთან პირველი იდგა, ტაქტით, გამოზომვით, თითქოს მოფერებითო, აქცენტისანი რუსულით ლაპარაკობდა ზოგადმარქსისტულ ჭემმარიტებებს და მის ხმას გულწრფელობისა და სილაღის ხიბლი ახლდა, თუმცა დედაბრის სმენას მისი კრუტუნის ვერ შეეცდენდა და ამან ერთხელაც მიაყოლა:

— დაწყდით!

დურუმ გეგია თანდათან გონს მოეგო, დაწყნარდა. ყველაფერი წინასწარ ჰქონდა გაანგარიშებული, ადრევე გათვლილი და, რაკი საკუთარ თავს მოერია, შიშმა საბოლოოდ გაუარა.

მოსკოველმა სტუმარმაც ილაპარაკა, მოკლედ და ზოგადად, მერეთელებს ახარა, დიდი ბელადი მობრძანდაო „В ваш прекрасный город“, რასაც, რა თქმა უნდა, ტაში და ჩურჩული მოჰყვა:

— მოეწონა, ჩვენი ქალაქი მოეწონა!

ლეონიდ ზახარჩი მიკროფონს გაშორდა, დურუმს პიჯაკის ღილს თითები ჩასჭიდა და ჰკითხა:

— აქ ტუალეტი გაქვთ? ისეთი ამინდია, ბუშტი გამებერა! დურუმ გაშრა, დაბნეული ახამხამებდა თვალებს.

— Ай-ай, что за руководитель, даже туалетов не построил ! —

უკმაყოფილოდ ჩაიბუზღუნა ლეონიდ ზახარჩმა.

დურუმ მსლებლები მოიხმო, განზე გაიყვანეთ, მოფარებულში და აქნეინოთო.

სწორედ ამ დროს მაკრატლით ხელში პირველი მიეშურებოდა წითელი ლენტისაკენ, მიკროფონიდან კი ბავშვის ხმა ჭექდა:

— „ეს იყო ცხრაას ჩვიდმეტი წელი,
ლენინი იდგა განვდილი ხელით,
მან გამარჯვება ხალხებს ახარა,
მან მოაბრუნა მზისკენ გულები,
მას შემდეგ მინაც ბრუნავს სხვაგვარად —
ლენინის ხელის მიმართულებით!“

ტილო შხუილით ჩამოეფინა და გამოჩნდა პროლეტარიატის დიადი ბელადის ბრინჯაოს მონუმენტი. ლენინი მრისხანედ გაჰყურებდა შორეულ სამანებს, კვარცხლბეკის უკან კი, სადაც ჯერ კიდევ ეყარა მშენებლობის ნარჩენები, მოფარებულში დიდი სტუმარი საშარდე ბუშტს იცლიდა და შიგადაშიგ მორიდებით ქარებს უშვებდა...

13

— თქვენ შეურაცხჰყოფთ დიდ რუს ხალხს! — განმიცხადა ჩემმა მკითხველმა იესემ.

ვანშამი გაგვიხანგრძლივდა.

ქალები ადრევე გაიკრიფნენ.

სიძემაც მოგვიბოდიშა, არ სვამდა და გაგვეცალა.

ლესტამბე თოლორაიას სკუთარ მკლავზე ეძინა.

დურუ გეგიას ღვინო ყელში ამოსვლოდა, უაზროდ მიყურებდა და შიგადაშიგ აბოყინებდა.

— რუსი ხალხი რა შუაშია! — ცივად მივუგე. — ლეონიდ ზახარიჩი რუსი კი არა, ჰომო სოვიეტიკუსია, მას ეროვნება არ გააჩნია!

მეც დავიღალე. თავის ტკივილი შემიბრუნდა. კეფაზე თითქოს სალტეს მიჭერდნენ, ალბათ, ისევ წნევამ ამინია. იესე კი საკამათოდ იყო მომართული, იესესნაირნი ოღონდ აკამათე და პურს ნუ აჭმევ.

— უმჯობესია, გეთაყვა, ლოგინამდე მიმაცილო!

იესემ ლამპას დაავლო ხელი, წინ გამიძღვა, თან ენა არ გაუჩერებია. მიძებნიდა შეცდომებსა და უზუსტობებს, ტენ-

დენციურობაში მდებდა ბრალს, გმირს ობიექტურობის კრიტიკით უნდა მიუდგეო, მასწავლიდა. ერთი მხრივ, რეალისტი რატომ არა ხარო, მედავებოდა, მეორე მხრივ — რომანტიკული ბურუსი რატომ არ მიუშვიო, იმას მსაყვედურობდა.

მეორე სართულზე ავედით. მდიდრულ, ორადგილიან სარეცელზე ქათქათა თეთრეულში ჩავგორდი და საბანი თვალეებზე წამოვიფარე, ვინძლო, აბეზარი მკითხველი თავიდან მომეშორებინა.

ის კი ცოტა ხანს კიდევ ზუზუნებდა, მერე იფიქრა, ჩაეძინაო და დამტოვა...

არ მეძინებოდა! იმდროინდელი, ლენინისადმი მიძღვნილი ბანკეტი გამახსენდა.

სუფრა ჩოქოროს სახლში გაიშალა. ორსართულიანი ოდის უკან, ეზოს სიღრმეში ფართო ფანჩატური ჰქონდა ჩოქოროს მიშენებული, ორასი-სამასი კაცი ხალვათად დაეტეოდა. უკეთესი ადგილი მოსალხენად მერეთელებს არ მოეპოვებოდათ და, ბუნებრივია, მაღალი სტუმრებისათვის თავმოსაწონი ტაშ-ფანდური აქ უნდა გამართულიყო... ქალაქი და მთელი რაიონი ფეხზე დადგა, იმდენი ხორაგი მოზიდეს, თვით ვლადიმერ ილიჩს მთელი თავისი ცხოვრება სიზმრადაც არ დაესიზმრებოდა. დურუს განკარგულებით ჯამ-ჭურჭელი მუზეუმის დახურული საცავიდან გამოიტანეს. მთავართა და თავადაზნაურთა ოჯახებიდან ექსპროპრიირებულ სერვისს ფსკერზე ნომრები ჰქონდა მიწებებული და ქალბატონ მრავალას, მუზეუმის დირექტორს, ყოველი თეფშის გაჩხაკუნებაზე ფერფური მისდიოდა.

დურუსაც მისდიოდა ფერფური, აქამდე ყველაფერი დაწერილივით მიდიოდა, ყოველი ნაბიჯი თითქოს ფრთებს ასხამდა, საკუთარ ქმედებათა მასშტაბს თვალნათლივ ზომავდა, სტუმართა კეთილგანწყობას იხვეჭდა და მოულოდნელად, მეხსიერების სიღრმიდან ამოტივტივდა სიტყვები, ოდესღაც მაცხოვრისგორის კალთაზე ბესა ქირიამ რომ წარმოთქვა: „გახსოვდეთ, ბიძებო, ბოლო საფეხური! კიბეს აღმა აჰყავხარ, მაგრამ ყველა კიბე ბოლო საფეხურით მთავრდება!“ მაშინ ვერ ამოიკითხა დურუმ შერეკილის ეს ქარაგმა, ახლა გაახსენდა და გულმა რეჩხი უყო.

პირველს სახეზე თითქოს ჩრდილმა გადაურბინა. თასი ასწია, ფსკერზე აკრული ნომერი ნაიკითხა, თუმცა იქნებ დურუს მოეჩვენა მხოლოდ, პირველმა უბრალოდ ქარვისფერ სითხეს გახედა, შიგ რომ ლიცლიცებდა, სასმისის კიდეს ბაგე ოდნავ მიადო და დადგა. ხმადაბლა მოუბოდიშა მოსკოველ სტუმარს, დაღლილობა მოიმიზეზა და სუფრას გაერიდა. დურუ გაეკიდა, მანქანამდე ჩააცილა, ვერ გაბედა, შეხვეწნოდა, დარჩით, ჩვენთან მოილხინეთ, პატივი გვეცითო...

— სტუმარს მიმიხედე! — მისკენ არც შემობრუნებულა, ისე დაუგდო პირველმა. — აქედან კმაყოფილი უნდა ნავიდეს, ოღონდ მაინცდამაინც ჭურჭელს ნუ ამტვრევინებთ! — მანქანაში ჩაჯდა და უცბად ჩაიცინა: — მეტისმეტი ბრეტისბრეტო, ჩემო დურუ, ამხანაგო!

ამ უცნაურმა მინალექსმა დურუ დააფრთხო, მიხვდა, რაღაცაში წააგო, რაღაცა ვერ გათვალა, სადღაც ახალი სიო უბერავდა და ეს ქროლვა მისმა ეგომ ვერ აღიქვა.

გულდამძიმებული შებრუნდა, სტუმრის გვერდით დაჯდა და თავს ძალა დაატანა, რათა ჭკუამხიარულობის სტადიაში შესულ ლხინში თვითონაც ბუნებრივად შეეტოპა.

ლეონიდ ზახარის არყის ბოთლი უკვე ნახევრამდე დაეყვანა.

დურუ ბროლის ლიტრიან ყანწს დასწვდა. ყანწს ძირი გახვრეტილი ჰქონდა, მსმელს იგი ხელისგულზე უნდა დაეყრდნო და სანამ არ დაცლიდა, ძირს ვერ დადგამდა. დურუმ ნიჩაბივით ხელისგული ამოსდო, მერიქიფეს შიგ ლიტრა ჩააცლევინა და სადღეგრძელო სჭექა:

— ამით, ამხანაგებო, ამ განსაკუთრებული სასმისით, ვადღეგრძელოთ და ვადიდოთ ჩვენი შეკრების მიზეზი, უუდიადესი ადამიანთა შორის, ბუმბერაზი ბუმბერაზთა შორის, პროლეტარიატის დიდი ბელადი...

— ლეონიდ ზახარიჩი... — დაასლოკინა სტუმარმა.

დურუმ შეჭიკჭიკებული ლეონიდ ზახარიჩის სიტყვა ვითომ ვერ გაიგო და ყანწი ვაჟკაცურად დაცალა.

ამ დროს მოგოგმანდა დურუს თანამეცხედრე. ცისანას ხავერდის ლურჯი კაბა ეცვა, ყელამდე დახურული, თუმცა

ამით ვერ მალავდა თავის სხეულებრივ სიმდიდრეს. სტუმარს თავაზიანად გაუღიმა. ლეონიდ ზახარიჩი რაინდულად წამოდგა და თუმცა ცოტათი დაბანცალდა, ეგ არაფერი! გვერდით მჯდომი თანაშემწე გააგდო, სკამი ქალბატონს მიუჩოჩა.

ცისანას ხელში ლანგარი ეჭირა, სუფრას ცხელ ხაჭაპურებს ამატებდა და სტუმრის შემოთავაზება ვითომც ვერ შეამჩნია.

— ძალიან ჩამორჩენილები ხართ... ველურები... — ნაიბუზღუნა ლეონიდ ზახარიჩმა. — მარტო კაცები ქეიფობთ, ქალები კი... — მთვრალი მზერა მიმოავლო. — *ходят вокруг нас как холуи!*

— ლეონიდ ზახარიჩ, ძვირფასო, ქალები ფეხზე დგანან თქვენს პატივსაცემად!

— დაჯდეს! — ბრძანა ლეონიდ ზახარიჩმა და ცარიელ სკამზე მიუთითა.

დურუმ ცისანას თვალი უყო. იმან მხრები ზიზლით შეარხია, გაანყალეთ გულიო, დაჯდა და შეეცადა, ტაქტიანად დაეძლია სტუმრის ახირება.

— მიირთვიო, ძვირფასო სტუმარო!

ლეონიდ ზახარიჩმა სკამი მოხერხებულად მოაჩოჩა. სანამ დაჯდებოდა, ცისანას ბეჭზე ხელით დაეყრდნო და, როცა დაჯდა, ხელი არც მაშინ აუღია.

— ამ კაცს ხელი ააღებინე ჩემი ბეჭიდან, თორემ ვრეკე ახლა ეს ლანგარი თავში! — პირზე ღიმილი არ გაქრობია, ისე უთხრა ცისანამ დურუს.

ქართველებს გაეცინათ, ოღონდ შიშინანად, მორიდებულად.

— *Что она говорит?* — იკითხა ლეონიდ ზახარიჩმა.

— *Просто шутит!* — აუხსნა აჭარხლებულმა დურუმ.

— „შუტიტ“ არ ვიცი მე! — განაცხადა ცისანამ, სტუმრის ხელი მხრიდან უხეშად გადაიგდო, წამოდგა და გოგმანით გაეცალა იქაურობას.

— *Ох, женщины. женщины..* — ამოიოხრა ლეონიდ ზახარიჩმა და ბოთლში ჩარჩენილი ჭაჭა ჭიქაში ჩაისხა...

არაყი სწრაფად მოერია. წუნუნებდა, რაღაც გაუგებარს ჩმახავდა, ცრემლიც კი გადმოაგდო... ის ქალი სად წავიდა,

რად მიმატოვავო... დურუ გულს ასკდებოდა, ისეთი ღონე ერჩოდა, შეეძლო, ტორის ერთი მოქნევით დაერეტიანებინა თავისი შეურაცხმყოფილი, მაგრამ მაგიდის ქვეშ მუხლები უკანკალვდა და ვერაფერი გაუბედა. გუნება ყველას მოეშხამა, არც ჭამა ენადა ვინმეს, არც დაღევა, ისხდნენ გულგანწყალბულნი და ელოდნენ, თამადა ბოლო ჭიქას როდის ასწევდა და ამ სასჯელისაგან გაათავისუფლებდა...

დილით, თავატკიებული დურუ ტელეფონმა გააღვიძა, პირველი რეკავდა:

— რა იყო, ნუხელ ის კაცი მთლად არაყში რომ ჩაგინხრჩვიათ!

დურუმ დაასლოკინა, პასუხად ვერაფერი მოიაზრა, პირველმა კი ყურმილი დადო.

„ალბათ, მომხსნიან!“ — ნაღვლიანად გაიფიქრა დურუმ.

აივანზე გავიდა, ვლადიმერ ილიჩს გახედა, მაცხოვრისგორის თავზე რომ გადმომდგარიყო და ქვეყანა მიჰყავდა, არავინ იცის, საით.

„მღუპავ?“ — გუნებაში შეეკითხა დურუ, თავი შეეცოდა, უპეში ცრემლი დაუგროვდა.

ოლონდაც, ბედის სასწორი არ დაქანებულა. ვლადიმერ ილიჩი თავის ერთგულ ლენინელს ბოლომდე არ გასწირავდა. ცხადი იყო, ამ საფეხურიდან დურუ ვერსაით აიწევდა, მაგრამ ჩამონევასაც არავინ უპირებდა და ამაზეც ბედის მადლიერი უნდა ყოფილიყო...

არ მახსოვს, რა დროს ჩამეძინა, მაგრამ, თითქოს ხელი მკრესო, მოულოდნელად გამომეღვიძა. ბნელოდა. თავს სალად ვგრძნობდი, მოკლე და ღრმა ძილმა საფეთქლის ტკივილი დამიამა. ამ ოთახში გაცილებით თბილოდა, ვიდრე ჩემს თბილისურ ბინაში. „ნეტავი რომელი საათია?“ — გამიელვა. თვალი დავხუჭე, იქნებ ძილი გამეგრძელებინა, მაგრამ მივხვდი, მეტს ვერ დავიძინებდი. „რატომ?“ — შევეკითხე საკუთარ თავს და პასუხი

თვითონვე გავეცი: — იმიტომ, რომ მარტო არა ვარ!“ დიახ, ქვეცნობიერმა მიკარნახა, რომ მარტო არ ვიყავი.

— მარტო არა ვარ! — ხმამალლა წარმოვთქვი.

— მაპატიეთ, უნებლიეთ გაგაღვიძეთ, არ მინდოდა თქვენი შეწუხება!

— რომელი ხარ?

— თენგიზი ვარ, დურუს სიძე!

წამით ჯიბის ნათურა აინთო. სინათლემ შედედებული უკუნი გახვრიტა, კედელზე წრე მოხაზა და ისევ ჩაქრა.

— იცით, შემოვლაზე ვარ!

— რა შემოვლა, კაცო? — მოუთმენლად ჩავეძიე.

— ფანჯრის საკეტებს ვამონმებდი. ეშმაკს არ სძინავს, ბოლო დროს ყაჩაღური თავდასხმები გახშირდა, ახალი სიტყვაც კი შეთხზეს — „დაყაჩაღება“. ახლა სწორედ ქურდის საათია, ასეთ დროს იციან თავდასხმა. შენ ლამაზად და მშვიდად გძინავს, ავტომატიანი კაცი კი ფანჯარაში მოძვრება...

— ნუ მაშინებ, თუ კაცი ხარ! — გულგრილად შევეპასუხე. — ავტომატიანი კაცი მე არ მომადგება, რაც არა მაქვს, ჩემგან რას წაიღებს!

— ხუმრობა გყვარებით! — ჩაიცინა თენგიზმა. — ისე, ჩემგანაც ვერავინ იხეირებს, რაც მიცხოვრია, სხვებს ვლღეტდი ხოლმე. ვინც ჩემს გახდას მოინდომებს, დედიშობილას გავუშვებ!

— ბიჭოს, შენ არ ხუმრობ, მგონია! — გავიოცე. — საინტერესოა, საინტერესო! მანდ ფეხზე ნუ დგახარ, თუ ძმა ხარ, დაჯექი და ისე მელაპარაკე! — სკამის გამორჩევის ხმა გავიგონე, ეტყობა, ღამის სტუმარი სკამზე დაეშვა. — პროკურატურაში სულ შენნაირები თუ მუშაობენ, კარგად ყოფილა ღლეტის საქმე!

თენგიზმა კვლავ ჩაიცინა.

— ხომ ვთქვი, ხუმრობა გყვარებით-მეთქი! ნუთუ დაიჯერეთ, რომ პროკურატურაში ვმუშაობ? იმ ბანძებთან რა მინდა? ჩემმა სიმამრმა წაიტრაბახა და მეც ხმა არ ამოვიღე. მთელი ცხოვრება პროკურატურასა და მილიციას გავუბოდი და იმათ სამხრეებს დავიკერებ? კანონის ანაბანა კი მესმის და ესეც საკმარისია...

— კანონიერი ქურდი ხომ არ ბრძანდები?

— ქურდი? ქურდის ადგილი ციხეა, მე კი ციხის რეჟიმს ვერ ვიტან!

— თაღლითი?

— თაღლითობა რა შუაშია? ეს ჩვენი ქართული ენა უძირო ქვევრივითაა, სიტყვებით ვერ ამოავსებ! ჩემს საქმეს მოხერხებულობა და ჭკუა სჭირდება. თაღლითობას ნუ ვუნოდებთ, ამას მეგრული „გინორაგვაფა“ უფრო მოუხდება...

— ესე იგი, გადამგდები ხარ!

— როგორც გენებოთ! ყოველ შემთხვევაში, რაც მე რუსებს ზიანი მივაყენე, საცა სამართალია, ეროვნულ გმირად უნდა გამომაცხადონ! ერთი ასი მანქანა მაინც შევანერე, ვალუტასა და ოქრო-ბრილიანტზე რომ არაფერი ვთქვა. ჩემზე კაი წიგნის დაწერა შეიძლება...

— წიგნი მერე იყოს, ის ამიხსენი, როგორ ხერხდება ეს?

— ამაზე იოლი რაა! ერთმა ცხვირპაჭუა რუსმა, მაქსიმ პერეპელიცას რომ ჰგავდა და ცხოვრებაში ასმანეთიანი ხელფასის გარდა არაფერი ღირსებია, „სპრინტი“ ახალთახალი „ნოლშესტი“ მოიგო. ჭკუაზე არ არის სიხარულისაგან, დგას და იძახის — „იო-მაიო!“ ვეუბნები: „ზემლიაკ, ამ ბილეთს არ ყიდი?“ „რამდენს მომცემ?“ — მეკითხება. „რამდენს დააფასებ?“ — ვეკითხები. ვაჭრობა გავმართეთ, ის ვითომ ჭკუით მჯობნის, მე ვითომ ბითური ვარ, სოფლელი ტეტია. შევთანხმდით. გავხსენი „დიპლომატი“, კაპიკ-კაპიკ ჩავუთვალე, რაც ეკუთვნოდა. ოლონდ-მეთქი, ვეუბნები, შენ კი ჩანხარ პატიოსანი კაცი, მაგრამ რომ ვერ მომატყო, — იჭერ? ვითომ აქეთ მეშინია, რომ არ გამაცუროს, — ეს დათვლილი ფული ამ სეიფში კოხტად ჩავკეტოთ! ნავიდეთ, მანქანა გავაფორმოთ, შენ შენსას წაიღებ, მე ჩემს გზას ვენევი... ნავედით, მანქანა გავაფორმეთ, დავ-ბრუნდით... გავალე სეიფი, „დიპლომატი“ ჩავაბარე, ხელი ენერგიულად ჩამოვართვი და „ნოლშესტი“ წამოვქაქანდი...

— მერე? — გამოცანა ვერ ამოვხსენი.

— მერე ის, რომ ის უკვე სხვა „დიპლომატი“ გახლდათ, ფულის ზომიანე დაჭრილი ქალაქით გატენილი, ასე ვთქვათ, ლოკოსტ რუკ, ნიკაკოვო მოშენსტვა! მივა სახლში, გახსნის

„დიპლომატს“ და პირს დააღებს... აი, ოინი! თხუთმეტი ათასს ელოდა და თხუთმეტი თუმანი შერჩა. მეტი რალა უნდა, სამ-მანეთიან „სპრინტში“ ასორმოცდაათი მანი...

— რომ გიჩვილოს?

— მიჩვილოს? საქმეს ისე ვაფორმებ, ვერავინ შემომე-დავება. ხომ გითხარით, კანონები ვიცი-მეთქი!

— ვთქვათ, შეგხვდა, მოგნახა, რას გეუბნება?

— შემხვედრიან კიდეც! „აფერისტო!“ — დამიძახა ერთ-მა. „სპეკულიანტო!“ — მივაძახე. ჩაჯდა ქუჩის პირას და მუშტიისიმსხო ცრემლი ყარა...

— ინფარქტი რომ დაემართოს, არ შეგეცოდება?

— რა ვიცი, გაცუცურაკებულის სახლთან რომ ჩავიარე, სამგლოვიაროდ დახრილი დროშები არ შემიმჩნევია, — გულ-ცივად შემეპასუხა.

მინდოდა მისი მზერა დამეჭირა, მაგრამ ბნელში შავი კუნძივით იდო და ვერაფერი გამერჩია.

— იცით, რა მიკვირს! — უნებლიეთ ამოვიოხრე. — ქალ-ბატონი ეთერი, ერთი შეხედვითაც ჩანს, რომ დახვეწილი და განათლებული პიროვნებაა, ექიმი, ასე ვთქვათ... — გამიჭირ-და აზრის დასრულება.

— მესმის, რისი თქმაც გსურთ! — მის ნაძალადევი სი-ცილში წყენა გაჟღერდა. — გინდათ, მითხრათ, რომ ასეთი კარგი ქალის ღირსი არა ვარ. პროკურატურის ჩმორი თანამ-შრომელი რომ ვყოფილიყავი, მაშინ ვიქნებოდი ღირსი... მწერ-რალ კაცს ასეთი რამ როგორ გეშლებათ? ჯერ ერთი, ლამაზი ქალი თავხედისაა, მეორეც — არჩევანს კაცი აკეთებს და არა ქალი. ყველა ქალი უფლისწულზე აპირებს გათხოვებას, მაგ-რამ მერე თანახმანი არიან, ჯიბის ქურდს დაუჯდნენ ხასად, ოლონდ იმან ზიზილ-პიპილები არ მოაკლოს. არც ერთი ქალი არ კითხულობს, სად შოულობს ქმარი ფულს, მთავარია, იშო-ვოს... სიყვარული მერე მოვა, მოვა თავისთავადა... — წაუშლე-რა. — თუ ქალი ამიმშილე, ოქროც რომ იყო, ვერ შეგიყვარ-ებს... მე იმდენს ვშოულობდი, რომ ჩემი სიმამრი, მთელი ქალაქი რომ გადაძოვა, ან გამეჯიბრება, ან ვერა...

— მაინც როგორ შედგა... ჰმ... თქვენი შეუღლება?

— რატომ ჰმ? ცხოვრებაში სიყვარულის უთვალავი ხრიკია. თქვენ, მწერლები, შეარჩევთ მაინცდამაინც ისეთ წყვილს, მზესა და მთვარეს რომ ედრებიან, რომეოსა და ჯულიეტას რომ ჰგვანან... რომეოსა და ჯულიეტას ვარიანტი ერთადერთია და თავიც იმიტომ მოიკლეს... ჩემი რომეოობა უფრო პროზაულია, რაკი ჯულიეტა თავდაპირველად სულაც არ გიჟდებოდა ჩემზე. იქნებ არც ახლა გიჟდება, მაგრამ სხვა სიყვარული მას არ განუცდია, ქმარი ვარ მისი და ჰგონია, რომ ვუყვარვარ. წყვილების დიდი უმრავლესობა ხომ ასე იტყუებს თავს, ერთმანეთს ვერ იტანენ და მაინც ერთუროს სიყვარულს ეფიცებიან ან საკუთარ თავს უმტკიცებენ, მეუღლე მიყვარსო, თითქოს სიყვარული რაღაც ოფიციალური ვალდებულება იყოს... ეთერი მოსკოვის სამედიცინო ინსტიტუტის სტუდენტი იყო, მეც იქ ვჩალიჩობდი, დედაქალაქს ვგულისხმობ, მანდ ფული ყრია, ოღონდ მოხვეტი... მოგეხსენებათ, ფულით ცხრა-კლიტულს გახსნი, მე კი ჯიბე მუდამ სავსე მქონდა, გარეგნობითაც არა მიშავდა და ქალებშიც გვარიან წარმატებას მივალნიე. განსაკუთრებით „მედიკები“ მხიბლავდა, სამედიცინოს ლამაზ-ლამაზი სტუდენტკები... კრიალა, დაბანილი რუსის გოგოები... ამათში ჩემი ეთერი მონაზონივით გაბრწყინდა. უმალ მივხვდი, ნამდვილი, წესიერი ქართული ოჯახიდან იყო და ფულით ვერ შევაბამდი. დღესაც არ ვიცი, რა ერქვა ჩემს გრძნობას... სიყვარული? რა არის ბოლოს და ბოლოს სიყვარული? შევხედე და მეტად სექსუალური მომეჩვენა. ეს თუ ლოგინში არ ჩავიგორე, მოვკვდები-მეთქი, გავიფიქრე. სხვა გზა არ მქონდა, ცოლად უნდა შემერთო. თუმცა იმის იმედი რატომ უნდა მქონოდა, რომ გამატანდნენ. ვიფიქრე, იურისტის დიპლომს ვიყიდი და ისე გავეცნობი-მეთქი. ხომ იცით, ჩვენი ხალხი იურისტის დიპლომზე ჭკუას კარგავს... ამასთან, ნამდვილი გამომძიებელივით გამოვჩხრიკე, ვინ არის, რა ოჯახის შვილია, მოსკოვში ვინა ჰყავს. თურმე ძმებ-თან ერთად ცხოვრობდა, ისინიც სამედიცინოს ამთავრებდნენ — ჩვენი ჩოქო და გუჯა, მერე ამათ დიტოც დაემატა. ექიმობა მოდაში იყო, ძვირიც ღირდა და გეგიების მთელი ოჯახი სამედიცინოსაკენ დაიძრა. ჩემი სიმამრი საჭირო კაცებს შეეკრა, კაი ფული და

პურ-მარილი ზიდა. ხომ იცით, როგორ ხდებოდა და ახლაც ხდება ეგ ამბავი!.. გეგიებს ხანგრძლივი სამხედრო ალყა შემოვარტყი და ძმების გაცნობა მოვახერხე. ქართველი ქართველს სადღაც რუსეთში რომ შეხვდება, ბუნებრივია, გამარჯობისა და მოკითხვის გარეშე ვერ ჩაუვლის. გავიცანი თუ არა, თავი გამოვიდე, არიქა შამპანური, რესტორნები, გოგოები-მეთქი... მალე შევატყვე, ამათ გოგოებსა და რესტორნებს ერთი ჩეკი ურჩევნიათ, იჩხვლიტებოდნენ რა... თვითონ ამისაგან შორსა ვარ, ცხადია, არ მევასა, მომავალი ცოლისძმები თავს რომ ილუპავდნენ, მაგრამ კაცი თუ უფსკრულში ვარდება და შენს გამონვდილ ხელს ზედაც არ შეხედავს, რითი დაეხმარები? აცალე ვარდნა, ცოტა ხანს მაინც ხომ იფრენს! ბოლო გარდუვალია, მაგრამ ადამიანი არჩევანს თვითონ აკეთებს და ჩვენ სხვა რა დაგვრჩენია, გარდა იმისა, ხელი დაფუქნიოთ — „ადიოს!“ ეთერი რომ გავიცანი, ლანირაკივით მანჭიაობა არ დამინყია, ჩემს გულისტქმაზე კრინტი არ დამიძრავს. ძმების მეგობრად მთვლიდა. რაკი მე თვითონ არ ვიჩხვლიტებოდი, კარგი თვალთ მიყურებდა და ხანდახან შემომჩვილებდა, რა ვქნა, ძმები მეღუპებიან, იქნებ შენი სიტყვა მაინც შეისმინონო. ჩემი შეგონება მგლის თავზე სახარების ნაკითხვას ედრებოდა და თავს რატომ შევიწუხებდი. ჩუმად ველოდებოდი, საკითხი როდის მომნიფდებოდა. ერთხელ შევატყვე, არც ფული აქვთ, არც წამალი. ჩოქოს და გუჯას ისეთი სიფათები გაუხდათ, შეგეშინდებოდათ... სიმწრისაგან კედლებს ეხლებიან. მე ვითომ არიფი ვარ და ვერა ვხვდები, რა სჭირთ. „ნაგლად“ ვეუბნები, ძმებო, უნდა გამოგიტყდეთ, თქვენს დაზე გული შემვარდნია და ცოლად მინდა-მეთქი. რაო, რა გაბედო, — ისე შეჰღმუვლეს, ლამისაა კარში გავვარდე. არადა, ორი გაავებული დათვი რომ წამოვა, რითი გინდა, თავი დაიცვა. დავვარდი ძირს, გავწეკი ზურგზე და ამოვძახე, კაცები არა ხართ, ნაქცეულს ხომ არ მცემთ-მეთქი. ერთი პირობა, შეყოყმანდნენ, მაგრამ ვიაზრე, ამათ ჭკუა არ მოეკითხებათ, ფეხებით რომ შემდგნენ, ჭიასავით გამჭყლეტენ-მეთქი. დავაძრე ჯიბიდან ოპიუმის ორი ჩეკი და თავს ზევით ავწიე... ეშმაკსაც წაუღია მაგათი თავი და ტანი, ხელებიდან გამომტაცეს...

იმ დღიდან მენველ ძროხად მაქციეს, როგორც კი მოისურვილებდნენ, ფულიც ჩემი ჯიბიდან ამოდიოდა და ნამალიც... ამოდენა მოდლლეზილი კაცები გოშიებივით სულ თვალეზში შემომციცინებდნენ. ერთხელ ვითომ ნავეზუმრე, მომავალი ცოლისძმები რომ ხართ, ხელს იმიტომ გიმართავთ-მეთქი, მაგრამ ამჯერად ხმა არ ამოუღიათ. მივხვდი, ხელს არ შემეშლიდნენ და ხაფანგი მაშინ დავაგე. ერთ დღეს ეთერის დავურეკე, ჩემთან შენი ძმები არიან, უმცროსი, დიტო ცუდად გაგვიხდა და სასწრაფოდ გამოიქეცი-მეთქი. ნახევარი საათი არ გასულა, ტაქსით მოვარდა. სირბილისაგან ძლივს სუნთქავდა, ფერი დაჰკარგოდა. შემეცოდა, მაგრამ უკან დასახევი გზა თვითონ მოვიჭერი.

„სად არიან ჩემი ძმები?“ — მკითხა, მე კი ზურგს უკან კარი ჩავუკეტე და გასაღები ჯიბეში ჩავიდე.

„რას ნიშნავს ეს?“ — გაოგნებულმა შემომხედა.

„ეს იმას ნიშნავს, ძვირფასო, რომ ამ წუთიდან ჩემი ცოლი ხარ! ყოველ შემთხვევაში, სანამ შენს თანხმობას არ მივიღებ, ამ ბინიდან ვერ გახვალ!“

„გაგიჟდი?“

„ჰო, გაგვიჟდი, სიყვარული, ამბობენ, სიგიჟის სენიაო!“

„იცი, რას გიზამენ ჩემი ძმები? ჩოქო და გუჯა ხომ იცი...“

„როგორ არ ვიცი, ძვირფასო! ვიცი და მეტი არა? მათ უკვე ვთხოვე შენი ხელი!“

„სთხოვე?“

„გადამკოცნეს და გზა დამილოცეს! ასეთ სიძეს, სანთლით რომ გვეძებნა, ვერსად ვიპოვიდითო. მგონი დეპეშაც გააგზავნეს მერეთში...“

„დეპეშა?“

„ჰო, მშობლებს მიულოცეს, ასე და ასე, ჩვენი ეთერი გაგვითხოვდა, სიძე შესანიშნავი ახალგაზრდაა, ჯიგარია, მომავალი იურისტია და ასე შემდეგ! ჩემს სიდედრ-სიმამრს მეზობლებმა კარი აუტალახეს მილოცვებით!“

„მამასხარავებ? მამიკო რომ ჩამოვა, ვეტყვი, რომ ყოველივე სიცრუეა!“

„დაგიჯერებენ? კაცთან ღამეს რომ გაათევ...“

„მე არ ვაპირებ აქ ღამისთევას... თანაც რატომ არ დამიჯერებენ, ჩემი პატიოსნების დამტკიცება მე არ გამიჭირდება!“

„აქედან რომ გახვალ, შენ უკვე ქალწული აღარ იქნები, ძვირფასო!“

„თავხედო, როგორ მიბედავ?! არ მომეკარო, თორემ ფანჯრიდან გადავხტები!“

„ლიფტით რომ ამოდიოდი, სართულები ხომ გადათვალე?“

„არ მომეკარო!“

„რომ არ მოგეკარო, ხვალ ციხეში უნდა წავიდე, ამიტომ დასაკარგავი მე არაფერი მაქვს!“

ქალმა თუ მოინდომა, მამაკაცი ვერ მოერევა! ქალი საკუთარ თავს ებრძვის, მას საკუთარი თავი ამარცხებს.

ბევრი იწუნუნა ჩემმა ეთერიკომ, ბევრი ივიშვიშა, მაგრამ ის ღამე სულ ფერება-ფერებაში გავატარებინე, ნეტარების მწვერვალზე ავიყვანე და დაღლილსა და მოთენთილს ანგრეულ ქვეშაგებში რომ ჩაეძინა, პირზე ბედნიერი ღიმილი დასთამაშებდა...

ძმები?

დილითვე თავს დამესხნენ, ისე შემოცვივდნენ, ჩემს გადაყლაპვას აპირებდნო.

ლოგინზე წამომჯდარმა ეთერიკომ მორცხვად დახარა თავი.

„ჩვენთვის ეს არ უნდა გეკადრებინა!“ — ბოლმით თქვა ჩოქომ.

შამპანური გავხსენი, ჩამოვასხი და სირჩა ღიმილით ავწიე:

„ჩვენი ეთერიკოს ბედნიერებისა იყოს!“

— არის ბედნიერი? — ვკითხე.

— ჰყავს ქმარი, შვილები, აცვია და ახურია, არ შია და არ წყურია, მეტი რაღა უნდა? — ხმაში გაკვირვება შევატყვე. — ეჰ, ძილი დაგირღვიეთ, ნავედი, აბა! ყაჩაღები ამალამ, ეტყობა, არ მოგვაკითხავენ!

კარგა ხანს ვინექი თვალგახელილი, უკუნს მივჩერებოდი. ჩემს თავს ვეკითხებოდი, მეზმანა ყოველივე თუ წუთის წინ მართლაც ვისმენდი დურუს სიძის მონოლოგს...

ჩიტმა ამბავი მოიტანა, ეგ შენი ბიჭები, ესკულაპეს მონაფეობას რომ ჩემულობენ, ლამისაა თვითონ გახდნენ პაციენტები, სწავლაზე კარგა ხანია გული აიყარეს და „ნამალს“ მიეძალნენო...

დურუს თავზარი დაეცა, ჯავრისაგან არ იცოდა, რა გზას დადგომოდა.

მონყდა ადგილს, ჩაფრინდა ვნუკოვოში, დაიქირავა ტაქსი და თავზე წამოადგა ყმანვილებს.

— მლუპავთ, თქვე ნაბიჭვრებო?! — თითქოს მეხი დაატეხაო.

სავარძლებში ნებიერად მთვლემარე ჩოქო და გუჯა წამოიზღაზნენ, სიმაღლითაც და ღონითაც მამას ტოლს არ დაუდებდნენ.

ნაბოლარა დიტო, ქალიშვილივით ლამაზი და წრიპა, კისერზე ჩამოეკიდა დურუს, ცხვირი ლოყაზე ატაკა.

— რატომ, მამა, რა დაგვიშავებია?

— რას ჰქვია, რა დაგვიშავებიაო? — აღშფოთებისაგან ხმა ჩაუნყდა დურუს, უნებლიეთ მწარე ჩურჩულზე გადავიდა. — ამდენი შრომით გავთავდი კაცი, წელებზე ფეხს ვიდგამ, ვინძლო არაფერი მოგაკლოთ, ოჯახიშვილებს რომ ეკადრებათ, ისე გაცხოვროთ. მთელი ქალაქი შურით სკდება, გეგების ოჯახს ოთხი ექიმი ეზრდებაო. თურმე ნუ იტყვით, ექიმები კი არა, ნარკომანები მეზრდება!

— გეტყობა, ცხოვრებას ჩამორჩი, მამაჩემო! — ჩაახველა ჩოქომ. — ცოტა ანაშა მოვქაჩეთ, ეს იყო და ეს! დიდი ამბავი! შენ რომ იცოდდე, ექიმმა ესეც უნდა გასინჯოს, აბა რანაირად გაუგებს ავადმყოფს...

— არ გამაგიჟოთ, ახლა, მე თქვენ!

— ნუ გადაირევი, მამა! — ჩაურთო გუჯამაც. — რა მოხდა ისეთი, მთელი თანამედროვე ახალგაზრდობა, გოიმების გარდა, აქეთკენ მიდის!

— საითკენ მიდის, ბიჭო, ახალგაზრდობა?! — დურუს თითქოს ყელში წაუჭირესო, სახე ჭარხლისფერი გაუხდა.

— მაგი არაფერი, — მოულოდნელად დაარეხვა ჩოქომ, — შენ ის იკითხე, ეთერი რომ წაგვართვეს!

— რა?! — თვალები გადმოუცვივდა დურუს.

— გაგვითხოვდა, გაგვითხოვდა! — ჩასძახა ჩოქომ.

აქამდე დურუმ არ იცოდა, გული სად ჰქონდა. სადღაც გულმკერდის შიგნით ბათქუნობდა კარგად დაზეთილი დგუშვივით, პატრონი არასოდეს შეუწუხებია, სტეტოსკოპი არასოდეს შეხებია დურუს მკერდს ამ მანქანის რიტმის შესამონმებლად. სიტყვა „წნევა“ გაუგონია სხვებისაგან, მაგრამ თვითონ მას წნევა მუდამ ერთნაირი ჰქონდა და წესიერად ვერც გაერკვია, რას ნიშნავდა ადამიანისათვის „წნევის აწევა“.

ახლა კი, ამ „ნაბიჭვრების“ გადამკიდემ, უცებ იგრძნო, თავზე როგორ მოუჭირა სალტემ, ყურში თითქოს პიონერული დოლი აბრაგუნდა, გული საგულედან ლამობდა ამოხტომას.

„აღბათ, ინფარქტს მივიღებ!“ — შიშით გაიფიქრა დურუმ, ხელები გაასავსავა და კედელთან მიდგმულ სანოლზე წამოწვა.

— მე თქვენი დედა მოვ...ან, გინდათ სული გამაცხებიანოთ?!

ჩოქომ და გუჯამ ერთმანეთს გადახედეს, დიტო კი ჩიკორივით დაბზრიალდა, წნევის აპარატი მოარბენინა, თან საქმიანობდა, თან ენა არ გაუჩერებია:

— ნუ გეშინია, მამა, ოღონდ შენ დაწყნარდი! გულის გასახეთქი არაფერი გვჭირს. პატარა წნევა ვის არ ჰქონია... ახლავე გაგისინჯავ! დაწყნარდები, მშვიდად განსჯი და მიხვდები, საქმე მოსალოცადაა...

ასე ლაქლაქებდა, თან შკალას უყურებდა. ვერცხლისწყალმა მაღლა აინია, მერე ნელ-ნელა ჩამოეშვა. დურუს ძლიერი გული ცოტათი აჩქარებულიყო, წნევა კი ჩვეულებრივ ნორმას ათიოდე ხაზით აჭარბებდა.

— დედაა, — შეიცხადა დიტომ, ძმებისაკენ მოიხედა, თვალი ეშმაკურად ჩაუპაჭუნა, — წნევა ცაში აფრენილა! ოღონდ შენ ნუ შეშინდები, მამა, წყნარად ინექტი! ისეთი წამალი გაგიკეთო, სულ სიხარულის ფრთები ამოგეზარდოს!

— რა წამალი, ბიჭო! — შეეჭვიანდა დურუ, ბავშვივით ეშინოდა ნემსის ჩხვლეტისა.

— ოღონდ ნუ დელავ, შენთვის ნერვულობა არ შეიძლება, ერთი ნაბიჯი დაგრჩენია ინფარქტამდე! ჰე, ძმებო, ჩოქო, გუჯა, რას აყუდებულხართ, დატრიალდით, შპრიცი, წამალი და მისი ჯვანი...

მართლაც დაფაცურდნენ დურუს ვაჟები, მოარბენინეს შპრიცი, განაფული ხელით ნემსი კანქვეშ შეუყვანეს და შეუშხაპუნეს სითხე, რომელსაც ურეცეპტოდ აფთიაქში არ იძლევიან და მისი სახელი, ბუნებრივია, დურუს გაგებულაც არ ჰქონდა.

— რა მიქენით ეს, თქვე ნაბიჭვრებო! — ინერციით განაგრძობდა ჩხუბს დურუ, მაგრამ გრძნობდა, რომ გული მოღბობოდა, მისი აგრესიულობა კლებულობდა, ოთახის კედლებმა თითქოს განზე გაიწიეს, ჭერი ამალდა და უამრავ ნაწილებად დაიმსხვრა. ვაჟიშვილები აგერ თავზე დასდგომოდნენ და სახეზე შიშნარევი მოლოდინი ეხატათ.

დურუმ ჩაიხითხითა, ძმებმა ერთმანეთს გადახედეს.

დურუს მათი მდუმარება და მოლოდინი მეტად სასაცილოდ მოეჩვენა.

— გათხოვდა, ჰა, — იკითხა, — ჩემი ეთერიკო გათხოვდა?

უცაბედი სიცილი აუტყდა, მოუზომელი, ისტერიკული...

ვაჟიშვილები აჰყვინენ, ცხენებივით ჭიხვინებდნენ, ფლოქვების თქარუნით პარკეტზე გარბოდნენ... თვითონაც ცხენად ქცეულიყო დურუ გეგია, ფაფარაშლილი ჭენებით მიგელავდა, თან მწარედ ჭიხვინებდა, ცდილობდა, წინ გაჭრილ შვილებს მისწეოდა.

„ოჰოჰო, გათხოვდა, გათხოვდა!..“ — კიდევ უხაროდა და კიდევ ეტირებოდა...

მერე უცებ დაავიწყდა, რა უხაროდა და რა ატირებდა... ირგვლივ ცისფერი მირაჟები ლივლივებდა და თავს ბედნიერად გრძნობდა... მეორე დღეს გვიან გამოეღვიძა. თავის სტიკიოდა და გულისრევა ტანჯავდა. ბავშვივით უღონოდ ეგდო, ფიქრის ძალაც არა ჰქონდა.

მხოლოდ მესამე დღეს გადაუარა სისუსტემ, ჩვეული ჯანი იგრძნო და გონებაც გაუნათდა.

მუშტი მაგიდაზე დაჰკრა და ასე ბრძანა:

— თქვენ, ჩოქო და გუჯა, ხელიდან წასულხართ, შვილო-სა! ფული და პატივისცემა კი არა, ჩემგან არ მოგაკლდებათ როზგი და მათრახი! ამ ნაბოლარა ლანირაკს კი, დიტოს, თქვენ ვერ გაგაფუჭებინებთ. ვიცი, შევცდი, ჯარში უნდა მეკრა თქვენთვის თავი, ინსტიტუტში კი არა...

მოკიდა ხელი დიტოს და მიჰგვარა სამხედრო კომისარს, მე ვერ მოგერიე, შვილო, იქნებ ჯარის მარნუხებმა მოგათვინიეროსო.

ჩასვეს დიტო რუსის ბიჭბუჭებთან ერთად საქონლის ვაგონში და გაუყენეს გზას მოქურუშებული ქალაქისაკენ, რუკაზე რომ არცაა აღნიშნული.

— Эй, черножопии дай прокурить!

ეს ხდებოდა ჯარისკაცურ სასადილოში. მორიგე სალდათები კარტოფილს ფცქვნიდნენ. ზემდეგის სამხრეებიანი „სტარიკი“ თვითნაკეთ პაპიროსს ახვევდა, თან ლაშები დამცინავად ელმიჭებოდა.

დიტოს ხელში ცხელი შჩით სავსე მათლაფა ეჭირა და მაგიდის კუთხესთან მიჯდომას აპირებდა.

— Сю минуту! — უპასუხა, თვალი გაუსწორა და ეს ცხელი წვნიანი შიგ სიფათში შეასხა, მათლაფა კი თავზე გადააფშვინა.

— Убыл гад! — საშინელი ხმით იღრიალა ზემდეგმა, თვალეზე ხელები იტაცა და ძირს გაგორდა.

საღდათები წამოცვივდნენ, მაგრამ დიტომ არ დაახანა, პურის უზარმაზარ დანას დაავლო ხელი და მძულვარედ შეუძახა:

— Кто хочет крови?!

„სტარიკის“ გამოსარჩლება „სალაგებს“ არ ენადათ. დიტომ დანა მაგიდაზე დააგდო და აუჩქარებლად შებრუნდა.

კარს გასცდა თუ არა, შეძახილი მოესმა:

— Рядовой. почему вы гуляете в неурочное время?

ოცეულის მეთაური იყო, კაპიტანი სერებრიაკოვი.

— Разрешите обратиться товарищ капитан!

— Разрешаю!

— Ё!@ на почту, хочу телеграфировать своему деду, что здесь оскорбляют мое национальное достоинство!

— Чемже тебя оскорбили?

— Сержант черножопым обзывается!

— Ах, Кавказская горячая голова... — თავი გააქნია სერე-ბრიაკოვმა, — сразу-же деду жаловатся... и кто-же такой твои дедь?

— Мой дедь герой советского союза Мелитон Кантария!

— დაარეხვა უცებ დიტომ.

კაპიტანმა გაკვირვებისაგან პირი დაალო.

— Даа! — სიტყვა გაჭიმა და კარგა ხნის ფიქრის მერე ჩაე-ძია: — ты кажется Гегия? — „გ“ს მაგივრად „ჰ“ს ამბობდა, „ჰე-ჰია“ გამოსდიოდა.

— А он дедь по материнской линии! — იხტიბარი არ გაი-ტეხა დიტომ.

— Успокойся дорогой, — დაუყვავა კაპიტანმა, — не надо телеграм, мы этого сержанта накажем!

იჩვილა ზემდეგმაც, სახეში ცხელი შჩი შემომასხაო. მაგ-რამ იმ ბედოვლათს რაპორტი თავზე გადაახიეს და იქაურობას მოაშორეს. დიტოს დაუდგა ბედნიერი დღეები. „კაპტიორკაში“ გაამწესეს და მთელი დღე გორაობდა შინელებისა და ჩექმების გროვაზე. გეგიების ნაშიერს არც საჭმელი აკლდა და არც სას-მელი, საფოსტო უწყება გადაიღალა ამანათების ზიდვით. მონ-ყენილობისაგან ხან დომინოს უხატქუნებდა, ხან „ლევად“ ნაშ-ოვნ ანაშას მოქაჩავდა... მოკლედ, არავინ აკადრებდა ჯარისკ-აცური ცხოვრების მძიმე და დამლელ ინილო-ბინილოს. ხან-დახან თუ გამოიყვანდნენ დღის სინათლეზე, ჩააცმევდნენ სა-პარადო ფორმას, დიდის ამბით დააყუდებდნენ ტრიბუნაზე, რათა ჯარისკაცთათვის მოეთხრო გულისამაჩუყებელი ამბე-ბი ბაბუა მელიტონის ცხოვრებასა და გმირობაზე. რა თქმა უნდა, კინოში ნანახს საკუთარი ფანტაზიით შეთხზულ ზღა-პრებს დააგორგოლავებდა და ფონს იოლად გადიოდა, რადგან აზრად არავის მოსვლია მისი ნაამბობის გადამონებვა.

ასეთი ბედნიერი დღეები უსასრულოდ ხომ არ გაგრძელ-დებოდა და განსაცდელის ჟამიც დადგა. მოახლოვდა 23 თე-ბერვალი, საბჭოთა არმიისა და ფლოტის დღე. სამხედრო ნან-ილის მაღალჩინოსნებს მავანმა ჭკუისკოლოფმა ჩაანვეთა, ჩვენთან ხომ რაიხსტაგის გმირის მელიტონ ქანთარიას ნა-

გრამი მსახურობსო. იქნებ „დედუშკა მელიტონს“ მოესურვი-ლოს შვილიშვილის მონახულება და თავისი დასწრებით ზეიმს მეტი პენი შესძინოსო. დაიბარეს დიტო ნანისის შტაბში და უთხრეს: აბა, ზემდეგო გეგია (უკვე სათანადო სამხრეებიც დაიკერა, ცხადია!), დაფაცურდი და მოახერხე, რომ 23 თებერ-ვალს ბაბუაშენი უსიკვდილოდ ჩამოვიდეს, ისეთ პატივსა ვცემთ, სულ გრიალი გაჰქონდესო...

„დავილუპე!“ — თავში ხელი შემოიკრა დიტომ, მაგრამ სხვა რა ჩარა ჰქონდა და საყვარელ მამიკოსთან გრძელი უსტა-რი აფრინა, ასე და ასე, როგორმე ჩვენი სახელოვანი გმირი შეაბით და გამომიგზავნეთ, თორემ ციხეში მიკრავენ თავს და მიეყოლეთ კარგადო.

გულზე შემოეყარა დურუს, შენი გამზრდელი დედის დე-დასაცაო... ისე შეიგინა, კედლებს ზანზარი გაჰქონდა. ცისა-ნამ მოთმინებით უსმინა, მერე კი წყნარად უთხრა:

— გული ხომ მოიოხე, დაწყნარდი ახლა, რამეთი უნდა მივეშველოთ ბავშვს!

რაიონული მასშტაბის ხელმძღვანელი გახლდათ დურუ გეგია, მის თხოვნას ვინ არ შეინწყნარებდა. შეეძლო, კაბინეტში დაებარებინა გმირი, მაგრამ არ აკადრა, ადგა და შინ ეწვია, ჯვარში.

თოვლიანი ზამთარი იყო იმ წელს, მანქანებს მოძრაობა უჭირდა და „ნივით“ გაემგზავრა. მთელი გზა თავისთვის ილან-ძლებოდა, იმას წუხდა, გმირისათვის სათქმელი რანაირად ეთქვა. კი სმენოდა, მელიტონ ქანთარია დახმარებაზე უარს არავის ეუბნებო, ხშირად გამგზავრებულა თურმე შორეულ რუსეთში, რათა მართლმსაჯულების ბადეში გახვეულ მარ-თალ თუ მტყუან მსხვერპლთათვის დახმარება გაენია.

ახლაც ამისი იმედი ჰქონდა დურუს.

ბარდნიდა, მსხვილ-მსხვილი ფანტელები ეფინებოდა მი-ნისპირს და ორ ნაბიჯზე გზა არ ჩანდა.

ლიის დაღმართს რომ მიაღწია, თოვა შეწყდა, გამოისარკა.

აქედან ფართო პანორამა იშლებოდა, — ენგურის ხეობა თვით სამეგრელოს ქედამდე. სივრცე თეთრად გადასუდრუ-ლიყო. სახლებს მაღალი, თეთრი ქუდები ეხურა. ხეებზე ჯი-

დასავით იდგა მსუბუქი, ქათქათა თოვლი. თეთრ კალაპოტში მოედინებოდა ენგური და მისი ძალუმი შხუილი აქამომდე აღწევდა. თეთრი, ბუმბერაზი მთები შემოგრაგნოდა ჩრდილოეთიდან ხეობას.

წამით გაირინდა დურუ, დაივიწყა საწუხარი, მზერით მიენება სახილველს.

გონს მოეგო და მძლოლს მიუგდო:

— წავიდეთ!

სოფლის შარაგზაზე დურუს „ნივა“ პირველი ავლებდა კვალს.

ჭიშკართან შეჩერდნენ, დააპიპინეს. სახლიდან თავშიშველი მასპინძელი გამოვიდა, მხრებზე ბამბურა მოეგდო, შეცივნიული გამოეშურა.

დურუმ იცნო, გმირმა რკინის კარი გასწია.

— მობრძანდით, დურუ ბატონო!

დიტო მოუთმენლად ელოდა პასუხს მერეთიდან. უფროსობა ცოტათი შეფიქრიანდა, ამ ეშმაკმა კავკასიელმა ხომ არ გაგვაცურაო. ჭაბუკის თავზე ღრუბელი იკრიბებოდა, თუმცა დიტო იხტიბარს არ იტყვდა, „კაპტიორკაში“ ძმაკაცებთან დომინოს უჭახუნებდა ანდა, თვითონ უკვე „სტარიკი“, „სალაგებს“ ჩექმებს აპრიალებინებდა.

და აი, დეპეშამ ამბავი მოიტანა, ოცდასამის დილის მატარებელს „დედუშკა“ ჩამოჰყვებო...

ატყდა ერთი ალიაქოთი, დივიზია ფეხზე დადგა, ვინმეს განგაში ეგონებოდა. ოფიცრობას საქმე გაუჩნდა. ჯარისკაცებს ლანჩები გასძვრათ ჩექმების ბრაგაბრუგით, მწყობრად დაატარებდნენ აღმა-დაღმა, საპატიო აღლუმის ცერემონიალისთვის ამზადებდნენ. სასულე ორკესტრი მარშებს აგრიანებდა, საყვირები სჭექდნენ, დოლებს ბრაგუნი გაუდიოდა.

აჰა, გათენდა ოცდასამი თებერვლის ყინვიანი დილა. მზემ აღმოსავლეთიდან თოხისტარზე აინია და გაჩერდა. ვერცხლისფრად აბრჭყვიანდა ყინულის უთვალავი კრისტალი... ვაგზლის ბაქანზე საპარადო ფორმაში გამონყობილი ასეულეები ჩამნკრივდა.

აი, გამოჩნდა მატარებელი, ნელა შემოცურდა. გაჩერებული არც იყო, როცა კაპელმანისტერმა ჯოხი ასწია და სასულე ორკესტრმა საზეიმო მარში დასცხო.

ვაგონებიდან ცნობისმოყვარე მგზავრები იყურებოდნენ, ვერ გაეგოთ, ვის ხვდებოდნენ ასეთი ზარზეიმით.

გაილო ვაგონის კარი, კიბეზე კავკასიური გარეგნობის წარმოსადეგი კაცი გამოჩნდა. თბილი ჯუბა ეცვა, თავზე ყურებიანი ქუდი ეხურა.

შეჩერდა, ჯუბის ღილები შექსნა, კალთები გასწია, პიჯაკის ლაცკანზე ოქროს ვარსკვლავმა გაიბრწყინა.

დიტო აქამდე ჭოჭმანობდა, ვაითუ ვერ ვიცნო და სხვა ვინმეს ვეცაკოო, მაგრამ, რაკი ოქროსვარსკვლავიანი კავკასიელი იხილა, ეჭვი გაეფანტა და ორკესტრის გრიალი მისმა ალტაცებულმა შეძახილმა დაფარა:

— Дедушка!

გაქანდა და კისერზე შემოეჭდო.

— კაი, კაი, შე ყურუმსალო, ზედმეტი არ მოგივიდეს! — უხერხულად ჩახუტებულმა მელიტონმა ზურგზე ხელი მოუტყაპუნა.

— რაიმე სისულელე არ წამოროშო, იცოდე! — ჩაუმეგრულა დიტომ.

— უყურე ამ ყურუმსაღს, ვიტყვი ახლა, რომ არ გიცნობ და უყარე კაკალი!

— არ დამღუპო, მელიტონ ბიძია!

ამასობაში მაღალი ჩინოსნებიც მოვიდნენ, ხელი საფეთქელთან მიჰქონდათ და მერე ენერგიულად ართმევდნენ.

ამას მოჰყვა სამხედრო აღლუმი, მარშითა და ჩექმების ბრაგუნით ასეულების ჩავლა.

საზეიმო მიტინგი, სადაც გმირთაგმირი ჩიქორთული რუსულით ახალგაზრდა სალდათებსა და ოფიცრებს მოძღვრავდა...

მხიარული ბანკეტი, რუსული არაყითა და ცხელი პელმენებით, ასაკოვანი ლამაზმანებისა და ოფიცრების ცეკვით... გმირს სქელგავიანი დედაკაცები გასაქანს არ აძლევდნენ, დიტო კი ცქრიალა რუსის გოგოებში ტრიალებდა, თან ცალი თვალით „დედუშკას“ უყურებდა, ვინძლო იმას როლი არ დაჰვინწყებოდა.

მოკლედ, დრო ატარეს „დედუშკამაც“ და „ვნუკმაც“, ბოლოს საზეიმო გაცილებაც მოეწყო და, ვაგონის კიბესთან შვილიშვილი რომ გადაეხვია, ყურში ჩასჩურჩულა „დედუშკამ“:

— შენნაირი სამასორმოცდაათი შვილიშვილი მყავს მე!
კაი აფერისტი ეზრდები მამაშენს, შე ყურუმსალო, შენა...

გარიჟრაჟზე მანქანის ხმამ გამომალვია. სადღაც ახლოს
გადმოუხვია. ძრავა მძლავრად გუგუნებდა, თან შიგადაშიგ
თითქოს ხველებით იხრჩობოდა. მოურიდებლად მოასიგნალა,
ჰაერი გასერა გამჭოლმა კივილმა.

„თავს ხომ არ გვესხმიან?“ — გავიფიქრე და ლოგინიდან
ნამოვხტი, ფანჯარასთან მივირბინე.

უშველებელი „ფურამანქანა“ ორღობეში მოცურავდა,
თითქოს ბინდიდან ისტორიამდელი ურჩხული მოიწვესო, ფა-
რებს აბრდღვიალებდა.

აგერ ჭიშკარს მოადგა, ერთხელაც შეჰკივლა, ადექით,
რა ძილქუში დაგეცათო და კაბინიდან ავტომატიანი ახალ-
გაზრდა გადმოხტა.

„ბიჭოს, არ ხუმრობენ, მგონია!“ — გამიელვა და სკამზე
გადაკიდებულ ტანისამოსს დავავლე ხელი.

თან ვიცვამდი, თან ფანჯარაში ვიყურებოდი.

კაბინიდან მეორე ავტომატიანიც გადმოხტა.

შალითად ჩაცმული იესე გაეგება.

— დროზე ვერ გამოხვალ? გააღე ჭიშკარი! — უხეშად
შეუღრინა პირველმა.

— ახლავე, ახლავე! — იესე ჭიშკარს დაეჯაჯგურა, ჯერ
ერთი კარი გასნია, მეორე მეორე და მანამ ეჭირა, სანამ მანქანა
ფრუტუნითა და ხველებით ეზოში ტანს შემოიტანდა.

ჩვენი „ზაპოროჟეცი“ მის გვერდით მთლად მოიცუცქნა.

ძრავა გამოითიშა, ფარები ჩაქრა, მიდამო გაიცრიცა, მდუ-
მარება ჩამონვა... ბნელი იფანტებოდა და მანქანა უზარმაზარ,
თეთრ ლაქად დააჩნდა ეზოს, კაცები კი, ისინი სამნი იყვნენ,
სიფრიფანა ლანდებს დაემსგავსნენ, თუმცა ხმები ისე ისმო-
და, აქვე, ყურისძირში ლაპარაკობენო.

— შინ არიან?

— ჰო, სტუმრებიცა გვეყვანან! — იესე პასუხობდა.

— ვინ ოხრებია?

— თოლორია გვეწვია.

— ვალიკო ბიძია? მაგი უცხო არ არის!

— თან მწერალი ჩამოიყვანა... — ხმას დაუნია იესემ,
ეტყობა, ჩემი სახელი ყურში ჩასჩურჩულა.

— ეგ ვინლა ოხერია? — უკმეხად ჩაილაპარაკა უცნობმა.

— ეგლა გვაკლდა!

— ფეხებზე მკილია! — შეეპასუხა მეორე. — გაბედავს
რამეს და... — რალაც გააჩხაკუნა, ალბათ, ავტომატის საკეტი.

უმჯობესი იქნებოდა, კვლავ ლოგინში ჩავნოლილიყავი,
სულაც არ მეპიტნავებოდა შარში გახვევა, მაგრამ უკვე ჩაც-
მული გახლდით და ტანისამოსის ხელახლა გახდა ზედმეტ
ლაჩრობად მომეჩვენა. „თვითონ ვინ ოხერია!“ — გავიფიქრე
და კარს მივაშურე.

კიბეზე ლესტამზე შემხვდა, ისიც თავისი ოთახიდან გამ-
ოვიდა. გზა-გზა ღილებს იკრავდა. სიფათი დაბუფული ჰქონდა,
დასიებულ უპეებში წვრილი თვალეები მთლად ჩაჰკარგვოდა.
„ღვიძლი!“ — დავასკვენი.

— მგონი ბიჭები ჩამოვიდნენ! — სიცივისაგან შეაძაგდა.

— ვინ ბიჭები?

— დურუს ვირები, ჩოქო და გუჯა... ნაომარი კაციჭამიე-
ბია, მთავრობის სამსახურში დგანან!

— ოო! — ნეიტრალური ბგერა აღმომხდა, ორხელისუ-
ფლებიანობის ჟამს ჩემი ჭეშმარიტი განწყობა ვერ გავარკვიე.

წუხანდელი ნასუფრალი უკვე აელაგებინათ და დიასახ-
ლისები — ქალბატონი ცისანა და ეთერი სუფრას ხელახლა
შლიდნენ, უფრო სწორად, ცისანა აურჩქარებლად ალაგებდა
დანა-ჩანგალს, ეთერი კი მაგიდასა და სამზარეულოს შორის
დარბოდა.

— სტუმარი არ მოგასვენეთ, ნამეტანი ხმაურიანი ოჯახი
გვაქვს! — მომიბოდიშა ქალბატონმა ცისანამ. — ძილი დაგა-
კელით, ბატონო ჩემო! რა ვქნათ, ჩემი არწივები ჩამოფრინდ-
ნენ, დედა ენაცვალოს მაგათ, ჩემს ჩოქოსა და გუჯას...

პასუხის გაცემა ვერ მოვასწარი, გარედან ვილაცამ კატეგორიულად თქვა:

— გვშია!

— მერედა, რას დაეთრევით კარდაკარ, ეყარეთ შინ! — ჩახლეჩილი ხმით შეეპასუხა დურუ.

— შინ რომ ვეყაროთ, შენი ხელის შემყურებს, შიმშილისაგან სული გაგვძვრება!

დურუ ოთახში შემოგორდა, ზურგით კარი მიხურა, ჩემს დანახვაზე ნირი ეცვალა, დამნაშავესავით ჩაინუნუნა:

— ახალგაზრდებს, ხომ იცით, ღონე უზღვავე აქვთ, ჭკუა და ზრდილობა კი ნამცეცი!

თვალის უბეები ამასაც დასიებოდა, წუხანდელი სიმთვრალის კვალი აჩნდა.

— რა მოაქვთ? — ხმადაბლა ჰკითხა ლესტამბემ.

— ვინ შეგახედა! — ბანზე აუგდო დურუმ, ალბათ, ჩემთან არ ისურვა ამაზე სიტყვის გაგრძელება და მოწინებით მომიბრუნდა: — უთენია გაგაღვიძეთ, ბატონო! რამდენჯერ გავაფრთხილე ეს ნაბიჭვრები, შინ როცა ბრუნდებით, მთელ უბანს წუ აიკლებთ-მეთქი. ამათგან ძილი და მოსვენება არა გვაქვს!

ხმაში ყალბი კილო შეეპარა, თავს მიქონავდა და პასუხის ღირსად არ ჩავთვალე.

კარი მოურიდებლად გაიღო და ოთახში სამი ახალგაზრდა შემოლაგდა. ისე მოაბოტებდნენ, ისეთი მოდღლეზილები იყვნენ, მთელი ოთახი აავსეს.

თენგიზიც შემოვიდა თვალების ფშვნეცით და მოსულებს ჩამოუარა, უხმოდ ართმევდა ხელს.

— ა, ბატონო, ჩემი ვაჟიშვილები! — ხელები თეატრალურად გამალა დურუმ. — ჩოქო და გუჯა, ეს ახალგაზრდა კი მძლოლია!

— მიშიკო! — თქვა მძლოლმა და თავი დამიქნია. შავი, ბანჯგვლიანი ტიპი იყო. თვალები აღმოსავლურად დავიწროებოდა და ზედ ეტყობოდა, ამქვეყნად მის მოვლინებაში უფლისა და დედის გარდა ჩინგიზ ყაენის გენიც მონანილეობდა. ამას სასხვათაშორისოდ აღვნიშნავ, თორემ მძლოლის ვინაობა არც

მაინტერესებდა... დურუს ვაჟიშვილები შევათვალე რე ყურადღებით.

მამასავით ზორბა კაცები გამხდარან, მხრებგანიერნი, მსხვილნაკვებიანები, ჰგავდნენ კიდეც ერთმანეთს და არცა ჰგავდნენ. ჩოქოს ბრიალა თვალეები ძალასა და დაუნდობლობას ანათებდა. ყურები მწევარივით აეცქვიტა. გაპარსულიც გაუპარსავსა ჰგავდა, რადგან პირი უმაღლ შავი ეკალნარით ეფარებოდა.

ხელი არც გამოუნვდია, თუმცა არც მე მკლავდა ხელის ჩამორთმევის სურვილი. ისეთი თათები ჰქონდა, ერთი დარტყმით ხარს წააქცევდა. კანში ჭუჭყი ჩაზრდოდა, ფრჩხილები ძირამდე დაეკვნიტა... ტანთ ჭრელი კომბინეზონი ეცვა. მოკლე ავტომატი სათამაშოსავით ეჭირა.

სკამი ფეხით გამოსწია, მოუბოდიშებლად, ზედ მძიმედ დაეცა და კერძი მოიჩოჩა.

— დამაცა, დედა, ახლავე გაგინყო! — უთხრა ცისანამ, მაგრამ ჩოქოს თავი არც აუნეგია.

გუჯაც უფროს ძმას ჰგავდა, მისი ალიკვალი იყო, თუმცა მასში იგრძნობოდა შინაგანი სისუსტე, მორღვეულობა. თვალეები აცაბაცა გაურბოდა, თითქოს დანაშაული ჩაუდენია და რცხვენიო.

— მწერალი გვესტუმრა? — ფართოდ გაიღიმა, თვალეები აუფუფუნდა, ალბათ, ნასვამი იყო ან სულაც ნაჩხვლეტი. — ძალიანაც კარგი! იქნებ ჩემზეც დაწეროთ რამე, ისეთ ამბებს მოგიყვებით...

— ჰო, რა თქმა უნდა, ოღონდ ახლა მაპატიეთ, ხელ-პირი მინდა დავიბანო!

თენგიზმა მკლავზე ხელი წამატანა, აბაზანისაკენ გამიძღვა.

— აქეთ მობრძანდით!

მადლობის ნიშნად თავი დაგუქნიე და ონკანს ხელები შევეშვირე. ბოლომდე არ ვიყავი გამოძინებული, ცივმა წყალმა გამომაფხიზლა.

ათ წუთში მოვწესრიგდი და სასტუმროში შევბრუნდი.

ყველანი სუფრას უსხდნენ. წუხანდელი თანამეინახენი უგემურად წინკინდნენ საჭმელს, ახალმოსულნი კი გამეტეებით ეძგერნენ და ენერგიულად ნთქავდნენ.

ჩოქომ ღვინო დაისხა და უთქმელად შეხვრიპა. გუჯამ ზიზლით შეხედა სასმისს, ყავა მომიდულეთო, ითხოვა. მიში-კო ჩუმად მიირთმევდა. დანარჩენები ამათ შევყურებდით...

— ბნელი ღამე იყო, ეჭეჭე... — დააგდო უცებ გუჯამ.

— ქურდს რა უნდა და ბნელი ღამეო! — იხუმრა ლესტამბემ.

ჩოქომ თავი ასწია, ლუკმა ბოლომდე დაღეჭა და მხოლოდ მაშინ თქვა:

— ვიცი, სული მიგდით, ხმას როდის ამოვიღებ! ამ ჩიტი-რეკიას, — გუჯაზე გვანიშნა, — ენაზე მაინც არაფერი დაად-გება! — მზერა მომაციანა. დანარჩენებს საიდუმლოს, ალბათ, არც უმაღავდა, მე ვჩანდი უცხო და საშიში. თვლებში ქუფრი ჩაუდგა, მუქარანარევი კილოთი დასძინა: — სპილენძია მაგ მანქანაში, თექვსმეტი ტონა, ბიჭებმა ჩამოხსნეს რკინიგზაზე...

დურუს პირისახე ერთიანად დაუფორაჯდა, სქელი ბაგე ჩამოეფლაშტა, უკანკალებდა.

— ხომ გაგაფრთხილეთ, ასეთ წამხდარ საქმეებში ნუ გაერევი-მეთქი! — ხმა დიაცივით დუნვრილდა. — მილიცია რომ მომადგეს, რა ვუთხრა მერე?

— მილიცია, ჰმ... — აგდებით ჩაიცინა ჩოქომ. — ორი თავი არავის აბია! მილიცია ნაწყლშია შერეკილი და ისლა ადარ-დებს, იქით არავინ მიუფარდეს! მანქანა სალამომდე აქ ეყე-ნება, ღამე ახალციხის გზით გავალთ...

— თავს ილუპავთ, თავს! — ჭიჭყინს არ ეშვებოდა დურუ. — ზედმეტმა თავხედობამ ზომიერება დაგაკარგვინათ, გგონიათ, ქვეყანა სულ ასე საპარპამო იქნება, მოვა დრო, ყველას მოგვეკითხება...

— ყვავივით ნუ დაგვჩხავი, მამა! — კვლავ მოიღრუბლა ჩოქო.

— მეშინია, შვილო, ხელში რომ გიჭირავს, იცოდე, იგი მარტო ერთ მხარეს როდი ისვრის!

— დანყნარდი ახლა, დურუ, რა მოხდა, ანგლობს ბიჭი! — თვალი ჩაუპაჭუნა ჩოქოს ლესტამბემ.

— კაი ანგლობაა, მე და ჩემმა მზემ! — ახლა ამას მიუბ-რუნდა დურუ. — გული საგულეს არა მაქვს, აგერ ცოცხლებსა ვხედავ, გაიხედავ და საკაცით მოათრევენ!

— რას ამბობ, შე კაცო, ხომ არ გაგიჟდი! — ჩაერია ცისა-ნა, ამ ნუთას შემობაჯბაჯდა სამზარეულიდან, ცხელი კერძი შემოიტანა და ბოლო სიტყვებს მოჰკრა ყური. — რას იტყვის ბატონი სტუმარი!

— სტუმარი? — კბილებში მძიმედ გამოცრა ჩოქომ. — სტუმარი თუ მწერალია, კაი მასალას მივცემთ, აგერ გუჯას მოაყოლეთ, მაინც არაფერი გაუჩერდება ენის წვერზე.

გუჯამ სულსწრაფად ჩაიხვიხვინა, მის ამ სიცილს ნა-ძალადობა და ფარული შიში შევატყვე.

— მაგას ვყვებოდი სწორედ, ბნელი ღამე იყო-მეთქი... ძმაკაცი დაგველუპა, „ნაკოლკა“!

— ვინ „ნაკოლკა“, კაცო? — ვერ ისვენებდა დურუ.

— ძმაკაცი-მეთქი, ხომ ვთქვი, მამა, კაი კაცი იყო, ქურდი კაცი! სახელი რად მინდა მისი და გვარი, პასპორტში ხომ არ ჩაფუხედავდი? „ნაკოლკას“ ვეძახდით, რა! ისეთი ცხვანტი იყო, მაიმუნივით დაძვრებოდა ანძაზე...

— რა ანძაზე? — ისევ იკითხა დურუმ.

— გადამრევს ეს კაცი! მავთული ანძაზეა მიბმული, ჩა-მოსახსნელად ზედ ხომ უნდა აძვრე!.. ისიც აძვრა, დენი გამორ-თული ეგონა...

— როგორ... ეგონა?! — იყვირა დურუმ.

— კაი, რა, მამა, ნერვები ნუ დაგვანყვიტე! დენი არსად არ იყო, რალა სწორედ იმ დროს ჩართეს მაგ ახვრებმა! ეგონა, აბა, სიკვდილი უნდოდა?.. სტაცა ხელი და ბუჰ...

— რა „ბუჰ“, კაცო?!

— დაინვა, დანახშირდა, შენი ჭირი წაილო! — მაგიდას მუშტი დაჰკრა და უცებ ბავშვივით ცრემლები წამოუვიდა. — მაგათი ოხერი დედა... რალა მაინცდამაინც იმ დროს ჩართეს... სადგური სულ დავცხრილე, დავლენე იქაურობა, მაგრამ „ნა-კოლკას“ რას ვუშველიდი...

მეტის ატანა ვერ შევძელი, ავდექი და მაგიდას უსიტყ-ვოდ გავშორდი.

დუმილი ჩამოვარდა.

ავტომატის საკეტმა გაიჩხაკუნა, ეს ჩოქოს ავტომატი იყო.

მოვიხედე.

ჩოქოს თვალებში მძულვარება იდგა.

„ნუთუ ეს თქვენი სამშობლო არ არის?!“ — მინდოდა მეყვირა, მაგრამ პათეტიკური წამოძახილი სასაცილო გამოჩნდებოდა.

ჩოქო თითქოს მიხვდა ჩემი აზრის მდინარებას და მძიმედ მოჭრა:

— ომია!

არაფერი მითქვამს, ავედი საძილე ოთახში და ცივ სანოლზე ტანსაცმლიანა წამოვწევი.

„ომია! — ვფიქრობდი ჩემთვის. — რანაირი ომია ეს ომი? მტერი სადა დგას და მოყვარე სად?“

მსგავსი კითხვები დიდხანს მიტრიალებდა თავში. უნებლიეთ წავთვლიმე. არ მახსოვს, რამდენი ხანი გაგრძელდა ძილბურანი.

დამიკაკუნეს.

— ჰა? — სწრაფად წამოვხტი.

შემცივნოდა, სახსრებში მამტვრევდა.

კარის ღიობიდან ლესტამზე მიყურებდა.

— მივდივართ, პატივცემულო!

— ჰო, ჰო, ახლავე!

თავს ძალა დავატანე, წავივარჯიშესავით, — ხელები გავაქნიე და ჩავბუქნე. ალბათ, სასაცილო სანახავი ვიყავი, მაგრამ ლესტამზე არც გაუღიმიო.

დაბლა ჩავედით.

კუთხის ფარდაგიან ტახტზე თავფეხშექცევით, გაუხდელად გაშხლართულიყვენ გუჯა და მიშიკო, შეწყობილად ხვრინავდნენ.

დიასახლისები კვლავ სუფრას დასტრიალებდნენ, აახლებდნენ, მაგრამ გული საჭმელზე არ მიმდიოდა და თავაზიანად ვიუარე.

ქალებს დავემშვიდობე. თენგიზმა გარეთ გამოგვაცილა. ჩვენი „ზაპოროჟეცი“ უკვე ჭიშკართან თუხთუხებდა, თბებოდა.

იესე ჭიშკარს ხელით ამაგრებდა, თავს მიქნევდა, თან მიცინოდა. კრიჭაში კი მიდგებოდა, მაგრამ ეს მისი ბრალი არ იყო. სხვა მწერალს იგი არ იცნობდა და ამიტომაც ჩემ გარდა კრიჭაში ვერავის ჩაუდგებოდა.

მანქანის კარი გამოვალე და შევიხედე. ჩემთვის წინა სავარძელი დაუთმიათ. საჭესთან ჩოქო იჯდა, უკანა სავარძელს დურუ და ლესტამზე მთლიანად ავსებდნენ. ასაკი რომ არა, ამათთან პატარა ბიჭად გამოვჩნდებოდი.

ჩავჯექით და დავიძარით. დილის სიცივისაგან მაჟურჟოლებდა, ხელებს ვისრესდი. ხმას არავინ იღებდა. არც მე ვიყავი ენის ლესვის გუნებაზე. ქუთაისი უკან მოვიტოვეთ და, კოპიტნარს რომ გავუსწორდით, ჩოქომ პირველმა დაარღვია სიჩუმე:

— ჭკუა მოგეკითხებათ ახლა თქვენ? ამდენი ბიძაკაცი დაძრულხართ ასი წლის დედაბრის სატირალში! არც ნათესავია თქვენი, არც არაფერი... რა დროს ქელეხია, ქვეყანა თავზე გვენგრევა!

— შენი ამბავი რომ ვიცი, ჩემს დაკრძალვაზეც არ მოხვალ! — ფხუკიანად შეეხმიანა დურუ.

— ეჰ, ჩემო ჩოქო, ცოცხალმა კაცმა წმინდა ვალი უნდა მოიხადოს, დაკრძალვის საქმე არ გადაიდება! — დამოძღვრა ლესტამზე.

— ჰმ, ვალი... — ჩაახველა ჩოქომ, — არავისი ვალი არა მაქვს მე, მიცვალებული კი იმდენი მინახავს, მაგენი რომ მეტირა, აქამდე გავთავდებოდი... მაინც ვისი იდეა იყო, პირველად ვის აუჩუყდა გული? — აღმაცერად გადმომხედა, ალბათ, დაასკვნა, გულაჩუყებული იდიოტი თუ ვინმეა, მაინცდამაინც მე უნდა ვყოფილიყავი.

— ვალიკომ დამირეკა, წამოსვლა მთხოვა! — ცერით მხარუკან მივუთითე.

— ვალიკომ? — ჩოქომ პირი მოაღო, მოურიდებლად ახვიხვინდა.

— რა ცხენივით ჭიხვინებ? — ვერ მოითმინა დურუმ.

— თუ ვალიკო ბიძიამ მოიფიქრა, იდეა სამფენოვანი ტორტივით იქნება, ზევიდან ჭრელია, მაგრამ, ქვედა ფენებში რა დევს, მის გარდა არავის ეცოდინება... ბნელა? ჰა, ვალიკო

ბიძია, იქნებ იმ ახვრებს შეეკარი და ახლა გინდა, მამაჩემი და ეგ მწერალი შეაჩერო?

— რეებს ბოდავ, ყმანვილო? — ინყინა ლესტამბემ.

— ისე, კაი ჩანაფიქრია, დავყიდოთ ესენი, მაყუთი გავაკეთოთ! ჰაჰაჰა, მაინც რამდენი ბაქსი შემოგთავაზეს, ვალიკო ბიძია?

— გააჩერე ენა, შე ნაბიჭვარო, თორემ დაგაგლეჯე ყურებს! — გაცეცხლდა დურუ.

— ეგეთი ხუმრობა არ ვარგა, ბიძია! — ლესტამბეს სახე წითელი ლაქებით დაეტეტკა, მაგრამ ცდილობდა, გარეგნული სიმშვიდე შეენარჩუნებინა.

— ჰო, კაი, ვიხუმრე! — სიცილი ჩაუქრა ჩოქოს. — თქვენ, სამი დარბაისელი ბიძა გაღმა რომ მიემგზავრებით, იმაზე თუ დაფიქრდით, რომ შეიძლება ვინმე ახვარმა გადმოგიღოთ და დაგზილოთ, ჰა?

— ჩვენ ხელს ვერავინ გვახლებს, — გულდაჯერებით განაცხადა დურუმ, თუმცა წელანდელი შფოთისაგან ჯერაც არ იყო დამცხრალი. — ბოლო-ბოლო, იმათ შორის ჩემი ბიჭიც ურევია!

— ჰო, თავი ქუდში გაქვთ! — მოიღუმა ჩოქო. — გაღმაც თქვენა ხართ და გამოღმაც! ჩვენ კი ლამისაა ერთმანეთს შევანყდეთ! ისე, იმ ხისთავიანს გადაეცი, დიტოს, სადმე თუ გადამეყარა, მაგას მოვუ...ნავ თავის წილ დედას!

— ეჰ, სამი ვაჟი გამიზრდია და სამივე ხისთავიანი! — ამოიოხრა დურუმ.

დადუმდნენ. მეც ჩუმად ვიყავი. ვუსმენდი მანქანის თუხ-თუხს და გავყურებდი იმერეთის მწირ ველებს.

ცას თხელი ღრუბელი ეფინა, მზე ოდნავდა ბჟუტავდა.

აი, სამტრედიაც!

გარეგნულად თითქოს არაფერი შეცვლილიყო, თუმცა იგრძნობოდა ფრონტისპირა ქალაქის ჩუმი ფორიაქი.

სადგურის წინ ერთადერთი, თბილისისკენ მიმავალი ავტობუსი იდგა.

დასავლეთიდან ფეხით მომავალი მგზავრები მძიმედ მოათრევდნენ ბარგს, მოცუნცულეზდნენ პატარები, დასიებულ ფეხებს ძლივს ადგამდნენ ხნიერი დედაკაცები.

— დღისით სინყნარეა, — თქვა ჩოქომ, — მგზავრებს გავატარებთ და მერე ვინყებთ ბათქაბუთქს.

არაფერი გვითქვამს.

ქალაქის განაპირას, ტრასაზე ბეტონის მძიმე ძელაკები ელაგა... ჭრელკომბინეზონიანი ახალგაზრდები ქვემეხებთან ისვენებდნენ...

ნანილი 3

ჭრელი

1

ხიდზე შევეყოვნი, ცხენისწყლის სანახებს გავხედე. მშრალი, უთოვლო ზამთარი იდგა და ფერებს სიხასხასე აკლდა. წყლის ნელი შხუილი ჩემს განწყობილებას დიახაც ესალბუნებოდა. ნისლისფერი ციდან მზე დეკემბრისათვის უჩვეულო სითბოს აგზავნიდა და კისერი უსიამოვნოდ ჩამიოფლიანდა.

— აქ ნუ ვჩერდებით, პატივცემულო, გაჩერება საშიშია. — ჩამჩურჩულა ლესტამბემ, ვალიკოდ წოდებულმა.

ვერ დამეჯერებინა, რომ გაჩერება საშიში იყო, თუმცა გონებით ვიცოდი, სიკვდილის შესაძლებლობა სულაც არ გახლდათ გამორიცხული.

აღმოსავლეთ ნაპირზე ბეტონის ძელაკებიდან ქვემეხთა ლულები ჩანდა, ტყვიამფრქვევები და ავტომატები დუმდნენ... დასავლეთ ნაპირზე, ასევე ბეტონის ძელაკებს მიღმა ჯავშნოსანის რუხი კონტური იკვეთებოდა და იქაც ჩასაფრებულიყო საპასუხო ცხელი ტყვია.

მათ შორის ხიდის გაშლილი სივრცე იდო, ზედ ერთი ნეკნებამოჩრილი ზერდაგი მსუბუქ „ტაჩკას“ წინ და უკან დააძუნძულებდა, გარკვეული საზღაურის წილ გამვლელთა ტვირთი მკვდარ ზონაზე გადაჰქონდა. რისკიანი გამვლელნი კი სწრაფად მიტუსტუსებდნენ, რათა ხანმოკლე შესვენებით ესარგებლათ და ხიდზე გადაესწროთ.

ვერასოდეს წარმოვიდგენდი, თუ ოდესმე შევესწრებოდი ასეთ სურათს — ორად გახლეჩილ ქვეყანას, რომელსაც მკვდარი ზონა ჰყოფდა, მცირე ხნით მდუმარე, რათა მერე შემადრწუნებლად აფეთქებულიყო.

გულდამძიმებულმა მიმოვიხედე. წუთის წინ დავტოვეთ ჩვენი „ზაპოროჟეცი“ და ფეხით წამოვედით. დურუ და ლესტამბეც შეყოვნდნენ, მიცდიდნენ.

— ავჩქარდეთ, თორემ საცაა სროლა განახლდება! — გამიმეორა ლესტამბემ.

მისი ისედაც ერთ ფერში დახატული პირისახე მთლად გაფერმკრთალდა, მხრები დაუვიწროვდა და დაბლა ჩამოემვა, ინსტინქტურად პატარავდებოდა, რათა სამიზნედ ნაკლებ მოსწონებოდათ.

აგერ შესანიშნავი სამიზნე — დურუ გეგია. ორთქლმავალივით ქშინავს, საფეთქლებზე ოფლის წვეთები უბრწყინავს, ქვედა ყბა ნერვულად უთრთის... ხმას ვერ იღებს, მაგრამ თვალეში მუდარა იკითხება, — ოღონდ აქ ნუ გავჩერდებით, ჩქარა გავეცალოთ აქაურობასო...

ამოვიოხრე, თქმით არაფერი მითქვამს, დასავლეთისაკენ დავიძარი.

ხიდი სწრაფად გადავიარეთ და ბეტონის ძელაკების წინ აღმოვჩნდით.

პირველად მე დავინახე ლულა, რომელიც პირდაპირ თვალეში მიმიზნებდა. ვილაცას სასხლეტზე ედო თითი და იმისი ნება იყო, გამოჰკრავდა თუ არა. რამდენიმე მეტად არასასიამოვნო წამი განვიცადე. იმ ვილაცას არც სახელი ჰქონდა, არც გვარი, არც გარეგნობა. მე ვერასოდეს გავიგებდი, მის სულში რა სიმი ჟღერდა. მისთვისაც მე ხომ ვილაცა ვიყავი, ვინაც მოულოდნელად, ყოველგვარი შეთანხმების გარეშე, მის სამიზნეზე აღმოვჩნდი. სხვა ვითარებაში, რა თქმა უნდა, ეს არაფერს ნიშნავდა, მაგრამ ახლა მან კარგად იცოდა, გამოჰკრავდა თითს თუ არ გამოჰკრავდა, გამკითხავი არავინ იყო, გარდა საკუთარი უკვდავი სულისა, ცხადია, ასეთი სული მის გვამში თუ სახლობდა.

ისიც კარგად შევამჩნიე, როგორ შეკრთა ლესტამბე, თითქოს შიგნიდან რალაც ჩანყდაო, წამიერ როგორ შეაძაგდა, თუმცა ნაბიჯი არ შეუწელებია... დურუმ კი ოხვრასა და ქშენას მოუხშირა, ზენრისტოლა ცხვირსახოცი კისერზე მოისვა, ოფლი მოინმინდა და ამ დროს შეყოვნდა კიდეც, მეტხანს შერჩა სამიზნედ...

ძელაკებს გავცდით და მხოლოდ მაშინ მოვიხედე უკან. ხიდი დაცარიელებულიყო, სადღაც გაქრა ცხენიანი „ტარკაც“, ჩამონვა მძიმე და ბოროტი მდუმარება.

აქაც, ამ ნაპირზეც ისეთივე ბიჭები დაგხვდნენ, ზოგი წვეროსანი, ზოგი მთლად პირტიტველა, ამათაც ავტომატები და ტყვიამფრქვევები ეპყრათ. ჯავშნოსანს საზარბაზნე ლულა აღმოსავლეთისაკენ მიემართა.

ნამმზომი სწრაფად ითვლიდა დროს.

— ჩქარა, ჩქარა გაიარეთ! — დაგვიძახა მავანმა.

უცებ დაიკაკანა ავტომატმა, ხის ტოტებში გაიბზუილეს უხილავმა ბზიკებმა. თავზე ფიჩოჩხი და დაფლეთილი ფოთლები გადმოგვეყარა. უნებლიეთ წაკუზულები გზისპირა თხრილში ჩავიძურწენით და სახიფათო ადგილს გავშორდით. სროლას საპასუხო სროლა მოჰყვა, ამას ტყვიამფრქვევის უწყვეტი „ტრატატა“ დაერთო. ცოტა ხანში ქვემეხებმაც გაცვალეს გაღმა-გამოღმა ქურვები.

ალბათ, სასაცილონი ვჩანდით, სამი ზრდასრული კაცი როგორ დაოთხილი სცილდებოდა ბრძოლის ასპარეზს, მაგრამ ფიქრისა და განსჯის დრო აღარა გვქონდა. ქოშინი რომ აგვიტყდა, მაშინლა გავჩერდით. შევხედე ჩემს თანამგზავრებს. ლესტამბე ცინიკურად იღიმებოდა, თითქოს თვითონ არ იყო, თავქუდმოგლეჯილი რომ მასწრებდა. დურუ უაზროდ აყვლიპინებდა თვალებს, ფილტვებს ჰაერისაგან შხუილით ცლიდა და ბათმანობით ისრუტავდა, მსხვილი თათი გულზე მიედო, მის აჩქარებულ ბათქუნს იოკებდა.

— აასი წელი არ მიირბენია! — ენის ბორძიკითა თქვა.

შემრცხვა, ოღონდ არა იმისი, რომ გამოვრბოდი, ბრმა სიკვდილი თუ გემუქრება, უნდა გამოიქცევი კიდეც. იმიტომ შემრცხვა, რომ გავიფიქრე: იქნებ იქ ბიჭები დაიჭრნენ ან, უარესი, დაიღუპნენ... მნიშვნელობა არა ჰქონდა, ბრძოლის დასაწყისს გაღმა შევესწრებოდი თუ გამოღმა, მაინც უნდა დავრჩენილიყავი, დახმარების ხელი უნდა გამეწოდებინა.

ამ ფიქრსა და ყოყმანში ვიყავი, როცა მოსახვევიდან სირბილით გამოვარდა წვერმოშვებული ახალგაზრდა. მაღალი და ტანადი იყო, ისე მოძრაობდა, მუხლებში ზამბარები აქვს

ჩაყოლებულიო. ჭრელად დაფოთილი გიმნასტურა ეცვა, ამფერისავე შარვალი.

— მამა!

მოვარდა ეს ამსიგრძე ვაჟკაცი და ბავშვივით გადაეფსკვნა აქოშინებულ დურუს.

— ჰო, დანყნარდი, სული მომათქმევინე! — ძლივს მოიშორა დურუმ და მე მომიბრუნდა: — მესამეა ჩემი!

— მივხვდი, რომ დიტოა! — მივუგე, გამახსენდა ჩოქოს მუქარა და ცნობისმოყვარედ შევათვალეირე. — რა ხდება, ვინმე ხომ არ დაიჭრა?

— ვინ უნდა დაჭრილიყო? — გაეცინა, პირისახის წვრილი ნაკვთები ჰქონდა და შავი წვერი მეტ სოლიდურობას ანიჭებდა. — ჯერჯერობით ჰაერში ვისვრით, ნერვებზე ვთამაშობთ!

— მერედა, რამდენ ხანს აპირებთ ასე? — გულმოსულად იკითხა დურუმ.

— იმდენ ხანს, რამდენსაც გვეყოფა ნერვები და ტყვიანამალი! ისინი დიდხანს ვერ გაგვიძლებენ, მოკურცხლავენ და ჩვენც სულ სირბილით ჩავგრივალდებით თბილისში!

— თქვენ თვითონ არ მოგიწიოთ უკუღმა ტლინკების ყრა! ნუ გავინწყდება, შვილო, იმ მხარესაც შენი ძმებია — ჩოქო და გუჯა!

— მერე სამართლიანობის მხარეს რატომ არა დგებიან? ურჩევნიათ, დროულად გადმოვიდნენ აქეთ, თორემ გვიან იქნება თითზე კბენანი! — უცებ ლესტამბესაკენ შეტრიალდა, შინაურულად გადახვია ხელი. — რავა ხარ, ვალიკო ბიძია, შე ძველო, ადრინდელივით სუკის აგენტი ხარ თუ გადახვედი ხუნტის სამსახურში?

ლესტამბემ ჭაბუკის მკლავი მხრიდან მოიშორა და დურუს ბრაზით დაუსისინა:

— ზრდილობა ვერ გისწავლებია შენი ვაჟებისათვის, არც უფროსი, არც უმცროსი...

დიტოს სიცილი აუტყდა, პირზე ხელი აიფარა და ცოტა ხანს კუჭკუჭებდა, თან თვალელები ეშმაკურად უციმციმებდა.

— დანყნარდი ახლა! — უბრძანა დურუმ. — მართლაცდა, ზრდილობა ისწავლეთ ახალგაზრდებმა. რას იტყვის სტუ-

მარი, მწერალი კაცია, ბავშვობაში ამის ზღაპრებს გაკითხებდა, თუმცა თქვენს ტვინში ანგლობა-ემმაკობის მეტი არც არაფერი ჩარჩა.

— პრივეტ, ხუნტა! — დიტომ რევერანსი გამიკეთა. — მწერლოკლატურა-ნომენკლატურა... სხვათა შორის, მამაჩემის პატივისცემა მაიძულებს, თქვენს უსაფრთხოებაზე ვიზრუნო, ამიტომ გირჩევთ, ნურავის გაუმხელთ თქვენს პროფესიას!

— არ მესმის!

— კომუნისტურ სანოვარას მიჩვეულმა მწერლებმა იფიქრეს, არიქა, ძროხის უფასო ცური გვეცლებო და უმაღ გვიგანეს!

გზისპირას, ტყვიის ზუზუნში დისკუსიის გამართვა სისულელედ მივიჩნიე, თანაც ასეთი ტიპის ადამიანებთან კამათის ხალისი კარგა ხანია დამეკარგა და ცივად შევეპასუხე:

— თქვენს რჩევას ვერ მივიღებ, გენაცვალე! რაც შეეხება ნომენკლატურას... — მინდოდა მეთქვა, ნომენკლატურულ სანოვარას დურუს ხელიდან კარგადაც წოვდი-მეთქი, მაგრამ დურუს რომ შევხედე, ისე საბრალოდ აპარპალებდა წამნამებს, სიტყვა არ გამიგრძელებია. ეგლა მაკლდა, ამ ლანირაკს ავყოლოდი.

— ვატყობ, აქედან არ დავიძვრებით, სანამ რომელიმეს ტყვია არ მოგვეწვება! — უკმაყოფილოდ თქვა ლესტამბემ.

სროლა მართლაც ძლიერდებოდა, ქურვებმა გადაინივლეს თავზევით. ქვემეხი ხაფი ხმით ჰკიოდა, თითქოს ცივისსხლიანი დინოზავრების ჯოგი გვიპირებდა თავდასხმას.

გამოვექეცი ამ ხმას, დიტო ლაღად და მსუბუქად, ჩვენ კი — ხანდაზმული და დაღლილი კაცების ძუნძულით.

გზა უხვევდა და იქ, მოფარებულში ახალთახალი, კრიალა „ფიგული“ ეყენა, „ნოლშესტი“.

დიტომ კარი გააღო, მოპატიჟების ნიშნად ხელები გაშალა:

— გთხოვთ, დაბრძანდეთ, ძვირფასო ერის მოლაღატეებო!

გეგიების ნაშიერთ მეტად თავისებური წარმოდგენა აქვთ იუმორზე, ეტყობა, სიამოვნებთ, როცა გულს გიხეთქავენ.

— მიდი, მიდი! — ქიმუნჯი ნაჰკრა დურუმ. — დაღუპულია ის ერი, ვისაც შენნაირი დამცველები ჰყავს!

დიტო კვლავ აკუჭკუჭდა.

ჩავსხედით და დავიძარით.

დუმილი დიდხანს გაგრძელდა. დურუ ვერ ისვენებდა, ოხრავდა, ცმუკავდა, თითქოს რბილი სავარძლის მაგიერ ხვინჭკაზე მჯდარიყოს. ბოლოს მოთმინების ძაფი გაუნყდა, ხველებით ჩაინმინდა და იკითხა:

— ვისია ეს მანქანა?

— იყო სხვისი, ახლა დიტოსია! — უდარდელად უპასუხა დიტომ. — ქურდის ქურდი ცხონდაო, ხომ გაგიგონია? თქვენმა ყაჩაღებმა შეაწერეს პატრონს, მე კი იმათ წავართვი, თან კაი-კაი პანდურები ჩამოვურიგე. მადლობელიც დამრჩნენ, ტყვიის ჯერი რომ არ მივეშვი!

— ყაჩაღს თუ წაართვი, სახელმწიფოს რატომ არ ჩააბარე? — დურუმ ხმა გაიმკაცრა, თუმცა დიტოს მამის შიში მაინცდამაინც არ შეტყობია.

— სადაა მერე სახელმწიფო? — პირი ჩემკენ მოაბრუნა, თვალი ჩამიკრა. — განენეთ, გაძარცვეთ, მიანგრეთ, მოანგრიეთ და ახლა იძახით სახელმწიფო?

— წინ გაიხედე! — ბრაზი მოერია დურუს. — თვითონ ნაქურდალ-ნაყაჩაღარზე ზის, ჩვენ კი მორალს გვიკითხავს!

— პარდონ, თუ ნაქურდალ-ნაყაჩაღარი არ მოგწონთ, გაგიჩერებთ და შეგიძლიათ აბაშამდე ფეხით ჩაისეირნოთ, სულ რამდენიმე კილომეტრია!

ჭაბუკის თავხედობას ზღვარი არ ედო, ამას ლაგამს ჩვენ ვერ ამოვდებდით და გავჩუმდით. ფეხით სიარულის პერსპექტივა დიდად ვერ გაგვახარებდა. არადა, მსგავსი ბედნიერება სულაც არ იყო გამოორიცხული. მთელ გზაზე ორიოდ ველოსიპედის გარდა სხვა სახის ტრანსპორტი არც შეგვხვედრია.

— წახდა ქვეყანა! — ამოიოხრა დურუმ.

— თქვენ წახდინეთ და ახლა გიკვირთ? — არ შეარჩინა დიტომ. — თბილისში ზარბაზნების გრიალი რომ ატეხეთ, მაშინ უნდა გეფიქრათ ქვეყნის წახდენაზე! ახლა ცერად მიყურებთ, ეს რა იკადრა დიტომ, სხვის მანქანაზე ზის, ნაყაჩაღარზე, და სინდისიც არ აწუხებსო. ჰო, არ მანუხებს! სინდისი ახლა, თქვენც იცით, იშვიათი ხილია, დებილებსა და კრეტინებს თუ შერჩათ...

თხამ ვენახი შეჭამაო, დაგავინყდათ? სკოლაში გვასწავლიდით... აქაც იგივე ამბავია, ძლიერი ჭამს სუსტს. აგერ მწერალი კაცი გვიზის, თავისუფლად შეუძლია ამ „ნოლშესტის“ ცხოვრებასა და ფათერაკებზე გრძელი და საინტერესო პოემა დაწეროს, უმჯობესია რუსთველური შაირით. იტალიელი დედოქოსა და რუსი მამიკოს ეს ნაბიჭვარი ბიძია ვანიას აფხაზმა სომეხმა შეანერა, არ ვიცი, რაფიკა ერქვა, კოტიკა თუ აფრანიკა... გადაადგო, რა! ჩამოიყვანა აფხაზეთში, პალმის ჩრდილში დააყენა და ქალიშვილივით უვლიდა. მერე ხმა დაირხა — გოგი მოდის, გოგი მოდისო! მართლაც გამოჩნდა ავტომატიანი გოგი. აფრანიკამ თავზე ხელი წაიშინა, ცრემლი ყარა, მაგრამ გოგის გული ვერ მოაღბო. წამოქაქანდა ეს მზეთუნახავი, მაგრამ, დახეთ იღბალს, ხურჩასთან, ხიდზე დიტო-ბიჭი დგას...

— დანარჩენი გასაგებია, მსგავსი სიუჟეტები შენმა სიძემაც მიკარნახა! — გავანყვეტინე, ამის რატრატისაგან ლამისაა თავი ამხდოდა.

— ჩემმა ზრდილობიანმა და წესიერად გადამგდებმა სიძემ? — ჩამეძია დიტო.

ფანჯარაში ვიყურებოდი და არაფერი ვუპასუხე.

— ერთი ეს მითხარი, ბიძიკო, — ალაპარაკდა აქამდე მდუმარე ლესტამბე, — ეს რანაირად გამოგივიდათ? ორი ძმა იქითაა, ერთი აქეთ! გეტყობათ, მაგარი პოლიტიკოსები ხართ, მაგრამ რა ვერ გაიყავით, თუ არ ჩავთვლით რაიმე წასაგლეჯს?

— წერტილში მოარტყი, ვალიკო ბიძია! — დიტოს ნირი არ შეცვლია. — პოლიტიკოსისა პოლიტიკოსებს არა გაეგება რა, მაგრები ჩვენ საიდან ვიქნებოდით! ეს ცოდვის კალო რომ დატრიალდა, მე ბუნკერში ვიყავი, ჩოქო და გუჯა თბილისის ზღვაზე, ეტყობა, იქ უკეთ თოხლაობდნენ. რაც შეეხება წაგლეჯას, მთავარი ყაჩაღი თავზე გაზით და ჩვენისთანა წვრილფეხობა გიკვირთ? ცუდად რაცა დევს, ხელი თუ არ წავატანე, სულელი ვიქნები! მე არ წავიღებ, სხვა წაიღებს...

ამ ლაპარაკში მარანი გავიარეთ და აბაშას მივუახლოვდით.

ნოდელას ხიდთან ჯავშნოსანი შემოგხვდა. ახალგაზრდებით იყო დახუნძლული. სამხედრო და სამოქალაქო ტან-

საცმელი, ვის როგორც ეშოვა, ისე ეცვათ. უმთავრესად „კალაშნიკოვები“ ჰქონდათ, თუმცა ერთი-ორი სანადირო თოფიც ვნახე.

გაგვისწორდნენ თუ არა, დაამუხრუჭეს. ოცდაათს მიტანებულმა წვეროსანმა გამჭოლი მზერა გვესროლა, დიტო იცნო და გაუკვირდა.

— დიტო, შენა? საით გაგინევია, ძმავ?! —

— აგერ მამაჩემს დავსვამ სადგურზე და წუთში მოვბრუნდები!

— არ დაგავიანდეს, შეიძლება დღეს შეტევაზე გადავიდეთ!

— ჰო! — მოკლედ უპასუხა დიტომ და ჯავშნოსანი ღმუილით დაიძრა.

— შეტევა? — წამოიძახა დურუმ. — გაგიფრენიათ და ეგაა! არსადაც არ გაგიშვებ, მამა ვარ შენი და უნდა დამემორჩილო! კეთილი ინებე და მერეთამდე ჩაგვიყვანე!

— ბენზინი მაინც არ მისხია, დახე, წითელი ანთია! — გაიკრიჭა დიტო.

— დაჩუტულები რომ გამოიქცევით, გზად ხელი მაინც დაგვიქნე! — დაცინვით შეაწია ლესტამბემ.

დიტო გაუჩუმდა, სადგურისწინა მოედანს წრე დაარტყა, ჩამოგვსვა და მაშინლა უპასუხა:

— იმასაც ვნახავ, ვინ დაიჩუტება!

მანქანა დაქოქა და გაქრა...

2

— ნაბიჭვარი ეგა! — გულიანად შეუკურთხა დურუმ.

იმედგაცრუებული იდგა. ჩვენი ეხატებოდა და იმიტომ ბობოქრობდა, თორემ თვითონ ჩვენზე უკეთ იცოდა, რა შვილების პატრონიც იყო.

ლესტამბეს საყვედური არ დასცდენია. შეწუხებული იყურებოდა აქეთ-იქით, იქნებ რაიმე მანქანამ ჩამოიაროსო.

ყოფილი რაიკომის შენობის წინ ბრბო იშლებოდა. აქამდე, ალბათ, მიტინგი ტარდებოდა და წუთის წინ დამთავრდა. ჩვეულებრივი მოქალაქენი დაიფანტნენ, ხოლო ისინი, ვის ვნებასაც მიტინგური ქაოსი იტაცებს, თავდავინყებამდე ჩაკირულიყვნენ მიტინგურ სურამის ციხეში... ადრე მეც დავდიოდი ამგვარ თავყრილობებზე, ვუსმენდი ორატორებს, რომლებიც არ უფროსდნენ ზღვის ცხრაბალიან მღელვარებას. მერე და მერე მივხვდი, მიტინგზე შეუძლებელია ჭეშმარიტების დადგენა, აზრის შეჯერება, კომპრომისი, მიტინგი ასპარეზია მარტივი ლოზუნგისა, დოგმისა, განმარტება ან განვითარება რომ არ სჭირდება. მთავარია, მოძებნო ის სიტყვები, ბრბოს იმწუთიერ ინსტინქტებს რომ მიესადაგება, ალაგზნებს ანდა დააშოშმინებს... მიტინგებით არაფერი აშენებულა, რადგან იგი მინისძვრასა ჰგავს, რომელიც ყველაფერს არყევს, ზზარავს და ანგრევს... ერთი კაცი შესაძლებელია ბრძენთა ბრძენი იყოს, ათ ბრძენს, გაგიხარია, ჭკუა მოეკითხება, მაგრამ ერთად, სამიტინგოდ შეყრილი ათი ათასი ჭკუის კოლოფი უკვე ბრბოა, რომელზეც სტიქია ბატონობს. ამიტომ განვერიდე მიტინგურ მღელვარებას, მომიტინგეებს ხომ ვერაფერს შეასმენ, გარდა იმისა, რაც თვითონ სწადიათ... ცხვარივით უწყინარი ადამიანები ხანდახან მგლის ხროვად გადაიქცევა, რომელიც სისხლს არ მოერიდება. ისიც ხომ საცნაურია, რომ მიტინგების დაუსრულებელი სერიალი არამდგრად, კრიზისში გადაჩეხილ საზოგადოებას ახასიათებს, მერე კი, როცა ქვაბიდან ორთქლს გამოუშვებს, საზოგადოება თითქოსდა ავადმყოფური ძილ-ბურანისაგან იღვიძებს, თანდათან ჯანმრთელდება... ჯანმრთელი საზოგადოება მიტინგებით არაფერსა წყვეტს.

ამას ვფიქრობდი, როცა მომიტინგეებს კაცი გამოეყო, კოჭლობით წამოვიდა. შეჩერდა, კეპი მოიძრო და შავად ასვეტილ კოლოსს ახედა. ქალაქის ცენტრში აღმართული ეს ვითომცდა ხელოვნების ნიმუში, ზედ მიბნეული ფიგურებით, თავის დროზე ფულის მახედ გამოგონილი, ჩემში არცთუ სახარბიელო ფიქრებს აღძრავს. ამიტომ გავხედე შეყოვნებულ კაცს, ვიფიქრე, ჩემნაირად შეხედა-მეთქი. ის კი კვლავ აქეთკენ დაიძრა.

ისეთი გამხდარი იყო, ჩიტის წონისა თუ იქნებოდა. ასაკით სამოცს უკაკუნებდა. ადრე, ალბათ, ზომიერნაკვებიანი, დაწყობილი სახე ახლა ხშირ ღარებს დაექსელა, თანაც ჟამსა და ცხოვრებისეულ ქარიშხლებს ჟანგისფერი გაეხადა. ოდესღაც პუშკინივით დახუჭუჭებული თმა ახლა გასცვენოდა, რაც კეფაზე შერჩა, ისიც მოყვითალო ჭაღარით შეიფერა.

გულმა რეჩხი მიყო, თითქოს მეცნობოდა და ვერცა ვცნობდი.

დურუმ პირი დაალო, სახეზე წითელმა ტალღებმა გადაურბინა.

ლესტამბემ მხარზე ხელი შემახო და ჩურჩულით მკითხა:

— იცანით, პატივცემულო?

ღმერთო ჩემო, როგორ შეცვლილა! მახსოვს, ანგელოზს ვამსგავსებდი. თავზე ოქროს ხუჭუჭა თმა გვირგვინივით ეხურა... სახის ნაკვთები — დაწყობილი, სათუთი, კანის ფერი — ნაზი, ქალური, ტან-ფეხი — სხარტი, მოქნილი... მერე იყო ის ტრაგიკული შემთხვევა, რომელსაც ღიმილის გარეშე ვერ გაიხსენებ, როცა სტალინის ბრინჯაოს თავი ფეხზე დაუგორდა და დააკოჭლა...

ნაბიჯი გადავდგი, ხელები გავშალე და გულწრფელი სიხარულით მივმართე:

— არიქა, ძმაო, როგორ გამახარე!

გაულიმარი სახე ასწია, დამაკვირდა, მივხვდი, რომ მიცნო. ხელი გამაფრთხილებლად შეარხია, შეჩერდიო, მანიშნა და თითქოს მესროლა:

— მე თქვენ ხელს ვერ ჩამოგართმევთ!

გავშრი, ხელები ჩამოვყარე და ენის ბორძიკით ჩავეძიე:

— რატომ, გენაცვალე, რა დამიშავებია?

— თქვენ და თქვენისთანებმა დალუპეთ საქართველო!

— მკაცრად მომიგდო, დურუს და ლესტამბეს ზედაც არ შეხედა და კოჭლობით გაგვშორდა.

მხრები ავიჩიჩე და დაბნეულად წავილულულდე:

— ბიჭოს, მე დამილუპავს საქართველო!

დურუმ შესაბრალისად დაახამხამა თვალები, ლესტამბემ კი შუბლზე მიიკაკუნა:

— აფრაკადაა, პატივცემულო, მაგის სიტყვებს გულთან ნუ მიიტანთ!

ამ ფარისევლურმა თანაგრძნობამ უფრო გამაღიზიანა, შევეცადე, წყენა დამემალა და სიტყვა ბანზე ავაგდე:

— ჩანს, მატარებლით მოგვინევს გამგზავრება!

სხვა გამოსავალი მართლაც არ იყო. მატარებელი აგერ, პირველ ლიანდაგზე იდგა, ნუხელ შუალამეს ჩამოდგა და უდენობის გამო ჯერაც არ დაძრულა. არც არავინ უწყოდა, როდის დაიძვრებოდა.

ოთხმოცდაცამეტის მატარებლები! საკმარისი აღმოჩნდა ნგრევის ორიოდე წელი და საუკუნის დასაწყისში გადავინაცვლეთ, დროის იმ განზომილებაში, როცა რუსეთის მონარქია სულს ლაფავდა. ახლა საბჭოეთი ლაფავდა სულს და რკინიგზებზე დაიძრა ზუსტად ისეთივე მატარებლები: ჩალენილი ფანჯრები, მოგლეჯილი ან მთლად შეშად გახმარებული სკამლოგინები, ტუალეტის ბინძური სუნი, სიცივე, ნესტი, ბალღინჯო... ტომრები, ბოღრები, ვეება ჩემოდნები და კალათები... დაუბანელი და უძინარი მგზავრები, სახეჩაღამებული დედაკაცები და გაუპარსავი მამაკაცები, ერთბაშად რომ დაძრულან სარჩოს საშოვნელად... კიბეების შტურმი ყოველ გაჩერებაზე, უფრო ყოჩაღნი ფანჯრებში მოძვრებიან... ვაგონი დახუნძლულია ადამიანებით, ზოგი სახურავზე ამძვრალა, ზოგს ფეხები ფანჯრებში გადმოუყრია და ისე მოგზაურობს... ყაყანი, გნიასი, ჩხუბი, წივილ-კივილი... აგერ ტამბურში ძროხა ამოუყვანიათ, აუღელვებლად იცოხნება...

თბილისი-მერეთის მატარებელი — გრძლად ჩამორიგებული ჭუჭყიანი ვაგონები, აქა-იქ უშუშო ჩარჩოებით... ლოდინისაგან გაბეზრებული მგზავრები ბაქანზე მიმოდიან, ეძებენ წყალს, საპირფარეოს, პურის ნატეხს... მზეზე გარინდებულნი წეკოს ეწევიან... ჩაცუცქულან და თავისას ფიქრობენ... ჩხუბობენ, კამათობენ, ერთმანეთს ეკითხებიან, იქნება თუ არა დენი... საბოტაჟია? ვინ გვაჩერებს? ვისი ბრალია? როდის გვეშველება?

ყოყმანით ჩამოვუარეთ ვაგონებს, დადუმებულ ელმავლამდე მივედით. ლესტამბემ მემანქანეს ასძახა, რაიმეს იმე-

დი თუ გაქვსო. იმან მხრები აიჩეჩა და ზურგი გვიჩვენა, ალბათ გული გაუნყალეს შეკითხვებით.

ერთი ვაგონი შევარჩიეთ, შუშები მთელი ჰქონდა და უკეთესი მოგვეჩვენა. გამყოლი კიბესთან ჩაცუცქულიყო და მზე-სუმზირას აკნატუნებდა, ირგვლივ ჩენჩო მოეყარა ბლომად, ზედ ეტყობოდა, კარგა ხანია მონყენილობის ჭიას კლავდა.

— ადგილები გაქვს? — ჰკითხა ლესტამბემ.

თავი კიბისაკენ გააქნია, რაც იმას ნიშნავდა, ნახეთ, თუ არ გეზარებათო.

ტამბურშივე იგრძნობოდა, რა ჭუჭყიან სოროში მივძვრებოდით. საპირფარეოდან ფეკალურ წყალს გამოეჟონა, სველი ნაფეხურები დერეფნის იატაკს გასდევდა. საპირფარეოს სუნში გაზავებული იყო ბალღინჯოს, თაგვის ცურცლის, ათნლეულების მანძილზე იატაკზე, ჭერსა და კედლებზე ჩაზინთული მრავალფენოვანი ნაკვალევი უსასრულოდ ცვალებადი მგზავრისა, რაიც, ალბათ, ერთ პლანეტას გაძეძგავდა მავნე ბაქტერიებით.

გრძელი დერეფანი პლაცკარტების რიგს გასდევდა. გასასვლელები ჩაეხერგათ უამრავი ტვირთით, უმთავრესად პოლიეთილენის ტომრებით, ტომსიკებით და ტოპრაკებით. ამ ქონების პატრონები, უფრო მეტად ასაკოვანი დედაკაცები, ძველმანებში ჩათბუნებულნი, უძილობასა და დაუბანლობას მიჩვეულნი, მოთმინებით ელოდნენ, როდის მიაღწევდა მატარებელი დანიშნულ სადგურს. ესენი ბოლო დროს გაჩენილი მოვაჭრენი იყვნენ, ადრე სპეკულიანტებად წოდებულნი, ახლა ამ გაჩერებული ქვეყნის ამოძრავებას ლამობდნენ თავიანთი წალმა-უკულმა სიარულით, წალებ-წამოდებით, უხარისხო, მაგრამ აუცილებელი საქონლის გადანაწილებ-გადმონაწილებით. ვაჭრობა ხომ ეკონომიკის ლოკომოტივია, მაგრამ ჯერჯერობით რეალური ლოკომოტივი დადუმებულიყო და სავაჭრო ლოკომოტივიც, ამ ქალების სახით, ისევე, როგორც ქვეყანა, დროს უქმად კლავდა.

ერთგან კუბეში მარტოკაცი დაგვხვდა. მკლავებზე თავი ედო და თითქოს ეძინა. ვაგონი მგზავრებით იყო სავსე და კუბეს სიცარიელე უნდა გაგვკვირვებოდა. დანარჩენი მგზა-

ვრები ალბათ იცნობდნენ ამ კაცს ან რიდი ჰქონდათ მისი, მაგრამ ჩვენ ამაებზე არ გვიფიქრია და კუბეში უხმოდ განვლაგდით. მე კაცის პირისპირ დავჯექი, კეპი ოდნავ გავაჩოჩე, რათა ჩემი სვანური ქუდიც დამედო და იდაყვები დავანყვე. დურუ და ლესტამბეც დასხდნენ.

უცნობმა თავი ასწია, მაგიდას მკლავები მოაშორა და გამწარებით მოიფხანა.

— ეშმაკმა წაიღოს, იდაყვები მომაჭამეს მგონია! არიქა იყო, ძაძუა!

მაგიდის კიდეს კანტი მიჰყვებოდა და ჭრილში, კანტსა და მაგიდის ფიცარს შორის რომ დარჩენილიყო, ბალღინჯოს პანანა ბარტყები ცმაცურობდნენ.

იდაყვები მეც სწრაფად ავიღე, კედელს ზურგი მოვაცილე და მონაფურად გავსწორდი. ცხადია, ბალღინჯოთა შემოტევა გველოდა და ამ ვაგონში მაინცდამაინც ვერ გავლადდებოდით.

— ასეც ვიცოდი, რომ თქვენც გასვენებაში მოდიოდით! — შეგუბებული მღელვარებით თქვა არიქამ. — თქვენც ეფრო ბებიას უნდა გამოემშვიდობით და მეც, თქვენ იქ გალმიდან მოდიხართ, მე — გამოლმიდან! კუბოსთან მართალი თოდუა დაგვხვდება, კაცი წესიერი, სინდისიანი, მაგრამ დაბნეული, რადგან ჰგონია, რომ ჭეშმარიტების მოძიება შესაძლებელია!

— მე არც გალმიდან ვარ და არც გამოლმიდან, თუ, რა თქმა უნდა, პოლიტიკაზეა ლაპარაკი! — შევეცადე, წყნარად მეთქვა. — კატეგორიულად უარვყოფ ასეთ დაყოფას, მით უფრო, ჩემს თავს ვერ ჩავსვამ ამ ორგანზომილებიან სქემაში. მე საქართველოს შვილი ვარ, ესაა და ეს!

— ნეტავი ასე მარტივად იყოს საქმე! — არიქამ თავი უკმაყოფილოდ გააქნია. — დღეს არჩევანის ჟამი დადგა. ვინც ჩუმადაა, ისიც დამნაშავეა! როცა ტყვიას ისვრიან, თუ არ ძაღვდის, ჩახმახს თითი გამოჰკრა, სიტყვით მაინც უნდა უპასუხო, რადგან ხშირად სიტყვა ტყვიაზე ძლიერი იარაღია. იქნებ თქვენმა დუმილმა მეტი უბედურება მოიტანა, ვიდრე მავანის აშკარა ამბოხმა... ნათქვამია, პირველად იყო სიტყვაო!

— თქვენ, არიქა ბატონო, გადაჭარბებით აფასებთ ჩემს ძალას!

— გადაჭარბებით? — გაიკვირვა არიქამ. — მაშ, რა უნდა მოვთხოვო ნარაიკომისმდივნალს, რომელსაც ერთი სული აქვს, მოესწროს ძველი დროის რესტავრაციას და ჩაეფლოს ჭაობში, აქამდეც რომ ყელამდე იჯდა; რა უნდა მოვთხოვო ძველ ნასუკარს, რომლის ოცნებათა ჭერი წვრილმან ინტრიგათა ასპარეზია. მან მთელი ცხოვრება უნდა ქსოვოს ხრიკის ბადე, თუმცა თვითონაც არ იცის, რისთვის, რატომ...

— რესტავრაცია? — აღელდა დურუ. — თორემ თქვენც არ გენატრებათ ის დალაგებული და წყნარი დრო!

— ნასუკარი? — იწყინა ლესტამბემ. — მე მუდამ სახელმწიფოს სამსახურში ვიყავი და ახლაც ვიცი, სად უნდა ვიდგე!

არიქამ ყური არ ათხოვა მათ პროტესტს და განაგრძო:

— ამბობენ, შვილები პასუხს არ აგებენ მამათა ქმედებაზეო, მაგრამ მამებმა თავიანთ ქმედებაზე ხომ უნდა აგონ პასუხი? აი, თქვენ — მამა, ხომ უნდა აგებდეთ პასუხს?

მე — მამა!

— საცაა სამოცს მივუკაკუნებთ! — ნაღვლიანად შევეპასუხე. — ვიცი, რომ რთულად იცხოვრეთ და აქამდეც უნდა გქონოდათ კითხვებზე პასუხი, თქვენ კი კვლავაც მე მთხოვთ ამ პასუხს! თურმე დღემდე ბნელი ლაბირინთებით გივლიათ და ახლა გსურთ, ისევ მე გამოგიწოდოთ ხელი, გატაროთ სწორი გზით, ლამპრით გაგინათოთ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ლამპარი არც მე მიპყრია ხელთ! აიღეთ ხელჯობი და კაკუნ-კაკუნ განაგრძეთ სიარული, ვინძლო ხრამში არ გადაიჩეხოთ! იცოდეთ, მეც ასევე ვერ ვხედავ ჭეშმარიტ გზას, ლამპრის შუქი არც მე მიცემცემებს თვალწინ, მეც ხელების ფათურით მივიწევ წინ, ან მივალწევ აღთქმულს, ან ვერა... ეს ბედისწერაა!

ესა ვთქვი და ბიძგი ვიგრძენი. ელმავალმა გაბმით იკივლა, ქვეყანას ამცნო, დენი მოვიდაო... ვაგონი აჭრაჭუნდა, ჯახუნით მიეხალა მეორეს...

რა სწრაფად გადის დრო? იქიდან მოყოლებული ოცდაათ წელზე მეტი გადაგორდა, მაგრამ ვერაფერი მოესწრო. კვლავ უკმაყოფილებისა და დაბნეულობის გრძნობა, კვლავ ბნელეთში ბორიალი, ერთადერთი, სწორი გზის უსასრულო ძებნა...

ჰო, ოცდაათი წლის წინ იყო, მოსკოვი-თბილისის მატარებელში ერთმანეთს რომ შეხვდა ორი ქაბუკი — მართალი თოდუა და არიქა ძაძუა, ერთმა აღმოსავლეთიდან ჩააღწია თურმე დიდი საბჭოეთის სატახტო ქალაქს, მეორემ — ჩრდილოეთიდან.

მართალი ვაგონ-რესტორანში სადილობდა, ტრადიციულ შნიცელს მიირთმევდა და, მზერა უნებლიეთ რომ ასწია, ნაცნობ თვალებს შეეფეთა.

ჩანგალი ხელიდან გაუვარდა, ფეხზე წამოიჭრა, არიქა კი მაგიდებს შორის მოიჩქაროდა, ხელები გაეშალა.

უთქმელად გადაეჭდნენ ერთიმეორეს, სიტყვა ყელში გაეჩხირათ, თუმცა მალევე დამშვიდნენ, შერცხვათ თავიანთი ქარბი მგრძნობიარობისა, მოერიდათ რესტორნის სტუმართა ცნობისმოყვარე მზერისა.

შეათვალისწინეს ერთმანეთი, ორივეს ნაცრისფერი, შელახული ტანისამოსი ეცვა, ორივე გაუპარსავი იყო, ერთნაირად გამხდრები, ოღონდ არიქას ცვილისფერი დასდებოდა, მართალის — ჟანგისფერი.

— ვიცოდი, თავს მშვიდობით დააღწევდი! — გულაჩუყებით თქვა არიქამ.

— მე კი შენი სიფიცხე მაშინებდა! — უპასუხა მართალიმ.

— რამდენი რამე გვაქვს მოსაყოლი, ჩემთან წამოდი, კუბეში! — არიქა ოფიციალტს მიუტრიალდა, ფული გაუნოდა. — შემიხვიე, გეთაყვა, არაყი, პური, ძხვი და ყველი!

მანამდე, როცა ამის საშუალება მიეცემოდათ, სამკუთხა ბარათებს უგზავნიდნენ ერთმანეთს. ამ გაცრეცილ, ყვითელ ქალღმერთებს ანდობდნენ იმას, რისი ნდობაც შეიძლებოდა... მართალი ცენტრალურ ყაზახეთში გადაისროლა ბედმა, სად-

ლაც ყარაგანდის დასავლეთით, უკიდევანოდ გაშლილ მშრალ და ხორშაკიან ველზე, სადაც დღისით მწველი მზე უხვრეტდა ტვინს, ღამით სიცივისაგან აძაგძაგებდა... ვინროლიანდაგინი რკინიგზა გაჰყავდათ, ჰორიზონტიდან ჰორიზონტამდე ისარივით გაჭიმული, ვერ გაიგებდი, საიდან საითკენ სერავდა იგი ჩაყვითლებული, ხეშეში ბალახით დაფარულ ბრტყელ სივრცეს... უცხო აქ არავინ გაჭაჭანებულა, გარდა ხვლიკისა და უხსენებლისა; ცაზე სტეპის არწივი ჩამოეკიდებოდა ხანდახან გაკვირვებული იმით, ეს ვინ ფუსფუსებს მანდ ქვევითაო... ათასში ერთხელ ჩაივლიდა ცხენზე შემჯდარი ყაზახი, მიიკვანებოდა თავის გზაზე, ყვითელ თვალებს ისე გადაატარებდა სხვა ჯილაგის ადამიანებს, თითქოს აჩრდილებს გადაეყარა ანდა შუშისანი არიან და ვერ შეამჩნიაო... სიცივისაგან ენაგადმოგდებული ძაღლები შეინკმუტუნებდნენ ზოგჯერ, თავგაბეზრებული ჯარისკაცები ბოლმიანად შეიგინებდნენ, გაჰყურებდნენ შორეულ მირაჟებს და ენატრებოდათ თავიანთი თეთრხატებჩამწკრივებული მწვანე სანახები... მართალი, მენყვილესთან ერთად, დილიდან საღამომდე შავად მოთუხთუხე მაზუთში ავლებდა შპალებს. კაუჭებს ამოსდებდნენ თეთრ მორებს, ჩაძირავდნენ მდულარე სითხეში და განზე მოისროდნენ. სხვა პატიმრები შტაბელეზად აწყობდნენ. მერე, როცა გაშრებოდა, ვინროდ განოლილ რკინიგზის ყრილზე დაალაგებდნენ და ზედ რელსებს დააჭედებდნენ... ბუყბუყებდა მაზუთი ქვაბში, ცხელი ოხშივარი ასდიოდა, შავი კვამლი ბოლქვა-ბოლქვა ხრჩოლავდა. მართალი და მისი მენყვილე იხარშებოდნენ ამ კვამლსა და ორთქლში, ციდან კი მზე აჭერდა, მწველი, და მართალის ეჩვენებოდა, სადაცაა, თვითონაც ცეცხლის სვეტად გადავიქცევით... ნყურვილისაგან ტუჩები უსკდებოდა, ირგვლივ კი, თვალის განვდენაზე, ნყალი არა დიოდა არსად. მხოლოდ ცის კიდეზე იგულისხმებოდა ტასუატის მომლაშო ტბები ანდა ნყალმარჩხი მდინარე ნური, ოცნებათა სფეროს რომ განეკუთვნებოდა...

„მთელი დღე შპალებს ვავლებ!“ — წერდა მართალი უბრალოდ და არიქა უნდა მიმხვდარიყო, რომ ამ სიტყვებში იმალებოდა გაუსაძლისი შრომა, ოფლი, მური, სიციხე... ნუთე-

ბის თვლა, რომლისაგან შედგება საათები, დღეები, თვეები და წლები...

„აქ ზამთარში ყინავს სასტიკად, ზაფხულში კოლო და ქინკლა გამწარებს, ჩვენ კი უღრან ტყეებს პირწმინდად ვკაფავთ!“ — პასუხობდა არიქა... იქნებ სწორედ ეს მორები იყო, რისგანაც იხერხებოდა მართალის შპალები...

ამ ქვეყანას კომი ერქვა. ვინრო, დაკლაკნილ ხევში ყინულს მდინარე ულა შეეკრა, წყალი სადღაც ყინულქვეშ მიიპარებოდა, ზედაპირი კი თეთრად მოესწორებინა ნამქერს და ყინულის სწორ მოედანზე უზარმაზარ შტაბელებად ლაგდებოდა ფიჭვის მორები, რათა გვიან გაზაფხულზე, წყალი რომ მოვარდებოდა, აიპოპრებოდა, დაამსხვრევდა ყინულის სატუსალოს, აიტატებდა ტვირთს და ჩაზიდავდა უფრო წყალუხვ ლუზაში, ის კი, თავის მხრივ, ჩრდილოეთის დვინაში, თვით ქალაქ არხანგელსკამდე... ეს გზა მხოლოდ წარმოსახულ რუკაზე არსებობდა, გეოგრაფიის გაკვეთილის მწირ ნალექად ტვინში რომ ჩარჩენილიყო, რეალურად კი არიქა ხედავდა საანძე ფიჭვების სწორ კედელს... ერთნაირად, სწორფრად ჩამწკრივებულები ვეება ფიჭვები, შიგადაშიგ ჩაამუქებდა დედოფალივით გაშლილი ნაძვი, დანარჩენი სამყარო კი მხოლოდ თოვლს ეპყრა... თოვლსა და ყინულს, რომელიც იდო და იდო... ჩრდილოეთიდან მოდიოდა სუსხიანი სუნთქვა, მშრალი ყინვა, რომელიც ისე უჭერდა წყალსა და ჰაერს, ცასა და მიწას, ყოველივე ცოცხალსაც და უსულოსაც, რომ თვით ბუნებას გაჰქონდა ჭახანი... არიქა კი, ძილნაკლული, სიზმრებიდან ძლივს გამოსული, ბნელი და შეცივნილი ბარაკიდან ყინვიან ჰაერში გამოვარდებოდა, თავის წილ ნელთბილ ბალანდას შეხვრებდა და ხერხითა და ნაჯახით ხეს შეებმებოდა... ხე, მძლავრად ატყორცნილი, ძლიერი, ამაყი... ავტოხერხი, რომელსაც ირონიით „დრუჟბა“ ერქვა, ზუზუნით შეერჭობოდა ხის ძირს, ჩააღწევდა გულისგულში, ხე შეტორტმანდებოდა, ჩამოლენავდა სხვა ხეთა ტოტებს, ლანალუნით დაეხეთქებოდა, გაიშხლართებოდა მთელ სიგრძეზე და თითქოს კარგა ხანს ისმოდა დედამიწის გუგუნის...

— ველარა ვთბები! — დაიჩივლა არიქამ. — შენ კი, როგორც გატყობ, მზეზე იხრუკებოდი!

ისინი ვაგონიდან ვაგონში გადადიოდნენ, გვერდიგვერდ სიარული შეუძლებელი იყო და საუბარი ამიტომაც ჭირდა.

ბოლოს არიქას კუბეს მიაგნეს.

— შემოდი, ნუ მოგერიდება! — არიქა მეგობარს შეუძღვა, სანოვაგე გახსნა და მაგიდაზე დააწყო. — კუბეში ოთხნი ვართ, ერთი ბეყე კაცი და ეს გოგონები. ზონიდან გამომუშავების ფული გამომყვა და ჩემს გემოზე ვხარჯავ! შენთან არ ვიცი და ჩვენთან, ჩრდილოეთში, ქალის უნახავი გავხდი, პატიმრებისათვის კი არა, აბორიგენთათვის არ იშოვებოდა. ჰოდა, მოსკოვიდან ხელს გამოვაცოლე ორი მზეთუნახავი, სტუდენტკები, ალია და გალია, ტყუპისცალებივით გოგონები. ღამებნელში ხან ერთი შემომიგორდება, ხან მეორე, ველარ ვარჩევ, რომელი რომელია. ეს კასრი კი, ზემოთ რომ შეზვიუნულა, ლიონია, ერთი ბუნჩულა ვინმეა, ჭიანჭველას ფეხს არ დაადგამს. დაუსხი არაყი, მერე, თუ გინდა, თავში ჩაარტყი. მთელი დღე ასე გდია თაროზე და ხვრინვით ჭერს აზანზარებს. ჩვენს ოინებს ან ვერ ამჩნევს, ან ფეხებზე ჰკიდია... შემოდი, შემოდი!

სანამ იგი ამ მონოლოგს ჩაათავებდა, მართალი ზღურბლზე იდგა. ქერა, ცისფერთვალეა გოგონები — ალია და გალია, ცნობისმოყვარედ ათვალეებდნენ. ბუნჩულა ლიონია ზევით, თაროზე იდო, როხო თავი წამოყო, ვინრო თვალებით გამოხედა და ისევ ბალიშს მიენდო, ხვრინვანარევი ფშვინვა განაგრძო.

— Привет, девочка! — მიესალმა მართალი. არიქასი არ იყოს, იმ გადახრუკულ სტეპებში, ხვატსა და ხორშაკში ქალს ვინლა მიაშავებდა და ახლა სუფთა, ლოყებტკიცინა, სანდომიანი გოგონების დანახვაზე ძარღვებში მხურვალეა იგრძნო, თუმცა უნებლიე ლტოლვას აღვირი ამოსდო, ფარული ტაბუ დაადო.

გოგონებმა ერთმანეთს ეშმაკურად გადახედეს და სიცხილი მორთეს.

— მოენონეთ, ქალებში ბედი გაქვს! — დაასკვნა არიქამ. — ლიონია ბიძია! — კაცი შეაჯანჯლარა. — სტუმარი მოვიყვანე, სიყრმის მეგობარი, ჩამოდი, თითო ჭიქა დაფურცყათ!.. ამდენი ნოლისაგან მთლად გასივდება ეგ უბედური! ჭამს და ასე გდია, მეტი არაფერი უნდა. ეგეც ნაციხარია, ახლალა გამოუშვეს, ოღონდ ვერ გამაგებინა, რისთვის იჯდა. ალბათ, ბუღალტერი იყო სადმე, თუმანი შეატეხა. ასეთებით სავსე იყო ლაგერი, ვერ უძლებდნენ და ბუზებივით იხოცებოდნენ...

— მაგას ნაციხრობისა რა ეტყობა? — გაეცინა მართალის, ლიონიას ახედა.

ბოთვერა კაცი ხვნეშა-ხვნეშით დგებოდა. ფეხები რომ გადმოყარა, გოგონები კუპედან გამოვიდნენ, რათა ჩამოსვლის საშუალება მიეცათ. ძლივს ჩამოფოფხდა, ისე ჩანდა, თითქოს მისი უზარმაზარი სხეული ნაწილ-ნაწილ ჩამოლაგდაო. ბოლოს „ოჰოჰო!“ დააყოლა და ნახევარი სკამლოგინი მარტოკამ დაიკავა, პუტკუნა ხელი მართალის გამოუწოდა, გამჭოლი მზერით ერთხელაც დაზვერა.

— ლეონტი! შენს მეგობარს ვერ ვასწავლე ჩემი ნამდვილი სახელი.

— სულ ერთია! — ხელი ჩაიქნია არიქამ. — ჩემთვის ნახევარი რუსეთი ლიონიაა, რუსის ქალი კი ალია და გალია!

— მაშინ ყველა ქართველი ჩემთვის „კაცო“ და „გენაცვალე“ იქნება! — არ დათმო რუსმა.

არიქა ქართულად ლაპარაკობდა, შიგადაშიგ რუსულსაც გაურევდა, მსმენელებს, მართალის გარდა, აზრი ბოლომდე ვერ გამოეცნოთ და დაბნეული სიცილითლა პასუხობდნენ.

— ხედავ, ეს ბუშტი მიჯანყდება კიდეც. — დაასკვნა არიქამ. — აბა, ლეონტი-ლიონია, შესვი ეს ჭიქა! ჩქარა, ჩქარა! გოგონებო, შემოდით, დასხედით, არაყი არ გამიცით!

გოგონებიც შემოლაგდნენ და ხუთივემ ერთმანეთს ჭიქები მიუჭახუნა.

— Будь здоров! — უთხრა ბოთვერა კაცმა მართალის და არაყი ხახაში გადაუშვა.

გოგონებმაც კაცებივით შესვეს, თქმით არაფერს ამბობდნენ, ჟღერტულით იცინოდნენ.

არიქამ ჯაყვით ძეხვი და ყველი დაჭრა, პური დატეხა, თითოჯერაც ჩამოასხა, თან რუსულ-ქართულად განაგრძო:

— მიირთვით, მიირთვით, შენც, ქონის გუდავ, და თქვენც, ბოზებო, ნუ მოგერიდებათ! ქართველები პურმარილიანი ხალხია, ქართველებს სტუმარი უყვართ, გამორჩეულად კი რუსის გოგოები...

ვითომ ხუმრობდა, სახის კუნთები კი ნერვულად ეძაგებოდა, ხელი უკანკალებდა, ეტყობოდა, სიღრმისეული მხურვალეობა ნვაგდა, უჭირდა საკუთარი ვნებების მოთოკვა.

არ ეჭაშნიკა მართალის მეგობრის ნაძალადევი მხიარულება, „ავად თუა!“ — იგუმანა.

— კი, ქართველები სტუმართმოყვარე ხალხია, ბევრი აქვთ და ბევრს ხარჯავენ! — ლეონტი სიტყვებს ალაგებდა, თითქოს ლურსმნებს აჭედებდა. — აგერ, დააკვირდით თქვენს მეგობარს! — მართალის მიმართა. — ხარჯავს, რაც ზონაში უშოვია, არ ენანება, შინ, ალბათ, ფული ეგულება! ახლა ისიც ვთქვათ, რატომ ხარჯავს? მე რა, შევეხვეწე? უნდა მასიამოვნოს და იმიტომ ხარჯავს? თვითონ სიამოვნებს მხარჯველისა და კაი ბიჭის როლი, თორემ სულ ფეხებზე ჰკიდია, მის კუბეში ვინმე ლიონია ზის თუ ლეონტი! აქედან მოკლე დასკვნა: მას სიამოვნებს, რომ მე მათხოვრად გამომიყვანოს, თუნდაც იმიტომ, რომ რუსი ვარ. ამას ჰგონია, რაკი ქართველად დაიბადა, უკვე ამით მჯობია... ეშმაკმა დალახვროს, თანახმა ვარ, ოღონდ კიდეც დამისხას! ავიღებ და დავლევ! ამით ჩვენ ორში ვინ უფრო სულელი აღმოჩნდება, იმასაც ვნახავ!

ამ დაჟღაჟა, კეთილი პირისახის სიღრმეში სულ სხვა ქვაბი ბუყბუყებდა, ვინრო თვალის ჭრილიდან ფოლადის ელვარება გაკრთა.

— ესეც შენ! — ქართულად უთხრა მართალიმ არიქას. — ესაა, ბიჭო, ჭიანჭველას ფეხს ვერ დაადგამსო? ეგ ისეა ბუღალტერი, როგორც მე ჩინეთის ბოგდიხანი! — მერე ლეონტის მიუბრუნდა: — თქვენ, გეტყობათ, ქართველებთან ურთიერთობის დიდი გამოცდილება გაქვთ!

— მერგო ეს ბედნიერება! — კაცის ბაგეზე დამამცირებელი, ლიზღური ღიმილი გაკრთა. — ბევრჯერ მქონია ეს

ბედნიერება! უფრო სწორად, ამ უზარმაზარ ქვეყანაში ისე შემეძლო მეცხოვრა, ერთ ქართველსაც ვერ შევყროდი, თუ არ ჩავთვლით იმ პირველ კაცს, ზურგზე რომ გვაჯდა და სახედრებსავით თავის ჭკუაზე მიგვერეკებოდა. მერწმუნეთ, ამით იმაზე მეტს არ დავეკარგავდი, რამდენადაც არაფერი დამიკარგავს იმის გამო, რომ ჩემი ცხოვრების გზაზე ერთი ბუშმენიც არ გამიცვინია ანდა რომელიმე ვინროთვალეზა ნანაელი. ოღონდაც, ჩემი ბედი ისე აენყო, ყოველ ნაბიჯზე თქვენს ჯილაგს ვაწყებოდი. დიდ რუსეთთან შედარებით ერთი ციციქნა ხალხი ხართ, მაგრამ წამდაუნუმ თვალში ეჩხირებით ადამიანს. გაიხედავ და, აგერ, ქართველი წამოსკუპებულა, გინდა ბაზარი იყოს, გინდა პრეზიდენტი. ადრე ჩემი ურთიერთობა ორჭოფული იყო, ხან ქართველი აგებდა საჭადრაკო პარტიას, ხან მე... ახლა ფეხებზე მკიდია, დამისხი და დავლევ, ესაა ჩემი ფილოსოფია!

ამ ხუმრობანარევ მონოლოგზე არიქას უგულოდ გაეცინა, მართალი კი მიხვდა, სიტყვებს მიღმა ძველთაძველი, ტვინში კიბოდექცეული და სულში მეტასტაზებად მოდებული სიძულვილი იმალებოდა.

— ვთქვათ, ფეხებზე არც ახლა გკიდიათ! — უთხრა ცივად. — ღონე თუ მოგეცათ, ახალ საჭადრაკო პარტიას დიდი სიხარულით გაითამაშებთ!

— ვნახოთ, ვნახოთ! — ლეონტი მიხვდა, რომ გადააჭარბა და თავი მოიკატუნა. — მგონი, წინ კიდევ მელის ერთი პარტია, ოღონდ იქ, სადაც მივემგზავრები, არა მგონია, დიდი ვინმე გროსმაისტერი დამხვდეს!

— შედგე უნდა ფეხით და გაჭყლიტო ეს გომბეშო! — მძულვარედ მოუქართულა არიქამ მართალის, მერე რუსს მიუბრუნდა: — დალიე, დალიე, ლიონია, სანამ ბოთლში არაყი ასხია. ამსიგრძე სადღეგრძელოებს ქართველებიც კი არ ვლაპარაკობთ... გოგონებს მიბაძე, ხმას არ იღებენ, ისე ყლურწავენ!

გოგონები, მართლაც, წინანდებურად სვამდნენ და იციროდნენ.

მართალი ფეხზე წამოდგა, არიქას წაეტანა.

— დერეფანში გავიდეთ, უნდა დაგელაპარაკო!

უბოდიშოდ გავიდნენ კუპედან, ღია ფანჯარასთან გაჩერდნენ. არიქამ პაპიროსი ამოიღო და გააბოლა, მართალისაც მიაწოდა. მართალი იშვიათად ენეოდა, მაგრამ ახლა ღერი პაპიროსი წუთშესვენების საშუალებას იძლეოდა და თვითონაც მოუკიდა.

უკვე ბინდდებოდა. რკინიგზის გასწვრივ მწვანე ნაძვნარი გარბოდა, ხედს კეტავდა.

— ყელში ამომივიდა! — ბოლმით ჩაილაპარაკა არიქამ, პაპიროსი ნაძვნარისაკენ გაიშვირა.

მართალი ამოიოხრა, თვალი მეგობრისაკენ გააპარა, ფარულად შეათვალიერა.

შერჩა და შერჩა სიკოჭლე, ახლაც ერთ ფეხს უფრო მყარად ეყრდნობოდა, მეორეს ასვენებდა.

— შეცვლილი მეჩვენები, არიქა ჩემო, კეთილი ბიჭი...

— უკვე აღარ არის! — წინადადება ნერვული სიცილით დააბოლოვა არიქამ. — რომელ კეთილ ბიჭზე ლაპარაკობ, თუ ძმა ხარ! ტრაქტორის მუხლუხებით ხერხემალზე რომ გადავივლიან, ყოველგვარი სიკეთე დაგავინწყდება!

— ჰო, მაგრამ ესენი რას გიშავებენ? ერთი ბებერი, საკუთარი ტანის ტარება რომ უჭირს და ორი უჭკუო გოგო... შენ თითქოს გსიამოვნებს, ამათ რომ აპამპულეებ!

— იცი, მე სად ვიყავი? იმის თქმა არ მინდა, ყველაზე მეტად მიჭირდა-მეთქი. ალბათ, არც შენ ყოფილხარ უკეთეს დღეში. ყინვამ თითქოს ჩემი სული კრისტალეზად აქცია და შიგნით ყველაფერი დამიფლითა. მძიმე შრომამ ძალ-ღონე გამომწოვა, სიცოცხლის სურვილი წამართვა. აყროლებული თევზის წვნიანისაგან თითქოს მეც ავყროლდი. იქ ადგილი არ იყო თანაგრძნობისათვის, სიყვარულისათვის, ყვავილები-სათვის... და მაინც, მე ყველაზე უარესად არ ვყოფილვარ! რაც ჩემამდე იყო, სწორედ ის იყო წამდვილი ჯოჯოხეთი და იმისი კვალი ჯერაც არ წაშლილა... ჩვენ რისთვის დავისაჯეთ? დიდი ბელადის სახელის გადარჩენა გვინდოდა და იმიტომ!.. ჰმ, დიდი ბელადის... შენ კიდევ გჯერა დიდი ბელადის?

— ეჭვი მღრღნის, — მართალის ხმაში სევდა გაჟღერდა, — ისეთი გრძნობა მაქვს, რომ მოგვატყუეს, თუმცა ვერ

გამირკვევია თუ სად დევს ის ძირითადი, მთავარი სიცრუე, თავგზა რომ აგვიბნია! ჩვენ ხომ ვირწმუნეთ, რომ ღმერთი აღარაა და ჩვენვე, ადამიანებმა უნდა განვაგოთ ჩვენი ბედი; ვირწმუნეთ, რომ სოციალიზმი ერთადერთი სწორი წყობაა და, თუ სიკეთის სამსახური გვნაღია, სწორედ სოციალიზმს უნდა ვემსახუროთ, მკერდითა და სიცოცხლით უნდა დავიცვათ, ჩვენ ვირწმუნეთ, რომ ყველა დანარჩენი სისტემა კვდება, ჩვენი გზა კი ვარსკვლავით ნინ კაშკაშებს! მაშ, სად შევცდით? სტალინის სიყვარული ხომ ჩვენ იმთავითვე, აკვანში ჩაგვაგონეს! მაშ, სადაა დანაშაული, რისთვისაც აი, თუნდაც შენ, არიქა ძაძუა დაისაჯე...

— დავისაჯე? — ჩაიცინა არიქამ. — რაც მე მოვიმოქმედე, იმისათვის ადრე ტყვიას დამახლიდნენ! მადლობა, რომ ცოცხალი დამტოვეს... მე ბუნტისთავი ვიყავი, ჩემით დაიწყო ამბოხი, მე ვთქვი პირველი სიტყვა...

— ჰო, მაგრამ სიტყვა განა დანაშაულია? თანაც სიტყვა, რომელიც თვითონვე ჩაგვიჭედეს თავში!

— სიტყვა ყველაფერია! — თქვა არიქამ. — ისინი, ვინც ჩაიხოცნენ კომის უსიერ ტყეებში, სწორედ სიტყვის გამო გაინირნენ! თუმცა იყვნენ უნებლიე მსხვერპლნიც, როგორც შენ, მაგალითად...

— მე? ჩემთვის მეტად მცირეა ეს სასჯელი! გრძელი სამი წელი მოკლე აღმოჩნდა ჩემი დანაშაულის გამოსასყიდად. სიცოცხლე თუ სიცხე, მკაცრი ყინვა თუ ცხელი ქარაშოტი ძნელად განკურნავს სულის ჭრილობას... იცი, პატარა ვიყავი და ჩემს თვალწინ, ჩემს ეზოში ტატაჩი მოკლეს, მამაჩემი... ვავამ ესროლა, მაგრამ, ხომ ცხადია, ვავას ხელს ბიკენტი წარმართავდა... და მაინც, როცა წამოვიზარდე, ორივეს მივუტევე, ჩემს გულში შურისძიების ნაპერწკალი არ ღვიოდა... ოღონდაც, მოვლენების ლოგიკა ისე წარიმართა, უნებლიე იარაღი აღმოვჩნდი შურისძიებისა! იმ დღეს მე ჩავსვი მანქანაში გიჟი ვავა და, ხომ გახსოვს, როგორ მიეჭედა ტყვია... კეკე!.. ნეტავი სულაც არ გავკარებოდი თოლორაიების ოჯახს, რა ძალა მეზიდებოდა იქითკენ, ცოდვა ავიკიდე და სასჯელმაც არ დააყოვნა... არა, სამი წელი რა სათქმელია, მთელი სიცოცხლე არ მეყოფა მოსანანიებლად... კეკე... ჯულიეტა...

— ცხოვრების ის ნაწილი დამთავრდა! — მკლავზე შეეხო არიქა. — დაწყნარდი, გული გადაინმინდე! ამიერიდან სულ სხვა გზას უნდა დავადგეთ, უნდა ვიპოვოთ არსებობის მიზანი...

— არსებობის მიზანი? ჰმ, კომუნიზმს ვაშენებთო, მაგრამ იმ კომუნიზმში კეკე ხომ აღარ იქნება!

არიქამ უცნაურად შეხედა, მაგრამ არაფერი უთქვამს ან იქნებ ვერც მოასწრო შეპასუხება, რადგან კუპედან ლეონტიმ გამოსძახა:

— ჰეი, ბიჭებო, რა მოგივიდათ?! გოგოებმა მოიწყინეს! ჩემი იმედი ნუ გექნებათ, საბჭოეთის ყველა გოგოს ჭიქა არაყი და მუავე კიტრი მირჩევნია!

— ხედავ, რა მაგარია ეს გაბერილი ტიკი? — გაეცინა არიქას. — შენ კი, ჩემო ძმაო, წინ გელოდება ბედნიერი დღეები!

— ღამეა, — თითქოს შესცივდაო მართალის, გააჟრჟოლა, — ბნელა და სინათლეს ვერ ვხედავ!

— გათენდება! — ნაძალადევი ოპტიმიზმით შეეპასუხა არიქა. — ეშმაკმა წაიღოს დარდები და გულისტკენანი, აგერ, გოგოებს მივხედოთ!

— მე ჩემს კუპეში წავალ, დავისვენებ! — მართალიმ მხარზე მსუბუქად წაჰკრა ხელი მეგობარს, გაშორდა.

ვაგონის ბოლოს გოგო წამოეწია.

— რა მოხდა ალია-გალია? — ხუმრობით ჰკითხა.

— იმ გიჟმა გამომაგდო, იმას გაყვეო!

— ხომ იცი, კუპეში ჩემ გარდა სამი მგზავრია!

— როცა დაიძინებენ, შევიპაროთ!

გოგო საკმაოდ სახიერი და მოხდენილი იყო, კაცი წუნს ვერ დაუდებდა. მომლოდინე, მზადმყოფი გამოხედვა ჰქონდა. ამისათვის, ალბათ, სულ ერთი იყო, ვის ჩაეხუტებოდა, არსებობის მიზნადაც ეს ჩახუტება აერჩია.

— ცოტა ხანს რესტორანში დავსხდეთ! — შესთავაზა მართალიმ.

წინ წარუძღვა. რამდენიმე ვაგონი გაიარეს. მგზავრებს ჯერაც არ ეძინათ, კუპეებიდან ხმები გამოდიოდა. დერეფანშიც, ფანჯრებთან წყვილები იდგნენ, ტამბურებში მწევლები... მართალის დათრობა მოუწინა. გულის კუნჭულში შიში ბჟუტავ-

და და იმის გაქარწყლებას ცდილობდა. ვისი ეშინოდა? ვისი რიდი უნდა ჰქონოდა? იქ, სიცხიან ტრამალებში, ერთადერთი, ვინროლიანდაგიანი რკინიგზა რომ კვეთდა, ხშირად დაფიქრებულა არსებულზე თუ არარსებულზე. ირგვლივ უკიდევანო ჰორიზონტი საზღვრავდა სამყაროს, სამხრეთის დაბალი მალ-ლობების ნყება ოდნავადაც ვერ არღვევდა ამ გეომეტრიულ სისწორეს. თავზევით ლურჯი ცა ეკიდა და იმ ცის გუმბათზე (ვითარცა ფრესკა ტაძარში!) თითქოს ილანდებოდა მაღალი ტახტი და სიკეთით აღსავსე მზერა უბერებელი ბერიკაცისა. მუდამაჟამს გრძნობდა მართალი ამ მზერას, ვერსად დაემალე-ბოდა, ვერ დაფარავდა თავის მცირე და დიდ შეცოდებებს...

რესტორანი თითქმის ცარიელი დახვდათ, კუთხის მაგი-დას მიუსხდნენ.

გოგონა პირმრგვალი იყო, ცისფერთვალეა, ცხვირ-პაჭუა, ქორფა ღანვები და საკოცნელი ტუჩები ჰქონდა... კბილებში გაკრთა კენტი ოქრო...

— დალევ, ალია?

— მე გალია ვარ!

— დალევ?

— უკვე თითქმის მთვრალი ვარ! — ჩაიხითხითა გალიამ.

მართალიმ ოფიციატს ანიშნა, არაყი და მცირე მისაყ-ოლებელი შეუკვეთა.

— მეც თითქმის... — ექოსავით გაიმეორა. — ოღონდ მე სხვა სასმისი მათრობს, გალია! შენ იქნებ არც იცი, რომ შეი-ძლება ადამიანს ტკივილები ათრობდეს... მე აქ, — გულზე ხე-ლი მიიდო, — ყველაფერი მტკივა, აქ ცეცხლი მინთია და ვერ ვაქრობ...

— ავადა ხარ? — შიშით დაეკითხა გოგო. — ჯანმრთე-ლად კი გამოიყურები, მზეზე გარუჯულხარ!

— ეჰ, შენ რა გესმის მსგავსი დაავადებისა, ექიმებმაც მასზე არაფერი იციან! — მართალიმ ხელი ჩაიქნია, ჩაის ჭიქე-ბი არაყით პირთამდე შეავსო.

— ბევრია! — ჩაინუნუნა გოგომ.

— მით უკეთესი! მოდი, იმ ცეცხლს გაუმარჯოს, ჩვენს სულელებში რომ ანთია!

გალიას სულში არანაირი ცეცხლი არ ენთო, გარდა ალკო-ჰოლის ცისფერი ალისა, და ჭიქა ენერგიულად მიუჭახუნა:

— Была-небыла!

მართალის გულმუცელი ჩაეთუთქა. პატიმრობისას იშ-ვიათად თუ რგებია შინნახადი არაყი, ისიც მცირედ. თავისი შესაძლებლობები აქამდე არც შეუმონმებია. ჩაის ჭიქა თავდა-პირველად ეცოტავა, მაგრამ ცოტა ხანში მოითენთა, თავბრუ დაეხვია, თვალეში უორდებოდა და გაუჭირდა სიტყვათა ერთმანეთზე მიბმა.

უჩიოდა ბედს, წარსულს... ობლობას, გაჭირვებას, მარ-ტობას, დაღუპულ სიყვარულს, ტრამალებში გატარებულ გრძელ და უსიხარულო დღეებს, უმომავლობას, სიბერეს, რომელმაც აგერ ოცდაორი-ოცდასამი წლის ასაკში მოაკითხა.

გალიამ მისი სიტყვებისა ვერაფერი გაიგო, ხმის მუსიკა კი უნანავებდა, მატარებელი თანაბრად მიირწეოდა, რესტო-რანში თბილოდა და ჩასთვლიმა კიდევ.

ვერც გაიგეს, რა დრო გავიდა, თავზე ოფიციატი წამო-ადგა და, იკეტებო, ბრძანა.

მართალიმ ფული დაუთვლელად ჩაუკუჭა, „Сдачи не надо“-ო, წაილულულა, გალიას ხელი გადახვია და კუპესაკენ გაემართნენ.

გოგო უმიზეზოდ ხითხითებდა, ზედ ეკვროდა, ცდილობ-და, როგორმე ეკოცნა და ამ დროს ოქროს კენტი კბილი ცი-ვად უბრჭყვიალებდა, მე შენი ძუკნა ვარ, შენ კი ჩემი ხვადიო, ეჩურჩულებოდა.

ტამბურში ციოდა, ნესტისა და ჭუჭყის სუნი იდგა. მარ-თალი თანდათან გამოფხიზლდა, თავი ასტკივდა.

ეს რას ვაკეთებო, არეულად სჯიდა, ეს რა წუმპეში ვი-ძირებო. მისი ცხოველური არსი სულს უჯანყდებოდა, აფორი-აქებულ მეს კი რცხვენოდა მარადი მოყურადისა... იგი, მა-რადი მოყურადე, ახლაც, ამ ბნელ და ჭუჭყიან ტამბურშიც უმზ-ერდა როგორც აცელქებულ ბავშვს, რომელიც, ალბათ, თავადვე მიხვდება თავის დანაშაულს და დატუქსვას გადაურჩება.

კუპეს კარი ფრთხილად შეაღო, იქიდან ცხელი, დახუთუ-ლი ჰაერი გამოვარდა, სუნთქვა შეუკრა...

მგზავრებს ეძინათ.

— აი, აქ, ოღონდ ჩუმად! — ჩასჩურჩულა გალიას, ქვედა საწოლზე წამოაწვინა, საბანი გადაახურა. — მე ახლავე, — ხმის კანკალით უთხრა და უკან, დერეფანში გავიდა.

კარი ფრთხილად მიხურა. ფანჯარასთან პაპიროსი ან-თო და ბნელ შუშაზე საკუთარ გამოსახულებას დააკვირდა.

„კეკე! — ფიქრი აფორიაქებდა. — როგორ დაგიცვა ჩემსავე უნებისყოფობისაგან, ჩემს არსებაში ჩასახლებული მტრისაგან... როგორ შევინარჩუნო სულის ის უბინო თრთოლვა, შენს გახსენებაზე რომ თანა მდევს... კეკე! ნეტავი მეც შენთან ერთად გავფრენილიყავი ლაჟვარდისაკენ, მიმეტოვებინა ხორცი, სულს რომ უჯანყდება და თავის წილ სიამეთ მოითხოვს...“

იდგა ფანჯარასთან, ფიქრობდა, პაპიროსი კი იფერფლებოდა და მხოლოდ მაშინლა გაახსენდა, როცა თითებზე მწველი შეხება იგრძნო...

მატარებელი შეუჩერებლივ მირბოდა სამხრეთისაკენ...

მერეთში სამნი ჩავიდნენ, ჭაბუკები და ლეონტი. გოგონები გაგრაში დარჩნენ, სიცილ-სიცილით დაშორდნენ თავიანთ კავალრებს, რათა ლაჟვარდოვან ზღვისპირეთში ახლები მოეძიათ.

ლეონტიმ მხოლოდ აქ, მერეთის სადგურის ბაქანზე ჰკითხა ბიჭებს, „რიჟი“ რომ არის, „ტოლორაია“, იმას თუ იცნობთ და სახლსაც თუ მიმასწავლითო. კი გაუკვირდათ არიქას და მართალის, მაგრამ, რატომ დაზარდებოდნენ და, მიასწავლეს კიდევ.

— უხსენებელი უხსენებლის ნათესავია! — მიაყოლა არიქამ.

— რას ერჩი, მიდის კაცი თავის გზაზე! — უწყინრად შეეპასუხა მართალი.

დიახაც, მიდის! მოკლე, სპილოსავით მსხვილ ფეხებს ძლივს მიაქვთ ლეონტის გაფიჭვინებული სხეული, ხვნეშის, პირით ჰაერს იჭერს, ჭუჭყიანი ცხვირსახოცით გაოფლილ შუბლსა და კისერს ინმენდს.

ვერც ამჩნევს მერეთის ხილნარით დახუნძლულ ეზო-კარებს, აივნიან ოდებს, მზის სინათლით გამსჭვალულ სივრცეს, ჩრდილოეთით ლურჯად აღმართულ ქედებს და თავზევით ჩამომხობილ მელნისფერ ცას. მას ეს ლირიკა ოდნავადაც არ აღელვებს, მისთვის გინდა ნენეცთა ტუნდრა, გინდა მეგრთა სუბტროპიკები ერთიანი საბჭოეთის ლანდშაფტებია მხოლოდ და ერთი სურვილითლა მიგვანგვალებს მერეთის ხვინჭკიან შარაზე, როგორმე პერანგზე ლილები დაანყვიტოს იმ მახინჯ „რიჟიკას“.

გზადაგზა ჩერდება, გამვლელთ ეკითხება, სწორად თუ მივდივარო. გამვლელნი გაცეებით შეათვალიერებენ უცხო რამ არსებას, ამისი წონისას ხომ არასოდეს უვლია მერეთის ქუჩებში და, სადაც ფეხს დაადგამს, იქ, ალბათ, დინოზავრის ნაკვალევს ტოვებს... მუხლებდაბერილი შარვალი ჩამოჩაჩვია, ბამბაზიის პერანგი ტანზე ასკდება, ჭიპზე ღილი შეხსნია და ტიტლიკანა, გადმოვარდნილ ღიპს პერანგის კალთები ვერ ფარავს. ოფლისა და ჭუჭყისაგან კისერგაგლესილი ბამბურა და ნაცრისფერი, ყურებიანი ქუდი ილღიაში ამოუჩრია.

ქუჩები უკვე ხალხითაა სავსე, მოქალაქენი სამუშაოდ მიეშურებიან. ცნობისმოყვარე ბავშვები ასდევნიბიან უცხო ძიას, თუმცა მათი ჟივილ-ხივილი და ტკარცალი ლეონტის არ ესმის. ის გამვლელებს აჩერებს, „ტოლორაია“, „ტოლორაიაო“, — კითხულობს... თითით უჩვენებენ...

აგერ თოლორაიების ქურუში სახლი, ციხესიმაგრე, კაზე-მატი... შეხედა ლეონტიმ და უმალ შეაფასა რაიონული მასშტაბის ჩეკისტის ძლიერება... სიფიცხე შეუწუნელდა, ცეცხლი ჩაუქრა და ჭიშკარი აუჩქარებლად შეალო.

პარმალზე ჭარმაგი ქალი იდგა, ხასხასა წითელი ხალათი ეცვა. ადრე ტანმსხვილი, ჯანიანი დედაკაცი იქნებოდა, მაგრამ ახლა ერთიანად ჩამომდნარიყო და თავი უცანცარებდა.

— ზინაიდა პეტროვნა? — ჰკითხა ლეონტიმ.

ქალს შეეშინდა, ნერვული, მკვიანა ხმით მშველელს მოუხმო:

— ლესტან, ლესტან!

— რამდენჯერ გაგაფრთხილე, ლესტანი არ დამიძახო, ვალიკო ვარ მე, ვალიკო! — გაისმა შიგნიდან ბუზლუნი და, თუმცა ლეონტიმ აზრი ვერ გაიგო, ხმა იცნო და წამოლაჟლაჟდა.

ლესტამბე თოლორაია სწრაფად გამოვარდა, იქნებ სულ სხვა ვინმეს ელოდა და იმიტომ. გონს რომ მოეგო, დაუპატიჟებელი სტუმრის პირისპირ აღმოჩნდა, ელდა ეცა, გაფითრდა, გაფითრდა, ქალაღდისფერი დაედო.

ლეონტიმ საკინძეზე ორივე ხელი ჩაავლო, ზე ასნია და მუქარით შეეკითხა:

— Где, мерзавец, моя дочь!

ლესტამბეს სუნთქვა შეეკრა, სისხლი სახეზე მოანვა და ძლივს ამოილულლულა:

— მე რა შუაში ვარ... მე რა შუაში ვარ!..

ლეონტიმ ძირს დაუშვა, თუმცა ხელებით მისი საკინძე მაინც ეჭირა.

— ამხანაგო, ეს უკანონობაა! — ტირილის ხმით აწუნუნდა ლესტამბე. — ნატაშა მე არ წამომიყვანია, თვითონ გამომეკიდა... კი, ბატონო, მიყვარდა, პატივი ვეცი, ვასვი, ვაჭამე, მაგრამ არ დამიფასა, დაკრა ფეხი და სხვასთან გადაბარგდა!

— სხვასთან? — ლეონტიმ ხელი შეუშვა.

ლესტამბე გონს მოეგო, ღრმად ჩაისუნთქა, დაჭმუჭნილი პერანგი შეისწორა, ღილები შეიკრა.

— თქვენ კი მომვარდით, შეურაცხყოფა მომაცენეთ! დიახ, თქვენმა ნატაშამ ხელი მკრა, ვილაც გადაღრძეებული, ქლექიანი ბერიკაცი მარჩია, შიმშილით სული სძვრებათ...

— ქლექიანი ბერიკაცი? — ლეონტი დარეტიანებული იდგა, მერე ვიწრო თვალებში ეჭვი გაკრთა. — მატყუებ, ცდილობ, ხელიდან დამიძვრე!

— ჰმ, ხელიდან დაგიძვრე! — გულმოცემული ლესტამბე გამხიარულდა. — თქვენ ეს, ამხანაგო, მოსკოვი ხომ არა გგონიათ? აქ ხელისუფლება ჩვენა ვართ. თქვენ რამდენიმე დღის წინ ციხიდან გამოხვედით და ჭკუა მაინც ვერ ისწავლეთ,

ხულიგნურად მომვარდით, ლამისაა მცემეთ... მაგრამ მე კეთილი ვარ, შურისძიებას არ ავყვები... რაც შეეხება ნატაშას, სამწუხაროდ, იგი დაგვიქვრივდა... დიახ, ვიზიარებ თქვენს მწუხარებას, ახლა იგი მარტოა!

— რას მიედ-მოედები, ბლიად, ჰა?! —

— აბა, აბა, ხულიგნობის გარეშე! — ლესტამბემ ცხვირწინ თითი დაუქნია. — არ გჯერა და ახლავე დაიჯერებ. შენ აქ დამელოდე!

წამით გაქრა, სტუმარი კიბესთან დატოვა.

მთელი ამ ხნის მანძილზე ზინაიდა პეტროვნა პარმალზე იდგა და თავს აკანტურებდა.

— ზინაიდა პეტროვნა, მე ნატაშას მამა ვარ! — უთხრა ლეონტიმ.

— ნატაშა, ნატაშა... — გაიმეორა ზინაიდა პეტროვნამ. — აჰ, ნატაშა! — ეტყობოდა, რომ ვერ იხსენებდა.

ლეონტი შეეშვა.

ლაფაროდან მანქანის ხმა მოისმა, ლესტამბემ მწვანედ გადაღებული „გაზიკი“ გამოაგორა.

— დედა, შინ შედი! — შეუყვირა ზინაიდა პეტროვნას და ლეონტის მიუბრუნდა: — დაჯექი, მეც სამსახურში მეჩქარება!

ლეონტი ხვნიშითა და წვალეებით აფოფხდა, გვერდით მიუჯდა და დათრგუნვილმა ერთხელაც ჰკითხა:

— ქლექიანი ბერიკაცი? რალაც არ მჯერა!

— თავად ნახავ! — გაიცინა ლესტამბემ, მის ამ სიცილში შურისძიების სიხარული ამოიკითხებოდა.

ათი წუთიც არ დასჭირვებიათ ბარაკამდე მისვლას. ლესტამბემ მანქანა დამპალ კიბესთან მიაყენა და სტუმარს აგდებით შეხედა:

— ფრთხილად ადი, არ ჩაგიტყდეს! ხელმარცხნივ მესუთე კარზე დააკაკუნე!

— შენ? — ლეონტი დაიბნა, უმწეოდ მიმოიხედა.

— სამსახურში მაგვიანდება! — ცივად თქვა ლესტამბემ. — ასაკოვანი კაცი ხარ, ხულიგნობა არ გიხდება, ფრთხილად უნდა იცხოვრო!

ხმაში მუქარის კილო შეეპარა.

ლეონტიმ უხმოდ შეხედა, გულში ბოღმა ჩაიმარხა, მანქანიდან ჩაფოფხდა და კიბესთან მანამ იდგა, სანამ „გაზიკი“ თვალს მიეფარებოდა.

მერე საფეხურზე ფრთხილად შედგა ფეხი, მოსინჯა, დერეფანშიც ასევე ფრთხილად მიდიოდა, ბინდში კარებს ძლივს არჩევდა.

— ღიაა! — გამოსძახა ქალის ჩახლეჩილმა ხმამ... ჩახლეჩილი იყო, მაგრამ იგი ნატაშას ეკუთვნოდა.

კარი შეაღო ლეონტიმ, ზღურბლს გადასცილდა და გაჩერდა, რათა ბინდიანი ოთახისათვის თვალი შეეჩვია.

ნატაშას სილუეტი ფანჯრის შუქზე გამოიკვეთა, ჭრელი ხალათი ეცვა, თავი შავი მანდილით წაეკრა.

ერთხანს ჩუმად იდგა, მერე წამოვიდა, კაცს ჩაეხუტა და ჩურჩულით თქვა:

— Папочка!

ლეონტის თვალეები დაებინდა, კინალამ ჩაიკეცა.

კედლიდან სურათი შემოჰყურებდა, სათვალისანი კაცი ჩეხოს მიაძგავსა და იცნო...

გარეთ კი, ივლისისა და აგვისტოს შესაყარზე იმატა მზის მცხუნვარებას.

— გავთბი მგონია! — წამოიძახა არიქამ.

მცირე ფუთები ზურგზე მოეგდოთ და ორლობეს მიჰყვებოდნენ.

თითქოს ახლახან გააშორეს ისინი ქალაქს, მაგრამ არაფერი შეცვლილიყო. ნაცნობი ტრიფოლიატი და აკაციის ღობეები, რკინის თუ ხის ჭიშკრები, ოდა-სახლები, ეზოების მწვანე კონდარი...

ხეთა ფოთლები სიცხისაგან გახუნებულიყო, ტოტები ხილს დაეხუნძლა...

ჰაერი გაჯერებული იყო ყვავილთა სურნელებით, დილის სიოს მოულოდნელი სიგრილით, მზის დაწმენდილი, მჭვინვარე სხივით... დამეული სიზმრებიდან გამოყოლილი ხმებით... მეგრული გადაძახილ-გადმოდახილი, უბრალოდ დაგდებული სიტყვა... მეგრული ჩალიღინება... ბგერები, არც ერთ სხვა ენაზე რომ არ წარმოითქმება...

ძაძუების პატარა სახლაკი გამოჩნდა, არაფერი მიმატებია, პირიქით, უფრო დაბეჩავებულა, დაუშნოებულა. ეზოს ხეხილმა მალლა აინია, ტოტები ყავარს გადაანვდინა და ამიტომ თუ ჩანდა სახლი დამცრობილი.

შეყოყმანდა არიქა, ჭიშკრის შეღება გაუჭირდა.

— იცი რა, — თავი არ აუღია, ისე უთხრა მეგობარს, — შენც მოუთმენლად გელოდებიან.

მართალი უხმოდ გაშორდა... აგერ კომუნარების ქუჩაც, აგერ ზამთრის მსხლის დიდი ვარჯი, მალალ ბოძებზე წეროსავით შემდგარი ოდა.

ჭასთან დედაბერი ცოდვილობდა. სათლი სანახევროდ გაავსო და კიბისაკენ წამოიღო. თავჩალუნული მოდიოდა, ვინძლო ფეხი არ წამოვკრა და ჭიდან საცოდაობით ამოღებული წყალი არ დამექცესო.

პირისპირ შეეჩეხა მართალი, სათლს ხელი წაატანა. ეფრომ ამოხედა და პირკატა ეცა.

როგორ დაჰატარავებულა, ღონისაგან დაცლილა, დაჩამიჩებულა!

მკერდამდე ძლივსა სწვდებოდა შვილიშვილს, მკერდზე სასოებით აკოცა, საფეთქლით მიეყრდნო და გაირინდა.

ერთ ხელში სათლი ეჭირა მართალის, მეორე მოხუცს მოჰხვია, თვალთ ცრემლი მოსდგომოდა და თვითონაც ხმას ვერ იღებდა.

თავს ძალა დაატანა, ყელში გაჩხერილი სიტყვა ძლივს ამოღერდა:

— შინ შევიდეთ, ბებია, აწი წყალზე მე გაგეგზავნები!

კვლავ აკოცა მკერდზე მოხუცმა, ჭაბუკის ნებას დაჰყვა. ნელა წავიდნენ კიბისაკენ და, როცა ადიოდნენ, როგორც ცოცხალთ, ისე უთხრა კიბეს და საფეხურებს ეფრომ:

— კიბევ და თქვენც, საფეხურებო, მოვიდა თქვენი პატრონი!

ავიდნენ აივანზე და კვლავ გაიმეორა:

— აივანო და შენც, ზალის კარო, მოგვიბრუნდა თოდუების ნაშიერი!

სათლი ძირს დადო მართალიმ, მოხუცისათვის ხელი არ უშვია, გადახედა მერეთის ჩვეულ პანორამას, ჩხერიის ფართო სანახებში რომ განფენილიყო და მაცხოვრისგორას, რომლის თავზეც წვერმოჭრილი კვარცხლბეკი იკვეთებოდა.

— მა თაქ ვორექ! — გასძახა ქუჩას, მერეთს, მაცხოვრისგორას.

„მე აქ ვარ!“ დიახ, აქ იყო! დაუბრუნდა თავის სახლს, გარემოს... თითქოს გუშინ იყო, აქაურობას რომ მოაცილეს და წაიყვანეს იმ ტრამალებისაკენ, სადაც ჩაიკარგა ცაცანას ნაკვალევი... არაფერი შეცვლილა მას შემდეგ, არაფერი შემატეხულა და არაფერი დაკლებია. თუმცა არა! აგერ, ბანარზე გასამრობად ჩამორიგებულა დედაბრის ხელით შეკერილი თეთრი საცვლები — პანია ვაჟკაცის შესამოსი.

— სამისა უკვე გახდებოდა! — თქვა მართალიმ.

— სამისა უკვე გახდა! — დაუდასტურა ეფრომ და კარისაკენ წარუძღვა.

კარი ღიად იყო დატოვებული, იმის იქითა კარიც, უკანა ოთახში რომ გადიოდა. ფანჯარასთან სანოლი იდგა, ადრე რომ მართას სარეცლად ითვლებოდა. კედელზე ახლაც ეკიდა ოდნავ გაყვითლებული სურათი — სქელნანნავა, სიხარულისაგან გასხვივოსნებული მართა, როგორც იყო ოდესღაც, სანამ ორი ძმაკაცი — ტატაჩი და ბიკენტი შეიყვარებდნენ.

სანოლზე, ფუმფულა ბალიშებს შორის ჩამჯდარიყო სამი წლის ქრისტეშია, თეთრი, ქათქათა, ბუნჩულა. მოხუცს შემოსცინა და აჟღერტულდა:

— ბები, ბები!

უცხოს დანახვაზე გაჩუმდა, თვალები დაჭყიტა, თითი პირში იტაკა.

მართალიმ სანოლთან ჩაიჩოქა, იდაყვებით საბანს დაეყრდნო, ხელები გაუნოდა და მღელვარებით მოუხმო:

— ქრისტეშია, მოდი ჩემთან!

ბავშვმა იუცხოვა, მოიფშხალა და ასლუკუნდა.

— ნუ გეშინია, ბებო გენაცვალოს, — უმაღ ჩაერთო ეფრო, — ეს მამიკოა, კარგი მამიკო!

აი, აქ ჩემი ფხიზელი მკითხველი იესე რომ გვერდით მყოლოდა, ალბათ, მხარს გამკრავდა, შემახსენებდა ჭიშკარ-

თან მიტოვებულ პერსონაჟს... სიკვდილსაც დავინწყებხარ, ჩემო არიქა, შენს თავს რა დამავინყებს! აგერ, ოთხმოცდაცამეტის არეულ დეკემბერს ვზივარ ბალღინჯობით სავსე კუბეში, ცივი მატარებლის ცივ ვაგონში და ნელი ტაატით ვშორდები აბაშას, ხოლო ჩემს წინ იდაყვებს ეყრდნობა და თვალებით ზიზღსა და მძულვარებას აფრქვევს არიქა ძაძუა, პატრიოტი, სამშობლოს ტრფიალი და მოღალატეთა მოძულე კაცი.

იმ დღეს კი, როცა კაცი იგი ჭიშკართან დამორდა თავის მეგობარს, მორიდებით შევიდა საკუთარ ეზოში, კუტიკარი ისე მიკეტა, ჩხაკუნიც არ გაუღია. მუხლები უკანკალებდა, ეგონა, მდელიში სუსტად გაკვალულ ბილიკზე დავარდებოდა, მაგრამ გაუძლო ამ გზას, ოდა-სახლის სამადსამ საფეხურსაც სძლია. უხეშად გარანდულ ფიცრის კარს მიუკაკუნა. მოეჩვენა, პასუხი დამიგვიანესო, სახელურს გამოსწია, ალბათ, საჭიროზე მეტადაც, რადგან მსუბუქი საკეტი ამოვარდა, კარი არიქას ღონეს დამორჩილდა და გაიღო.

შეაბიჯა არიქამ და დაბნეულად თქვა:

— მოვედი, დედა!

ჭალარააჩეჩილი ფუცუ ლოგინზე წამომჯდარი დახვდა, გაშტერებული მიაჩერდა მის წინ მოულოდნელად წამომართულ შვილს, მერე ხელები გაშალა და ხავილი აღმობდა... ამ უცნაურ ბგერებში არიქამ გაარჩია ერთადერთი, ყველა დედის მიერ თანაბრად აჩემებული სიტყვა — „შვილო!“ არიქა მკლავებში ჩაუვარდა და გაიტრუნა. ფუცუმ გულში ჩაიხუტა მისი ხუჭუჭა თავი და მდულარე ცრემლებით დააღბო...

ბერი ზაქარაია ერთი კვირით ადრე დაასაფლავეს და ლეონტის პატიმარყოფილის სურათილა დახვდა.

ნატაშას მამილოს ვეება მკერდზე მიედო თავი და უხმოდ ტიროდა.

ლეონტიმ აცახცახებულ მხრებზე ხელი მოუთათუნა... ძლივსა ცნობდა. მისი ლამაზი, სიცოცხლით სავსე, გიჟმაჟი გო-

გონა გაჭირვებას თითქოს ჩამოედნო. უთქმელადაც გასაგები იყო თუ რა უბედურება გადახდენოდა გრძელი სამი წლის მანძილზე, სანამ ლეონტი რომელიღაც მიყრუებულ ზონაში, ადრე, საკუთარი ხელით ჩამოგვირისტებული კანონების თანახმად, მლაშე ქაფშიას წვნიანით ირჩენდა თავს და გული იმედებითა და შურისძიების წყურვილით ევსებოდა.

სხვანაირი გახლდათ ნატაშას ციხე, მისი პატიმრობის სამი წელი — ეს პატარა, ჩაბნელებული ოთახი, რომლის გარეთ, მზიანეთში მას ჩასაფრებოდა ურჩხული ტირანოზავრი — ლესტამბე თოლორაია, შიგნით კი ნელ-ნელა, ნაბიჯ-ნაბიჯ, ხველებასა და ხველებას შორის, სიცხისაგან ითანგებოდა და თანდათან ქრებოდა ბერი ზაქარაია, ერთადერთი კაცი, რომლის ნათესავად და ახლობლად გრძნობდა თავს, რა თქმა უნდა, მამილოს შემდეგ. უჭირდა, მაგრამ ვეღარ ღალატობდა, ვერ გაეცლებოდა, ახალგაზრდულ, თვითგადარჩენის ინსტინქტს ვერ დაემორჩილებოდა, რადგან ეს იქნებოდა საკუთარი მეს, საკუთარი მრწამსის უარყოფა.

ბევრჯერ შეეხვეწა ბერი, ნადი, გამეცალე, ახალგაზრდა და ლამაზი ხარ, ჩემი საქმე ისედაც წასულია, შენ კი ბედნიერება მოგელისო... ალბათ, მართლაც წავიდოდა, ბედს ეწეოდა, რომ არა ბერის სანყალი და ლამაზი თვალები, რომლებიც ამ სიტყვებს უარყოფდნენ, რომ არა შორეული ციმბირეთის ის მოგონებანი, რომელთაც მხოლოდ ბერი ზაქარაიას არსებობა ათბობდა და მოგონების ღირსად ხდიდა.

— ჰო, ნავალ, — ღიმილით შეეპასუხებოდა, — ბაზარში ჩავიბრუნებ, შენნაირ ავადმყოფს ბევრი ჭამა სჭირდება, სულ რძე და კარაქი უნდა მიირთვა!

— ნეტა სად შოულობ ფულს? — უღონო კაცის ეჭვიანობით ეკითხებოდა ბერი.

— ეჭვიანობ, ბებერო ტურავ? — ნაძალადევი სიცილით გაეთამაშებოდა ნატაშა, შუბლზე ოფლს შეუმშრალებდა. — რაკი ეჭვიანობ, მამ, ძველებურად გიყვარვარ!

ბერი ამაზე ვერაფერს პასუხობდა, თვალს არიდებდა, ნატაშა კი მეთათსედ უხსნიდა:

— ხომ იცი, რომ სამსახური მაქვს, ხელფასს მაძლევენ!

— კვირაში ერთხელ დადიხარ, — მოუთმენლად აწყვეტინებდა ბერი, — კვირაში ერთხელ, ისიც შაბათობით...

— ჰო, შაბათობით... რუსულ წერილებს ვასწორებ, ამ თქვენს აღმასკომში არავინ იცის, სად დასვას რბილი და მაგარი ნიშნები!

— რბილი ნიშანი? — ექოსავით იმეორებდა ბერი.

— ჰო, დაწყნარდი, ბაზარში გავრბივარ!

ბაზარში თითქმის ყოველდღე ჩარბის, ესაა მისი ერთადერთი გასეირნება, სუფთა ჰაერზე გავლა. მუდამ სხვადასხვა გზას ირჩევს, რათა ლესტამბეს არ გადაეყაროს. მთელ ქალაქში მას უფროთხის, სძულს და ეშინია მისი.

ბაზრის რიგებს ხალისით ჩამოუვლის... მერეთის მუდამ უხვი და ხალხმრავალი ბაზარი უყვარს, გამორჩეულად პარასკევსა და კვირას, როცა ბაზრობაზე თითქმის მთელი რაიონი იყრის თავს, გავლა ჭირს... აგერ, მისადგომებთან მდუმარედ იცოხნებიან კამეჩები, იქვე მორჩილი ძროხები ელოდებიან მყიდველს, მონყენილი ხბორები შეზმუვლებენ ხანდახან... გაისმის თხის პეტელი, გოჭების ღრუტუნი და ჭყვივილი, დედლების კრიახი და წიოკობა... ურმებითა და მანქანებით ეზიდებიან თეთრ და ყვითელ სიმინდს, მუშტარი ყაყანით ევაჭრება სოფლის გოიმებს... დახლების დაუსრულებელი რიგი, ხორცისა და თევზეულისა, ხილისა და ბოსტნეულის ნაირფერობა — ვაშლი და მსხალი, ოქროსფერი კომში და წითლად დახლეჩილი ბროწეული, გაბუმტული ლეღვი და ხორცსავსე ქლიავი, გატიტინებული ატამი და ზღმარტლი... გორებად ყრია საზამთრო და ყვითელი, არომატული ნესვი... ხასხასა, დარეცხილი ქინძი და ოხრახუში, პომიდორი და შუშა კიტრი... თამბაქოს რიგში სურნელი დგას, გამვლელს თავბრუ ეხვევა... ღვინისა და არაყის რიგი... სინჯვა-სინჯვით ჩამოივლის ლოთი, რიგს ჩაათავებს და თვითონაც გათავდება... სულუგუნი და იმერული ყველი, რძე და მანონი... თხის რძეს ეძებს ნატაშა, თხის რძე მარგებელია ბერისათვის... იცის, რა როგორაა, მოშინაურდა უკვე, საყველპურიო მეგრული ისნავლა, იმდენი, შაოსან დედაკაცებსა და გაუპარსავ მამაკაცებს რომ შეევაჭროს... ისიც ესმის, ქალებთან ვაჭრობა უფრო ძნელია,

კაცები კი ჩრდილოელი მზეთუნახავის ღიმილით იბრძებიან და სარჩოს იაფად თმობენ...

დატვირთული ჩანთით ბრუნდება შინ, მოიჩქარის, აქეთ-იქით ისე იყურება, თითქოს ეშინია, არ გამომიჭირონო.

რისიც ეშინია, იმას ვერ აცდება. პირისპირ შეეჩხება საგანგებოდ დადარაჯებულ ლესტამბეს, გული გადაუქანდება.

— მე ხელი მკარი, ბოზო, სხვას კი ეძლევი, ხომ? — მკლავში წაეტანება ლესტამბე, მუქარით ჩასჩურჩულებს, თუმცა მის ამ ნერვულ ჩურჩულში ისიც იგულისხმება, რომ თვითონაც ეშინია, გამვლელთა ყურადღება არ მიიქციოს, შარში არ გაეხას.

— დიახ, სხვას ვეძლევი! — უტეხად შეჰყურებს ნატამა, მკლავს უხეშად გააშვებინებს და ამაყად თავადერებული ნაბაკუნდება, ერთხელაც დაამარცხებს თავის მტერს, თუმცა ამ გარეგნულად აუღელვებელი ქალის მკერდში შიშისაგან დაპატარავებული, ფორიაქშემდგარი გული გამალებით სცემს, სისხლი საფეთქლებზე უკაკუნებს, ლამისაა წაიქცეს...

ფეხს უჩქარებს, უჩქარებს, შინისაკენ თითქმის მირბის, თითქოს ვიღაცა უხილავი მოსდევსო, თუმცა ლესტამბე კარგა ხანია გაქრა, ნატამას სადევრად არა სცალია, სამსახურის ხაფანგშია გაბმული და დრო აღარა რჩება. დერეფანში ნატამას აჩქარებული ფეხისხმა ბერისაც ჩაესმის, ბალიშიდან წამოიწვია, კარს მიაჩერდება.

ნატამა შემოვარდება, კართან რომ სკამია, იმას დაასკდება და ჩანთას ფერხით დააგდება.

— რა იყო, ვინმე მოგდევს? — შემფოთებით ეკითხება ბერი. ნატამას პირზე ოხშივარი ასდის, ხელით მოინიავებს.

— ცხელა, ძლივს მოვქლოშინდი! — არ ჩამეძიოსო და არატრატდება: — სული მომათქმევინე! ახლავე რძეს მოგიდუღებ, დაგალევიანებ!.. ვაშლი გიყიდე, ვაშლი სასარგებლოა... ქლიავი, ცოტა ატამი, მაგისი სარგებლობისა არაფერი ვიცი, მაგრამ ხომ გიყვარს?.. რძეს ახლავე მოგიდუღებ, დაგალევიანებ!.. ღომი მოგვიანებით შემოვდგათ, ისეთი სულუგუნე ვიყიდე, წვენი გასდის...

ამ ლაპარაკში სკამიდან დგება, ოთახში დაბორიანებს, ხან რას ედება, ხან რას.

— რა მოგდის?

— არაფერი, არაფერი, მთლად დავიბენი!

ნავთქურას აანთებს, პატარა ქვაბუნათი რძეს შედგამს, თან თავისთვის იმეორებს:

— თხის რძე კარგია, მოგიხდება... დიახ, მოგიხდება...

მერე ცხელ რძეს დაალევიანებს, რათა ყელი ჩაინმინდოს და იქ, სადაც ბერის არსებობას კოხის ჩხირები ემუქრება, სიცოცხლის გალავანი აღმართოს.

ოღონდაც, ბერი ზაქარაიას მთავარი მტერი კოხის ჩხირები კი არა, ისევე ბერი ზაქარაიას, მის სულში დალექილი სანამლავია... იმ სამსალის შედეგია, რაც შორეულ სიყმანვილეში ჯერ კიდევ ქოსა ძღვიბიამ ასვა.

პატიმრობიდან ახალი დაბრუნებული იყო და მაღალმა სიცხემ დაასუსტა, გაუთავებელმა ხველებამ ღონე წაართვა, ნახველს კი სისხლი ამოჰყვა და განამებულმა მამა ახსენა — სოლომონი, რომელმაც შეუნდო... მამის ხსენებამ თითქოს უშველაო, სიცხე დაუცხრა, დაწყნარდა, სოლომონი კი სიზმარში გამოეცხადა, ლმობიერი თვალებით შემოხედა და ჰკითხა: „იპოვე, რასაც ეძებდი?“ „ვერა, ვერაფერი ვიპოვე!“ „მამ, იქ რა დაგრჩენია, რა გაჩერებს? დიდი ხანია, გელი!“

მამა ელოდებოდა, სოლომონი, და აქ რაღა აჩერებდა?.. „რისთვის ვიცოცხლე?“ — თავისთავს შეეკითხა ერთხელ და უცებ გაახსენდა: იქ, მუზეუმის ერთ ოთახში, პატარა სეკრეტერის უჯრაში იდო ქალაღდის დასტა, რომელშიც აღინუსხა ბერი ზაქარაიას პირუთვნელი და მართალი ღალადისი... იმიტომ ვიცხოვრე, სიმართლე ერთხელ მაინც მეთქვაო, ეს გაიფიქრა, თუმცა ის სიმართლე იქნებ ახალგაზრდა კაცის გულუბრყვილო ნაზრევია მხოლოდ, ჭეშმარიტების დიადი სვეტის მცირედი ანახსლეტი...

ამ ფიქრმა დაიპყრო მისი გონება, იმაზე ოცნებობდა, უკეთ შევიქნები, მუზეუმში წავალ, „პალიმფსესტს“ ვიპოვი და გამოვამზებურებო, მაგრამ, რაც დრო გადიოდა, ღონე ელეოდა და იმედი ეწურებოდა... დრო კი, გრძნობდა ამას, თანდათან ელეოდა...

ღამე, სიზმარში, სოლომონი კვლავ გამოეცხადა, ხელი გამოუწოდა და მოფერებით უთხრა: „წამოდი, ჩემო ტანჯულო

შვილო, შორი გზა მოგელის!“ „მოვდივარ, მამა!“ — უპასუხა ბერიმ, მაგრამ ველარსად წავიდა, რადგან უცაბედად ნატაშა გამოეცხადა, შემოცისკროვნდა, მისი დაბინდული და მხუთრი საცხოვრისი გაანათა... ნატაშამ გამოუწოდდა მაშველი ხელი, ბნელი გვირაბის შესასვლელთან შეაჩერა... „ვის უჩერდები მანდ, ვინ არ გიშვევს სატანჯველიდან?“ — გაკვირვებით ეკითხებოდა სიზმრის სოლომონი. „ნატაშა არ მიშვევს, ნატაშამ მიმაბა წუთისოფელს!“ — პასუხობდა ბერი...

ნატაშა მოევილინა მხსნელად და დასტაქრად, მოახლედ და მომვლელად, დედად და მეუღლედ... ნატაშა ყველაფერი იყო და ყველას ცვლიდა... შეუპოვრად იბრძოდა ასპარეზზე, სადაც გამარჯვება შეუძლებელია, რადგან სიკვდილი გარდუვალა... ჯიუტად აქრობდა სისხლის, ოფლის, ჩირქის ნაკვალევს, ზიზლის გარეშე დაარბენინებდა ღამის ქოთანს, ურეცხავდა და ბანდა, აჭმევდა და ასმევდა და, რაკი ყოველივე ეს ფული ღირდა, თავს აიძულებდა, სამსახურში ბეჯითად ევლო...

სამსახური უფრო ეზიზლებოდა, ვიდრე კოხის ჩხირები. შაბათის ნაშუადღევს მიდიოდა რაიალმასკომში. ნაცრისფერ, უსახურ კაბას იცვამდა, რათა მისი მოხდენილი ტან-ფეხი ნაკლებ მოხდენილი გამოჩენილიყო. თავზე უფერულ მანდილს ნაიკრავდა, რათა ოქროსფერი თმა შიგ დაემალა. კოპებს შეკრავდა, თვალს დაბლა დახრიდა, საქმიან იერს მიიღებდა. გზად არავის ესალმებოდა, კარში შესხლტებოდა, კიბეს სწრაფად აირბენდა. ამნაირ საქმეებში გამოჯეკილი მდივანი დაგმარა თუ მარტო იყო, იქედნურად ჩაიღიმებდა, თუ მისაღებში მომლოდინენი იცდიდნენ, კუშტად შეხედავდა, მოიცადეთ, ამხანაგი თავმჯდომარე დაკავებულიაო. მერე კარს მიღმა გაუჩინარდებოდა, კონვერტები და ქაღალდები გამოჰქონდა, აქაოდა, რუსის ამ გოგოს სამუშაოს ვაძლევო, გვერდითა კარს შეუღებდა და იქ, თავმჯდომარის მოსასვენებელ ოთახში ჩაკეტავდა.

დურუ გეგიას, რა თქმა უნდა, ან თათბირი ჰქონდა, ან მიღება... დაგმარა ყურში რომ ეტყოდა, მოვიდაო, დურუს უმალ თავგზა აებნეოდა, თათბირს ნაჩქარევად ჩაათხარაკებდა, მთხოვნელებს სწრაფად დაითხოვდა. მისაღებში მომლოდინეთ დაგმარა აცნობებდა, ტელეფონით თბილისს ეთათ-

ბირებო. დურუ კი, აცუნდრუკებული, ტაოაშლილი, მოსასვენებელ ოთახში შეიძურნებოდა. „Наташа, красавица!“ — აკრუსუნდებოდა... ნატაშა აუჩქარებლად, გულცივად იხდიდა, კაცისაკენ არც იხედებოდა... დურუ ქალის ფერხით დაიჩოქებდა, მუხლისთავებს უდორბლავდა, კოტიტა, ბანჯგვლიანი ხელებით საცვლებს აძრობდა, გონებადაბნეული ნამოაქცევდა და ზედ შეახოხდებოდა. ქალი გაყინული თვალებით ჭერს მიშტერებოდა, ითიშებოდა, თითქოს ეს სულაც არ იყო მისი სხეული, ვიღაც გომბემოსავით კაცი ჯიჯგნიდა ისევე, როგორც იმ ტკივილიან, შეურაცხმყოფელ სიზმარში, ზიზლის ლორწოვან მოგონებაში რომ ეძინა. ახლაც გული ზიზლით ევსებოდა, ხვადის ჟინიან მოძალებას არანაირად არ პასუხობდა, გვამივით ეგდო, მორჩილი და ყოვლისმთმენი, რათა ამ შეწირვით ბერის სიცოცხლე გაეხანგრძლივებინა, ბერისათვის თხის რძე, თხის ყველი, თხის ხორცი ეყიდა.

მერე უკან მოიჩქაროდა, შერყენილი, შებლაღული, ჭუჭყიანი... გზად აბანოში შეივლიდა, მთელი საათი იხეხავდა, იბანდა, ვინძლო გომბემოს ლორწო ჩამოერეცხა, თუმცა გრძნობდა, ამ ჭუჭყს ვერა წყალი ვერ ჩამოხანდა... ცხელი შხაპის ნაკადს მისი ცრემლებიც მიჰქონდა და ბოლოს, დაწყნარებული, წელანდელ თავგადასავალს დავიწყების ბნელეთში ჩაუშვებდა... ვითომც არაფერი გადახდენოდა, ვითომც ბნელი სიზმარი ყოფილიყო მხოლოდ. ცხადი კი, აგერ, ჯიბეში ედო, ზუსტად იმდენი, თავიც და ბერიც ერთი კვირა ერჩინა...

სამი წელი აცოცხლა ნატაშამ ბერი ზაქარაია, სამი წელი ზიდა ეს საშინელი ტვირთი, სამი წელი იარა მსახურების სინმინდესა და სიძვის ჭუჭყს შორის, სამი წელი გაუძლო ნებაყოფლობით მონობას... დაილია, გახდა, გაიცრიცა...

— განთავისუფლებ! — უთხრა ერთ დღეს ბერიმ.

სოლომონი, მამამისი იხმობდა დაჟინებით... იცოდა ბერიმ, სიცოცხლის ნაწილი წაართვა ყმანვილქალს, მისი სიცოცხლით იცოცხლა თვითონ, საკუთარი ტანჯვის ნაწილი მასაც უწილადა და მადლიერებით ახედა:

— განთავისუფლებ! იმ ქვეყნად უფლის ტახტთან თუ მიმიშვეს, მაღალ მსაჯულს მოვახსენებ, რომ საწუთროში

დავტოვე წმინდანი, რომელმაც დავრდომილის გადასარჩენად ყველაფერი გაიღო! შენს ნათელ ხატებას თან, მარადისობაში წავიყოლებ! ნატაშა, მზის სინათლე, განთავისუფლებ!

ამას იგი ფიქრში ლაპარაკობდა, რაკი არ შეეძლო ხმის ამოღება... სოლომონი, მამამისი კარიბჭესთან ელოდებოდა, ხელს უწვდიდა... მამის ზურგსუკან ბერძენი დალანდა ნაცნობი სახეები — გერა კვარაცხელია, ნესტორ თოდუა, მართა... „მოდ, შვილო!“ — სიყვარულით მოიხმო სოლომონმა. „მოვდივარ, მამა!“ — უპასუხა ბერძენი და წავიდა...

6

თითქოს უცხო ქალაქში ჩამოსულიყოს, ადგილი ვერ ეპოვა არიქას. მისი თანაკლასელ-თანაკურსელები ან მიმოიფანტნენ, ანდა თავს არიდებდნენ ქუჩაში კოჭლობით მიმავალს. იქნებ თვითონ ეგონა ასე, იქნებ სულაც ველარა ცნობდნენ და იმიტომ არ უჩერდებოდნენ. ეჩვენებოდა, გამვლელთა ეჭვიანი თვალები ზურგს მიბურღავენო და ქუჩიდან გაქრობას ესწრაფოდა. ოღონდაც, შინაც ვერ ჩერდებოდა. დედა ერთ ჩაბნელებულ სახინკლეში ჭურჭელს რეცხავდა, დაღლილი, მისავათებული შინ გვიან ბრუნდებოდა, მორჩენილი ქაბაბი და ხინკალი, დაჭრილი პურები მოჰქონდა, ამას თვის ბოლოს მწირი ხელფასი ემატებოდა და ამით ირჩენდნენ თავს. რცხვენოდა, რაკი ძველებურად დედის ხარჯით ცხოვრობდა, ჯიბეში კაპიკი არ უჭყაოდა და პაპიროსის ფულიც ისევ და ისევ დედისათვის უნდა ეთხოვა... მართალისთან თუ შეივლიდა ხანდახან, ეფროს მოწინებით მოიკითხავდა, პატარა ქრისტეშიას მოესიყვარულეობდა, უღიტიანებდა, ააკისკისებდა. ეფროს სადილზე ეპატიჟებოდა, მაგრამ არიქა უარობდა. ამნუთას ვისადილეო, ცრუობდა, რადგან ხედავდა, ამათაც რომ უჭირდათ, ეფროს კაპიკიანი პენსია რამდენ რამეს უნდა გასწვდენოდა. სოფლიდან მაროს მიერ ხანდახან გამოგზავნილი ჭირნახულით თუ ითქვამდნენ სულს. მართალისაც ვერ ეპოვა

სამსახური, თუმცა მართალის კაი ხელი ჰქონდა და, პირველად შოთა რუსთაველის პორტრეტი წიგნიდან რომ გადმოხატა, თან ფერებით გააცოცხლა, ბაზრის მოვაჭრე შალიკო ურიამ ხუთი თუმანი არ დაიშურა და ისიც უთხრა, დაგენაცვლე, შენ ხატე და მე გაგისაღებო...

— მერედა მოსულიყავით ჩემთან! — როყოდ თქვა დურუ გეგამ.

— შენთან მოვსულიყავი? — ამრეზით ახედა არიქა ძაძუამ, პირი ფანჯრისაკენ მიაბრუნა.

მატარებელი აუჩქარებლად მიმოჩავდა. გარემოს სადა ფერებში ხანდახან სუროშემოხვეული, ბებერი თხმელა გაერეოდა ანდა ოქროსფერი ნაცოფით დახუნძლული ხურმა. სოფლები მიტოვებულსა და გაძარცულს ჰგავდა. იშვიათად თუ გაივლევდა კენტი ძროხა ან შეცივნილი ბავშვი, ჭიდან შინისაკენ წყალს რომ მიაბრუნებდა.

მეზობელ კუპეში პატარა ტიროდა, ბალღინჯოს ნაკბენი ექავებოდა და ვერ ითმენდა.

მოკლე გზა აბაშიდან სენაკამდე კარგა ხანს ვერ მოილეოდა...

არც არავისთან მისულა მაშინ არიქა, ვერ იკადრა, რადგან მის გულში ზიზლის ტალღა მიმოირხეოდა და დიაგნოზი, რაც მან დურუს დაუსვა, საბოლოო და უცვლელი იყო.

მართალი კი მივიდა, მაგიდაზე განცხადება დაუდო. ნებართვას ითხოვდა, თავისი სახლის ღია სარდაფი ამოეშენებინა და „სამხატვრო“ გაეხსნა. მივიდა არა იმიტომ, ძველი მეგობრობის უფლებით ესარგებლა, არამედ თანამდებობის პირთან, ვისაც ევალეობდა სათანადო ნებართვის გაცემა... დურუ გეგია საშინლად განითლდა, დაიბნა... თვალს ვერ უსწორებდა, რაღაცას ეძებდა მაგიდის უჯრებში და საუბარი ვერ აენყო. განცხადებას რეზოლუცია დაუხანებლად დაადო, ტექსტი წესიერად არც ნაუკითხავს, მერე ფინგანს დაურეკა, ესა და ეს კაცი, ჩემი თანაკლასელი „სამხატვროს“ ხსნის და, შენ იცი, ზედმეტად ნუ შეანუხებ, კანონის მინიმუმით დაკმაყოფილდიო. მერე კულტურის განყოფილების გამგეს შეეხმინა, ამა და ამ კაცს ამა და ამ საქმეში ხელი გაუმართე, საჭირო

მასალა და დახმარება აღმოუჩინე, თანაც გაიცანი, ნიჭიერი თვითნასწავლი მხატვარია, ნიჭიერებას კი სანთლით ვეძებთო... მთელი ამ ფაციფუცის დროს მართალი უხმოდ იჯდა და გული საცოდაობით ეწვოდა, რადგან კარგადაც ხვდებოდა, დურუს რა სნებაც შეჰყროდა... დურუს ქალღმერთი თავი არ აუღია, ხელი ისე გამოუწოდა, ყველაფერი, როგორც შენ გინდა, ისე გაკეთდება, ოღონდ ახლა მომიტევე, რაიკომში გავრბივარ, თათბირზე, სხვა დროს შემოიარე, ვიჭუკჭუკოთ, ძველი ამბები გავიხსენოთ.

სხვა დროს იქ მართალი არ მისულა, ისედაც ნათელი იყო, რომ რესპუბლიკის ყველაზე ახალგაზრდა აღმასკომის თავმჯდომარე საჭუკჭუკოდ ვერ მოიცლიდა. მისმა დარეკვებმა კი კეთილი შედეგი გამოიღო, ფინგანი კანონიერების არტახებში ჩაეგია (სანამ ფინგენტი მიხვდებოდა, რომ მართალი საჩივლელად არსად გაიქცეოდა!), კულტურის განყოფილება კი ამ საეჭვო მხატვარს იმითვე ეხმარებოდა, რითაც სხვებს, რომელთა ლოიალობაში ეჭვის შეტანა შეუძლებელი იყო, რადგან მათი ფუნჯებიდან მხოლოდ და მხოლოდ ჭრელი ყვავილნარი და ჩაის ზურმუხტოვანი პლანტაციები იღვრებოდა...

— უნდა წავიდე, დედა! — არიქამ ქვეშევრდამ გახედა ფუცუს. — რამდენ ხანს უნდა ვეგდო უსაქმოდ, შენი ხელფასის შემყურე!

— სად უნდა წახვიდე, შვილო? — ხელები შიშინანად გაასავსავა ფუცუმ. — შენმა ლოდინმა დამალა, ახლა კი ისევ მიდიხარ! იქნებ სცადო, ინსტიტუტში აღიდგინო თავი...

— თოთხმეტი წლისა, კომკავშირში რომ მღებულობდნენ, ბედნიერი ვიყავი. მეგონა, კაცი ვხდებოდი, დიადი საქმეების შემოქმედთა რიგში ვენერები-მეთქი. პირველმა კომკავშირულმა კრებამ იმედი გამიცრუა, იქ ყოველ სიტყვას სიყალბის დაღი ესვა... ამ განწყობილებით ინსტიტუტში ვინ შემიშვებს? არა, დედა, მე ნაცინხარი ვარ, ბოროტი ხულიგნობის მუხლით გავდიოდი. შენც ხომ კარგად იცი, რა ხულიგანიც მე ვიყავი. ჰოდა, გამისკდა გული ბოლმისაგან! ინსტიტუტში ამ ბოლმიანი გულის პატრონი უნდა ვიჯდე და ვუსმინო, პარტისტორიის ლექტორი ლაჟვარდოვან მომავალს როგორ მიმოიხ-

ატავს... დამეკარგება მოთმინება, წავეკინკლავები და ისევ იქ მიკრავენ თავს, საიდანაც ჩამოვედი...

— ეჰ, შვილო, რატომ არ შეგიძლია, იცხოვრო ისე, როგორც ყველა ცხოვრობს?

— ამისთვის ინსტიტუტი რა საჭიროა, დედა? ადამიანთა უმრავლესობა თავისი მარჯვენიტ ირჩენს თავს. წავალ აგერ, ხურჩაჰესი შენდება, აქედან ორი ნაბიჯია. ხომ იცი, ვირის მუშა ყველგან საჭიროა. მეც ვიმუშავებ, ცოტათი ფულს გავაკეთებ, შენც შეგიმსუბუქებ მდგომარეობას. ამასობაში იქნებ მეც გადამიაროს წყენამ, გული გადამენმინდოს და, ვინ იცის, იქნებ მთლად ცეკას მდივანიც კი გავხდე!

ხუმრობა ნაძალადევი გამოუვიდა, ღიმილში ტანჯვა იკითხებოდა.

ფუცუმ დარდი გულში ჩაიმარხა, იცოდა, ვერ გადაათქმევინებდა, მცირე საგზალი და საცვლები გაუმზადა.

— ნაპატიმრალის ბამბურათი გავემგზავრე იქ, სადაც ხურჩა გამოედინება ვინრო კლდეებიდან. პროექტი გრანდიოზული იყო, დიდი ფული იყრებოდა და მუქთამჭამელიც ბუზით ეხვია. რამდენი რკინა და ცემენტიც კაშხალში იდებოდა, სამი იმდენი აქეთ-იქით მიედინებოდა. ერთხელ რესპუბლიკის პირველი პირი ჩამოვიდა. პირმრგვალი, პუტკუნა კაცი იყო. ხელები ზურგსუკან შემოეწყო, მოკლე ფეხებით დარბაისლურად დააბიჯებდა. ჩინოსანთა ლაშქარი ფეხდაფეხ მისდევდა. ვილაცამ ჩასჩურჩულა — „იპარავენ, ამხანაგო მდივანო, მთელი რეგიონი აქაური მასალით ამენდა!“ გულკეთილად გაიღიმა პირველმა — „ამ სახლებს ზურგზე ვერავინ მოიკიდებს, საფლავში ვერავინ ჩაიტანს, შთამომავლებს დარჩებათ!“ მაშინ მე გავიფიქრე: „გეშინოდეს გულკეთილი ბატონის, იგი თავისი გულკეთილობით კანონზე მაღლა დგება, რათა ერთეულებს აამოს, ამით კი ყველა დანარჩენი ზარალდება!“

ბრეჟნევის ეპოქა დადგა, ეპოქა გულკეთილი კაცისა...

მანამდე ხომ სამი წელი ზონაში იჯდა, მომდევნო სამი წელი აქ გაატარა, ხურჩაჰესის მშენებლობაზე და ეს ცხოვრება ოდნავ თუ სჯობდა პატიმრისას. ყოველდღე ქუჩაში მიმავალს უბნის რწმუნებული გელანტია შემოეყრებოდა და თითს

დაუქნევდა: „ჭკვიანად იყავი, იცოდე!“ კომკავშირის ქოთქოთა მდივანი ვასიკო წერეთელი, საქმიანი იერით რომ გარბი-გამორბოდა, გზა-გზა დააგდებდა: „დაწერე განცხადება, კომკავშირში აღგადგენთ! არ გინდა კომკავშირი?“ „ნაპატიმრალი ვარ!“ — უპასუხებდა. „მერე რა? ხომ გამოსწორდი?“ ანდა „ხომ გამოსწორდები?“ ამან კი არ იცოდა, როგორ გამოსწორებულყო... კადრების უფროსმა ისიდორე ეხვიაამ, პარტკომობასაც რომ ითავსებდა და ლენინის ტომების შტუდირებით მოჰქონდა თავი, ამრეზით ახედა, ყველა სიკეთესთან ერთად კოჭლიც ყოფილხარ, სად გაგამნესო, რა საქმეში ივარგებო... არიქამ პავკა კორჩაგინის შემართებით უპასუხა, სადაც ყველაზე ძნელიაო. „გაუძლებ?“ — ეჭვით ახედა ეხვიაამ. „ცვილისა არა ვარ!“ ჰოდა, ბეტონში უკრა თავი, უფრო სწორად გვირაბში, ბეტონის სამუშაოზე.

სამი წელი იმუშავა სამ ცვლად. დღისით კიდეც არა უშავდა რა! დილაუთენია ადგომას ჩვეული იყო, ზონაში მიაჩვიეს. ზაფხულობით მზეს ასწრებდა. ზამთრობით ყიამეთ ბნელში ჯდებოდა ავტობუსში. ძილი არა ყოფნიდა და გვირაბის ხახას მოთენთილი და უღონო მიადგებოდა. რა ამინდიც უნდა ყოფილიყო გარეთ, აქ სულ ერთნაირად, თბილად უნდა გცმოდა, რადგან ნესტით გაჯერებული ჰაერი ჟრჟოლას გგვრიდა... მანქანებს მოჰქონდა აზელილი ბეტონი, ნიჩბებითა და ჯალამბრებით უნდა ჩაესხათ კედლებსა და გუმბათზე და მკლავის ღონე ძლივსა ჰყოფნიდა, მტკივანა ფეხი ვეღარ უძლებდა, სახსრები უბჟუოდა... და მაინც გაძლება შეიძლებოდა, რადგან ხუთ საათზე უკვე შინ ბრუნდებოდა, საერთო საცხოვრებელში, ხელ-პირს დაიბანდა, ტანისამოსს გამოიცვლიდა. თუ ძალიან იყო დაღლილი, ლოგინზე წამონვებოდა და წიგნს გადაშლიდა, უფრო შექსპირის პიესებს, არადა, საკმარისი დრო რჩებოდა კინოსთვის, ბიბლიოთეკისათვის, მეგობრებისთვის...

საღამოს ცვლა ხუთ საათზე იწყებოდა და ღამის თორმეტზე მთავრდებოდა. დღისით კი რჩებოდა მცირე დრო წიგნის წასაკითხად, თუმცა ბეტონთან ნაომარს რა ეწიგნებოდა, ძილად მიეგდებოდა და ატკივებულ სახსრებს იმუშებდა. დრო ისე სწრაფად გაირბენდა, ტკივილების გაყუჩებას ვეღარ ასწრებდა.

ღამის ცვლა სასჯელად და ჯოჯოხეთად იყო მოგონილი. დაძინებას ვეღარ ახერხებდა. როცა თვალი ეხუჭებოდა, მანქანის პიპინი მაშინ წამოაგდებდა ლოგინიდან. სწრაფად იცვამდა, გულამოვარდნილი, ბნელში მირბოდა ავტობუსისაკენ, მოიკუნტებოდა ცივ სკამზე და აძაგძაგებდა... მერე ისევ ნიჩაბი, ისევ ჯალამბარი, ისევ ბეტონის მძიმე ხსნარი, წელის წყვეტა, ხელ-ფეხის ტკივილი... და ასე გათენებამდე, როცა გინდა სადმე მიეგდო და ერთხელ და სამუდამოდ მოკვდე. შინ მიმავალს ავტობუსში ძილი თავს წაგართმევს, ლოგინში ჩანვები და გაგიფრთხება. აგტიკვდება თავი, კეფაზე სალტე გიჭერს, საფეთქლებზე გადმოდის და იწყებ ჩუმ კვნესას... ადგები, გაისეირნებ, ჰაერს ჩაყლაპავ და უკვე დაღამებულა, საათის ისარი მიიჩქარის, დაღლილი, უძინარი კვლავ ელოდები ღამის ცვლის მანქანას...

სამი წელი, როგორც სამი დღე, ამოიხვეტა, გაქრა ცხოვრებიდან... კომის ტაიგაში გატარებულმა დღეებმა მეტი ხნული გაავლო მეხსიერების ყამირზე. იმ პირველ საპატიმროში უფრო ბედნიერი იყო არიქა, რაკი დღეებს ითვლიდა და ფიქრობდა, თავისუფლებას ველირსებო. ელირსა კიდეც და აღმორჩნდა, თავისუფლების ეს საათები და დღეები თითებშუა სილასავით დაილია და არაფერი დარჩა, გარდა ზიტასთან გატარებული მოკლე და ნაჩქარევი წუთებისა...

მეტად უცნაური გოგო იყო ზიტა. გამორჩეულად ლამაზიაო, არ ითქმოდა, მაგრამ მიმოხრა ჰქონდა — რაღაც გაიზმორასავით და ამ დროს თვალები ჩაებინდებოდა, ლოყები წამოეფაკლებოდა და დიდი მიხვედრა არ იყო საჭირო, რომ ზიტას წარმოსახვაში კაცი შიშვლდებოდა. ოღონდაც, ასე მხოლოდ მაშინ ხდებოდა, როცა ზიტა ვინმეს თვალს დაადგამდა. არადა, მავანს თავისი წონა ოქრო ფეხქვეშ რომ დაეპნია, ზედაც არ შეხედავდა. ვერავინ ხვდებოდა, რა საზომით ზომავდა კაცებს, რატომ ინუნებდა ვაჟკაცებში გამორჩეულებს და არ ინუნებდა თუნდაც არიქასნაირ კოჭლსა და ხეიბარს.

გაცნობა ადრე შედგა, მერეთული არეულობის წელს. მართალიმ წარუდგინა მოელმო გოგო, დაასაქმეო, სტალინის

პორტრეტების აღმა-დაღმა ტარება იგულისხმებოდა, ხოლო ზიტამ უმაღლვე შინაურულად მკლავზე ხელი გამოსდო არიქას, თვალი ჩაუკრა და ჩასჩურჩულა: ვეცადე, ეგ შენი უკარება ძმაკაცი შემება, მაგრამ, ალბათ, ბერად აღკვეცას ეპირებო, და გულიანად ჩაიკისკისა. არიქას ძარღვებში მხურვალეობამ დაუარა, თუმცა ქალისათვის ეს არანაირად არ უგრძობებია. მუშათა პატარა დაბაში სასადაილოს ოფიციალტად რომ იხილა, ის ხანმოკლე გაცნობა გაახსენდა, ქალის გამომწვევმა კისკის-მა მეხსიერებაში გაიჟღერა და გაიფიქრა, ბერად აღკვეცას ნამდვილად არ ვაპირებ და შანსს ხელიდან არ გავუშვებო.

უთქმელად იყო მიღებული ჩხერიაჰესის მშენებლებში, ზიტა თვითონ ირჩევდა ვინაც ეპრიანებოდა და ამას ვერავინ დაუშლიდა. ამჯერად არჩევანი არიქაზე შეჩერდა და, ბუნებრივია, როგორც კი თავისუფალი საღამო გამოჩნდებოდა, ჭაბუკი ქალის ერთოთახიანი ბინის კარზე აკაკუნებდა. იმ კარს მიღმა რაც ხდებოდა, არავისი საქმე არ არის, თუმცა იმის აღნიშვნა შესაძლებელია, რომ ბედნიერებისათვის ცოტა რამაც კმარა, მაგრამ ბედნიერ წუთებს არავინ გაგვიხანგრძლივებს, მით უფრო იმათ, ვისაც სამი წლის მძიმე შრომის წილ ჯილდოდ ბრან-ნი ერგო, მანეთი მანეთს ვერ მიაწება, თუნდაც იმისთვის, ხანდაზმული დედა რომ ერჩინა... ამაზე ფიქრი შხამად ეწვეთებოდა ტვინში და ერთხელ, საყოველთაო ქურდობისა და ტაციობის ჟამს, როცა სალაროსთან მივიდა და ხელფასი დაითვალა, ბრიგადის ბიჭებს უთხრა: „როდემდე უნდა ვითმინოთ ასე? იქნებ ხმა მაინც ამოგველო?“ გაკვირვებით შემოხედეს: „ვიჩივლოთ?“ „არა, გავიფიცოთ!“

გაფიცვა? ჩვენს სოციალისტურ სამშობლოში? იქ, კრემლის დიდ კაბინეტში ლეონიდ ილიჩი ღამეებს თეთრად ათენებს, რათა ბედნიერი მომავალი გამოგვიჩვენოს და ამ დროს გაფიცვა?

ეს იყო მხოლოდ სიტყვა და მეტი არაფერი! ითქვა და ჰაერში გაფრინდა. ყველამ თავისი მათხოვრული ხელფასი ჩაიდო ჯიბეში, ყველა თავისი გზით წავიდა — მოტყუებული, გულგასიებული და ამავე დროს უტყუვი... მაგრამ მათ შორის ერთი ერთი, მავანი, უსახელო, რომელმაც სიტყვა ძირს არ

დააგდო, უბეში შეინახა და სათუთად მიიტანა იქ, სადაც მსგავსი სიტყვების ფასი იცინან.

ეს დღე იყო და გართულდა ცხოვრება, მომრავლდა ოფოფები... გრძობდა, რომ აედევნა უჩინარი ლანდი, პირდაპირი გაგებით კი არა, მსტოვარი თვალითაც არ უნახავს, მაგრამ ერვენებოდა, რომ ვილაცა საიდანლაც განუწყვეტლივ უთვალთვალებდა. არადა, სად დადიოდა? გვირაბში, საერთო საცხოვრებელში, სადაც ოთახში მასთან ერთად სამი ამხანაგი ცხოვრობდა, სულ დარჩეული ბიჭები, მისი გულისათვის თავს რომ განირავდნენ, და კიდევ ზიტასთან...

ერთხელ ქალთან შეაგვიანდა, კიბეზე კოჭლობით დაეშვა. ცოტათი ნასვამი იყო, სულ რაღაც ორი-სამი ჭიქა დალია. ანეულ, მხიარულ გუნებაზე დადგა და გზიდან ახედა ფანჯარას იმ ოთახისა, სადაც წუთის წინ ეფერებოდნენ.

მთვარიან, კაკაჩა ღამეში ასფალტი პრიალებდა, ხეებზე ფოთლები ვერცხლით ბრწყინავდა და, როგორც ყვავილნარიდან უხსენებელი, ვერცხლისფერი ტოტნარიდან ლანდი გამოძვრა, წინ გადაუდგა.

— პაპიროსი გაქვს, ჯიგარო?

ცუდი იგუმანა არიქამ, შინაგანად დაიძაგრა. პაპიროსი გაუწოდა, იმან კი ხელი აუკრა და ბოროტად დაუსისინა:

— ბოზებში დაიკვანნები, ჯიბეში კი „პრიმა“ გიდევეს, შე ახვარო?!

თავი ინსტინქტურად გასწია და ზედ ყურთან უროსავით მუშტმა გაიშხუილა. ნაბიჯის უკან გადადგმა ვერ მოასწრო, ორნი ამოუდგნენ აქეთ-იქით, გაქაჩეს, იმ პირველმა კი ამჯერად მიზანში მოარტყა, ცხვირ-პირი მოუნგრია... დარტყმა და ხელის შეშვება ერთი იყო, არიქა ზურგით ღობეს შეელენა, საშინელმა ტკივილმა თხემით დაუარა, იგრძნო, გონებას კარგავდა.

ზევით, მეორე სართულზე ფანჯარა გასკდა და ზიტას კივილმა ღამე გაფხრინა:

— მილიცია, მილიცია!

მერე მართლაც დაკარგა გონი, ცხადი და სიზმარი ერთმანეთში აერია. ზიტას ხმას სხვათა ხმები გადაეწინა... სტაცეს

ხელი და სადღაც მიათრევდნენ, ის კი უძალიანდებოდა... მანქანა ღმუროდა და ჯაყჯაყებდა... ისევ მიათრევდნენ და ბოლოს კაშკაშა სინათლე თავზე გადმოელვარა, გამოფხიზლდა.

სკამზე ეგდო ჩვარივით.

— გონს მოხვედი?

გაკვირვებით მიმოიხედა... კედელზე ლეონიდ ილიჩის პორტრეტი ჰკიდია, მაგიდას უბნის რწმუნებული გელანტია უზის და თანაგრძნობით ათვალეერებს.

— აი-აი-აი!.. — თავს აქნევს გელანტია. — ამორალური ქცევა, ლოთობა, დებოში... ვინმემ რომ შემოგხედოს, ჭიანჭველას არ აწყენინებ! იმის მაგიერ, რომ იშრომო, ისწავლო, კაცი გამოხვიდე, ქუჩას იკლებ, ჩხუბობ, მოქალაქეებს სცემ... არ გინდა, კაცი გამოხვიდე?

არიქამ თავი ასწია (ნაცემი სახე უხურდა!), გელანტიას თვალი გაუსწორა:

— არ მინდა!

— რა არ გინდა?

— კაცი გამოვიდე!

— არ გინდა და ნუ გინდა! არ დაგავინყდეს, უკვე იჯექი ბოროტი ხულიგნობისათვის! საქმეს რომ მსვლელობა მივცე, ოჰო, იცი, რამდენს მოგაკერებენ? მიმადლოდე, თხუთმეტ „სუტკას“ რომ გაკმარებ! წადი ახლა და ეჩხუბე ცოცხს მერეთის ბულვარში!

არიქამ თვალი დახუჭა. გულ-მუცელი ეწვოდა, პროტესტის გრძნობა ყელს აწვებოდა, მაგრამ ისიც იცოდა, ახლა, ამნუთას აზრი არ ქონდა ამბოხს, ამ ქვეყანაში პროტესტი არაფრად ფასობდა, მხოლოდ დუმილით შეიძლებოდა თავის გადარჩენა.

დადუმდა, თავის ნაჭუჭში ჩაიმალა. ეკითხებოდნენ, ის არ პასუხობდა, ემოქრებოდნენ, დასცინოდნენ, ის მაინც ჩუმად იჯდა, კბილს კბილზე აჭერდა.

მილიციის მანქანით მერეთში ჩაიყვანეს და საკანში ჩააგდეს. არახალი იყო მისთვის ეს ამბავი და უთქმელად იტანდა.

მეორე დღეს, ხელში რომ საგველი მისცეს, მისნაირ პატიმართა მწკრივში ჩააყენეს და ნემოს დასაგველად ბულვა-

რის გზას გაუყენეს, წინ მიმავალი ბერიკაცი შეათვალეერა და მაცხოვრისგორის „სტალინიანა“ გაახსენდა.

— ბესა ბიძია, ისევ პატიმრებში ითვლები?

ბესამ ჩაიცინა, ეპეჰე, გამოუსწორებელი ხულიგანი ვარ, ჩემი ენა მღუპავსო.

ცხადია, ვერ ცნობდა ჭაბუკს და ამას არ ამხელდა. გვერდიგვერდ მიჰყვებოდნენ ბილიკს, ნემოს ხვეტავდნენ და სიცილ-სიცილ ტუტუნებდა ბესა:

— ისა ვთქვი, ჩემო იმანო, ეს ქვეყანა საპყრობილეა, გინდა გარეთ იყავი, გინდა შიგნით, ციხეში, მაინც ერთი ფასი აქვს-მეთქი. მაშ, თუ სულ ერთია, თხუთმეტი დღით ჩაგვიჯექიო, მონინებით მთხოვეს... უფრო იმიტომ, ქალაქში მენაგვეები შემოაკლდათ, ბულვარი წესიერად ვერ დაუგვიათ. არადა, ყური მოვკარი, ჭორი დასარსალებს, დიდი კაცი აპირებს ჩვენკენ გამოსეირნებასო. რაკი დიდი კაცი ჩამოვა, სხვა რა გზაა, უნდა ვხვეტოთ! რა ეშველებოდა ქვეყანას, ჩემნაირი ხულიგნები რომ არა ჰყოლოდათ, ნეხვში ჩაეფლობოდა...

სწორედ იმ ისტორიული მოვლენის წინა დღეები გახლდათ, როცა ქალაქში მართლაც ჩამოვიდა დიდი სტუმარი და ლეონიდ ილიჩმა და დურუ გეგამ ბაგე ბაგეს შეაწებეს...

— ჩვენნაირი ხულიგნები რომ არა ჰყავდეთ, ნეხვში ჩაეფლობოდნენ, ალბათ! — გაიმეორა ბესა ქირიამ და ხის ფოთლები, პაპიროსის ნამწვი, ქალაქის ნაგლეჯები საგველით წინ გაიყოლია.

არიქა გვერდით მისდევდა.

— შენ ახალგაზრდა ხარ! — განაგრძო ბესამ. — გატყობ, გერცხვინება, საგველი რომ გიჭირავს და მთელი ქალაქის თვალწინ ატრიალებ! ამაზე გეტყვი: ბულვარის დაგვა სულაც არაა სამარცხვინო, ბულვარი ყველასათვის სუფთა და გაკრივებული უნდა იყოს. ადამიანი რომ გამოისეირნებს, თვალს

გაახარებს. ისიც საკითხავია, ჩვენი მდგომარეობა ჯობს თუ იმათი, აგერ, იმ კაბინეტებში უკანალს რომ ისქელებენ და მხოლოდ იმაზე არიან დაგეშილნი, ქვეყანას რა წაგლიჯონ. ადამიანები ორნაირი უქნია ღმერთს, ერთში მეტია ცხოველი, მეორეში მეტია უფლისა. ის, ვინც მხოლოდ საკუთარ უკანალზე ზრუნავს, ცხოველების განსახიერებაა, ის კი, ვინც კაცობრიულზე ზრუნავს, ვინც თავის არსებობას მარადიული ზნეობრივი თარგით ზომავს, ვინც უფალს მიეღობის, ჭეშმარიტი ადამიანია. პირველნი მხოლოდ და მხოლოდ ბიოლოგიური არსებებია, რომელნიც იმისათვის ცხოვრობენ, რომ იცხოვრონ. ასეთები უნდა შეიბრალო, რამეთუ არ უწყიან მიზანი საკუთარი არსებობისა...

— ჩვენ ეს მიზანი ვიცით?

— ჩვენ? — ბესა საგველის ტარს დაეყრდნო, სიბერისაგან დაჩამიჩებული, მიწისფერი სახე თითქოს შიგნიდან გაუთბა. — ჩვენი მიზანი უბრალოა — სამყარო უკეთესი გავხადოთ!

— როგორ?

— აი, ამნუთას ბულვარს დაგვვით და იგი უკეთესი გახდება! — გაიცინა ბესამ და მუშაობა განაგრძო.

— იტლიკინე, იტლიკინე! — ზანტად გამოეხმაურა მილიციელი, ჭადრის ტანს რომ მიყრდნობოდა და მონყენილობის ჭია მთქნარებისაგან ყბებს უნგრევდა. — ენა რომ გაქვს ლაქარდვით, იმიტომ გიჭირავს ეგ ცოცხი! გატყობ, ისე შეეგუე პატიმრობას, გარეთ გასვლა გიძნელდება!

— სწორი ხარ, ჯიმა! — ბესამ პატიმრებს თვალი ჩაუკრა. — ისე, კი მეკუთვნის ერთი მედალი, მე ხომ ვეტერანი პატიმარი ვარ, ჩვენთან კი ვეტერანები დიდ პატივში არიან!

— ჰოჰოჰო, მედალი ხანგრძლივი და ბეჯითი პატიმრობისათვის! — აროხროხდა ერთი.

— წარჩინებული პატიმრობის სიგელი! — ჩაურთო მეორემ.

— სოციალისტური შრომის პატიმარი! — გასძახა მესამემ.

— პატიმრობის ორდენის კავალერი! — შეანია მეოთხემ. პატიმრებს სიცილმა გადაუარა.

— იცინეთ, იცინეთ! — თქვა ბესამ. — თქვენ ვერ წარმოიდგენთ, როგორი ჰუმანური და კეთილი გახდა ჩვენი ქვეყ-

ანა. ამ ჩემი ამოსაგლეჯი ენის გამო პირველი პატიმრობა რომ მომაკერეს, ოჰო, ასეთ სიცილს ვინ გაბედავდა, გაიცინებდი და შენი მტერიც გაიცინებდა. აი, მაშინ იყავი პატიმარი, თუ იყავი! აბა, თხუთმეტი „სუტკა“ რა პატიმრობაა? თფუ! ეს კურორტია, დასვენებაა, იდექი და ისუნთქე სუფთა ჰაერით! — ბესამ ღრმად ჩაისუნთქა და თვალეები ნეტარებით მოჭუტა.

ქალაქი კი ამ დროს ჩვეული რიტმით ცხოვრობდა. ქუჩებში ხალხი მიმოდიოდა. ვაჭრები ვაჭრობდნენ და გეგმებს ასრულებდნენ. პროლეტარები ფაბრიკებში მუშაობდნენ და, ცხადია, ესენიც გეგმებს ასრულებდნენ. მეჩაიეები ჩაის კრეფდნენ და, რალა თქმა უნდა, თუ ვინმე ასრულებდა, სწორედ ესენი ასრულებდნენ გეგმებს გადაჭარბებით (ტაში მათ!)... უსაქმური პენსიონერები ბულვარში ჩაისეირნებდნენ ანდა ისხდნენ ბალის სკამებზე და „კომუნისტს“ ჩაჰკირკიტებდნენ, ხანდახან პატიმრებისაკენ აღმაცერად გამოიხედავდნენ, უკვირდათ, რომ ამ დალაგებულ, ბედნიერ ქვეყანაში ვიღაცა არ ისვენებს, ხულიგნობს, საზოგადოებრივ წესრიგს არღვევს... ბებიები და დედიკოები პატარებს დაატარებენ, თან, ალბათ, ყურში ჩასჩურჩულებდნენ, ფრთხილად იყავით, ეს ძიები ამუნიებიანო... კინოთეატრ „ოქტომბერის“ შესასვლელთან ხორხოცი ისმოდა. აქ თავს იყრიდა ქალაქის ახალგაზრდობა, ყველა თავის ჭიას ახარებდა, დროს კლავდა... კინოაფიშის გვერდით ყრუ კედელზე ჩამინული სტენდი მოენყოთ. ხელნაწერი გაზეთის თავზე მსხვილი, ფერადი ასოებით ეწერა: „ვინც ჩვენ გვარცხვენს!“ კომკავშირულ სამკერდენიშნიან პირმრგვალ ახალგაზრდას კალამი შუბივით მოუმართავს და მრისხანედ გამოსდევნებია თავზარდაცემულ ხულიგნებს, რომელთა ფოტოსიფათებისათვის მხატვარს ჭრელი ტან-ფეხი მიუხატავს. სწორედ ამ ტან-ფეხით უნდა გამოსხატულიყო „შიში“ და „თავზარდაცემა“, რაკი მილიციის უნიჭო ფოტოგრაფის მიერ ნანვალებ შავ-თეთრ ფოტოზე ვერც ბესა ქირიას ღმობიერი სახე ამოიცნობოდა, ვერც არიქა ძაძუას ბრაზიანი გამოსხედვა.

— „ვინც ჩვენ გვარცხვენს!“ — ხმამაღლა ჩაიკითხავს ყოვლისდამჯერე გამგლევი. — „ამათ კიდეც ელოლიავები-

ან, დახვრიტო უნდა!“ — გულში გაივლებს, რადგან იცის, დახვრეტის გარეშე საზოგადოებრივ მუნუქს ვერ ამორწყავ, კომუნიზმის დიად მომავალში ვერ შეგრიალდები... მაგრამ არიან მცირედნიც, ურწმუნო თომანი, რომლებიც ჩაიცინებენ, მხრებს აიჩეჩენ და შინ მიეშურებიან. ამათ მაშინაც არა სჯერათ, როცა მთავრობა ცამდე მართალია. მთავრობამ რომ განაცხადოს, დღე ნათელია, ღამე ბნელია, ამასაც არ დაიჯერებენ, თუმცა არას იტყვიან, რადგან არავინ უწყის, რა არის ბნელი და რა არის ნათელი, მთავრობის მუშტი კი მძიმე და დაუნდობელია.

„ვინც ჩვენ გვარცხვენს!“

აგერ მოიკვანება ზიტა, რომელიც კი გვარცხვენს, მაგრამ საამოდ საცქერია. ამ სასიკვდილეს ისეთი გამჭვირვალე კოფთა აცვია, თეთრი ლიფი გამოანათებს, ქვედანელი კი მუხლებზევით აუქაჩავს, ათი წლით ასწრებს მოდაში მოგვიანებით შემოსულ მინის... გამვლელი დედაკაცები, თვითონ რომ ქალის ფორმა დაუკარგავთ და შავებში ჩაჯავშნულ კასრებს უფრო გვანან, ქოქოლას აყრიან, ციხეში მიათრევენ და ასაკუნად იმეტებენ, რა თქმა უნდა, ფიქრში. სამაგიეროდ კინო „ოქტომბერთან“ თავმოყრილ უსაქმურ ბიჭებს თვალები გადმოცვენაზე აქვთ, ნერწყვებს ყლაპავენ და კისერი ატროკებული ულაყებივით ეღრიცებათ... ზიტას სულაც ფეხებზე ჰკიდია (ხორცისფერ წინდებში კობტად გამოსკვანჩულ ფეხებზე!), ვინ რას იტყვის და ვინ რას იფიქრებს, ერთსაც და მეორესაც ორაზროვნად გაუღიმებს და მიდის. მისი მზერის თვალსაწიერზე ყველანი უფერულ ლანდებად თუ ჩაივლიან, ჩრდილებივით გაქრებიან... მიდის და გულში ქალაღდის პარკი ჩაუხუტებია, შიგ ბაზრის ხილი უწყვია, პაპიროსის რამდენიმე კოლოფი, ასანთი, ძეხვი და ფუნთუშა.

მერეთი პატარა ქალაქია. სტენდიც რომ არ იყოს, წამში ყველა იგებს, ვინ დაიჭირეს და ვინ გამოუშვეს, ვინ მართლაც ხულიგანია და ვინ ვითომ ხულიგანი, „სუტკიანობა“ პატიმრობად არც მიაჩნიათ, — სასაცილოდ აგდებაა, არასერიოზული სასჯელია. იმიტომაც მოიკვანება ზიტა, თავის რჩეულს ნობათი მიაართვას, რათა იგი ზედმეტად არ დაიჩაგროს, მის ბედ-

ში მყოფთა შორის უპატრონოდ არ იგულონ... არც სხვანი გახლავან უპატრონოდ! აგერ, ბულვარის ბოლოს ქალიშვილი გამოჩნდა. სიფრიფანა, გამჭვირვალე გოგოა. ტანად არც ისე მაღალია, მაგრამ, რაკი სუსტი და მოხდენილია, მაღალი გეგონებათ. პირისახე სუფთა და მწყაზარი აქვს, ბაგეები ოდნავ ამოზურცული, თვალების ირიბი ჭრილი უცნაურ იერს აძლევს, იქ დარდი მინავლულა... სადად აცვია, იაფი ჩითისა, შინ შეკერილი... ამასაც ხელში ქალაღდის პარკი უჭირავს, ოღონდ, რაც შიგაა, სულ დედის ხელითაა გახაზირებული ანდა საკუთარ ეზო-ბაღში დაკრეფილი.

— აჰა, ჩემი ცირაც მობრძანდა! — ღიმილმა მთლად დაუჭმუჭნა ბესას პირისახე.

„ეგერ ზიტაც!“ — გაიფიქრა არიქამ, საგველი ნემოზე დააგდო, ხელები დაიფერთხა.

საიდანლაც მართალი გამოვარდა, თოდუა. გაზეთში შეხვეული რამ უჭირავს. მილიციელს გვერდი აუქცია, არიქას ხელებში ჩაუდო.

— პური, ყველი და სიგარეტებია!

თან ზიტას გახედა, მერე ცირას და ფარული მღელვარება დაეტყო.

— ჰო, გმადლობ! — დაბნეულად პასუხობს არიქა, ყურადღება ეფანტება, რადგან ზიტა მოუახლოვდა, თან დაბანილი ქალისა და „კრასნაია მასკვას“ სურნელი მოაფრქვია.

— ქალები დაგლუპავენ შენ! — წასჩურჩულა მართალიმ. არიქამ არაფერი უპასუხა, რადგან ზიტა უკვე მის წინ იდგა და პარკს უწვდიდა.

— როგორა ხარ, საყვარელო? — თამამად შეეკითხა, მერე იქვე აყუდებულ მილიციელს მიმართა: — უსამართლოდ ხომ არ ექცევით?

მილიციელი უშნოდ დაიღმიჭა.

— სულ სამართლითაა ეს ქვეყანა გადახურული! — ჩაიბუზღუნა არიქამ.

— გელანტიას ჩამოვახვევ პაგონებს, თუ ქალი ვარ! — რიხით თქვა ზიტამ, სიცილადქცეულ მილიციელს თვალი დაუბრიალა: — ცხენივით ნუ დაგიკრეჭია კბილები! შენი დასა-

ცინი ვინ არის, შე მათხოვარო, გირჩევნია, შენს ბოზ ცოლს მიხედო!

მილიციელს ნირი ეცვალა, წამოენთო, მაგრამ მართალი ჩაერია:

— გეყოფა, ზიტა, ამ კაცს თავისი საქმე აბარია და არაა იგი შენი გასარჩევი!

— ოჰ, გამომიჩნდა მშვიდობის მაძიებელი! — ჩაიკრუტუნა ზიტამ და, ალბათ, რაიმე მწარეს მოაყოლებდა კიდევ, მაგრამ შეკრებილთ ცირა გაუსწორდა, მამის დამჭკნარ ლოყას ლოყა მიადო, ამოიოხრა და პარკი გაუწოდა.

— ნუ მიწყრები, შვილო! — თვალი აუწყლიანდა ბესას.

ცირამ სუსტად გაუღიმა, სახეზე სინათლემ გამოაშუქაო.

— ეს რა ცქრიალა გოგო გამოგვეცხადა! — ნაძალადევი ხალისით თქვა ზიტამ.

— თუ გავაცინეთ, მართლაც ცქრიალაა, მაგრამ ჩემი შვილი გაუღიმარ პრინცესას უფრო ჰგავს! — იხუმრა ბესამ და მილიციელს მიუბრუნდა: — შესვენება გამოვაცხადოთ, ჩემო ჟორა, აგერ ჩეროში წავიხემსოთ, შენც ალბათ დაიმშეოდი!

— მე ჟორა არა მქვია!

— ჟორას რას უწუნებ, ჩემო კარგო, წესიერსაც მაგი ჰქვია და ხელმრუდსაც. მიდი, მიდი, ლუკმა გავტეხოთ!

იქვე ჩეროში შეჯგუფდნენ, დაინანილეს, რაც პარკებში იდო... ცირა და ზიტა შორიმორ შეჩერდნენ. ერთმანეთი უნდოდ შეათვალიერეს. ზიტას ტუჩზე დამცინავი ღიმილი გაუკრთა, ცირას კი კოპზე ნაოჭი დააჩნდა, თვალეში ელვამ გაკვესა, მაგრამ თქმით არაფერი უთქვამს.

არიქა შორიდან უთვალთვალეზდა ორივეს, გული უცნაურად უხტოდა, ბუნდოვანი ფიქრები და სურვილები აფორიაქებდა, თვითონაც ვერ გაერკვია, რა ეწადა.

— წავედი, მამა! — თქვა ცირამ.

— მეც მივდივარ! — უბრალოდ, ქვეტექსტის გარეშე შეეპასუხა მართალი. — ბარემ გაგაცილებ!

მართლაც გააცილა!

არიქა სარგადაყლაპულივით იდგა და საკუთარი გულისცემა ყურში ყრუდ ჩაესმოდა.

— რას გაშტერებულხარ? — ძლივს გაიგონა ზიტას ხმა. — ხუთჯერ შეგეკითხე, შენ კი თითქოს დაყრუვდი!

— რა?

— ქირხემ, მგონი, მეხი დაგცა, აი! — ზიტას ხმაში წყენა გაკრთა.

— არაა შენი საქმე! — უხეშად შეეპასუხა არიქა.

ფანერის ნიჩაბს ხელი დაავლო, რათა მოხვეტილი ნემო მანქანის ძარაში ჩაეყარა.

8

— მართლაც გააცილა? — ექოსავით გაიჟღერა კითხვამ. მოვიხედე. თავზე იესე წამომდგომია, ხელში მოზრდილი კალათა უჭირავს, წვრილ ტუჩებს ვერ იმორჩილებს, თითქოს ცდილობს შიგნიდან მოწოლილი ხითხითი ჩაიხშოსო.

არიქამ თავი ასწია, გაკვირვებით ახედა:

— ეს ვინ არის?

— იესეა, ჩემი მკითხველი! — წარვუდგინე, თან ხმადაბლა, სხვებს რომ არ გაეგონათ, ისე ავუხსენი: — ამეკიდა, თავიდან ვერ ვიცილებ!

არიქამ ინტერესით შეათვალიერა.

— ნამეტანი გამხდარია!

მართლაც რომ! თავი ტყავგადაკრულ ქალას მიუგავს, თვალის უბეები ღრმად ჩასცვენია, ცხვირი წაწვეტებია... მორიდებით დაჯდა, კალათა მუხლებზე დაიდგა... ხელის მტევანს თითქოს სინათლე გასდიოდა.

— დიეტაზეა! რევიზორივით მიკირკიტებს, მაგრამ რა მაბადია და ჩემგან რას წაიღებს...

იესეს ყურის დიდრონი ნიჟარები ჩემკენ მოეპყრო, ცდილობდა, ნათქვამის აზრი დაეჭირა, მაგრამ ჩვენს ხმას მატარებლის ბორბლის რაკუნის ახშობდა და ვერაფერს იგებდა.

დურუ ზურგით კედელს მიყრდნობოდა, თავისთვის ფშუტუნებდა. ხანდახან კისერში ჩაიყოფდა ხელს და იფხანცემა ყურში ყრუდ ჩაესმოდა.

და. ალბათ, ბალღინჯო ჩაუძვრა და სისხლსა წოვდა. დურუს იმდენი სისხლი ჰქონდა, ერთი ბალღინჯო რას დააკლებდა.

ლესტამბე ბნელ ფიქრებს ჩაღრმავებოდა. პირბუტად სახეზე სიყვითლე გადაჰფენოდა. აშკარად ღვიძლი ანუხებდა. შემეძლო, ცეროზის დიაგნოზი დამესვა, მაგრამ თავი შევიკავე. დე, იცხოვროს და მიიღოს ის, რისი ღირსიცაა, უფლება არა მაქვს, მოვლენები დავაჩქარო.

— ქალბატონი ცისანა ძალიან შენუხდა, — იესემ თქვა, — ჩემი სიკვდილი, ეს რამ გამომამტერა, ჩვენი კაცები ხომ გზაში შიმშილით დაიხოცებიანო... დიახ, ასე თქვა, ჩვენი კაცებიო. ამ კალათაში მცირე სანოვაგე ჩამილაგა და გამომისტუმრა. დიახ, ორთვალა დავიქირავე, ცხენის, ჩქარა ვიარეთ და წამოგენიეთ... დიახ, ვაგონებს ჩამოვუარე, დიახ...

— ცხენის ორთვალათი წამოგვენიე, კაცო? — გაუკვირდა არიქას.

— დიახ, ამ მატარებელს ცხენით კი არა, ქვეითად წამოენევა ადამიანი... ე, ახლაც ჩერდება, მგონია!

სიტყვა დამთავრებულიც არა ჰქონდა და ვაგონმა ჯახანნი გაადინა, აჭრიალდა მუხრუჭები, გაბმით აკივლდა ელმავალი... დურუ გეგია შექანდა, თავი კედელს რეხვა. დანარჩენებიც შეგვაჯანჯლარა... გაჩერდა მატარებელი, ისევ აჭრაჭუნდა, დაიძრა, ისევ ბიძგი... გაჩერდა, აკივლდა, აგუგუნდა, გზა დამითმეთო... ისევ დაიძრა... ასე რამდენიმეჯერ...

— რა ხდება? — ვიკითხე.

ერთმანეთს გადავხედეთ.

არიქა წამოხტა, გასასვლელს მიაშურა.

მეც გავედევნე.

კიბესთან შევეყოვნდით, თვალის ერთი გადავლებითაც ნათელი გახდა თუ რა ხდებოდა.

პარალელურ ღიანდაგზე გრძელზე-გრძელი სატვირთო შემადგენლობა გაჭიმულიყო და უთვალავი ხალხი შესეოდა ყაყანითა და აურზაურით. ქალი თუ კაცი, მოხუცი თუ ახალგაზრდა, დიდი თუ პატარა გახელებულნი ძარცვავდნენ კარებმოგლეჯილ ვაგონებს... დასწრებაზე იყო! ვის მანქანა მიეყენები-

ნა, ვის ურემი, ორთვალა, დროგი... უმრავლესობა ურიკებით ანდა საკუთარი ზურგით კმაყოფილდებოდა.

მიეზიდებოდნენ მხრებით, მიაგორებდნენ ტალახში.

ერთმანეთს ხელიდან სტაცებდნენ... იყო ჩხუბი, გნიასი, ნივილ-კივილი, განეე-გამონევა...

— რას შვრებით, თქვენი!?. — ნერვული დისკანტი იკივლა არიქამ, ძირს ჩამოხტა და მძარცველებისაკენ გაქანდა.

უკან დავედევნე, მკლავზე ხელი წავავლე.

გიჟივით მომხედა, თვალეები გადმოცვენაზე ჰქონდა.

— ვერ გააგებინებ, ბევრნი არიან! — დავუყვავე.

— დავხვრეტ, ამათი... — ხმა ჩაუვარდა.

— წადი, ბიძია, გაიარე, საქმე ნახე! — მოუბრუნდა ვილაც ახმახი, ტომრებით რომ საქმიანად ტვირთავდა თავის „ტაჩკას“.

მივხვდი, ყვირილით აქ ვერას გავხდებოდით, ბრბო გადაგვთელავდა, დაყვავებას ძალაც მივაყოლე და არიქა იმ ახმახს გავაშორე.

ხელჩამოყრილი ვუყურებდით და ჩემთვის მწარედ ვფიქრობდი: ესაა კიდევ ერთი მაგალითი იმისა, რომ ბრბოს ზნეობა არ გააჩნია. ცალ-ცალკე ეს ადამიანები ძარცვა-ყაჩაღობის ცოდვას ვერ აიკიდებდნენ, მაგრამ ყველას ერთად დაავინწყდა წესიერების უმარტივესი მცნებანი და აგერ, სოფლის თავმოყვარე მასწავლებელი, თაობები რომ გამოუზრდია, ახლა იზნიქება თურქული ფქვილის ტომრის ქვეშ, შუბლი ოფლითა აქვს დაცვარული, ოღონდ ეს არ გახლავთ სირცხვილის ოფლი... აგერ, საპატარძლო გოგონა, ბიჭის დანახვაზე აღმური რომ ასდის, ახლა ნელზე ვიდეომანგიტოფონის კოლოფი შემოუდვია და შინისაკენ გახარებული მიცუნცულეებს... სასიძო ბიჭებს, ბუზს რომ არ აიფრენენ, „სამსუნგის“ ტელევიზორისათვის ჩაუვლიათ ხელი და თავისთვის მიაციმციმებენ... ზორბა კაცები მიაგორებენ ზორბა შინებს, მერე ტრაქტორის მისაბმელზე ტვირთავენ. „სადაურები ხართ, მეგობრებო?“ — ვეკითხები. ეჭვით მათვალეირებენ, თუმცა სასჯელისა ამათ არ ეშინიათ და პასუხსაც არ აყოვნებენ: „მთიდან ჩამოვედით!“ „მერედა მთაში ტროლეიბუსს რა უნდა, ამ ში-

ნებს რისთვის მიათრევთ?“ ერთმანეთს გადახედეს, უკმეხად მომიგდეს — „გამოგვადგება!“

არიქას ყმა უკანკალებს, ხმა ვერ ამოუღია.

პატარა, დაჭმუჭნილი დედაბერი ქვევიდან ამოხედავს, უკბილო პირით უღიმის.

— შვილო, გენაცვალე, ბოლო ამინიე და ურიკაზე დამადებინე!

არიქა უნებლიეთ წაიხრება, შაქრის ტომარას აქაჩავს, ურიკაზე დაადებინებს.

— ღმერთმა დალოცოს შენი ოქრო ხელები! — დალოცავს დედაბერი და ურიკას ყოჩაღად მიაგორებს.

არიქა თვალებს ვერ მისწორებს, თითქოს თვითონ იყოს დამნაშავე... კოჭლობით მიემართება ვაგონისაკენ. მეც ვბრუნდები, ჩარევას აზრი არა აქვს, სტიქიას ვერაფრით შეაჩერებ.

კუპეში დავბრუნდით.

— ნახდა ქვეყანა! — ამოიოხრა დურუმ.

ლესტამბემ მხრები შეარხია და მეტი არაფერი, ალბათ, ადასტურებდა არცთუ ორდინარულ აზრს.

— ცხოვრება გაძნელდა! — აჭიკჭიკდა იესე, ცმუკავდა, ვერ ისვენებდა. — იმდენ სიგლახეს დაინახავ, სად გინდა გაექცე! სად შეიძლება ადამიანმა თავშესაფარი იპოვოს? წიგნში, ლიტერატურაში! ამიტომ, — ნიშნისმოგებით გადმომხედა, — ლიტერატურა უნდა გავცხრილოთ ცხოვრებისეული სისაძაგლეებისაგან, წიგნის ფურცლებზე მაინც მომათქმევინეთ, ბატონო, სული, არ უნდა მოგვაკლოთ სუფთასთან, ამაღლებულთან მიახლოების სიამოვნება...

აღარ მენადა იესეს მოსმენა, ფანჯრისაკენ მივბრუნდი და სინანულით გავყურებდი სურათს, რომელშიც არაფერი იყო „სუფთა და ამაღლებული“.

მატარებელი კვლავ დაიძრა, ჩოჩიალით განაგრძო მოძრაობა, ფრთხილობდა, არ გაეტანა ერთი დღით ყაჩაღები. თანდათან დავცილდით ადამიანთა წარყვნის ასპარეზს, მიჩუმდა აურზაური, რკინიგზის გასწვრივ გაიშალა ჩვეული პეიზაჟი მშრალი ზამთრისა: ტიტველი ხეხილი, დაფნის რიგები, ევკალიპტის თავაღერილი მწკრივები, ოქროსფერი ხურმით დატ-

ვირთული ტოტები, შეცივნილი ოდეები, სუსტი, ცისფერი ბოლი ბუხრის ყელიდან, წყნარი, სევდიანი სურათი, ასეთი განსხვავებული იმ რია-რიასა და ხმაურისაგან, რასაც წუთის წინ გავშორდით...

— რა გიკვირთ? — ალაპარაკდა ლესტამბე. — როცა სამყარო ინგრევა, ინგრევა ცნობიერებაც. ადრე უზნეობას კანონი ადებდა ბორკილს, ახლა კანონი არ არსებობს, არც ბორკილია და ხალხმა აიშვა...

— დიახ, კანონი იყო... — წამოიწყო დურუმაც.

— თქვენი ბოროტი კანონები!.. — გამოსცრა არიქამ, მუჭტი მოკუმა. — იმ კანონებით ცხოვრობდით, ხომ? სამაგალითო, კრისტალური ზნეობის ადამიანები — დურუ და ლესტამბე... — დამარცვლით ამბობდა. თხელი ბაგეები ებრიცებოდა, ნერწყვს აშხეფებდა.

ვითარება დაიძაბა, ვიგრძენი, ჩხუბი მზადდებოდა და ამ დროს იესემ მუჭში ჩაიკუჭკუჭა:

— მართლა გააცილა?

არიქას ენა ჩაუვარდა, ამრეზით ახედა იესეს.

დურუმ და ლესტამბემ დუმილი არჩიეს, ვითარება განიმუხტა...

მერე რა მოხდა, რომ გააცილა? პროვინციული ქალაქის ქალიშვილები, მართალია, ვერ განებვირდებოდნენ მსგავსი „გაცილებებით“. ჯერ ერთი, გზა ყველამ კარგად იცოდა, მეორეც, ყველა გზა ერთნაირად უსაფრთხო იყო, მესამეც, უსაქმო დედაკაცების თვალს არაფერი გამოეპარება, ამათ კი ყოველთვის მეტი ეჩვენებათ, ვიდრე ამისი საფუძველი არსებობს.

არიქამ წამიერ დახუჭა თვალი, ხელი შუბლზე მოისვა, თითქოს თავის ტკივილებს იამებსო.

ერთხელაც გახედა ბულვარის ბოლოს მიმავალ ქალვაჟს. იმ გზას ქრელი ჩრდილი ეფინებოდა და იმ სიჭრელეში ახალგაზრდა წყვილი თითქოს მილივლივებდა, მიცურავდა.

მართალი ხელების ქნევით რალაცას გატაცებით უმტკიცებდა ქალიშვილს, საეჭვოდ აღგზნებული ჩანდა. ცირას თავი მორცხვად დაეხარა, უფრო სწორად, არიქას ეჩვენებოდა, მორცხვადო... იმის შემდეგაც, როცა წყვილმა გზას გადაუხვია, არიქას გონების თვალსაწიერზე კვლავ განაგრძობდნენ მოძრაობას, თუმცა ზაფხულის ხასხასა ფერები გამქრალიყო, კადრები შავ-თეთრად მონაცვლეობდა, ცირა, როგორც თეთრი ლაქა, მართალი, როგორც ბნელი კვამლის გრაგნილი და თეთრი ლაქა ხან ქრებოდა იმ კვამლში, ხან გამოანათებდა, თავის არსებობას ადასტურებდა.

— რა მოგდის? — გაკვირვებით შეეკითხა ზიტა.

განსაკუთრებული არაფერი! ეჭვის სენი იზუღებდა ტვინში, ეჭვის ხურვება შეჰყროდა.

თვითონაც კარგად უწყოდა, ეჭვიანობის არანაირი უფლება არ ჰქონდა, მაგრამ უფლებას ხომ არც არავინ ითხოვს. ეჭვი ქიმერაა, ავადმყოფობაა, ადამიანს სტიქიურად მოევიწყება და მკუნალი მხოლოდ საღი გონების სინათლეა. მერე და მერე მისი ფიქრი ხშირად უბრუნდებოდა იმ დღის მოლანდებას, ცდილობდა, განედევნა, მაგრამ ვერ დევნიდა. „მართალი ჩემი ძმას! — თავისთვის წონიდა. — ჯიმა!“ დედისერთას მასზე ახლობელი არც ვინმე ჰყავდა და ვერ თმობდა ამ ძმობას.

მოკლე სასჯელის იმ დღეებიდან შინ ეს ფიქრები წამოიღო და კიდევ უბნის რწმუნებულის გელანტიას უსასყიდლო რჩევა-დარიგება:

— შინაურულად გეუბნები, შორს გაიხედე, თორემ დაიღუპები! ვიცი მე, დანაშაული არ ჩაგიდენია, მაგრამ, ყოვლისმხილველის თვალსაწიერზე რაკი მოხვდი, იოლად ვერ დაუძვრები, შენს ყოველ ნაბიჯს გაზომავს. ჭიანჭველასავით იცხოვრე, რქებით, იცოდე, კედელს ვერ გაანგრე! მიხვდებიან, საშიში რომ არა ხარ და შეგეშვებიან! მოვა დრო, შენი ბიოგრაფია ისე გასუფთავდება, პარტიაშიც მიგიღებენ და თანამდებობასაც დაირტყამ! წიგნიერი ახალგაზრდა ხარ, წიგნიერება მომწონს მე და იმიტომ გეუბნები ამას!

მადლობის მეტი რა ეთქმოდა არიქას. სწორედ ჭიანჭველის ცხოვრებით უნდა ეცხოვრა, რაკი სხვა გასაქანი არა ჰქონდა.

დედამ შესტირა, ფუცუმ, შენ რომ კვლავ ციხეში ჩაჯდე, თავს მოვიკლავ, მეტი გზა არ დამრჩენიაო.

ზიტამაც სიხალისე გაითამაშა:

— ჩხერიაჰესზე აღარ გედგომება, შარს აიკიდებ! მეც, ხომ იცი, გადმოვდივარ მერეთში, აქაურ რესტორანში ვიმუშავებ. ბინა გადავცვალე, ბარაკში მექნება ერთი ოთახი. კისერზე არ ჩამოგეკიდები, მაგრამ, თუ გაგიჭირდა, პაპიროსის ფულსა და სადილს არ დაგაყვედრი!

იმის თხოვნა ვერ გაუბედა ზიტამ, ცოლად დამისვით. იცოდა, უფლება არ ჰქონდა, არადა, გული შევარდნოდა ამ კოჭლ ქერუბიმზე, მარად ბიჭურ სახეს რომ მუდამ ნერვული აღგზნების კვალი აჩნდა. თუმცა ის ვერ ამოეკითხა, თუ რა ცეცხლი ენთო ვაჟის სულში, უსახსრობის გარდა კიდევ რა წუხილი აწუხებდა არიქას.

შინიდან თოდუებთან მიმავალმა არიქამ ვარსკვლავებით მოჭიქულ ცას ახედა, თავი უსასრულობაში ჩაკარგულად იგრძნო და შეშინებულმა იკითხა:

— სადა ვარ?

არსად იგი არ იყო, ადგილი ვერ ეპოვა — ნავსაყუდელი დაკოჭლებული სხეულისათვის და სივრცე სულის სანავარდოოდ. ბრმასავით მიაბიჯებდა მშობლიურ ქუჩებში და წამდაუნუმ კითხულობდა: „სადა ვარ?“ თავის თავს ეკითხებოდა ან ვიღაცა სხვას, ვისი სახელიც არ იცოდა... აბნეულად ჩაუარა თოდუების ჭიქკარს და უკან მიბრუნდა, ბნელში ურდული იპოვა, სახელოსნოს კარი ღია დახვდა, შეაბიჯა.

მართალი თოდუას „სამხატვრო“! ადრე ეს ღია სარდაფი იყო, შუაში ბუხარი ჰქონდა ამოყვანილი. წითელი აგურის სვეტები ოთხრიგად იდგა და ზედ ოდა-სახლი წამომჯდარიყო. მართალიმ გარეთა კედლები ამოაშენა, ძირს იატაკი დააგო, ეს იყო და ეს!.. ზამთრობით ბუხარს ანთებდა, ახლა ეს, ცხადია, საჭირო არ იყო... კარის პირდაპირ, სიღრმეში ასვოლტიანი ნათურა ენთო... ობობას ქსელზე მტვერი ბრჭყვიალებდა, აქაურობას ნაღდად აკლდა ქალის ხელი... სიღრმისეული სივრცე თანდათან ბინდდებოდა, იქ ერთმანეთზე მიხორხლილიყო დამთავრებული თუ დაუმთავრებელი ნამუშევრები, ცარიელი ჩარჩოე-

ბი, ტილოს გრაგნილები, მუყაოს დასტები, წიგნები და რაგინ-
დარა... აგურის სვეტებზე და კედლებზე სხვადასხვა ზომის
ტილოები ეკიდა, ადრინდელი, ვარდყავილოვანი პერიოდისა
და გვიანდელი, როცა ავტორი აბსტრაქციის საგიჟეთში შეი-
ჭრა, ეძებდა რაღაც გაუგებარსა და მიუწვდომელს... აქ, სხვა
ნამუშევრებს შორის, ძნელად ამოსაცნობი „არიქაც“ ეკიდა,
ლაჟვარდში გაფრენილი, საყვედურით აღსავსე უზარმაზარი
თვალეებით... ცოცხალი არიქა მზერას არიდებდა ექსპერი-
მენტით შობილ არიქას, ვერაფრით გაეგო, საიდან ამოიკითხა
მართალიმ მისი ასეთი ჰიპოსტასი, იყო თუ არა ეს მისი პირისახე,
მისი თვალეები... დედანს ოდნავლა ჰგავდა და სიღრმიდან ტკი-
ვილიანი სული გამოანათებდა, თუმცა არიქას თვითონაც ვერ
შეეცნო საკუთარი სული და ამიტომაც არ იცოდა, პორტრეტის
არიქაში მისი სულის ანარეკლი იყო თუ არა.

— სალამი, სალამი! ესაა ჩვენი ძვირფასი ამხანაგი არიქა
ძაძუა? — ბარიტონით წაუმღერა ვილაცამ სახელოსნოს სიღ-
რმიდან.

არიქა შეცბუნებული გაჩერდა.

ნათურის შუქი მოლბერტს ეცემოდა. ჩარჩოზე ფართო
ტილო გადაეჭიმა მხატვარს, ზედ გამოსახულ კაცს ცვილის-
ფერი სახე ჰქონდა, სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ეტყობოდა.

მართალი ზურგით იდგა, არიქას მოსვლა არ უგრძენია,
ფუნჯი ეჭირა. ეტყობა, კარგა ხანს იყო ასე, ყოყმანობდა, ფუნ-
ჯზე საღებავი ჯერაც არ ეცხო.

სკამიდან წამოდგა წარმოსადეგი, ხანდაზმული კაცი,
ტილოზე გამოსახულის ალიკვალი. ძალა და ღონე ალბათ ამას
არ აკლდა, კარგა ხანს არ აპირებდა საიქიოს გამგზავრებას,
მაგრამ ფერი დაჰკრავდა რაღაცნაირად უსიცოცხლო, რაიც
სიკვდილსა და სასაფლაოზე ფიქრს აღუძრავდა ადამიანს... ეს
გახლდათ მერეთის თეატრის დიდება, მთავარი რეჟისორი
ვალერიან დოდიკაძე, კაცი ავტორიტეტით შემოსილი, სხვა-
დასხვა ღონისძიებებზე რაიკომის მდივნის გვერდით თუ არა,
ალმასკომის თავმჯდომარის მეზობლად მჯდომი, გახმაურე-
ბული სპექტაკლების „კიკვიძისა“ და „კოლმეურნის ქორწინებ-
ის“ დამდგმელი, ღრმა მარქსისტი და სცენაზე სოციალის-
ტური რეალიზმის თანმიმდევრული გამტარებელი.

— კარგ დროს შემოგვისწარი, დიდებულ კაცს გაგაც-
ნობ! — მართალიმ შვევით ამოისუნთქა, თითქოს ტვირთისა-
გან განთავისუფლდაო, პალიტრა და ფუნჯი დადო. — დღეს
რაღაც არ გამომდის! — მოიბოდიშასავით. — არიქა ძაძუა!..
ვალერიან დოდიკაძე, ჩვენი ქალაქის სასახელო მოღვაწე და
დიდებული კაცი!

— აჰ, კოლეგა, ძალიან მაინტერესებდა თქვენი გაც-
ნობა! — დოდიკაძემ ვერცხლისფერი კბილები გამოაჩინა. —
აგერ, პატივცემულ მართალისთან მქონდა თქვენზე საუბარი...
დიდებულია, დიდებული! მახსოვს თქვენი საყმანვილო
სპექტაკლები. მერე რატომღაც ზურგი შეგვაქციეთ, თეატრს
გაუნაწყენდით!.. აგერ, მართალი დიდებული რომეი იყო, ახლა
შესანიშნავი მხატვარი გახდა... თუმცა ჩვენ ვკამათობთ, დიახ,
არ ვეთანხმებით ერთმანეთს. მე ვეკითხები, აბა, ეს ჰგავს
არიქა ძაძუას-მეთქი, იცინის, ნამდვილი არიქა ესაა და არა ის,
ვისთვისაც ქალაქში თვალი მოგიკრავსო...

— თუ არ მოგწონთ, თქვენს პორტრეტს რატომ ახატ-
ვინებთ? — მოურიდებლად ჩაეძია არიქა.

— რატომ? აბა, რა ვიცი, რატომ! ვერავინ მხატვავს. ფოტო-
გენური კი ვარ, მაგრამ ტილოზე ვერ გამოვდივარ. დააკვირდით
ჩემს ფოტოს!

გულისჯიბიდან ფოტოსურათი დაადრო, გამოუნოდა.
ზედ გამოსახული ვალერიანი გაჯგიმული იდგა, მკერდი წინ
წამოენია, მხრები გაეშალა, მედიდურად იმზირებოდა, კმაყ-
ოფილი და ვალმოხდილი კაცის იერი ჰქონდა.

— ვეუბნები, ფოტოდან დამხატე-მეთქი. არაო, ნატური-
დანო... უკვე მერამდენედ იწყებს, წვალობს, დაგხედავ, მიც-
ვალეებულსა ვგავარ. მეუბნება, რა ჩემი ბრალია, ასეთსა გხე-
დავო... — დოდიკაძე ცდილობდა, ნათქვამისათვის ხუმრობის
კილო მიეცა, მაგრამ სიტყვებში წყენა ჟღერდა და სიცილი
ნაძალადევი გამოსდიოდა.

— გულთან ნუ მიიტანთ! ხომ იცით, მხატვრები დარეხ-
ვილები არიან. აგერ, მე მიწაზე ძლივს დავჩანჩალე, ამან კი
ცაში ამაფრინა!

სანამ არიქა მთავარ რეჟისორს ამშვიდებდა, მართალიმ
დაბალი მაგიდა გადაფერთხა, ზედ ძველი გაზეთი გადააფარა,

არაყი შემოდგა, ყველი და პური დაჭრა, ჯორკოები მისნია და სტუმრები გულლიად მიიპატიჟა:

— აბა, ჰე, თითო ჭიქით დავილოცოთ, მუზა გაგვეხსნება და იქნებ ამ პორტრეტსაც სული შთავებროთ!

— ეჰ! — ამოიხსრა დოდუკაძემ.

არაყი უყვარდა და თუმცა პურ-მარილი არ აკლდა, არც ასე მცირედზეც იტყოდა უარს.

დასხდნენ, დაილოცეს, გადაჰკრეს... მეორეც, მესამეც...

დოდუკაძეს ლოყები შეეფაკლა, პორტრეტი გადაავინყდა და თეატრზე გადაერთო, ნაიტრაბახა, ლენინზე უნდა დავდგა სპექტაკლი, ნამდვილი ლენინი უნდა გამოვიყვანო, ვლადიმერ ილიჩი, ცხოვრებიდან პირდაპირ სცენაზე გადავსვა, თეატრალურ მოვლენად უნდა ვაქციოო...

„ვინ იცის, როგორი იყო ნამდვილი ლენინი? — გაიფიქრა არიქამ. — არც დოდუკაძემ იცის, ცხადია!“

თვითონვე შეაკრთო ამ მკრეხელურმა აზრმა, ეჭვებს რომ უხსნიდა გზას. ამას ხმამაღლა ვერ გააცხადებდა, დოდუკაძეს უხმოდ დაუქნია თავი, პატივცემულმა ვალერიანმა კი მზერა მიაშტერა და ანაზღად შესთავაზა:

— გინდა, ვითანამშრომლოთ?

არიქა გაშრა, ნერწყვი ძლივს გადაყლაპა.

— ვითანამშრომლოთ?

— ჰო, ადგილი მაქვს თეატრში, სცენის მუშად გაგაფორმებ, კაპიკებია, მაგრამ მაინც ხელფასია, სამოცდაათი მანი...

— სცენის მუშა... — მაშინალურად გაიმეორა არიქამ, თავში კი ექოდ გამეორდა: „სცენის მუშა... სცენის მუშა...“ სიხარულისაგან გული შეუხტა, სული შეუგუბდა, დოდუკაძემ კი ეს დაბნეულობა ყოყმანში ჩაუთვალა.

— ვიცი, ნიჭიერი ყმანვილი ხარ! შენი სტუდენტური სპექტაკლი მინახავს, მაგრამ, ჩემო კარგო, ყველაფერი გამართლებაზეა. ვინმემ ხელი თუ არ გამოგიწოდა, ჩაიმარხები მაგ ჩხერიაჰესის ბეტონში. ბეტონი რა შენი საქმეა, თეატრია შენი საქმე!

— ჩემი წარსული... — ძლივს ამოღერდა არიქამ.

— მაგიც ვიცი! ახლა სტალინის დრო ხომ არ არის, დემოკრატიაა... თუმცა არც ახლა მომითათუნებენ მხარზე ხელს, მაგრამ გაფუძლებ. სცენის მუშაო, რომ გითხარი, მართლაც სცენის მუშად როდი მინდებარ. ასეთი საშტატო ერთეული მაქვს და იმას გთავაზობ, სინამდვილეში კი მე და შენ შეგვიძლია სპექტაკლი ერთად დავდგათ... ვნახოთ, ვნახოთ!

— მაშ, გაუმარჯოს სცენის მუშას! — ჭიქა ასნია მართალიმ.

— პატივცემულ ვალერიან, შევეცდები, სიკეთე არ დაგივიწყოთ! — თავშეკავებული მღელვარებით თქვა არიქამ და მარჯვენა გაუნოდა.

დოდუკაძემ ხელი შეაგება, უღონო და მომჩვარული ჰქონდა.

ბოთლი უკვე დაცლილი იყო და დიდმა სტუმარმა სირჩა დადო.

— ამაზე დღეს გვეყოფა ლაპარაკი, დანარჩენი სხვა დროს იყოს! — არიქას თვალი ჩაუპაჭუნა, თუმცა სახეს ფერი მაინც ვერ შესძინა. — იმედია, ქანდარიდან პროკლამაციებს არ გადმოგვყავრი თავზე!

გაიცინეს და წამოდგნენ. სიმთვრალემდე შორი იყო, მაგრამ არაყმა მაინც თავისი ქნა, შეხურდნენ. დოდუკაძე ჭიშკრამდე მიაცილეს, დიდის ამბით გამოემშვიდობნენ და შემობრუნდნენ.

არიქა ტახტზე შინაურულად წამოგორდა, ხელები თავქვეშ ამოიდო, ჭერის ნათურამ თვალი მოსჭრა.

— ვინ არის ეს დოდუკაძე? — ეჭვიანად იკითხა მართალიმ. — ფოტოსპექტაკლების ავტორი! — ფუნჯი აიღო და შავი ფერი სახეზე ჯვარედინად გადაუსვა. — ამას ვერ დავხატავ!

არიქას საუბარი ენადა, მაგრამ არაყმა მოთენთა და მოულოდნელად ყურყუმში ჩაიძირა, გაითიშა. თვალი რომ გაახილა, ვინრი სარკმელში მზე იყურებოდა.

მართალი ჯორკოზე ჩაფიქრებული იჯდა.

არიქამ მზერა დათხიპნილი ტილოდან კედელზე გადაიტანა. იქ, სარკმელთან, სარკის ნატეხი ეკიდა, გვერდით სავარცხელი ჰქონდა გარჭობილი. მართალი, ალბათ, ამ სარკე-

ში იკობტავებდა თავს და ამ დროს თვალს შეავლებდა იქვე ჭიკარტით მიკრულ თეთრ ქალად... ზედ მხოლოდ ირიბი თვალეები და პირისახის ოვალი ეხატა... სახელდახელო მონახა-ზი იყო, შავი ფანქრით გაკეთებული, ხელის ერთი მოსმა, მაგრამ არიქამ უმალ იცნო — იმ ქალადიდან ცირა იყურებოდა, ქირხე...

ჯიქურ წამოხტა.

— წავედი, აბა! — ხმა გაბზარვოდა.

— მიდიხარ? — გაუკვირდა მართალის. — სად მიგეჩქარება? საცაა ეფრო ბებია მოგვიხმობს, ღომი უკვე შეზელილი აქვს!

— არა, არა, მეჩქარება! — არიქამ ხელები გაასავსავა და კოჭლობით კარს მიაშურა...

ჩემზე გამოცდილი მწერლებისაგან გამიგონია, პერსონაჟი მე არ დამყავს, პერსონაჟს დავყავარო. აქაოდა, რომანის სივრცეებში სახეტილოდ რომ მივუშვებ, ტიპი საკუთარი ლოგიკით მოძრაობს და ხშირად ავტორმაც არ იცის, საითკენ გაუხვევსო. არ ვიცი, რამდენად სწორია ეს აზრი, რადგან მე მუდამ ყოყმანისა და არჩევანის წინაშე ვდგავარ. ადამიანის მოძრაობის ტრაექტორია ხომ მრავალვარიანტიანია და ხანდახან თვითონაც არ უწყის, რატომ დაადგა ამ გზას და არა იმას. ამ გზაზე ხომ იგი მავანს შეეყრებოდა, იმ გზაზე — იმანოს და ორსავე შემთხვევაში ბედ-იღბალი სულ სხვა გეზს აიღებდა... აგერ, არიქა მიიჩქარის კოჭლობით, თვითონაც ვერ მოუაზრებია, რას გაურბის და საითკენ მირბის... მე, ავტორს, შემძლია კამათელი გავაგორო და რამდენიმე შესაძლებელი ვარიანტიდან ერთი შევუჩიო. ყველაზე უპრიანი, ალბათ, ის იქნება, შინ დავაბრუნო, დედასთან. ქალბატონი ფუცუ შეუძლოდაა, წინა კვირას იმ დასაწვავ სარდაფში, სადაც ცივი წყლით თეფშებს რეცხავდა, გაცივდა, სიცხე მისცა, ახლა ჩა-

წოლილა და მეზობლის იმედადაა, ხან კისელს შემოურბენინებს სამადლოდ, ხან ასპირინს... ოლონდაც, ამწუთას არიქას დედა არ ახსოვს, გული სხვა მხარეს ექაჩება. იქ, რკინიგზის მიღმა ქირიების პატარა ოდაა. ბესა დაუბრუნდა ოჯახს და არიქას უფლება აქვს, მოიკითხოს, ისინი ხომ ერთად ისხდნენ „სუტკიანებში“, ერთად გვიდნენ ბულვარს, კედლის გაზეთს თუ დავუჯერებთ, ერთად არცხვენდნენ ქვეყანას... ცხუტაც, ბესას მეუღლე, ცხადია, თბილად მოიკითხავდა, მაგრამ ცირას ვერ მოატყუებდა, ცირა შეხედავდა თავისი ირიბი, ეჭვიანი თვალებით და აქედან თავის დაღწევა მეც და არიქასაც, ორივეს გაგვიჭირდებოდა... მესამე ვარიანტიც მქონდა მარაგში, შემეძლო არიქას ფიქრი მთლიანად თეატრზე გადამერთო. მოუთმენლობა დაეუფლებოდა, ის დღე და ის ღამე ქუჩა-ქუჩა იყი-ალებდა, რათა უთენია ჩასძინებოდა დოდიკაძის კაბინეტის კართან... თუმცა იქნებ სულაც არაა საჭირო ზედმეტი სულიერი დატვირთვა, იქნებ წუთშესვენება გამოვაცხადო და იქით გავუშვა, სადაც ეჭვისა და ბოლმისაგან დაიცლებოდა, გული გადაენმინდებოდა და დაწყნარებული შეუდგებოდა კიბეზე აღმასვლას, ამჯერად თეატრალურ კიბეზე... ამიტომაც გზაჯვარედინზე შეყოყმანებულს ოდნავ ვუბიძგე და იქითკენ შევაბრუნე, საითაც მოკლე ორღობე ჩხერიისაკენ ეშვებოდა, ბონდის ხიდი-ით გზა გაღმა გადადიოდა და საფაბრიკო უბნის მიღმა ჩაშავებული ბარაკი იდგა... იქ ზიტა გვეგულეებოდა მე და არიქას... დერეფნის ბოლოს ნატაშაც ცხოვრობდა და მამილო ლეონტი, რომლის არსებობა არიქას უკვე დავინწყებოდა, მე კი დი-ახაც რომ მახსოვდა და, როგორც ნებისმიერი სხვა პერსონაჟის, არც ამის მიტოვებას ვაპირებდი შუა გზაზე...

არიქა ბონდის ხიდზე შეყოვნდა, ბაგირს ჩაეჭიდა. ხიდი ტორტმანებდა, არიქას ტვინშიც დომხალი იდგა და შეეცადა, დაწყნარებულიყო... ჩხერია დალეულიყო, ძლივს მიიპარებოდა მწვანე ლეყით დაფარულ ლოდნარში. მისი ადრინდელი ნამოქმედარი, გაღმა-გამოღმა გაშლილი ქვიან-ლორლიანი ნაპირები მზეზე თეთრად ბრწყინავდა. წყალს უამრავი ნაგავი მოეტანა და მიმოეფანტა. არიქას ახსოვდა ჩხერიას წყალი, სუფთა და კამკამა, წყურვილს დაგიოკებდა კიდევ. ახლა კი,

ინდუსტრიული ქალაქის პირობაზე, ჩხერიის კალაპოტი ნაგავსაყრელსა ჰგავდა, მძიმე, გაზინთული სითხე მდორედ მიედინებოდა.

ჩაის ფაბრიკების ყრუ კედლებს შორის იარა. მზე თითქოს დაილია, მაგრამ მაინც აცხუნებდა და არიქა ცდილობდა, გახურებული კეფა ხელისგულით დაეცვა.

სიცხემ ხელი მოუთავა, ძალა წაართვა და ბარაკამდე რომ მიაღწია, ჩრდილში, კიბეზე ჩამოჯდა.

— გატყლარქულა აქ, გვერდი ვერ ამივლია! — წყრომით მოურუსულა ვილაცამ.

არიქა ფიქრებიდან გამოერკვია, თავი ასწია.

ლეონტი იდგა მის წინ, იმოდენა იყო, ხედს მთლიანად ფარავდა. სიცხისაგან ქშინავდა, შუბლზე ოფლის ნვეთები ზოლებად ჩამოსდიოდა. ხელში ბადურა ეჭირა, შიგ კომიდორი, კიტრი და მწვანე ხახვი ეწყო, ეტყობა, ბაზარში გამოველო.

მზერა რომ შეაგება, მაშინლა იცნო მატარებლის თანამგზავრი.

— აჰა, ესეც ძველი ნაცნობი! — კმაყოფილი კილოთი დაასკვნა. — მოგენატრე და გამომეცხადე? ანდა კუპეში საფულე მოგპარეს და ჩემზე იეჭვიანე? თუ მართლაც ეგრე მოხდა, მაგი შენს ბოზებს მოკითხე!

— ლიონია... — ზანტად განელა არიქამ. — ასე წელი არ გამახსენდებოდი. ჯერაც აქა ხარ?

— აქა ვარ და აქ ვიქნები! — მოუჭრა ლეონტიმ. — სადაც ჩემი შვილია, იქ უნდა ვიყო!

— ჰო, რა თქმა უნდა, — სარკაზმი გაჟღერდა არიქას ხმაში, — რუსისთვის სულ ერთია, სადაც ჩაფრინდება, კვერცხს იქ დადებს!

— ყველგან საბჭოთა კავშირია! — ამოიქშინა ლეონტიმ. — ყველანი საბჭოელები ვართ!

არიქამ თვალთ გაზომა, ლეონტის ზვინივით სხეულს იოლად ვერ დაძრავდი.

დიახ, ლეონტი „სოვეტსკი ჩელოვეკი“ იყო და ამას ვერაფერი შეცვლიდა. არიქაც იყო, ალბათ! უნდოდა კი არიქას „სოვეტსკი ჩელოვეკობა“? — ბალის ასაკიდან ტვინში ჩაუჭედეს,

თავისუფალი ქვეყნის თავისუფალი მოქალაქე ხარო, „შიროკა სტრანა მოია როდნაია“-ო, აგერ ლეონტი, აგერ შენ და კიდევ ორას ორმოცდაათი მილიონი... დამანებეთ თავი, — ფიქრობდა ხანდახან არიქა, — გავკარი თქვენს სოვეტსკობასო... ოლონდ ვერაფრით მიმხვდარიყო, რა მოხდებოდა მაშინ, თუ სოვეტსკობას უარყოფდა. წინ სიცარიელე იდო, არარა, უმომავლობა, რადგან კომუნისმის მირაჟი ნისლივით იფანტებოდა.

— ლიონია, შემოდი, არაყს დაგალევეინებ! — თითით ზიტას კარი უჩვენა. — შენი შვილიც გამაცანი, შევხედო ერთი, რითი მეტრახახებოდი!

ლეონტის შვილი რატომღაც კაცი ეგონა, მგზავრობის დროს მის მიერ დაგდებული „დიტია“-დან გამოიტანა ასეთი დასკვნა, დიდად არც მაშინ დაინტერესებულა და ამიტომაც არ ჩასძიებია და როგორ გაოცდა, როცა ჩრდილოეთის მზე-თუნახავი იხილა, მაგრამ ეს მოხდა მოგვიანებით, მანამდე კი ზიტა ჩამოეკიდა კისერზე, ყურისძირში კოცნიდა ვნებიანად. არიქას საპასუხო კოცნას ცეცხლი აკლდა, თითქოს კიდევ უნდოდა და კიდევ არა. ქალის მხურვალე სხეული იზიდავდა, მაგრამ სხვა ქალი-იდეა, ვისი მხურვალეობისა არაფერი გაეგებოდა, შუაში ჩამდგარიყო და ხელს უშლიდა... თანდათან „იდეა“ ტვინიდან გაფრინდა, შიშველმა ვნებამ შეიპყრო და მორევში გადაეშვა. ამიტომაც დაავინყდა, საათის წინ რომ ლეონტი დაპატიჟა ჭიქა არაყზე. კაკუნი უდროო დროს გაისმა. ფაცხა-ფუცხით ჩაიცვა, თან ზიტას ეხმარებოდა ვითომ, კაბის კალთაზე ექაჩებოდა, ანგრეულ ქვეშაგებს ორივე ერთად ასწორებდა, თან კაკუნს გალიზიანებულნი პასუხობდნენ ხმაშენწყობით — „ახლავე, ახლავე!“

ლეონტი კარში ძლივს შემოეცია, ისე ხვნეშოდა, მძიმე რამ ტვირთს მოათრევსო. პირდაპირ მაგიდასთან მივიდა, სკამი გამოსწია, დაჯდა.

ზიტა გაკვირვებული უყურებდა, არიქამ კი საყვედურით უთხრა:

— სულსწრაფი ხარ, შენ, ლიონია!

ბინა ყირაზე იდგა. დიასახლისი, ეტყობოდა, ოჯახის საქმეებს თავს არ აკლავდა. ნესტით გაჯერებული ბარაკის ბუნე-

ბრივ სუნს იაფფასიანი სუნამოებისა და კრემების სუნი შერწყ-
მოდა და ლეონტის არ გასჭირვებია იმის დადგენა, რომ უძვე-
ლესი პროფესიის ქალბატონის ბინაში იმყოფებოდა.

— ჰო, სულსწრაფი ვარ, ჯიგარი შიგნით მიხურს და ჭიქა
არაყი მომიხდება!

არიქამ „მოსკოვური“ გახსნა და მაგიდაზე დადგა.

ზიტა დატრიალდა, მკერდი ჯერაც მღელვარებით აუდ-
ჩაუდიოდა, ლოყები ვარდისფრად ულაპლაპებდა, გუნებაში
ლანძღავდა თავხედურად შემოთრეულ სტუმარს.

ლეონტიმ დაისხა და გადაკრა.

— რაც მართალია, მართალია, ქართველები უშურველნი
ხართ, კაცისთვის სასმელი არ გენანებათ!

— შენი „დიტია“ სადაა? — ჩაეძია არიქა. — რატომ არ
წამოიყვანე? — თან იმას ფიქრობდა, ამისი შვილი ასეთივე
ბეყე „რუსაპეტა“ იქნებაო.

— გამოვეპარე! — ვითომ გაიცინაო, ლაში ჩამოუვარდა
ლეონტის. — აიჩემა, არაყი მოგკლავსო. წნევა მაქვს, ორას ოცამ-
დე არბის, თუ მოვეკვდი, ჯანდაბამდის გზა მქონია. მთელი შეგ-
ნებული ცხოვრება ამათ ვემსახურე, ამ ხუხულას ვაგებდი, მა-
გრამ მაღლიერი ვინაა! ერთი ატომი მომცა, ვბუთქავდი და ტარ-
ტაროზში ჩავიტანდი!

— ასე რამ გაგამწარა? — არიქამ ჭიქა მიუჭახუნა.

ლეონტიმ მეორეს მესამეც მიაყოლა, თვალების ვიწრო
ჭრილი ოდნავ გაუფართოვდა, დაენისლა.

უმადური ქვეყანაა და იმანო, უპასუხა. ერთგულების
წილ ზონაში საპირფარეშოს რომ გახეხინებენ, ჯერ მეფურ ხე-
ლფასს მოგცემენ და მერე ულუკმაპუროდ დაგაგდებენ, ან-
გელოზივით სუფთა შვილს, უბინო კომკავშირელს გაგაზრ-
დევენებენ და მერე გაგიბოზებენ, რა უნდა მოსთხოვო ასეთ
ქვეყანას?

„გაგიბოზებენო!“ — ტვინში ჩაეჭედა არიქას, მაგრამ
ფიქრის საშუალება არ მიეცა. ზიტამ ცხელ-ცხელი სოსისები
შემოიტანა და მიირთვით, მიირთვით... ოღონდ ლეონტი
ლუკმას პირს არ აკარებდა, არაყს ისხამდა და სვამდა, ისხამ-
და და სვამდა...

— მაშ, შენ „სოვეტსკი ჩელოვეკი“ ხარ? — ახლა აქედან
შეუჩნდა არიქა, მასხრობდა.

— შენ რა, არა ხარ?

— რა ვიცი, აბა! — დანაღვლიანდა არიქა. — მომბეზრ-
და ეს ჩიჩინი, „სოვეტსკი“ და დიადიო, ყოველ ნაბიჯზე ერთი
და იგივეა. იქნებ მე ლიმპოპოში მინდა ვიცხოვრო, ტიტლი-
კანამ ვირბინო და ლომებზე ვინადირო...

— ერთი ლომებს შეეკითხე! — სიცილით ჩაურთო ზიტამ.

— შენ თურმე დისიდენტი ყოფილხარ! — აღმაცერად
ახედა ლეონტიმ, თვალის ჭრილში ეშმაკური ციმციმი ჩაუდგა.

— დისიდენტი რაღაა?

— ანტისაბჭოთა ელემენტი, საბჭოთა კავშირი არ უყ-
ვარს და ამიტომაც ყურყუტებს ციხეში!

— შენ ხომ არ იყავი ანტისაბჭოთა ელემენტი, მაგრამ
კარგადაც გაყურყუტეს ციხეში! — ნიშნი მოუგო არიქამ.

— მე, დოროგოი, სისტემის შეცდომა ვარ, ინტრიგების
მსხვერპლი. დადგება დრო, გაირკვევა მტყუან-მართალი და
იქნებ ბოდშიც მომიხადონ!

— ელოდე, ელოდე! — თქვა არიქამ, მაგრამ ლეონტის
სახე უცებ გაუქვავდა, „ენყინაო“, იფიქრა არიქამ და მოურბი-
ლა: — მე არ მითქვამს, მტყუანი ხარ-მეთქი. შენ ხომ არ მოგიყ-
ოლია, რისთვის იჯექი. ისე, მაგი ნაკლებ მაინტერესებს, თუ
საჭიროდ ჩათვლი, მოყვები კიდეც, არადა, ყველამ თავისი
საიდუმლოებებით იცხოვროს! უმჯობესია, ძია ლიონია, ის
ამიხსნა, დისიდენტი რა ხილია და ეგეთები რას ამბობენ?

ლეონტის ბევრი არაფერი უთქვამს, სიღრმეებში არ
შეუტოპავს, მაგრამ, რაკი თქვა, არიქასათვის ის გვირაბი აღ-
მოჩნდა, რომლის ბოლოს მისთვის აქამდე უხილავი შუქი აკი-
აფდა... დისიდენტი, საწინააღმდეგო აზრის კაცი, სინდისის პა-
ტიმარი... ადამიანი, რომელიც არ ეთანხმება, საკუთარი აზრი
აქვს და ამას არ მაღავს... ამისათვის მზადაა, გვემა მიიღოს,
ციხეში წავიდეს, სამშობლოს მოწყდეს... რა თქმა უნდა, ლე-
ონტის ენაზე ეს აზრი უკუღმა ჟღერდა, იქ უფრო დაცინვის
ნოტები ისმოდა, ლეონტის ხომ ასეთი ადამიანები ან გიჟებად
მიაჩნდა (ამიტომაც ამათ საგიჟეთში ბოლომდე ასულელებ-

ბენო!), ანდა უცხო სპეცსამსახურების აგენტებად (ამიტომაც ტყვიას იმსახურებენო!)... პროკლამაციებს ავრცელებენ, არალეგალურ ჟურნალებს ბეჭდავენ, საჩივრებს წერენ საზღვარგარეთის რადიოსადგურებს, სამშობლოს ჩირქსა სცხებენ და აბიაზრუებენ („რომელ სამშობლოს?“ — გუნებაში იკითხა არიქამ). ამიტომ ყოველი ჭეშმარიტი „სოვეტსკი ჩელოვეკის“ ვალია ამხილოს ეს მუნუკები და ამით განამტკიცოს მშობლიური ქვეყანა („მშობლიური?“ — კვნესასავით აღმოხდა არიქას).

— შენ თვითონ თუ ნაგიკითხავს?

— რა?

— ეგეთი ჟურნალები!

— რამდენიც გინდა! ვკითხულობდი, მაგრამ რაც ისედაც ვიცოდი, იმაზე ჭკვიანური ვერაფერი აღმოვაჩინე!

— მაინც რა აღმოაჩინე?

— დათვს, რომელსაც „სოვეტსკი საიუზი“ ჰქვია, ნუ დაეჭიდები, თორემ ქვეშ გაგიგდებს და ისე დაგბუზნის, ძვალსა და რბილს გაგიერთიანებს!

— ეს მხდალი კაცის ნათქვამია, რომელსაც ამქვეყნად ყველაზე დიდ საშინელებად სიკვდილი მიაჩნია! — არიქამ სირჩა ზიზლით გასწია. — ამასწინათ ჟურნალში წავიკითხე. ავტორი წიგნიერი კაცი ჩანდა, მარქსი სულ ზეპირად იცოდა და ამით თავს იწონებდა. აქეთ ნიცშეს მოსდგა, იქით ჰეგელს გადაჰკრა, ჰაიდეგერი გაკენწლა, ფროიდი მოთხარა... მე კი ამათი წიგნები თვალითაც არ მინახავს, ჩვენს ბიბლიოთეკებში „ყაყიტას ქურდებს“ თუ მოიძიებ... ეს ისეთი ამბავია, ორი კაცი ერთმანეთს უჩიოდეს, ერთს მოუსმინო და მეორეს არა... ანდა ერთი ხეზე იყოს მიბმული, მეორე მუშტებს ურტყამდეს. ეს ახმახი, გაკოჭილს რომ უბრაგუნებს, ვერასოდეს იქნება მართალი.

— ოჰო, — ჩაიხვიხვინა ლეონტიმ, — ცხოვრება წინა გაქვს, იმდენ რამეს ნაიკითხავ, გასულელდები. რაც მეტი გეცოდინება, დარაგოი მოი, მით ნაკლებ ბედნიერი იქნები, მეტსაც გაგასილაქებენ... ერთი იდეოლოგია როცა გწამს, მყარად დგახარ, მაგრამ საკმარისია სხვადასხვა იდეათა სისტემაში დაიწყო ცურვა, თავგზა აგებნევა და ერთ დღეს ან ციხეში ამოყოფ თავს, ან საგიჟეთში!

— ისედაც ციხესა და საგიჟეთში არ ვცხოვრობ? — იკითხა არიქამ და ამ დროს კარზე მოაკაკუნეს.

— ზიტორკა!

— ეჰ, მაინც არ ყოფილა ჩემი საშველი, მომაგნეს! — ამოიხვნეშა ლეონტიმ და სკამიდან ადგომის პროცედურას შეუდგა.

ხელებით დაეყრდნო მაგიდას, ფეხის ღონეს მკლავის ღონეც დაახმარა და ისე წამოდგა, ზიტამ კი ამასობაში კარი გააღო.

პარმალზე ნატამა იდგა, ლეონტის ქალიშვილი, ოქროსფრად ანათებდა.

— მამილო, ხომ გთხოვე? — მუდარით აღმოხდა.

— ახლავე, ახლავე, ნატამენკა, აქ ძველი ნაცნობი აღმოჩნდა, კაი ბიჭია, გაიცანი!

— შენ რომ დალევა მოგიხდებოდა, კაი ბიჭები იქვე გამოჩნდებიან! — ნატამამ მტრულად შეხედა არიქას.

არიქამ ხელები გაშალა, გაუღიმა, აბა, რა ჩემი ბრალიაო, თქმით კი არაფერი უთქვამს.

„უყურე შენ ამ ბეყეს!“ — ესლა გაიფიქრა.

თეატრი სტადიონთან იდგა. სტადიონსაც და თეატრსაც ერთნაირი დანიშნულება ჰქონდა — კულტურული. ერთგან თუ კუნთებს ავარჯიშებდნენ, მეორეგან — ტვინს. ოღონდაც, არც კუნთების ვარჯიშით გამოზრდილა ამირან დარეჯანისძე და არც ტვინის ჭყლეტით — უილიამ შექსპირი... და მაინც, მერეთის თეატრი ტოლს არ უდებდა სხვა თეატრებს, პროვინციულ ცენტრებს რომ ამშვენებენ, ჰქონდა დიდებული კოლონადა, მძიმე კარები, ლამაზი ფოიე, ოქროსჩარჩოიანი სარკეები, ჭადები, რომლებშიც შუქი ნელინელ ქრებოდა, მბრუნავი სცენა და ხავერდის შინდისფერი, ოქროსფორებიანი ფარდა... დაცლილ თეატრში მონასტრული სიცარიელე და სიგრილე ისადგურებ-

და, სავსეობისას კი (როცა რაიკომი და აღმასკომი მოსახლეობის ძალათი გაკულტურებას ცდილობდნენ) იგი მოსაწყენ კრებას ემსგავსებოდა, თავის თავმჯდომარით, მდივნითა და ოქმით, იშვიათად — ბალაგანს, სადაც უკბილო ლაზღანდარობა სატირა ჰგონიათ, ფარისევლობას ტრაგედიად ჩაითვლიან, ხოლო დრამა გულს ვერავის აუჩქროლებს, რადგან აქ არავის არავინ უყვარს, სიყვარულს მხოლოდ თამაშობენ და ამით ნიღბავენ ჭეშმარიტ გრძნობას — სიძულვილს, რაც ციციქნა სულის ადამიანთა ერთადერთი საკვებია... თუმცა მერეთის თეატრს ახსოვდა უკეთესი დროებაც, თუნდაც ჟამი იროდიონ რიგვავას რეჟისორობისა, როცა შექსპირი და შილერი ნამდვილი შექსპირი და შილერი იყვნენ... მერე და მერეც გაკაშკაშდებოდა ხოლმე ნიჭიერების ვარსკვლავი, გადაიქროლებდა, გაქრებოდა, რადგან იდეონწეხში მოქცეულს გალაღება არ ეწერა.

არიქამ სკამს ხელი დაავლო, ავანსცენაზე დადგა და ჩამოჯდა. გული ძალუმად უძგერდა, პროექტორების სიკაშკაშეში სცენის ვეებერთელა სივრცე თითქოს მხრებზე აწვეებოდა, წინ კი თეატრალური დარბაზი — ვეშაპის ხახა განოლილიყო. იგი უფრო საკონფერენციოს ჰგავდა, სიმკაცრე და სიღარიბე ეტყობოდა, მაგრამ ადამიანს, ვინაც განებივრებული არაა უფრო მდიდარი თეატრების ხილვით, საკმაოდ პომპეზური მოეჩვენებოდა. პარტერს უკნიდან ორი ლოჟა ჰქონდა მიდგმული, კედლების გასწვრივაც სამ-სამი, დაბალი ლოჟა მიჰყვებოდა, მთავრობისა და პარტიულ მოხელეთათვის, თუმცა ესენი მხოლოდ იერარქიულ მინიშნებად აღიქმებოდა, რადგან ბევრი ვერაფრით სჯობდა პარტერის სავარძლებს. დარბაზს ზურგიდან „ბალკონიც“ გადმომხობოდა, უფრო ხშირად დაბალი კლასის მოსწავლეთა სათარეშო, საიდანაც პატარა მაყურებლების გაუთავებელი ჭივჭავი ისმოდა და რესპექტაბელურ საზოგადოებას თავზე მზესუმზირის ჩენჩო ეყრებოდა... ახლა თეატრი ცარიელი იყო, ყინულის მდუმარება იდგა და არიქას შიში მოეძალა, თუმცა შეეცადა, უკუეგდო ეს გრძნობა.

დარბაზის ბოლო კარიდან ვალერიან დოდიკაძე შემოვიდა, თავაუღებლად გამოჰყვა მწვანე ფარდაგს და პირველი რიგის სავარძელში მოკალათდა. მხოლოდ ამის შემდეგ შეხე-

და სცენაზე ფეხიფეხგადადებულ არიქას, რომელსაც ჭოჭმანი შესდგომოდა, ავდგე თუ ასევე ვიჯდო.

დოდიკაძემ ერთხანს უყურა და მერე ხმა ჩაინმინდა:

— ჰხმ! მოგწონს სცენაზე?

— სცენა საშიშია, — გაელიმა არიქას, — შეიძლება გადაგყლაპოს!

— მომიჯექი გვერდით, ვილაპარაკოთ!

არიქა სცენიდან ჩამოხტა, დოდიკაძის გვერდით ერთი სკამი გამოტოვა და დაჯდა.

— რა ჯანდაბით გინდა, ამოყორო ამოდენა ხახა! — ორივე ხელი სცენისაკენ გაიშვირა დოდიკაძემ და გაკვირვებულმა არიქამ მის ამ ამოძახილში ზიზღი და სასონარკვეთა ამოიკითხა. — შენ ახალგაზრდა კაცი ხარ, მომავალი წარმატებების იმედი გასულდგმულებს, — განაგრძო დოდიკაძემ, — მე კი დავიღალე, მთელი ჩემი სიცოცხლე ვცდილობ, უფსკრული ამოვავსო, მაგრამ უძირო ყოფილა ეს შობელძალდი!

— თქვენ კარგი სახელი გაქვთ, პატივსა გცემენ! — ხმადაბლა უთხრა არიქამ, თან მზერა მოარიდა.

— ვინ მცემს პატივს, ეს კრეტინები, თეატრისა რომ არაფერი გაეგებათ?! კარგა ხანია, ჩემო კარგო, საკუთარი თავის ფასი ვიცი. ბედნიერი მაშინ ვიქნებოდი, ცხოვრების გარიჟრაჟზე ვინმეს სწორ გზაზე დავეყენებინე. ახალგაზრდა თავქარიანია, ყოველი ყმანვილი ლექსითა და თეატრით აბოდეებს. მეც ორიოდ სპექტაკლი რომ ვნახე, გიჟს დავემსგავსე, ვიფიქრე, ამ საქმეზე იოლი და საინტერესო რა უნდა იყოს-მეთქი... რა ხელობაა ბოლოს და ბოლოს ეს რეჟისორობა? პიესას შენ არ წერ, თამაშით არ თამაშობ, არ ხატავ, მუსიკას არ თხზავ, თითს იქნევ მხოლოდ, ასე ქენი, ისე ქენიო... მეც ვიქნიე თითი — ორმოცი პიესა მაინც მექნება დადგმული... გინახავს ჩემი სპექტაკლები? — არიქამ თავი დაუქნია. — გამიზიარებ შთაბეჭდილებას? — არიქა განითლდა, უნდოდა, რაღაც ეთქვა, მაგრამ დოდიკაძემ ხელი უიმედოდ ჩაიქნია და მოწყვეტით დააყოლა: — არ გინდა და ნუ მეტყვი!

არიქამ ეჭვით შეხედა, ხომ არ მცდის ეს კაციო. გაჰკვირვებოდა თითქმის უცნობი კაცის ეგზომი გულახდილობა. მართალია, არც თვითონ იყო მაღალი წარმოდგენისა დოდიკაძის

შემოქმედებაზე, მაგრამ ამ კაცის სიტყვები თვით რეჟისორობის პრესტიჟს ამცრობდა და ხმაართოლებულმა შეჰბედა:

— არა მგონია, სწორი ბრძანებოდეთ! ვილაცა წერს, ვილაცა ხატავს, ვილაცა როლს თამაშობს, მაგრამ რეჟისორის ჯადოსნური კვერთხის გარეშე ყველაფერი ეს სცენაზე ვერ გაცოცხლდება!

— სადაა, ბიჭო, მერე ის ჯადოსნური კვერთხი?

არიქა გაუჩუმდა, თავდახრილი ფრჩხილებს იმონებდა, ხანდახან სწრაფად ახედავდა დოდიკაძეს და ისევ არიდებდა თვალს. რა უნდა ეთქვა კაცისათვის, რომელიც ბედს სულ სხვა ხომალდზე გაემწესებინა და საკუთარი საქმიანობის არსს ბოლომდე ვერ ჩასწვდენოდა.

— ჯადოსნური კვერთხი რომ მომცა, ამ მიყრუებულ, შმორიან პროვინციაში ჩავლპებოდი? — ერთხანს იყუჩა დოდიკაძემ, სცენისათვის მიეპყრო უსიცოცხლო მზერა. — იცი, ყმანვილო, ადრე მბჭუტავი ლამპარივით როდი ვიყავი, პატივმოყვარეობის სენი მეცა მხრავდა, გულში ცეცხლი მენტო და მეგონა, რომ ნიჭიერებაც შესაბამისი მქონდა. თითქოს დუელში ვინვევდი თბილისის სახელგანთქმულ თეატრებს. დადგამდნენ ისინი საეტაპო სპექტაკლს, თვეც არ გავიდოდა, ჩვენს სცენაზეც პრემიერა გვექონდა. სხვაზე ნაკლებნი არაფრით ვიყავით, მაგრამ ჩვენი ქალაქელებისა ვერაფერი გამიგია, მათი გულის მოგება ვერ შევძელი, დარბაზი მუდამ ცარიელი გვაქვს და ტაშის ნელთბილი პარტყუნის შემდეგ მორიგი სპექტაკლი ისტორიას ბარდება.

— ალბათ, ესეც შეცდომაა, — წყნარად თქვა არიქამ, — სხვათა სპექტაკლების ასლების გადმოღება. შეიძლება ასლი ოსტატურად შესრულდეს, მაგრამ ის ხომ იმთავითვე მეორადია!

— არჩევანის დიდი საშუალება არა მქონია. — დოდიკაძემ საფეთქლებზე ხელები ჩამოისვა, თითქოს ტკივილებს იყუჩებდეს. — რეპერტუარს კულტურის სამინისტრო გვიმტკიცებდა. ერთი და იგივე რეპერტუარი ტრიალებს თეატრებში, ყოველი ახალი პიესის შემოგდება რისკია...

— რისკი? სპექტაკლი ყოველთვის რისკია! ამასთან დაკავშირებით აზრი გამიჩნდა, თქმა მერიდება...

— კაი რამეს თუ მოიფიქრებ...

— ჩვენს მაყურებელს შექსპირი, ცხადია, არასოდეს მოსწყინდება, მაგრამ კარგი იქნებოდა, ერთხელ მაინც შემოგვეგდო რაიმე ჩვენებური, მერეთული... იქნებ ცოტათი სკანდალურიც, საზოგადოება რომ ავალაპარაკოთ, თეატრისაკენ შემოვაბრუნოთ.

— ადგილობრივი შექსპირი? — უგემურად დაიჯღანა დოდიკაძე. — ყოველთვის მინდოდა ორიგინალური პიესა ჩამვარდნოდა ხელთ. საკუთარი დრამატურგი თუ გვეყოლებოდა, მთლად უკეთესი, მაგრამ ჯერჯერობით მერეთული პრუტუნ-პრუტუნის მეტი ვერაფერი წავიკითხე!

— ახალგაზრდა ავტორია, გვარად ქ...

— ბესას ბიჭია?

— ბესას გოგო ჰყავს მხოლოდ! — არიქა განითლდა. — უმამოა, თუ არ ვცდები, სტუდენტობა მოილია. ასაკით ჩემზე ორი-სამი წლით უმცროსი იქნება. პიესა დაუნერია...

— ვარგა მერე?

— რომ გითხრათ, ციდან ვარსკვლავებს წყვეტსო, იმედს გაგიცრუებთ! სატირული პიესაა. ღირსებად ის ჩავუთვალოთ, მერეთელთათვის ნაცნობი თემაა, ჭორი გავარდება და ქალაქი თეატრს მოაწყდება. დაწერილია კაი ქართულით, ინტრიგაც არის, ხასიათებიც... ავტორი, ეტყობა, თეატრს მაინცდამაინც კარგად არ იცნობს, მაგრამ, გამიგონია, გამოცდილი რეჟისორი ტელეფონების წიგნსაც კი დადგამსო.

— რისკია, ხომ იცი შენ! მაინც რაზეა პიესა?

— „ლიფტი მეორე სართულამდე“, ასე ჰქვია. მთავარი პერსონაჟი ქეთუშა არამი ფულით ისე გამდიდრებულა, მეორე სართულამდე კიბით ასვლას არ კადრულობს, ლიფტი უნდა დაიყენოს. როგორც იტყვიან, „სოციალური ხორცმეცია“.

— სოციალური ხორცმეცი? კაია, დროის მოთხოვნას მოუხდება, ხორცმეცებს უნდა დავცხოთ!.. მოიტანე, წავიკითხოთ, ვნახოთ!

მოიტანეს, წაიკითხეს...

სწორედ აქ, ოთხმოცდაცამეტის მატარებელში შემახსენა არიქამ ეს ამბავი, კი არ გაყვედრიო, ესეც დასძინა, თუმცა გაუცხოებული შემომყურებდა.

ახალგაზრდა ავტორი ვიყავი მაშინ, პიესებს ბლომად ვკითხულობდი, მაგრამ ნამდვილი თეატრის კულისებში არც შემიხედავს და გამოცდილება მაკლდა.

კუთხეში დამნაშავესავით მუხლებშიტყუებულ ვიჯექი და მღელვარებისაგან თითებს ვიმტვრევდი. რამეს თუ შემეკითხებოდნენ, შეშინებული ამოვძახებდი — „ა?“

ტექსტს წამყვანი მსახიობი ამბერკი ჭითავა კითხულობდა, ისე ჩქარობდა, თავი და ბოლო ერთმანეთს მიანყო. ბოლომდე ჩაარიხინა და გაკვირვებით დაასკვნა:

— დი, ეს ქეთუშა ჩვენს კატუშას არა ჰგავს?

ქალაქში ცნობილი ქალი იყო კატუშა, დაფნის დამამზადებელი და, აქედან გამომდინარე, ფულის ხვავრიელად მომხვეჭელიც. ყველამ კარგად იცოდა ფულის კეთების კატუშასეული მეთოდები, მაგრამ, ვინც მის ნასუფრალზე იკვებებოდა, ის კრინტს არ დაძრავდა, დანარჩენები კი, ვისი ბედოვლათობითაც კატუშა კეთებოდა, ხმის ამოლებას ვერც გაბედავდნენ. გაძდა ეს ჩვენი კატუშა და დააძლო თავისი ახლობლობა. სამოცი წლისა მაინც იქნებოდა ოცდაათწლიანი საქმრო რომ გაიშანსა, ჩააცვა, დაახურა, ჯიბე ფულით გამოუტენა, ახალთახალ „ვოლგაზე“ დასვა, ოლონდ უმადური აღმოჩნდა კატუშას შეყვარებული, ქალის ამაგს ზურგი აქცია და შინ ახალგაზრდა ცოლი დაისვა. კატუშამ, ეგრე არ უნდაო, „ვოლგიდან“ ჩამოაბრძანა, რაც ჩააცვა, ჩახადა და უკანალზე ჭიტლაყი ამოჰკრა...

— აუჰ, მაგან ეგ ამბავი რომ გაიგოს, თეატრის კარს ჩამოგვიღებს! — დაფრთხა თეატრის დირექტორი.

— მე ვიცი მაგისი წამალი! — ბრძანა ვალერიან დოდუკაძემ. — თუ ავტორი დაგვთანხმდება, პირადად წავიმუშავებ პიესაზე, სადაც დაფნის დამზადება წერია, წინაკა ჩავწეროთ და თავი ქუდში გვექნება!

თვალეზდაჭყეტილი ვუსმენდი ამ საუბარს. ჯერ კიდევ არ მეგონა, უარის თქმა თუ შეიძლებოდა. კატუშას არც კი ვიცნობდი და სიუჟეტისა და ხასიათის დამთხვევა უნებლიეთ გამომივიდა.

სულ მალე დაფნა წინაკით შეიცვალა, ხოლო ტიტულზე ერთი ავტორის ნაცვლად ორი გაჩნდა: ქ. და დოდუკაძე. კულ-

ტურის სამინისტროში გასაგზავნ ვარიანტში მცირე კორექტივი შევიდა, ავტორები ალფაბეტის მიხედვით დავლაგდით: დოდუკაძე და ქ. აფიშას კი სიმოკლისათვის ერთადერთი გვარსახელი ამშვენებდა — ვალერიან დოდუკაძე.

— კარგად ვიმუშავეთ მე და შენ, ბევრი ოფლი ვღვარეთ! — მითხრა ვალერიან დოდუკაძემ და ლოყაზე ხელი მომითათუნა.

თავგზაბნეული ვიდექი თეატრის წინ, გული ამოვარდნასა მქონდა, მინდოდა, მწარ-მწარე სიტყვები მეთქვა, მაგრამ ხმა ყელში გამეჩხირა, დოდუკაძე კი შებრუნდა და ლილინ-ლილინ, თავანუელი შეუყვა კიბეს.

— უნდა გეჩივლათ! — მითხრა არიქამ, აქ, დეკემბრის ცივი ვაგონის კუბეში. — ეს თავხედობა და უტიფრობა არ უნდა შეგერჩინათ, მაგრამ, ალბათ, მაშინაც თქვენში მებრძოლი სული ჩამკვდარი იყო. ბავშვივით გაგაცურეს, თითზე დაგიხვიეს, თქვენ კი ისიც ვერ მოახერხეთ, სილა მაინც გაგეწნათ ან შეგეგინებინათ!

მატარებელი უცნობ ადგილას გაჩხერილიყო. ფანჯრიდან ჩაის მოსაწყენი რიგები ჩანდა და მეტი არაფერი.

— რა აზრი ჰქონდა! — გამელიმა. — დღევანდელი თვალსაწიერიდან მთელი ის ფაციფუცი სასაცილო ჩანს. პიესა ჩემი ლიტერატურული მოწაფეობის ხანისაა, უმწიფარი კალმის ცდაა. რომ მეჩივლა, იქნებ მომეგო კიდევ, მაგრამ ამით მხოლოდ იმას დავამტკიცებდი, რომ ავტორი ვარ ტექსტისა, რომელსაც დახარბდა ვალერიან დოდუკაძე, კაცი-ასლი. თანაც იმ წუთისათვის მე უკვე მეტი პრეტენზიები მქონდა, ვიდრე ამ პიესას შეეძლო ეზიდა! აი, შენც ხომ გაგაცურეს, რეჟისორი, რომელსაც ძალუძდა სუსტი პიესიდანაც წარმატებული სპექტაკლი შეექმნა.

არიქას გადაავიწყდა, რომ მხოლოდლა სცენის მუშა იყო, რეკვიზიტის გატანა და შემოტანა ევალეზოდა. პიესა მართლაც სუსტი მოეჩვენა, მაგრამ, ეგზალტირებული ბუნების წყალობით, მწირ სცენურ ხასიათებს ხორცილ ავსებდა, ვნებებით ძაბავდა. თითიდან გამონოვილი პრობლემები ფეთქებადი ხდებოდა, უწყინარი სიტუაცია დისიდენტურ ჟღერადობას იძენდა. მსახიობები, ისინიც კი, ვისაც აქამდე ხარისხები და

წოდებები არ დაჰკლებია და თავი ღრუბლებში გაერჭოთ, ახალგაზრდა კაცის ენერგიას ემორჩილებოდნენ, პლასტიკის ფიგურებით იძერწებოდნენ... ქეთუშას როლის შემსრულებელი თავისი გარეგნობითა და ტემპერამენტით კარგად ესადაგებოდა პერსონაჟს, სცენაზე ისე ჩხუბობდა და კაპასობდა, უკეთესს კაცი ვერ მოიგონებდა, მაგრამ წარმოშობით გურულს ვერაფრით დაეძლია კუთხური კილო, თუმცა ეს ნაკლი რეჟისორმა ღირსებად გადაუქცია, კოლორიტის ხიბლი შესძინა.

რეპეტიციების დროს ვალერიან დოდიკაძე მუდამ არიქას გვერდით იჯდა, ხვნეშოდა და ოხრავდა, ყურში წამდაუნუმ ერურჩულებოდა — დასს შთაბეჭდილებას უქმნიდა, ახალგაზრდა კაცს ვმოდვრავ, გეზს ვაძლევო. მართლაც ცდილობდა, გეზი მიეცა, მაგრამ მისი ყოველი წინადადება სპექტაკლს შტამპების ჩარჩოში აქცევდა, უგემური და დაღეჭილი ტრაფარეტებით ამკობდა. არიქა უძალიანდებოდა, ბრაზობდა, ხმადაბლა ეკამათებოდა და თავისი გაჰქონდა. დოდიკაძე წყენით ქშუტუნებდა, მაგრამ საკუთარ თავში ბოლომდე არ იყო დაჯერებული და კამათის გამწვავებას ერიდებოდა. უყურებდა სცენაზე გათამაშებულ კოლიზიებს და სიმწრით გაიფიქრებდა: „ამას მეც ხომ მივხვდებოდი!“ „ამას მეც ხომ გავაკეთებდი!“ გული ბოლმით ევსებოდა, რადგან მუდამ მეორე იყო, პირველობა ყოველთვის სხვას ერგებოდა... კაცი-ასლი, დიახ, ასლი!.. ერთხელაც გული ყელში მოებჯინა, გაუსივდა და ამ დროს თეატრში მოვარდა კატუშა...

ვიდაცამ ენა მიუტანა, შენი ამბავი კალმის წვერზე წამოუგიათ, თეატრის სცენაზე გაუთამაშებიათ, თავს უშველე, თორემ ლაფი გადაგესხმება და ველარც ჩამოიბანო. კატუშამ კიბიდანვე ისეთი კივილი მორთო, მრავლისმნახველი კოლონადა ლამისაა შეტორტმანდა... კივილ-კივილით გაიარა ფოიე და დერეფანი. თეატრში თავის სიცოცხლეში არ ყოფილა, მაგრამ გზა უშეცდომოდ გაიგნო. მეღპომენას დამფრთხალი მსახურნი თხებივით დაიფრინა... სცენიდან ქეთუშამ იკივლა, პარტერიდან კატუშამ და ისეთი ამბავი დატრიალდა, ცოტა დააკლდა, კედლები დაიბზარა... ამასობაში კატუშამ თავის მსხვერპლს,

ვალერიან დოდიკაძეს მიაგნო, ყელში ჭანგებით მისწვდა და, დროზე რომ არ მიშველებოდნენ, დარბაისელი და სახელოვანი კაცი სულს გააფრთხობდა.

— ესა ვარ მე?! — პირიდან ცოფსა ყრიდა კატუშა, სცენისაკენ ხელს იშვერდა. — ეს ნაბოზარ-ნაჩათლახარი ვარ მე?! ამ ძუკნამ როგორ უნდა გამათამაშოს თეატრში?!

„ძუკნამ“ ვერ გაუძლო ამ უსამართლო შემოტევას, გული შეუღონდა და ლამაზად განვა სცენაზე, მართალი თოდუას მიერ დახატული ორსართულიანი სახლის პარმალთან. მთელი დასი მიესია, წყალს აპკურებდნენ და ყურებს უზელდნენ.

— ქალბატონო კატუშა! — ძლივს გააგონა არიქამ. — თქვენ ორსართულიანი სახლი გაქვთ?

— რავა, ვინმეს ნავართვი თუ? — ამრეხით შეაგება კატუშამ.

— ლიფტი გიყენიათ? პირველიდან მეორე სართულზე ლიფტით ადიხართ თუ ფეხით აბრძანდებით?

— ვინ გგონივარ, ნიე, მე შენ? კუტი კი არა ვარ, მეორე სართულზე ლიფტი დამჭირდეს!

— აბა, რას მოგვიხტი აქ და აგვანოკე? ვერ ხედავ, ამ სახლში ლიფტია!

კატუშას ნირი ეცვალა. იხტიბარი მაინც არ გაიტეხა, დოინჯი შემოიყარა და მუქარით დააგდო:

— მთავრობას შევყრი, იცოდეთ, ცას ჩამოვიღებ!

თეატრიდან ისე გავარდა, მეხის გადაგრილებასა ჰგავდა.

ვალერიან დოდიკაძე აქამდე მომჩვარული ეგდო სკამზე, ახლალა გამოცოცხლდა, წამოხტა, ფეხები ბრაზით დააბაკუნა, ცხვირწინ თითი აუქნია არიქას.

— სულ შენი ბრალია ყველაფერი! შენ ჩაგვადე ასეთ დღეში! მე ხელები დამიბანია, შენ აგე პასუხი! დიახ, შევცდი შენში! მუშად მიგიღე და სერიოზული საქმე არ უნდა დამევალებინა! დიახ, შევცდი! ჩაიშალა, გაუქმდა სპექტაკლი! დიახ, გაუქმდა! მე ჩემს პრესტიჟს სასწორზე ვერ შევადგებ!

კიდევ რალაცები ამოიყვინა, ფეხები აბაკუნა და სავარძელში უღონოდ ჩაესვენა.

არიქამ არაფერი უპასუხა, გულის სიღრმემდე შეურაცხყოფილი იყო.

შებრუნდა და პარტერიდან გავიდა.

კიბესთან კატუშა კვლავ ქოქოტებდა, თეატრის შენობას ქოქოლას აყრიდა. ირგვლივ ცნობისმოყვარენი შეყრილიყვნენ.

არიქა აუჩქარებლად გაშორდა იქაურობას. საქმეს ისეთი პირი უჩანდა, მისი ლიფტი მეორე სართულამდეც ვერ ააღწევდა.

ცხადია, ეს თეატრალური აყალმაყალი უყურადღებოდ არ ჩაივლიდა, მთავრობის მახვილ სმენას აუცილებლად მისწვდებოდა. დურუ გეგია (არ მახსოვს, ჯერაც აღმასკომის თავმჯდომარე იყო თუ უკვე პირველი მდივანი) თავისი მხლებლებითურთ თეატრს ეწვია და დოდიკაძეს, — გვანახე ერთი, რის გამო ხოცავთ ერთმანეთსო, — უბრძანა.

უარს ვინ შეჰბედავდა? სცენის მუშა არიქა ძაძუა შინ იჯდა და იბუტებოდა, მაგრამ სხვები ხომ აქ იყვნენ და ათ წუთში დეკორაცია აანყვეს: ქეთუშას ორსართულიანი სახლი, ლიფტის კარი, ფართო კიბე და ეზო... ერთხანს უსმინა დურუმ სცენაზე ქეთუშას გურულ-მეგრულ წიოკობას, მეტად სასაცილოდ მოეჩვენა და ხმამაღლა აროხროხდა:

— შენ რა გითხრა, ეს რა გაგიკეთებია! — თან სიცილის ცრემლს ინმენდდა, თან დოდიკაძეს მხარზე მოფერებით ურტყამდა მძიმე თათს (კინალამ ძვლები ჩაუმტვრია, ცხადია, უნებლიეთ). — მართლაც კატუშასათვის არ დაგიმგვანებია ეს უბედურის გაჩენილი?!

მთავრობის გამხიარულებას მაინცდამაინც დიდი იუმორი არ სჭირდებოდა და სახეჩამოლამებულმა დოდიკაძემ თავის მართლება დაიწყო, კატუშა რა შუაშია, ჩვენი სოციალისტური სინამდვილის ხორცმეტი ვამხილეო.

დასტური მისცა დურუ გეგიამ, პოლიტიკურად სწორიაო, განაცხადა, ჩვენი ცხოვრების მახინჯ მხარეებს აქიაქებსო.

გახიარა დოდიკაძემ, კინალამ პარკეტზე გახოხდა, კვირის თავზე პრემიერა გვექნებაო, დაჰპირდა.

პრემიერამ ტაშის გრიალსა და ხორხოცში ჩაიარა.

სარეკლამო ტუმბოებზე გაკრული აფიშები დიდი წითელი ასოებით იტყობინებოდა: „პიესის ავტორი და დამდგმელი რეჟისორი ვალერიან დოდიკაძე“.

— შენ რაღა მოიმოქმედე? — ნიშნისმოგებით შევეკითხე არიქას.

მის სახეზე ოდინდელი მრისხანების კვალმა გამოანათა.

— პროკლამაცია დაწერე და გავავრცელე, პირველი პროკლამაცია საბჭოთა პერიოდის მერეთში.

სიტყვა ნაღმია, სიტყვას იმპერიების დანგრევა ძალუძს!

— მაშინ ვინ იცოდა, რომ ის, რაშიც ჩვენ ვცხოვრობდით, იმპერია იყო, ჩვენ აკვანშივე ჩაგვძახოდნენ, რომ ჩვენი დიადი ქვეყანა, ესაა ხალხთა მძლე კავშირი ძმური...

— მე ვიცოდი! — მტკიცედ თქვა არიქამ. — მერეთში ჩვენ ვიყავით პირველი დისიდენტები, მე და კიდევ ის გოგო, ბესას ქალიშვილი! მე ჩემით მივხვდი, იმას კი მამამ ასწავლა... მოგვიანებით მართალიც მიხვდა, მაგრამ იგი მუდამ ყოყმანობდა.

— ქირხე, პატარა ცირა? — ჩაფიქრდი, მეხსიერება შევიმონმე. ციცქნა, გაცრეცილი გოგონა მახსოვდა, ჩხინკა, მართალისა და არიქას სტუმრობისას ყმანვილები ბუხრისპირას რომ ასადილა. მაშინ არიქას თვალი ზედ შერჩა, მართალი კი ამ თემაზე ქილიკობდა, მეგობრის დაბნეულობით ერთობოდა.

ეს იყო ადრე! დრონი იცვალენ. ჩხინკა გოგო აიშოლტა, მისი ტანი — ლერწამი, მისი ხმა — სალამური, თმა — ჩანჩქერი, თვალები — უძირო ტბა... ქრესთომათიული, ლიტერატურული ხატი, პოეტები რომ ათასწლეულობით იმეორებენ.

მეგობრები სახელოსნოში იკრიბებოდნენ ხოლმე. მართალი მოლბერტს უჯდა. ჭიკარტით დამაგრებულ ქალაღზე ფანქრის ერთი მოსმით სახის ოვალს ავლებდა და დაფიქრებით გახედავდა დედანს. მხატვრის გამომცდელი მზერა გოგოს აკრთობდა, უხერხულობის გასაფანტავად ჩაიცილებდა,

თავს ენერგიულად გაიქნევედა, თითქოს ცხლად შენითლებულ ლოყებს ინიავებდა. არიქა მოუსვენრად დაკვლანაობდა წინ და უკან, არარსებულ მტერს მუშტებს უღერებდა, სიძულვილის ნიაღვარს აფრქვევდა... სიკოჭლე დავიწყებოდა, ძალუ-მად ვარდებოდა მტკივან ფეხზე, ტორტმანებდა და ცირას სი-ბრაღულისა თუ შიშისაგან სიცილი პირზე ადნებოდა, სურ-ვილი უჩნდებოდა, ხელი გაენვდინა, წასაქცევად განწირულ ახალგაზრდას შეშველებოდა.

ვალერიან დოდიკაძეს ლანძღავდა არიქა, პანოპტიკუ-მის პერსონაჟს უწოდებდა, საფლავიდან ამოსულა და ჩვენს ქალაქში სიკვდილის სუნი დააყენაო, ამტკიცებდა. დოდიკა-ძისა რა გვიკვირს, ჩვენი უკიდევანო ქვეყანა კუბოში ჩასანვე-ნი ტიპებით იმართება და, ხელისუფლებას ისე ებლაუჭებიან, ლამისაა ჩვენც უფსკრულში ჩაგვითრიონო...

გაახურა და გაახურა, პოლიტიკური კამათის ჟინი სჭირ-და, ოღონდ სიტყვა შეგეგდო და აყვირდებოდა, აბოხოქრდე-ბოდა, სიტყვათა ჭურვებს ალაღბედზე ისროდა, საკუთარის გარდა არავის აზრს არ იკარებდა. რაც უნდა გეთქვა, ყველაფ-რის ალტერნატივას დაძებნიდა და, თუ ერთხელ ჩაეჭიდებო-და, ნათქვამს ვერავინ გადაათქმევინებდა.

კამათში ჭეშმარიტება იბადებაო, არადა, ჭეშმარიტება ქვავედებოდა, კვდებოდა, ტრაფარეტად გადაიქცეოდა. არიქას სიმართლე ყოველთვის უკიდურესი იყო, ყოველთვის ზღვარს გადადიოდა, იმაზე მეტს მოითხოვდა, ვიდრე დრო-ჟამს შეეძ-ლო მოეცა. ტვინი გამოტენილი ჰქონდა იდეებით, გული ავსე-ბოდა ვნებებით, ვერც ერთს იმორჩილებდა და ვერც მეორეს.

მართალი აუღელვებლად ისმენდა მეგობრის დამღლეულ ქადაგებებს, ხანდახან თუ ჩაურთავდა ორ-სამ სიტყვას, თავის ყოყმანსა და დაეჭვებას გამოხატავდა. პასუხად არიქა ფეთქე-ბოდა, ყოველ შენიშვნას მტრობად აღიქვამდა და ნერვებს იგ-ლეჯდა. რა თქმა უნდა, დღესაც უყვარდა ძველებური, ბავშვური სიყვარულით, სხვა უკეთესი მეგობარი არცა ჰყავდა, მაგრამ გულში ერთხელ შემოპარული მეტოქეობის გრძნობა მჟღავნ-დებოდა მოულოდნელ მძვინვარებაში, სიტყვათა მტრულ კილო-

ში, თუმცა თვითონაც ვერ გაერკვია, რა ალიზიანებდა ძმაკა-ცის ქცევაში, ხასიათში, ნათქვამში.

ცირა იდგა ამათ შორის, ცირა მიმოიხეოდა აქეთ-იქით, ფერთა სიტყვებში თავისი ფერი შეჰქონდა. კაცთა ნერვულ კამათში გრილი ნაკადივით შემოიჭრებოდა მისი ხმის უცნაუ-რი კილო, თავისი დედის, ცხუტასაგან გამოყოლილი ლულუნი, როცა მკაცრად და შეუვალად ნათქვამი ალერსად აღიქმება.

— სიტყვები, სიტყვები!.. ჩვენ ბევრს ვლაპარაკობთ, ასი წელი ლაპარაკის მეტი არაფერი გვიკეთებია. ნუთუ ვერა გრძნობთ, ამ ვინრო სივრცეში ჰაერი არ იძვრის, ჩავიხუთეთ! თეატრში კატუშას აქიაქებთ და ესა გგონიათ საქმე? მართა-ლი ჩემი უწყინარი პროფილით ერთობა და ამითა სურს მარად-ისობის კარებს მიუკაკუნოს?

— რა ვქნათ? — ყრუდ იკითხა მართალიმ (მისმა მეხ-სიერებამ კეკეს სიტყვებთან მსგავსება დააფიქსირა, გული შეეკუმშა).

— მე რა ვიცი! პასუხი რომ მქონდეს, თქვენზე ჭკვიანი ვიქნებოდი. მხატვარი რომ ვიყო, სამყაროს ისეთს როდი დავბ-ატავდი, როგორიც ისაა. აი, ამ ფუნჯით სამყაროს ავაფეთქებ-დი და ნამსხვრევებიდან ახალ სამყაროს შევქმნიდი! რეჟი-სორი რომ ვიყო, დოდიკაძის თეატრალურ ჭაობში ცხვირსაც არ შევყოფდი და ისეთ სპექტაკლს დავდგამდი, რომელშიც მთელი ქალაქი ან იქნებ მთელი ქვეყანა ითამაშებდა! დრამის ავტორი — დრო, რეჟისორი — არიქა ძაძუა, როლებში — მართა-ლი, მე, ყველა, ვინც არ შეშინდება და ჩვენს გვერდით დადგე-ბა... სტატისტიკები — ჩვენი თანამოქალაქენი... სპექტაკლი-აპოკალიპსი, რომელიც ამ ძირმომპალ შენობას შეარყევს და საბოლოოდ მოფშვინს...

— და იმ ნანგრევებში ჩვენც მოვყვებით!

— ვინც თავგანწირვისთვის მზად არაა, ის სამყაროს ვერ შეცვლის! — ამ სიტყვებს რომ ამბობდა, ბესას ასული ოცისა თუ იქნებოდა, არიქა და მართალი ასაკით გაცილებით უსწ-რებდნენ.

— დიახ, — ხმაში სარკაზმი გავურიე, — საჭირო გახდა, არიქა ბატონო, თქვენი ზედმეტი მგზნებარებისა და მძულვა-

რების მოთოკვა, ზომიერ სადინარში მიშვება, საჭირო გახდა მართალის ყოყმანისა და ინერტულობის ძლევა. ერთიც დამლუპველი იყო და მეორეც! დრომ მოითხოვა თავისი ლიდერი და ისიც გამოჩნდა — ცირა, ბესას ასული, ქირხე!

— ესეც მწერლური ეშმაკობაა! — წამოიძახა იესემ, ერთგულმა მკითხველმა. — ავტორს მოეპრიანა და მეორეხარისხოვანი, შემთხვევით გაელვებული პერსონაჟი შემოგვიგდო, ტახტზე დაგვისვა...

— რა სიტყვაა „შემოგვიგდო“? — ზიზლით დაიჭყანა არიქა. — ქალზეა ლაპარაკი!

„ქალი კი არა, ალქაჯია! — ბოლმით ფიქრობდა ლესტამბე თოლორაია, პირბუტალი სახე შესიებოდა, ჭარხლისფერი გამხდარიყო. — სისხლი გაგვიშრო, არაქათი გამოგვაცალა! ჯერ კიდევ ცხონებული მამაჩემის ბიკენტის დროს ბესა ქირიაზე იმდენი საქმე შეივსო, კარადის ერთი თარო ეჭირა. ქალაქში კაცი არ დადიოდა, ვისი საქმიანობის წვრილმანებიც ეგრე აგვენუსხა. რამდენჯერ დავაყენე საკითხი, ფსიქიატრიულში ჩაგვეკეტა, არ დამიჯერეს, ლაზღანდარაა, პოლიტიკოსად ნუ გადავაქცევთო. არადა, შვილი აღზარდა, მტრისას, ნაღმა გეთქვა, უკუღმა შეაბრუნებდა. ხრუშჩოვის დროს ციმბირს უკან მოატოვებინებდნენ, მაგრამ ახლა დემოკრატიას ვთამაშობდით და მხოლოდ აღმზრდელობით მეთოდს ვიყენებდით. მახსოვს, კომკავშირული ბერკეტი ავამოქმედე, თოთხმეტი წლისას ხომ კომკავშირში ვიღებდით. ვერაფრით შემოვიტყუე! მამამისი მორიგ ხულიგნობაზე იჯდა. კარგი იქნებოდა, პავკა მოროზოვის ვარიანტი გაგვეთამაშებინა. ტკბილად ველაპარაკე, მან კი ისეთი პასუხები მომცა, კედელთან მიმაყენა, სულ მარქსისა და ლენინის ციტატები დამიხვავა. რამ აკითხა, კაცო, ამ ერთ ციდა ბავშვს ეს პოლიტიკური ლიტერატურა? წინასწარვე ვიცოდი, პრობლემებს რომ შეგვიქმნიდა და არც მოვტყუებულვარ! დაიწყო მიტინგების დრო და ეს ერთი შეხედვით მორიდებული გოგონა პასიონარიად გადაგვექცა, დოლორეს იბარურად... რაც იმან ჩხერიაჰესის გამო ჩვენ გვანიოკა, ეკოსისტემას ანგრევთო... დალახვროს ეშმაკმა, ვინმე ლოგინში თუ ინვენს მაგ ურჩხულს...“

„რომ მახსენდება, ტანში მბურძგლავს! — ეს უკვე დურუ გეგიას ფიქრთა მდინარება გახლდათ. — კაბინეტში მივარდებოდა, პატარა მუშტს მაგიდაზე ურტყამდა, მე, რაიკომის პირველ მდივანს, ლამისაა მცემდა... ან რა ძალა ჰქონდა ისეთი?... ახალგაზრდობა აიყოლია, ინსტიტუტში სწავლა არავის უნდოდა, წამდაუნუმ რაიკომის წინ საშიშროლოდ სხდებოდნენ, არც ხვეწნა-მუდარა ჭრიდა, არც მილიცია... აფრიალებდნენ შინდისფერ დროშებს, არადა, მანამდე მისი არსებობისა არაფერი მსმენოდა, მუხეუმშიც კი არა გვექონია... 25 თებერვალს აღმასკომის შენობიდან წითელი დროშა ჩამოხსნეს და საჯაროდ დაწვეს...“

„ჩემთვის ის იყო სინათლე ბნელში! — ფიქრობდა არიქა. — მართალსათვის ის იყო მკვდრეთით აღმდგარი კეკე, მისი სიცოცხლის გაგრძელება ახალ ჰიპოსტასში!“

ჩვენი ვაგონი ნელი ტაატით მიცურავდა უთოვლო დეკემბრის ნესტიან და ცივ სივრცეში. სამეგრელოს მშობლიური სანახები სევდიანი ფერებით შეჯერებულყო: ნაცრისფერი, ჩალისფერი, ტალახისფერი და ზევიდან ცის გაცრეცილი თავანი. ვიჯექი კუბეში სამ დაბოლმელ პერსონაჟთან და ერთ მკითხველთან, გულს ნოსტალგიური ტკივილი მიკუმშავდა — ცირა, ამათ მეხსიერებაში შერჩენილი და ჩემს წარმოსახვაში გაცოცხლებული.

სახელოსნოდან ერთად გამოვიდნენ, შუაში — ცირა, მარჯვნივ — მართალი, მარცხნივ — არიქა. ცირას ხმა — წყლის დახშული დუდუნი, მართალის მეტყველი მდუმარება, არიქას ხელების ნერვული მოძრაობა, თითქოს უხილავ ჯოხს ეყრდნობაო...

ქალაქი — საქართველოს ნაგლეჯი, საქართველო — საბჭოეთის ნაწილი, საბჭოეთი — ბრეჟნეველ ჭაობში ჩაძირული, ლეთარგიულ ძილში მთვლემარე ავადმყოფი, თავი რომ ჯერაც ჯანმრთელი ჰგონია, ყვინთავს, სლოკინებს და ვერ მიმხვდარა, რომ ეს სლოკინი ურემიის ნიშანია... ოღონდაც, ქალაქი — სამხრეთის ლურჯი ცის ქვეშ, მზით გამთბარი, მაცოცხლებელი წვიმით მორწყული, ხასხასა მწვანე ფოთლებით მოსილი და ყვავილების სიუხვით აჭრელებული... ქუჩებში

ახალგაზრდობა — ჯინსები, მინი ქვედაკაბები; რადიოში — ჯაზი; კინოში, შიგადაშიგ — ამერიკული ფილმები... რიგი, ჯერაც მოსათმენი — პურზე, ხორცზე... კარაქი და შედედებულები რძე იშოვება... „სვეტური“ ტანისამოსი — სპეკულანტ-თან... მანქანა და ნიგნი — ალმასკომის სიით... სასაუზმის უზარმაზარ კასრში ადგილობრივი ლუდი, კათხა ქაფით ივსება, ცივი წვეთებით იწინწკლება... ინსტიტუტში ლექტორი ჯლამაძე უშიშრად აცხადებს, ილიას მკვლელობაში ოხრანკის კი არა, სოციალისტების ხელი ურევია, მთავარი მკვლეელი მთლად მთანმინდას ჩაუხუტებიაო... პროვინციული ქაობი ზანტად ბუყბუყებს, აქა-იქ სიღრმისეული ნაკადები ჩნდება, ანკარა წყაროები ეძებენ გამოსავალს...

სამეული ბოტანიკური ბაღის სივრცეში მისეირნობს. სამივე ერთსა და იმავეს ამბობს, მოვლენებს ერთნაირად ხედავენ და მაინც კამათობენ. არიქას მოუთმენელი ხმა ფალცეტზე ადის, მართალი ჩუმდება, ჩხუბსა და კინკლაობას თავს არიდებს. ცირას მონოლოგები, წყლის ჩქერალის თანაბარი ხმა, ხან ერთმანეთთან აპირისპირებს, ხან აერთიანებს ვაჟებს, თითქოს აფეთქების ზღვარამდე მიჰყავს და მაშინლა განმუხტავს...

ჩხერიის ხიდზე დგანან, წყალში იყურებიან. ჩხერია დაშრეტილა, ღონისაგან დაცლილა, ორივე ნაპირი თეთრ ქვებს დაუპყრია, შუაში კი გამჭვირვალე წყალი მორიდებით მიჟღურტულებს, მიიპარება, რათა უფრო ქვემოთ, საფაბრიკო უბანში ჭუჭყიანი კოლექტორები მიიერთოს...

კიბე, ქალაქისაგან გარიყული და თან საამაყო, ლეგენდების ბურუსში გახვეული... თავზევით დიდი ლენინი გადმოყუდებულია, კოლოსი, რომლის სიმძიმისაგან მაცხოვრისგორა თითქოს დაიმცრო, დაპატარავდა.

ცირამ საფეხურებზე აირბინა, ვაჟებისკენ მოტრიალდა.

აბრეშუმის თეთრი კაბა ეცვა, ლურჯ ზოლებიანი, ნიავისაგან უფარფატებდა. ჩიტივით მსუბუქი ჩანდა და თითქოს აფრენას ესწრაფოდა.

— ამას ზურგი ვაქციოთ და ქალაქს გავხედოთ! — კოლოსისაკენ ხელი გაიქნია.

ვაჟები მხოლოდ მას უყურებდნენ, გული ძალუმად უძგერდათ, ესმოდათ ერთმანეთის გულისთქმა და თან ერთმანეთს უმაღავდნენ ამ გულისთქმას, სახეზე გულგრილობის ნიღბებს ირგებდნენ... ოჰ, გული, გული!..

— რა გემართებათ? — იკითხა ცოტათი შემცბარმა ცირამ, კიბეზე ჩამოიბრინა, მეგობრებს ხელები გაუწოდა და საზეიმოდ მიმართა: — ამასწინათ კუბელი ხოსე მარტის სიტყვები წავიკითხე და მომეწონა, გენერალ გომესს მიმართავს და თქვენც მინდა გაგიმეოროთ: „ჯილდოდ ვერაფერს შემოგთავაზებთ, გარდა თავგანწირვის ბედნიერებისა!“

პათეტიკა მღელვარე ეპოქის შვილია, პათეტიკას ცხოვრების მიტინგური წესი ბადებს. იქ, სადაც დროშები ფრიალებს, სიტყვა თავისთავად იძენს ამაღლებულ ჟღერადობას, მაგრამ ადამიანებს არ ძალუძთ ყოველწუთიერად ლოზუნგებით ცხოვრება, ამაღლებულ სიტყვებს მხოლოდ ამაღლებული გრძნობები შობს. ჩვეულებრივ, ყოფით ვითარებაში მსგავსი სიტყვები ყალბად გახმიანდება...

იმ დღეს კიბესთან მართალიმ გაიფიქრა:

„თავი კაცმა უნდა განიროს, ქალის თავგანწირვა ოჯახი და შვილებია!“

არიქას, კალმახივით აფართქალებული გოგოს შემხედვარეს, პათეტიკური იდეები ტვინიდან ამოეხვეცა და ერთადერთი სურვილიდა შერჩა — გულში ჩაეკრა.

— რა გემართებათ? — იკითხა გაკვირვებულმა ცირამ. მართალიმ ხელი წაავლო.

— წავიდეთ! — მოკლედ, ბრძანების კილოთი უთხრა. „თავგანწირვის ბედნიერებამ“ მის გულს ერთხელ უკვე მიაყენა საშინელი ჭრილობა და კარგად იცოდა, სიტყვა ის სათამაშოა, სავსებით რეალურ ქიმერებს რომ წარმოშობს.

— ჰო, წავიდეთ! — ამოიოხრა არიქამ.

უხმოდ, დაუბრებულელებივით მიაცილეს ცირა შინ, უხმოდ გაიყარნენ. მართალიმ შინისაკენ გასნია, სადაც ეფრო ბებია, პატარა ქრისტეშია და ფუნჯი ელოდებოდა. არიქაც შინ წავიდა, სადაც დედამისი ფუცუ ლოგინად იწვა, რადგან ახლახან მალა-ლი სიცხე გადაიტანა და ცოტცოტაობით ღონეს იკრებდა...

დედა ეცოდებოდა არიქას, დედაზე ახლობელი ან ვინა ჰყავდა, ოღონდ პატარა სახლის ვინრო ოთახებში სული უგუბ-დებოდა. გარეგნულად თითქოს წყნარად იყო, მაგრამ მისი მოუსვენარი სული ამ უფერულ კედლებს ეხლებოდა, გარეთ გაღწევას ცდილობდა... ხვდებოდა ფუცუ შვილის წუხილს, თვითონაც მარტოობით გულგამოჭმულს შვილის მარტოობა ადარდებდა. ამიტომაც ეტყოდა, ნადი, შვილო, გაისეირნე, თვალს წყალი დააღვეინე, იქნებ ერთი კაი გოგო მომგვარო, გული გამიხალისო, თუმცა კენტად დარჩენილს, თავისი მა-ღალი ბალიშიდან კარს მიჩერებულს, მოწყენილობისაგან ყმუილი უნდებოდა.

— ჰო, ცოტა ხანს გავისეირნებ, დედა, შენ ნუ დამელო-დები, დაიძინე! — მოფერებით ეტყოდა არიქა, საკუთარ გუ-ლისთქმაში ჩაღრმავებულს დედის გულის ზარი აღარ ესმო-და, კარს მიხურავდა და ხუთიოდე წუთით შინ მისული სხვა-გან მიდიოდა... ოღონდ სხვაგან სად წახვალ ამ პატარა ქალაქ-ში, რომელსაც ფეხაჩქარებით ერთ საათში შემოურბენ?... არც არსად ჰქონდა წასასვლელი და ისევ და ისევ ზიტასკენ მიჰყავ-და თავის დაკოჭლებულ ფეხებს, ისევ ზიტას კარს უკაკუნებ-და — უსიყვარულოდ, გულის მონოდების გარეშე.

გული საითკენაც მიუწევდა, იქითკენ გზას მეგობრის ხატი და პროვინციული ქალაქის შეუვალი კანონები უკეტავ-და, ხოლო ზიტამ კარგა ხანია თავისი თავი თვითონვე ჩაიყენა დაუწერელი კანონების მიღმა. ამიტომაც ყოველნაირი უფლე-ბა წართმეული ჰქონდა, გარდა ერთისა, რა უფლებაც ყოველ ქალსა აქვს — დედობისა, თუმცა ამაზე არიქამ არც არაფერი იცოდა.

ამიტომაც მიუკაკუნა კარზე, მაგრამ ოთახიდან პასუხი ვერ მიიღო, მოიხედა და დერეფნის ბოლოს ნატაშა დაინახა.

— სად წავიდა? — ზიტა იკითხა არიქამ.

— მე არ მითანხმებს! — მხრები აიჩეჩა ნატაშამ.

— ლიონია სადღაა?

— არც ის მეკითხება, გავიდა სადღაც „კეთილ მეგობ-რებთან“!

— მე ზიტა დავკარგე, შენ ლიონია დავკარგე, დავრჩე-ნილვართ აბა ორნი — მე და შენ, მე და შენ! — ნაუმღერა ჯერ ქართული, მერე რუსული სიტყვებით.

ნატაშას გაეცინა. თვალში მოსდიოდა ეს კოჭლი ბაირო-ნი, მომცრო ნაკვებებიან ნერვულ სახეს ხუჭუჭა თმის გვირ-გვინი რომ უმშვენებდა.

ქალის სიცილმა არიქა წაათამამა, აუჩქარებლად მიეახ-ლა, კედელთან მიიმწყვდია.

— რას აკეთებთ? როგორ შეიძლება? — გაოცდა ნატაშა.

— რას ვაკეთებ და გეხვევი! — უტიფრად უპასუხა ვაჟ-მა და ქალის დრეკად წელს მკლავი შემოავლო, მიიზიდა.

ნატაშა სუსტად გაუძალიანდა, თან სიცილს ვერ იკავებდა.

— თავხედო, ახლავე გამიშვი!

— შენისთანა ლამაზს თავხედი თუ დაიპყრობს! — არი-ქამ ყურისძირში აკოცა.

— მამილოს... — ნატაშას უნდოდა ეთქვა, მამილოს ვე-ტყვიო, მაგრამ არიქამ არ აცალა, ტუჩებზე დააცხრა.

ქალს კვნესა აღმოხდა, არიქას კი თითქოსდა ქაჯი შე-ურჩნდაო, ზედ მიენება და, თუ ტვინში აზრის ნატამალი შერ-ჩენოდა, ეს იყო ფიქრი იმაზე, კარი როგორ შეელო და ლოგი-ნამდე როგორ მიეღწია.

ოღონდაც, დერეფანში ფეხსაცმელების სწრაფი ბაკუნის მოისმა და არიქას ისეთმა ჟრჟოლამ დაუარა, თითქოს სიციხით გათანგულს კისერში ცივი წყალი ჩაათხლიშესო. ნატაშას ტკბილ ბაგეს ჯერაც არ იყო მოწყვეტილი და ქალის ოქროსფერი თმა ვილაცამ ღონივრად დაითრია.

— ზიტა?!

ზიტამ მოგუდულად, ბრაზიანად წაიკვილა და მეტოქის ქვეშ მოგდება მოინდომა, მაგრამ ნატაშა უფრო ახალგაზრდა იყო, ღონეც მეტი აღმოაჩნდა, თვითონაც თმაში წაეტანა. შუბ-ლებით ერთმანეთს მიყრდნობილნი ქშენით დაეძიძგილავენ ერთმანეთს.

— ზიტა, მოშორდი! — უყვირა არიქამ.

— თვითონ მოშორდეს აქაურობას ეს ჩამოთრეული ჩათლახი! — ფალცვეტით შეჰკნავლა ზიტამ.

ნატაშას ხმა არ ამოუღია, ცდილობდა ამ დამცირებისაგან თავის დაღწევას.

— ზიტა, შეეშვი, თორემ ფეხებით შეგდგები, იცოდე! — არიქამ მაჯებში ხელები სტაცა, ღონივრად მოუჭირა.

— მეტკინა, ვირო! — ზიტას თითები გაეხსნა, ნატაშა კარში შევარდა და შიგნიდან ჩაიკეტა.

— ვინ მოგცა უფლება, რომ დაგვეტაკე! — მძულვარედ შეუტია არიქამ. — მე ვისთანაც მინდა, იმასთან ნავალ, ქმრობის პირობა კი არ მომიცია შენთვის!.. ჰა, დაგპირდი რამეს?

ზიტა ატირდა, შუბლით კედელს მიეყრდნო, მხრები უცახცახებდა.

— მორჩი ბლავილს! — არიქა დათრგუნვილი და შერცხვინილი იყო და ამიტომ უფრო ბობოქრობდა. — თავისუფალი კაცი ვარ, რაც მომეპრიანება, იმას გავაკეთებ! უბინო გოგონა კი არ ჩამბარდი, აქ რომ სცენებს მიწყობ! დიდი ამბავი, ვაკოცე, მეტი ხომ არაფერი მომხდარა. იმას არ უნდოდა, იგი არაფერ შუაშია, ძალით ვაკოცე! ამისი ხოში მქონდა და იმიტომ... მორჩი ბლავილს და შედი შინ!

დერეფანში ლეონტი შემობაჯბაჯდა. ძლივს მოჰქონდა თავისი მძიმე ტანი, ხვნიშობდა და ცხვირსახოცი კისერს იმშრალეებდა.

— ოჰო, რა ხდება? — იკითხა.

— გაიარე, სანამ მრთელი ხარ! — შეუღრინა არიქამ.

ლეონტის წვრილ თვალებში ნაპერწკალმა გაიელვა. არანაირი შიში არ შეტყობია, არიქას მუქარა არაფრად ჩაუგდება, მაგრამ ზურგი აქცია, კარზე დააკაკუნა და შვილს გასძახა, გამიღეო.

— ქვეყანა ნუ შემეყარე! — დაუსისინა არიქამ ზიტას.

ქალი კედელს მოშორდა, ოთახისაკენ წალასლასდა.

არიქა ბუზღუნით მიჰყვა, უფრო იმიტომ, ზიტასთვის ხმის ამოღების საშუალება მოესპო.

ზიტამ კარი შეაღო, ცრემლიანი თვალებით მოხედა.

— რა უფლებითო?.. — ჩურჩულით ჰკითხა. — ჰო, მე არანაირი უფლება არა მაქვს, მაგრამ შენს პატარას რამენაირი უფლება ხომ ექნება?

თქვა და კარი მოუხურა.

არიქა გაშრა, ამ სიტყვათა შინაარსი კარგა ხანს ვერ ამოხსნა.

„შენი პატარაო? ვისი პატარა? რა პატარაზეა ლაპარაკი?“ კარზე დააბრაგუნა.

— ზიტა, გამიღე! მითხარი, რომ მომაცყუე! არავითარი პატარა არ არსებობს! ეს შეუძლებელია! მე არ მინდა, პატარა მყავდეს! მაგისათვის სად მცალია? ზიტა, გამიღე, ამიხსენი, რისი თქმა გინდოდა!

ხვდებოდა არიქა, რომ ზიტა კართანაა გასუსული და ხმას განგებ არ იღებს.

— უჰ, შე ნაბოზარო, ვინ იცის, ვისგან აიკიდე!

გულიანად შეუძახა და მოულოდნელად იგრძნო, რომ ხელი ქერში წაავლეს, ჰაერში გადააყირავეს და ციმციმ წაიღეს.

უნებლიეთ შეჰყვირა:

— გამიშვი, შენი, გამიშვი!

წამიც და ხელი უშვეს, მაგრამ ის უკვე ჰაერში მიფრინავდა, კიბეზე მტკივნეულად დაგორდა და მინაზე გაიშხლართა.

აიხედა. კიბის თავზე ლეონტი იდგა და ვინრო თვალებიდან ავად უმზერდა.

— ჩემი ტყვიის კერძი გახდები, რუსო! — ბოროტად წაისინა არიქამ, წელი ძლივს აზიდა და იქაურობას გამოორდა.

ფეხაჩქარებით, კოჭლობ-კოჭლობით მიდიოდა, გამწარებული ილანძღებოდა — ეს რა გამიბედა, ეს რა მიქნაო, გულს ასკდებოდა. მერე ფიქრით ზიტას სიტყვებზე გადაერთო: „პატარა? რა დროს პატარაა! უცოლო კაცი ვარ, თავისუფალი, ათასი საქმე მწენავს... პატარა კი არა, ჩემი თავი ვერ მირჩენია... მერე ზიტასგან?.. რად მინდა ზიტას პატარა ან თუნდაც ნატაშასი?.. უჰ, თქვენი, ნაბოზრებო, ნაბიჭვრები გინდათ ჩამომკიდოთ კისერზე, ხომ?.. ცირა, აჰ, ცირა!..“ — ტვინში ქაოსი ჰქონდა, აზრებს თავს ვერ უყრიდა და, ნახევარი გზა რომ

მოილია, მაშინლა მიხვდა — შინ მიისწრაფოდა, დედისაკენ, იქ ეძებდა თავშესაფარს, იქ ეგულეობდა ერთადერთი ადამიანი, რომელსაც უანგაროდ უყვარდა, ის დაიცავდა ხელყოფისაგან... პატარის ხელყოფისაგან... „ვინ პატარა?“ — ახლა უკვე ეზიზღებოდა, სძულდა ჯერ არდაბადებული, ამქვეყნად არგაჩენილი არსება...

„ვაიძულე, აბორტი გაიკეთოს! — ბრაზიანად გაიფიქრა. — მე არ მცალია! მე ერთი გზა მაქვს — „თავგანწირვის ბედნიერება!““

კიბეზე ავარდა და შორიდან დაუძახა:

— დედა, ხომ ხარ კარგად?

— უშენოდ კარგად რანაირად ვიქნები, შვილო! — სანყლად გაულიმა ფუცუმ.

პირზე სიყვირით დასდებოდა...

14

იმედი გადანურულუ იყო, სიცოცხლიდან წასვლა ხანგრძლივი და მტანჯველი აღმოჩნდა. „მკურნალობას აზრი არა აქვს, მთავარია, ტანჯვა შევუმსუბუქოთ!“ — ექიმი უხსნიდა არიქას... ფუცუმ თვალდახუჭული იწვა, უფრო ხშირად უგონოდ. ზოგჯერ გამოიხედავდა, თვალეში გაკვირვება გამოეხატებოდა, ათვლიერებდა თავის ოთახს, უცხოობდა, გახსენებას ცდილობდა და ვერ იხსენებდა.

დედის საცოდაობით გული ეწვოდა არიქას, წუთითაც ვერ ტოვებდა, სასთუმალთან ეჯდა, არადა, სახსარიც ხომ საჭირო იყო, რაიმე ხომ უნდა ეჭამათ, წამლები ხომ უნდა ეყიდა... ყოველდღე ექთნის გამოძახება ძვირი ჯდება და თვითონ ისწავლა ნემსის გაკეთება. ავადმყოფს კვნესა თუ აღმოხდებოდა, ეს მხოლოდ იმას ნიშნავდა, რომ შიგნით ჩაბუდებული ურჩხული ხრავდა, ამას კი ძალა არ ჰყოფნიდა ჩივილისა... რისთვის იტანჯებოდა, რა დაეშავებინა? ფუჭი იყო არსებობის უსამართლობაზე გოდება!

ხანდახან მართალი შემოირბენდა, ავადმყოფს დახედავდა, ფულს დაუტოვებდა, მიცვალებულთა პორტრეტების ხატვით რომ შოულობდა. კარგად იცოდა, ამ საქმეს რომ ხალტურა ერქვა, მაგრამ შინ მოხუცი ბებია ჰყავდა, შვილი ეზრდებოდა — ქრისტიეზია და მალალი იდეალებით ვერ გამოკვებავდა.

უთხრა კიდეც არიქას:

— მიდი დურუსთან, დარწმუნებული ვარ, სიხარულით მიგიღებს. ოღონდ ჩვენ შევურიგდეთ და სამსახურს ნაღდად არ დაგამადლის!

— არასოდეს! — ურყევად თქვა არიქამ და მეტი ამაზე კრინტი არ დაძრულა.

ცირა მოვიდა ერთხელ, ხილი და კამფეტი მოიტანა. ოთახში მძიმე სუნი იდგა, განიავება არ შეელოდა და არიქამ ტაქტიანად აივანზე გაიყვანა, სკამზე დასვა, თვითონ აივნის რიკულზე ჩამოჯდა და მიაჩერდა.

ლამაზი იყო და სიფრიფანა, ჩასახუტებელი... სუფთა და გაკრიალებული... ვაჟი კი თავს ისე გრძნობდა, თითქოს დაუბანელი ყოფილიყოს, თითქოს ავადმყოფობისა და ღამის ქოთნის სუნი გამოჰყოლოდეს.

ერთად იყვნენ აივანზე, ხელის განვდენაზე, მაგრამ მათ შორის უზარმაზარი მანძილი იდო და არიქამ იცოდა, რომ მას, უპერსპექტივოს, უქონელს, მარტოსულს არ შეეძლო ამ მანძილის დაძლევა.

ცირას ფიქრები ამ დროს სხვაგან დაფრინავდა, პოლიტიკური სურდო შეჰყროდა და ცხვირს ლამაზად აცემინებდა.

— ნახე, გენსეკი რასა ჰგავს, მოთავებულია, დაბერდა, ძლივს ლაპარაკობს... მთელი პოლიტიბიურო დაბერდა, სუნი აუვიდა... ესენი ქვეყანას ღუპავენ... ჟურნალი წავიკითხე, „სამიზნატი“... იცი, რეიგანს რა უთქვამს?

იცოდა, ცხადია, არიქამაც, ჟურნალიც წაკითხული ჰქონდა, მოფამფალეზულ პოლიტიბიუროსაც კარგად ხედავდა ტელეეკრანზე, სწამდა და იცოდა, რომ ქვეყანა უფსკრულისაკენ მიექანებოდა... მაგრამ აქ, ამნუთას სხვა წუხილი ანუხებდა: ეს მწყაზარი გოგო, ია-ვარდის სარეცელში მისაძინებელი, თავისი საკოცნელი ბაგეებით ამბობდა სიტყვებს, რომლებიც სულ სხვა ფირფიტაზე უნდა წერებულყო...

დიახ, დალპა, სუნი უდის... ქვეყანას, საბრალო დედას, არიქას... ოლონდ ცირას — არა... ცირა, სუფთა და უმნიკვლო, მსუბუქად დაფარფატებდა პოლიტიკური ზღაპრების სამყაროში, სადაც ნგრევაც და აშენებაც კვერთხის ერთი აქნევით ხდება... „ნადი, ცირა!“ — გულისტკივილით ფიქრობდა არიქა, რადგან ცირა იყო სიცოცხლე და იგი უნდა გამოერებოდა ადგილს, სადაც სიკვდილის სუნი იდგა...

ცირა ნავიდა, არიქა კი ოთახში შებრუნდა... ღამის ქოთანის უნდა გაერეცხა, ავადმყოფისათვის თეთრეული უნდა გამოეცვალა, მისი გამხდარი, ჩონჩხადქცეული სხეული სპირტიანი ტილოთი გაენმინდა, სხეული, იგი რომ შვა და ამით თავისი მისია ამონურა, ახლა კი მინაში ჩასასვლელად ემზადებოდა...

— ვინ იყო? — იკითხა ფუცუმ.

არიქამ გაოცებისაგან კინალამ ენა გადაყლაპა. დედა უგონოდ ეგულეობდა, მას კი თვალები გაეხილა და შვილისათვის აზრიანი მზერა მიეპყრო.

— ამხანაგია ჩემი!

— არიქა, შვილო! — ჩურჩულით თქვა ფუცუმ. — ვიცი, ველარ წამოვდგები! ისე ნუ მომკლავ, ვინმეს შენი თავი არ ჩავაბარო!

ჩურჩულეობდა და თანდათან იძირებოდა უხილავ სამყაროში, რომლის არსი არიქას ჯერაც არ ესმოდა.

— ჰო, დედა! — გასამხნეველად ჩასძახა, თუმცა დარწმუნებული არ იყო, რომ გააგონა.

— კარგი გოგო იყო, — ნიავევით გაიფაჩუნა ხმამ.

— ჰო, დედა!

„ისე ნუ მომკლავ!.. ისე ნუ მომკლავ!..“ — აივანზე კოჭლობით ბოლთასა სცემდა არიქა, ფიქრში ეს სიტყვები მრავალგზის უმეორდებოდა.

თავს დამნაშავედ გრძნობდა.

„თავგანწირვის ბედნიერება!“ — ესმოდა კი ამ სიტყვების არსი? თითქოს მზად იყო თავგანწირვისათვის, ოლონდ რისთვის უნდა გაენირა თავი? რაღაც აბსტრაქტული, მოუხელთებელი, ცაში მოლივლივე მირაჟისათვის? აგერ დედა კვდება...

უფიქრია კი ოდესმე, რომ მისხალი თავგანწირვისა დედისათვის გაელო?.. არასოდეს! მუდამ ისე ირგებდა დედის მორჩილ მზრუნველობას, თითქოს ასეც იყო დაკანონებული, ფუცუმ ხომ მხოლოდ იმისთვის არსებობდა, რომ არიქა გამოეზარდა, მისთვის ხიდი გამხდარიყო უსასრულობიდან უსასრულობაში მიმავალ გზაზე...

„ისე ნუ მომკლავ!“ — ეს უკვე მოთხოვნა იყო, მართალია, მორიდებული, მაგრამ მაინც განცხადება თავის უფლებზე, ამ წუთისოფელს კენტად არ შეატოვოს ერთადერთი შვილი... დედის გული გაიტანჯება, დედის გული ვერ მოითმენს, — თითქოს ამის თქმა ენადა ფუცუმს, — რომ შენც მარტოობამ შეგჭამოს, კიბოს მეტასტაზებად მოგერიოს და დაგლუპოს, ადამიანი ცალად ვერ იქნება, ადამიანის გვერდით სხვა ადამიანი უნდა იდგეს.

შებრუნდა არიქა, გონდაკარგულ დედას დახედა. სუსტად სუნთქავდა ფუცუმ, იყო და არც იყო, ჩუმჩუმად მიიპარებოდა...

— ჰო, დედა! — ამოიოხრა არიქამ და სწრაფად გავიდა... ჩქარობდა.

მტკივანა ფეხი ცუდად ემორჩილებოდა და სირბილზე გადასვლისას ცალ ფეხზე მიხტოდა, მეორეზე ვარდებოდა, ვერ მალავდა ხეიბრობას.

ასე გადაირბინა ბონდის ხიდი, მზით ამომწვარი შარაგზა საფაბრიკო ზღუდეებს შორის და ბარაკს მიაღწია. გაოფლილმა, გულაჩქარებულმა წუთით კიბესთან შეისვენა. უხერხულობა იგრძნო, უნებლიე შიში... დერეფანს სწრაფად გახედა, არც ნატაშა ჩანდა, არც ლეონტი... ზიტას კართან მივიდა და, სანამ დააკაკუნებდა, ყური მიადო...

თეფში გაჩხაკუნდა, ზიტა ჭურჭელს რეცხავდა, ალბათ. მორიდებით დააკაკუნა...

ეგონა, ვერ გავაგონეო, მაგრამ შიგნიდან ფეხის ხმა მოისმა და ზიტამ კარი გააღო.

არც გაკვირვება გამოუხატავს, არც შიში ან სიხარული, ნაბიჯი უკან გადგა, გაატარა.

არიქა შევიდა, სკამზე მძიმედ დაჯდა, იდაყვებით მაგიდას დაეყრდნო.

ზიტამ გზა-გზა წინსაფარი მოიძრო, ხელისგულში ჩაიჭ-
მიუჭნა.

პირისპირ ჩამოუჯდა.

არიქამ თვალი აარიდა, ხმადაბლა, თითქოს საკუთარ
ხელებს ელაპარაკებო, ისე თქვა:

— დედა მიკვდება.

ზიტამ ამოიოხრა.

— მითხრა, ისე ნუ მომკლავო... — ხმა გაეზარა, ქალს
შეხედა და სანწყლად ჰკითხა: — ნამოხვალ?

15

საათის ისარი თითქოს გაჩერდაო, ზამთრის მოკლე დღე
უსაშველოდ გაიწელა. ცას თეთრი ნისლი ბურავდა, მზე
ერთხელაც არ გამოჩენილა და, შებინდება რომ დაიწყოს, ამ ცივ
კუბეში, ბოლმით გასიებულ თანამგზავრთა შორის გაძლება
გამიჭირდა... ეს გზა, ადრინდელ ჩვეულ ცხოვრებაში სულ რამ-
დენიმე საათით რომ გაიზომებოდა, ახლა არა და არ გათავდა.
მატარებელი ისე ნელა მიზოზინებდა, იესეს თუ დავუჯერებთ,
მონდომებული კაცი ქვეითად გაასწრებდა კიდევ... ტელე-
გრაფის ყოველ ბოძთან ჩერდებოდა, ყოველ ჭიშკართან სა-
დაც ბოლჩებითა და კალათებით სავაჭროდ გაკრეფილი დედა-
კაცები მოისურვებდნენ, სამუხრუჭეს ძირს ჩამოსწევდნენ და
ელმავალი უმაღლესსუხებოდა — უუ, ჩადი, ჩადიო...

კეფა ამტკიცდა, წნევა კვლავაც მითამაშებდა, ჯიბეში კი
რაუტინის გარდა არაფერი მედო. კუჭის წვაც ვიგრძენი, გუ-
ლის კოვზთან მწინკნიდა და გამახსენდა, დილის აქეთაა, ხემ-
სი არ ჩამსვლია პირში... ცხადია, სხვებიც დაიმშეოდნენ...
არიქა ძაძუა ისეა გაძვალტყავებული, შარშანდელს აქეთ არ
უჭამიაო; ლესტამზე თოლორაიას ფერი არ ადევს, მაგრამ
დურუ გეგასი არ იყოს, ამ ორს იმდენი ხორცი ასხია, შიმში-
ლობა ამათთვის სასარგებლოცაა... დურუ ჩვენ არც დაგველო-
და, კალათიდან ხაჭაპურის მოზრდილი ნაჭერი დაითრია,

ოლონდ კბილის გაკვრალა მოასწრო, უმაღლესი ცხვირწინ ნახევ-
რად ტიტველი პატარა ბოშები ამოეზარდნენ, სანყალი თვა-
ლებით უყურებდნენ და ჭუჭყიან ხელებს უწვდიდნენ. დურუს
ხველება აუტყდა, დამშეულ ბალებს გაუწოდა. ხაჭაპურს
რამდენიმე ხელი ერთად წაეტანა და წამში გადასანსლეს.

ხმა არავის ამოუღია, ვითომც არაფერი მომხდარიყოს.
მონყენილი თანამგზავრები ფანჯარაში იყურებოდნენ და ფიქრ-
თა მდინარება არიქას ზედ-იღბალს უტრიალებდა. თუმცა ამ
დინებას ამღვრევდა ცისანას მიერ გამოგზავნილი კალათა,
რომელიც იესეს გაჩხინკულ მუხლებზე წამოსკუპებულებო.
ჩემს მკითხველს ზედ მკლავები შემოეწყო და სიტყვებს პირი-
დან გვტაცებდა, თუ, რა თქმა უნდა, ვინმე რამეს ვიტყვოდით.

მოთმინების ფიალა პირთამდე რომ აღივსო, იესემ მო-
რიდებით გაგვიღიმა:

— დროა წავიხემსოთ!

სიტყვიერი დასტური არ მიგვიცია, თუმცა პირზე მოუთ-
მენლობა და ნატვრის აღსრულება აღგვებეჭდა, გარდა არიქა
ძაძუასი, რომლის ჟანგისფერ პირისახეს ზიზლისა და ქედმალ-
ლობის ნილაბი მოერგო. წამოდგა, პაპიროსი და ასანთი მოიძია,
ტამბურში გავიდა მოსანევად, პურ-მარილზე აშკარად წიხლი
გვიკრა, გვაგრძნობინა, „ხუნტელებთან“ ლუკმას არ გავტეხო.

იესემ კალათა თაროზე დადგა, იქ, სადაც აქამდე იჯდა.
თვითონ კი, განაფული ოფიციალტის ჩვევისამებრ, მაგიდა გადა-
ფერთხა და ზედ თეთრი, ქათქათა ხელსახოცი გადააფარა...
წამდვილად გველოდა ოჯახური სადილი, ცისანას კულინარუ-
ლი შედევი, იმისი იმედიც გვექონდა, ლუკმას ბაღლინჯოს გა-
ტიკნულ მართვებს არ ჩავაყოლებდით, მაგრამ უცბად მოხდა
მოსახდენი...

თითქოს მიმინომ ჩამოიქროლაო, რაღაცა ლანდისფერი
გასხლტა დერეფანში. მე მხოლოდ ყმანვილის მოცინარ სახეს
მოვკარი თვალი, ფეხსაცმელის სწრაფი ბაკიბუკი გავიგონე,
რაც იმას ნიშნავდა, რომ ჩვენი კალათა სადღაც გარბოდა...

წამიც და კუბე აფეთქდა. აქამდე ხომ შხამიან ნალველში
ჩაძირულნი, მონყენილობის ჭაობში ამებებივით ზანტად
ვთვლებდით, ახლა კი, თითქოს მუჯღლუგუნი გვითავაზესო,

წამოვცვივდით. მე ზედა თაროს ავარტყი თავი, დურუ და ლესტამბე, ქარმა ახვეტაო, დერეფანში გავარდნენ, წინ ლესტამბე, რა თქმა უნდა, უკან დურუ, ოლონდ დერეფნის ბოლოს კარი უკვე მირახუნდა. მეორე მხრიდან ავტომატიებიანი ბიჭები გამოჩნდნენ, მატარებლის „დაცვა“, ქურდებისა და ყაჩაღებისაგან ვითომც რომ გვიფარავდნენ, მაგრამ ან მათი ავტომატიებისა არავის ეშინოდა, ან თვითონ გადიოდნენ წილში და ისე თვალთმაქცობდნენ, ვერ გაიგებდი, ვინ იყო ქურდი, ვინ ქურდის მადეგარი...

აქამდე მთვლემარე მგზავრები ამ ამბავმა გამოაცოცხლა, ახმაურდნენ, აყაყანდნენ, წიოკობდნენ და ინყევლებოდნენ, რადგან ქურდობა და ყაჩაღობა უკვე ყველას შეეხო, არავინ იყო მისგან დაზღვეული. უპირველესად, ცხადია, მთავრობას ლანძღავდნენ, თუმცა იქ, სადაც ჩვენ ვმოძრაობდით, არანაირი მთავრობა არ არსებობდა, ერთადერთი კანონი დარჩენილიყო — ავტომატისა და იმ ქურდს, სადილი რომ წარგვტაცა, გულიანად მისდევდნენ ლესტამბე, დურუ და ავტომატიანი ბიჭები, რომელთაც მორიგი გასართობი გამოუჩნდათ.

მატარებელი შეტორტმანდა, მუხრუჭებმა ზრიალი დაიწყო და გავჩერდით... სენაკში ვართ!

ბაქანზე ხალხი გამოეფინა.

— მოკლავენ მაგ საცოდავს! — ამოიხრა იესემ, ფანჯარას მიწებებოდა, ორად გადატეხილ ძახილის ნიშანსა ჰგავდა.

ამ ამოოხვრამ გამომაფხიზლა, თვალწინ გამიელვა ახალგაზრდა ქურდის მხიარულმა სიფათმა და გასასვლელს მივაშურე.

ვაგონიდან რომ ჩამოვხტი, ერთგან ყაყანი და ხმაური მომესმა, ბრბო შექურჩულიყო... ის, რაც დავინახე, ამაზრზენი და გულისამრევი იყო.

კალათა და საჭმლის ნარჩენები ძირს ეყარა, მტვერში ყმანვილი გორაობდა და გამძვინვარებული ლესტამბე და დურუ ფეხებით თელავდნენ, უფრო სწორად, დურუ ხვნეშოდა, ბაჯბაჯებდა, ფეხს კი ვერ უწვდენდა, სამაგიეროდ ლესტამბე იჩენდა ოსტატობას, პროფესიულად, განაფულად ურტყამდა, რათა ეს უჭკუო ბიჭი, თუ ვერ მოკლავდა, სამუდამოდ ინვალი-

დის სარეცლისათვის მაინც მიეჯაჭვა. ავტომატიანი ბიჭები კალიებივით ხტოდნენ და აღგზნებულნი, მთვრალნი ან დაუსჯელობის გრძნობით, ან ნარკოტიკით, ღრიალებდნენ:

— მიგვიშვით, გავასალოთ!

თუმცა გულის კუნჭულში შიშისა და დაუცველობის გრძნობა მიწრიალებდა, გავექანე და ლესტამბეს ვეცი, განზე მივაგდე.

— გაგიჟდით?! — ისე შევკვივლე, ჩემი ხმა შეშინებული ბავშვის კვილს უფრო ჰგავდა.

ყმანვილმა ფეხზე ხელი მომხვია და ამომხავლა:

— ბიძია, მიშველე!

დურუმ უკან დაიხია, სუნთქვას ვერ იოკებდა, ოფლად გაღვრილიყო. ლესტამბემ ბოროტად შემომხედა, მზერაში საშინელმა სიძულვილმა გაიელვა, მაგრამ თავი დროულად მოითოკა:

— თქვენთვის ვწვალობდით, პატივცემულო, მთელი დღე არაფერი გიჭამიათ!

ამ სიტყვებს, მერჩივნა, ვეცემე. მუხლები მიკანკალებდა და არ ვიცოდი, მეტი რა გამეკეთებინა, გარდა იმისა, რომ ქურდს ჩემი სხეულით გადავფოფრებოდი.

ავტომატიანები შეეყოვნდნენ, ხან მე შემომხედავდნენ, ხან ყმანვილს და ბოლოს ერთმა მიბრძანა:

— გაიწი იქით, ძიაკაცო, ტყვია არ მოგხვდეს!

ავტომატი შემართა და წამით სიკვდილს თვალეში ჩავხედე... მისი მზერა უაზრო და ყინულიანი იყო... ჩემში ყველაფერი მოკვდა, მოვიმჩვარე... მხოლოდ გული ბრაგუნობდა, ჩემგან ცარიელი გულიდა დარჩა...

არიქა ძაძუა მოჩლახუნდა კოჭლობით, შემართულ ავტომატზე ხელი დაადო, ძირს დაანეგინა.

— ქურდს იცავთ? — შემეკითხა.

ხმა ვერ დავიმორჩილე, სიტყვათა დალაგება გამიჭირდა. ამ ძალაუფლებით დაბრმავებულთათვის უნდა ამეხსნა, რომ, ჩემი აზრით, დანაშაული ყველამ უნდა ზღოს, მაგრამ სამართლის სასწორმა დანაშაულის სიმძიმე უნდა აწონოს. ერთი ფუნთუშის წილ ცხელი ტყვია სასჯელი კი არა, მკვლევლობაა. ამდენი მსჯელობის თავი არა მქონია და მოკლედ ვთქვი:

— იქნებ არცაა ქურდი!

— თქვენ ხომ ამან წაგგლიჯათ ეს კალათა?

— ეს მხოლოდ კალათაა, მეტი არაფერი! — ხმა კვლავ მიკანკალებდა, მაგრამ შიში თანდათან მტოვებდა. — თანაც, თუ მოვისურვე, ვერავინ წამგლეჯს... ამ ბიჭს მე დავუთმე!

— დაუთმეთ? აჰ, რა კეთილშობილური ყესტია! — ყბა დამცინავად მოექცა არიქას. — შიმშილით გული მიგდით, ამას კი დაუთმეთ!

— ეს ჩემზე მშვიდია! — უკვე მტკიცედა ვთქვი და ნაცემს მივუბრუნდი: — ადე, შვილო, წამოკრიფე, რაც გადარჩა, და მოუსვი!

ქურდმა წელი ძლივს აზიდა, მაგრამ გაცლა ვერ გაბედა.

— რა ვქნათ? — არიქას ჰკითხა ავტომატიანმა და ახლა-ღა მივხვდი, რა ძალაუფლებაც ჰქონდა ამათზე.

— თავი დაანებეთ! რაკი ცნობილი მწერალი გვეუბნება, უნდა დავუჯეროთ.

„ცნობილი მწერალი“ ცოტათი აგდებულად წარმოთქვა, მაგრამ წელანდელ განცდას ჩემი თავმოყვარეობა ჩაეკლა და არაფერი მითქვამს, ქურდს მკლავში ნავეტანე, ავაყენე, კალათა შევაჩეჩე და ბრბოს გავარიდე.

ახია ჩემზე! რომანს წლები ვწერდი. პერსონაჟებს გარეგნობა დავუხატე, პროფესია ჩამოვფურჩე, ბიოგრაფია შევუკონინე, აკვანი არ დამირწევია, თორემ სხვა არაფერი დამიკლია, უმთავრესი კი გამომრჩა — კეთილშობილი გული!

ბინდი სწრაფად ჩამოწვა. უელექტრონოდ დარჩენილი ქალაქი შიგ ჩაიძირა და გამვლელებს ვეჯახებოდი. ფიქრის ილაჯიც წამერთვა. რის ვაივავლახით მოვძებნე ჩემი ვაგონი. კუპეში იესე დამხვდა. ასანთს მინათებდა, რათა გზა გამეგნო. სანამ მე, სახელგანთქმული იდაღგოს პირობაზე, ფათერაკებს ვეძებდი, ამან თურმე ერთი პური გაშანსა და ახლა წვრილად დაჭრილი იდო თეთრ ხელსახოცზე.

თვალი ავარიდე, შიმშილის წუხილი შემინყდა.

ყურუმ ბნელეთში ჩავიძირეთ, ფანჯრის მიღმა ლანდები ძლივს გაირჩეოდა, ხმებილა აღწევდა.

მერე ვაგონებში სუსტი, წითელი ნათურები აინთო, ელმავალმა გაბმით შეჰკივლა, მგზავრებს შეუძახა, აბა ჰე, ავიძარითო.

წელი ტაატით წავედით. ჩვენი თანამგზავრები კუპეში შემოილაღნენ, თავთავიანთ, ამოჩემებულ ადგილებზე დასხდნენ, გაბუტულებივით გაიტრუნენ.

ვინრო ნაპრალეებიდან ბალღინჯო მოძვრებოდა. დურუს ფხანა აუტყდა და ყრუდ შეიგინა.

სახეებს მენამული დაეფინა. არიქა თითქოს კედელს შეერწყა, თვალებილა უბრწყინავდა ცივად.

— თურმე გემორჩილებიან! — ავტომატიანები შევახსენე.

— ჯერჯერობით კი! — ცივად მიპასუხა. — ჩვენი ბიჭები, მერეთელები! ქურდობა და მამაძაღლობა უნდა აღიკვეთოს, სხვა გზა არ არის! ისე კი, — ჩაიციინასავით, — უკვირთ, „ხუნტის“ ნომენკლატურასთან ერთად რატომ მგზავრობთო...

— მერედა, რატომ მგზავრობ? — უკმეხად შევეკითხე.

— თქვენი უსაფრთხოების გარანტი ვარ, — ხმას ირონია ახლდა, — ძალიან არ უყვართ ჩვენს ახალგაზრდებს ეგეთი აცაბაცა ხალხი...

— ჰო, ცხადია, თქვენ არ გიყვართ, ვინც თქვენაირად არ ფიქრობს! — პასუხი მეც სარკაზმით შევაზავე.

— იყო დრო, თითქმის ერთნაირად ფიქრობდით! — მკვახედ თქვა ლესტამბემ. — ოლონდაც, დღეს ზოგი უფლის გზას ადგას, ზოგი — სატანისას, ზოგი თავს ისჯის, ზოგი კი უბედურების წყაროს მხოლოდ სხვაში ხედავს! დროა, ზოგიერთმა სარკეში ჩაიჭვრიტოს!

— მე? — აღშფოთებისაგან სუნთქვა შეეკრა არიქას. — ამას ძველი ნასუკარი მიბედავს?

— შენი შეცოდებანიც ახლა სუკს გადააბრალე! — ვერ დაცხრა ლესტამბე. — კარგადაც ვიცი, ძალაუფლების ცდუნებებს რა ხეირიც მოაქვს!

არადა, მანამდე მართლაც ერთ ჭერქვეშ იკრიბებოდნენ...

ხუთი წლისა იყო ლელა, ზიტასა და არიქას ასული, როცა არიქამ უთხრა ზიტას:

— ისე ჩათვალე, ვითომც მოგიკვდი და უკვე გამომიგლოვე! მიხედე ბავშვსაც და შენს თავსაც, მე კი მხოლოდ და მხოლოდ ეროვნულ მოძრაობას ვეკუთვნი!

ვერ გაეგო ზიტას, ვინ იყო მისი რეალური მეტოქე. ეჭვებთან ბრძოლამ დაღალა, უფრო იმიტომ, რომ მის ეჭვებს საგნობრიობა აკლდა, ხელიდან უსხლტებოდა. „მოძრაობას“ დედაკაცის ფორმა არა ჰქონდა, თმით ვერ დაითრევდა ისევე, როგორც რუსის ნატაშას, რომელიც წინანდელზე უფრო ლამაზი და ქორფა ჩანდა, დროის წამმზომი უკუღმა ჩაერთო, თითქოს ასაკი კი არ ემატებოდა, აკლდებოდა, მაშინ, როცა ზიტას სიტურფე დედობამ და ნერვულობამ გაახუნა, ახალგაზრდული სინედლე დააკარგვინა.

ფუცუს დაკრძალვის შემდეგ მალევე იმშობიარა ზიტამ. ბავშვს დიდრონი, მწვანე თვალები გამოჰყვა. მეტად სუსტი და აგზნებული იყო, დღისით იძინებდა, ღამით კი ღნაოდა და ისედაც დინამიტივით მუდამ ასაფეთქებლად შემზადებულ არიქას ნერვებს აწყვეტდა, ლამისაა აკვნიანად კარში მოესროლა...

ზიტა უკან, თავის ბარაკში დაბრუნდა. ერთი იმიტომ, რომ არიქას ნერვები დაენდო, მეორეც იმიტომ, რომ არიქა არ შეეხვენა, დარჩიო, მესამე და მთავარი — ერჩივნა, რუსის ნატაშასთან ემეზობლა, რათა თვალწინ ჰყოლოდა და არიქას ეს დედაკაცი და „მოძრაობა“ ერთმანეთში არ შეშლოდა.

არიქას ნამდვილად ეშლებოდა — „მოძრაობაში“ ცირა უყვარდა, „მოძრაობის“ გარეთ — ნატაშა, მაგრამ რეალურ ცხოვრებაში ერთიც მიუწვდომელი ჩანდა, მეორეც და ძალაუნებურად ზიტას უნდა დასჯერებოდა. ამიტომ გული უკერპდებოდა, ზიტასა და ბავშვს აბრალებდა თავის უიღბლობას, ბორკილებად ეჩვენებოდა. ესენი რომ არა, მეტს მივალწევდიო, ფიქრობდა, თუმცა მეტის ასპარეზს იმჟამინდელი ყოფა არ იძლეოდა... ზიტა, სხვასთან თამამი, შემტევი, ამასთან

უთქმელი და მორჩილი ხდებოდა, არაფერსა სთხოვდა და ყველაფერს აძლევდა... ბავშვიც არაფერს ითხოვდა, შემოსცქეროდა მეტყველი, უძირო თვალებით და ეს იყო ის ბორკილი, არიქას რომ თავისუფლებას უზღუდავდა... თავს დავალებულად გრძნობდა და ამიტომ ღიზიანდებოდა. ქალი, მისი შვილის დედა, უდრტივინველად ეზიდებოდა ჭაპანს, მაგრამ არიქას სულის სიზმარეთში სხვა ბროლის კოშკი შენდებოდა, მისი ხორციელი ლტოლვა კი სხვა ასპარეზს მოითხოვდა. სწორად გათვალა ზიტამ, ბარაკში გადმოსვლით იმედი შეუკვეცა არიქას. აქ, ზიტას თვალწინ, შეუძლებელი ჩანდა ნატაშას დასაპყრობად ომის გამართვა, მსტოვრის თვალი ზურგს უწვავდა და დანაშაულის კომპლექსი სულს უმძიმებდა. მისი გული თითქოს ნაპრალეებით იპობოდა და, სადაც სიყვარული უნდა დავანებულიყო, სულ სხვა გრძნობა ძლიერდებოდა — სძულდა ზიტა, ოღონდ სძულდა ნატაშაც — სანდომი და მიუწვდომელი... ღამღამობით, როცა ზიტას გვერდით იწვა, უსურვილო ქალის თანაბარ სუნთქვას უსმენდა და უძილობა ახრჩობდა... ჩუმად დგებოდა, ფეხაკრეფით დერეფანში გადიოდა და ელოდა... რას? ნუთუ ეგონა, რომ ვნებით დამუხტული მისი ფიქრები კედელს გააღწევდა, ნატაშას ფეხზე წამოაყენებდა... იდგა და გაუსაძლისი სურვილისაგან აბაზანებდა... ნატაშას კი ამ დროს ღრმა ძილით ეძინა, მამილო ლეონტის ხვრინვა ჭერს აზანზარებდა და ეს ვერ აღვიძებდა... არიქას გულში წვეთწვეთობით უამრავ სხვა სიძულვილს ესეც ემატებოდა — სიძულვილი კაცისა, რომელიც მხოლოდ იმისთვის არსებობდა, ქონად ქცეულიყო და ამით თვით სიცოცხლის აუცილებლობა საეჭვო გაეხადა.

მისი ასპარეზი — თეატრი სიხარულს ვერ ანიჭებდა. ახლა მართლაც სცენის მუშა იყო, მეტს არავინ არაფერს ავალბედა. ნელმონყვეტილი მუშაობდა, რათა მთელი საბჭოელები-სათვის დაწესებული შემოსავლის მინიმუმი მიეღო. დოდიკაძე ვითომც ვერ ამჩნევდა, უსალმოდ ჩაუვლიდა. ამისი სალამი არც ანაღვლებდა არიქას, ოღონდ თეატრი სავსე იყო ამგვარი დოდიკაძეებით, ტექსტების უაზრო დამზეპირებლებით, წიგნის ფურცლებიდან რომ გადმოსახლდნენ და უსიცოცხლო

დეკლამაციას თუ ახერხებდნენ. აქ უნიჭობა ზეობდა, ნიჭი-ერება იშვიათი იყო, როგორც ასფალტზე ამოხეთქილი ბალახი, თუმცა ამ ბალახს უმალ ასფალტის ახალ ფენას მოასხამდნენ და დროზე ადრე მოაშთობდნენ... გული უცივდებოდა არიქას, აქაური ობმოკიდებული სპექტაკლები ოდნავადაც არ აღელვებდა, გრძნობდა, რომ თვითონაც გემოვნება უჩლუნგდებოდა და ავ-კარგის გარჩევა უჭირდა...

მამუკა დაიამხანაგა ერთი, გვარად მიქავა. თეატრალურიდან დროზე ადრე გამოგდებულ ყმანვილს დოდიკაძე სტატისტად იყენებდა, სცენაზე მაშინ გამოჩნდებოდა, როცა უსახო პერსონაჟი ვალდებულთა, რაღაცა შემოიტანოს და გაიტანოს, ზარი შემოჰკრას და ტყვია დააქუხოს, საზოგადოებას მავანის მობრძანება ან სიკვდილი აუწყოს... საკმაოდ მოხდენილი ვინმე იყო ეს მამუკა, ქალური გარეგნობა ჰქონდა და სიზმარში რომეოობა ან ჰამლეტობა ეზმანებოდა, თუმცა ხვდებოდა, დოდიკაძის ხელში რომ ვერ გაიხარებდა, რადგან დოდიკაძეს ლამაზები და გამორჩეულები არ უყვარდა, მისი სპექტაკლები სავსე იყო „ჩვეულებრივი“, ე.ი. უსახური ტიპაჟით... ბუნებრივია, ახალგაზრდების გულისთქმა ერთმანეთს დაემთხვა, საქმეც ბევრი არა ჰქონდათ — ენას იქავედნენ.

იდგა ჟამი უძრაობისა. უძრაობა ადამიანს სიცოცხლეს პარავს. დრო შეუმჩნევლად ჩაივლის, მოიხედავ, თითქოს ახლახან იყო, კალენდარზე კი წლები გასულა და ცხოვრების ეს გრძელი მანძილი არაფრითაა შევსებული, თითქოს ვიღაცამ ბიოგრაფიიდან მაკრატლით ამოჭრა და გადააგდო. ვითომც გიცხოვრია, მაგრამ სინამდვილეში არ გიცხოვრია... მოიხედა არიქამ და თავში ხელი შემოირტყა, რა დრო გასულა — ის კი ისევ სცენის მუშაა, ისევ ზიტას საყვარელია, ცირაზე ფარულად ოცნებობს... ძველებურად მამუკასთან ენას იქავებს, მას კი საფეთქლები შეუჭაღარავდა!

ენის ქავილი ისეთი სენია, ფხანით ვერ მოირჩენ, მას სჭირდება სივრცე და განსჯის ობიექტი; სივრცე — ჟამი „გარდაქმნისა“, განსჯის ობიექტი — გორბაჩოვი, დურუ გეგია, დოდიკაძე...

აგერ მამუკა მიქავას ახალი როლი აღირსეს — სპექტაკლის ფინალში სცენაზე უნდა გამოვარდეს და პერსონაჟს პან-

ღური ამოჰკრას — მეტი არაფერი! მამუკა ხალისით ასრულებს ამ როლს, სამაგიეროს პერსონაჟი ჩივის, პარტნიორი არ ხუმრობს, სერიოზულად მაპანდურებს, ლამისაა საჯდომი დამისივდესო. მამუკა ირწმუნება, რა ვქნა, ჭეშმარიტი არტისტი ვარ, როლში რომ შევიჭრები, იმ რომაელსა ვგავარ, სცენაზე კოლეგა რომ შემოაკვდაო (ქსენოფონტე ჰქონდა მამუკას ნაკითხული)... ეს ამბავი ქალაქელთა ქილიკის საგანი გახდა... არიქა ძაძუა „მოძრაობის ლიდერთა“ თავყრილობაზე წამდაუნუმ იმეორებდა — „ეს ხელისუფლება პანდურის ღირსია!“ „ეს მთავრობა უნდა გავაპანდუროთ!“ „რაიკომის მდივანს (ე.ი. დურუ გეგიას) — ერთი ჩვენებური პანდური!“

ეს მიტინგური სათამაშოები — „გარდაქმნის ყვავილები“ ერთბაშად არ გაფურჩქნილა. თავდაპირველად შიშით მიმოიხედავდნენ, ემანდ კუთხიდან სუკის აგენტი ხომ არ გვითვალთვალვებსო. მაგრამ თანდათან, სითამამის ზრდის კვალობაზე, ხმამ ფოლადის ჟღერადობა შეიძინა და სცენის ერთი რიგითი მუშა ქვეყანას „ლიდერად“ მოევილინა, ბრჭყალებში არა იმიტომ, არიქასათვის ვინმეს ლიდერობა ენანებოდა, არამედ იმიტომ, რომ მერეთელთა დიდმა ნაწილმა არ იცოდა ამ სიტყვის მნიშვნელობა და ურიგებდა ყველას, ვინც კი არ დაიზარა და ჭაობი ოდნავ შეარხია... არიქა სხვებისგან სწრაფად გამოირჩა, სხვებზე თამამი, დაბოლმილი და ენამჭევარი, ტრიბუნას ისე მიენებებოდა, როგორც ხმელ შეშას ცეცხლი — დაენთებოდა, აგიზგიზდებოდა, აბრიალდებოდა, ფერფლად აქცევდა მავანთა იდეებს, შეხედულებებს, სისტემებს, თანამდებობებს, მუშტს უქნევდა რაიკომს — ქაჯეთის ციხეს, აღმასკომს — ცხრათავიან ჰიდრას... სასჯელი ამათთვის ერთი იყო — პანდური!

დურუ გეგიას ყოველივე ეს დროებითი ეგონა, ამ უზარმაზარი გველეშაპის — საბჭოეთის ნაქცევას წარმოდგენითაც ვერ წარმოიდგენდა... წყალნი წავლენ და წამოვლენო, ხშირად იტყოდა, მაგრამ არც ქვიშანი დარჩა და არც არაფერი. ეს შემდგომ, მაშინ კი დურუ ზევით უფრო იყურებოდა, ვიდრე ქვევით. არიქას მუქარები სასაცილოდაც არ ჰყოფნიდა. მთავარი იყო დედაქალაქის გულის მოგება, პირველი თუ მაგიდაზე მუშტს დასცხებდა, ამით ყველაფერი კალაპოტში ჩადგებო-

და, ოღონდაც არც მუშტი იყო და არც მაგიდა... იგრძნო დურუმ, ცენტრი სადავეებს ხელიდან უშვებსო და თვითონ რაიონული მასშტაბის სადავეებს მაგრად ჩაეჭიდა, ოცდახუთ თებერვალს, როცა ზეიმი ცეკასაც დავინწყებოდა, მერეთის ქუჩები და დანესებულებები წითელი დროშებით ააჭრელა... პასუხმა არ დააგვიანა!

— ძირს, ძირს!.. — გაისმა მოწოდება.

ბაცაცა ბიჭები შეესივნენ ბოძებსა და ფასადებს, ფხრენა-ფხრენით ჩამოყარეს საბჭოეთის წითელი ალმები, მიწაზე ათრიეს, კოლონებად დანყობილნი აღმა-დაღმა უვლიდნენ ბულვარსა და მომიჯნავე ქუჩებს.

მილიციის უფროსმა ჯორჯიკიამ სასონარკვეთით წამოიძახა: „რა უნდათ, ნეტავ, ამათ?!“ ის დრო გაფრენილიყო, „ამათ“ რომ ქეჩოში ხელს წაავლებდი და სათითაოდ მიაბრძანებდი, სადაც ჯერ არს. დურუ გეგიაც მიხვდა, რომ მისი სანაქებო სადავეები ქარს წაეღო და ტელეფონს შეღონებული ხმით ჩასძახა:

— გაიგეთ ერთი, რას ითხოვენ!

ესენი არაფერს ითხოვდნენ, ესენი მოითხოვდნენ და ეპატრონებოდნენ — ჯერჯერობით თეატრის შენობას.

უზარმაზარი ამალის თანხლებით არიქა ძაძუა თეატრში რომ გამოცხადდა, ჟორამ შესტირა, მეკარემ:

— მომხსნის დოდიკაძე!

არიქამ მხარზე ხელი დაარტყა, გაამხნევა:

— ნუ გეშინია, მომხსნელი და დამნიშვნელი აწი აქ მე ვიქნები!

საპარადო კარი გააღო, ზღურბლზე შეყოვნდა და ხელი ასწია:

— ბატონებო და ქალბატონებო! ეს თეატრია და ჩვენ, პოლიტიკური ორგანიზაციების წარმომადგენლები შიგ დროებით განვთავსდებით, რათა პოლიტიკური სპექტაკლები გავმართოთ! ნამდვილი თეატრი აწი გვექნება, რაც აქამდე იყო, წარსულს ჩაბარდა!

თანმხლებნი, ნაირ-ნაირი პარტიისა და ორგანიზაციის პროვინციული ლიდერები და მომხრეები არიქას მიანვნენ და ფოიეში შეტენეს. ყველამ ერთბაშად მოისურვა შემოსვლა,

საოფისე ადგილების განაწილება, მაგრამ ფართო კარში ვერ ეტეოდნენ, იჭყლიტებოდნენ, ერთმანეთს დედას უკურთხებდნენ, ჯგლეთაობდნენ... ბრბომ აავსო ფოიე, დერეფნები, კიბეები, ოთახები... მსურველთა ნაკადი კი არა და არ წყდებოდა, მალე ლოჟებსა და ბალკონს დაეპატრონენ, დარბაზის სკამებს ინანილებდნენ, თავიანთი პარტიების სახელებს აწერდნენ...

იდგა ერთი აურზაური, გნიასი, განევე-გამონევა, ყვირილი, ჩხუბი, მშვიდობის მონადინეთა მუშტი-კრივი...

ამ დროს ქოშინით მოვარდა თვით ვალერიან დოდიკაძე, კაცი პროვინციული მასშტაბით სახელოვანი... ისედაც ფერმკრთალს მთლად ქალაღდისფერი დასდებოდა.

კარში ძლივს შემოაღწია, ფოიეში გაიჭედა და ხმააკანკალებულმა იკითხა:

— მღუპავთ?! ჩვენ დღეს პრემიერა გვექონდა!

— რა პრემიერა, კაცო?! — იკითხა ანტიკომუნისტური ლიგის პრეზიდენტმა ჟორჟიკიამ.

— „თებერვალი დადგაო“!

— ე, ეს სად ჩარჩენილა! — გაუკვირდა ჟორჟიკიას.

— პროვოკატორია! — განაცხადა ზომიერ დემოკრატთა კავშირის წარმომადგენელმა.

— სუკის აგენტია!

— გაყიდულია!.. კომუნისტების ტრ...კის მლოკავია!

დოდიკაძე ამ ხმების გაგონებაზე ხან აქეთ შემობრუნდებოდა, ხან იქით, ცდილობდა, ეპასუხა — „ამხანაგო... ამხანაგებო...“, მაგრამ ვერავის ვერაფერი გააგონა.

მამუკა მიქავა გაძვრა-გამოძვრა ბრბოში, მიეპარა ქალაქის საპატიო მოქალაქეს და პანღური ამოჰკრა, მართალია, მსუბუქად, მაგრამ მთლად ისე არა, დოდიკაძეს ვერ ეგრძნო.

მართალი და არიქა კედელთან იდგნენ. მართალის ფერი ეცვალა, არიქამ კი შესჭიხვინა და ცხენივით ადგილზე აბაკუნდა.

— არ ქნა მაგი! — შეუძახა მართალიმ და მკლავზე ხელი წაატანა.

არიქამ მკლავი გამოგლიჯა და წინ გაქანდა.

დოდიკაძე შეტრიალდა, რათა თავისი შეურაცხმყოფელი დაენახა, მაგრამ ამასობაში არიქა მიეჭრა კოჭლობით და ახლა ამან ამოჰკრა.

დოდიკაძე მეტი არ შემობრუნებულა, მუხლებზე დაემ-
ვა და თავი ჩაქინდრა.

ფოიეში ხმაურმა იკლო, ზოგმა ვერ გაიგო, რა ხდებოდა,
ვინც გაიგო, ახლა უხერხულად დუმდა.

— ეს უკვე ზედმეტი იყო! — თქვა ჟორჟიკიამ.

მართალიმ წრე გაარღვია, დაიხარა, მკლავზე ხელი გამო-
სდო.

— აბრძანდით, ბატონო ვალერიან! — ხმადაბლა უთხრა.

დოდიკაძე მძიმედ წამოდგა, თავი არ აუღია, არავისთვის
შეუხედავს, ისე გასწია. გზას ჩუმად უთმობდნენ, ის კი ნელა,
უღონოდ მიდიოდა.

მართალი, არიქა, მამუკა, სხვებიც უკან მიჰყვნენ, თით-
ქოს იმაზე მნიშვნელოვანი ამჯერად არაფერი იყო, ვიდრე იმის
გარკვევა თუ საით წავიდოდა მთავარი რეჟისორი.

დოდიკაძემ დერეფანი გაიარა, დარბაზში შევიდა. პარტე-
რი, ლოჟები და ბალკონი ურიცხვ ხალხს ეკავა, ჰაერში განუ-
წყვეტილი ზუზუნი ისმოდა. ასე სავსე ეს დარბაზი დოდიკაძეს
არც არასოდეს ენახა.

აუჩქარებლად მოლია გასასვლელში დაფენილი ხალიჩა.
სცენაზე კუთხის კიბით ავიდა.

წამით მარჯვენა უბეში გაუჩინარდა, იქ, რეკვიზიტებს
შორის ბორბლებზე შეყენებული კუბო იდგა (ამ კუბოში ჯული-
ეტა იძინებდა და რომეო ზედ თავს აკლავდა), სცენაზე გამო-
აგორა.

ვინც აქამდე სცენაზე ამძვრალიყო, თავი უხერხულად
იგრძნო და გაეცალა, დარბაზში კი თანდათან ხმაური შეწყდა.
ყველანი დოდიკაძეს მიაჩერდნენ.

— წავედი მე! — თქვა დოდიკაძემ, დარბაზს თავი მოხდე-
ნილად დაუკრა, მერე კუბოში ჩაძვრა, ზურგზე გაიშოტა, გულ-
ზე ხელები დაიკრიფა და თვალი დახუჭა.

— შესანიშნავად ითამაშა! — წამოიძახა არიქამ და ხელი
ხელს შემოჰკრა.

აქა-იქ კანტიკუნტად აყვნენ.

მართალი სცენაზე ახტა, კუბოს მიუახლოვდა...

მთავარ რეჟისორს თითქოს ეძინა. მართლის გულმა
რეჩხი უყო, ძლივს გაბედა, საფეთქელზე ხელი მიადო. მოეჩვენ-
ა, რომ ყინულს შეეხო.

დარბაზისაკენ შემობრუნდა და ჯერაც სახემოლიმარ
არიქას საყვედურით გასძახა:

— ვალერიან დოდიკაძემ დაგვტოვა, იგი გარდაიცვალა!

17

ძველი თეატრი მოკვდა, ახალი ქუჩაში გავიდა...

დურუ გეგას ხელისუფლება დადაბლდა, იგი საკუთარი
მაგიდის იქით ველარა სწვდებოდა... ლესტამბე თოლორაიამ
თავი მოიმკვდარუნა, ისე იქცეოდა, თითქოს კარგა ხანია თა-
ვის მამასა და მარჩენალს განდგომოდეს, ძველი თანაკლა-
სელების სიყვარულის იშტაზე დამდგარიყოს და მათ შორის შავ
კატას არასოდეს გაეველოს... მართალი თოდუა ჰაერში გამოეკი-
და, თავს არამყარად გრძნობდა, ძველს გაეცალა, მაგრამ ახ-
ალს ვერ მიაღწია, ჭაობი გულს ურევდა, მაგრამ ზღვის მღელ-
ვარება, მეტისმეტი და მოუთოკავი, სიახლის ხიბლს კარგავდა,
ქარიშხალი, თუ მას შტილი არ მოსდევს, ისევე მოსაწყენი და
დამღლეელი ხდება...

არიქა ძაძუა აღზევდა ანაზდეულად. თეატრის სცენა კი
დაადუმა, მაგრამ მთელი ქალაქი მისთვის სცენა გახდა და
რეჟისორის თანდაყოლილი ნიჭი სწორედ აქ გამოადგა. თან-
ამდებობა არანაირი ჰქონდა, რა თქმა უნდა, მაგრამ ძალაუ-
ფლების უხილავი სადავეები ხელთ ეპყრა. თვითონაც ვერ
მიხვდა თუ როდის მოხდა ეს გადასხვაფერება. ვერავინ გათვ-
ალა ის გზა, სცენის მუშამ რომ გაიარა. კრებიდან კრებამდე,
მიტინგიდან მიტინგამდე, დემონსტრაციიდან მანიფესტა-
ციამდე თანდათან, ნაბიჯ-ნაბიჯ იკრებდა ძალას. მუდამ მღე-
ლვარების პიკზე იდგა, მუდამ წინ მოექცეოდა და ეს ისე ბუნე-
ბრივად გამოსდიოდა, თითქოს ასეც უნდა ყოფილიყო, იმი-
სთვის მოვლენოდა ქვეყანას, კოჭლობ-კოჭლობით ფარას

გაძლოლოდა, მასა ემართა, ბრბოს დამანგრეველი ენერგიისათვის კალაპოტი მოეძებნა...

სამითამყამო კალაპოტში მოედინება ჩხერია, ალაგ გუბდება, ალაგ ლოდებს გვერდებს ურეცხავს, თავზე გადაუვლის, ლუკლუკებს, დუდუნებს, ჩხრიალებს, საამოდ სასმენია. ოლონდ ხანდახან მთისპირეთში მოიყრება შავი ღრუბელი, გადაიგრიალებს ქექა-ქუხილი, მოსკდება კოკისპირული, ხევხუვები ღვარცოფით აივსება და აქამდე წყნარი ჩხერია თავს მოიგიჟიანებს, აქაფდება, აიფოფრება, ნაპირებს გადათელავს, რაც წინ დახვდება — ხეს, ღობეს, ჩეჩმას წაიღებს, პირუტყვს მოახრჩობს, საფლავებს გადათხრის და კუბოს აატივტივებს, რათა ხიდისაკენ გააქანოს და ზედ მიახეთქოს...

ბრბოც ჩხერიასავითაა, სანამ კალაპოტში მოედინება, მხოლოდ ფარული მუქართაა დამუხტული, საზეიმო, მხიარულ მსვლელობასა ჰგავს... მაგრამ საკმარისია, სადავეები აიწყვიტოს, კალაპოტიდან ამოვიდეს, ნაპირები გადალახოს, უმალ დამანგრეველ ძალად იქცევა...

დურუ გეგიას სურს, ბრბოს მდინარება კალაპოტში მოაქციოს... თვითონ საყრდენი გამოცლილი აქვს, ზევიდან ზურგს ვერა გრძნობს. სხვა ღონე აღარ შერჩა და დათმობებით აპირებს აფოფრილი ურჩხულის მოთვინიერებას, იმის გადარჩენას, რაც მთავარია, რაც აქამდე მისი არსებობის მიზანს წარმოადგენდა, რითაც ცხოვრობდა, რითიც ტრაბახობდა... სისტემის გადარჩენა სწადია დურუ გეგიას, მისი ძირითადი ატრიბუტებისა, მისი სიმბოლოსი — მაცხოვრისგორის თავზე წამომდგარი ბელადის ძეგლისა...

ლესტამბემ მოაკითხა, თოლორაიამ, წინ დაუფდა, უფერული თვალეები მოაპყრო.

— დღეს ლენინს დააგორებენ!

დურუს ზურგზე ჭიანჭველები დაესია თითქოს, სავარძელი ეკლიანი გაუხდა.

— ლენინსაც, კაცოო? — ტირილნარევი ხმით იკითხა.

— ჰო, არიქას უბრძანებია!

ორი კვირის წინ ორჯონიკიძის მომცრო ბიუსტი დაამსხვრიეს ბულვარში და არც არავინ დასჯილა. ბიუსტი თაბაშირ-

ისა იყო, ვერცხლისფრად შეღებილი, წარწერაც კი არა ჰქონდა... ჯერ იყო და რამდენჯერმე დათხიპნეს, ხან სალაფავი გადაასხეს, ხან წუნწუხი... მილიციამ ხულიგნებს ხელი ვერ ახლო, გაბედავდა, საკანში გამოამწყვდევდა და გუშინდელი ქუჩის ბიჭები უმალ პოლიტიკურ მოღვაწეებად გადაიქცეოდნენ... ამიტომაც მოუყრუეს... მოუყრუეს და შედეგმაც არ დააყოვნა. მავანმა ურო მოათრია და თავში რეხვა თაბაშირის სერგოს, ამასაც არ დასჯერდა, იმდენი ურტყა, ქვიჯაში დანაყულივით მტვრად აქცია...

ლესტამბე აუღელვებლად იჯდა, დურუს დაწყნარებას ელოდა.

— მაგის აშენებას გადაყვევი, მარტო პურ-მარილი რამდენი დამიჯდა! — აწუნუნდა დურუ. — კალისტრატესა და თეოფანეს ვალი ჯერაც ვერ გაგვისტუმრებია და ამ გიჟებს დავანგრევიანო? რა ხანია ქალაქს ვუძღვები და ესლა მეამაყებოდა, ასი წლის შემდეგ მომიგონებენ-მეთქი...

— დავასწროთ! — მოკლედ მოჭრა ლესტამბემ.

— როგორ... დავასწროთ? — გრძელი ტირადა გაუწყდა დურუს. — რას ნიშნავს, დავასწროთ?

— არიქა მალლა დაფრინავს, ფრთები ფართოდ გაშალა, ჰოდა, შევუკვეცოთ!

— დავიჭიროთ?

— ადრე მაგდენს ვინ შეარჩენდა, ახლა რომ დაიჭირო, ციხის კარებს მუშტებით ჩამოიღებენ!

დურუს შეახურა.

— მოვაკვლევინოთ? — ჩურჩულით იკითხა.

— შენცა ხარ რა! — აგდებითა თქვა ლესტამბემ. — ამაზე უკეთესი ვერაფერი მოიაზრე? მაგი რომ მოვაკვლევინოთ, უმალვე წმინდანად გადაიქცევა და მკვდარი უფრო დაგვაზარალებს, ვიდრე ცოცხალი! ძველებურად აზროვნებ, დურუ ჩემო, ამ კომუნისტური მენტალიტეტიდან ვერ გამომძვრალხარ!

დურუს შერცხვა, როგორ უნდა მჯობნიდეს ეს ნეხვის ჭიაო, მწარედ გაიფიქრა.

— მაშ, რას მთავაზობ? — ცივად დაეკითხა.

— ჩვენ თვითონ ავაფეთქოთ!

დურუს ნერწყვი გადასცდა, წამოჭარხლდა, ხველება აუტყდა... თან ახველებდა, თან ხელებს იქნევდა, თითქოს ამ მკრეხელურ აზრს თავიდან იშორებსო...

ძლივს დაწყნარდა, ერთხანს ჩუმად ათვალიერა მის წინ მშვიდად მჯდომი ლესტამბე და ჩაეძია:

— ჩვენ?.. მე და შენ უნდა ავაფეთქოთ?

— რატომ მე და შენ? — ცალყბად გაიცინა ლესტამბემ.

— ჯერაც არსებობს ჩვენი სამსახური! მომისმინე, დურუს ვენაცვალე, რისთვის სჭირდება არიქას ქვასთან ჭიდილი? ქვა იდეოლოგიაა, არიქაც იდეოლოგიას ებრძვის და ამით იხვეჭს სახელსა და ძალას. ყველას ყელში ამოუვიდა ეგ შენი ლენინი, იმდენი გვტენეს, ამოვიყორეთ მუცელი... დღეს იქნება თუ ხვალ, ეგ ძეგლები ძირს დაცვივა. დავასწროთ! ამით ჩვენ არიქას დროშას წავართმევთ და ჩვენ ავაფრიალებთ. ახალი სამყარო კარს მოგვადგა, წინ რომ გადავუდგეთ, გაგვიტანს, უმჯობესია, თავში ჩავუდგეთ და იქითკენ ვირბინოთ, საითკენაც ყველა გარბის. თუ ასე ვიზამთ, გადავრჩებით! არიქას ჩვენი განადგურება სწადია, მაგრამ შერჩება ხვიშტი! — და ლესტამბემ დურუს ცხვირწინ სამი თითის კომბინაცია დაატრიალა.

— მე არ შემიძლია! — ძლივს ამოღერლა დურუმ. — არ შემიძლია და რა ვქნა! შენ კი ქენი, რაც გინდა!

— მე უკვე ვქენი! — ორაზროვნად გაიღიმა ლესტამბემ.

სწორედ ამ დროს თეატრიდან გამოვიდა არიქა ძაძუა და კიბის თავზე შეყოვნდა. უკან მოჰყვებოდნენ მართალი, ცირა, მამუკა, სხვადასხვა პარტიათა ლიდერები... თეატრის მოედანზე თავი მოეყარა ქალაქის ნაღებ საზოგადოებას. ეს ის ხალხი იყო, რომელმაც ბოლო თვეების მანძილზე ყოველნაირ საქმეზე აიყარა გული და მიტინგებსა და მანიფესტაციებზე სიარულს უნდებოდა.

ლიდერების გამოსვლას ტაშითა და „ვამას“ შეძახილებით შეეგებნენ.

არიქამ ხელები ზურგსუკან შემოიწყო, შუბლი ჯიუტად წახარა და კოჭლობით წამოვიდა. ბრბო ორად გაიპო. არიქა

ცოცხალ დერეფანში მიდიოდა, ფეხდაფეხ უახლოესი მეგობრები და თანამებრძოლები მიჰყვებოდნენ.

მამუკა გზა-გზა ჩურჩულით ეუბნებოდა:

— ბაზრის მხრიდან ხუთი ათასამდე მოდის, ამათ კომბინატის ხალხი წაემატება, ჩაის ფაბრიკებიდან სამი-ოთხი ათასი, სკოლები ბოტანიკურთან გროვდებიან...

— ინსტიტუტელები ჩხერიას ხიდთან შემოგვიერთდებიან! — ჩაურთო ცირამ.

არიქამ თავი დააქიცინა.

სულ მალე კოლონად გაიჭიმნენ. მხატვრები, მსახიობები, რკინიგზელები, ვაჭრობის დარგის მუშაკები, ქალაქის უსაქმურნი და მოხუციგნო ელემენტები, ყველანი ამათ უერთდებოდნენ.

თავზევით ააფრიალეს შინდისფერი და თეთრი დროშები, პარტიათა სიმბოლოებით დამშვენებულნი, თუმცა ამ სიმბოლოებისა ბევრს არა გაეგებოდა რა...

ბულვარში კოლონას ახალი ტალღები შეუერთდა და სულ მალე, როგორც ეს ბოლო დროს ხდებოდა, მანიფესტანტებმა ქალაქის მთელი ცენტრი შეავსეს.

მამუკამ მიკროფონი გამოაჩინა და ხმა შეამონმა:

— სამი, ორი, ერთი!.. სამი, ორი, ერთი!..

კოლონები მოედანზე განლაგდნენ (ოქტომბრისა უკვე არ ერქვა, თუმცა ახალი სახელი ჯერაც ვერავინ მოიფიქრა!), არიქა ტრიბუნაზე ავიდა და მეგაფონში ჩასძახა:

— ბატონებო! — არცთუ დიდი ხანი იყო, რაც ამგვარ მიმართვას მიეჩვივნენ. — მამულისშვილნო! დღეს ჩვენს ქალაქში დიდი თავი დაგორდება! — თან ხელი მაცხოვრისგორისაკენ გაიშვირა: — ამით დასრულდება ბნელი ეპოქა და იწყება ახალი, ნათელი მომავალი! ერთ მუშტად შეკრულნი ჩვენ თვითონ გამოვჭედთ ჩვენს მომავალს!

ტრიბუნიდან ჩამოიბინა და მხლებლებს დაუგდო:

— მომყევით!

აქვე „ჯიპი“ დაახვედრეს, გადახსნილი. არიქა ზედ სარდალივით შედგა. ცირა მძღოლის გვერდით დასკუბდა და ჩხერიის ხიდისაკენ დაიძრნენ.

უზარმაზარი ბრბო გველეშაპივით გაიწვია. თავში შეკრებილიყვნენ უფრო აქტიურნი და აგრესიულნი, ავადმომზირალი, კუნთებდაბერილი ახალგაზრდები, ფსიქიკამოშლილი, აღზნებული ქალები, რომელთაც მორიდების ბორკილები დაენყვიტათ და თავგანწირვის ექსტაზს ეძლეოდნენ. ყველაზე მეტად ესენი ხმაურობდნენ, ტკარცალებდნენ, ისტერიკულად კისკისებდნენ, ფანატიზმის ცეცხლში იწვოდნენ... ამათ მოჰყვებოდა გრძელი რიგი გაურკვეველი წარმოდგენების ადამიანებისა — ზოგს გულწრფელი იმედი და გატაცება მიერეკებოდა, ზოგს — წამხედურობა, ზოგს — გონებადაბნეულობა... კუდში მოჩანჩალებდნენ ყოყმანით შეპყრობილნი, წინმავალთა რიგში ჩადგომისა რომ ეშინოდათ, შინ დარჩენისა კი რცხვენოდათ. ახალ სამყაროშიც ენადათ მოხვედრა და ძველში დარჩენაც...

კარგა ხანს გუგუნებდა ჩხერიის ხიდი, ზურგზე რომ უთვალავი ფეხი გადაატარა.

ორლობიდან „ჯიპი“ გამოლოლდა და მანიფესტანტების თვალწინ წამოიძარა დიდებული მაცხოვრისგორა, რომლის მწვანე ფერდობზე თეთრი კიბე განოლილიყო, მისი მისადგომები კი ხელკეტებით აღჭურვილ მილიციელთა რაზმს ეჭირა.

წესრიგის დამცველნი ქურუშად გაჰყურებდნენ მოახლოებულ ბრბოს.

„ჯიპი“ ნელა მოძრაობდა. არიქა განგებ ანელებდა სვლას, რათა უკან მომდგარებხაც მოესწროთ, გორისპირა მინდორი შეევსოთ და მერე ერთიანი ძალით მოწინააღმდეგე გადაეთელათ. მანამდე, მგზნებარება რომ არ ჩაჩუტულიყო, მეგაფონი მჭექარედ აახმიანა:

— არა გაქვთ უფლება! არა გაქვთ უფლება!

ბრბოს აღმა-დაღმა გადაუარა ტალღამ:

— არა გაქვთ უფლება! არა გაქვთ უფლება!

— საქართველო, საქართველო! — კვლავ ჩასძახა არიქამ.

— საქართველო, საქართველო, საქართველო!.. — ათასებზე ბანგივით მოქმედებდა ეს სიტყვა.

ამასობაში კოლონების გრძელი კუდი მინდორმა შემოინოვა და გორისძირი ზღვა ხალხმა გადაჭედა.

— მეგობრებო, პროვოკაციაზე არ წამოეგოთ! — არიქას სადავე მტკიცედ ეპყრა ხელთ. — ჩვენ მილიციასთან ჭიდაობას არ ვაპირებთ! მილიციელებიც ჩვენი შვილები და ძმები არიან, მაგრამ ჩვენ მათ პირდაპირ და დაუფარავად უნდა ვუთხრათ: გრცხვენოდეთ, გრცხვენოდეთ, გრცხვენოდეთ!

ერთხმა ღრიანცელი მთელ ქალაქს გადასწვდა:

— გრცხვენოდეთ, გრცხვენოდეთ, გრცხვენოდეთ!..

მილიციელნი შეჩქვიფდნენ, ადგილიდან მაინც არ დაძრულან, თუმცა ასეთ ზენოლას, ალბათ, დიდხანს ვერ გაუძლებდნენ.

ხმაური მანქანის გაბმულმა სიგნალმა გაჰკვეთა. ხიდზე შავი „ვოლგა“ გადმოვიდა, ორლობე გამოიარა, ცხვირი მომიტინგეთა შორის შემოყო და ახლა ასიგნალებდა, გზა მოითხოვდა.

არიქამ მეგაფონი ძირს დაუშვა, ყველანი იმ მანქანას მიაჩერდნენ.

სავალი გზა განთავისუფლდა, ცოცხალი დერეფანი გაკეთდა და „ვოლგამ“ თანდათან შუაგულში შემოაღწია, „ჯიპს“ მოადგა.

კარი გაიღო, ლესტამბე თოლორაია ხვნეშით გადმობობდა, პატარა, უფერული თვალეზით არიქას ახედა და თქვა:

— ისიც გასარკვევია, ვის უნდა რცხვენოდეს!

— აი, სუკიც გვესტუმრა საკუთარი ფეხებით! — არიქას ანგლობაში ზიზლი გაჟღერდა, მეგაფონმა მისი ხმა მინდორს მოჰფინა, მაგრამ პასუხიც ბევრმა გაიგონა:

— ეროვნული სუკი, მე ასე ვიტყვი... — ლესტამბემ ხმას განგებ აუნია. — აქ ვინმე არის, ვინც ფიქრობს, რომ ჩვენს სამშობლოს არ დასჭირდება საკუთარი, ეროვნული სუკი?!

— „ეროვნული“! — გამოაჯავრა არიქამ. — როგორც ხედავთ, სუკი არ იშლის თავის გველურ-აგენტურ ხრიკებს, სუკის ცნობილი აგენტი გვეახლა თავისი ბელადის დასაცავად!

ბრბოს მუქარის გუგუნმა გადაუარა. არიქას ირგვლივ შეყრილ ტალიკ-ტალიკ ბიჭებს და ეგზალტირებულ ქალებს ღრენა აღმოხდათ, საშიში წრე შეიკრა და ლესტამბემ იგრძნო, მის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრებოდა. აქა-იქ უკვე გაისმა

შედახილები: „გავსრისოთ ეს ჭია!“ „სუკის აგენტი!“ „ერის მოლალატიე!“ „პროვოკატორი!“ „სისხლი ვადინოთ მაგ ნაძირალას!“
— გაეზი ჩიტო მახეში?! — ეს მამუკა გაემზადა პანლურისათვის.

— აბა, უკან დაიხიეთ! — წინ მართალი გადაუდგა, თოდუა.
— კაცი თავისი ფეხით მოვიდა, უზნეობაა მისი შეურაცხყოფა!

ლესტამბემ შიში არ დაიმჩნია, ვითომც ვერ ხედავდა, ირგვლივ როგორ დუღდა, ნამითნამზე ბრბო აღვირს აინყვეტდა და მართალის თავგამოდებაც ვერაფერს უშველიდა.

— ახლავე გიჩვენებ, თუ როგორ ვიცავ ბელადებს! — არიქას შეუძახა, მანქანიდან ტელეფონის ყურმილი გამოიღო და იკითხა: — მზადაა? — მიიხედ-მოიხედა, არიქას მეგაფონს ნაეტანა და ჩასძახა: — მოქალაქენო, ფრთხილად იყავით, თავზე ქვეები არ დაგეცეთ! — ისევე ტელეფონს მიუბრუნდა: — მაშ, ვითვლი! სამი, ორი, ერთი... მიდი!

უცებ მაცხოვრისგორის თავზე იგრიალა. იქ, სადაც ლენინის ძეგლი იყო გადმომდგარი, ცეცხლის, ღორლისა და მტვრის მაღალი სვეტი წამოიშარა. ქანდაკების ნაწილები — ხელები, ფეხები, ტორსი ჰაერში მრავალგზის ამოტრიალდნენ და სადღაც ჩაიჩხენენ... ბელადის დიდი თავი საშინელი სისწრაფით დაგორდა... იმ მხარეს, საითკენაც იგი მიქროდა, ხალხი სწრაფად წამოიშალა და ხიდისაკენ უტია... ფერდობზე ქვების ბრავაბრუგი მოისმა, წვრილი კენჭები თავებზე დაცვივდა და ბარე არა ერთ და ორ ახლადგამომცხვარ პოლიტიკოსს კოპი დააჩნდა... რა თქმა უნდა, ვინც შეძლო, თავს უშველა...

ამასობაში ბელადის თავი ძირს ჩამოგრიალდა, სწორზე გაირბინა, მინდორსგაღმა მცხოვრები გაგუას ღობე შეანგრია, ჩერმა გადალენა და ფეკალური შადრევანი ამოასხა, ბალ-ბოსტანი გადატკეპნა და ეზოს ბოლოს, ყორეზე გადმოძენილ მაყვლის ბარდებში გაეჩხირა...

ლესტამბემ გულიანად ჩაიხვიხვინა. არც მილიცია ჩანდა ახლომახლო, არც მანიფესტანტები და ლენინის ძეგლიც აორთქლდა... ფერდობზე ჯერაც ჩხაკუნობდა დაგორებული ქვეები...

ორი მანქანა შერჩა ასპარეზს — „ვოლგა“ და „ჯიპი“. „ვოლგასთან“ სახეგაბადრული ლესტამბე იდგა, „ჯიპში“ არიქა და ცირა... იქვე მართალის დაეკრიფა გულხელი, ვერ მიმხვდარიყო, ეცინა თუ ნუხილი გამოეხატა.

არიქას ბოლმისაგან სული შეუფუჭდა.

— სუკის აგენტები, გველის წინილები... — დაისისინა.

— მე სუკის აგენტი კი არა, სუკის პოლკოვნიკი ვარ! — ლესტამბეს სიფათი ვარდივით გაეფურჩქნა. — თუმცა პოლკოვნიკი რა მოსატანია, როცა შენი მეგობრების სიაში უპირველესი ადგილი მთლად გენერალს უჭირავს!

— გენერალს? რეებს ბოდავ?

— ოჰ, პარდონ, ქალიშვილთან ბოდიშს მოვიხდი, საყვარლის მამიკოს მეგობართა სიაში, ალბათ, არ თვლი! იქნებ ვცდები და მაგ კაცთან რუსის ნატაშას ქვეშაგებზე მეტი გაკავშირებს, ჰა?

ცირამ სწრაფი მზერა ესროლა არიქას, მართალისაც ნირი ეცვალა.

არიქა პილპილისფერი გახდა, ხმა აუკანკალდა:

— დედას გეფიცები, ცირა, ეს კაცი პროვოკატორია!

ლესტამბემ მის ნათქვამს ყური არ ათხოვა, აზრი ბოლომდე მიიყვანა:

— კაცთან, ვისაც ქართველთა სისხლში იდაყვებამდე აქვს ხელები ამოსვრილი...

— რას ამბობს ეს ადამიანი? — ცირა გათეთრდა.

— ზედმეტი მოგდის, მგონია! — მართალიც ჩაერია.

— დედას გეფიცები, ცირა, მაგ ქალთან არაფერი მაქვს საერთო!

— შენი ქალები არ მაინტერესებს! — ცივად შეანყვეტინა ცირამ. — ის გენერალი ვინაა?

— იქნებ სუკი არც ისე გძულს, როგორც შენს გარემოცვას უმტკიცებ! — ლესტამბე აშკარად ზეიმობდა. — ყოველ შემთხვევაში, შენს ძმაკაცს, ლეონტის თუ ღრმად ჩაეძიები, ის აგიხსნის, ნამდვილი სუკი რაც იყო! ჩვენ რა, ჩვენ პროვინციელები ვართ, ქალაქებში ვიქეჩებით და ეგაა. იმას მაინც

ვერავინ დამაბრალებს, რომ ლესტამბე თოლორაიას ნაჯახით დაეჩეხოს ვინმე!

— ნაჯახით? გააფრინე, შე ახვარო?! ცირა, არ დაუფერო, პროვოკატორია!

ცირამ ბაგე მოკუმა, მზერა აარიდა.

— მე ნუ დამიჯერებ, გენაცვალე! — ლესტამბეს სახე კუშტი გაუხდა, თვალები გველივით უბზინავდა. — სანამ ლოგინში შეუგორდებოდე მაგ კახპას, თქვენთან უკაცრავად ქალიშვილო, ყანყრატოში მოუჭირე ხელი, დარწმუნებული ვარ, მამიკოს საგმირო საქმეები თვითონაც ემასხოვრება! — ჩაჯდა მანქანაში და ასე დაუგდო: — დაფიქრდი, სანამ გზაზე გადამიდგებოდე!

18

დაფიქრდა, რა თქმა უნდა! მისი ფიქრები ღამეში ბორი-ალსა ჰგავდა, რადგან გული ბოლმით ავსებოდა. ბოლმა სანამ-ლავია, მისგან განკურნება ძნელია. ბოლმით სნეულის სულში სინათლე ვეღარ აღწევს. დაბოლმილი ადამიანის ქმედებებს შურისძიების სურვილი უდევს საფენად. ამიტომაც ვერ იქნება მისი ნამოქმედარი სამართლიანობის სასწორით აწონილი... არიქას აღგზნებული ტვინი ეძებდა პასუხს კითხვებზე: ვინაა ნამდვილი მტერი? ვინ უნდა სძულებოდა? ვის წინააღმდეგ მიემართა მეხთატეხა, დაუსჯელობის სინდრომით მოპოვებული მახვილი, რაიც საზოგადოდ სულიერების უძღურებას ეყრდნობა.

ლიონია, ლეონტი — ის ბოთვერა, ის ქონის გუდა თურმე სუკის თანამშრომელია, მეტიც, მთლად სუკის გენერალია. იგი ნაჯახია! კაცი, რომელსაც სასაცილოდ იგდებდა, როცა ენება, თავში უტყაპუნებდა და ამიტომაც ცოტათი უყვარდა კიდევ, გადაიქცა კაცად, რომელმაც ერთხელ მობუბნა, ქეროში ჩაავლო, ჰაერში ციმციმ ამოატრიალა და კიბეზე დაუშვა... დიახ, საშინლად შეურაცხყო!.. მამამაც და შვილმაც... დიახ, არიქას თვალი აეხილა და ნათლად დაინახა, ვინ ვინ არის! ლე-

ონტი, ერთი უწყინარი დათუჩის როლს რომ თამაშობს, სინამდვილეში სისტემის ანახლეჩია, ნითელი რუსეთის სახეა, მისი ისტორიაა, რაც სწორედ გლეხური ნაჯახის სიმბოლოთი აღინიშნება... იგი თავად ვლადიმერ ილიჩია, მაცხოვრისგორის თავზე რომ იყო გადმომდგარი... ილიჩს რომ ეცოცხლა, ალბათ, ლეონტის დაემსგავსებოდა... კოლოსი აფეთქდა, დაინგრა, მტვრად იქცა, მაგრამ, დახეთ, აგერ ქალაქში დადის მისი მეორე „მე“ და არიქას ზომავს თავისი ვინრო, მონგოლური ქუთუთოებიდან, შეჰყურებს მშვიდად, წყნარად, მოფლამტულ ტუჩებზე ოდნავი ზიზლი ახატია, აშკარაა, არაფრად აგდებს ხეიბარს, დასცინის მის ციებცხელებიან სექსუალურ-პოლიტიკურ ვნებებს...

ოთახში ერთადერთი, მომცრო ფანჯრიდან აღწევს შუქი და ისიც ლურჯი ფარდით იცხრილება, ბინდში საგნების ფორმა წაშლილა. საცხოვრისი, ეტყობა, ნაკლებად ნიავედება, მძიმე ჰაერი ახლად ნამოდულეული ბორშჩის სუნითაა შეზავებული. ფანჯარასთან პატარა, ვინრო მაგიდა დგას, ზედ ოხშივრიანი მათლაფაა, წვრილად დაჭრილი პური და გარჩეული ხახვი... მაგიდასთან ტაბურეტით ლეონტი მიმჯდარა, თეთრი მაისური აცვია, მძლავრი მხრები მოშიშვლებია, ზურგის კუნთები კუხეზივით ამობურცვია... გარედან შემოღწეულ ხმაურსა და აურზაურს ყურადღებას არ აქცევს, წვნიანში კოვზით არაჟანს ურევს, სადილად ემზადება...

არიქამ კარი ღონივრად შემოხეთქა და ახლა ზღურბლზე დგას. ხელში რევოლვერი უჭირავს, უფრო დასაშინებლად, რათა მტერს შუბლზე სიმწრის ოფლი დასდინდეს. არიქას თანამებრძოლნი, ღონიერი, ტალიკ-ტალიკი ბიჭები ზურგზე აწვებიან, ღიობში ცნობისმოყვარედ იჭყიტებიან...

დერეფანი სავსეა ახალგაზრდებით, ისმის მხიარული ხორხოცი, სიცილი, შეძახილები... მომპალი იატაკი ჭრაჭუნებს, ღამისაა, სიმძიმისაგან ჩაინგრეს... ეზოში უამრავი ხალხი შეყრილა. დროშები, ტრანსპარანტები, პორტრეტები აღუმართავთ, ფანერებსა და მუყაოზე სახელდახელოდ გაკეთებული წარწერებია — „ძირს სუკი!“

კიბის თავზე მამუკა დგას, დირიჟორივით ხელს იქნევს და გაიძახის:

— ძირს სუკი!

ეგზალტირებული ბრბო ხმის სიმებს იხლეჩს:

— ძირს სუკი, ძირს სუკი!

— საქართველო, საქართველო!..

— საქართველო, საქართველო, საქართველო!..

აქ მოსვლამდე, საგანგებო თათბირზე მართალი შეეჯახა არიქას, გააფრთხილა — მოსამართლედ შენ არავის აურჩევინხარ, ცოდო-მადლის განკითხვა არავის დაუვალეზია, თუ ის კაცი დამნაშავეა, ვისაც ევალეზია, იმან მოკითხოსო... „ჩვენ ერის ნებას გამოვხატავთ!“ — მიტინგზე გამომსვლელის პათოსით პასუხობდა არიქა, წინააღმდეგობას როცა აწყდებოდა, უფრო ჯიქდებოდა, უკან დახევა სირცხვილად მიაჩნდა... დიდხანს იდავეს... მუდამჟამს წყნარი, დარბაისელი მართალი ახლა გაცოფდა, სახეზე სისხლმა მოასხა: „იცოდე, დადგება ჟამი, როცა ეს სიგიჟე სანანებლად გადაგექცევა!“ „რას წამომიხტი! — აფეთქდა არიქაც. — ისე მექცევი, თითქოს კაცის კვლას ვაპირებდე! — მერე მომხრეებს მიუბრუნდა: — გაეთრიოს ჩვენი ქვეყნიდან, რუსეთი დიდია!“ ართობდა კიდეც ძმაკაცთან შეჯახება, სადღაც გულის გულში გაუცნობიერებლად მალამო ედებოდა, მეგობრობის მაღალ გრძნობებს ცოტცოტაობით ყელში ჭანგებს უჭერდა... „ასე თუ გააგრძელებ, კაცის კვლამდე შორი გზა არ გიძევს!“ — ცხარედ მიუგდო მართალიმ. „დიდი საქმე უსისხლოდ არ გაკეთებულა! — შეუბრუნა არიქამ. — გამომიჩნდა მშვიდობის მაძიებელი!“ მართალი შეტრიალდა და წავიდა... „წადი, წადი, ხელები დაიბანე!“ — მიაყოლა არიქამ...

ახლა აგერ იდგა მომცრო ოთახის ზღურბლზე, ხელში რევოლვერი ეჭირა, ზურგსუკან მხარდამჭერთა ჩოჩქოლი ესმოდა. წინასწარვე მოიფიქრა, რა უნდა ეთქვა და როგორ ემოქმედა. ცხვირწინ რევოლვერს დაუტრიალებდა, თვალეზში ჩახედავდა და ეტყოდა: „შე თესლო, თურმე მკლავები იდაყვებამდე ქართველთა სისხლში გაქვს ამოვლებული და როგორ გაბედე, საქართველოში რომ ჩამოეხეტე!“ თავზარდაცემუ-

ლი ლეონტი მუხლებზე დაეცემოდა, მაპატიეთ, მაპატიეთო, იღრიალებდა და მხოლოდ მაშინ, როცა მიხვდებოდა, გადარჩენის შანსი არ იყო დარჩენილი, ბიჭებს ეტყოდა: „გაათრიეთ ეს ნეხვის გორა, ამოჰკარით ჭიტლაყი, დაე, ფეხშიშველამ იაროს თავის რუსეთამდე!“ აი, ასე აპირებდა მტრის დასჯას არიქა ძაძუა, მაგრამ ზღურბლზე მდგარს სათქმელი თითქოს დაავინწყდა, ხოლო მისი მოწინააღმდეგე აუღელვებლად ემზადებოდა ბორშჩის სახვრეპად.

— უთხარი, უთხარი! — ვილაცამ ზურგზე ქიმუნჯი ჰკრა არიქას, წაახალისა, მაგრამ რაკი არიქამ დააყოვნა, იმან თავი გამოყო და ფალცეტით იყვირა: — Эй, шпион несчастный, мы знаем, что, это ты убывал наших!

ლეონტიმ თავი მოაბრუნა, ვინრო თვალეზი უფრო ვინროდ მონკურა და დამარცვლით უბრძანა:

— Вон отсюда бляд!

არიქას ტანში დააზრიალა, კბილის ცემინება აუტყდა, რაკარუკი გაჰქონდა და სიტყვა სიტყვაზე ველარ მიაბა... ოლონდეს არ იყო შიში, ეს იყო წინათგრძნობა იმისა, რომ წუთის შემდეგ ისეთი რამ მოხდებოდა, რასაც ვერასოდეს ვერაფერი შეცვლიდა. მისმა გონითმა მზერამ უძირო უფსკრულს უწია და მიხვდა, ბნელეთში ვარდებოდა... ფეხი ზღურბლს მიაბჯინა, ინსტინქტურად უკან დაინია, მაგრამ ზურგიდან მჭიდროდ მიანვნენ ახალგაზრდები, მოსალოდნელი შეჯახების სურვილით შეპყრობილნი, რაკი თვითონ მრავლად იყვნენ და თავს უსაფრთხოდ გრძნობდნენ, მოსანადირებელი მხეცი კი კენტად იჯდა, მშველელი არავინა ჰყავდა, ამიტომ, წესითა და რიგით, გაბრძოლებაც კი ვერ უნდა გაეხედა.

— Враг и убийца! — ძლივს ამოახველა არიქამ, თითი მიუშვირა, რევოლვერიანი მარჯვენა კი საკუთარ ფერდზე მჭიდროდ მიიკრა, თითქოს აქ ვინმე იყო, ვისაც ძალუძდა, თავდაცვის ერთადერთი საშუალება წაერთმია.

ლეონტი წამოიძვრა და თავისი მსხვილი, კოტიტა თითებით ტაბურეტი თან აიყოლია, აიყოლია და ხელი მოუნაცვლა, ტაბურეტის ფეხს წაავლო და ბურდლუნით წამოვიდა.

— А ну посмотрим!

არიქას ერთხელაც შეაჭრჟოლა, უსაშველო სისუსტე იგრძნო და მიხვდა, ცოტაც და მოულოდნელად დამძიმებული იარაღი ხელიდან გაუძვრებოდა, ძირს დაუვარდებოდა.

ლეონტი კი — უზარმაზარი, მძიმე, — ყალყზე შემდგარი დათვის მძულვარებით მოდიოდა, ტაბურეტიანი ხელი ზევით-ზევით აჰქონდა, რათა წამის შემდეგ არიქას თავზე მძლავრად დაეშვა.

დარტყმის მოლოდინში არიქას თითქოს აზრი გაეყინა, მუხლები მოუდუნდა, დაბლა ჩაინია, დაპატარავდა, კისერი მხრებში ჩაუძვრა და მაშინ, როცა ზეაღმართული ტაბურეტი უნდა გამოქანებულიყო, ხოლო ზღურბლზე გაჩხერილს უკან ძვრაც არ შეეძლო, სწორედ იმ წამს იქუხა...

არა, არიქას არც უფიქრია, გაესროლა! არიქას არ უნდოდა გასროლა! არიქას ნამდვილად არ უნდოდა, კაცი მოეკლა, თუნდაც ის კაცი სუკის გენერალი ყოფილიყო! ვერც კი მიხვდა, საიდან, როგორ გაისროლეს, ვინ გაისროლა!.. გაოცებით დახედა რევოლვერს... ლულიდან მსუბუქი ბოლი ამოდიოდა, გაიფანტა... ხელი კი, აქამდე არიქას მორჩილი, ახლა დამოუკიდებლად არსებობდა, არიქა მას სულაც ვერ გრძნობდა, სამინლად უთრთოდა და ველარ იმორჩილებდა.

ლეონტი შებარბაცდა, ტაბურეტიანი მარჯვენა კვლავაც თავზევით ეჭირა, მარცხენა თათი კი მკერდზე მიედო, ენადა წითელი ორდენის დამალვა, ოღონდ წითელი ლაქა თავს არ იმალავდა, მაისურმა შეინოვა, ფართოდ გაიდლაბნა, თითებშორის გამოჟონა.

გასროლის ხმამ დერეფანში აურზაური გამოიწვია. უკანანი ამბის გასაგებად წინ მოიწვედნენ, მაგრამ წინანი გასასვლელს მიაწყდნენ... ზედახორა, ყვირილი, ლანძღვა, წიოკობა... არიქას ზურგზე უკვე არავინ აწვებოდა, დასახვევი გზა თავისუფალი იყო და უკანუკან წავიდა.

— Ах, няя! — ჩაიბურღლუნა ლეონტიმ და ნაბიჯი გადმოდგა.

არიქა ზღურბლს გასცილდა.

ლეონტი გამოჰყვა, ბარბაცით მოდიოდა, იმ ტაბურეტს თან მოათრევდა, იმედს იტოვებდა, რომ მტერს თავზე დააფშვნიდა.

ზიტას ოთახიდან ბავშვის შიშინი ტირილი მოისმა, ეზოში ჩოჩქოლი და დგანდგარი არ წყდებოდა.

ლეონტი გავეშებულ დათვისა ჰგავდა. თუმცა ღონე აკლდებოდა, ტაბურეტს მალლა ვერ იჭერდა და მხარზე შემოედო, სისხლიან მარცხენას ხანდახან გამოიშვერდა, ცდილობდა, არიქას მოჰოტინებოდა, დაეჭირა, მაგრამ ამ მცდელობისას მკერდიდან სისხლი ლეკერტებად ეღვრებოდა და ყოველი ასეთი გაბრძოლება ასუსტებდა.

— Ах сволоч, хромой! — ისევ და ისევ ბურღლუნებდა, მოდიოდა და გზა-გზა სისხლის ტბორებს ტოვებდა.

არიქამ ზურგით სინათლეზე გააღწია, კიბის თავზე ვილაცამ ხელი შეაშველა.

პარმალზე ლეონტი გამოჩნდა, ისეთი დიდი იყო, ისეთი ბუმბერაზი, თითქოს დერეფნის ქრილში ვერ გამოეტევაო... მძიმედ სუნთქავდა, ჰაერი აღარ ჰყოფნიდა... ტაბურეტს ძირს მოათრევდა... ერთიანად სისხლში იყო მოთხვრილი...

ეზო მდუმარებამ მოიცვა... შიში, თავზარდაცემა, სინანული...

ლეონტიმ გადახედა თავშეყრილებს, დანისლული მზერა მიმოატარა.

— Зачем это? — იკითხა და უცებ შექანდა... კიბეზე თავდაღმა წამოვიდა, საშინელი ჭახანით ჩაამსხვრია და, როცა ამოაბრუნეს, ცოცხალი აღარ იყო...

— Папа, папка! — იკივლა ნატაშამ, ბრბო გაარღვია, ზედ გადაემხო თავის მამილოს, ბომბორას, დათურის...

დერეფანში სუსტი ნათურა წითლად ბჟუტავდა და კუპეს ბნელ ფანჯარაზე ირეკლებოდა. გენერლის მკვლეელი კედელს ზურგით მიყრდნობოდა. იმ ადგილს ზედა თარო ჩრდილავდა და ამიტომ მის გამომეტყველებას ვერ ვარჩევდი... მგზავრები დუმდნენ... დროშების ფრიალსა და მიტინგურ ხმაურს მდუმარება მოსდევს, ეგზალტირებულ ემოციებს აპათია ცვლის, ადამიანი თითქოს ღონიდან იცლება, უსასოოდ შეჰყურებს

ფერადი ოცნებების სასაფლაოს... ვიჯექი ჩაბინდულ კუბეში და თვალნათლივ ვხედავდი ჩემი იმედების მსხვრევასაც... ჩემი გმირები — არიქა, დურუ, მართალი, — თავდაპირველად იდეალურ ადამიანებად წარმომესახა ისევე, როგორც მშობელი შვილს აკვანში იმის იმედით აწვენს, ოდესმე საკუთარი ოცნებების განსახიერება რომ იხილოს. მოვლენათა ლოგიკამ კი აი, აქ მომიყვანა, ამ კუბეში... რა მოხდება ხვალ, ზეგ? ნათელმხილველის მზერით განვჭვრიტე მომავალი და ვიხილე უდაბნოში მავალნი — არიქა ძაძუა: ფანატიზმის კუპრში ხარშვა, იმედების გაცრუება, ტყედ გაჭრა და სისხლი, უცხოეთიდან მუშტის ქნევა ან სამშობლოში ციხე და ქლექი; დურუ გეგია: იანუსის მეორე სახე, მინირესტავრაცია, გამგებლის ან რწმუნებულის სავარძელი, უმადური ღვანლი, ნამსხვრევების შეკონინება; ლესტამბე თოლორაია: მშობლიური სუკის ფარული ლაბირინთები... მართალი თოდუა: უსახსრობა, სევდა... ფუნჯი... გაქრობა...

— ფუჭია ამ წიგნის ფურცვლა, თუ ყველაფერი წინასწარაა განჭვრეტილი! — იესემ ბრძანა, ჩემმა აჩემებულმა მკითხველმა.

ამოვიოხრე... მომინდა ბედისწერის მოტყუება, რაიმე არაორდინალური სვლა, თუნდაც მოულოდნელი აფეთქება, კატასტროფა, ხრამში გადაჩეხვა... მაგრამ ჩვენს გზაზე ხრამი არსად იყო, რელსები სწორ ველზე ელაგა და მატარებელი აუჩქარებლად მირონინებდა, ვაგონი ირწეოდა, ბორბლებს რაკუნი გაჰქონდა...

წითლად ბჟუტავდა სუსტი ნათურა. ბინდში ერთმანეთს დამსგავსებოდნენ მსხვილთავა დურუ და ლესტამბე... ძლივს ილანდებოდა იესე... გარედან ფანჯარას უკუნი მოსწოლოდა... არა, არაფერი შეიცვლებოდა, მოულოდნელი არაფერი მოხდებოდა მოულოდნელობებით აღსავსე ამ ჩვენს დროში, როცა შორეული მომავლის განჭვრეტა კი არა, ვერავინ იმას ვერ იწანასწარმეტყველებდა, გაეღვების, წამის შემდეგ რა მოხდებოდა...

და მართლაც... თითქოს კედელს შეეჯახაო, ვაგონი წინა ვაგონს შეასკდა, მუხრუჭებმა საშინელი ღრჭიალით რელსებს ნაპერწკლები აყრევიანა, ელმავალმა გაბმით, თავზარდამცე-

მად შეჭგუგუნა. აქამდე მოჭიატე ნათურა თვალისმომჭრელად აკამკაშდა, ლამისაა გასკდებაო და უცებ ჩაქრა... დაბნელდა, ისე დაბნელდა, თითქოს მოხუფულ კასრში ჩაგვსვესო...

მეზობელ კუბეში ქალმა შეჰკივლა, შეშინებული ბავშვი აჯღავლდა. ამას მოჰყვა კაცების შეძახილი, გინება, ოხვრა, თაროებიდან გადმოყრილი ტვირთის ბრაგუნი, ვაგონის ჭრიალი და ზანზარი... გაოგნებული კითხვები — „რა ხდება?!“ „ღმერთო, გვიშველე, რა ხდება?!“

— ხალხნო, გამოეტიეთ, ხანძარია! — იყვირა ვილაცამ დერეფნის ბოლოდან.

ფანჯრებში წითლად შემოანათა. წამოვცვივდით და დერეფანს მივაშურეთ. გასასვლელი უმალ გაიჭედა. ვილაცის ფართო ზურგს მივეხალე, გვერდიდან ჩამჭეჭყეს, ზურგზე მოზრდილი კალათა მომაბჯინეს. ფეხს იატაკზე ვერ ვანვდენდი, ისე წამიღეს. ერთგან ვიგრძენი, გრძელმა ხელებმა ჯიბეში რომ მომიფათურა, მაგრამ რა მქონდა და რას ამომაცლიდა... ტამბურში ცივი ჰაერი მომხვდა... შევეცადე, როგორმე კიბეზე არ დავგორებულიყავი... აჰა, პირველი საფეხური და მენამული ფერთი განათდა გარემიდანო...

ტრიალ მინდორში ვიდექით. ვაგონებიდან ლიანდაგის ქვაყრილზე მგზავრები ცვიოდნენ. უამრავი შავი ლანდისა და წაგრძელებული ჩრდილების მოძრაობა ფანტასტიკურ ცეკვასა ჰგავდა. გაოგნებულმა შევხედე ამ სურათს, მაგრამ, სანამ გონს მოვეგებოდი, ზურგზე მომანწვენ და ძირს ჩამაგდეს. ქვალორლზე ჩავხრიალდი, თხრილს ამჩატებული გადავევლე, ათიოდე ნაბიჯი ინერციით მდელიოზე გავიბინე და მხოლოდ ამის შემდეგ გავხედე შემადგენლობის თავს — ელმავალი იწვოდა! უფრო სწორად, მოკლე ჩართვისაგან უზარმაზარი შადრევანივით ხმაურით ცვიოდა გავარვარებული ჩინჩხალი.

მართლაც საოცარი სანახავი იყო! ელმავლის მუცელი თვალისმომჭრელად ღუდღუდებდა. მერე შუშები ხრიალით ჩამოცვივდა. ცეცხლის ალი ლიობებში გამოძვრა, ელვისუსწრაფესად მოედო რკინის ურჩხულს და სახურავის თავზე შეიკრა...

— გაეცალეთ, გაეცალეთ!

მგზავრები მიმოიფანტნენ. ზოგი ხელცარიელი გარბოდა, ზოგი ბარგი-ბარხანას მიაბრუნებდა.

ილტვოდნენ, ჩერდებოდნენ, რათა თვალი შეეველოთ ამ სასწაულისათვის და ისევ ილტვოდნენ...

იგრიალა... სოკოს ფორმის უზარმაზარი გორგალი ცად ავარდა... ფერფლი და ჭვარტლი ჩამოეფინა... დღესავით განათდა ტრიალი მინდორი, მის მიღმა ევკალიპტების მაღალი მწკრივი...

თითქოს უკანასკნელად ამოიოხრაო, ცეცხლი შენელდა, დაიჩუტა და ამის შემდეგ კიდევ კარგა ხანს ისმოდა თანაბარი, ზომიერი ბურბური.

კვლავ ბინდი ჩამოწვა, რომელსაც ოდნავლა ანელებდა ხანძრის გამონაშუქი.

— დამთავრდა! — ჩაილაპარაკა ვიღაცამ ჩემ გვერდით. ხმაზე ვიცანი, ლესტამბე იყო.

— რა მოხდა?

— რა ვიცი, მოკლე ჩართვაა ან დივერსია! კაცი-პატრონი აღარაა... რა სწრაფად იწვება ეს ოხერი!

— სხვები სად არიან?

— აქვე სადმე! — აუღელვებლად მპასუხობდა. — უმსხვერპლოდ გადავრჩით, მგონია!

— თუ ხვდები, სადა ვართ?

— რა მიხვედრა უნდა, მერეთამდე ათი-თორმეტი კილომეტრია!

— რა ვქნათ?

— საკუთარ ფეხებს დავენდოთ, პატივცემული, შარაგზამდე უნდა გავაღწიოთ!

— თორმეტი კილომეტრი... — უკმაყოფილოდ ჩაიბურტლუნა დურუმ, თავზე ზვავივით წამოგვადგა. — შიშისაგან მუხლებში ძალა წამერთვა, რა ივლის ამოდენა გზაზე!

სიბნელეს იესე გამოეყო, ყანჩასავით მოაბიჯებდა, არაფერი უთქვამს.

— არიქა სადაა? — ვიკითხე.

— სხვებთან ერთად ცეცხლს აქრობდა! — დურუმ თქვა. — ვაგონები გადაარჩინეს...

იქვე ახლოს ვიღაცამ ასანთი გააჩხაკუნა, პაპიროსს მოუკიდა. კაცს ჭვარტლისაგან ხელებიც და პირისახეც გამოურვოდა, მშობელი დედა ვერ იცნობდა, მაგრამ მივხვდი, არიქა იყო.

ცივმა სიომ წამოუბერა. კურტაკის ღილები შევიკარი, ხელები ჯიბეებში ჩავინყე.

— აბა, წავიდეთ!

გზას დავადექით.

გადავკვეთეთ წყლით გაჟიჟინებული მინდორი, ევკალიპტების გასწვრივ ვინრო თირი ძლივსა ჩანდა და იმას გავყევით.

სულ მალე ორღობეში აღმოვჩნდით. სახლები გამოყრუებულსა ჰგავდა. კედლებს მიღმა იქნებ არც ეძინათ, მაგრამ ჟამი იდგა საშიში და ღამებნელში უცხოს კარს არავინ გაუღებდა.

ცოტა ხანიც და გზატკეცილზე გავედით. ადგილი ვიცანი, თბილისიდან მომავალს აქ არაერთგზის ჩამივლია... სწორი გეზი ავიღეთ. ასფალტზე სიარული, ცხადია, უფრო იოლი იყო, თუმცა მრავალი წელი არავის მოუწესრიგებია და ფეხი წამდაუნუმ ორმოში გვივარდებოდა.

ჩვენს წინაც და ფეხდაფეხაც მგზავრები მოდიოდნენ. ისმოდა ფეხის ხმა, გადანალაპარაკევი... ხან ვიღაცას ვასწრებდით, ხან ჩვენ გვასწრებდნენ...

ბინდი თანდათან გაიცრიცა, გარიჟრაჟმა მოაწია.

ეზოდან ლაფეტიანი „ბელარუსი“ გამორახრახდა. ლაფეტზე გრძელი სკამები იდგა გარდიგარდმო. ბოლო დროს ასეთი ტრაქტორი ცვლიდა ადრინდელ ავტობუსსა და მსუბუქ ავტობუსს... ძლივს ავხილავდით, დავსხედით მაგარ ფიცრებზე და წავედით ჯაყჯაყით.

ხელის ჩასაჭიდი არაფერი გვექონდა, ერთმანეთს ვეხლებოდით. კუდუსუნის ძვალი ისე ვიტკინე, ერთი სული მქონდა, როდის მოილეოდა ეს გზა.

გათენდა... მოქუფრული, უჟმური დილა დადგა...

აგერ წკონდანყარიც. ზაფხულობით არაფერი ჯობდა მის გამჭვირვალე ჩქერალის ცქერას, ახლა კი მძიმე, ბლანტი

სითხე სიცივის შეგრძნებას ბადებდა... საყელოშიც სიცივე ჩამდიოდა, მაკანკალებდა...

ხიდი სანახევროდ მოერღვია ტანკსანინალმდეგო ნაღმს. ბეტონის მძიმე ფერმები ნაწილობრივ ჩაქცეულიყო...

გზისპირას ისტორიამდელი ურჩხულივით ეგდო დამწვარი „კამაზი“.

დანგრეულ ხიდზე ფრთხილად გადავედით, აღმართს ავუყევით და ჩვენ წინ გადაიშალა მერეთის ფართო ხედი, რომელსაც ჩრდილოეთიდან მაცხოვრისგორა ემიჯნებოდა, ზედ თეთრი კიბე არბოდა, მწვერვალს კი ნაცრისფერი ნისლი ებურა...

ნაწილი 4.

მართალი თორაყს

1

რუსთაველის ქუჩისა და ბულვარის გადაკვეთაზე ჩამოგვსვეს.

დაბუყებული ფეხები ძლივს გავმართე, წელკავმა ამაკვნესა. მციოდა და ერთი სული მქონდა, თბილ ლოგინამდე როდის მივალწევდი. იქნებ სევდიანი, მოწყენილი ცაც მიფუჭებდა და გუნება-განწყობილებას, უსიხარული ფერები მთრგუნავდა და დიდი ხნის უნახავი ქალაქის მონატრებას მიქრობდა... სახლების კედლები ნესტის ლაქებს აეჭრელებინა, ჭადართა სველ ტოტებს შეთხელებული ფოთლები სათითაოდ წყდებოდა და ძირს შრიალით ეფინებოდა, ყვითელი და ჟანგისფერი ნეშო ფეხებში შარიშურობდა.

ქალაქი ნელა და მძიმედ იღვიძებდა. ქუჩებში იშვიათი გამვლელი თუ გაკრთებოდა. მოჟამული პორტრეტების გაღერეა აშკარად მაგრძნობინებდა, რომ შემწყდარა ძველებური, სამხრეთის ქალაქისათვის დამახასიათებელი მხიარული ფეთქვა.

არიქა ძაძუა უხმოდ გაგვეცალა, იქვე, შორიანლო წამოყუდებული პრეფექტურის შენობაში გაქრა.

დურუ და იესე გეგიების კარგა ხნით მიტოვებული სახლისაკენ გაემართნენ. დურუ დათრგუნვილი ჩანდა, იქნებ ახლახან გაისიგრძეგანა, რომ აჯობებდა ნაცნობთა მზერას მორიდებოდა.

— წამობრძანდით, პატივცემულო, თქვენ ჩემი სტუმარი ხართ! — ლესტამბემ შემახსენა.

საწინააღმდეგო არაფერი მქონდა. გზას უხმოდ გავუდექით. მანძილი შორი არ იყო და ტრაქტორის ლაფეტზე მოგზაურობის შემდეგ ფეხით გასეირნება სასარგებლოდაც მომეჩვენა.

რა დრო გასულა, რაც მერეთში არ ჩამოვსულვარ? მახსოვს მხიარული, გიჟმაჟი ყოფა, მუსიკითა და ყვავილებით სავსე მზიანი დღეები და კაკაჩა მთვარით განათებული ღამეები... ბულვარი მუდამ სავსე იყო მოსეირნე ხალხით, ბაზრის ჩოჩქოლი და ზუზუნის შორს გაისმოდა... რკინიგზის სადგურში უწყვეტი გუგუნით შემოდოდა მატარებლები, ქალაქიდან და ქალაქისაკენ მთელი დღე მოექანებოდა გადატვირთული „იკარუსები“... ტაქსისტები მგზავრებს ვერ აუდიოდნენ... სკოლებიდან ჟრიაშულით გამოეფინებოდნენ წითელყელსახვევიანი პიონერები... სტადიონზე ბურთს თავს აკლავდნენ „ჩხერიის“ ფეხბურთელები, ტრიბუნები გადაჭედილი იყო აგზნებული ფანატებით („ინჯია, გარშოკ!“ „პელე, შე ძველო!“ „ძუკუ, შეუდე!“). იმართებოდა მარულა ან ცხენბურთი და ლამაზ იორლებს თქარათქური გაჰქონდათ... ინსტიტუტში ეწყობოდა კომკავშირული შაბათობები... ბოტანიკური ბაღის ჩეროებში ცნობისმოყვარე თვალებს გარიდებოდნენ შეყვარებული წყვილები... ხიდქვეშ ქურდბაცაცა ბიჭები არჩევდნენ „საქმეებს“ ან აგორებდნენ ყომარს... თეატრისკენ წყვილ-წყვილად მიემართებოდნენ პროვინციელი თეატრალეები, რათა ენახათ დოდიკაძის „კოლხეთის ცისკარი“ ანდა „გაზაფხული საკენში“... მაცხოვრისგორასთან, კიბის პირველ საფეხურზე მავანი დედაბერი სანთელს ანთებდა, პირჯვარს გადაიწერდა და გაეცლებოდა, რათა მზერა აერიდებინა წმინდა მთის თავზე აღმართული კერპისათვის... კინოთეატრ „ოქტომბერთან“ ახალგაზრდები ჩხუბითა და ჯგლეთით იღებდნენ სასურველ ბილეთებს ვინრო სარკმლიდან, ხანდაზმულნი კი თვალს გულ-გრილად შეავლებდნენ უკვე გაყვითლებულ წარწერას — „ვინც ჩვენ გვარცხვენს!“ (კარგა ხანია, იქ არავისი კარიკატურა არ ეხატა!).

ეს ყოველივე იყო და უკვე აღარ არის! ბევრი სხვა რამეც იყო, ავიც და კარგიც, მაგრამ გაქრა!.. აწყმოს ბედნიერება უნდა მოეტანა, ჯერჯერობით კი ტკივილი, სიძულვილი და სინანული დათესა.

ამ ფიქრებით გულდამძიმებული მიყვებოდი ადამიანს, რომელიც, თუმცა მე შევექმენი, ჩემში ოდნავადაც ვერ აღძრავდა მამობრივ გრძნობას. პირიქით, ვნანობდი, რომ პირველ სტრიქონშივე შავი ხაზი არ გადავუსვი მის გვარ-სახელს, მაგრამ, რაც დროში მოხდა, იმას ჩვენ ვერაფრით შევცვლით და, ცხადია, მეც ვერაფერს გამოვასწორებდი. მორჩილად მივაბიჯებდი მოხრეშულ გზისპირზე, ფეხს ვარიდებდი ტალახიან გუბეებს, ხეთა ტოტიდან მომწყდარი მსხვილი წვეთი ხანდახან კისერში მივარდებოდა და ტანში სიცივის ჟრუანტელი მივლიდა.

თოლორაიების სახლი შორიდანვე ვიცანი. იმდენჯერ დავნერე ქურუში ციხეო, კაზემატიო, ახლა ჩემზე არცთუ სახარბიელო შთაბეჭდილება მოახდინა, უფრო მომცრო და მყიფედ ნაგები მომეჩვენა. უფრო იმიტომ, რომ გაღმა-გამოღმა ძველი ფიცრული ოდების ნაცვლად ჩამწკრივდა წითელი აგურით ან სომხური ტუფით ნაგები საკმაოდ მდიდრული სახლები, რომლებმაც დაჩრდილეს ქოსა ძღვიბიას პატივმოყვარეობის დასარწყულელად აგებული ძეგლი — უპროპორციო და უსახური კუბი, ადრე რომ ციხეკოშკად და სასახლედ აღიქმებოდა... აგერ ტუჩია ძიგუას სახლიც — აგურით ნაგები საზღვაო ხომალდი, რომლის ალუმინის სახურავი ზევიდან გადაჰყურებდა თოლორაიების ჩაშავებულ შიფერს, კუნუბზე ალუმინისავე კრემლი იდგა, ოღონდ ვარსკვლავის ნაცვლად ვერცხლისფერ მამალს დაელო ნისკარტი, სადაცაა იყივლებსო, ისე ჩანდა.

— ყოჩაღ, ტუჩია, — თავი ვერ შევიკავე, — ნეტა სად იშოვნა უშოვნელი?

ლესტამბემ მხრები აიჩეჩა.

— მაინც სადაა? — არ მოვეშვი.

— როგორ ფიქრობთ, სად იქნება? — კითხვა შემომიბრუნა.

— ციხეში ან ჯანდაბაში! იმალება, ალბათ, როსტოვში ან კრასნოდარში, კანონიერები ხომ სულ იქ გადაიხვენნენ.

— ეგრე გეგონოთ! — ცალყბად გაიღიმა ლესტამბემ. — ტუჩიას ხელში ავტომატი უჭირავს, ნუ გაგიკვირდებათ, თუ ხვალ-ზეგ ჯავშანოზე შემოგრიალდეს ქალაქში.

რა უნდა გამკვირვებოდა ამ არეულ დროში, როცა ყველაფერი ყირაზე დადგა, ვინც ქვევით იყო, ზევით ატივტივდა, ვინც ზევით იყო, ძირს დაენარცხა...

„ტუჩია ძიგუა — დემოკრატიის მეზაირახტრე!“

ეს ფიქრი მოთავებული არ მქონდა, როცა ძიგუების ჭიშკრიდან ქალი გამოყვლყვლავდა. ხელში მოზრდილი კალათა ეჭირა, მსუბუქად მოჰქონდა. საკმაოდ სქელი დედაკაცი იყო, მაგრამ არც სიმაღლე აკლდა. კუბოკრული პალტო ეცვა, კისერზე ხელოვნური ბენვის საყელო შემოევლო, თავზეც ბენვის ქუდი ეხურა.

სლავური ტიპის პირისახე შესიებოდა, კანი გაუხეშებოდა. ცისფერ თვალებს ადრინდელი სიკამკამე დაჰკარგვოდა. პაჭუა ცხვირი შესწითლებოდა, რაც იმის მაუწყებელი იყო, რომ მატრონა სასმელის მიმართ გულგრილობით მაინცდამაინც ვერ დაიკვებნიდა.

ლესტამბემ თავი დაუქნია, იმან კი მედიდურად შეხედა და გზა განაგრძო.

— ვინაა ეს ქალი, ნუთუ ტუჩიას ცოლია? — თვალი გავადევნე.

ლესტამბემ პასუხის ნაცვლად რაღაც ჩაიზმუილა და ჭიშკარი შეალო.

ნაცნობი ეზო გდავჭერთ, ნაცნობი საფეხურებით ნაცნობ კარს მივადექით და ჩაბნელებული ზალით უკანა, სასადილო ოთახში გავედით. ბუხარში ნაკვერჩხლები ჩაფერფლილი იყო და იქიდან არანაირი სითბო არ მოდიოდა. ახლა უფრო ვიგრძენი, რომ სახსრებში ნესტი და სიცივე გამჯდომოდა.

— მარფუშა, შეშა! — აყვირდა ლესტამბე.

— Сейчас, господа, сейчас! — ბუზღუნით შეეპასუხნენ და გამოჩნდა შელანძღულხალათიანი არსება, რომელსაც დაჩეხილი შეშა ამოელღიავებინა. — Чего вы раскрычали, господа, нету покоя ни откого!

— შეგვცივდა, მარფუშა, ძვირფასო! აბა, ჩაი და საუზმე მოგვიხერხე, მერე თბილი ლოგინი, ცოტას ნავთვლემთ. ხომ იცი, შენს ხელში ვართ! — მოუთაფლა ლესტამბემ, თანაც ხელებს კმაყოფილებით იფშენებდა, აგრძნობინებდა, შენი წყენინება აზრადაც არ მომსვლიაო.

ქალმა (ამას თუ ქალი ეთქმოდა!) შეშა ძირს დაყარა და ჯუჯღუნით გასწია გაზქურისაკენ, რათა ჩაიდანნი შემოედგა.

— ჩაი ამათ და ხეთქვა, კარაქი არ არის, არაჟანი არ არის, პური გუშინდელია... — ერთი რუსული „კოლობოკ“-ი იყო, დაბალი, მრგვალი, უფორმო.

— ჰო, დანყნარდი ახლა, რამე გაგვიხერხე! — შემრიგებლურად უთხრა ლესტამბემ. — დედა როგორაა?

— როგორც დატოვე! ტვინი შემიჭამა, ქოთნამდე მისვლას ვერ ასწრებს, აქეთ კი წერს და წერს!

ლესტამბემ სწრაფი მზერა მკიდა, ცხადია, ქალის ნათქვამი არ ეჭაშნიკა.

— ჰო, მიდი, საქმეს მიხედე, ცეცხლს მე გავაჩაღებ!

მარფუშა კარისაკენ წაგორდა. ცოტა ხანს კიდევ გვესმოდა მისი ხმა და კიბის ჭრიალი.

— დაბრძანდით, პატივცემულო, ახლავე გავთბებით!

ლესტამბემ ნაცარი გაქეჯა, ჯერ ფიჩხები დაანყო, მერე შეშის მოზრდილი ნაჭრები, იქვე, ბუხრის ყურთან ნავთის ბიდონი იდგა და იქიდან მოასხა, ასანთი გაკრა.

აბრიალდა, აბურბურდა... ერთხანს დაინია ალმა, ხრჩოლვა დაინყო, შემდეგ კი შეშას გაუჯდა, შემოევლო და სითბო მაშინლა გაიმეტა.

ცეცხლისკენ ზურგით შევტრიალდი, ხან ერთი გვერდი მივუფიცხე, ხან მეორე, მშრალმა შეშამ მცხუნვარებას უმატა და ერთბაშად გავთბი.

ძველი, ტყავგადაკრული სავარძელი მოვიჩოჩე და ჩავჯექი.

ამასობაში გაზქურაზე ჩაიდანნი ათუხთუხდა. ლესტამბემ დაფშენილი, უხარისხო ჩაი პირდაპირ ფინჯანში ჩაყარა და მდულარე დაასხა.

— ტაფამწვარს შევწვავ, პატივცემულო! — შემომთავაზა.

უარის ნიშნად თავი გავაქნიე.

— ჩაის მეტი არაფერი მინდა!

ვიჯექი ცეცხლთან, ხელში ცხელი ფინჯანი მეჭირა. ჩაიში მტვერი და ნაგავი ტივტივებდა და სითხე ვერაფრით დაწმენდილიყო. გამახსენდა დურუს ქუთაისური პურ-მარილი და გამიკვირდა ლესტამბეს სიღარიბე. არ მეგონა, გამოჯეკილი ჩეკისტი ჩაის მტვერს თუ იკმარებდა საუზმეზე.

კიბის ქრაჭუნი და ფეხის ჩლახუნი მოისმა, მერე ბუზღუნი და მარფუმა გამოჩნდა. ხელში ორი თეფში ეჭირა. ერთზე წვრილად დაჭრილი იმერული ყველი ეწყო, მეორეზე — პური.

მაგიდაზე დადგა, მწყრალად გადმოგვხედა და გავიდა.

კოვზით ვიჭერდი ჩაიში ატივტივებულ მასას და ბუხარში ვისროდი.

— ვინაა ეს მარფუმა? — ყასიდად ვიკითხე.

დიდად არ მაინტერესებდა, მაგრამ სითბო გამიჯდა ძარღვებში, სხეულში სიზანტე ჩამელვარა, მომთენთა და, მხოლოდ იმიტომ ვკითხულობდი, იქვე, სავარძელში არ ჩამძინებოდა.

— უპატრონო ქალია, ღმერთმა უწყის, საიდან მოწყდა, ქარმა საიდან წამოიღო. შევიფარე და დედაჩემს უვლის!

არ ვიცი, მართლა უვლიდა ზინაიდა პეტროვნას თუ არა, მაგრამ ზევიდან ხმაური მესმოდა. მარფუმა ლამაზი რუსულით იგინებოდა. საპასუხოდ ქალი, ალბათ, ზინაიდა პეტროვნა, ნიკვინებდა, თავს თუ იმართლებდა.

ეს ხმები სულ ახლოს მესმოდა, მერე თანდათან შესუსტდა, სადღაც სივრცეში გადაინაცვლა, თან ლესტამბეს ხმაც წაიყოლია... რაღაცას ყვებოდა ლესტამბე, ალბათ, მარფუმაზე, მაგრამ ნათქვამიდან აზრი ვერ გამოვიტანე.

ვიგრძენი, რომ დამძიმებული თითებიდან ფინჯანი ამართვეს, რაღაც წამომაფარეს... ჩავთბუნდი, ჩავთბუნდი და ღრმა ძილში ჩავიძირე...

არ ვიცი, რამდენ ხანს მეძინა. მომეჩვენა, რომ ბუხარში ცეცხლი ძალუმად გიზგიზებდა, ბუხრის შიდა სივრცე აავსო, ბუხრის პირიდან ალის ენები გამოვიდა ისევე, როგორც ელმავლის ფანჯრებიდან... ცეცხლი ფეხებზე მომწვდა, შარვლის ტოტს ამოჰყვა და, საცაა, მთლიანად შიგ გავეხვევი... მინდა, ვიყვირო, მშველელს მოვუხმო, მაგრამ ყელიდან ზმუილის მეტი არაფერი ამომდის...

უცბად თვალები დავაჭყციტე. გონს ძლივს მოვედი. ოთახში მარტო ვიყავი. ცეცხლი ჩანავლულიყო და ნაკვერჩხლები წითლად ღვიოდა.

ისევ იმ სავარძელში ვიჯექი. საზურგე დაბალი ჰქონდა, ამიტომ თავი უხერხულად მედო. კისრის მალეები და კეფა მტკიოდა.

გაჭირვებით გავიმართე, მკლავები ძლივს გავანძრიე.

ძველთაძველი შინელი მეხურა. უნდოდ დავათვალიერე, ბიკენტი თოლორაიას ნაქონი ჩანდა, ოფლისა და ჩრჩილის სუნი ასდიოდა.

ზიზლით მოვიშორე და ვიგრძენი, ვილაცა მომჩერებოდა.

კუთხეში დიდი, მსუქანი ვირთხა ჩაცუცქულიყო და თვალები — ორი მძივი უბრჭყვიალებდა.

იყო ამ ცხოველში რაღაც ამაზრზენი და საშიში. ბუხრის-პირას საცეცხლური მოვიძიე, რათა შორიდან მეტყორცნა.

ფეხებთან ეგდო, დავიხარე და შევმართე კიდეც... ვირთხამ აუჩქარებლად შემაქცია ზურგი და კუთხის ხვრელში შეძვრა, თან გრძელ კუდს კარგა ხანს მიათრევდა, თითქოს მაგრძნობინებდა, აბა, გაბედე და მტყორცნეო.

საცეცხლური ძირს დავაგდე და ლესტამბეს მოსაძებნად გავემართე.

სასტუმრო ოთახი ჩაბინდული დამხვდა. კედლის პორტრეტიდან თოლორაიები — ძღვიბი და ბიკენტი შემომცქეროდნენ. შვილი უფროსი ჩანდა მამაზე. სხვადასხვა დროს გადაღებული ფოტოებიდან შეუკონინებია ადგილობრივ ფოტოგრაფს, რეტუშზე ბევრი უჯახირია, რადგან ქოსა ძღვიბის მის დროს არარსებული გენერლის კიტელი ეცვა, ბიკენტის კი ის ორდენები ეკეთა, რაიც არასოდეს მიუღია.

წინათ აქ, მახსოვს, სტალინისა და ბერიას პორტრეტები ეკიდა, მერე ხრუშჩოვისა და ბრეჟნევისა, მაგრამ წინდახედულ მასპინძელს ისინი ჩამოუხსნია და იმ ადგილებზე კედლებს ლაქები აჩნდა.

ვიფიქრე, ლესტამბეს კაბინეტში სძინავს -მეთქი და კიბეს ავუყევი. მახსოვდა, რომ ეს იყო ყველაზე მომცრო ოთახი მთელ სახლში, ფანჯარასთან ედგა პატარა მაგიდა, რომლის უჯრებში პიონერი ლესტამბე თოლორაია თავის „აგენტურულ მონაცემებს“ ინახავდა. მომაგონდა ეს კონვერტები და ცნობისმოყვარეობით ამჩატებულმა კარი ჯიქურ შევალე.

ლესტამბეს ვინრო, ბავშვობისდროინდელი საწოლიდან შეშინებულმა დედაბერმა შემომაჭყიტა და, კი არ შეჰკვივლა, უღონოდ ჩაინკვიტინა... ცხადია, ზინაიდა პეტროვნა გახლდათ! ორი ბალიში ერთმანეთზე მიეწყო და მოხერხებულად მიყრდნობოდა. საბანი მკერდამდე აენია. ლოგინში, მის წინ, უამრავი კონვერტი ეყარა. მივხვდი, რა კონვერტებიც იყო, დედაბერს ან უჯრებიდან თვითნებურად ამოულია, ანდა ლესტამბემ მათზე ხელი ჩაიქნია და გასართობად მიუყარა.

— გამარჯობათ, ზინაიდა პეტროვნა!

დედაბერს სქელტანიან წიგნზე ქალაღი ელო და ჩემს მოსვლამდე უზარმაზარი ბატიფეხურებით რაღაცას წერდა.

თავი ურაცრაცებდა ზინაიდა პეტროვნას, ხელებიც უთრთოდა, მაგრამ შიშმა მალე გადაუარა, პირზე ღიმილი დააჩნდა და მკითხა:

— ამდენ ხანს რატომ დაგაგვიანდა, ბიჩო?

დავიბენი და მივუკიბ-მოვუკიბე:

— საქმეები, ზინაიდა პეტროვნა, საქმეები...

— იმან გამოგაგზავნა? — შეთქმულის გამომეტყველება მიიღო, თვალის ჩაპაჭუნება სცადა.

არ ვიცოდი, ვისზე მეკითხებოდა, მაგრამ თავი დავუქნიე.

— ველოდი, რომ მომაკითხავდი. აგერ, წერილი მოვამზადე, ჩემგან გადაეცი! — ფართო საკანცელარიო კონვერტი გამომიწოდა.

ზედ ოკრობოკრო, გადაყუნცულ-გადმოყუნცული ასობით ეწერა: „ამხანაგ სტალინს, ამხანაგ ბერიას ზინაიდა პეტროვნა პობედონოსცევასაგან“.

სერიოზული გამომეტყველებით თავი დავუქნიე:

— Будет исполнено, Зинаида Петровна!

შევბრუნდი და ოთახში დავტოვე ქალი — ბედნიერი იმით, რომ სამუდამოდ ჩარჩა მისთვის სასურველ დროში.

ის კარი მოვძებნე, ადრე რომ ზინაიდა პეტროვნას ეკუთვნოდა. დიდი მიხვედრა იმას არ უნდოდა, რომ ოჯახში ხელისუფლება შეიცვალა და სართულზე ყველაზე დიდ ოთახში ლესტამბე გამეფდა. იმედი არც გამცრუებია, კარს მიღმა მრავლისმთქმელი ხითხითი და ღლაბუცის ხმა მოისმა.

წყნარად დავაკაკუნე. ხითხითი შეწყდა. ლესტამბემ ხმადაბლა შეიგინა რუსულად. ალბათ, ჩემი კაკუნი დროული ვერ იყო.

კარი გაიღო. ზღურბლზე წამოიმართა. პერანგი აჩაჩვოდა, ლოყები წითლად უღვიოდა. კისერთან ნაჩქმეტიც შევამჩნიე. რაც ოთახში ხდებოდა, გამოცანას არ წარმოადგენდა, მაგრამ ლესტამბეს ფრივოლური გატაცებანი სულაც არ მაინტერესებდა.

— მადლობელი ვარ მასპინძლობისათვის, ქალაქში უნდა გავისეირნო! — ვეუბნები და კონვერტს ვუწვდი.

თვალეები განზე წაიღო, თან კონვერტს ხსნის, თან მპასუხობს:

— რა გეჩქარებათ, პატივცემულო, დარჩით სადილად! ჩვენი მარფუშა ვარენიკების დიდოსტატია...

მარფუშას მოკლე, დასიებული ხელები გულს მირევდა და მისი ვარენიკები რალა ჯანდაბად მინდოდა.

ამასობაში ლესტამბემ კონვერტიდან ბავშვურად დაჩხაპნილი, მელნის ლაქებით აჭრელებული ქალაღი ამოაძვრინა.

ქვეყნიერების ბელადსა და მის მარჯვენა ხელს მიმართავდა ზინაიდა პეტროვნა: თვალი გაახილეთ, თორემ ჩემი შვილი ლესტამბე თოლორაია, მსოფლიო იმპერიალიზმის აგენტი და ბურჟუაზიის „პრისპოშნიკი“, ამ საბჭოეთს საბოლოოდ ძირს გამოუთხრისო.

ამას რომ კითხულობდა, ლესტამბეს ფართო სახეზე ღიმილი გაიფლამტა:

— გიჟია და რა ვუყო?

მხრები ავიჩიჩე, ზურგი შევაქციე და წამოვედი.

სადარბაზოს კარი რომ მივხურე, გრილი ნიავი სიამოვნებით ჩავისუნთქე. თავს ისე ვგრძნობდი, თითქოს აქამდე ნელ-ნელა მხუთავდნენ...

ნაშუადღევს მზე ძლივს აღწევდა ციური ნისლიდან. მხიარულების არავითარი საბაბი არ მქონდა, მაგრამ წყნარი ამინდი იდგა და სულშიც სინყნარე ჩამეღვარა.

მიყვარდა ეს ქალაქი, ეს ქუჩები, ეს გარემო, — მაშინაც კი, როცა სევდითა და ტკივილით იყო შეფერილი. ჩემს სულ-

შიც უმიზეზო სევდა და ტკივილი განფენილიყო და ნატაშას ხილვამ ამ წყნარ ტკივილს ერთი წვეთი ბალლამი დაამატა.

ნეტავი სულაც არ მეხილა!

— ჰეი, ბიჩო, სემიჩკა ჩამე! — ქალის ხმამ ფიქრიდან გამომიყვანა.

ბოტანიკურის შესასვლელთან ვიდექი. ეს ადგილი ერთ-ერთ „ბირჟად“ ითვლებოდა. ახლომდებარე სკოლის თავნება და უსაქმური ახალგაზრდები გაკვეთილებიდან იპარებოდნენ და აქ თამაშობდნენ კალმების გადაბრუნებაზე ანდა შაურის ანებზე, თან ქუჩაში ნაპოვნი „ბიჩოკებით“ მოწვევის ხელოვნებას ეუფლებოდნენ.

რკინის მაღალ მესერთან, ფირფიცრის ყუთზე, ის ჩასუქებული დედაკაცი იჯდა, უთენია ტუჩია ძიგუას ეზოდან რომ გამოვიდა. წინ მეორე ყუთი ედო. ზედ მოხალული მზესუმზირის ტოპრაკი და გახსნილი პაპიროსი ელაგა — პაპიროსს ღერობით ასაღებდა.

ფამილარული შედახილი გამიკვირდა, რომელი მისი „ბიჩო“ ვიყავი, ანდა „სემიჩკის“ მჭამელისას რა მიგავდა. ამიტომ მიმოვიხედე, იქნებ პატარა ბიჭებს შეეხმიანა-მეთქი, თუმცა ამნუთას ირგვლივ არავინ იყო.

— მე დამიძახეთ?

დედაკაცს სიცილი აუტყდა, სახე წამოულაჟლაჟდა, გულ-მუცელი აუთახთახდა.

თვალეები მხიარულად მოეჭუტა, პაჭუა ცხვირი უფრო გაუწითლდა.

ახლალა შევნიშნე, გვერდით ბოთლი ედგა, შინნახადი არაყი უკვე ნახევრამდე დაეყვანა.

მეხსიერება დავაბე და უცბად გამინათდა.

— ნატაშენკა, შენა?

დედაკაცმა გაკვირვებით შემომხედა და უკმეხად მიპასუხა:

— ნატაშენკა მოკვდა! მე გახლავართ „გასპაჟა“ ნატალია ლეონტიენა! ახლა ხომ ყველანი „გასპაჟები“ და „სუდარინები“ გავხდით!

— ეს როგორ შეცვლილხარ, შე საცოდავო! — უნებლიეთ წამომცდა.

— შენ, ეი, ეშმაკთან წაეთრიე, შესაცოდებელი რა მჭირს, ქალი ვარ და ქმარიცა მყავს!

— მაშ, შენ ტუჩიას ცოლი გახდი?

— არაა შენი ჭკუის საქმე!

— ასე რომ გხედავს... — მინდოდა მეთქვა, „ნასვამს“-მეთქი, მაგრამ არ დავაზუსტე, — არაფერს გეუბნება?

— ოჰ, ოჰ, მძიმე მუშტი აქვს ჩემს ქმარს, გეგონება, ურო თავში გხეთქესო! — წყნარად კი თქვა, მაგრამ უცებ კვლავ გაბრაზდა და მიყვირა: — ნადი, ნადი, გამშორდი!.. არადა, ჰა, „სემიჩკა“ ჩაიყარე ჯიბეში, ფული არ მინდა... ჩაიყარე და ნადი!

თვალი აუწყლიანდა, მივხვდი, ახლა ბლავილს მორთავდა და სწრაფად გავშორდი.

გული უფრო დამიმძიმდა... ჩემი ლამაზი ნატაშა, საოცნებო ქალი! რომ მცოდნოდა, საითკენ გაუხვევდა მისი ცხოვრების გზა, დიდხანს არც ვაცოცხლებდი... ტყვიას გავიმეტებდი მისთვის ან წყალს, ან მატარებლის ბორბალს, მაგრამ ფინალი ზედმეტად პროზაული და გულისამრევი აღმოჩნდა — არაყი!

ახლა უკვე ის საათი იყო, როცა თოდუებთან მისვლა უხერხული არ იქნებოდა!

2

აუჩქარებლად მივსერიწობდი და ხალხს ვაკვირდებოდი, ოღონდ ნაცნობი არავინ შემხვედრია. ბულვარსა და მის გადამკვეთ ქუჩებს აუარებელი ქალი და კაცი შესეოდა. ჯგუფ-ჯგუფად იდგნენ, ეგზალტირებულად იქნევდნენ ხელებს, მგზნებარე რეჩიტატივით ისევ და ისევ პოლიტიკაზე კამათობდნენ... უხმოდ და დარდიანად მდგომიც ბევრი იყო, ესენი ან მოლაპარაკეთ უსმენდნენ, ანდა აპათიაშეპყრობილნი დაბინდული თვალეებით სივრცეს მისჩერებოდნენ. ყველას თალხი ეცვა — დედაკაცებს სამგლოვიარო, მამაკაცებს ჟამისაგან გახუნებული... ცხადია, ესენი საკუთარი მიწა-წყლიდან დევნილნი იყვნენ. უთქმელადაც მესმოდა ამ ადამიანთა გულის-ტკივილი, არ ვიცოდი თანაგრძნობა რანაირად გამომეხატა, რადგან ამ ვითარებაში სიტყვა ფუჭია.

სასტუმრო „ჩხერიას“ შევავლე თვალი, სანახევროდ გამოუბუგავს ხანძარს. ამ შენობით ქალაქს თავი მოჰქონდა. ახლა კი, რაც გადარჩა, ნაგვერდალი ფიცრებით იყო აჭედელი. დანარჩენი ცარიელ ჩონჩხად ქცეულა... აგერ მილიციის შენობაც. აქ დაუნდობელი შეტაკება მოხდა, გვარდიელებმა მილიციას შეუტიეს, ატყდა ტყვიის ზუზუნი, რამაც შემთხვევითი გამვლელნიც შეინირა. მილიციელები ცეცხლში ამოინვინენ და მათი დანახშირებული გვამები ძნელად ამოსაცნობი გახდა...

სადღაც აქ ადრე „საპატიო დაფა“ კრემლის კედელივით იყო გაჭიმული, ზედ ბელადების ჭრელი პორტრეტები ეკიდა. ახლა იმ ადგილას ფოსტის უსახური შენობა იდგა და ალაგ-ალაგ შუშაჩამტვრეული ფანჯრებით დაელმებულებოდა...

ბაზრამდე ჩავალნიე. ბაზრისწინა მოედანზე იმდენი ხალხი ტრიალებდა, გავლა ჭირდა. მენვრილმანე ვაჭრები და დოლარის გადამხურდავებელნი, ავტომატიანი, თვალეზანით-ლებული გვარდიელები და ჯიბის ქურდები, — ვის არ შეხვდებოდი, მთელი მილეთი ერთად აღუფხულებოდა... მოედნის გაღმა, სადაც ადრე ქალაქისათვის თავმოსანონი სავაჭრო ცენტრი იდგა, ახლა ცეცხლით გალოკილი ნანგრევების გროვა ეყარა და გამვლელნი შორიდან უვლიდნენ.

გვერდი მეც ავუარე და დავადექი რკინიგზის სადგურისაკენ მიმავალ ქუჩას. აქ თითქმის არაფერი შეცვლილა. ლობისპირას ჩაუდგამთ მენვრილმანეთა დუქნები და ჯიხურები. გზაზე მანქანები არც შემხვედრია, მოქალაქენი უმთავრესად საკუთარი ფეხების იმედიტლა იყვნენ.

სკოლასთან გადავუხვიე. ისეთივე დამხვდა, როგორც მახსოვდა, თუმცა დრომ კედლებიდან ბათქაში ჩამოფშვნა, ონავრებს კი ფანჯრის შუშები ჩაუღუნიათ და უსახსრობის გამო მავანს ცელოფენები აუკრავს.

აგერ ყოფილი ტალახაძის, მერე კომუნარების ქუჩა... ახალი ფირნიში დავინახე — „მამუკა თავაქალაშვილისა“ ეწერა. სახელის შეცვლა, ალბათ, მართალი თოდუამ ითავა. ვფიქრობ, იმიტომ დათანხმდნენ, შეიძლებოდა მოკლედ ეთქვათ: „მამუკას ქუჩა“, რადგან ვეფხისტყაოსნის გადამწერის გვარი აქაურებს ბევრს არაფერს ეუბნებოდა.

ამგვარ ფიქრებში გართულმა მივალნიე ნაცნობ ჭიშკარს. ფართოდ იყო გახსნილი და დურუ და იესე მელოდებოდნენ.

— ცივა ეს ოხერი! — შემომჩვილა დურუმ, თან ხელებს იფშენებდა.

თოდუების სახლს გავხედე. სამეზობლოში ამაზე დაძველებული არსად ჩანდა, თუმცა პატრონს საღებავი ბლომად უხარჯავს, თეთრში ლილისფერი შეურევია და ეს ჩიტის ბუდე-სავით სახლი მაინც გამოირჩეოდა აგურითა და ბეტონის ბლოკებით ნაგები მეზობლებისაგან.

— გადაყვა ამ სახლს! — უკმაყოფილოდ თქვა დურუმ. — ამდენი დანახარჯით ახალს ავაშენებდი!

ეზოში, ღობის გასწვრივ, ძელსკამებზე მეზობლები ისხდნენ, სიცივით მობუზულნი ნეკოს ენეოდნენ და ხმამალლა ყაყანებდნენ — კამათის თემა, რა თქმა უნდა, პოლიტიკა გახლდათ. ქუჩის ერთი ბოლო თავს თუ ამისტებად თვლიდა, მეორე, უფრო მოკრძალებული, იმისტობას იჩემებდა და ერთმანეთის ან გადმობირებას, ან ჩაქოლვას ცდილობდნენ... არიქა ძაძუა უკვე აქ იყო! ხან ერთ ჯგუფთან ჩერდებოდა, ხან მეორესთან, ზოგს თვალს დაუბრიალებდა, ხმას გააკმენდინებდა, ზოგს მხარზე ხელს მოუთათუნებდა, მოკლედ, მუშაობდა და ფაციფუცობდა.

— ლესტამბეს არ დაველოდოთ? — დურუმ მკითხა.

— ვინ იცის, როდის მოწყდება მარფუშას ვარენიკებს! დურუ არ ჩამძიებია, შეეტყო, არც მარფუშასი სმენოდა რამე, არც მისი ვარენიკებისა.

— ხომ იცით, ნაომარია! — ჩამჩურჩულა.

— ვინა, კაცო?

— მართალი... ამ ასაკში... ფეხში დაჭრეს, მაგრამ მოურჩა, მგონია!

როგორც წესი და რიგია, თავიდან ქუდები მოვიშვლებეთ და კიბისაკენ გავემართეთ.

შეკრებილნი ცნობისმოყვარედ გვადევნებდნენ თვალს. უკანა ეზოში ბრეზენტის ფანჩატური ჩანდა. კვამლი ხრჩოლავდა, ზედადგარზე ლობიოს ქვაბი იდგა.

არიქამ წამით მოიხედა, სწრაფად შეგვათვალაიერა და ლაპარაკი განაგრძო.

კიბეს შევეყუყვი. დურუ და იესე ფეხდაფეხ მომდევდნენ, დურუ რალაცნაირად მომტყდარი და დამორცხვებული, თითქოს ვინმე ძალისძალათი მიათრევდა, იესე კი გულგრილი ცნობისმოყვარეობით, — ამას აქაც წიგნის ფურცლებზე ეგონა თავი.

ყოველთვის, როცა სამძიმარზე მივდივარ, ერთნაირად ბანალური აზრი მიტრიალებს ტვინში — ეკლეზიასტეს პერიფრაზი ამაოებაზე... აჰა, აგერ ეფრომ, თითქოს დარო მამიდას გაეფიბრაო, საუკუნეს გადააბიჯა და მერე რა — მაინც მოკვდა. უკანასკნელად, ოთხი ათეული წლის წინ რომ ვიხილე, უკვე დამჭკნარი დედაბერი იყო. მთელი ეს დრო აივანზე პირქუშად მჯდარმა გაატარა, მაცხოვრისგორისაკენ ზურგმექცეულმა, არ სურდა, ზედ წამომართული კერპი ეხილა. იჯდა და ელოდა მიქელგაბრიელს, მაგრამ უფლის ანგელოზს ან დაავინყდა, ან იმიტომ ინახავდა სანუთროში, რათა დედაბერს ბოლოს და ბოლოს თავისი თვალთ ეხილა კერპის მსხვერვეა. დაგორდა კიდეც ბრინჯაოს თავი, ეფროს სანახევროდ დაყრუებულ სმენას მისწვდა ის გრიალი და პირველად მაშინ შებრუნდა მაცხოვრისგორისაკენ — მთის წმინდა შუბლი ცას ერწყმოდა და ეფრომ პირფვარი სასოებით გადაინერა...

კიბე ავამთავრეთ...

ღია აივანზე ორი კაცი დაგხვდა. დურუ გადმოიხარა, უნდოდა, ჩურჩულით აეხსნა, ვინ ვინ იყო, მაგრამ ვანიშნე, საჭირო არ არის, ისედაც ვხვდები-მეთქი.

მართალი თოდუა საშუალო სიმაღლის, მკვრივად შეკრული კაცი აღმოჩნდა. უკან გადაყრილი ქოჩორი წმინდად გათეთრებოდა. ხშირ წარბებსა და ულვაშში ქალარა ოდნავდა შერთვოდა. სახის ფერი ჯანმრთელ კაცს ამჟღავნებდა, თუმცა უბეებში და ბაგეთა კუთხეში ასაკს ნაოჭი გაუჩენია... თვალები — აზრიანი, ნათელი, მშვიდი... თხელი, ინტელიგენტური ხელი გამომინოდა, გულითადად მომესალმა:

— მაღლობელი ვარ, თქვენი ჭირიმე!

წაბლის მოჩუქურთმებული ხელჯოხი მოაჯირისთვის მიეყრდნო, უკვე ნაკლებ სჭირდებოდა, ალბათ.

მეორე, უკვე ორმოცს მიტანებული ვაჟკაცი, რა თქმა უნდა, ქრისტეშია იქნებოდა. თმაში მცირედი ქალარა ამასაც უკრთოდა. თხელი წვერ-ულვაში მოკლედ შეეკრიჭა. სახის ნაკვთები მამას მიუგავდა, თუმცა ტუჩ-კბილის წყობა კეკეს გენსაც ამჟღავნებდა.

ქრისტეშიამ თავი უხმოდ დამიკრა, ცხადია, ვერა მცნობდა. დურუს კი თავშეკავებით ჩამოართვა ხელი.

მიცვალებულის სასახლე ზალის სიღრმეში იდგა, პატარა კუბო ბავშვისას ჰგავდა, ლურჯი სუდარა მთლიანად ფარავდა.

შავებში ჩაცმული ქალები წამოიშალნენ და ნაძალადევად აქვითქვითდნენ. ცხადი იყო, ამ ასაკის დედაბერს თავს არ დააკლავდნენ.

ამათგან არავის ვიცნობდი და კუბოსთან უხერხულად გავჩერდი.

უხელჯოხოდ შემოვიდა მართალი, მიცვალებულს სუდარა უხმოდ გადააცალა სახეზე.

ისევ ის ეფრო იყო, როგორც აღმოსავლეთის ვრცელი ტრამალებიდან დაბრუნებული მახსოვდა. უკვე იმ დროს, წლებსა და ცხოვრების ხორშაკს მისი სახე დაეჭმუჭნა, დაეჟანგა, მაგრამ სიჯიუტე და შეურიგებლობა აჩნდა. ახლა ამ სახეს სიმშვიდე ეფინა, ნაოჭები ნაწილობრივ წაშლილიყო და მასში მეტი ჩანდა ბავშვური და მიამიტური...

მართალიმ სუდარა კვლავ გადააფარა, მერე მკლავზე ხელი წამატანა და ისევ აივანზე გავედით.

მარჯვენა ფეხს ფრთხილად ადგამდა, ბოლომდე ვერ ენდობოდა.

ჩუმად გავხედე ქალაქის ფართო სანახებს — ნაცნობ ხედებს, ჩემს ბავშვობას რომ მაგონებენ და არაერთგზის აღმინერია.

— ჩვენთან გაჩერდებით? — ხმადაბლა მკითხა.

— დიახ, თუ არ შენუხდებით!

მიხურული კარისაკენ მანიშნა:

— აქეთ მობრძანდით, აქ თბილა!

ოთახში თუნუქის ღუმელი იდგა, შიგ ცეცხლი გურგურებდა, მხურვალეებისგან გვერდები შესწითლებოდა.

ტახტი, მაგიდა, ორიოდ სკამი...

ტახტზე ჩამოვჯექი, მაგიდას იდაყვით დავეყრდენი.

— აგაშენა ღმერთმა, ცოტათი გავთბები!

— აქ არავინ შეგანუხებთ, შეგიძლიათ წამოწვეთ კიდევ!

— დამიბარა და გავიდა.

მარტო დავრჩი, ღუმელს მივეფიცხე... ზალიდან დედაკაცების ხმადაბალი ტუტუნი აღწევდა, ეზოდან მამაკაცების უნებლიე როხროხი... ეს ხმები ვერა ძლევდნენ იმ მდუმარებას, რაიც მიცვალებულის მარადიულ გამგზავრებს ახლავს თან... ფიქრმა წამილო... ფიქრმა და ძილ-ბურანმა...

3

ზაფხულობით ეფრო მზეს აივანზე ეფიცხებოდა. სკამს გამოაჩოჩებდა, რიკულებთან მიდგამდა, ზედ დაგდებულ თექას გაასწორებდა და ჩამოჯდებოდა. მარჯვენა იდაყვს მოაჯირს დააყრდნობდა, ხელისგულს შუბლზე მიიდებდა და გახედავდა ეზო-გარემოს, ქუჩას, სამეზობლოს, ტალღისებურად ჯერ დაქანებულ, მერე აწეულ უბნებს... ღონე დიდხანს არ ყოფნიდა, ჩასთვლემდა, ჩაეშვებოდა განვლილი ცხოვრების შორეულ სიღრმეებში, როცა ცა უფრო ღურჯი ჩანდა, ხეთა ვარჯები უფრო ზურმუხტოვანი, გერა კვარაცხელია და ნესტორ თოდუა ჯელები იყვნენ, ტატაჩი პიონერულ ყელსახვევს მოაფრიალებდა, მართა სარკის წინ მაჯისიმსხო ნანწავებს ინწავდა, ცაცანას მარქსის „კაპიტალი“ მუხლებზე ედო და ჩიფრიფთი კითხულობდა... ეს იყო სულ ახლახან, გუშინ, გუშინინ... დანარჩენი ცხოვრება კი გახუნებული ფერების უწყვეტ დინებად ეჩვენებოდა, სადაც დღე ჰგავდა დღეს, კვირა — კვირას, თვე — თვეს და მეხსიერებაში არაფერი რჩებოდა, გარდა მართალის ხატისა, რომელიც თანდათან ბერდება და ქრისტეშიას მკვირცხლი გამოსხედვისა — გუშინ ბიჭუნა, დღეს ჭაბუკი, ხვალ კაცი...

აგერ კიბეზე ფეხსაცმელს მოაბრაგუნებს, მოიჩქარის, უცინის:

— ბებო, ნუ გძინავს, აგრე სიცოცხლე ძილში შემოგეხარჯება!

სადაა სიცოცხლე, იგი კარგა ხნის გახარჯულია, არსებობის ასეთ ფორმას, თვლემიდან ძილში გადასვლას და პირუკუ, სიცოცხლე არცა ჰქვია... ჟამის ნელი მდინარებაა, როცა სამყარო დუმილშია ჩაძირული და შენს სმენამდე არ აღწევს ბრბოის უსაგნო ყაყანი... ერთადერთი, რაც ძარღვებში სისხლის ფეთქვას მოწმობს, საგანთა და მოვლენათა ფრაგმენტებია — ქრისტეშიას ღმილიანი სახე, მართალის ფიქრიანი გამოხედვა... სტუმარი ქალის ქედნისებური ღულუნი, ჩაცინება — ეჟენის ჩანკრიალება...

— როგორ ბრძანდებით, ქალბატონო ეფრო?

— ბესას გოგო ხარ, შენ?

— ჰო, ბესას შვილი ვარ!

— ბესა როგორა გვყავს, ისევ ციხეშია?

— ეჰ, მამაჩემი სამუდამო ციხეშია, ქალბატონო ეფრო, დავმარხეთ სამი წლის წინ!

— ეგ რა მითხარი, შე ქალო, მეწყინა ძალიან! — გულგრილად ამბობს ეფრო. ვერავისი სიკვდილი მას უკვე ვერ გააკვირვებს, რაკი ისიც ვერ გაურკვევია, თვითონ ცოცხლებში წერია თუ უკვე მკვდრებში ირიცხება, იმიერის კარიბჭესთან მდგარი წუთით მოიხედავს და დააკვირდება თეთრყირმიზა სახეს.

— კარგი უქნისხარ ღმერთს, ნეტა რას უბერდები, ქალო, რატომ არ თხოვდები?

ლოყები შეეფაკლება ცირას, სწრაფ მზერას ესვრის მართალის.

კაცი მოაჯირზე ჩამოჯდება, მუხლზე თეთრ ალბომს დაიდებს, თეთრ ფონზე შავ ფანქარს მოათარებს.

— დაგხატო, ბებია?

ეფრო ბებიას პორტრეტებით მთელი დარბაზი აივსება. ეფრო გაქრება, ამ ქალაღებიდან კი შვილთაშვილებსაც კი გაადევნებს, კუშტ, მზერაჩამქრალ თვალებს.

— ხატე, ხატე, მეტი რისთვის ვარგისხარ! — საყვედური ისმის დედაბრის ხმაში, აქაოდა ცალუღელა კაცი არაფრის მაქნისიო, ხატვით ბავშვები ერთობიანო, ამ ნახატებში თავჩარგულს ცხოვრება გაგეპარაო, აჰა, ქრისტეშია წამოგეხარდა,

ცოლის მოყვანას დაგასწრებსო... ეს იყო ადრე ნათქვამი სიტყვები, ტვინის რომელიღაც ხვეულებში ჩაჩხერილნი...

დრომ აზრი დაკარგა, „ადრე“ და „დღეს“ ერთი და იგივე გახდა, ეფროს მეხსიერებაში ყველაფერი ერთ, ახლანდელ დროში მოთავსდა, ჟამის იერარქია გაქრა და ყოველი სიტყვა, ადრე ნათქვამი, ისევე ჟღერდა, როგორც „ახლა“.

კიბეზე ამოირბენდა ქრისტეშია, ფეხებს დააბრაგუნებდა და კვლავაც იმას იტყოდა:

— ბები, ნუ გძინავს, აგრე სიცოცხლე შემოგეხარჯება!

ოღონდ ამის მთქმელი ქრისტეშია უკვე აღარ არის მკვირცხლი ყმანვილი, ფეხი ჭაბუკობაში შეუდგამს, იმის ინილობინილოს შეუჭირვებია, უღვაშები დავიყენო თუ პირნმინდად მოვიპარსოო.

— დაგხატო, ბებია? — ისევ ისე კითხულობს მართალი, მაგრამ თმა საგრძნობლად შევერცხლია, საფეთქლები სულაც დათოვლილი ... პირისახე დაუმრგვალდა, ნაკვეთები დაუმსხვილდა, დაუმძიმდა, თვითონაც დამძიმდა — აღნაგობითაც და ქურუში მზერითაც... ამ მზერაში ცხოვრების გარკვეულობა და შორეული სევდის ანარეკლი ერთად სახლობენ.

— როგორ ბრძანდებით, ქალბატონო ეფრო?

ბესას გოგოს ის ოდინდელი, კამკამა სიყმანვილე გაუქრა, ლამაზი ქალი ეთქმის, თუმცა თეთრყირმიზა ბავშვობა ზღაპრეთში ჩარჩენილა. კაცისა და ქალის ურთიერთლტოლვა, თუკი ის საერთოდ არსებობდა, წლების მანძილზე „ჰოსა“ და „არას“ შორის ჩამოეკიდა, დროში განელილმა ჭოჭმანმა ანკარა ნყარო ამოაშრო, ჭის სიღრმეში ერთი ციდა გუბე ვარკალებდა და იქ ათასში ერთხელ ან მზის სხივი იბრწყინებდა, ან ვარსკვლავი ჩააპაჭუნებდა თვალს...

თავიდან ისე ჩანდა, ვაჟის გულში კეკეს ადგილს ცირა დაიჭერდა. კეკეს შორეული ხატება თანდათან ქრებოდა. იარას პირი შეეკრა და მხოლოდ მარადიული ნაწიბურები დარჩენილიყო. ახლა ცირაში ეძებდა შვებას, მისი ღანვის ოვალი ხიბლავდა, მისი ტუჩ-პირი, ირიბად გაჭრილი თვალები, მისი თმის ჩქერალი და ტანის ავაზასებური მოძრაობა... ცირა იყო ვაჟის სიზმარიც და ცხადიც, მისი მკურნალი ექიმი, გულზე რომ საღბუნებს ადებდა... დღისით თან სდევდა ქალის ხატი, ღამით

ძილში ჩაჰყვებოდა... დღისით მზის სხივით იმსჭვალებოდა, ღამებნელში მისი კაბა გაიშრიალებდა... სიცხეში გრილი ნიავი — ცირას სუნთქვა იყო, ყინვაში — თბილი ნეტარება... მართალის ფუნჯზე მხოლოდ ცირა ცოცხლობდა... პორტრეტებიდან, პეიზაჟებიდან, აბსტრაქტულ ფერთა თამაშიდან მხოლოდ ცირა გამოიყურებოდა — ტალღებში მიცურავდა, ცის სილურჯეში მილივლივებდა, ხმელზე მინარნარებდა...

— საბრალო ჩემი შვილი, — თქვა ერთხელ ეფრომ, როცა მისი დაბინდული მზერიდან ცხადმა გამოანათა, — ტანჯვისათვის გაჩენილი!

— ამას რატომ ამბობ, ბებია? — ჩაეძია მართალი, ვერ გაეგო, ვის გულისხმობდა დედაბერი: შვილს — ტატარის თუ შვილიშვილს — მართალის...

ეფრომ არაფერი უპასუხა, ის უკვე სხვა ზმანებებში, სხვა სივრცეებში გადასულიყო და წუთის წინ ნათქვამი არც ახსოვდა.

„ნუთუ მიხვდა?“ — გაიფიქრა მართალიმ.

თავისი უჩინო თვალებით ვერაფერს დაინახავდა დედაბერი, დაყრუებული სმენით ვერაფერს გაიგონებდა, მაგრამ იქნებ მისმა შინაგანმა სმენამ აღიქვა ცირას ხმის ჟღერადობა და ეფრომ ამოიკითხა ის, რაც ბოლომდე თვითონ მართალისაც ვერ ამოეკითხა.

— ამას ვერასოდეს გაპატიებ! — მიახალა ცირამ, თვალები ცრემლით აევსო და გაშორდა, თან უთქმელი დარდის მძიმე ტვირთი წაიღო, მისი კენარი ტანი უცბად მოტყდა, მოიხარა. ნაბიჯებს ძლივსა დგამდა, ხელები ისე მიჰქონდა, თითქოს საყრდენს ეძებსო.

უნდა გაჰკიდებოდა მართალი, გზა მოეჭრა, მუხლებზე დაცემულიყო და პატიება ეთხოვა, მაგრამ ფეხები შეებორკა, სხეული დაუმძიმდა, ამასობაში კი ცირამ გზაჯვარედინზე გადაუხვია და გაქრა.

მართალი სახელოსნოში შებრუნდა, კარი ჩარაზა... სახელოსნოს სიღრმის კედელზე უზარმაზარი თეთრი ტილო იყო გაჭიმული... იმის წინ დაჯდა, თავზე ხელები შემოიჭდო. ისე-

თი ტკივილი იგრძნო, თითქოს საფეთქლებზე ლურსმნებს აჭედებდნენ, შუბლზე რკინის სალტეს უჭერდნენ...

ქრისტეშიამ დააკაკუნა, მაგრამ მართალი არ განძრეულა. არავისი ნახვა არ ენადა, არავისი ხმის გაგონება არ სურდა. თეთრ ტილოს მისჩერებოდა, ამ სითეთრეში უხილავი ლანდები ლიცლიცებდნენ. გაიხსნა ჯოჯოხეთის ურჩხულეთი, უამრავი უხსენებელი ერთიერთმანეთზე იგორგლებოდა. ამ ამაზრზენ არსებებს ადამიანის თავები ებათ და მართალი გონის თვალთ ნაცნობებს პოულობდა... აგერ, გორგლიდან ერთი უხსენებელი ამოყვლყვლდა, არიქა ძაძუამ შეშლილი მზერა მოაშტერა...

თვალეები მოიფშვნიტა მართალიმ, ზმანება უკუაგდო. მის წინ მხოლოდ და მხოლოდ თეთრად დაგრუნტული ტილო იყო, ჭერიდან იატაკამდე ჩამოშლილი, კედლიდან კედლამდე განფენილი, მომავალი ბრძოლის ველი, სადაც მის ფუნჯს არარსებული არსებულად უნდა ექცია.

იმ დღეს (კალენდარი აერია მართალის!) შემოირბინა არიქა ძაძუამ, თვალეებში სიგიჟის ცეცხლი უბრწყინავდა, ყბა ეღრიცებოდა.

— მოვიკლა უნდა თავი! — სკამზე დაებერტყა.

მართალი ტილოს დაგრუნტვას ამთავრებდა, წინსაფარი, ხელები, სახე თეთრში ჰქონდა ამოთხვრილი.

შეხედა არიქას, არ მოეწონა, ნეტა მთვრალი ხომ არააო, გაიფიქრა და შეხუმრება სცადა:

— აბა, შენ იცი, ქელეხი არ გამომაპარო!

— დამცინე, ხო, დამცინე! — ხმა დაუნვრილდა არიქას, კივილნარევი ჩურჩულით განაგრძო: — შენ რა გენაღვლება, აწყობილი გაქვს ცხოვრება! მე მკითხე, მე, ლამისაა, გული გამისკდეს!

— მაგრამ ჯერჯერობით არ გაგსკდომია...

— დიახ, გამისკდება კიდეც, თუ ის ქალი ჩემი არ გახდება!

— ვინ ქალი? — გაუკვირდა მართალის, გულმა რეჩხი უყო.

— რა თქმა უნდა, ცირა!

მართალის თითქოს თავში ჩაარტყესო, თითქოს სისხლისაგან დაინრიტაო, ისედაც თეთრად დამტვერილი პირისახე ქალადღის ნიღაბს დაემსგავსა.

— ცირა? — ძლივს წარმოთქვა. — მე რე წინ რა გიდგას... თუ ცირას უყვარხარ!

— ქალს რას გაუგებ, ქალის ჭკუა მოკლეა! — ჩქარი ფალცეტიტით მოაყარა არიქამ. — გახსოვს, პირველად რომ დამცინე, ეგეთი ჩხინკა რამ მოგანონაო...

— ზიტა?

— ზიტა რა ცოლია ჩემი? — არიქას სახე ბოლმით მოექცა. — ძველი ნაბოზარი, კაცი არ დადის, მაგისი გემო რომ არ გაესინჯოს... ისედაც ქვეყნის დასაცინი გავხდი!

— ლელას რას ეუბნები?

— იქნებ სულაც ჩემი არაა! ეჭვი სულს მიწამლავს... ლელა...

— მაგას ნუ იტყვი, რაც შენთანაა, ზიტამ ბოლომდე გაერთგულა.

— მანამდე? კარგი, თუ ძმა ხარ, ზიტა შენ არ გამაცანი? არა, ზიტასაგან მე თავისუფალი ვარ!

— მაშ რას აპირებ?

— უნდა მოვიტაცო!

— მოიტაცო? — მართალის მუხლები მოუდუნდა, ჯორკოზე დაეშვა.

— ჰო, მანქანა, ბიჭები და მისი ჯანი...

მართალიმ ცალყბად გაიღიმა, ძლივს ამოღერდა:

— შენს ასაკში ეგეთი სიგიჟე სასაცილოა!

— ასაკი რა შუაში, შენ ფული ჩამასესხე და მოხალისეებს მე მოვძებნი!

მართალი თითქოს გამოითიშა, ტვინი გაეყინა. ერთი სურვილიდა შერჩა, თავიდან მოეშორებინა ტკიპასავით მიწებებული ძმაკაცი. გულისჯიბეში ხელი ჩაიყო. იქ დილით აღებულ ჰონორარი ედო, ხუთასი მანეთი, სულ ტკიცინა ოცდახუთმანეთიანები. როცა ფულს უწვდიდა, ხელი უცახცახებდა.

არიქამ ვითომც ვერ შეამჩნია, ფული აიღო და მადლობის თქმა მოინდომა.

— წადი! — მოსხლეტით უბრძანა მართალიმ, გრძნობდა, რომ გული უჩერდებოდა.

არიქამ კარი გაიხურა. მართალი თეთრ, დაგრუნტულ ტილოს უცქერდა და ვერაფერს ხედავდა, გარდა ქვეწარმავალთა დაგრაგნილი რგოლებისა.

მერე ცირამ შემოიხედა, ჯორკოზე მოკუნტულ კაცს დახედა, მხარზე ხელი შეახო.

მართალი შეკრთა, სწრაფად ამოხედა.

— შენზე თურმე არიქა გიჟდება!

— ვიცი, მაგრამ მე მიყვარს? — კითხვა შეუბრუნა ცირამ.

— ის ძმაკაცია ჩემი! — ყრუდ თქვა მართალიმ.

— მე არაფერს მეკითხები? — ცირას ხმაში ცრემლი გაკრთა. — ძმაკაცი... ძმაკაცი... მე კი ვინა ვარ?

მსწრაფლ შებრუნდა და სირბილით გავარდა.

მართალი წამოხტა, ჭიშკარს მიღმა გაედევნა, ხელი წაატანა.

მაშინ უთხრა ცირამ:

— ამ ყოყმანს... ამას ვერასოდეს გაპატიებ!

წავიდა... გაქრა...

მართალი დაუბრუნდა თავის თეთრ ტილოს... თეთრ ღამეებს... სევდას...

ამოოხვრით თქვა ეფრომ, ბურანიდან წამით გამორკვეულმა:

— საბრალო ჩემი შვილი, ტანჯვისათვის გაჩენილი!

4

ღამე ფიქრისა იყო...

იჯდა ხოლმე მართალი ჯორკოზე, მისჩერებოდა თეთრ ტილოს, ელნათურის კაშკაშა ანარეკლი თვალსა ღლიდა...

ხელები მუხლებზე ეწყო, უღონო, უქმი...

პალიტრაზე საღებავი ხმებოდა... ფუნჯი გაშრა...

სადღაც, ნაშუალამევს, შუქი მიდიოდა, ტილოს მსუბუქი ბინდი დაეფინებოდა და იგი წარმოსახული, უფერული ლანდებით სახლდებოდა.

ბინდი — ზმანებათა საუფლო... ფიქრი... ზმანება...

ფიქრთა უწყვეტი მდინარება დროის უხმო სვლას უერთდებოდა... ცოცხლდებოდა ის, რაც მანამდე იყო, რაც ახლა ხდება, რაც მომავალში უნდა მოხდეს...

მეხსიერებას შეენახა დრო, როცა ის მაცხოვრისგორის ნაწილი იყო, — ხელისდადება ქვა, რომელიც მთის კალთას მოწყდა და დაგორდა... დაგორდა და ჩხერიის პირას, კენჭოვანში ჩავარდა... ჩავარდა და გაყურდა, გულის სმენა წყლის თანაბარ ლუკლუკს მიაპყრო... მასში ცოცხლდებოდა ჟამი, როცა მდინარის კუ იყო, — იქ, ჩხერიაზე უტუს ჯარმა ჩაიარა და თვალეში ჩახედა უტუმ, მართალიად ნოდებულმა... ეს იყო ხანა, როცა იმპერია ველარ ძლებოდა საკუთარი შვილების ხორციით და თვითონაც ვერ შენიშნა, როდისღა შეეპარა მომავლის ფეხმძიმობა... საუკუნე წამია მარადისობაში! იმპერია მშობიარობას გადაჰყვა და დაბადა ახალი ურჩხული — იმედების მესაფლავე... დადგა ეპოქა — სისხლიანი და ბნელი, ქარიშხლებმა შემოდგომის ყვითელი ფოთლებივით წააფრიალა გერა კვარაცხელიას, ნესტორ თოდუასა და ძღვიბი თოლორაიას და უმორჩილებელი სულელები... საყოველთაო ბნელეთში დაჭკნა ტატაჩისა და მართას სიყვარული... ღამის წყვდიადში დაიბადა მართალი თოდუა, ობოლი და უპოვარი, ხელისცეცებით მიჰყვა ბინდიან გზას... ცაცანა, ეფრო, კეკე, ქრისტეშია — ეს იყო მისი ოჯახი, ამათი თავდადებული სიყვარული აძლებინებდა, მაგრამ იცოდა — ის მარტოდმარტო იყო, ის და ეს თეთრი ტილო... ეგერ აივანზე იჯდა ეფრო, ბინდში ჩაძირული, მოგონებების ტყვეობაში გამომწყვდეული, უანწყო, უმომავლო... აგერ მშვიდად ეძინა ქრისტეშიას, საკუთარი სიზმრების სამყაროში ხარობდა, ცხადში მზიანეთს მიელტვოდა, გარიჟრაჟზე კვიცივით დახტოდა და ჰორიზონტის გამონათებას ელოდა... იგი მომავლისაკენ მიექანებოდა და მართალის ტოვებდა აქ, ანწყოში... მარტოკა რჩებოდა მართალი, ის და თეთრი ტილო, მთელი კედელი რომ ეჭირა და ჯერაც ფუნჯი არ შეხებოდა...

სახელოსნოში აუმღვრეველი მდუმარება სუფევდა, მდუმარება ეფინა თოდუების ოდასა და კარ-მიდამოს, ქუჩას, ჩხერიისპირა სანახებს, მთელ ქალაქს... და ამ მდუმარებას მო-

ულოდნელად გაფხრენდა მამლის ყვილი, სადღაც მეზობლისას ქანდარაზე რომ შემომხტარა ეგ ტურის დასაგლეჯი, იყვილებდა, გაიღვიძეთ, რას ჩაგძინებიათო და მართალის გააჟრჟოლებდა, გაკვირვებული მიმოიხედავდა, ვერ იხსენებდა, როდის ჩამოცურდა ჯორკოდან, როდის განვა ძირს დაფენილ ფარდაგზე და ძილმა როდის წაართვა თავი...

ადგებოდა, გარეთ გავიდოდა... ვარსკვლავიანი ცა გადმომხობოდა ქალაქს, გარიჟრაჟის წინ აურაცხელი მნათობი ჩახჩახებდა, თითქოს უკანასკნელად ანათებენ და სინათლეს იმიტომაც არ იშურებენო... დინჯად ჩაივლიდა მართალი ქუჩას, ბრმად მიდიოდა, მაგრამ ხან არიქას ჭიშკართან აღმოჩნდებოდა (ავ სიზმრებს თუ ებრძოდა ამ დროს ორგული ძმაკაცი!), ხან ბესა ქირიას პატარა, ხეთა ჩრდილში მიმალულ ოდას გახედავდა (იქ, ფიცრულ კედელს მიღმა, ალბათ, მშვიდად ეძინა ცირას!), მერე უკან ბრუნდებოდა, თავის სახელოსნოში, რათა ისევ და ისევ თეთრი ტილოსათვის ეცქირა.

დღის სინათლე შემოაღწევდა ფანჯრებში, თანდათან ღონიერდებოდა, სანამ მზე ამოინვერებოდა და ოქროსფერი სხივების ოთხკუთხედები თეთრ ტილოს დაეფინებოდა. ღამეული ლანდები განიდევნებოდა და სახელოსნო შუქით პირთამდე აივსებოდა... თავზევით ფეხის ხმას გაიგონებდა. შიშველი ტერფების ტყაპატყუპით გაირბენდა ქრისტეშია... ეფრო გვიან დგებოდა, მისთვის დღე და ღამე ერთი იყო და მისი ფეხის იატაკზე გაჩოჩებას სმენა ვერც აღიქვამდა... ყმანვილის ფეხის ხმა კი ახლა ზალიდან მოისმოდა, მერე აივნიდან, მერე კიბეზე და ბოლოს სახელოსნოში შემოირბენდა ქრისტეშია, ლოგინიდან გამოყოლილი სითბოც მოჰქონდა და გარიჟრაჟის სიგრილეც...

— ისევ არ გეძინა, მამა? რამდენჯერ უნდა გითხრა, უძილობა დაგაბერებს-მეთქი! საქმეს მაინც აკეთებდე, ტილოზე ფუნჯიც არ დაგიკარებია! დაავადდები და ჩემი მოსავლელი გახდები! რას ჰგავხარ? ლოგინში, რა ხანია, არ ჩანოლილხარ, წვერს არ იპარსავ, თმა ღამისაა კისერში ჩაგიძვრეს...

— ჰო, ჰო, ჭკუა დამარიგე!

— ჭკუა კი არა, წამო, წამო, პირზე წყალი შევისხათ და ვისაუზმოთ!

პირს ქასთან იბანენ, ხმაურითა და ფრუტუნით წუნაობენ.

მერე სამზარეულოში ტრიალებენ, მათი საუზმე ტაფამწვარია და ჭიქა ჩაი.

— უქალო ოჯახი ოჯახია? — კვლავ ბუზღუნებს ქრისტეშია. — დაბერდი და ცოლი ვერ მოგიყვანია! იცოდე, დაგასწრებ და შერცხვები!

— მიდი, მიდი! — მშვიდად პასუხობს მართალი. — მოიყვანე, თუ რჩენას შეძლებ! მე კი ქალებს არ მოვწონვარ!

— უკეთესი რალა გინდა, ეგერ ცირა დნება და იდაგება!

დნება და იდაგება? მართალი ხუმრობაში უთვლის, გული კი საგულეში სივდება და სივდება.

მადა ეკარგება, წამოდგება.

— წავედი, აბა, საქმე მაქვს!

საქმე — უზარმაზარი ალბომი და ფერადი ფანქრები ან აკვარელის საღებავები, ან მოლბერტი, პალიტრა და ფუნჯები...

— დღეს მსუბუქად მიდიხარ! — ხმას შეანევს კარის მეზობელი ანდა არაფერს ეტყვის, მაგრამ გაიფიქრებს — „დაიტვირთა სახედარივით“.

მისი გზა — ბაზარი ან მაცხოვრისგორა, ან ჩხერიის ნაპირები...

აკვარელი — ჩხერიის ზვირთები... წყლის სარკისებური ზედაპირი, ცისა და ხმელეთის ანარეკლი, ხავსიან ქვებზე გადმომდინარე ჩქერალები, ნარინჯისფერი, შინდისფერი, ღია მწვანიდან ზურმუხტისფრამდე ნაპირები... ლოდნარი, ქვათა გროვა, კენჭოვანი, შლამიანი უბე...

ზეთის საღებავი — მაცხოვრისგორა... დაქანებული ფერდობები, კენტი თხმელა მთის ძირას, კბოდებები, ბალახიდან ამომართული ბაზალტი, მინისპირს გართხმული სურო, ქარისაგან დაგვაჯული ბზა... კიბის საფეხურები, კიბის მოზნექილი შუანელი, კიბის ისარივით ატყორცნილი წვერი, მთის თავს რომ სცილდება...

ფანქარი — ბაზრის ულვევი ტიპაჟი... კაცები, ქალები, ბავშვები... სოფლელი ყაძახები, გაუპარსავნი, თავშიშველნი, ბლუზ-

ითა და ძიქვით, ფეხებზე ქალამნებით. თვითკმაყოფილი, გასი-
ებული ჩინოვნიკები, გაბლენძილი ნოქრები, ლუდისა და ხინკლის
ლოყებლაჟღაჟა გამყიდველნი... მენვრილმანე ებრაელები,
წყლით მოვაჭრე პირმშვენიერი ბიჭუნები, სკოლიდან გამო-
პარული თეთრნისაფრიანი გოგონები, ხელისგულზე მკითხავი
ბოშები, ჯიბგირები, პირმრგვალი და გავასავსე დედაკაცები,
უფულობითა და უჭმელობით გაჩხინკული ინტელიგენტები...

ესკიზები, ესკიზები, ესკიზები...

— მამა, რაზე იკლავ თავს? — ეჩხუბება ქრისტეშია. —
ესკიზების ტევა არაა! მშიერი და დაღლილი მოხვედი! დაიბანე
და დაჯექი! კარტოფილი შევწვი, პური მოვიტანე, ბოლო მან-
ეთი გამეხარჯა!

— მანეთი? — კითხულობს მართალი. მოლბერტზე მოზ-
რდილ, ქალაღგადაკრულ ფანერს ააყუდებს, დახედავს ფო-
ტოს, რომელზეც უღვაშგანვართული, რიხიანი ბერიკაცია
გამოსახული. ფანქრის რამდენიმე მოსმა და ბერიკაცის სი-
ლუეტი ფანერზე გადაინაცვლებს.

— შევლებოთ? — თვალს ჩაუკრავს ქრისტეშიას.

— ჯერ ვჭამოთ და მერე შევლებოთ!

დიახ, ცოცხალ ადამიანს ჭამაც უნდა!

სალამოს სამივენი აივანზე სხედან — ეფრო, მართალი
და ქრისტეშია.

ეფრო წარსულში ჩაძირულა.

ქრისტეშია თავის ლაჟვარდოვან მომავალზე ოცნებობს.

მართალი მარტოა და გაჰყურებს ქალაქს, რომელსაც
თანდათან ბინდი ეფინება.

წინ ლამეა!

მართალი სახელოსნოში შედის, ჯორკოზე ჯდება... აგერ
პალიტრა, აგერ ფუნჯი, აგერ თეთრი ტილო...

რომანის დროული სივრცე ზღვის ზედაპირს დაემსგავ-
სა. ირგვლივ მხოლოდ წყლის სარკეა, ორიენტირი იშვიათია
და მესხიერებაში მხოლოდ ცალკეული ლაქები რჩება. მიჭირს
მართალის ცხოვრების მდორე დინებაში ქრონოლოგიური პუნ-
ქტირის აღნიშვნა. სვლა ფუნჯის ერთი მოსმიდან მეორემდე,
ესკიზიდან ესკიზამდე კვალს ველარ ტოვებს და კითხვა „რო-
დის?“ უპასუხოდ რჩება. აი, თუნდაც დრო, როცა არიქა ძაძუამ
გადაწყვიტა ცირას მოტაცება, რაც ფუჭი ქადილილა აღმოჩნ-
და. რა ასაკისა იყვნენ მაშინ ჩვენი გმირები? ტვინაღვზნებული
ყმანვილის ქმედება ერთია, ორმოცს მიტანებული კაცის აც-
ეტება კი სულ სხვანაირად გამოიყურება. არიქამაც იგრძნო,
ალბათ, ეს შეუსაბამობა, გონს მოეგო და კვლავ ეახლა ძმაკაცს.
თვალს ვერ უსწორებდა, გან-გან იყურებოდა და თითქმის ჩურ-
ჩულით ებოდიშებოდა, ნასვამი და ამ ცხოვრებით დაბოღმილი
ვიყავიო. ჯიბიდან ფული ამოიღო, ხუთასი მანეთი, ტკიცინა
ოცდახუთმანეთიანები და მაგიდაზე დადო...

მართალი ჯორკოზე იჯდა, იატაკს დასცქეროდა. იქნებ
გულწრფელად ინანიებდა არიქა ან იქნებ ქალს ლაგამი ვერ ამოს-
დო და ჩანაფიქრი ჩაეფუშა. ამას მართალისათვის უკვე არ ჰქონ-
და მნიშვნელობა. თავი არ აუწევია და არიქა რომ გაეცალა,
წამოდგა, ილღიაში ალბომი ამოიღო, ბაზრის გზას დაადგა.

ქრისტეშია ბავშვი მახსოვდა. წლები გავიდა, მე კი, როცა
ქრისტეშია მაგონდებოდა, ისევ იმ ბავშვს წარმოვიდგენდი,
დურუ გეგიას რომ ჭიშკართან დახვდა და ლენინზე ლექსი ვი-
ციო, მორცხვად დაუდასტურა. ამასობაში იმდენი დრო გასუ-
ლა, ვერც გამოვთვალე, რა ასაკისა უნდა ყოფილიყო ქრისტე-
შია იმ დღეს, როცა მაგიდაზე დატოვებული ხუთასი მანეთი
აიღო, ფულის მაგიერ კი ბარათი დატოვა — „მამა, მაპატიე, ფუ-
ლი მჭირდება!“ ან რა ასაკისა იყო ლელა — ზიტას ასული. ის
ხომ თვალთახედვიდან ადრევე დამეკარგა და, თუ რამე დამა-
მახსოვრდა, მხოლოდ შეშინებული ბავშვის ტირილი კარს მიღ-
მა... ეს გაანგარიშებები ერთგვარად მაბნევს, კალენდარული

არითმეტიკა ჩემი ხელობა არცაა და დაკვირვებული კაციც იოლად აღმოაჩენს შეუსაბამობებს, რასაც მუდამ მსაყვედურობს ჩემი უერთგულესი მკითხველი და გულშემატკივარი იესე, რომელმაც თოდუების ამ ოთახში მომაკითხა.

კარის ქრილში თავი მორიდებით შემოყო, ხმას ვედრების კილო შესძინა:

— შეიძლება?

თუნუქის ლუმელთან მარტო ვიჯექი. ზალიდან ისმოდა მსუბუქი ჩოჩქოლი, ხმადაბალი მოთქმა და წატირება, წინადადებათა მოკლე ფრაგმენტები. იმ სიტყვებიდან რაიმე აზრის გამოტანა არ შემიძლო. ხმები მინანავებდა, თვლემასა მგვრიდა და იესეს გამოჩენა გამეხარდა კიდევ.

თავი დავუქნიე.

იესე ლუმელთან დაჯდა, ხელები მიაფიცხა:

— სიცივემ ძვალში გამატანა!

ერთხანს უხმოდ ვისხედით, ქალების ტუტუნს ვუსმენდით.

— დავიბენი, პატივცემულო! — მითხრა უცებ იესემ. — თხრობის ძაფს თვალი ვერ მივადევნე. თქვენ სრულიად უგულვებელყოფთ თარიღებს. ტექსტში ქრისტეშია საცოლე ბიჭია, დროა, ასაკი შევურჩიოთ და ათვლის წერტილი გვექნება!

დავფიქრდი და მცირე ხნის შემდეგ ამოვღერდე:

— ასეც ვქნათ, ჩემო იესე, ქრისტეშიას ქორწილს ნუ გავაჯანჯლებთ, ცოლი თექვსმეტისას შევართოთ!

— ო! — წამოიყვირა იესემ. — თუ ასეა, ეს ამბავი 1972 წელს უნდა მომხდარიყო!

ანგარიშის სანაქებო უნარს ფლობდა.

— აბა? — წავახალისე.

— კეკე, ქრისტეშიას დედა, 1956 წელს დაიღუპა. მიუზმატოთ თექვსმეტი, გამოგვივა 1972. ამ დროს კი მართალი და არიქა ოცდათხუთმეტისა იყვნენ!

— იყონ მერე! — მხრები ავიჩიჩე.

— ლელა? — ჩამეძია იესე.

— რა ლელა? — ნირი შემეცვალა, რადგან მოვტვინე, რომ ლელა ამ წელს ცამეტისა ან იქნებოდა, ან არა.

იესე გაჩუმდა.

თვალი დავხუჭე და ფიქრით იმ დღეს მივუბრუნდი, როცა არიქამ მაგიდაზე ხუთასი მანეთი დადო, ხოლო ქრისტეშიამ დაუკითხავად აიღო, რაც გულშეჭირვებულმა მართალიმ თავიდან ვერც შენიშნა.

ახალი გათენებული იყო, როცა თავზე არიქა წამოადგა.

— შენ ადრევე იცოდი ყველაფერი! — არიქას პირისახე ნითლად დაფორაჯებოდა, ყბა უკანკალებდა.

— რა ვიცოდი? — გაკვირვებით შეხედა მართალიმ.

— წელან, ფული რომ დაგიბრუნე, უკვე გეცოდინებოდა!

— ფული? — ახლალა გაახსენდა მართალის.

მაგიდაზე ფული არ იდო, იმის მაგიერ ქრისტეშიას ოთხსიტყვიანი უსტარი დახვდა.

— ქრისტეშია? — ფერი ეცვალა მართალის. — რა სჭირს ქრისტეშიას?

— ქრისტეშიას რა უნდა სჭირდეს, ჩემს ლელას ჭირს თუ რამე ჭირს! — მწარედ მიუგდო არიქამ.

— ლელას? — მართალიმ მზერა გაუსწორა, მძიმედ თქვა:

— შენს ლელას? მგონი წელან იყო, ნაბუშრად რომ მოიხსენიე! არიქამ სიმწრისაგან ამოიკვნესა, სიტყვა ყელში გაეჩხირა:

— მხოლოდ ცამეტისაა, გესმის შენ, მხოლოდ ცამეტის!

მართალიმ შუბლი მოისრისა, დაბნეული იყო, ვერ გაეგო, გახარებოდა თუ სწყენოდა.

— სად არიან თუ იცი?

— შენ უკეთ გეცოდინება, სად ნაბრძანდებოდა შენი ვაჟბატონი! — მუშტი ჰაერში ისე შეაქანა, თითქოს ლურსმანს აჭედებდნენ. — იმან თუ ძალა დაატანა... იმან თუ ძალა დაატანა...

— შენი ასაკის კაცი გაიძახოდი, ქალი უნდა მოვიტაცოო... — უნებლიეთ ნიშნი მოუგო მართალიმ. — ისინი კი ბავშვები არიან! ქრისტეშია ძალას არავის დაატანდა!

— თავს მომაკვლევინებს ეს კაცი! — არიქას ატირებამდე ცოტალა აკლდა.

— ჰო, დაწყნარდი! ზიტა სად არის?

— მანქანაშია, გიჟსა ჰგავს!

— გიჟს შენ უფრო ჰგავხარ! აბა, ჩავსხდეთ და მაროსთან წავიდეთ, სოფელში, იქ მიიყვანდა, სხვა სადა აქვს წასასვლელი!

უკვე მანქანაში, არიქას გვერდით მოკალათებულმა, უკან მოიხედა. ზიტა მოკუნტული იჯდა და ხმადაბლა სლუკუნებდა.

კარგა ხანი გავიდა, რაც ეს ქალი არ ენახა. საოცრად მოტეხილი და დაბერებული მოეჩვენა, არიქაზე გაცილებით უფროსი ჩანდა, თუმცა არიქას გვერდით ცხოვრება ვის არ დააბერებდა. ერთ წამს შეეძლო კოცნით სული ამოეხადა, მეორე წუთს კი დანას მოუღერებდა და გამუდმებულ შიშსა და ზაფრამი ამყოფებდა... გულის სიღრმეში მართალის არ ენადა ამ ქალთან დამოყვრება. ახლაც არ ნაშლილიყო შორეული სიყმანვილის ის სურათი, როცა დარო მამიდის უკანა ეზოში, ალაგეზე შემომჯდარ ზიტას მუხლისთავებს შეეხო და იმდროინდელი ხურვება განუხორციელებელ ნადილად ჩარჩა. ის ზიტა უკვე არ არსებობდა, ვნების ის კვალი, რაც მართალის მოგონებაში ცოცხლობდა, ისევ და ისევ იმ პატარა ეშმაკუნას ეხებოდა. ეს დედაკაცი კი სულ სხვა ვინმე იყო, იმ ზიტასთან არაფერი ჰქონდა საერთო და მართალის არაფრად ეჭაშნიკებოდა, უფრო ადრინდელი ცხოვრების წესის გამო...

— დამშვიდდით, დარწმუნებული ვარ, ჩემი ბიჭი ლელას არ აწყენინებდა!

არიქამ კბილის ღრჭიალით უპასუხა, სიჩქარე გადართო და მანქანა გიჟივით გააქანა.

— ღმერთო ჩემო, რა დროს მისი გათხოვებაა! — სანყლად ჩაიწუნუნა ზიტამ.

მართალის ვერ შეჰბედა საყვედური, რიდი ჰქონდა ამ კაცისა, სულ სხვა სფეროდან ჩამოსახლებულად ეჩვენებოდა.

„რა დროს მისი ცოლია, მაგ მაიმუნის, მაგის!“ — გუნებაში ილანძღებოდა მართალი. აზრი ვერაფრით მოეკრიბა, ვერაფრით წარმოედგინა რძლად არიქასა და ზიტას ნაშიერი თუ დაუჯდებოდა... სად გადაეყარნენ ერთმანეთს, რანაირად გაიცნეს? თვითონ მართალის არც ახსოვდა, ბოლოს როდის ნახა თავისი მომავალი სარძლო. რამდენიმე წლის წინ თვალი ჰკიდა, მოცუცქნილი და სიცივისაგან მობუზული დაამახსოვრდა, ლოყები და ცხვირი დასწითლებოდა (მაშინ ზამთარი იდგა!). ტიპებს იოლად იმახსოვრებდა და ამიტომაც გონებაში ჩაებეჭდა ბავშვის პატარა, წვრილნაკვთებიანი სახე, თუმცა მხოლოდ

ერთხელ შეავლო თვალი, რადგან არ ესიამოვნა ზიტასთან შეხვედრა და გაცლას ეშურებოდა... მერედა, როდის დაქალდა ეს ცუცქენა ამ მცირე დროში, როდისღა გახდა ისეთი მოსაწონი, რომ ქრისტეშიას თავბრუ დაესხა, მამას არაფერი გაუმხილა (ალბათ უარის ეშინოდა!), ფული მალულად აიღო მაშინ, როცა ოჯახის მთელი შემოსავალი მუდამ ღია კარადაში ეყარა, ყველასათვის იოლად მისაწვდომ ადგილას და არასოდეს მომხდარა, აბაზიანი აეღოს მამის დაუკითხავად...

მსგავსი არეული ფიქრები ტრიალებდა მართალის თავში. მანქანა კი უკვე სოფლის შარაზე მიჯაყყაყებდა. არიქა ჯიუტად დუმდა, კოპზე ღარები აჩნდა. ზიტა ჯიბის საარკემი იყურებოდა, ცხვირსახოცით ცრემლის კვალს აქრობდა.

აგერ სასაფლაოც! არაფერია მარადიული ამქვეყნად. დარიკო მამიდას სათაყვანო საფლავი (თავის დროზე რკინის მესრით რომ შემოღობა მართალიმ!) თითქმის დაგინწყებას მიეცა. სინდისის ქენჯნა იგრძნო კაცმა, მაგრამ სასაფლაოც განზე დარჩა და ორღობეც.

რკინის ცისფრად შეღებილ ჭიშკართან დაამუხრუჭეს. ეს ჭიშკარიც მართალის ნახელავი იყო. საკუთარი ხელით შეადულა, შეღება და მაროს ჩამოუტანა. ჭიშკრის მიღმა გაშლილი ფართო ეზო და სიღრმეში მომცრო ოდა ეტყობა დროის განრიგს აღარ ემორჩილება. ოღონდაც, კენტი მსხალი კიდეც უფრო გაზრდილა, ზოგი ტოტი შეხმობია, რაც მის სიბერეს მონმოზს... ერთგულმა ძიკიმ, მაროს ავმა ძაღლმა, კარგა ხანია სანუთრო დატოვა. მაროც დაბერდა და გამოყრუვდა, ძველებურად აღარც ღონე ერჩის და რამდენიმე ფრთა ქათამს თუ უვლის. მრავალგზის შეეხვეწა მართალი, ჩვენთან, ქალაქში გადმოდიო, მაგრამ მარო შინიდან ფეხს არ იცვლიდა და ქრისტეშია აკითხავდა ხშირ-ხშირად, საარჩოს ჩამოუტანდა, საქმეზე ხელს ნამოუკრავდა.

მართალი ნელა გადმოვიდა მანქანიდან, ტანი დაუმძიმდა. ზიტა კვლავ ატირდა, ცხვირსახოცს ჭმუჭნიდა და სლუკუნებდა. არიქა ისე გაშავდა, საცაა დამბლა დაეცემყო.

შუა მინდორში, მსხლის ძირას სუფრა იყო გაშლილი, ზედ საჭმლის ნამუსრევი და ბოთლების წყება ჩანდა. ირგვლივ გო-

გო-ბიჭები უსხდნენ, პატარა ლანირაკები, ეტყობა, მოელხინათ კიდევ და ისე ტკარცალებდნენ, თითქოს ფრინველთა ბაზარიყო.

სუფრას ბერიკაცი მოშორდა, ჭიშკრისკენ წამოხანხალდა. გვარიანად ესვა და ფეხზე დგომა უჭირდა.

— უი, შენ ჩაგიტანა სამარემ! — მიანყევლა ზიტამ.

— მთლად გამოქლიავებულა... — ბოლმით შეუკურთხა არიქამ.

გერონტი იყო, ფულარია, ზიტას გამზრდელი ბაბუა.

— ჰაიტი, არ გამაგონოთ ჩხუბი და ყაყანი! ხომ მოვესწარი შვილთაშვილის ქორწილს, ახლა მაგათ ბაღანას დავურნევ აკვანს და სიმღერით გავალ გაღმა...

ბერიკაცი შებანცაღდა და ჭიშკარს ჩაეჭიდა.

არიქამ და ზიტამ უსალმოდ აუქციეს გვერდი, ფეხაჩქარებით მიაშურეს სუფრას.

მართალიმ მხარზე მოუთათუნა გერონტის და წინ წასულებს გაედევნა.

ამასობაში მაროც გამოჩნდა, ხილით სავსე ხონჩა მოჰქონდა... ეჰ, მთლად დაბერდა მარო და, რაც ხანი გადიოდა, დარო მამიდას ემსგავსებოდა, ჩიავდებოდა, ხერხემალი უმრუდდებოდა, წახრილი მოტუსტუსებდა.

სტუმრებს შემოეგება, თან გზა-გზა მოიძახოდა:

— ნენა, ნენა, მარო გენაცვალოთ, ძლივს არ გამოჩნდით! დაწყნარდით, არაფერი მომხდარა, მარო გენაცვალოთ, ახალგაზრდებია, ეპატიებათ!

— თავებს რომ დავაყრევინებ, პატიებაზე მერე ვილაპარაკოთ! — პირქუშად მიუგდო არიქამ.

სუფრასთან შეკრებილნი წამოიშალნენ, დამფრთხალნი გაჰყურებდნენ სწრაფად მომავალ უფროსებს. ერთთავად კომუნარების ქუჩის გოგო-ბიჭები იყვნენ, ქრისტეშის თანაკლასელები.

მართალიმ იმათში შვილი ვერ ამოიცნო, სამაგიეროდ, ზიტამ ლელას ჰკიდა თვალი, ამხანაგების ზურგს ამოფარებოდა, და ვაი-ვიშით გაქანდა, ისეთი სახე ჰქონდა, თუ მიწვდა, წინილასავით მიახრჩობსო.

არიქაც ფეხდაფეხ მისდევდა და მის ამ მოძრაობაში ავი გახელება იგრძნობოდა.

მართალი აჩქარდა, იგუმანა, აი, ის დამფრთხალი ნუკრი ლელააო.

მხრებზე დაყრილი შავი დაღალები... ფიქალ სახეზე უჩვეულოდ მწვანე თვალები...

ლელა შიშისაგან გაფითრდა, გასაქცევად შეტრიალდა და აქ მართალის მკლავებში აღმოჩნდა.

ზიტას მოქნეული მუჯღლეგუნი მართალის მკლავს მოხვდა, კაცმა ქალს ზურგი შეუშვირა და გოგონა სასჯელს აარიდა.

ლელა ერთიანად თრთოდა და მისმა ბეჩავმა და ბავშვურმა შიშმა მართალის გული მოუღებო, გოგონას ლოყას თავისი გაუპარსავი ლოყა მიადო და ყურში ჩასჩურჩულა:

— ნუ გეშინია, შვილო, შენს თავს არავის დავაჩაგვრინებ!

ლელა გაყურდა, გაინაბა, მართალიმ კი მის დედ-მამას შეუძახა:

— ჰო, დაწყნარდით ახლა! ისეთ საქმეს ნუ იზამთ, ხვალ საბოდიშო გაგიხდეთ!

ახალგაზრდებიც გონს მოვიდნენ, აჟრიაშულდნენ, ლელასა და მართალის შემოეხვივნენ და ზიტა და არიქა თითქოს გაირიყნენ.

ხმაური რომ მიწყდა, მართალიმ უთხრა ლელას:

— შემომხედე, შვილო! ნურავისი შეგეშინდება, თამამად გვითხარი, ჩემმა შვილმა ძალით წამოგიყვანა?

ლელას ლოყები მორცხვად შეეფაკლა, თავი დახარა.

— ჰო, თქვი, თქვი! — მოუთმენლად შეუძახა არიქამ.

— მიყვარს! — ძლივს წაიჩურჩულა ლელამ და წამწამებზე ცრემლი გაუბრწყინდა.

— ფუი! — არიქა გიჟივით შეტრიალდა, ეზო კოჭლობით გადაკვეთა, მანქანაში ჩაჯდა, დაქოქა და წავიდა.

ილაჯგანყვეტილი ზიტა სკამზე დაეშვა და სახეზე ხელები აიფარა, მხრები უცახცახებდა.

ლელა შიშინად მიუახლოვდა, ხელის განვდენაზე გარერდა და უმწეოდ მიმოიხედა.

ზიტამ ახედა, ხელი ასწია, თითქოს დარტყმა უნდაო, მაგრამ უცბად მოიზიდა, მუხლებზე მოსხლეტით დაისვა და ასე ჩახუტებული ცრემლით ერთიანად დაასველა.

ლელასაც გული ამოუჯდა და ძლივს ლულულულებდა:

— მაპატიე, მაპატიე, დედა!

მართალი მაროსაკენ შებრუნდა, იმას ხილიანი ხონჩა ისევ ეჭირა.

— დადე ეგ ხონჩა და გამაგებინე, ქრისტეშია სად და-კარგეთ?

— უი, ვენაცვალე მაგას, რცხვენია და გემალება!

— მემალეა?! — იყვირა მართალიმ ყასიდად, ვითომ გავგულისდო. — უყურე მაგ ქვეშაფსიას, პატარძალი განსაცდელს შეატოვა, თვითონ კი, ალბათ, სანოლქვეშ შეძვრა!

ქრისტეშიას, ეტყობა, მისი ხმა მისწვდა. განითლებული და დარცხვენილი აივანზე გამოჩნდა, მამას თვალს ვერ უსწორებდა.

— მოდი აქ, შე ბოთევე, ყურები უნდა დაგაგლიჯო!

ქრისტეშია მორჩილად მოუახლოვდა. მართალიმ მისი ყურები მუჭებში მოიმწყვდია და მოჰქაჩა, ჭაბუკის თავი ჩაიხუტა და ჩასჩურჩულა:

— რაც მოხდა, მოხდა, შვილო, ტვირთი შენი ნებით აიკიდე და ქვეშიდან ნუ გამოძვრები!

— ჰო, მამა! — წყნარად უპასუხა ქრისტეშიამ. — მაპატიე, ფული რომ უნებართვოდ ავიღე, მაგრამ მანქანა, ძმაკაცები...

ამ დროს მართალიმ მკლავზე ხელის შეხება იგრძნო.

— ეტკინება! — მორიდებით უსაყვედურა ლელამ, მის მწვანე თვალეებში ბავშვური უმანკოება იკითხებოდა.

მართალის გაეცინა და ორივე ერთად ჩაიხუტა.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში გერონტი, დიდი ბაბუა, ლობის გასწვრივ მოინევდა უკან, სუფრისაკენ, მერე ლობეს ხელი უშვა, გაშლილი სივრცე ტორტმანით დაღია და, სკამამდე რომ მოაღწია, გახარებულმა წამოიძახა:

— ჰაიტ, სადაა ჩემი ჭიქა?!

უმალ თავი ჩაჰკიდა და ხვრინვა ამოუშვა...

ამას ჰქვია „ჰეპი ენდი“! ერთადერთი — არიქა დარჩა გულგასიებული, თუმცა მართალის სულში რა ამბავიც ტრიალებდა, გარეშე თვალი ამას ვერ ამოიკითხავდა, რაკი ბედნიერი კაცის როლი ისე მოირგო, ცოტათი გადააჭარბა კიდეც. არადა, შვილის უცაბედმა და ნაადრევმა ქორწინებამ უნებლიე ტკივილი აგრძნობინა. „დაბერდი, ძამია!“ — ეს განაჩენივით იყო. ოცდათხუთმეტი წლის ასაკში მართალიმ იგრძნო, რომ ცხოვრების დიდი ნაწილი უკვე მომთავრდა. იმას დარდობდა, ცირა დავკარგეო, მაგრამ გულისგულში იმედი მაინც ცოცხლობდა, არიქას ფანტაზიები ფანტაზიებად დარჩება, განხორციელება მაინც არ უნერია და დრო გატეხილს თავითავად გაამრთელებსო. ოღონდაც თვითონ არაფერი უღონია მოვლენების თავის სასარგებლოდ შემოსაბრუნებლად, რადგან ძმაკაცობის დაუნერელი კანონი ნებისყოფას უდამბლავებდა... პატარა დიასახლისის გამოჩენამ საბოლოოდ განაიარაღა. იმ წუთას, როცა შიშით ათრთოლებული გოგო ჩაიხუტა, ცხადი გახდა, ამ არსების საზიანოს ვერაფერს მოიმოქმედებდა. ლელა ბავშვურ უმანკოებასა და სინაზეს განასახიერებდა. სწორედ ეს იყო მისი იარაღი. ლელას არ შეეძლო სიძულვილი, ლელას არ შეეძლო ჩხუბი, მის ბაგეს ავი სიტყვა არ დასცდებოდა, თუ გაიბუტებოდა, ესეც ისე მიამიტურად გამოსდიოდა, საპასუხოდ ღიმილს თუ გამოიწვევდა. ეს სანთელივით სუფთა და ამაღლებული სული თოდუების ძველ სახლში რომ შემოვიდა, მართალიმ იგრძნო, რომ ჭერი ამაღლდა, კედლებმა გაიწიეს და აქამდე მოჰამული ოთახები სინათლით აივსო... არა, სხვა ქალი ამ სახლს უკვე არ სჭირდებოდა, სხვა, უფრო მტკიცე ბუნების, უფლებსმოყვარე დედაკაცი ლელას უნებლიეთ დაჩაგრავდა, ახლადამოყრილი, ნედლი ბალახივით დატკეპნიდა და საკუთარი მეობის ბილიკს გაიყვანდა... ამ დღიდან ცირაზე ფიქრმა უფრო ღრმა შრეებში გადაინაცვლა, მოურჩენელ ტკივილად შერჩა, რომელიც ძველი ნაჭრილობევივით ფეთქავდა...

დატრიალდა მართალი, ლამაზი ქორწილი გადაუხადა ძეს (დისშვილის გაბედნიერების დღეს სუფრას ლესტამზე თოლო-რაია თამადაობდა!). იყო მხიარული ცეკვა-თამაში, არიქას შემორიგება, პატარძლის თეთრი კაბა და ბევრზე ბევრი ყვავილი. ლელას სწორედ ასე წარმოედგინა გათხოვება — თეთრი, ფაშა-ფაშა კაბა და ყვავილები, ტამ-ფანდური და ტკბილი ნამცხვრები. მოგვიანებით, ლამის წყვილიადში სასურველის მკლავებში მომწყვდეულმა ლელამ შიშისა და სირცხვილისაგან ტირილი მორთო... ყველაფერმა ისე ჩაიარა, როგორც ეს სხვა ქორწილებში ხდება! მეორე დღესვე დაიწყო ჩვეულებრივი პრობლემები: სკოლის დირექტორი მოხსნეს სამსახურიდან, მოსწავლე გოგონა როგორ გაგითხოვდაო... ნეფე-პატარძალი ტოლ-სწორებს მოაშორეს და საღამოს სკოლაში გაამწესეს, სადაც უღვაშიან ბიძიებთან და ფაბრიკიდან მოსულ დეიდებთან ერთად უნდა ეზრუნათ სიმნიფის ატესტატზე... მართალი თოდუა დაიბარეს რაიკომში და აგიტაცია-პროპაგანდის განყოფილების გამგემ ამხანაგმა ნაზიბროლამ სულ თითი უქნია, რის პასუხად მართალიმ კითხვა დაუსვა: „როგორ მიბრძანებთ, მოვიქცე, ერთმანეთს დავაშორო?“ ამხანაგმა ნაზიბროლამ ეს არ იცოდა და, სხვათა შორის, თავისი ორმოცი წლის ასაკში გათხოვებას ვერ ეღირსა, ჯერაც პატიოსნად და უმანკოდ ელოდებოდა პარტიულ რაშზე ამხედრებულ თავის რაინდს... ცხადია, ვერც კომკავშირმა დატოვა ეს ამბავი რეაგირების გარეშე. კომკავშირის რაიკომიდან შინ მოაკითხეს ახალგაზრდებს, ლელა კომკავშირელი არც იყო და რა უნდა ეთქვათ, ქრისტეშია კი თურმე გარიცხეს კიდევ და ბილეთი ჩაგვაბარეო, რაზეც ქრისტეშიამ ხულიგნურად უპასუხა, შუბლზე მიინებეთ თქვენი ბილეთი, არც კი ვიცი, სად მიგდიაო... ამას იოლად ვინ აპატიებდა, მაგრამ ლელამ იტირა და ამ დროს ისეთი ბავშვური და უსუსური იყო, ალექსეველებსაც კი შერცხვათ და უხმოდ გაიძურნენ...

აი, ასე დაიწყო ლელასა და ქრისტეშიას ოჯახური ცხოვრება. ცამეტი წლის ლელას ცოცხი ხელში არასოდეს სჭერია, არ იცოდა, სარეცხი რანაირად ამოერეცხა, ნემსისათვის ძაფი როგორ გაეყარა და პერანგზე ღილი როგორ დაეკერებინა, ღომის შეხელვასა და ლობიოს ამოლესვაზე ლაპარაკიც ზედ-

მეტია... თვრამეტი წლის ლელას ყოველივე ეს და უამრავი სხვა რამეც, რაც დიასახლისს სჭირდება, ზედმინვენით კარგად ეხერხებოდა და მართალის პირიდან რძლის საქები სიტყვები თაფლივით მოედინებოდა... ერთი რამ დიდხანს ვერ გაიგო ლელამ, ის, თუ როგორ ჩნდებიან ბავშვები. ყველას ეგონა, ისეთი გონიერია, ესეც ეცოდინებოდა და არც არავინ ასწავლა. გათხოვებამდე ფიქრობდა, პატარები კოცნით ჩნდებიანო. მერე ქრისტეშიასთან სიცილ-ჭიდილმა რაღაცას მიახვედრა, მაგრამ ბარე სამი წელი ისე გადაგორდა, ლელა სულ უფრო და უფრო ლამაზდებოდა, ქალდებოდა, ისეთი ტანკენარი იყო, გამვლელნი ჩერდებოდნენ, ქრისტეშიას ფარული ეჭვებისაგან ფერფური გადასდიოდა, მაგრამ შვილი არა და არ უჩნდებოდათ, რაც მსუბუქი ქილიკის საბაბი ხდებოდა, აქაოდა გოჭებივით ერთმანეთს ეხუტებიან, ოღონდ არ იციან, რისთვისო...

მესამე ზაფხული თავდებოდა, როცა აივანზე გამოცქრი-ალეზული ლელა უცებ მოსხლეტით გაჩერდა, ხელები მუცელზე მიიჭირა და შესაბრალისად თქვა:

— აქ... რაღაცაა!

ეფრო თვლემდა აივანზე, ჩვეულ სკამზე იჯდა და საფეთქლით თავის პატარა მჯილს დაყრდნობოდა.

თითქოს ხელი კრესო, გამოფხიზლდა, შემობრუნდა და მოჭუტული თვალებიდან გამოხედა.

— მოინი, გოგო, აქეთ!

ლელა გაუბედავად მოუახლოვდა.

ეფრომ ხეშეში ხელისგული ოდნავ წამობურცულ მუცელზე მიადო, იქ, წიაღში რაღაცა ტოკავდა.

— ნიხლებს ირტყემევენება ეს მაიმუნი, ესა! — ჩაიჩიფჩიფა დედაბერმა.

— ვინ მაიმუნი? — განითლდა ლელა.

— ეს ბიჭი, ნესტორი!

— ნესტორი?

დედაბერი დადუმდა, პირი ქალაქისკენ მიაბრუნა და მეტი არაფერი უთქვამს.

ლელა ფეხაკრეფით გაშორდა. ოთახში, კედლის სარკესთან გაჩერდა. მუცელს აკვირდებოდა, ადრე ფიცარივით ბრტყე-

ლი რომ ჰქონდა და ახლა უცნაურად მომრგვალებოდა. უნებლიეთ წაუტირა, თვითონაც ვერ გაეგო, შიშისა თუ სიხარულისაგან.

ქრისტეშიამ შემოუსწრო, დანამული თვალები რომ უნახა, ჰკითხა:

— რა დაგემართა, ვინმემ განყენინა?

ლელამ სანყლად გაუღიმა.

— ბავშვი...

— ვინ ბავშვი?

— ჩვენი ბიჭი... ნესტორი...

— ჩვენი ბიჭი?! — ქრისტეშიამ სიხარულით შეჰკუნტრუნა, მაგრამ უცებ დაშოშმინდა, გამომცდელად შეხედა. — რამე ხომ არა გჭირს?

— რა უნდა მჭირდეს?

— მაშ, რას ნიშნავს „ბიჭი“, „ნესტორი“?

— ბებია მითხრა, ბიჭია და ნესტორი დაარქვითო!

— ვინ კითხავს მაგას! — წამოიყვირა ქრისტეშიამ, აივნისაკენ ფრთხილად მოიხედა და ჩურჩულით გაიმეორა: — ვინ კითხავს მაგას... პაპუს წვერიანი სახელი დავარქვა ჩემს შვილს? ლელას მწვანე თვალებში შუქი ჩაუდგა.

— პაპუს სურათი მუზეუმში ჰკიდია, თვალებს ისე აბრიალებს...

— ეკიდოს მერე! ბებიას ყმანვილქალობაში ეს სახელი მოდაში იყო, დღეს კი ხავსგადავლილია. ტოლები რომ დასცილებენ, მოვა ჩემი შვილი და მისაყვედურებს!

მთელი დღე ამაზე იჩურჩულეს, ღამეც... მერე რამდენიმე თვე გაგრძელდა ეს ჩურჩული. ქრისტეშია ჯიუტად გაიძახოდა, არა და არაო, მაგრამ ქალის სინაზე უფრო ძლიერი იარაღია, ვიდრე მამაკაცის სიჯიუტე და, როცა ბიჭმა ინება ამქვეყნად მობრძანება, ნესტორი დაანათლეს სახელად.

აივნიდან ახედა ეფრომ ლურჯად გადასარკულ ცას, იმის სიღრმისეულ შრეებში დედაბრის დაბინდული მზერა წარმოსახულ ლანდებს ეძებდა... პირფარის სასოებით გადაინერა და ხრინწმეპარული ხმით, შინაურულად ასძახა:

— გესმის?! არ ამომწყდარა შენი გვარი და ჯილაგი!

იყო წელი 1975, ჟამი ლეონიდ ილიჩის ზეობისა... რესპუბლიკის ახალგაზრდა ხელმძღვანელმა ენერგიულად შეუტია მავანთ, სისტემის უხილავ ბზარებში ფულის ქაჩვის წესები რომ ამოიცნეს. დურუ გეგამ პარტიის საქალაქო პლენუმზე ისეთი სიტყვა დააქუხა, ფარულ საქმოსანთა წრეებს შიშინა მათ თრთოლვამ ტალღასავით გადაუარა, რამდენიმე წვრილ ვაჭარსა და სპეკულანტს მართლაც ახეხინეს ციხის კედლები... დიახ, ნესტორის დაბადების წელს დადგა დრო ბზარების ამოლესვისა...

— დაერივნენ წვრილფეხობას! — ქირქილებდა აკვანზე დახრილი არიქა და შვილიშვილს ლაბაბზე ნეკა თითით უღიტინებდა. — აბა, დურუს ცოლისძმებს თუ შეხედავს ვინმე ავად, გადაჭამეს ქალაქი!

მართალი დუმდა. მისი ცხოვრების მდინარე ახლა ამ კალაპოტში თავსდებოდა — ნესტორის აკვანსა და სახელოსნოს შორის... ჩვილს ხატავდა... ტიტლიკანა ნესტორს ბალიშზე გააგორებდა, შორიახლო მოკალათდებოდა და ხატავდა. „გაცივდება!“ — ხმას განელავდა ლელა, ლილინით გამოსდიოდა, ქალურ სირბილეში დედობრივ სიჯიუტეს შეურევდა და ბავშვს თბილ საფენში გახვევდა. მართალი ამასობაში ჩვილის პორტრეტს მხრებზე ფრთებსაც მიუხატავდა და კუპიდონად აქცევდა.

ლელა ბავშვს ძუძუს მოანოვებდა, უნანავებდა. მერე აკვანში მტკიცედ ჩააკრავდა. აკვანს აივანზე გაიტანდა, ეფროს მიუდგამდა. ჩვილი თუ ატირდებოდა, ეფრო ბანრის ბოლოს გამოსწევდა, დაარწევდა — „ჩუ, ჩუ, კარგი სიზმარი, კარგი სიზმარი!“ — ჩაიჩიფიფებდა და პატარა ნესტორი წყნარდებოდა, ხმადაბლა ღუღუნებდა.

გაჩერებული დრო სწრაფად ილევა... აგერ ნესტორი წამოჯდა... აგერ ნესტორმა პირველი ნაბიჯი გადადგა... პირველი სიტყვა გატეხა... აგერ სამი წლის ნესტორი აივანზე დატანტალებს, მუდამაშამს მთვლემარე დიდ ბებიას აფხიზლებს.

კიბეზე ზიტა ამოქლოშინდება. თითქმის ყოველდღე მოდის, რათა თავის ერთას ხელი საქმეზე წაუკრას, შვილიშვილს თვალი შეავლოს.

— ძლივს გამოვალწიე, ძა, მეორედ მოსვლა გეგონება! მოედანზე ხალხის ტევა აღარაა. ასფალტზე სხედან, ვერ გაივლი...

— რა ხდება, დედა? — ეკითხება ლელა. — რაო, რა გვინდაო?

— ენას გვართმევენო... ყველანი იქ არიან, ჩვენი კაცები! შენმა მამამთილმა სიტყვა თქვა, ტანში გამბურძგლა! არიქაც იქაა, ქრისტეშიაც... მოდი, ბებო გენაცვალოს, მოდი, კამფეტი მოგიტანე! — პატარა ნესტორი მხიარული ჭყლოპინით ეტანება. — მილიცია... ზღვა მილიციაა, გადანიტლებულია იქაურობა!

— გადანიტლებულია, ჰო... — გამოფხიზლდა უცებ ეფრო, ვილაცას მაცხოვრისგორის მიმართულებით მუშტი უჩვენა.

— როგორ ბრძანდებით, ქალბატონო ეფრო? — ზიტამ ბავშვი აიტაცა, დედაბრისაკენ მხოლოდ ახლა მიბრუნდა.

— მოდი, გოგო, შენ აქ!

— მე მეუბნებით? — შეცბა ზიტა, მაგრამ ეფრომ ჩხინკა თითი ლელასაკენ გაიშვირა.

ლელა განითლდა, მორცხვად მოუახლოვდა.

ეფრომ ხელისგული მუცელზე მოუსვა და თითქოს თავისთვისო, ხმადაბლა თქვა:

— ისევ!

— რა ისევ? — იკითხა გოცებულმა ზიტამ.

— ბიჭია... ტატაჩი!

ლელამ მუცელზე ხელი მიიდო. დიახ, მის წიაღში ახალი გული ფეთქავდა, მომავლის ადამიანი იძროდა...

7

კარი გაიღო და ოთახში შემოვიდა ზომიერად ხორცსავსე ქალბატონი. შავები ეცვა და ეს ფერი უხდებოდა — კონტრასტს ქმნიდა მის თეთრ პირისკანთან, ესამებოდა კუპრივით შავ დალალებს, მხრებზე რომ ეფინა, შავ წარბებსა და წამწამებს, საიდანაც მწვანე თვალები მკვეთრად ანათებდა.

— გვაპატიეთ, ბატონო, უყურადღებოდ რომ დაგტოვეთ! — ნაზი, ალერსიანი ტემბრით მითხრა ლელამ (მე ხომ

ერთი შეხედვითაც მივხვდი, რომ ლამაზი ქალბატონი ამ სახლის დიასახლისი გახლდათ!).

— ნუ წუხდებით, ქალბატონო! — ასე კი ვპასუხობდი, თუმცა კარგა ხანია მომბეზრდა იესეს მყავე სიფათის ცქერა და ზალიდან შემოსული, ერთფეროვანი ჩოჩქოლი, რომელსაც მაროს მოთქმა ოდნავ აცოცხლებდა:

— სი ვოიჭარე,* ეფრო!.. — წაუმღერებდა მარო. — ბედინერი ხარ, რადგან მოილიე მოსალეველი, პირნათლად წახვედი იქ, სადაც გელიან დარო და ნესტორი... ცაცანა გელოდება სასუფეველში და გერა კვარაცხელია... მომიკითხე ჩემი ტატაჩი და ჩემი მართა, გადაეცი, რომ დიდხანს ვერ შევრჩები ამ არეულ საწუთროს... ვავა, ვავა, ეფრო!..

ასე და ამგვარად მოთქვამდა მარო და მისი ხმა ხან იკარგებოდა, ხან ისევ გამოაღწევდა მეპანაშვიდეთა რუზრუზში.

უკანა ეზოდანაც ხმები აღწევდა. იქ, ფანჩატურში მეზობლები ჭიქას უქცევდნენ. ამ ხნის დედაბერზე დარდს არც არავინ გადაჰყვებოდა და ზარხოშად იყვნენ.

— უნდა შეგანუხოთ! — კვლავ მომიბოდიშა ლელამ და უკან, ღია კარში გასძახა: — დედა, მაგიდის გადასაფარებელი გამოაყოლე ხელს!

კუთხეში მიდგმულ მაგიდას ჩაეჭიდა, შუა ოთახში გამოჩოჩება სცადა.

— აჰ-აჰ, აქ რისთვისა ვართ, აბა! — წამოიძახა იესემ და ხელი გააშვებინა.

მეც წავემველე და მაგიდა გამოვნიეთ, სიგრძეში გავშალეთ.

— ჩემი სიკვდილი, სტუმრები არ დავასაქმე! — ლოყაზე ხელი მოითათუნა ლელამ და საყვარლად ჩაიციინა.

ამასობაში ფეხებდასიებული, სქელგავიანი დედაკაცი შემოვიდა. პირისახე შემუშებოდა, მსხვილ ნიკაპქვეშ ლაბაბი ეკიდა.

— ვერ მიცანით, ბატონო? — მორიდებით შემეკითხა, თან დაკეცილი გადასაფარებლის გაშლას შეუდგა.

ამ ქალში ძნელი იყო ზიტას ამოცნობა. დროს სამუდამოდ გაჰყვა ის კოხტა გოგონა, მთელ ქალაქში პირველმა რომ

* (მეგრ.) შე საწყალო...

ჩაიცვა მოკლე კაბა და ასეთ დედაკაცებს, ახლა რომ თვითონაა, შურით გულზე ხეთქავდა.

— გიცანით, ქალბატონო ზიტა, გიცანით! — ჯენტლმენურად თავი დავუკარი და აივანზე გავედი, რათა ქალები-სათვის ხელი არ შემეშალა.

სევდა შემომიბრუნდა, არსებობის უკუღმართობას ჩავუფიქრდი. კალამს რომ ხელში ვიღებდი, ჩემს წარმოსახვაში ცოცხლდებოდნენ ჩემი გმირები — უმთავრესად ლამაზი, დახატული ახალგაზრდები, რომელთა საქებრად სიტყვები აღარ მყოფინდა, ახლა კი ზოგი მათგანი ჟამმა შეინირა, ზოგი აი, ზიტასნაირად გადასხვაფერდა და მათმა არსებობამ ჩემთვის აზრი დაკარგა. თუმცა სამართლიანობა იმის თქმასაც მოითხოვს, რომ ერთნი მიიპარებიან ამ ფურცლებიდან, მაგრამ სხვები შემოდინან... თუნდაც ლელა — მწვანეთვალეა, შავდალალებიანი მზეთუნახავი...

ამაზე რომ ვფიქრობდი, თავი ავნიე და ქრისტეშეიას მზე-რას შევეფეთე. უკვე ბინდი ეშვებოდა, ფერებს სიმკვეთრე აკლდა. ამიტომ მაცხოვრის სურათს მივამსგავსე, ლმობიერი, კეთილი თვალებით მიყურებდა.

— მოგკალით, ხომ, მშვიერი! — გამიღიმა. — სამაგიეროდ, მამის თანაკლასელებთან გავახშმებთ.

ალბათ, ეგონა, რომ ამათთან ყოფნა მსიამოვნებდა — არიქა ძაძუაც აქ იყო, დურუ გეგიაც და ლესტამბე თოლორაიაც.

არიქამ გაუღიმარი სახე მოაბრუნა, დურუმ სანყლად შემომხედა, ხოლო ლესტამბეს პირზე ფარისევლური სიხარული აღებეჭდა და ნაბიჯი გადმოდგა:

— ძალიან ვწუხვარ, პატივცემულო, უსადილოდ რომ გაგიშვით!

მართალი შეწუხდა, მობოდიშება მომინდომა, მაგრამ ხელები გავასავსავე, ამდენი ყურადღება მეუხერხულებამეთქი და ქრისტეშეიასთან გავჩერდი.

მომსვლელი მეტი არავინ ჩანდა, ეზო დაცარიელდა. ჭიშკარი მიკეტეს, რათა მეზობლის პირუტყვი არ შემოსულიყო.

ზალაში, ეფროს კუბოსთან მხოლოდ მარო დარჩა, დუმდა და ხანდახან ამოიხვნეშებდა.

ღუმელიანი ოთახიდან ჭურჭლის წკარუნი მოისმოდა.

— თქვენი ბიჭები სად არიან? — ქრისტეშეიას ვკითხე.

— ომოზენ! — თავი უმისამართოდ გააქნია. — ცირა დამპირდა, ამოვიყვანო!

— ცირა?... ქირხე?... თვითონ სადღაა?

— ომოზს! — ასევე მოკლედ მიპასუხა ქრისტეშეიამ და უცებ კიბისაკენ გაქანდა. — შენ არა, შვილო, შენ არა! სიმძიმე არ აწიო, მამა, არ დამღუპო!

კიბეზე ყმანვილი ქალი ამოდოდა. ასაკით ჩვიდმეტისა თუ იქნებოდა. ფეხმძიმობის სისავსე ოდნავადაც არ ამახინჯებდა, პირიქით, თითქოს თბილ აურას ასხივებდა. ღია-ცისფერი ხალათი ეცვა, რათა მის პანანას იმთავითვე სიკვდილის სევდა არ დაჰბედებოდა. სუფრისათვის თეფშები მოჰქონდა, გულზე მიეხუტებინა და შეეტყო, კიბეზე ამოსვლა გაუჭირდა.

ქრისტეშეიამ ფრთხილად ჩამოართვა, მზრუნველად უთხრა:

— ჩამოჯექი, დაისვენე, არ უნდა გადაიღალო!

ყმანვილქალი ზანტად მოძრაობდა, ალბათ, უფრთხილდებოდა უფლის ნყალობას. თვალები ცისფრად შემომანათა და ლოყები სიმორცხვისაგან შეეფაკლა, თავჩაღუნულმა ჩამიარა.

ქრისტეშეიამ უმაღლ მობრუნდა.

— მართაა, ჩემი რძალი, უმცროსის, ტატარის ცოლი!

ესეც ასე, მართაც დაბრუნდა! რა თქმა უნდა, ეს ის მართა არაა ისევე, როგორც ეს ტატარი ვერ იქნება ნახევარი საუკუნის წინანდელი ტატარი. ოჯახში ძველი სახელების გამეორება ბუნებრივია. ეფროს მეხსიერებაში არასოდეს მომკვდარან დიდი ნესტორი და უფროსი ტატარი. ეს მართაც იმიტომ შემოვიდა ამ ოჯახში, ბედმა ასე განსაჯა. უმცროსი ტატარი ხომ იმ ოთახში იზრდებოდა, სადაც კედლიდან წინაპარი ბავშვის ცოცხალი ღიმილი ანათებდა და მისთვის სახელი „მართა“ ასეთ ღიმილს ნიშნავდა... ახლა, შემთხვევით, გერაც რომ აღმოვაჩინო, ჩემი მკითხველი იესე ყურში ხელს წამავლებს, აქაოდა, სიუჟეტი წინასწარა გაქვს დაპროგრამებული და ხელოვნური სვლა გამოგდისო. თუმცა იმავე იესეს პატიოსნებას დავიფიცებ (მის პატიოსნებაში ხომ ეჭვი არ მეპარება!), რომ აქ ჩამოს-

ვლამდე წარმოდგენითაც ვერ წარმომედგინა, ქრისტეშიას რამდენი შვილი ჰყავდა და რა სახელები დაანათლა, მით უფრო, რძლის სახელი საიდან დამესიზმრებოდა. უმჯობესია, ყოველივე ეს ერთგვარ სამართლიანობად ჩავთვალო...

ეს ფიქრი როგორღაც თავის მართლებასა ჰგავდა და შევეშვი.

ლელამ გამოიხედა, სავახშმოდ შეგვიწვია.

უხმოდ შევლაგდით, ერთმანეთს ხელის მოძრაობითა და თავის ქნევით ვეპატიჟებოდით.

სუფრას შემოვუსხედით. ჭირის სუფრა თავისთავად სახალისო ვერაა და მორიდებული დუმილი ჩამოვარდა.

მართალიმ ბოთლი აიღო, მანიშნა, ჭიქა შემაშველეო და ღვინო ლიკლიკით გადმოიღვარა ბოთლის ყელიდან...

8

ლამპა ნითლად ხრჩოლავს, ნავთის მაგიერ „სალიარი“ ასხია და იმიტომ. საათი ტიკტიკებს, ლამპის სინათლე მის ციფერბლატზე ირეკლავს და საათის ისრები ოქროსფრად ანათებს.

წყნარად ვსხედვართ. ზურგსუკან, მიხურული კარიდან ხანდახან მაროს ოხვრა აღწევს. ეფროს კი არა, თავის თავს, თავის მარტოობას მისტირის მარო.

ტიკ-ტაკ, ნელი ტიკტიკით ითვლის საათი წამებს.

მონყენილი დავჩერებივარ თეთრ სუფრას, მწირ საზრდოს, სამგლოვიარო პურობის ტრიადას — ლობიოს, წვრილად დაჭრილი კომბოსტოს მწნილს და ზეთში მოხრაკული ხახვით შენელებულ მაკარონს. ბოთლებში ასხია მღვრიე სითხე, ადგილობრივი უჯიშო ყურძნის ნაწური, წყალნარევი და ძელგი, ამა წლების სიდუხჭირის დასტური... ჩემი წნევის პატრონს ეს სას-მელი დიხაც არ მოუხდება, მაგრამ წესი წესია და მომცრო, თლილი ჭიქით ვსვამ ეფროს სულის მოსახსენებელს. სიტყვებს რომ ვაკონინებ, ისეთი გრძნობა მეუფლება, თითქოს ეფრო წინანდებურად ძილ-ბურანშია და ამჯერად კუბოში იმიტომ გატრუნულა, ჩვენი ნათქვამი ჭეშმარიტების სასწორზე რომ შეაგდოს.

მართალი მიყურებს წყნარი თვალებით. სახე მშვიდი აქვს. ღვინით სავსე ჭიქას თითქოს ეფერება. ხმას ოდნავაც არ აუწევს. როცა ლაპარაკობს, მხოლოდ მე მომმართავს.

— ას წელზე მეტი მოილია ცხონებულმა, მეორე ასიც რომ ეცოცხლა, ეს კედლები არ მოუწყინდებოდა!

ხელმარჯვნივ ქრისტეშია მიზის, ხმას არ იღებს, მაგრამ ვგრძნობ, მოუსვენრადაა, მძიმე რამ საფიქრალი არ შორდება.

ხელმარცხნივ იესეა, ჩხირივით გამხდარი მუხლები მიუტყუპებია, წვრილი, გრძელი თითებით მწნილს იღებს, თევზის კიდეზე დებს, მერე ჭიქას ასწევს და თავისთვის ჩაიჩურჩულებს:

— ღმერთმა გაანათლოს!

დურუ გეგია მაგიდის თავში მოკალათებულა, ზურგით შემოსასვლელისკენ, ჯამს ლობიოთი გაიპიპინებს, პურის მოზრდილ ნატეხებს ბარაქიანად ამოავლებს და პირში იჩრის, მწნილს ხრაშუნით მიაყოლებს.

— რა ქალი იყო, რა ქალი... — ღვინოს გემოს არც გაუსინჯავს, ისე ყლურწავს. — აფსუს, მისი ხაჭაპურები რომ მახსენდება...

ეფროს ხაჭაპურებს დურუ მონაფეობის ხანს თუ მიირთმევდა, თორემ მთავრობის კიბეზე იმდენი მსუყე ხაჭაპური ეყარა, ეფროსი რა გასახსენებელი აყო (ეს ჩემი ფიქრია, უნებლიე და სწრაფმქროლი!)

მართალისა და დურუს შორის არიქა ჩარჭობილა. ლუკმას არ იკარებს, სმით კი ისე სვამს, სასმისი ეპატარავება.

— მე თუ მკითხავთ, ეფრო იყო პირველი დისიდენტი!

ლესტამზე მაგიდის ბოლოში აულელვებლად მიირთმევს, თავს ზევით არც ასწევს, ჭიქას ჩასძახის:

— აცხონოს ღმერთმა, მკაცრი იყო, მაგრამ სამართლიანი!

ზალაში კი, სანთლის სუსტად მოთამაშე შუქი რომ ანათებს, დაღლილ მაროს ჩასძინებია, თავი კუბოს ფიცრისთვის მიუბჯენია და ვერა ხედავს, ირგვლივ რა ხდება.

კუბოში ასი წლის ეფრო წევს, სანთლის შუქი სუდარას დალიცლიცებს...

ეფრო საუკუნო სიზმარს მისცემია...

მოულოდნელად კუბოდან თეთრად გამჭვირვალე მტრედი ამოფრინდება... იქნებ მტრედია ან იქნებ რძისფერი ნისლის ნაფლეთი... ამოფრინდება და ოთახის კედლებს ეხლება, გასასვლელს ეძებს...

ღია კარს გარედან ბნელი სივრცე ეფინება, შორეული ვარსკვლავეთი სუსტად ჭიატებს...

კარში გაფრინდება ღრუბლის ფთილა, თეთრ ლაქად გადაეველება ჩაბნელებულ მერეთს, მაცხოვრისგორის კიბის პირველ საფეხურზე დაეშვება.

ამ ცივ ღამეში არავინაა მაცხოვრისგორასთან... თეთრი მანდილოსანი ზის კიბის საფეხურზე, ტანმორჩილი და ბავშვივით უსუსური...

ქვევით, ჩხერიის ნაპირიდან მეორე მანდილოსანი მოიჩქარის, ისიც თეთრითაა მოსილი, ყმანვილქალის სიმსუბუქით ლევს სივრცეს.

ზევიდან მესამე მანდილოსანი ეშვება კიბეზე, ისიც თეთრსამოსიანი, საფეხურებს ვერც ამჩნევსო, უხმოდ მოსრი-ალებს...

სამნი შეიყრებიან, ჩუმად უბნობენ:

„ბიჭი დაიბადება!“ — ამბობს ეფრო.

„ვაჟი დაილუპება!“ — ამბობს ცაცანა.

„სისხლი იწვიმებს!“ — ამბობს დარო.

სადღაც ახლო ორღობეში ძაღლი აყეფდა.

თეთრი ლანდები მქრქალდებიან, მსუბუქ ნისლებად იცრიცებიან, სულ მალე ირგვლივ არაფერია, ბნელი ღამის გარდა...

ტიკ-ტაკ!.. — მდუმარებაში გახშიანდება კედლის საათი.

ნუთუ ჩავთვლიმე და ყოველივე მეზმანა? საათის ისარი იქვე დგას, სადაც იდგა, ეს გრძელი ზმანება მხოლოდ წამი ყოფილა, ერთ გაელვებაში ჩატეულა.

— რა ბრძანეთ? — შემეკითხა მართალი.

დანარჩენებიც უხმოდ შემომცქერიან.

— უკაცრავად, ნუთიერმა ფიქრმა წამილო! — ავი წინათ-გრძნობის შიშიანმა განცდამ გული ამიჩქარა.

— ცუდად ხომ არა ხართ? — ზიტა წამომადგა თავზე.

— ჰო, წნევა მითამაშებს!

— თუ გნებავთ, ჩაის გაგიმზადებთ!

— დიდად დამავალებთ! — თავი დავუქნიე და კაცებს მივუბრუნდი: — წინათგრძნობისა დიდად არა მჯერა, მაგრამ გული ცუდს მიგრძნობს!

— გული ცუდს გიგრძნობთ? — იესე მთელი ტანით შემობრუნდა, წვრილი თვალებით ძირისძირამდე გამბურლა და ჩამჩურჩულა: — თქვენი ფანტაზიები არტახებში უნდა მოაქციოთ, თორემ, რაც თავში მოგდით, ყველაფერი რეალური და საგნობრივი ხდება. ასე, შეიძლება, ყველანი დაგვლუპოთ. იფიქრეთ ბედნიერებაზე!

აქვე, ზალაში კუბო იდგა და მე არ შემეძლო ბედნიერებაზე ფიქრი. არა იმიტომ, რომ ნაადრევი იყო ეფროს გარდაცვალება, პირიქით, იმან საუკუნე გალია, მე კი იქნებ სამოცსაც ვერ გადავაბიჯო, იმას არაფერი ტკივა, მე კი სისხლი კეფაზე მანვება, საფეთქლებზე ყრუ ტკივილი მაჭერს სალტესავით...

— ამაზე ცუდი რა უნდა მოხდეს, ჭირის სუფრას ვუზივართ და ქვეყანა თავზე გვენგრევა! — ლიზლურად ჩაიხითხითა ლესტამბემ.

— სანუხარი ის კი არაა, ასი წლის ეფროს რომ მივაცილებთ! — მართალის ხმას გულისტკივილი ახლდა. — მაშ, აბა, ცას ხომ არ გამოეკერებოდა! სატირალი და სანუხარი ის არის, რომ აგერ ჭირის სუფრას ვუსხედვართ და გული ბოლმით გაგვსიებია. გავითოთკაცებულვართ, რამეთუ კაცის ბუნებაა ეგეთი. ყოველი ჩვენგანი ჩვენ-ჩვენს სიმართლეს ვეზიდებით, დარწმუნებულნი იმაში, რომ ერთადერთი ჩვენი გზაა ჭეშმარიტი, სხვა ყველა დანარჩენი კი მცდარია, უფსკრულისაკენ მიექანება და ყველას იქით გვითრევს... იყო დრო, როცა გვეგონა, რომ ჭეშმარიტება ერთია, ერთმანეთს მხარში ვედექით, რადგან თანაბრად ვესწრაფოდით თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას... ნგრევაში ერთსულოვანნი ვიყავით, მაგრამ, აი, ჩვენს ირგვლივ ნანგრევებია და იმის მაგიერ, რომ აგური აგურზე დავდოთ, ვდგავართ და თითებს ღვარძლიანად ერთმანეთისაკენ ვიშვერთ — შენი ბრალია! შენი ბრალია! შენი ბრალია!..

— ჩემო გულუბრყვილო და კეთილშობილო იდალგო! — დაცინვით თავი დააკანტურა არიქამ. — შენ გჯერა, რომ ყოველი ადამიანი თავის არსში სიკეთეს ატარებს და ამაღლებული

იდეალების მსახურია. დიახ, როდესაც დამანგრეველი ტალღა ყალყზე შედგა, ყველანი ერთად ვიყავით, რადგან მიზანი იყო ერთი — არსებულის ნგრევა! ეს უკვე მოხდა! ყველანი ყელამდე ნანგრევებში ვდგავართ და აქედან გაღწევას საჭირო, ოღონდ ვიკითხოთ: რა გზით? გზა ხომ უამრავია, ზოგი ქრისტესია, ზოგი ბარაბასი! სწორედ აქაა წყალგამყოფი. სასაცილოა, რომ ლესტამბეს მოსთხოვო ქრისტეს გზაზე დადგომა, როცა ის მუდამ სატანის მსახური იყო, ანდა დურუს, კაცს, რომელმაც სიცოცხლე საკუთარი სავარძლის გამოჭედვას შეაღია, ზედ ტრაკით დაეწება და, რაკი ავალღივით, ჩვენზე უარესი მტერი არავინა ჰყავს... სამწუხაროდ, გამართლდა ეჭვი, რომ ყოველი მეორე ქართველი მოღალატე და სუკის აგენტი. აგერ ლესტამბე თვითონ იყო სუკი, ეს არც დაუმალავს და არც მალავს. უეჭველია, დურუც ყანყრატოთი ჰყავდა გამოჭერილი... ახლა იმასაც თუ გავითვალისწინებთ, რომ ჩვენი სტუმარი ამ გაქექილმა ლესტამბემ ჩამოიყვანა, არ გამიკვირდება, თავადაც რომ სუკის ჩინოსანი გამოდგეს! ესე იგი, რა გამოდის? სუფრას შვიდნი ვუსხედვართ და აქედან შესაძლებელია სამიოთხი სუკელია...

— მაგ ლოგიკით, ჩემო კარგო, — აუღელვებლად უპასუხა ლესტამბემ, — შენ თვითონაც შეიძლება სუკის აგენტი აღმოჩნდე, იქნებ იმიტომ ბობოქრობ, საკუთარი ჭეშმარიტი სახე დამალო?

— მე კი, აი, რას გეტყვით, ძმებო, — დურუ ჭარხლისფერი გახდა, ყბა უკანკალებდა, — ასეთმა ბოროტმა ბრალდებებმა დაანგრია ჩვენი ერთობა. შეგვეძლო წყნარად და მშვიდად მოგვეხდინა იმპერიის დემონტაჟი, მაგრამ ფანატიკოსებისა და გიჟების აღვირახსნილ შემოტევას ვეღარ გავუმკლავდით!

— ფანატიკოსებისა და გიჟების?! — იყვირა არიქამ.

ზიტამ ჩაი შემომიტანა, წინ დამიდგა.

— შაქარი გაგვითავდა, ერთი კოვზილა ვუქენი! — მომიბოდიშა.

კოვზი მოვურიე, მოვსვი, ცხელი და არომატული იყო.

არიქა ცოფიანივით იყეფებოდა, იქაც, ვაგონის კუპეში, აქაც, სულ ერთსა და იმავეს უტრიალებდა. ეს სიტყვები, ფა-

ნატიზმის ცეცხლში გამომწვარი, უცვლელად ელაგა მისი ტვინის უჯრედებში. ბრალდება, რითაც მე გადმომწვდა, ზღვარგადასული ფანტაზიის ნაყოფი იყო და არც მიცდია პასუხის გაცემა. ჩემზე უკეთ ვინ იცოდა, რომ მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარი ხედვისა და წარმოდგენების „აგენტი“ ვიყავი, ვცდილობდი, ჭეშმარიტებისაკენ მავალი გზები მომეძებნა. რამდენად მოვახერხე ეს, დაე, მკითხველმა განსაჯოს.

— ცუდადა ხართ? — კითხვა გამიმეორა მართალიმ.

არიქა იმთავითვე ჩემი საყვარელი პერსონაჟი იყო, მისი მოუზომავი სიტყვები გულსა მტკენდა და, ალბათ, ცუდად გამოვიყურებოდი, უგუნებობა პირზე მენერა.

— ჰო, ჰაერზე გავალ! — შევეპასუხე და სკამი გავწიე.

დუმილი ჩამონვა, თვალი გამადევნეს.

— მაპატიეთ! — საზოგადოებას მოვუბოდიშე და კარი გავიხურე. ბნელში აივნის მოაჯირი ხელისცეცებით მოვძებნე, ზედ ჩამოვჯექი, მზერა წკვარამს გავუსწორე...

მერეთი უკუნში იყო ჩაფლული. ცაზე აქა-იქ სუსტი ვარსკვლავი თუ ბუჩუტავდა. ეს იყო და ეს! სამყარო არ არსებობდა, ყოველივე წკვარამში ჩაიძირა, გაქრა. ვერაფერს ვხედავდი, სინათლის უბრალო გაელვებასაც კი, სრული წყვდიადი იდგა, თუმცა გუმანი მკარნახობდა, ამ წყვდიადის შორეთიდან, ბნელეთის სიღრმიდან აქეთკენ მოდიოდნენ ადამიანები, არ ვიცი, ორნი თუ სამნი, არ ვიცი, მანქანით, არ ვიცი, ცხენით ანდა სულაც ფეხით, ოღონდ ჯერ კიდევ დიდი გზა იდო ჩვენს შორის და არაერთი საათი გავიდოდა, სანამ დაქანცული მგზავრები ჩვენამდე მოაღწევდნენ.

თბილი ოთახიდან გამოყოლილი სითბო ნესტით გაჯერებულმა ჰაერმა წარმტაცა, შემცივდა. გული შიშისანი წინათგრძნობით მიცემდა, ვცდილობდი, ეჭვები გამეფანტა, მაგრამ არც უკან, ოთახში გაბრუნება მენადა. „სალიარით“ მხრჩო-

ლავი ლამპით წითლად განათებული, დაბოდმილი სიფათების თვალთვალის ნამლად სულაც არ ეფინებოდა ჩემს სტრესებს.

კარმა გაიჭრიალა, მენამული შუქი წამით აივანზე დაეფინა და უმალ გაქრა.

ოთახიდან გამოსულმა ჯოხის კაკუნით აივანი გადმოჭრა, მოაჯირთან შეჩერდა, ალბათ, სვეტს მხრით მიეყრდნო.

დანახვით ვერაფერს ვხედავდი, მაგრამ მართალის სიახლოვეს ვგრძნობდი და ჩავახველე.

— თითქოს დაყრუვდნენო, ერთმანეთისა არა ესმით რა! — ამოიოხრა.

საპასუხოდ არაფერი მითქვამს. ისე კი ბევრი რამ მქონდა შესაკითხი. კარგად მახსოვდა მისი მიუსაფარი, ობოლი ბავშვობა და ყრმობა. მისი საყმანვილო ვნებანი, სიჭაბუკის წლები... მერე და მერე ზოგი რამ ვიცოდი ლესტამბეს, დურუსა და არიქას მონაყოლიდან. ცხადად წარმომედგინა ბოლო ოთხ ათეულ წელს განვლილი გზა — შინაგანი, შემოქმედებითი გარჯა და გარეგნულად უფერული, ერთფეროვანი ყოფა, რაიც წიგნის მწერალს იმის საშუალებას უსპობს, კალმის წვერი იოლად აჯირითოს ქალაქის თეთრ ბილიკებზე. უმთავრესი შეკითხვა კი მარტივზე მარტივი იყო: რანაირად იცხოვრე?

მართალი თითქოს უთქმელს მიმიხვდა და ხმადაბლა ალაპარაკდა:

— „ორი რამ ავსებს სულს მუდამ ახალი და მით უფრო ძლიერი გაკვირვებითა და მოკრძალებით, რაც უფრო ხშირად და დაბეჯითებით ვაზროვნებ მათზე; ესენია: ვარსკვლავიანი ცა ჩემს ზემოთ და მორალური კანონი ჩემში...“ — ცოტა ხანს იყურა და მერე განაგრძო: — იმედია, კეკლუცობაში არ ჩამომართმევთ კანტის ციტირებას. ეს ფრაზა თურმე საფლავის ქვაზე აწერია და პირველად წიგნში რომ ამოვიკითხე, ამ დროისათვის ნახევარი ცხოვრების გზა განვლილი მქონდა, აზრი საკუთარი რაობის შესახებ გონებას მიზურღავდა. თითქოს სინათლემ გაკვესა! მანამდეც ხომ თითქოს ამ პრინციპით ვცხოვრობდი, მერე — მით უმეტეს, თუმცა ადრე არ შემეძლო, ასეთი მარტივი სიტყვებით მეთქვა ის, რასაც მუდამ განვიცდიდი... დიახ, ჩემს სულს მართლაც ორი რამ ავსებს: უსასრულო სამ-

ყაროს შეცნობის დაუოკებელი წყურვილი და მორალური კანონები, რომლებიც ამ სამყაროში ადამიანებად გვაქცევენ. სამყარო უფლის სახლია და ჩემი ცნობისმოყვარე გონება ცდილობს, შეიჭვრიტოს ყველგან, დატკბეს უთვალავი ფერით (ეს რუსთაველია!), აღვიდეს კიბესა მაღალსა, რათა მოისმინოს გალობანი ქერუბიმთა...

— ყოვლის შეცნობის ფაუსტური ვნება... — სიტყვა ჩავუგდე.

— ცხადია, მაგრამ ამ წყურვილის მოკვლას არ სჭირდება მეფისტოფელთან გარიგება. მაღალ კიბეზე მხოლოდ ის ავა, ვისაც მუდამ ახსოვს „მორალური კანონი ჩემში“... პირუტყვს ზნეობა არ გააჩნია, მას მხოლოდ ინსტინქტები ამოძრავებს. ადამიანი კი უფლის შვილია, უფალმა შექმნა მიწისაგან, სხეული მისცა მსგავსი თვისისა, შთაბერა სული და უბოძა ნება — იარე! სული თავისუფალია არჩევანში, ოღონდ მორალური კანონების გარეშე ის ეშმაკეულს გადაეყრება და გზას ასცდება. ადამიანი თვითონ ირჩევს ტვირთს, რისი ზიდვაც შეუძლია. ზოგის სული ზარმაცია და ნამცეცსაც ვერ წაიღებს, ზოგის სული მძიმე ლოდებს იტვირთავს და უფლისაკენ აღმავალ კიბეს ახალ-ახალ საფეხურებს ამატებს... კიბის თავს ვინც ააღწევს, სამყაროს უთვალავ ფერს იგი იხილავს, იქ, დიადი შემოქმედის კალთასთან დაიდებს ბინას...

— ადამიანი საამისოდ მეტად სუსტია!

— სუსტია მისი ბიოლოგიური არსი, რომელიც გამომწყვდეულია დროსა და ფიზიკური ყოფისათვის აუცილებელი ვიწრო საკნის კედლებით, მაგრამ არის ძალა, რომელიც ამ წინააღმდეგობას ძლევს, არღვევს ამ კედლებს და უსასრულო დროსა და სივრცეს ეუფლება. ეს ძალა სიყვარულია! რაც უფრო ძლიერია იგი ადამიანში, მით უფრო ახლოსაა იგი დიად შემოქმედთან, რადგან ცნება „სიყვარული“ ცნება „უფალის“ სინონიმია!

გაჩუმდა.

ცაზე სუსტად მოციმციმე ვარსკვლავებს გავხვედი.

ოთახიდან ხმამაღალი ყაყანი გამოდიოდა. ყოფილ ძმაკაცებს დავინწყებოდათ ჭირის სუფრის წესები და მძულვარე სიტყვებით ხმალობდნენ.

— სიყვარული... — ჩემს ხმაში ირონიის სიმწარე გაჟღერდა. — ყოველ ჩვენგანში სიყვარულის პანია სანთელი მაინც ბუჭტავს, მაგრამ ამ სანთელს ბოლმისა და ურთიერთ-მტრობის მძვინვარე ქარიშხალი აქრობს... ადრე თქვენ ერთ-მანეთი გიყვარდათ!

— გვიყვარდა? — ამოიხვნეშა მართალიმ. — ჩვენ ერთად გავიზარდეთ, ერთნაირად ვფიქრობდით, მოვლენებს ერთნაირი თვალთ ვუყურებდით და ანალიზსაც ერთნაირს ვაკეთებდით. დავეკაცდით ეპოქაში, რომელიც, როგორც ღამე, ერთი ფერით იყო შეფერილი. ყველა დანარჩენი ფერი უცხოდა და მტრულად აღიქმებოდა, ოღონდ აკრძალული რამ გულს უფრო იზიდავს. ჩვენში დისიდენტურმა გრძნობებმა გაიღვიძა. ამისი გამოვლენაც გარეგნულად ერთნაირი აღმოჩნდა — სიტყვები, მიტინგები, დემონსტრაციები... ნგრევა ყოველთვის ერთნაირად ხდება! მაშინ, როცა კვლავ ერთად უნდა გვემღერა — „სამშობლოო, სამშობლოო!“ ანსამბლი ვერ შედგა, უჩემოდ ვითიმღერეთას სინდრომმა ერთმანეთს გადაგვიკიდა, რამდენი კაციცაა, ყველას სოლისტობა მოუნდა და მივიღეთ ის ვითარება, როცა ბევრისათვის გაურკვეველია, რისთვის ვიბრძვით და საითკენ მივდივართ!

— შენ საითკენ მიდიხარ? — ექოსავით მივადევნე.

— მე? — მკითხა. — მე კიბეს ავაშენებ!

— კიბეს?

— ჩემმა წინაპარმა, გერა კვარაცხელიამ, მაცხოვრის-გორის კიბის საფეხურები სათითაოდ ზიდა ზურგით...

— ის კიბე კომუნისტებმა გაასრულეს!

— კომუნისტებმა გორის თავზე ეკლესია დაანგრიეს, ესეც ჩემმა წინაპარმა, ნესტორმა ქნა... კიბე არასოდეს გასრულდება... ეფრო ბებია დამიბარა, ყოველმა თოდუამ თითო ლოდი მაინც აიტანოს, სანამ კიბე ცამდე ავიდოდესო...

მთელი თვის მანძილზე თვალი არ გაუხელია ეფროს. ეგონათ, გაიპარაო და ერთხელ ლელამ შეიცხადა, მეზობლები შეჰყარა, მაგრამ პირთან სარკე რომ მიუტანეს, დააორთქლა. მიხვდნენ, ჯერაც სუნთქავსო. დედაბრის სიკვდილს კარგა ხანია ელოდნენ, ის კი შუა გზაზე გახიდულიყო, არც სიკვდილს

ეკუთვნოდა და არც სიცოცხლეს. იწვა თავისთვის, დანაოჭებული პირის კუნჭულში ეშმაკური ღიმილი გამოესახა, თითქოს ამქვეყნად დარჩენილებს ნიშნს უგებდა, ჩემი გამგზავრება გეჩქარებათ, მაგრამ ცოტა ხანს კიდევ განვალებთო...

ბოლო დღეს ლოყები ოდნავ წამოუნითლდა. მართალი მიხვდა, სიცოცხლის უკანასკნელ გამონათებას რომ შეესწრო და დაიხარა:

— ბები, გესმის ჩემი?

ეფრომ მოულოდნელად თვალი გაახილა, მის მზერაში ცოცხალი აზრი იკითხებოდა. ბაგის ამოძრავება გაუჭირდა, ისევ და ისევ შეეცადა და საკმაოდ გამართულად, თუმცა დანაწევრებით, წარმოთქვა:

— გიცანი, მართალი, შვილო!.. მივდივარ... მელოდებიან... თხოვნა შემისრულე... გორის თავზე, ნაეკლესიარზე ამიტანე... იქ, საძირკველში ჩამმარხე... ქვა აიტანეთ... კიბე...

ასე თქვა ეფრომ, ეს ითხოვა, ეს იყო გამზრდელის ბოლო სურვილი... ბაგე კიდევ უთრთოდა ცოტა ხანს, თითქოს რაღაცას ყვებოდა, მაგრამ ხმა არ გამოსდიოდა, პირისახე თანდათან გაუქვავდა, გაეყინა...

მართალიმ ხელისგული ღიად დარჩენილ თვალეზე ჩამოუსვა, დაუხუჭა...

ეფროს სული მარადისობას შეერთო.

— ჰო, კიბე უსასრულობაში მიდის!

ვიდექით მე და მართალი ბნელ აივანზე, წინ უძირო წკვარამი განფენილიყო და სადღაც შავი ყიამეთიდან მოიწევდა უბედურების მაცნე...

სიცივემ ამიტანა, გული კვლავ შიშით მითრთოდა.

— ახლა შუქი აინთება! — თქვა უცებ მართალიმ.

— რა?

— ამ დროს შუქს გვაძლევენ, ოღონდ ნახევარი საათით...

და უცებ განათდა...

აივანზე აბრდღვიალდა ხუთასვოლტიანი ელნათურა, კაშკაშა სინათლე გადააფინა წინაეზოს, ფოთლებისაგან გაძარცულ ხეთა ტოტებში ჩრდილ-ნათელი აათამაშა... ზალაში აინთო ექვსნათურიანი ჭალი და ეფროს მომცრო კუბოზე რძესავით ნათელი გადმოიღვარა. კუბოს ძგიდეზე თავმიდებული მარო გამოფხიზლდა, სუდარას დახედა და ავიშვიშდა:

— ვო, ეფრო, სო მეული სი ვოიჭარე!*

თვალსანიერზე მერეთის რუკა გამოიკვეთა. აღმა-დაღმა ჩამორიგდა ნათურათა მწკრივები, რაიც ქუჩებს გამოსახავდა. ნარმოება-დანესებულებები შავ კუბებად მოჩანდა, რადგან ქვეყანასა და მის ნარმოებას ღრმა ძილით ეძინა. მხოლოდ პრეფექტურის ფანჯრებში ციმციმებდა სინათლე, რითაც ხელისუფლება ადასტურებდა, აგერ, ფხიზლადა ვართო, თუმცა ამ სიფხიზლეში შიში და უმწეობა იკითხებოდა.

საიდანლაც ბათქის ხმა მოისმა, ქვემეხის კენტი ყეფასა ჰგავდა.

ოთახში, სუფრასთან სიჩუმე ჩამონვა. მოულოდნელი შუქისაგან გაოგნებული თანამეინახენი, ალბათ, ერთმანეთს შეჭყურებდნენ და ველარა ცნობდნენ.

— შევბრუნდეთ? — მართალიმ მკითხა.

იმათთან შებრუნება არ მინდოდა, ყური გამომეჭედა ურთიერთსაყვედურებით, წინასწარვე ვიცოდი, რომელი რას იტყოდა, მათი ღვარძლიანი კინკლაობა სასიკეთოს არაფერს მოასწავებდა.

— სახელოსნოში ჩავიდეთ! — ვთხოვე.

მართალიმ წამით იყუჩა. მისი გამომეტყველება ლმობიერებასა და ჭოჭმანს ავლენდა, მერე მკლავზე შემეხო და კიბისაკენ მიმითითა.

შუალამე ახლოვდებოდა. ეზოში უკვე არავინ ჭაჭანებდა, მეზობლებიც გაკრეფილიყვნენ.

სახლის უკან, სალობიე ქვაბის ქვეშ მიმქრალი ცეცხლი ჯერაც ბოლავდა.

წინ გამიძღვა მართალი, კარი შეაღო.

ზღურბლს გადავაბიჯე და შევჩერდი.

სარდაფის სართული მთლიანად ეჭირა სახელოსნოს და, რაკი კარგად იყო განათებული, სივრცე იმაზე ვრცელი მომეჩვენა, ვიდრე სინამდვილეში იყო. მხატვართა სახელოსნოები უფრო თავისი უწესრიგობით გვანან ერთმანეთს. ირგვლივ იმდენი რამ ეყარა, ყოველივეს აღწერა რომც მომენდომებინა, ვერ მოვახერხებდი..

მზერა ბუხარზე შევაჩერე. სახელოსნოს შუაგულში, თუ არ ვცდები, ჯერ კიდევ დიდი ნესტორის დროს იყო მკვიდრად ამოშენებული.

შიგ ახლაც ეყარა ნახევრად დანახშირებული შეშა და ფერფლი. პატრონი, ალბათ, აქ ხშირად იჯდა.

ბუხრისპირას ძველი, მონჯღრეული ტახტი იდგა, ზედ გაცრეცილი ფარდაგი ეფინა, მუთაქა და ძველი ნაბადი ეგდო.

— ხანდახან ამ ნაბადში გავეხვევი და ისე ვიძინებ! — ღიმილით მითხრა მასპინძელმა.

ნაბადი ავიღე, მოვიხურე, ტახტზე ჩამოვჯექი და მიმოვიხედე.

სხვადასხვა ზომის ჩარჩოები, ტილოს გრაგნილები, კარდონი, ხარხები, ოთახის კიბე, თაროები, ზედ დანყობილი წიგნები, ფოლიანტები, ალბომები... საღებავის ტუბები, ფერადი შუშები, ფუნჯი, ფანქარი, ჩემთვის სრულიად გაუგებარი დანიშნულების ინსტრუმენტები...

კუთხეში დაზგა, ზედ რკინის კონსტრუქციები, შესადულებელი აპარატი... თაბაშირი (ოჰო, ქანდაკებაშიც უცდია ბედი!).

ოთხივე კედელი და ორრიგად ჩამწკრივებული აგურის სვეტები მთლიანად დახუნძლულია ნაირ-ნაირი ზომის ფერწერული ტილოებით (თუმცა მეოთხე, სიღრმის კედელს კარგად ვერ ვხედავ!)... ფერები, ფერები... ზოგი სადა, მინორული, ზოგიც ჭახჭახა — თითქოს ტილოდან საღებავი იღვრება...

მერეთის გარემიდამო, ჩხერიისა და ხურჩას სანახები, მაცხოვრისგორა, შორეული, თოვლიანი მთები და ზედ გადმომხობილი ცის სილურჯე...

პორტრეტები... პორტრეტების მთელი გალერეა — შემზარავი, სატანისეული სახეები და გვერდითვე ანგელოზური ღიმილი... ნატურალისტური, ფოტოგრაფიული სიზუსტით ამონერილი ტიპები და აბსტრაქციები, ფერთა ქაოსური განლაგება, დეფორმირებული ხაზები, საიდანაც სული გამოანათებს, ხან ცოდვილი და წარყვნილი, ხან უცოდველი და სუფთა...

სიტყვების ეს გროვა, რაც აქ დავახვავე, ჩემს უძლურებას მეტყველებს მხოლოდ, რადგან მცირედაც ვერ გადმოვეცი რეალური სურათი.

— აქეთ წამობრძანდით! — ხმადაბლა მეუბნება მართალი, კარგად ხვდება, ჩემზე რომ შთაბეჭდილება მოახდინა და თავს შებოჭილად გრძნობს, მორცხვობს. — იცით, მალე შუქს გამოთიშავენ!

ნაბადში უკვე ჩავთბუნდი, კალთებს მჭიდროდ ვიხვევ, რათა საღებავებიან ქილებს არ წამოვედო ანდა სამუშაოდ გამზადებულ მოღბერტს, ანდა გზად ახოხოლავებულ ხარისხას, დაბლა ვიყურები და ამიტომაც, როცა გაჩერდა, კინაღამ ზედ გადავანყდი.

— აი!

პირდაპირ ჩემ წინ უზარმაზარი ტილოა გადაჭიმული. ჭერიდან იატაკს წვდება, კედლიდან კედლამდე გაშლილა.

მაცხოვრისგორა — ჯოჯოხეთის საძირკველზე შემდგარი და ციური სამოთხისკენ ატყორცნილი... მთისძირი, მარადი ტკივილებით დახრული, მიწისქვეშეთიდან გამომდინარე გამდნარი ლავა, ცეცხლის გიზგიზა ენები და კვამლის ხრჩოლვა... ლევიათანის დაგრაგნილი სხეული, უხსენებელი, რომელიც თავის შემზარავ რგოლებში ცოდვილთა მოგდებას ცდილობს... ეშმაკის გროტესკული სიფათები, ბრბოში ხან აქ რომ გამოაჭყეტს, ხან იქ... ბრბო, მთისძირსა და ქვედა კალთებს რომ შესევი. ჯოჯოხეთის გეენაში ჩაცვნილნი ცდილობენ ტანჯვას განერიდონ და გზას მიიკვლევენ კიბისაკენ... ოღონდაც მრავლად არიან ცოდვილნი და მცირედ — პატიებულნი...

ძნელია სატანის ხლართებიდან თავის დაღწევა. მიწისქვეშა საუფლოდან ბანჯგვლიან ბრჭყალებს გამოყოფს იგი, რათა ქოსა ძღვიბიას კანჭში მისწვდეს და მოთუხთუხე კუპრში გადაუძახოს... ნესტორ თოდუას ხმალი უპყრია და გავეშებულნი შებმია ქვესკნელიდან ამოზრდილ ურჩხულს... გერა კვარაცხელიას ფეხი შეუდგამს კიბეზე, რომლის საფეხურები თავისი მხრებით ზიდა, თუმცა ჯერაც წინ სახიფათო გზაა, რაკი ყოველი საფეხური, კალთაზე დაკლაკნილი ყოველი ბილიკი დანალმულია ეშმაკეული ხრიკებით...

მალლა და მალლა მაცხოვრისგორის კალთები გაზაფხულის ფერებით შემოსილა, ხე-ბუჩქნარი ხასხასა ხდება, მწვანე ზურმუხტისფერში გადადის...

აგერ ორი კაცი შესდგომია კიბეს, უზარმაზარი, თლილი ლოდი მხრებზე გაუდვიათ და მძიმედ მიეზიდებიან. წინ მავალი მართალს ჰგავს , უკანა — ქრისტეშიას...

მთის თავზე მლოცველნი დგანან, ხელები ცისკენ ალუპყრიათ, უფალს შესთხოვენ შველას... მართა ამოვიცანი, კეკე, ურიას უცოდველი ნაშიერი, საუკუნის დასაწყისში, გიმნაზიის კედლებში გერა კვარაცხელიამ რომ ვერ იხსნა კაზაკთაგან...

იქ, სადაც ადრე ეკლესია თეთრად ყელყელობდა, ბროლისფრად ილანდება ოთხი ნავი და გუმბათი, კუნუბზე კი ოქროს ჯვარი ანათებს ლურჯი ცის ფონზე.

ციურ სილურჯეში თეთრი ფთილებია, კიბის გამჭვირვალე საფეხურებს რომ შესდგომია... თეთრი მტრედები, ანგელოსთა სულელები გაიელვებენ...

სულ მალლა სპეტაკი ღრუბლის ქულა იბოლქვება, ზედ დიადი ბერიკაცის ოქროს ტახტი დგას...

იქიდან მოფრინავს მარადი მაცნე, უფლისაგან მოვლენილი, რათა გვეუნყოს მალალი ნება...

— ღმერთო! — ესლა ვთქვი და პირჯვრისათვის ხელი ავწიე.

მზერა დაბლა გამექცა და იქ, ტილოს კუთხეში საკუთარი თავი ვიხილე.

დაბალ ჯორკოზე ვიჯექი, მუხლებზე ეტრატის გრაგნილი მედო, ბატის ფრთას სამელნეში ვანობდი და ვუყურებდი საყ-

ოველთაო ომს კეთილსა და ბოროტს, სიცოცხლესა და სიკვდილს შორის, სასჯელისა და პატიების ამ პანორამას, რათა ყოველივე ეს ქართული მხედრულით ამ ეტრატზე გადამეტანა...

სიტყვა ყელში გამეჩხირა, არ ვიცოდი, რა მეთქვა.

ამ დროს ბედმა მიშველა, უფრო სწორად, დენის კაცებმა, ნათურები განკაპუნდა და ყურუმ ბნელეთში აღმოვჩნდით — ჩვენც, სახელოსნოც, სახლიც, ქალაქიც... დენი გამოირთო.

უკვე ვერაფერს ვხედავდი, მაგრამ იმავე ადგილას ვიდ-ექი მდუმარედ და ჩემს მეხსიერებაში კვლავაც ცოცხლობდ-ნენ ჯოჯოხეთისა და სამოთხის ფერები...

სადღაც ისევ გაისმა ბათქი, ფანჯრის შუშები ანკრიალდა...

— შფოთიანი ღამეა! — მართალიმ ასანთი გააჩხაკუნა, აანთო.

სანამ ჩაუქრებოდა, დივანს მივალწიე.

— მირჩვენია აქ წამოვწვე! სტუმრებთან ბოდიში მომიხ-ადეთ, სუფრას ვერ მივუბრუნდები!

ნაბადში უკეთ გავეხვიე, წამოვწექი და მუთაქაზე თავი მივდე.

თვალი მეხუჭებოდა, დაღლილი ვიყავი.

— როგორც გენებოთ! — მართალის ხმა თითქოს შორი-დან მომესმა, მისუსტდა.

ასანთი ჩაქრა, სიჩუმე ჩამოწვა...

პატარა ქრისტეშია მამამ მუზეუმში წაიყვანა. ცხელი და ხმაურიანი ზაფხული იდგა, ჰაერში ოფლისა და ყვავილების სურნელი ტრიალებდა. ქუჩებში, ბულვარში ხალხმრავლობა იყო. შინ არავინ ჩერდებოდა და ქალაქი საკვირაო ბაზარს და-ემსგავსა. აქ კი, მაღალ ჭერსა და ფართო კედლებს შორის სივ-რცე, სინათლე და სიგრილე ბატონობდა. ბიჭის გაფაციცებულ სმენას სწვდებოდა ჭაღების ჩუმი წკრიალი, მუხის პარკეტის მორიდებული ჭრაჭუნის, შუშის კარადებში გამომწყვდეული

დრო-ჟამის მარადიული მდინარება, კედლებიდან გადმომ-ზირალი გოლიათების უტყვი საუბარი...

ყველაზე უფრო შთამბეჭდავი სწორედ ეს პორტრეტები იყო... პროვინციული ისტორიის გმირები ხომ სუსტნი და ულო-ნონი ვერ იქნებოდნენ. ისტორიას მხოლოდ დევგმირები ქმნიდ-ნენ... აგერ მძლეთამძლე რევოლუციონერთა სამეული მო-აბიჯებს მაღალი კედლიდან, ამათ შორისაა ნესტორ თოდუ-აც, გამირთა შორის გამორჩეული გმირი.

— ეს ჩემი ბაბუკაა! — თითოთ აჩვენა მართალიმ.

ქრისტეშია პირი დაალო და ისე უყურებდა, მერე მამას მკლავზე მოქაჩა:

— ჩემი ბაბუკა სადღაა?

მართალიმ არაფერი უპასუხა. მოგვიანებით, მრავალი წლის შემდეგ გაიგო ქრისტეშია: ბაბუკა ტატარჩი სუსტი და უხერხემლო აღმოჩნდა, ეპოქამ დალენა, დაფქვა და მისი მტვერი დავინყების მღვრიე მდინარეს გააყოლა. ეს რომ მარ-თალის აეხსნა, ბიჭი მაშინ ვერაფერს გაიგებდა, მაგრამ მერე და მერე, როცა მუზეუმის კედლებს გაუშინაურდა, უფრო კი მაშინ, როცა ბერი ზაქარაიას „პალიმფსესტი“ წაიკითხა, ქრის-ტეშის თვალსაწიერზე წარმოჩნდა შემზარავი ლანდი მო-ლოხისა, რომელიც შეუსვენებლივ ნთქავდა ყოველივეს, რაც სიცოცხლისა და სიკეთის თანაზიარია.

წინაპართა იდუმალი მონოლოგები, ოქროსჩარჩოიანი პორტრეტებიდან რომ იღვრებოდა, მუდამ ყურში ჩაესმოდა ქრისტეშისას, ძილში ჩაჰყვებოდა და ცხადში მის ფანტაზიას კვებავდა. სიყმანვილიდან გამოყოლილი წყურვილი დროის შეცნობისა არასოდეს უნელდებოდა. მუზეუმისა და ქალაქის მწირი ბიბლიოთეკები ამ წყურვილს ვერაფრით კლავდნენ, რადგან უსახური წიგნების იდეოლოგიზირებულ ჩენჩოში სი-მართლის სანაცვლოდ მშრალი ტრაფარეტები თუ ამოიკითხე-ბოდა, რომელთა მიზანი ჭეშმარიტების გაცხადება კი არა, სიტყვის საბურველქვეშ მისი ჩამარხვა იყო. ქრისტეშია ცდი-ლობდა, ეს საბურველი მოეხსნა, სუსტი სინათლით ბნელი გაენათებინა, სადაც ცოდნა არ ყოფნიდა, იქ ინტუიციას მინ-დობოდა... ასე დანერა კიდეც სტუდენტური საკურსო ნაშრომი

— „გერა კვარაცხელიას რელიგიური წარმოდგენები“, რის გამოც ზემოდან რისხვამ არ დააყოვნა.

მაშინ იყო, ინსტიტუტის რექტორმა ბენო ლაგვილავამ რომ იხმო და მამაშვილურად დაარიგა:

— წერ შენ კარგად, შთამბეჭდავად, მაგრამ იდეოლოგია გაქვს არასწორი. ეს გზა ცხოვრებას გაგიმრუდებს. იცოდე, მარქსიზმის ტიტანური ნააზრევი შენ წინ წიგნების კედლად აღიმართება და, თუ შეუჩუჩხუნე, ზედ გადმოგემხობა, გენიალური იდეოლოგიების წიგნებში ჩაიმარხები. იარე გზით, ჩვენზე ჭკვიანებმა რომ გაკვალეს! გერა კვარაცხელია ცნობილი ბოლშევიკი-რევოლუციონერი იყო. ბოლშევიკებს ათეისტური რწმენა ჰქონდათ, გერას რელიგიურობა საიდან მოიტანე? კიბეს კი აშენებდა, მაგრამ მხოლოდ იმიტომ, რომ იმ ეკლესიაში, მთაზე რომ იდგა, კლუბი გაეხსნა... დიას!

ქრისტეშიამ ვერაფერი უპასუხა. რექტორი ასაკოვანი კაცი იყო, ძველი პარტმუშაკი, ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე ნამუშევარი, უკვე სიჭარმაგეში დაიცვა დისერტაცია ჩაის კრეფის მონინავეებზე და ამ სავარძელსაც მაშინ გამოკრა ხელი. „ჭკვიანად თუ იქნები, კურსის დამთავრების შემდეგ ჩემს ლაბორატორიაში დაგტოვებ!“ — ასე უთხრა და ამ დროს თვალეში სიკეთის ცრემლები აუკიაფდა, თუმცა ქრისტეშიამ მაღლობის სათქმელად ჯეროვანი სიტყვები ვერ მოიძია. ლაგვილავას ლაბორატორიაში, რომელიც სულ ერთი ოთახისაგან შედგებოდა, კედლებზე ჩაის მკრეფავების პორტრეტები ეკიდა, კარადებში ჩაის ნიმუშები ელაგა, ლაბორანტები კი იმას აღრიცხავდნენ, თუ რამდენი სოციალისტური შრომის გმირია ჩაის დარგში და აქედან რამდენია ქალი, რამდენი კაცი და რომელ წელს ვინ რამდენი დაკრიფა. ქრისტეშიამ იცოდა, რომ ერთი გმირის სახელის შესაქმნელად მთელი სოფელი კრეფდა და პატარ-პატარა ტყუილებით დიდი ტყუილი კეთდებოდა, ამიტომ ჩაის კრეფის თემას ისევ უტყუ მიქავას აჯანყების თემა არჩია და სადიპლომოდ ის გაიხადა.

მერე იყო დაუსწრებელი ასპირანტურა და მეცნიერ-მუშაკის მცირე ხელფასი მუზეუმში.

ქალბატონმა მრავალამ, მუზეუმის დირექტორმა (ესეც ბენო ლაგვილავას ნაშეგირდალი გახლდათ და საკოლმეურნეო ბრიგადების თემაზე მუშაობდა) ახალი თანამშრომელი ნაზად მიიღო, ვინროდა ვართო, ჩაინუნუნა, თუმცა მისი კაბინეტი რაიკომის მდივნის კაბინეტს დიახაც რომ გაეჯიბრებოდა, და შენობის ადმინისტრაციული ფრთისაკენ ფეხსაცმელების ბაკიბუკითა და კრეპსატინის კაბის ფრიალით წარუძღვა. გზა-გზა დერეფნის გასწვრივ ჩამწკრივებულ კარებს აღებდა, შიგ ქრისტეშიას ახედებდა და თვითონაც თვალს შეავლებდა. ეს ოთახები სანერი მაგიდებით იყო ჩახერგილი და, თუმცა შიგ არავინ იყო, ქალბატონი მრავალა ჭაბუკს უხსნიდა, ყოველი მაგიდა მავანი მეცნიერ-მუშაკისაა, თავისუფალი არც ერთი არააო... ქრისტეშიამ თავი ზედმეტად იგრძნო და ხელის ჩაქნევა დააპირა, როცა ქალბატონმა მრავალამ ბოლო კარი შეაღო და ისეთ ოთახში აღმოჩნდნენ, სადაც თავი კუდს ვერ მოიქნევდა.

— მისალაგებელია! — ჩაილულუნა ქალბატონმა მრავალამ.

სინათლე ვინრო, ბოტანიკურისაკენ პირმიქცეული სარკმლიდან აღწევდა. კედლის გასწვრივ ორი ასაკოვანი, მოჩუქურთმებული და ღრმად დამტვერილი კარადა იდგა, რომლის თაროები ქალაღებით, ალბათ, საბუღალტრო საბუთებით გამოეტენათ... სარკმელთან ქრისტეშიამ შეამჩნია პატარა, ლამაზი სეკრეტერი და ერთადერთი, ოდნავ ნაფერდებული სკამი... („მოყანყალეზულია!“ — აღნიშნა გუნებაში).

— მყუდროდ იმუშავებ! — მრავალას ქალური სინაზე ვერაფრით ესადაგებოდა მის ტვინში ჩალაგებულ მონინავე ბრიგადირთა სიას. — დამლაგებელს ვუბრძანებ, მტვერი მაინც გადანმინდოს!

— ნუ ნუხდებით, მე თვითონ მივხედავ!

მიხედა კიდევ!

გამოგავა, დაასუფთავა, მტვერი გადანმინდა.

სეკრეტერთან სკამი მისნია, ფრთხილად დაჯდა. სკამი ჭრაჭუნებდა, მაგრამ სეკრეტერის დამრეცი ზედაპირი მოხერხებული იყო სანერად.

ორი პატარა უჯრა ჰქონდა სეკრეტერს, ერთში გაყვითლებული ფოტოების გროვა აღმოაჩინა, მუზეუმში გამოფენილი პორტრეტების ფოტოასლები, მეორეში — ქალაქის შეკვრა იდო, ძველ გაზეთში გახვეული.

„ვისი უნდა იყოს?“ — გაიფიქრა ქრისტეშიამ, შეკვრა გახსნა და შიგ თაბახის თეთრი ფურცლები იპოვა. მთლად ჩვეულებრივს არ ჰგავდა, როგორებიც მერეთის საკანცელარიო მალაზიაში იყიდება, ამას სიძველის ფერი დასდებოდა.

ყოყმანით თავი გააქნია. დასტა უკანვე, უჯრაში შეინახა. ვერ გაბედა, უბრალო, სანერ ქალაქად გაეხარჯა, რადგან ინსტინქტი კარნახობდა, უნებლიეთ რაღაც საიდუმლოს შეეხებო...

მერე და მერე, როცა ბიბლიოთეკის წიგნებს ანდა არქივის გაცრეცილ ქალაქებს შემოინწყობდა, რათა იმ ცნობილი აჯანყების თაობაზე ნამცეც-ნამცეც მოეძია რაიმე ახალი, აქამდე უცნობი, მისი ფიქრები მთლიანად ამით იყო დაკავებული და, თუმცა უჯრაში ჩადებული დასტა არ დავიწყებია, იგი არც ცნობისმოყვარეობას უღვიძებდა, ეგდო თავისთვის, როგორც აქამომდე, დრო კი მიედინებოდა ხან აჩქარებით, ხან ნელიად და, ალბათ, მაშინ დამთავრდებოდა ეს ამბავი, როცა მეცნიერმუშაკთა რომელიმე ძველი თაობის მსცოვანი წარმომადგენელი, ბუნებრივი შერჩევის კანონის თანახმად, გაღმა გაემგზავრებოდა და მაგიდებით ჩახერგილ რომელიღაც ოთახში ერთი ადგილი ქრისტეშიასთვის განთავისუფლდებოდა, სეკრეტერიანი ოთახი კი კვლავ ჩაიკეტებოდა და მის ღარიბ ინვენტარს მტვრის სქელი ფენა დაფარავდა.

მაგრამ საიდუმლო, რაც გინდა დიდხანს იყოს დაფარული, ერთხელ ცხადი გახდება.

— გავიგე, ჩვენი ბერი ზაქარაია სიკვდილის პირასაა, — მამამ ამბავი დაახვედრა სამსახურიდან დაბრუნებულს, — ნავიდეო, მოვინახულოთ!

ხილი და ტკბილეული წაიმძღვარეს და ნავიდნენ.

კარი ნატაშამ გაუღო, რუსის ქალმა. თვალეები დასიებოდა. სტუმრებს ძღვენი ჩამოართვა.

— რატ უნდა საჩმელი, არაპერს არ ჩამს!

ბერი გონდაკარგული იწვა, თავი მაღალ ბალიშზე მიედო და მძიმედ სუნთქავდა.

სიტყვა ზედმეტია, ამქვეყნისა უკვე არ იყო.

ქრისტეშია მდუმარედ დაჰყურებდა მომაკვდავს, მართალიმ კი, უფრო იმიტომ, რამე მაინც რომ ეთქვა, ხმადაბლა იკითხა:

— ექიმი იყო?

— ექიმი არ უშველის! — მდუმარედ შეეპასუხა ნატაშა.

— ვერავინ უშველის! მე ვერ უშველი!

მართალიმ ამოიოხრა.

— სულ ბოდამს, ბოდამს! — ქალს უბეები გაშრობოდა, თვალეები უხურდა. — კაგალდი, კაგალდიო... მე რა ვიცი, რა კაგალდი...

— ქალაქი? — ქრისტეშიას თითქოს ქიმუნჯი ნაჰკრესო.

— ჰო, მუზეუმიო, სეკრეტში დაცერილი კაგალდიო... ბიჩო, შენ მუზეუმი მუშაობ?

— კი, ვმუშაობ! თუ რამეა, ვნახავ!

მეორე დღეს შინ წამოიღო ის შეკვრა, გაზეთი შემოაცალა და მამას უჩვენა.

მართალიმ ერთი ფურცელი აიღო, სინათლეზე გახედა. მერე სანთია აანთო და ქალაქი ალის ენასთან გაატარა. იქ, სადაც ფურცელი შეიტრუსა, მოულოდნელად ლამაზი კალიგრაფიით გამოყვანილი სიტყვები გამოიკვეთა.

— ტექსტია! — წამოიძახა ქრისტეშიამ.

— ჰო, ბერის ხელია! — მშვიდად დაუდასტურა მართალიმ და სიტყვები მარცვალ-მარცვალ ამოიკითხა: — „ესიზმრა მას, მართალი თოდუას...“ — ფიქრიანად შეხედა შვილს. — რას უნდა ნიშნავდეს ნეტავი?

— ეს ბიძია ბერის უნდა ვკითხოთ, გონს თუ მოვიდა!

ოღონდაც ბერი ზაქარაია გონს ვერ მოვიდა და ქრისტეშია ტექსტს თვითონ ჩაუჯდა.

ბერი ზაქარაიას ნაშრომი ორი ნაწილისაგან შედგებოდა. პირველზე ეწერა „1947“, მეორეზე — „1953“. კალიგრაფია არაჩვეულებრივად ლამაზი ჰქონდა ბერის, ყოველი ასო-ნიშანი დახატულივით იყო, მაგრამ ქრისტეშიას ფურცელი პატრუქის ალზე ეჭირა და ტექსტის ასო-ასო ამოკითხვალა შეეძლო. მძიმე და ხანგრძლივ შრომას შეება ქრისტეშია. მის წინაშე ნაბიჯ-ნაბიჯ იხსნებოდა იდუმალი საბურველი, პროვინციული მოვლენების ისტორიას აქამომდე რომ ეფინა — ეს იყო გულმართალი, თუმცა მშრალად აღნუსხული ქრონიკა ჟამისა იმ დროიდან მოყოლებული, როცა მართალიად ნოდებული უტუ თოდუა დაბრუნდა რუსთა ქვეყნიდან, იმ დრომდე, როცა მაცხოვრისგორის ნაეკლესიარზე სატანის კერპი აღიმართა. ტექსტს, რა თქმა უნდა, მწერლის კალამი აკლდა (რაზეც ბერი არაერთგზის ბოდიშობდა!), ავტორი საგანგებოდ გაურბოდა ფანტაზიებსა და ჭორებს და მხოლოდ იმ ფაქტებს გადმოგვცემდა, რისი თვითმზილველიც ან თვითონ იყო, ანდა სარწმუნო წყაროებიდან ჰქონდა გაგებული... ამ ტექსტიდან ამოიკითხებოდა ფათერიკიანი ცხოვრება სამი რევოლუციონერისა — გერა კვარაცხელიასი, ძღვიბი თოლორაიასი და ნესტორ თოდუასი; აგრეთვე, მათი შთამომავლებისა, რომლებიც ისტორიის მწირ ველებზე ზედმეტად არ გამრავლებულან, რადგან შვილებს გაუჭირდათ მამათა ცოდვების ზიდვა, პოლიტიკური უდაბნო ხომ ისედაც სიცოცხლეს უსწრაფებდა მის გმირებს. ამბები კრიალოსანივით იყო აკინძული, ერთი მოჰყვებოდა მეორეს და ყოველი ამბის დასასრულს ასომთავრულით ახლდა მინაწერი: „უფალო, მომიტევე! უფალო, მომიტევე! უფალო, მომიტევე!“ საკუთარი სისუსტის გამო ითხოვდა მიტევებას ბერი ზაქარაია, სხვათა და სხვათა ცოდვებსაც თვითონ ტვირთულობდა და იმათ მაგიერადაც თხოულობდა მიტევებას.

იჯდა სანერ მაგიდასთან ქრისტეშია, წინ ქალაღდის დასტა გაეშალა. პატრუქი ენთო. ფურცელს გაატარებდა ალზე, შეტრუსავდა და იქიდან ახალ-ახალ სიტყვებს კრეფდა. მეზო-

ბელ ოთახში თამაშობდნენ მისი ბიჭები — ნესტორი და ტატარჩი, ავინყდებოდათ, რომ მამიკო სიჩუმეს ითხოვს და ყიჟინას დასცემდნენ, ლელა კი ბავშვებს დატუქსავდა — „ჩუმად, ჩუმად, მამა მუშაობს!“

მამა მუშაობდა... ილღებოდა... არა იმით, რომ სხვის ტექსტზე თვალებს იღამებდა, არამედ იმით, რაც შიგ ეწერა... ხანდახან გულის სიღრმიდან ოხვრა აღმოხდებოდა და ბერის წარმოსახულ ხმას საკუთარსაც ჩაურთავდა:

„მომიტევე, მომიტევე, უფალო!“

მხოლოდ ერთხელ უთხრა მართალის საყვედურნარევი კილოთი:

— სტალინის ძეგლი მაცხოვრისგორის თავზე თურმე პატიმრებს აუშენებიათ, აკი კომკავშირული სამეფულიო...

— ეჰ, შვილო, კარგა ხანია კომკავშირელი არა ვარ! — უპასუხა მართალიმ და ამ სიტყვებში ქრისტეშიამ მიტევების თხოვნა ამოიკითხა.

შვილი ვერ იქნებოდა მამის მსაჯული, მას ისლა დარჩენოდა, უფლისათვის მიემართა: მომიტევე მე, მიუტევე მამას, მიუტევე ყველას, ყველას, ყველას!..

დიდხანს გაგრძელდა ფუტკრისსადარი მუშაკობა, უფსკრულში ჩასვლა და სულის განსპეტაკება...

ეფრო ბებიაჰ ჰკითხა ერთხელ, აივანზე დადარაჯებულმა:

— მწერალი გახდი, ბიჭო?

— არა, ბებია, მე მხოლოდ გადამწერი ვარ!

„გადამწერი!“ მათს ქუჩას ხომ დაანათლეს სახელი მამუკა თავაქალაშვილისა, კაცისა, რომლის ღვანლი ტექსტის გადანერა იყო... ამის გაფიქრებამ ღიმილი მოჰგვარა და, ფარული სიამაყე რომ მოეთოკა, სულში ეშმაკი რომ არ გაელაღებინა, პატარა ხატთან ილოცა, ეფრო ბებიას რომ ეკიდა კედელზე...

და, აჰა, გასრულდა ეს საქმე! დღე იყო გაზაფხულისა, მზიანი, ნათელი, ჟამი იების ყვავილობისა... ქრისტეშიამ ხელი ჩაჰკიდა ბიჭუნებს — ნესტორსა და ტატარჩის და სასაფლავოსკენ წაიყვანა...

ახლა მერეთში რამდენიმე სასაფლაოა. ადრე მხოლოდ ერთი იყო, ისიც ქალაქის განაპირას, იქ, სადაც აღმოსავლეთის გზატკეცილი შემოდიოდა. მერე და მერე, ქალაქი რომ გაიზარდა, განივრცო, ახალმა ქუჩებმა და სამოსახლოებმა სასაფლაო შუაში მოიმწყვდიეს, ოთხივ მხრივ საზღვარი დაუდეს. ქალაქმა მაღალი გალავანი შემოავლო, რკინის ჭიშკარი შეაბა და აქ მხოლოდ იმათ მარხავდნენ, ვინაც ჟამთასვლის ყანაზე შესამჩნევი ხნული გაავლო... ჯერ კიდევ უტუს, მართალიად ნოდებულის დროს დარგული ნეკერჩხალი, თელა და მუხა ცას ეტანებოდნენ და ამ მარადიულ განსასვენებელს ჩრდილს აფენდნენ. უბრალო, მიამიტი საფლავები კარგა ხანია ბაზალტითა და მარმარილოთი შეიცვალა, რაც მერეთელთა შეძლებას მონმოზდა. ამ გალავნის მიღმა უქონელი ისევე ვერ გააღწევდა, როგორც მათხოვარი სამეფო პალატაში... თუმცა ძალა და ფული ყოველთვის როდი მოერევა კაცთა მეხსიერებას. შესასვლელთან, ხელმარჯვნივ, რკინის ღობურის მიღმა, ბეტონის განაცრისფერებულ კვარცხლბეკზე კვლავაც მამაცურად შემართულიყო სამი ფიგურა სამი ცნობილი რევოლუციონერისა... რკინაბეტონის ამ გოლიათებს ვერცხლის საღებავი ალაგ-ალაგ ასძვრა, ბზარები დააჩნდა, მაგრამ ისინი მაინც მხნედ მოაბიჯებდნენ უსასრულო დროში.

თვალი შეავლო ქრისტეშიამ ამ დევგმირებს, პირჯვარი გადაინერა და ხმამალა წარმოთქვა:

— ღმერთო, შეუნდე ამათ, რამეთუ არა უწყოდნენ...

ბიჭუნებმა მამას მიჰბაძეს, ამათაც პირჯვარი გადაინერეს, თუმცა კაცის სიტყვებს ვერაფერი გაუგეს.

აგერ აქვე იყო მართას საფლავიც, ქვიშის უბრალო ბორცვაკი, რომლის თავით თლილი ქვა იდო, ზედ არც ჯვარი, არც ვარსკვლავი, არც წარწერა რამენაირი... ან იყო კი საჭირო? მართა რახანია შეერწყა მარადისობას და იების ეს პატარა კონა მხოლოდ იმას მონმოზდა, რომ ადამიანის კვალი მანამდე არსებობს, სანამ ის მეხსიერებას შერჩენია.

ბერი ზაქარაიასათვის სასაფლაოს შორეულ კუთხეში ძლივს მოინახა ადგილი. ისიც იმიტომ, რომ ოდესღაც მუზეუმის დირექტორი იყო, მეცნიერად ითვლებოდა და რეპრესიზებული-პატიებულთა სიაში ეწერა. ქალაქმა მონყალეა მოილო

და რკინის უბრალო თეჯირი შემოავლო საფლავს, თავით კი ვილაც ღვთისნიერმა რიყის ქვა დაუდო...

უპატრონოდ იყო მიგდებული, ნარშავა მოსდებოდა.

ქრისტეშია უხმოდ მიეტანა, ბლუჯა-ბლუჯა, ძირიანად თხრიდა ნარშავას და თეჯირს მიღმა ყრიდა. ნესტორი და ტატაჩიც ნაეხმარნენ, ნესტორი ჩუმად ხვნემოდა, ტატაჩი კი ტიტინებდა, ენას ვერ აჩერებდა:

— ცოდოა, ხომ, მამა? ასეთი ცუდი ბალახი ამოსულა...

ის კი ქვევიდან იჭყიტება და დარდობს, ყველამ დამივიწყა, არავინ მაკითხავსო... სხვაგან რამდენი ყვავილია, აქ კი ეს ცუდი ბალახი...

ქრისტეშიამ სანთელი აუნთო, თავით, ქვაზე დაამაგრა და ხმადაბლა ჩასძახა:

— ბიძია ბერი! ვიცი, საფლავში ჩაგყვა სანუხარი! გიხაროდეს, საიდუმლო გაცხადდა, რისი თქმაც გენადა, ამოკითხულია! მე ნავიკითხე და სხვებიც ნავიკითხვენ, ამას გპირდები!.. ცხონდი, ბერი ბიძია!

წლები დასჭირდა დაპირების შესრულებას. ის, რაც მოთხრობილია ამ წიგნის პირველ ორ მონაკვეთში, ბერი ზაქარაიას ქრონიკებშია გადმოცემული და იგი ცენზურის ბრწყალეებს მაშინ ვერ დაუძვრებოდა. „პალიმფსესტმა“ სინათლე მერელა იხილა, როცა ნესტორი და ტატაჩი უკვე დავაჟკაცდნენ, თუმცა ამ დროისათვის ბევრ რამეს ისედაც აეხადა ფარდა.

ნესტორი უფრო წარმოსადეგი იყო, დიდთავა, ბეჭგანიერი, ძვალმსხვილი, ოდნავ შესუქებული, ზარმაცი და ნელი, ძილისა და ჭამის მოყვარული, თუმცა ხარივით გამძლე და გამწევი, ხოლო ტატაჩი — ცქაფი, ნერვული, მოუსვენარი, მოლა-

პარაკე, უღონო სწორედაც რომ არ ეთქმოდა, მაგრამ უფროს ძმას ორივე ხელითაც ვერ გადაუწევდა მკლავს და უმცროსის ტვირთი, როცა ეს საჭირო გახდა, თუნდაც მეომრის ზურგჩანთა და ავტომატი, უფროსს ჰქონდა წამოკიდებული, რაკი ტატაჩი შორ გზებს ვერ უძლებდა, ნესტორს კი ათი იმდენიც ჩიტის წონად ეჩვენებოდა.

წამოიჩინენ თოდუები და გაფიქრებაც ვერ მოასწრეს, ეს რა სამყაროში მოვხვდითო, სკოლის მერხიდან პირდაპირ მიტინგურ მღელვარებაში აღმოჩნდნენ, მანიფესტაციათა მდინარებაში, ბრზოის ჩოჩქოლში, რაიც წყალდიდობასა ჰგავდა... თუმცა მღვრიე მდინარეში ცურვა ბიჭებისათვის ცხოვრების ჩვეულებრივი რიტმი იყო და მათი არსებობის კალენდარული განრიგი ამით დიდად არ შეცვლილა. ნესტორი, როგორც ეს მის ბუნებას შეეფერებოდა, ძილსა და ჭამას მშვიდ დროშიც ვერ მოიკლებდა, ხოლო ტატაჩის გული უფრო ქალებისაკენ მიუწევდა. ამიტომაც იყო, რომ სანამ ნესტორი ყურებს გამოიბერტყავდა, ტატაჩიმ უკვე მონახა გოგონა, რომელსაც საკოცნელი ტურ-პირი ჰქონდა და სახელიც ლეგენდარული ბებისა ერქვა — მართა. ბევრი ჭოჭმანი არ დაუწყია, უკანა, ორსაწლიანი საძინებლიდან უფროსი ძმა ზალაში გააბრძანა, თვითონ კი თავისი მოწონებული ლოგინში ჩაიგორა — ხორცსავსე და ვნებიანი...

ოღონდაც, დიდხანს ნებივრობისათვის არავის ეცალა. ტატაჩის ბედნიერება მოკლე აღმოჩნდა და სწრაფმავალი. ოჯახის კაცები ქვეყნის ორომტრიალში ჩაერთვნენ და მოუცლელობის სენით დაავადდნენ. კრება, მანიფესტაცია, მიტინგი, ქურდულ-პოლიტიკური გარჩევები ცხოვრების წესად გადაიქცა. მართალი თოდუას სიყმანვილის ის წლები შეუბრუნდა, როცა უამრავი ადამიანის წინაშე მაღალი შემართებით ლექსს დააქუხებდა და მსმენელთა ტაშს იმკიდა. სათქმელი ყველას ერთნაირი ჰქონდა — თავისუფლება, დამოუკიდებლობა, ძველის ნგრევა და ახლის დაფუძნება... მთავარი იყო ლოზუნგი — „ყველანი ერთად! ყველანი ერთად! ყველანი ერთად!..“, რაიც ამ ეტაპზე მემამბოხეთა წარმოდგენების ქვაკუთხედად აღიქმებოდა... მართალის მგზნებარე გამოსვ-

ლებს მუდამ ჩაეგვირისტებოდა პოეტის სიტყვები — „ყველა ჩემი სამშობლოა...“ ან „ქართლ-კახეთად, იმერთად, სამეგრელოდ, გურიად...“ ანდა „სხვა საქართველო სად არის...“ ან „საქართველოვ, შენ ვინ მოგცა შვილი დასაკარგავი...“ ან „წუხელის ბიჭი დაბადებულა...“ და ასე დაუსრულებლად... ქრისტეშია, ნესტორი და ტატაჩი მუდამ მის გვერდით იდგნენ. აღფრთოვანების ცრემლით თვალდაბინდული მხოლოდ ამათ სახეებს ხედავდა და ველარ ამჩნევდა, რომ ამ სიტყვებში სხვა სახეებიც ერია — ზოგში ფანატიზმის ალი კრთოდა, ზოგში დაუსჯელობის სიხარული, ზოგში გამორჩენის, ფონად კი, იქ, სადაც სიალალე შეზღუდულობას შეზრდია, მსხვერპლად შეწირულთა უმრავლესობა იგულისხმებოდა...

დროულად ვერ დაინახა მართალიმ ბზარი, ისედაც ყოველთვის რომ არსებობდა, მაგრამ დაფარული იყო. მერე და მერე გაფართოვდა და დადგა ის დღეც, როცა საყოველთაო, დეკლარირებული სიყვარული მძაფრ სიძულვილში გადაიზარდა, „ყველა ერთად“ გადაიქცა „ყველა ცალ-ცალკედ“, დიდი სიმართლე დაქუცმაცდა უთვალავ, პანანა სიმართლეებად, სიყვარულის მუხტს რომ ველარ ასხივებდნენ. სიყვარული უფალია, უფალი კი განუდგა თავის რჩეულ ერს და სჯიდა მას სიკერპისათვის, იმისათვის, რომ გულიდან ანგელოზი განდევნა და ეშმაკი შეუშვა... ჭალარა მოუმრავლდა მართალის, წნევა დასჩემდა, გულის არითმია... მზერაში უკვე აღარ ანათებდა აღფრთოვანება, სიტყვას არ ახლდა მგზნებარება და დამაჯერებლობა...

ხანდახან შინ შემოირბენდნენ კაცები, ლოდინისაგან თვალგანყალბულ ქალებს მოინახულებდნენ. მართალი ეფრო ბებიას გამოელაპარაკებოდა, უწყინრად ექილიკებოდა. ეფრო შეუვალი და მკაცრი იყო, სადაა ბარიკადები და დროშები სად ფრიალებსო, მზად იყო, ძველებური შემართებით ცხენზე შემჯდარიყო და მტერზე გაელაშქრა, თუმცა ამ სკამიდან წამოწევა უჭირდა... ქრისტეშია ლელასთან განმარტოვებოდა, დიდხანს და ცხარედ ჩურჩულებდნენ, უფრო ოჯახურ წვრილმანებზე, რაიც ყველაზე რომანტიკულ ეპოქაშიც ცხოვრების დიდ ნაწილს ავსებს... მით უფრო ახლა, როცა ოჯახის

უდელი მთლიანად ლელას დაანვა, ჩუმ-ჩუმად ვალოკორდინის წვეთებს სვამდა და სიბრალულით გადახედავდა მართას, რომელსაც თვალები წამდაუნუმ უწყლიანდებოდა, ყოველ გაფაჩუნებაზე, ჭიშკრის გაჭრიალებაზე, „ე, ტატაჩი!“ — წამოიძახებდა, მაგრამ იმედგაცრუებული წითლდებოდა და ახალგაზრდა დედამთილს ემალებოდა, რათა თავისი გულის ტკენა და წუხილი ცრემლში ჩაეღობო... ტატაჩი მოკლე სალამს ეტყოდა ეფრო ბებიას, სიმბოლურად აკოცებდა დედას და მართასკენ მიიჩქაროდა. ქალი უმალ ცრემლებს გადმოყრიდა, გულში დაგუბებულ საყვედურებს შეაგებებდა, ჭიჭყინებდა, მაგრამ ტატაჩი ლაპარაკს არ აცლიდა, აიტაცებდა, მკლავებზე გადაინვენდა და კოცნაში ჩაახრჩობდა... იმდენს ეფერებოდა, ჭიჭყინსაც ავიწყებდა და თავსაც... ნესტორი კი ამ დროს ზალაში, ტახტზე გაიშოტებოდა და ცხელი ღომის მოლოდინში ხვრინვას ამოუშვებდა...

ერთხელ ტატაჩიმ რევოლვერი მოიტანა, საყურნალო მაგიდაზე გაზეთი დააფინა. იარაღი დაშალა, დაზეთა, ხელახლა ააწყო, შვიდი ტყვია მჭიდში ჩაატკაცუნა, ხან იმ კედელს უმიზნა, ხან ამას... მართას შიშისაგან გული უსკდებოდა, უცაბედად გაუვარდება და ხიფათს გადავეყრებითო.

— ლივერი რად გინდა? — სანყლად ჰკითხა.

— კაცი ვარ! — ამაყად უპასუხა ტატაჩიმ. — იარაღი კაცისათვის აუცილებელია!

შეკამათება ვერ გაუბედა მართამ, დედამთილს გაენდო, შიშით ბალიშზე თავი ვერ დამიდვია, იმის ქვეშ „ლივერი“ დევსო.

— ჩემს უჭკუო შვილს რა მოეკითხება, როცა ქმარი გამიჭალარავდა და ისიც თოფ-ტყვიაზე ჭკუას კარგავს! — დაამშვიდა ლელამ.

ქრისტეშია თოფ-ტყვიაზე ჭკუას არ კარგავდა, მაგრამ მოვიდა დროის მაცნე და ქუდზე კაცი მოიხმო.

— შენ შინ უნდა დარჩე, მამა! — უთხრა ქრისტეშიამ მართალის. — სანამ სიბრძნე და სიტყვის ნიჭი გვჭირდებოდა, გვერდიდან არ გვშორდებოდი. ახლა ლაპარაკის დრო დამთავრდა, ომის დრო დადგა. შენი ხელები ფუნჯსაა შეჩვეული, თოფი არ

მოგიხდება! ბოლოს და ბოლოს ხომ უნდა გაასრულო ის ტილო? — თითი სახელოსნოს სიღრმისაკენ გაიშვირა.

სახელოსნოში, მაგიდაზე, სამი ერთნაირი, „აკმ-ის“ სისტემის ავტომატი იდო, ვაზნის მჭიდები და რამდენიმე „ლიმონკაც“.

— დიახ! — თავი დახარა მართალიმ, ერთხანს დუმდა, მერე ბიჭებს გადახედა, ქრისტეშიას თვალი გაუსწორა და ასე თქვა: — ჩემს ხელებს თოფი მართლაც არ მოუხდება, ვერც ღონეში გაგეჯიბრებით უკვე, ომი არ არის ჩემი საქმე, სისხლი ჩემი ხელით არ დაიღვრება, მაგრამ ნუთუ შენ ფიქრობ, რომ თქვენ გაგიშვებთ, მე კი გულმშვიდად დავჯდები ტილოსთან?.. ომი, შვილებო, მარტო ავტომატი და ტყვია-წამალი არ არის, ომი კარტოფილის დათლაცაა, წვნიანის მოხარშვაა, საცვლების რეცხვაა, ფრონტიდან დაჭრილის გამოყვანა და ჭრილობის შეხვევაა... ომი ადამიანს კლავს, მაგრამ ომი მომაკვდავის გადარჩენაცაა... დავამთავროთ ამაზე ლაპარაკი!

ეფროს დაემშვიდობა მართალი:

— მელოდე, ბები, იცოდე, აქ დამხვდი!

— შენს დაბრუნებამდე არ მოვკვდები, შვილო! — ხრინიანი ხმით შეეპასუხა ეფრო. — შენი ხელებით უნდა დამიხუჭო თვალები!

— მელოდე, ლელა! — ქრისტეშიამ დაუგდო ცოლს.

— გველოდეთ, ეფრო ბები, დედა... — ნესტორმა.

— მელოდე, მართა! — ტატაჩიმ.

ეფრო კუშტად იცქირებოდა აივნიდან, ლელამ ნეკა თითით ცრემლი მოიშორა, მართა კი ნაწყენი ბავშვივით ატირდა.

კაცები თეთრ „ნივაში“ ჩასხდნენ და წავიდნენ...

— დაცარიელდა სახლი! — ამოიოხრა ლელამ, ატირებულ რძალს მკლავზე ხელი ჩამოუსვა. — ახლა მთავარია, კერა არ ჩავაქროთ და კაცებს დაველოდოთ!.. დაწყნარდი, გენაცვალე, შენ იმდენს ტირი, მგონი რალაცა გჭირს!

— ჰო! — მართამ ცრემლები ხელისგულებით შეიმშრალა და გულუბრყვილოდ დასძინა: — უკვე ორ კვირას გადავაცილე!

— დიდ ბებიასთან მიდი, მუცელზე ხელს დაგადებს და უმალ მიხვდება, გოგო გყავს თუ ბიჭი! — გაუღიმა ლელამ. —

ისე, ბიჭების ბედი უფრო გვაქვს... ვინ იცის, კაცები რომ ომში წავიდნენ, უფალმა ერთი კაცი აქაც დაგვიტოვა. — პირზე ღიმილი გაუქრა: — ეჰ, ხუმრობის დრო სადა გვაქვს, ქალებიც ჩვენ უნდა ვიყოთ და კაცებიც!

ასეც იყო! მძიმე და მშვიერი დრო დადგა. ესენიც ნახევრად მშვიდები იყვნენ, თუმცა მთავარი სანუხარი უსახსრობა კი არა, ჰორიზონტზე ჩამონოლილი ღრუბლები იყო, საიდანაც მერეთამდე აღწევდა შორეული ჭექა-ქუხილის გამოძახილი... „ისვრიან!“ — იტყოდა ლელა, პირფარს გადაინერდა, თავისიანებს სასოებით დალოცავდა... მართა ჩუმად ჩაისლუკუნებდა, შიშით გახედავდა დედამთილს, ცდილობდა, არ ეტირა და მაინც ეტირებოდა... ეფროს სმენამდე ეს ხმები ვეღარ აღწევდა, იგი სიზმარეთში ცხოვრობდა...

ერთხელ ცირა მოვიდა, ქირხე. მამაკაცურად ეცვა, ხაკისფერი, მსუბუქად დაფოთლილი, კამუფლირებული ფორმა. თმა შეეკრიჭა, კოზიროკიანი ქუდი ეხურა... უხდებოდა, თუმცა ქარს, მზესა და წვიმას მისი ასაკი თვალნათლივ გამოეკვეთა.

ბიჭურად წელგამართული შემოვიდა ეზოში, არ შევაშინოო და შორიდანვე შეუძახა, კაი ამბავი, კაი ამბავი... მართას ახედ-დახედა, ამას მუცელი ოდნავ დასტყობოდა და ლოყაზე უჩქმიტა.

— ვუმრავლოთ საქართველოს შვილები! — ამ ხუმრობანარევ წამოძახილში ღრმად ჩამალული ტკივილი ამოიცნობოდა.

ლელა შინაურულად ჩაიხუტა, ლოყა ლოყაზე მიადო.

— ნუ შეშინდებით, ბიჭები მაგრად დგანან!

— ტატაჩი? — სულსწრაფად იკითხა მართამ.

— მერცხალივითაა, ტყვია ვერ მისწვდება! შენთან დამაბარა, ყოველ ღამე მესიზმრებო!

მართა განითლდა, თავი ჩალუნა.

— ნესტორი? მაგას შემოვევლე! — ლელამ ვერ გაბედა, ქმარი ეკითხა.

— ჰო, ნესტორი დათვივითაა, ისე დაბაჯბაჯებს, მტერს კი არა, ჩვენებს ეშინიათ, ფეხი არ დაგვაბიჯოსო! ქრისტეშია დიდი კაცია, ბატალიონს მეთაურობს... შენი მამათილი? — გა-

იცინა. — ის და მე შავი მუშები ვართ, სულ ზურგში... უფრო ჩამჩა უჭირავს, ვიდრე ფანქარი... ეფრო ბებია ხომ კარგადაა?

— ეგერ, აივანზე თვლემს! დაღლილი და მშვიერი იქნები, ჩვენ კი სული ამოგხადეთ! მობრძანდი, ათი წუთიც არ დაგვჭირდება...

ლელამ და მართამ სამზარეულოს მიაშურეს, ცირა სახელოსნოში შევიდა, ტახტზე ჩამოჯდა, მზერა მიმოატარა და დიდხანს, დიდხანს უყურა ცარცის ქალღმერთზე უბრალო ფანქრით გამოყვანილ სახის ოვალს, სარკესთან რომ ჭიკარტით იყო მიმაგრებული... თვალი აუნწყლიანდა, მაგრამ ამ დროს ლელამ მოიხმო.

აივანზე ეფროს მიეახლა:

— როგორ ბრძანდებით, ქალბატონო ეფრო?

დედაბერმა ახედა.

— ქირხე ხარ შენ? — შეეკითხა. — რას ელოდები, ქალო, აღარ თხოვდები?

— არავის ვუნდივარ, ქალბატონო ეფრო, კაცივით იმიტომ გადავიცი! — ნაძალადევად გაიხუმრა ცირამ.

— ცუდ დროს შეესწარი, თოლიგე, თორემ სადედოფლო კაბა უფრო მოგიხდებოდა! — უთხრა ეფრომ დანანებით.

ლელამ და მართამ სახელდახელოდ ბლითები დააცხვეს, ჩაიადულეს და კარგა ხანს უსხდნენ სამზარეულში მაგიდას. არ ილეოდა სალაპარაკო „ჩვენს კაცებზე“. ცირა ხალისით ყვებოდა, თუ როგორი ეშმაკის ფეხია ტატაჩი, მოუსვენარი, ხუმარა, ენაწყლიანი... როგორია ნესტორი, უთქმელი, ფიქრებს ჩაღრმავებული... როგორი დინჯი და ჭკვიანია ქრისტეშია, წონადია ყოველი მისი სიტყვა, მოურჯულელებლსაც მოარჯულელებს... მართალი?... ქრისტეშიას მამაზე ცოტას ყვება ცირა, თითქოს ერიდებო... გულჩახვეულიაო, არანაირად არ გაგეხსნებაო...

შებინდებისას წავიდა, შინ უნდა შევირბინო, ამაღამ დედაჩემთან, ცხუტასთან დავრჩები, დილაუთენია იქ, „ჩვენს ბიჭებთან“ უნდა გავბრუნდე, ასე მგონია, მათკენ გასროლილ ტყვიას მე ველობებო...

კი წავიდა, მაგრამ სახლში წინანდელი სიცარიელე გაქრა, იმედი დასახლდა... ცირას ნათქვამს გაუთავებლად ატრიალებდა რძალ-დედამთილი, ყოველ სიტყვას სააფთიაქო სასწორზე დებდნენ, გემოს უსინჯავდნენ.

საავდრო ღრუბელი კი უფრო და უფრო ქურუშდებოდა. ქვემეხების გრიალი გაბმულ ქუხილად აღიქმებოდა და ამ ხმას მერეთელთა სახლებში ფანჯრის შუშა ეხმიანებოდა — შიშნეულად რანკუნებდა... ჭორი დასარსალებდა მერეთის ქუჩებში — მარცხის, ღალატის, გამყიდველობის, უნამუსობის ჭორი... დენი ხშირად ითიშებოდა, მაგრამ, როცა აინთებოდა, ტელეეკრანიდან ღვარად მოდიოდა ურთიერთგამომრიცხავი ამბები, კადრებში ომის ფერები ფერობდა — ადამიანთა და გლეჯილი ნაწილები, სისხლი, ხანძრები, ნანგრევები...

გვიანი შემოდგომის უამინდო დღეს, როცა ციდან წვრილი, გულის გამანყალბელი წვიმა ცრიდა, ჭიშკართან დანჯღრეული „მოსკვიჩი“ გაჩერდა, წინა კარი გაიღო, იქიდან ჯერ ყავარჯნები გამოჩნდა, მერე კი დიდი წვალეებით მართალი გამოეცინა, ნელინელ ჭიშკრისკენ გამოემართა.

— დიდუ! — ერთხმად შეჰკვივლეს რძლებმა და სირბილით გაეგებნენ.

— დანყნარდით, შვილებო, ისეთი არაფერი მჭირს! — ამბობდა მართალი, მაგრამ ტკივილისაგან იჭმუხნებოდა.

ქალები ამოუდგნენ და ფრთხილად წამოიყვანეს.

— მუხლზემთ მომარტყეს, რბილში... — სვენებ-სვენებით უხსნიდა მართალი. — სნაიპერმა დამლანდა, ბიჭებისთვის სადილი მიმქონდა და იმ დროს... კიდევ კაი, უკეთ ვერ დამიმიზნა...

კიბეზე ძლივს აიყვანეს, სკამი გამოურბენინეს და აივანზე ფრთხილად დასვეს.

მართალიმ ყავარჯნები მოაჯირს მიაყუდა და სიმწარენარევი ხუმრობით დედაბერს მიმართა:

— ა, ვიჯდეთ ახლა მე და შენ, საქმე არაფერი გვექნება ენის ლესვის მეტი!

ეფრომ მოჭუტული თვალებიდან გამოხედა, ძნელი გასარკვევი იყო, იცნო თუ არა.

— ნესტორი როგორაა, ჩემი ნესტორი?

ძლივს მიხვდა მართალი, შვილთაშვილზე კი არ ეკითხებოდა დედაბერი, თავისი მეუღლე გაახსენდა, შორეულ წარსულში ჩარჩენილი.

ორჭოფულად უპასუხა:

— არა უშავს, მტერს არ ახარებს! — მერე მართას გაუღიმა. — მატებაა, მგონი, თოდუების ოჯახში!

მართამ დაიმორცხვა, ხოლო ლელამ, შინაურულად შეთამამებულმა, ჰკითხა:

— ჩვენები როგორ არიან, ბატონო, რას აკეთებენ?

— ომობენ! — ჩრდილი გადაეფინა სახეზე, პირი დასავლეთისაკენ მიაბრუნა.

იქ, მერეთს მიღმა, ზღვასა და მთებს შორის, ომი მძვინვარებდა და მისი შორეული გუგუნი ფანჯრის შუშას აქ არანკუნებდა...

14

გამომეღვიძა. წკვარამი იდგა და გონს კარგა ხანს ვერ მოვედი. ჩემს თავს ვეკითხებოდი, სადა ვარ, ამ ბნელეთში რამ ჩამძირა-მეთქი. თანდათან მეხსიერებაში აღვიდგინე ბოლო დღეების უხალისო სურათები და გავარკვიე, რომ მართალი თოდუას სახლში ვიმყოფები, მის სახელოსნოში, მის ტახტზე მძინავს, მის ნაბადში ვარ ჩათბუნებული და თავი მუთაქაზე მიდევს... არ მცია, წნევა არ მანუხებს და გონება მინათდება... წარმოსახვის თვალთ ვხედავ, რომ გარს მახვევია მართალი თოდუას ოსტატობით გაცოცხლებული მერეთი, მისი პეიზაჟები, მერეთელები, უთვალავი კეთილი და ბოროტი სახე... მაგრამ ყველაზე კაშკაშა და შთამბეჭდავი, რაც ჩემში ვერასოდეს წაიშლება, ესაა კედელზე განფენილი მაცხოვრისგორა, ქვესკნელსა და ზესკნელს შორის გამოკიდებული, და თეთრი კიბე, ქვესკნელსა და ზესკნელს რომ ერთმანეთთან აერთებს...

სახლში მდუმარებაა, თოდუების ძველთაძველ, გამოფ-
შუტუნებულ, ფარატინა ოდაში... საკმარისია, ასანთი გაკრა,
ბნელში მოისროლო და უცბად აბრიალდება, დაიფერფლება
საუკუნის ფიცრები და ზეთით გაჟღენთილი ტილოები...
შიშმა გამკენნლა, უფრო ამ უცნაური ნაფიქრალის გამო. ეს ისე-
თივე უნებლიე ფიქრია, მზეთუნახავზე რომ გაივლებ, მოკვდება
და ჭია შეჭამსო... ფიქრი — ეშმაკის შემოგდებული საცდური!
მას ვერსად გაექცევი, განსაკუთრებით, ამ მდუმარე სახლში,
სადაც დრო მდორე და ბნელი ნყლებივით მიედინება და მე შიგა
ვარ ჩაკარგული... თავზევით, მეორე სართულზე, მომცრო კუ-
ბოში წევს ას წელს გადაცილებული ეფრო ბებია, ვისთვისაც
დრო უკვე არ არსებობს... მის მომიჯნავე ოთახებში ძილი დაუ-
ფლება ადამიანებს: მართალის ნაჭრილობევი ახსენებს თავს,
კვნესის, ძილ-ბურანშია და ვერ გაუგია, რა სჭირს, რა ანუხებს...
ლელას თავისი ქმრის მკლავებში ჩასძინებია, ქრისტეშიას კი
არ ახსოვს, რომ შინაა, ცოლს ჩახუტებია, დავინწყებია ეს ყოვე-
ლივე და ყურში ქვემეხთა გრიალი, ავტომატის კაკანი ჩაესმის...
მართას ბალიში ჩაუხუტებია, მთელი დღე მისი ფიქრი ტატარის
ევლება, ღამით სიზმარშიც ტატარის ხედავს — ჭაბუკი სადღაც
ბნელეთში იძირება, მართას მშველელად უხმობს. ქალი ხელს
უნვდის, ღამისაა თვითონაც გადავარდეს, მაგრამ ვერა და
ვერ სწვდება...

ამ საყოველთაო მდუმარებაში, ვითარცა ზმანება, უცნ-
აური, სუსტი ბგერები ჩამესმის, შორეული თუხთუხი, ღრჭია-
ლი, მძიმე სხეულის გადაადგილების ხმა, მინის თრთოლვა
შეუმჩნეველი... საიდანღაც, ალბათ, აღმოსავლეთიდან, მერე-
თისაკენ რკინის ჯოგი დაძრულა, ჯავშნიანი მანქანები ეპარე-
ბა ქალაქს... მაგრამ ეს მხოლოდ წარმოსახვის ნაყოფია, გულის
ძგერის ექოა... დასავლეთიდან, მთებსა და ზღვას შორის გაშ-
ლილ სივრცეში, მძვინვარე ომის ასპარეზიდან აქეთკენ მოიჩ-
ქარიან, არ ვიცი, ორი, არ ვიცი, სამი, ყურუმ სიბნელეს მოარღვე-
ვენ და არ ვიცი, ესეც ზმანებაა თუ მოლოდინის გამოძახილი...

იქ, დასავლეთში, ნამდვილი ომია — გმირობის ასპა-
რეზი!.. მხოლოდ წიგნებში, მხოლოდ ტექსტში, რადგან რე-
ალურ ცხოვრებაში ადამიანს არაფერი გამოუგონია იმაზე სას-

ტიკი, იმაზე ველური, გონებაზე მეტად ინსტინქტებს დამყნო-
ბილი, ვიდრე ომია... აგერ ქრისტეშიამაც იომა, წყნარმა კაცმა,
„გადამწერმა“, რომლის არსებობის მიზანი გარდასულ დროთა
გაცოცხლობაა, დაივინყა თავისი ჭეშმარიტი მოწოდება, რად-
გან მის სულში აჟღერდა სამშობლოს სიყვარულის რომანტიკუ-
ლი ნოტი, ოლონდაც ომი სულ სხვაა, მას რომანტიკასთან
არაფერი აქვს საერთო... ომი ტკივილია უპირველესად, ომი
ჭუჭყია, ომი ავადმყოფობაა, ტილიანობაა, ღალატი და დაუნ-
დობლობაა, ომი სულით კეთროვანთა საჯირითოა, ზნეკეთილ-
თა დასაღუპი და გულბოროტთა აღსაზევებელი არენაა...

ქრისტეშიას ომი!.. უკვე მერამდენე დღეა, მოსაწყენად
ცრის, სუსტი ღვაფი უხმოდ ეფინება მიდამოს... ყუმბარები-
საგან გადაჯიჯგნილი თხემი, ტანკების მუხლუხებით აზე-
ლილი ხევი... სახელდახელოდ გათხრილი სანგრების რიგი...
წინ, დაბალზე, წუნწუნში ჩარჩენილა დანახშირებული ჯავშ-
ნოსანი... გვამები, ზოგი პირქვე ჩამხობილი, ზოგი გულადმა
გაშხლართული, ზოგი მოკუნტული, თითქოს დასაძინებლად მი-
წვაო... ქრისტეშია ტალახში წევს, სისველემ ტანში გაატანა, აჟრ-
ჟოლებს, იყინება, მაგრამ თავის აწევა შეუძლებელია — სივრცე
ტყვიით იცხრილება, თავზევით გაიზუზუნებს, უკანა ბექობს
ხვდება... ხელმარჯვნივ და ხელმარცხნივ ბიჭები მიწოლილან,
მისი ბატალიონი. ბატალიონი ჰქვია, თორემ ოცამდე ახალ-
გაზრდაა... სადღაც შორიანლო ნესტორიცაა, ცოტა მოშორებით
— ტატარნი, მაგრამ იქითკენ გახედვაც შეუძლებელია... უკვე
მერამდენედ გადმოვიდა მტერი შეტევაზე. ქვევით, კოლბოხე-
ბზე დარჩენილი გვამები მტრისაა, ზოგიერთი ღამით გაათრიეს,
დღისით ვერ ბედავენ სამიზნეზე გამოსვლას... ქრისტეშიას
ბიჭებიც დაზარალდნენ, არიან მოკლულნიც... დაჭრილები
ზურგშია გაყვანილი... ზოგი ტყვიამ გაკენნლა მხოლოდ და
ფეხს არ იცვლის, საძმოს ვერ შორდება, ამ ტალახში, ამ სი-
ცივეში, მუდმივ შიშში, სიკვდილისა და სიცოცხლის ზღვარზე
გაკიდულნი... კუჭი ეწვით, დღეები გადის და ცხელი საჭმელი
არც უნახავთ, უგემურ გაღებებს ლოლნიან და ეგაა... მოსაწყ-
ევი არავის დარჩა, მწველნი უფრო იტანჯებიან, წვანან ამ ტა-
ლახში და ელოდებიან... იქნებ მტერი ერთხელ კიდევ ცდის ბედს

და შეტევაზე გადმოვა ან იქნებ ესენი გადავლენ კონტრშეტევაზე, რათა თავი შეაკლან და ამით დამთავრდეს ყოველივე... თუმცა შეიძლება ცვლაც მოვიდეს, ცოტა ხნით ზურგში გადაიყვანონ მოსაშუშებლად, ამოასუნთქონ... დრო საშინლად ინელება, ნურავინ იტყვის, რომ ნუთი ნუთია... აქაური ნუთი საშინლად გრძელია, არასოდეს თავდება... მოთმინება ვისაც ჰყოფნის, მხოლოდ ისინი უძლებენ ამ ნუთებს... იქითა მხარესაც ხომ ტალახში წვანან, იმათ თავზეც ტყვია ზუზუნებს, იმათაც ეფინება მოსაწყენი ღვაფი და სიცივისაგან ისინიც იკრუნჩხებიან... გაიმარჯვებს ის, ვისაც მოთმინება ეყოფა!.. მოთმინება დაელია ვერელ კახას, ფეხზე წამოიმართა, აღგზნებული მტერს აგინებდა და ავტომატიდან ისროდა... ლამაზი ბიჭი იყო, მაღალი, აშოლტილი, მგზნებარე, მაგრამ მოთმინება არ ეყო და სნაიპერის ტყვიამ მონახა, ადგილზევე მოსხიპა.

ომში სიკვდილი ზეიმობს, მაშინაც კი, როცა ვითარება უცვლელია, მოწინააღმდეგენი გაღმა-გამოღმა ტალახში გაწოლილან და ელიან, თუ ვის დაეღევა მოთმინება, ზე წამოიმართება — ლამაზი, მაგრამ განწირული...

ომი სიზმარშიც გრძელდება, მაშინ, როცა ზურგში გადმოსულნი იატაკზე ჭერებივით წვანან. აქაც ყოველი მხრიდან ტყვია ცვივა, ქვემეხი ცეცხლით იყეფება, თავზევით ტანკების მუხლუხები გადაიგრიანებს, ციდან ჭურვები ცვივა, მიწაში ნალმი ფეთქდება... „ნუ გეშინია, ბებო გენაცვალოს, შენ არ მიმყავხარ, შენ აქ გტოვებ!“ — ეტუტუნება ქრისტეშეიას ეფრო ბებია. „მე მტოვებ, ბები? აქ, ამ ჯოჯოხეთში მტოვებ? წამიყვანე რა, გეხვენები!“ — ემუდარება ქრისტეშეია, ეფრო კი თავისას არ იშლის: „ვერა, ვერ წავიყვან, შვილთაშვილს გავიყოლებ მეგზურად!“ „შვილთაშვილს? — კითხულობს ქრისტეშეია. — რომელს?“ ბატალიონის ბიჭების გაუპარსავი სახეები წარმოუდგება და შეშინებული ყვირის: „არა, არა, მე თვითონ წამოგყვები, მე დაგიდგები მეგზურად!..“ — თან ცდილობს ძილბურანიდან გამოაღწიოს, იცის, რომ ყოველივე სიზმარია და, თუ დროულად გამოეღვიძება, ამით საფრთხეს განერიდება... „წავალ, წავალ!“ — წუნუნებს ქრისტეშეია.

— უნდა წახვიდე, ჰო, უნდა წახვიდე! — ვილაცა მხარზე უთათუნებს.

ქრისტეშეიას ეღვიძება.

— ჰა?

თავზე ცირა წამოსდგომია, დაღლილი თვალებით დაჰყურებს, უპეები ჩასცვენია... ახსოვს ქრისტეშეიას, ცირა რომ სილამაზით ბრწყინავდა, მაგრამ ომი ჯალათია, ომი სილამაზეს აჭკნობს. ადამიანი სიკვდილის სარკეში იყურება და თვითონაც სიკვდილს ემსგავსება.

— ეფრო ბებია გიკვდება, ბიჭო! — უბრალოდ, როგორც ჩვეულებრივ რამეს, ისე ეუბნება ცირა.

აქ ჭაბუკები იხოცებიან, პირტიტველა ბიჭები ტყვიას ეგებებიან, ასი წლის დედაბრის სიკვდილი ვის უნდა ედარდებოდეს, მაგრამ ყველა უპირველესად საკუთარ თავს უკვდება, მერე თავის ახლობლებს. ქრისტეშეია ეფროს კალთაშია გაზრდილი, ეფრო ბებიაც იყო და დედაც, დედას კი ასაკი არა აქვს.

— მიმიხედე, ცირა, ამ ბიჭებს!

საფრთხე თითქოს არ იგრძნობოდა, ნესტორსა და ტატაჩის არც გაუმხილა, რომ ეფრო კვდებოდა, იფიქრა, ჩავირბენ და უმალ უკან მოვბრუნდები, სანამ ბატალიონს ზურგიდან კვლავ ფრონტის ხაზზე გადაისვრიანო.

გზა შორი არ იყო, ოლონდ ომიანობის ჟამის გზები უფრო გრძელი ჩანს და რამდენიმე დღე მიდიოდა, ხან მანქანით, ხან ფეხით. გზისპირებზე პატრონთაგან მივიწყებული ციტრუსები ოქროდ გადაყვითლებულიყო. მიტოვებულ სახლებს ერთგული ძაღლები დარაჯობდნენ.

მიდიოდა და გული უკან, შვილებისაკენ ექაჩებოდა. არ იცოდა, ამ რამდენიმე დღეში რა შეიცვალა, მაგრამ ჭორი რადიოზე სწრაფია, „დავმარცხდით, დავმარცხდით!“ — მათრახის ტკაცუნით წამოენია, ზურგი აუნვა. ადამიანთა ტალღა ღვართქაფივით მოვარდა, გაიტაცა, ყველა გარბოდა და ესეც არბენინა, გული ლამისაა ორად გახლეჩოდა, წინ ეფრო ბებიას სული ცად აპირებდა ამალლებას, ხოლო უკან, ჯოჯოხეთში ჩაეტოვებინა ნესტორი, ტატაჩი, ცირა და არა უწყოდა, საით-

კენ წავიდნენ ისინი, მტერს გადაურჩნენ თუ არა, ეგონა, თვითონ რომ არ წამოსულიყო, თავისი მკერდით დაიფარავდა, ახლა კი სინანულია შერჩენოდა.

„ღმერთო, შენ გადამირჩინე შვილები, ნესტორი და ტატაჩი!“ — შესთხოვდა უფალს და თხოვნისაც რცხვენოდა, რადგან მის შვილებს გარდა ჯოჯოხეთის იმ ქვაბში სხვა ბიჭებიც იხარშებოდნენ, მისი შვილების ტოლ-სწორები.

მხოლოდ კვირის თავზე ჩამოაღწია მერეთში, დაღლილმა და მზერაჩამქრალმა.

— ბიჭები? — ჰკითხა მართალიმ.

— ცირა ჩამოიყვანს! — ჭოჭმანით უპასუხა.

ეფრო ბებიას კი ჯერაც სული ედგა...

15

თავდაპირველად სამნი მოდიოდნენ... გზატკეცილებზე მტრის მძიმე ტექნიკა მოძრაობდა. სოფლების შარა-შუკებში „მარადიორები“ დაძრნოდნენ, მიტოვებულ სახლებს ძარცვავდნენ და წვავდნენ... რამდენჯერმე გვამებს წაანყდნენ, ერთგან მიცვალებული ღორს დაეჯიჯგნა... დრო არ ითმენდა და უჩუმრად მიიპარებოდნენ — უკანა ეზოების, ბალ-ვენახების, ციტრუსოვანთა და ჩაის პლანტაციების გავლით... მოკლე გადარბენებით მიიწვედნენ ან ჩანვებოდნენ, გატრუნულნი ყურს უგდებდნენ უცხოტომელთა ყაყან-ჟრიამულს, მანქანების რახრახს, ტყვიის წივილს... მიწყებოდა ხმაური და ფორთხვით მიიწვედნენ წინ ან წამოხტებოდნენ და სულ სირბილით, სულ სირბილით...

შეტაკება სოფლის განაპირას მოხდა. ზღვისპირა სოფელი იყო, ხმებს ტალღის ხმაური ახშობდა და ამიტომაც ვერ გაიგონეს ნეშოში ფეხის გაფაჩუნება.

— Стой! — შეუძახა ახმახმა კაზაკმა და იარაღი მომართა, მაგრამ ცირამ ავტომატის ჯერი შეაგება, მოცელა.

სროლის ხმას შუკიდან ყიჟინითა და ტყვიის ბათქა-ბუთქით გამოეხმაურნენ. სამეულს დანახშირებული სახლის ჩონ-

ჩხი ეფარებოდა, წინა ეზოში კი უკვე შემოცვივდნენ შეიარაღებული კაცები, იგინებოდნენ რაგინდარა ენაზე და უმიზნოდ ისროდნენ.

ცირამ ბიჭებს უხმოდ ანიშნა და თავდაუზოგავად გავარდნენ. წამში უკანა ეზო გადაირბინეს. ტყრუშულ ლობეს გადაანყდნენ და ნესტორი დაუფიქრებლად გაქანდა, მკერდით შეანგრია. ლიობში გაძვრნენ. ოლონდ მტვრევის ხმამ მდეგრის ყურამდე მიაღწია და ისინიც სროლით გამოედევნენ, თან გაუგებარ სიტყვებს ყვიროდნენ.

ოტებულნი მანდარინის რიგებში შეცვივდნენ. მოსავლის ასაღებად ვერავინ იცლიდა და ოქროს ნაყოფით დახუნძლული ტოტები მიწამდე აღწევდა, სამეულს იფარავდა, მაგრამ ტყვია ტოტებში ატანდა, ფოთლებსა და ნაყოფს სხიპავდა, მანდარინის წვნიანი ნაფლეთები ტანზე ესხმებოდათ.

წინ ტატაჩი მიქროდა, სხარტი, მსუბუქი, მოუხელთებელი... ცირამ ზურგჩანთა დაკარგა, კალაშნიკოვი ჩაებლუჯა, ვერ ელეოდა, არადა, სუნთქვა მოუხშირდა, უჭირდა... ნესტორი ოდნავ წახრილი მობაჯბაჯებდა, თითქოს არცა ჩქარობდა, ტოტებში აწივლებულ ტყვიებს ყურადღებას არ აქცევდა, ხანდახან კი მდეგრის მიმართულებით ჯერს მიუშვერდა.

ტყისპირამდე ცოტალა დარჩა, როცა ცირამ ამოიკვნესა, ავტომატი ხელიდან გაუვარდა და ნაბორძიკდა. მოასწრო ნესტორმა, მკლავი შეაგება, „ტატაჩი!“ — ჩურჩულით მოუხმო ძმას. ტატაჩი სწრაფად შემოტრიალდა. აიტაცეს ძმებმა დაჭრილი და ტყისპირს უხმოდ მიაშურეს.

თხმელის ნაკაფში, მაღალ ბალახებში ჩანვნენ...

მდევარმა მანდარინებს გამოაღწია. ათამდე კაცი იყო, ზედაც ეტყობოდათ, უცხო მხარეებიდან საშოვარზე ჩამოსულები რომ იყვნენ... ყაყანებდნენ, ხორხისმიერ ბგერებს გამოსცემდნენ, თუმცა ტყეში შემოსვლას ვერ ბედავდნენ. ბოლოს მიუშვირეს იარაღი და შედღუხი ატეხეს. ჩანოლილებს ზედ ფოთლები და წვრილი ტოტები ეყრებოდა, ტყვიის ზუზუნ-ი ფუტკრის აცვენელ სკას დაემსგავსა.

რამდენიმე წუთს გაგრძელდა ასე. მერე უკან, მანდარინებში შეილალნენ, მათი ხმები თანდათან შესუსტდა და ბოლოს მიწყდა.

სანდო არ იყო ეს სიჩუმე და სამეული მდუმარედ იწვა, განძრევას ვერ ბედავდნენ.

ჭიანჭველამ გაირბინა ტატაჩის ხელზე, მწარედ უკბინა.

ტატაჩიმ თავი ასწია, მიდამო ფრთხილად დაზვერა, ნესტორს თითქოს ჩასძინებოდა და ქიმუნჯი ჰკრა, ცირასაკენ მიახედა.

ქალს თვალი დაეხუჭა, ცვილისფერი გამხდარიყო.

ნესტორი მიუჩოჩდა, გულაღმა გადმოაბრუნა.

ცირამ ყრუდ ამოიკვნესა.

— დაჭრილია! — ჩაიჩურჩულა ნესტორმა. — სისხლისაგან იცლება!

— უნდა გადავაჩოჩოთ!

ნესტორმა ცირა ზურგზე გადმოიწვინა და ფორთხვით ტყის სიღრმეში შეაღწიეს.

აქ, ჩრდილში ჯუბა დააფინეს და დაჭრილი ზედ დაავინეს. დანით შემოჭრეს სისხლიანი ტანისამოსი. ჭრილობა გამჭოლი აღმოჩნდა, ზურგიდან მკერდში გამოდიოდა. ბიჭებმა მაისურები შემოიხიეს და იმით შეუხვიეს.

ცირა უგონოდ იყო.

თხმელის ტოტებისაგან საკაცე შეკრეს და წამოიყვანეს.

ნესტორი დუმდა, ტატაჩი კი ლაპარაკობდა, ლაპარაკობდა, ენას არ აჩერებდა. გადამთიელებს აგინებდა ლამაზ-ლამაზი სიტყვებით, „ვინც სპირკაზე მაღალია და შკაფზე დაბალი, ყველასო...“ — გულს იოხებდა და მეტი არაფერი... მერე შინაურებზე გადავიდა, ხმა გაუთბა. ბაბუასა და მამაზე წუხდა... კიდევ კარგი, რომ ბაბუკა დაიჭრა და ახლა შინააო... კიდევ კარგი, ქრისტეშია ეფრო ბებიას ავადმყოფობამ გამოიხმო და ისიც უსაფრთხოდააო... სანყალი ეფრო ბებია, ალბათ, სული დალია, ჩვენ კი ვერ დავიტირეთო... ახლა ცირა რომ ხელებში ჩაგვაკვდეს, ჩვენი უფროსი დაიკო და დედობილი, ბაბუკას რანაირად ვუთხრათ, დარდით ხომ თვითონაც მოკვდებოაო... ლაპარაკობდა, ენას არ აჩერებდა...

ნესტორი კი ხმას არ იღებდა, ხვნიშობდა და სულ ეს იყო.

ტყე გამეჩხერდა, ტატაჩიმ ლაპარაკს უკლო.

წინ ჩაის პლანტაცია გადაიშალა. რაც თოფი გავარდა, ჩაისთვის ვერავინ იცლიდა, გატყუებდა, კაცის სიმაღლეზე წამოიზარდა.

ჩაის მიღმა, ევკალიპტებთან მიტოვებული ფარდული ჩანდა. ზღვის მხარეს სოფლის გრძელი ორღობე გაიჭიმა ოდების ორმაგი რიგით, რომელთაგან ზოგი გადარჩენილიყო, ზოგი უკვე ჩაიფერფლა, ზოგი კი ახლა იწვოდა, ცეცხლის ენები და კვამლი ასდიოდა.

სიცოცხლის ნიშანწყალი არ იგრძნობოდა, არც ძალდი ყეფდა და არც მამალი ყიოდა.

ჩაის რიგს მიჰყვნიენ, რიგთაშორისი ბალახი და ძგლერთა მუხლამდე უწევდა და ფეხებზე ებლაუჭებოდა.

ფარდულს რომ მიუახლოვდნენ, მანქანის ხმა მოისმა. უმალ ჩანვნიენ და გაისუსნიენ.

ევკალიპტებს შორის „ბეტეერი“ გამოჩოჩდა, ზედ ავტომატიანი უცხოტომელები ახუნძლიყვნიენ, იარაღი გარდღარდმო ეჭირათ და უცხოდ ყაყანებდნენ.

მოულოდნელად ცირა ალაპარაკდა, თავი, ალბათ, საბრძოლო შეტევამდე, ბატალიონის წინ წარმოედგინა და ბიჭებს მგზნებარე სიტყვებს ესროდა... თუმცა ხმა დასუსტებოდა, მაგრამ სივრცეში მისი მოწოდება შორს გაისმოდა და ჯავშნოსანის მგზავრთა სმენას მხოლოდ იმიტომ ასცდა, მანქანა მძიმედ რახრახებდა და ყველა სხვა ხმას ახშობდა.

ტატაჩის სახეზე სასონარკვეთა დაეცყო. ნესტორმა ქალს პირზე თავისი ტორი დაადო, რათა ხმა შეენელებინა.

ცირამ თვალი გაახილა და გაკვირვებით შეხედა.

ნესტორმა ხელი უმალ მოაშორა, ჯავშნოსანი უკვე სოფლის ორღობეში შედიოდა.

— სადა ვარ? — იკითხა დაჭრილმა.

— ჩვენთან ხარ, ცირა დეიდა! — სულსწრაფად შეეპასუხა ტატაჩი.

— გამახსენდა, მანდარინებში გავრბოდით...

— ჰო, პატარაზე ხარ დაჭრილი... აი, გაგიყვანთ მე და ნესტორი, დაგახვევთ ექიმებს...

— გამიყვანთ? — თავზევით მხოლოდ ცას ხედავდა ცირა, ორსავ მხრივ მაღლა აშვეტილ დუყებს, უფრო შორს კი, ცის ფონზე, ევკალიპტის კენწეროს.

— უნდა წავიდეთ, გაჩერება საშიშია! — ნესტორი სოფლისაკენ იყურებოდა.

ჯავშნოსნიდან გადმოცვენილნი ახლა სახლიდან სახლისაკენ გადარბოდნენ.

— ბიჭებო! — უღონოდ თქვა ცირამ. — ჩემო შვილებო! მერეთში რომ ჩააღწევთ, ბაბუას უთხარით, ცირამ შემოგიტვალა-თქო, დავინყებას არც არაფერი მისცემია-თქო... ბაბუს უთხარით, მართალის...

— რას ამბობთ, ცირა დეიდა, ჩაგიყვანთ და თვითონ ეტყვით...

— წადით, შვილებო, დამტოვეთ! მე ვერ გადამარჩინთ, თავს კი დაიღუპავთ!.. წინ, ტყეში ჭაობია, ძნელი ბილიკი გადის. ფრთხილად იყავით, დანაღმული არ იყოს... — ლაპარაკმა ღონე მთლად წაართვა, გაჩუმდა, თვალი მილულა, აჩქარებით, მძიმედ სუნთქავდა.

ძმებმა უხმოდ დაავლეს საკაცეს ხელი და ევკალიპტების რიგი გადაირბინეს. საურმე გზას დაადგნენ, ტყისპირს გასდევდა და სოფელს გარს უვლიდა. იქიდან კანტიკუნტი გასროლის ხმა აღწევდა, ხან რუსული, ხან გაუგებარი შეძახილები... გინების რეგისტრი ყველა ენაზე ერთნაირია!

— მაგათი ჯიში... — იბოღმებოდა ტატაჩი, უღონობა და სირცხვილი ახრჩობდა.

ნესტორი კი კვლავაც უტყვად მოაბიჯებდა.

განაპირა სამოსახლოს მიადგნენ. ზედ ტყისპირს ახლად დამწვარი ოდა-სახლის ჩონჩხილა დარჩენილიყო, ცეცხლი ხეხილსაც გადასდებოდა და ტოტები შეეტრუსა.

უკანა ეზოს მომცრო ღელე უვლიდა, მღვრიე წყალი მოიპარებოდა, ჭაობებიდან ნაწრეტი. ზედ მომცრო ძელი იყო გადებული და იმაზე გადავიდნენ.

დაჭრილი წყავის ჩრდილში დაანვინეს... წყურვილი აწუხებდათ...

ნესტორმა ნასახლარს შემოუარა. წინა, კოინდრიან ეზოში ჭა იყო. ფრთხილად მიმოიხედა. ირგვლივ არავინ ჭაჭანებდა. ნაკუზულმა მიირბინა ჭამდე, ჩაიხედა. წყალი სულ ახლოს ვარკალებდა. იქვე, გვიმთან, მოკლებანრიანი ვედროც ეგდო. ნესტორი ჭას გადაეყუდა, ვედრო წყალს მიანვდინა და ამდროს ავად დაღრენილი კბილები შემოეგება... გულგახეთქილი წამოიმართა, ვედრო გაუვარდა... ჭაში მოკლული ძაღლი ეგდო.

ღელისაკენ გაბრუნდა ნესტორი, ცხვირსახოცი დაასველა და ცირას სიცხიან შუბლზე დაადო. გონდაკარგული ბოდავდა, ხან მტერს უტევდა მრისხანედ, ხან თავის მარადიულ სიყვარულს უმტკიცებდა მავანს... შუბლზე სველი ცხვირსახოცი რომ იგრძნო, გონს მოეგო.

— დამტოვეთ, ბიჭებო! — შესთხოვა.

ბიჭები არ შორდებოდნენ, ისევ იმ ღელის წყლით უსველებდნენ შუბლს. ნესტორი მეზობელ ეზოშიც გადაიპარა, მაგრამ ჭა იქაც ნაბილწული აღმოჩნდა.

უკვე შეღამებულზე, მზის ჩასვლამდე ნახევარი საათით ადრე, ცირა გაყურდა, სუნთქვა შეუსუსტდა, ცოტა ხანში ოდნავ ამოისლოკინა და პირისახე გაუქვავდა... თვალი არ გაუხელია, ისე გაშორდა წუთისოფელს...

ტატაჩი მოკუნტული იჯდა და ცრემლი ღაპალუპით ჩამოსდიოდა. ნესტორმა მხოლოდ ამოიოხრა, საიდანღაც ბარი მოათრია და მიწის თხრას შეუდგა.

უკვე ბნელი ღამით, იქ, მარადმწვანე წყავის ძირას, თბილ საფლავში ჩატოვეს ჯუბაში გახვეული ცირა და ზღვისპირეთის ჭაობიანი თხმელნარით გამოეშურნენ...

ორნი მოდიოდნენ, ბნელში, უგზოუკვლოდ... მხარმარჯვნივ მოისმოდა ზღვის ტალღების უწყვეტი გმინვა და ეს მოგუდული ხმა იყო ერთადერთი ორიენტირი... არც ვარსკვლავი, არც რაიმე სხვა სინათლე, გარდა მსუბუქი ცრიატისა, რითაც,

თუ ალლოსაც მოუხმობდნენ, შეიძლებოდა ჭაობნარში გაკვალული ვინრო ბილიკის გარჩევა, ისიც მაშინ, თუ თხმელის ჩრდილი არ ნაშლიდა ამ ცრიატს ანდა ურჩხულებად აგორგლილი ეკალ-ბარდები, რომლის საცეცები ბილიკზეც გამოდიოდა და ეკლებით ჯარისკაცის უხემ ჯუბა-შარვალს ებლაუჭებოდა.

წინ ტატაჩი მიიჩქაროდა, ცქაფად, მსუბუქად ადგამდა ფეხს. კვალზე მომავალი ნესტორისთვის გადაელოცა თავისი ზურგჩანთა, თვითონ კი მოკლე, უკონდახო ავტომატი ეჭირა, ყოველი შემთხვევისათვის თითი ჩახმახზე ედო, რათა საფრთხეს მზად დახვედროდა, თუმცა წარმოდგენაც არ ჰქონდა, ეს საფრთხე რანაირი იქნებოდა, ამ ბილიკზე რა სახით ამოიზრდებოდა და ტყვია უშველიდა თუ არა... ჩუმად, ხმის ამოუღებლად მოძრაობდა, ალბათ, ბრაზისა და მწუხარების სიტყვები შემოელია, ანდა იმიტომ, ღამის მდუმარებაში ყოველი ჩქამი შორს გაისმოდა და იქნებ მოყურადის სმენასაც მისწვდენოდა.

ნესტორიც, რა თქმა უნდა, უხმაუროდ მისდევდა. ისედაც ხომ უთქმელი იყო, ბედის სამდურავს არასოდეს იტყოდა, ცრემლი და მწუხარება მის გულში უხმოდ კვდებოდა. ერთადერთი, რასაც ხმადაბლა წაისისინებდა, ისე ხმადაბლა, რომ ტატაჩის ყურს არ გასცდენოდა, იყო სიტყვა „ფრთხილად!“ ინსტინქტი კარნახობდა, რომ თხმელნარის სრულ მდუმარებაში საფრთხე იმალებოდა, ოღონდ ვერ მიმხვდარიყო, ადამიანთაგან თუ ბუნებისაგან. თვით ეს აუტანელი სიბნელე თავის თავში მალავდა საფრთხეს და უმჯობესი იქნებოდა, სადმე ხის ძირას მშრალი მოენახათ, დილის რიჟრაჟს დალოდებოდნენ, ოღონდაც ბილიკის ორთავ მხარეს წკვარამში ჭაობის ლაფი ზიმზიმებდა, ჰაერში ნეშოს სუნი ტრიალებდა, ფეხქვეშ სველი ჭანჭრობი ტყაპუნობდა და ნესტორის გაცვეთილ ბათინკებს წყალი ატანდა.

ოთხი საათი მაინც გავიდა, რაც ცირა მიწას მიაბარეს. დაიღალნენ, სიარული უჭირდათ, თუმცა არ ჩერდებოდნენ... მოთარეშეთა ჯგრო იქნებ ბილიკს გამოჰყოლოდა ან სხვა მოთარეშეებს გადაწყდომოდნენ დღის სინათლეზე. ამიტომაც აქედან უნდა გაეღწიათ დროულად, მაგრამ კუნაპეტი ღამე ზედმეტად აჩქარების საშუალებას არ იძლეოდა.

— ფრთხილად! — ჩურჩულით მიადევნა ნესტორმა. — დანალმული არ იყოს!

რა თქმა უნდა, სიფრთხილეს თავი არ სტკიოდა. მონინა აღმდეგე ყველა გზასა და ბილიკს ნალმავდა და არავინ უწყოდა, ვინ სად ნააწყდებოდა სატანის ამ გამონაგონს. იცოდა ეს ტატაჩიმ და, სანამ ფეხს ძირს მყარად დადგამდა, ჯერ ლანჩას გააჩოჩებდა, ვინძლო რაიმე მაგარს, მეტალისას არ ნავანყდევო. ჯერჯერობით ბილიკი რბილად ემორჩილებოდა, წყალს ტყაპანი გაჰქონდა, სველი ბალახი ნაბიჯის ხმას აქრობდა.

ხანდახან ეკლის ტოტს გამოედებოდა. შეჩერდებოდა ტატაჩი, მართლა ეკალია თუ გზაზე გარდიგარდმო გაბმული მავთულიო, ფრთხილად მოსინჯავდა და განზე გასწევდა.

ნესტორიც ჩერდებოდა ამ დროს. ძმა ოდნავლა ილანდებოდა და ცდილობდა, ზედ არ გადაწყდომოდა.

— რა იყო? — ჩუმად იკითხავდა.

— ეკლის ტოტია, მაგისი დედა... — ხმადაბლა შეიგინებდა ტატაჩი და გზას აგრძელებდა. — როდისლა დამთავრდება ნეტავი?

როდის ან სად დამთავრდებოდა ჭაობნარში გამავალი ბილიკი, ან იმის იქით რა იყო... სოფელი, გზები, ხოდაბუნები... ხურჩის მაღალი ხაბო... ხანდახან ყურს მიუგდებდნენ, წინიდან ხურჩის გაბმული შხუილი ხომ არ ისმისო, მაგრამ მდუმარებას არაფერი არღვევდა, გარდა ჩვეული ქშენისა, რასაც ზღვის ტალღები უწყვეტად გამოსცემს, გეგონებათ ასთმიანი ლევიათანიაო.

გზა გრძელი და ნელია, ფიქრი სწრაფი, მანძილს ამოკლებს. ძმებს ფიქრი წინ, ხურჩისკენ გაურბით, ხურჩის მიღმა ჩხერიას ნაცნობი სანახებია, მერეთი — ფართოდ გაშლილი ქალაქი, იქ ერთი მრავალთაგანი მამუკას ქუჩაა, თავაქალაშვილისა, ოდა-სახლია, ზალაში სანთელი ციმციმებს, ეფრო ბეზია კუბოში ასვენია, სანთლის სუსტი სინათლე მის დამჭენარსახეს დალიცლიცებს... დიდი ბაბუა, მართალი გადმომდგარა აივანზე, წკვარამს გადაჰყურებს, ჯერაც არ იცის, რომ ცირა დარჩა რომელიღაც უსახელო სოფლის განაპირას, წყავით მონიშნულ საფლავეში... ლელა და ქრისტემია ქრაქთან განმარ-

ტოებულან, მზერას ერთმანეთს ვერ უსწორებენ, რადგან ორივეს შიშინი ფიქრი აქეთკენ, ამ ბნელეთისაკენ მოედინება... მართა თავის ოთახშია, ბალიშს ჩახუტებია, ცრემლით დასველებულს, იქნებ ფხიზლობს და ჩუმად სლუკუნებს, იქნებ ზედ ჩაეძინა და სიზმარში თავის ტატაჩის ეფერება...

ტატაჩი ფრთხილობს, მის გულში შიში ფართხალებს. ნესტორის გულშიც კრთის შიში... ბრძოლის ველზე, სადაც ტყვია ნვიმასავითაა, სადაც მუხლუხების ღრჭიალით მოინწევს ტანკი, ქვემეხები ცეცხლის ლავას ანთხევენ, ირგვლივ დაღუპულები ყრია, იქ ძმებს შიში არ გაკარებია, მაგრამ მდუმარე, ბნელ ტყეში, ამოუხსნელი საფრთხით რომაა დამუხტული, შიში გულში აღწევს თავისი ლორწოვანი საცეცებით, ხერხემალზე ცივად ეცაცუნება.

და უცებ... (ეჰ, ომია, ომში რა არ ხდება!) ნაბიჯი გადადგა ტატაჩიმ და სველი ბალახის სირბილეში რკინის სიმტკიცე იგრძნო... გახევედა... უაზრო შიშმა ერთიანად შეძრა... ბნელეთიდან სიკვდილმა შემოხედა, მაგრამ წამმა გაირბინა და იგი ისევ ისე იდგა.

— ნალმი! — გამოსცრა.

— რა? — ნესტორი მის უკან, ხუთ ნაბიჯზე გაჩერდა.

— ჩანეჩი! — იყვირა ტატაჩიმ.

ყველაფერი თვალის დახამხამებაში მოხდა. ნესტორი პირქვე დაეცა, ტატაჩიმ კი ტანის სიმძიმე უკანა ფეხზე გადაიტანა და გზიდან ისკუპა.

იგრილა... ცეცხლმა გაანათა, ნესტორს თავზევით ნამსხვრევებმა გადაუქროლა, ტალახი და მოსხეპილი ტოტები ზურგზე დასცვივდა. ჰაერის ტალღამ თავში ჩაარტყა, დაარეტიანა და გონებადაბინდულს თითქოს შორეთიდან ჩაესმა:

— გადავრჩი!

გადარჩა! ღმერთო ჩემო, გადარჩა! ნესტორის ტვინში ამ სიტყვებმა მორზეს ანბანივით ჩაირბინა და გონი დაკარგა...

ვერ გაეგო, რამდენმა ხანმა გაიარა, — იქნებ მხოლოდ წუთი გავიდა, იქნებ საათზე ისარმა წრე დაარტყა... თვალი გაახილა. თავი საშინლად ტკიოდა, მთელი სხეული ნაცემივით უბუჟოდა.

ისევ ძველებურად ბნელოდა და ირგვლივ ვერაფერი გაარჩია.

— ტატაჩი! — ხმადაბლა მოუხმო.

პასუხი არსაიდან მოსულა.

ყურში კვლავაც რეკდა ტატაჩის წამოძახილი, გადავრჩიო, რომ ახარა...

— ტატაჩი! — ხმას აუნია.

ჩქამი არ ისმოდა.

— ტატაჩი, ტატაჩი! — შეჰღრიალა ნესტორმა, მდუმარე მიდამო დააფრთხო.

შორითშორის, მის ნაკვალევზე ექომ არაქართულად უპასუხა — „ეგეი!“ და ტყის თავზე ავტომატის ჯერმა გადაიარა.

ნესტორი მუხლებით იქითკენ ნაფორთხდა, სადაც უმცროსი ძმა ეგულეობდა. „ტატაჩი, ტატაჩი!“ — ლულულულებდა ტირილის ხმით და ხელით ამოწმებდა ცივი წყლით გასლიპულ ბილიკს.

ტალახიან ორმოს წაანყდა, ცხადია, აფეთქების შედეგი იქნებოდა, წყლის ნაწრეგით ივსებოდა.

„აქეთკენ გადახტა! — ფიქრობდა ნესტორი ციებიანივით. — ან აფეთქების ტალღამ მოისროლა... იქნებ გონდაკარგული გდია და ჩემი ხმა არ ესმის...“ — იმედს ებლაუჭებოდა.

— ტატაჩი, ბიჭო, ტატაჩი! — იხმობდა, თან იქითკენ მიფორთხავდა, საიდანაც ტატაჩის უკანასკნელმა სიტყვამ მოაღწია.

წინ გაშვერილი ხელი ღრმა ოთონთოში ჩაეფლო, საყრდენი ვერ მოიძია და თავზარდაცემულმა უკან დაიხია.

წამოჯდა და შიშისაგან, სასონარკვეთისაგან, უნიათობისაგან ატირდა... შიგადაშიგ მოთქმით იხმობდა — „ტატაჩი, ბიჭო, ტატაჩი!“ — მაგრამ პასუხი არსაიდან მოდიოდა.

დრო საშინლად გაიწელა, ეს ბნელი ღამე გათენებას, ეტყობა, არ აპირებდა და სიგიჟის ზღვარს მიღწეული ნესტორი უკვე ხმადაბლა ზმუოდა.

თანდათან ბინდი გაიცრიცა... გაიცრიცა... აქა-იქ დევგმირებივით წამოეყუდნენ ეკალბარდებით ახუნძლული ბებერი

თხმელები. ბინდბუნდიდან იზადებოდა ჭილის კოლბოხები. ჭაობის სწორ ზედაპირზე თხელი წყალი ვერცხლისფრად გაც-
რიატდა.

ნესტორი აქეთ-იქით გაფაციცებით იყურებოდა, მაგრამ
სანუგეშოს ვერაფერს ხედავდა და აცახცახებული ბაგეებით
უკვე უაზროდ იმეორებდა:

— ტატაჩი, ჯიმა, სად დამეკარგე, ნიე!

არსად არავითარი კვალი, — იყო ადამიანი და აღარ არის!

მზე უკვე ამოიწვერა, ჟანგისფრად მოანათა, ნესტორი
კი ვერა და ვერ ელეოდა ამ ადგილს. ვერაფრით დაეჯერებინ-
ა, რომ მისი ძმა მინამ ჩაყლაპა და სული მისი სილაჟვარდესა
შინა სუფევს.

ხმები მოესმა არაქართული. ბილიკით მოდიოდნენ. აქ
დარჩენა შეუძლებელი გახდა. იარაღს ხელი დაავლო, ზურგ-
ჩანთები მოიგდო და გზას ძუნძულით მიჰყვა, — უშიშრად,
ბედისწერას მინდობილი, თუმცა ბედი მისკენ ყოფილა და სხვა
ნაღმს აღარ წაწყდომია.

ჭაობიანი თხმელნარი ჩათავდა, ჩაის გრძელი რიგები
დაილია, მიტოვებული სოფელი უსაფრთხოდ განვლო, ხურ-
ჩას წყლებში ტალახი ჩამოიბანა და შინისაკენ გასწია...

ვერა და ვერ დავიძინე. ნაბადში ჩათბუნებული, თვალ-
დახუჭული ვწევარ. სახლი, ეზო-გარემო, მერეთი, თითქოს
ჭექა-ქუხილს ელისო, გასუსულა, ხმა არსაიდან ისმის. მეჩ-
ვენება, რომ ქალაქი ჩემსავით ფხიზლობს, თან იტყუება, ხე-
დავთ, რა წყნარად მძინავს, უბედურებას არსაიდან მოველიო.
მთელი მერეთი მე დამემსგავსა. მეც წყნარად, უხმოდ ვწე-
ვარ მართალი თოდუას სახელოსნოში, ძველ ტახტზე. თავი
მოხერხებულად მიმიდვია მუთაქაზე, თვალი დახუჭული მაქვს
და ვითომ მძინავს. არადა, არ მოდის ეს ოხერი ძილი. ინსტინ-
ქტური, უმიზეზო, უსაბამო შიში მომდგომია და ტვინს მიბურ-
ღავს... ვცდილობ, ავიფიქრები განვდევნო, თავიდან მოვიცი-

ლო, თუმცა ამ ფიქრებს სიტყვიერი სამოსელი არ აცვია და ვე-
რაფრით დამიკონკრეტებია, რა ფიქრებია ეს ან რა შიშია, გუ-
ლის სიღრმეში რომ შემომპარვია... ბავშვობაში მემართებოდა
ასე, ღამე-ბნელში ლოგინიდან ფეხს ვერ გამოვყოფდი, მეგო-
ნა, სანოლქვემ რაღაცა დამალულა და უმალ ჩამაფრინდება-
მეთქი... აი, ასეთი უსაგნო იყო ეს ჩემი შიში...

არ ვიცი, რომელმა საათმა ჩამოჰკრა. ვილაცამ თითქოს
ყურში ჩამწივლა — „გადავრჩი!“ გული შემისტა... ვინ გადარ-
ჩა? რა გადარჩა? ტანში ჟრუანტელმა დამიარა. რა იყო ეს?
ნუთუ ჩემი სულის სიღრმიდან ამომძახა ჩემმა მემ? ესე იგი,
რაღაც საფრთხე მელოდა და გადავრჩი... ან იქნებ ეს ხმა გარე-
დან მოვიდა, შორით შორეთიდან, მაგრამ ისეთი ტრაგიკული
ინტონაციით ჟღერდა, გადარჩენა უფრო არგადარჩენას ჰგავ-
და. რას ნიშნავს გადარჩენა? — ვეკითხებოდი ჩემს თავს. —
იქნებ სიცოცხლე გადარჩა და ვილაცამ ბედნიერება თავის
თავში ვერ ჩაიტია, სამყაროს ახარა, გადავრჩიო... ან იქნებ
სული ავიდა ცათა შინა და ეს იყო ჭეშმარიტი გადარჩენა.

მოსვენება დავკარგე. ტახტზე შამფურივით ვტრიალებ-
დი და ბოლოს ნაბადში ისე ჩავიხუთე, კინაღამ დამახრჩო,
ძლივს მოვიშორე და სახელოსნოში დაგუბებულ ცივ ჰაერს
მივინდე.

ამ დროს კედლები მსუბუქად შეზანზარდა. სადღაც ბათ-
ქი გაისმა, მერე გაბმული გუგუნი, მუხლუხების ღრჭიალი,
რასაც შიგადაშიგ ტყვიის კენტი გასროლა ახლდა...

ფანჯრები ნაცრისფრად გამოიკვეთა, გათენებამდე
შორი არ იყო. კარს ვერ ვხედავდი, მაგრამ გუმანით მივაგენი
და გარეთ გავედი.

ხმაური აქ უფრო ამკარად ისმოდა, იგი მერეთის ცენ-
ტრიდან მოდიოდა.

აივანზე ავედი.

მართალის ეღვიძა და ქალაქს გადაჰყურებდა.

— რა ხდება? — ვკითხე.

— მგონი, მთავრობის ჯარი შემოდის!

მართლაც ამას ჰგავდა. მერეთის აღმოსავლეთ შემოსას-
ვლელთან დაფიონი ღვიოდა. იქ, ალბათ, საწყობები იწვოდა.

დენი გათიშული იყო, მაგრამ ფარების გამონაშუქისაგან ქალაქის თავზე ჩრდილ-ნათელი ცეკვავდა.

ამასობაში ქრისტეშიაც გამოვიდა, მერე შეშინებული ქალებიც გამოლაგდნენ.

ვიდექით აივანზე და უხმოდ გავყურებდით ამ სურათს. იმთავითვე ცხადი იყო, მერეთის პროვინციული მთავრობა დამარცხდებოდა. ბოლოს და ბოლოს ხომ უნდა დამთავრებულყო ქვეყნის უაზრო გახლეჩვა, მაგრამ ეს უცნაური აურზაური, რასაც აივნიდან გავყურებდით, სიხარულის არანაირ საფუძველს არ გვაძლევდა და, თითქოს ჩემი ეჭვები გამართლდაო, ქუჩის ბოლოს ქალი აკივლდა და რამდენჯერმე გაისროლეს კიდეც.

— ძარცვავენ, ალბათ! — მწუხარედ თქვა ქრისტეშიამ, ომგავლილმა, რომელმაც ბრძოლებზე მეტად „მარადიოროთა“ თარეში იხილა.

კაცებმა ერთმანეთს გადავხედეთ. შორიდან მაყურებლის როლი გვემძიმა და უთქმელად შევტრიალდით, კიბეს მივაშურეთ. წინ მართალი მირბოდა კოჭლობით, უკან მე და ქრისტეშია მივყვებოდით, მარომ კი ჭიშკრამდე გვდია, თან მოგვძახოდა:

— რას შვებით, კაცნო, მიცვალებულს ჩვენ გვიტოვებთ?

ჯერ კიდეც არ ვიცოდით, ამ ერთი, მოკლე დღის მანძილზე რამდენი რამ უნდა გადაგხვდენოდა, მაგრამ იმაში კი ვიყავით დარწმუნებულნი, მიცვალებულს არავინ ნაგვართმევდა. ამიტომაც გულდაგულ გავემურეთ იქითკენ, საიდანაც კივილი მოგვესმა.

აღმოსავლეთიდან ჟანგისფერმა მზემ ამოიწია. ტანით ჯერაც ჰორიზონტს ეფარებოდა, თავი ღრუბლებში შეეყო და იმ ხანძრის გაგრძელებას დაემსგავსა, აივნიდან რომ ვუყურებდით.

ერთგან მეზობლები შეყრილიყვნენ, ათიოდე ქალი და კაცი. სხვები, ალბათ, შიშით გამოიკეტნენ სახლებში, თუმცა ეს ათეული ისე აღგზნებულად ყაყანებდა, ასსაც აჯობებდა.

— რა მოხდა, ხალხო? — თავშეკავებით იკითხა მართალი.

მე და ქრისტეშიაც მივადექით და პირველი, რაც ვიხილე, ნაცემი კაცი იყო. ტურ-პირი დასისხლიანებოდა, შუბლი გახეთქოდა, კონდახი თუ ჩასცხეს, რადგან ახლა ავტომატი უფრო იოლი საშოვნია, ვიდრე, ვთქვათ, კასტეტი.

— აი, კაკო რა დღეშია! — უპასუხა საშუალო სიმაღლის მელოტმა, რომელსაც თვითონაც მარცხენა თვალი ჩაბუშტული ჰქონდა და, როგორც ნუთის შემდეგ გავარკვიე, სახელად დიმიტრი ერქვა.

— დავილუპე, ძმაო, ჩემი სიმწრით ნაშოვნი „ნოლსემი“ ამაგლიჯეს!

— როგორ თუ აგაგლიჯეს, მერე ხელისუფლება... — წამოენთო მართალი, მაგრამ კაკომ ხელი უიმედოდ ჩაიქნია.

— სადაა ხელისუფლება? ერთმა მოკურცხლა, მეორე ჯერ ვერ ხელისუფლობს, მე კი გვარიანად მცემეს, რატომ შენს ქონებას სიხარულით არ გვითმობო! არა, მეც რომ გავჯიქდი, ავტომატს ცარიელი ხელით რომ გადავუდექი... ახია, ახია ჩემზე!

— შენ რაღაზე მოგხვდა? — დიმიტრის მიუბრუნდა მართალი.

— მეც მაგაზე! ხომ იცი, გარაჟში ახალი „31“ მიყენია! ვილაცამ ჩამიშვა, თორემ ქალაქში ერთი საათის შემოღწეულებს საიდან დავესიზმრებოდი? წინასწარ ვიცოდი, ასე რომ მოხდებოდა და ნუხელ გარაჟის კარები შიგნიდან კუთხოვანებით ჩავადულე. გაცოფდნენ, ტყვიით დაცხრილეს, მაგრამ ვერაფერი დააკლეს... კინალამ მეც ზედ მიმყოლეს, მაგრამ მერე თვალში მუშტი მაკმარეს...

ვაი- ვიშით საქმეს ვერაფერს ვუშველიდით და აფორი-აქებულ მეზობლებს გავშორდით.

მართალის პირისახე მიწისფერი გაუხდა, ნიკაპი უკანკალებდა.

ქრისტეშიამ მხარზე ხელი მოჰხვია:

— ომია, მამა! ჯარებს უკან სვაგები მოჰყვებიან. კიდეც კაი, კაცი არ იმსხვერპლეს. წამოდი, მარო მამიდა მართალია, შინ მიცვალებული გვისვენია, უნდა ვუპატრონოთ!

— ჰო, ჰო!

მართალი ზედმეტად დათრგუნვილი მომეჩვენა და შევეცადე, დამემშვიდებინა:

— შინ მიბრძანდით, მიცვალებულს წესი უნდა აუგოთ, თანაც შვილიშვილები მოვლენ — ნესტორი და ტატარჩი. მე კი ქალაქში გავივლი, ამბებს გავიგებ და მოვბრუნდები!

მამა-შვილი შინ შებრუნდა, მე გზას დავადექი.

დეკემბერში ხომ გვიან თენდება და თუმცა ახლახან ინათა, საათის ისარი, ჩემი გუმანით, ათს უახლოვდებოდა.

გზაჯვარედინთან ორი დიდგაბარტიანი მანქანა ისე ამოგრიალდა, კინალამ გამიტანეს. კაბინას აქეთ-იქით იარაღიანი პირები ეკიდნენ. ძარაზე ზედახორად ეყარა ახლახან სახლებიდან გამოზიდული ავეჯი და საოჯახო რაგინდარა. ასე აშკარად, დღისით მზისით, უტიფრად მიჰქონდათ სხვისი ქონება და გამკითხავი არავინ იყო.

სანამ მამუკას ქუჩას ჩავათავებდი, ერთი მანქანაც დავინახე. ორსართულიან, მდიდრულ სახლს მისდგომოდა და ფორმიანი თუ უფორმო ტიპები მხიარული ტკარცალით ეზიდებოდნენ იმპოტულ ავეჯს. გავჩერდი, დავანამუსებ-მეთქი. ჯერ ყურადღება არავინ მომაქცია. მერე ერთმა, წვერიანმა და შავი ბენდენით თავნაკრულმა, ყელზე ავტომატის ლულა მომაბჯინა და ლიზღურად დაიჯღანა:

— ძიაკაცო, იმისტი ხარ თუ ამისტი? არჩევანი — შენ, არადანი — მე! თუ ერთის მხარესა ხარ, ყელში გესვრი, თუ მეორისა — საფეთქელში!

თვითონვე გადაიხარხარა ამ „ხუმრობაზე“, მე კი, შეურაცხყოფისა და შიშისაგან შინაგანად შეძრული, სწრაფად გავშორდი და კარგა ხანს ცახცახი ვერ დავიოკე.

ვინ არიან ესენი, საიდან გამოჩნდნენ? დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის წმინდა ყვავილეთში საიდან ამოიჩაჩხა ეს ბოროტი ნარ-ეკალი!

სკოლასთან გავიარე, ბავშვების ჭაჭანიც არ ისმოდა, ალბათ, მშობლებმა შინ გამოკეტეს, საფრთხეს აარიდეს.

ჭიშკართან ბერიკაცი იდგა, ჯოხს დაყრდნობოდა. ადრე მალალი და გამხდარი იქნებოდა, მაგრამ ახლა სიბერემ კითხ-

ვის ნიშანივით მოკრუნჩხა, ცარიელ ჩონჩხად აქცია. უფერული თვალები გამომაყოლა და უხსენებელივით დაისისინა:

— ეს გინდოდათ, ხომ?

აქლემა-პარმენი დიდი ხნის დამარხული მეგონა და აგერ არ გამომეცხადა?

უხმოდ გავეცალე, რუსთაველის დაცარიელებულ ქუჩას დავუყევი. ზოგან, ღობეებს მიღმა, დამფრთხალი მერეთელები იჭყიტებოდნენ, ჭიშკრიდან გამოსვლას ვერ ბედავდნენ... სხვადასხვა უბნებიდან ხმები აღწევდა — ვინ კიოდა, ვინ ისროდა, ვინ ილანძლებოდა...

მოულოდნელად მანქანის თუხთუხი მომესმა და თეთრი „ჟიგულის“ კაპოტმა გვერდზე მომიხახუნა.

ელდანაცემი განზე გავხტი.

— რას შვები, შე ოჯახქორო, უნდა გამიტანო?!

ხელთ დურუ გეგიას ბიჭები შემრჩნენ, ჩოქო და გუჯა, უშნოდ იჯლანებოდნენ.

— აუჰ, კინალამ ჩვენი კალმოსანი ძია არ შემოგვეყვლიტა? — ჩოქო აშკარად ერთობოდა ჩემი შიშით.

მანქანა მაშინვე ვიცანი. ის „ნოლშესტი“ იყო, რითაც დიტომ აბაშაში ჩავგასეირნა. ახლა საჭეს ჩოქო ეჯდა, — ბანჯგვლიანი ნადირი (ჯაყო გამახსენდა ცნობილი ტელეფილმიდან!), ხოლო წინა სავარძელში გუჯა გამოტილიყო, ავტომატის ლულა სარკმელში გამოეშვირა, ვინძლო დასჭირვებოდა.

დავიხარე, სალონში შევიჭყიტე. უკან დიტო იყო მიგდებული, პირისახე ცემისაგან დახეთქოდა და სისხლის ლაქები ზედ შეხმობოდა.

— ეს რა გიქნიათ, თქვე უღმერთოებო, ძმას სცემეთ? — აღშფოთებით ვიკითხე.

— მაგას მოუ...ნავ თავის წილ დედას! — შეიგინა ჩოქომ. — ზვიადისტია ეს ნაბიჭვარი!

ამ სიტყვების გაცვლალა მოვასწარით და „ჟიგულს“ უკნიდან ფურამანქანა მოადგა. საჭესთან მჯდომი მიშიკო ხელის აწევით მომესალმა.

— ათავისუფლებთ, ხომ, ქალაქს? — ჩავეძიე.

ჩოქომ ავად შემომიბღვირა:

— გვაშაყირებ, ჯიგარო?

სულაც ფეხებზე ეკიდა ჩემი ასაკი, პროფესია, ახლობლობა, ძმას არ ინდობდა და მე რას დამინდობდა, მაგრამ უცბად ისეთი რამ მოხდა, ყურადღება გადაგვერთო.

დიტომ კარი გამოხეთქა, პირდაპირ ასფალტზე გადმოგორდა და ქუჩის გასწვრივ გაუტია.

— ესროლე, მაგისი!.. — შეჰღრიალა ჩოქომ.

გუჯა შეეყოყმანდა, ხოლო ჩოქომ იარაღი გამოგლიჯა, მანქანიდან გადმოხტა და გაქცეულს დაუმიზნა.

გვერდით ვედექი და დაუფიქრებლად ლულაზე ხელი აუვუკარი.

ტყვიის ხოშკაკალი ჰაერში გაფრინდა. დიტო მოსახვევში გაუჩინარდა.

ჩოქო ერთხანს მძიმედ სუნთქავდა, კისერზე სისხლძარღვები ებერებოდა. მეგონა, ლულას შემომიბრუნებს და ტყვიას დამახლის-მეთქი, მაგრამ გონს მოეგო და საკმაოდ შემრიგებლურად მითხრა:

— მადლობელი ვარ, საუკუნო ცოდვას გადამარჩინე!.. მოსაკლავი მყავდა ეს ნაბიჭვარი, მაგრამ დედაჩემის შვილია... არ ვიცი, ეს სცენა გაათამაშა თუ გულწრფელი იყო.

ჩაჯდა დიტოს მანქანაში, დაქოქა და წავიდა. უკან მძიმე რახრახით მიჰყვა ფურამანქანა, რომელიც, ალბათ, ან ნაძარცვით იყო გაძეძგილი, ან „ნაკოლზე“ მიდიოდა და იქ გაიძეძგებოდა.

მავანმა ეზოდან შიშინანად გამოიხედა. საათი ვკითხე. თერთმეტი გასრულდაო, მითხრა.

გზა გავაგრძელე.

ბაზრის სიახლოვეს ხალხი მომრავლდა. მერეთი სავაჭრო ცენტრია და მშვიდობიან ჟამს აქაურ ბაზარში ვაჭრისა და მუშტრის ტევა არ არის. ახლაც კი არეულობამ, ყაჩაღობამ და სროლამ აღებ-მიცემობის ჟინი ბოლომდე ვერ ჩაკლა, მაშინ, როცა ასიოდე მეტრზე ტანკების მუხლუხებით ასფალტი ტყდებოდა და ჯავშნოსნების გამონაბოლქვისაგან ჰაერი ყარდა.

ბაზრისწინა მოედანზე უცნაურ სურათს შევესწარი. ვაჭარ-მუშტარი მოედნის კიდეზე მოძრაობდა ან ბაზრის შესას-

ვლელთან იდგა ჯგროდ, შუაგულში კი ასამდე ფორმიან მილიციელს ავტომატები თავზევით აეშვირა... მოულოდნელად დასცხეს შედღუხი, ტყვიის ფეიერვერკი დააყენეს. ისეთი გრიალი ატყდა, ყურთასმენა აღარ იყო.

ვიდექი და თავს ვეკითხებოდი: რატომ ისვრიან ცაში? ვის აშინებენ? ვის ეუბნებიან, ფრთხილად იყავით, ჩვენ აქა ვართ და მაგრად ვდგავართო... ეს იყო ბაქიბუქი, არავინ უფრთხოდა მათ ნითელკანტიან ქუდებსა და გახუნებულ ფორმას, ეს უძღურების გამოხატულება უფრო იყო, შიშისა, იმის ნიშანი, ოღონდ არ მოგვეკაროთ, ხომ ხედავთ, ჰაერში ვისვრითო...

მერეთელები უყურებდნენ ამ წარმოდგენას, თავს ეჭვით გააქნევდნენ და მიდიოდნენ.

მეც ჩემი გზით, ბულვარისაკენ გავემართე და, გავცდი თუ არა მილიციელთ, რომელთაც, სხვათა შორის, ტყვია შემოეღიათ და ახლა მდუმარედ იდგნენ, ლესტამბე თოლორას ნავანყდი, ჯიპიდან მიყურებდა...

18

— ხიფათს არ გადაეყაროთ, პატივცემულო, ხედავთ, რა ამბავია! — დრუნჩი გამომიშვირა, ნერწყვს აშხეფებდა.

— ბოლოს და ბოლოს სადაა ხელისუფლება? — შეკავებული სიბრაზით შევეკითხე.

— ძველი აორთქლდა, ახალი ამწუთას იბადება, ქალაქს მშობიარობის ჭინთვები აქვს! — მშვიდად ლაზლანდარობდა.

ჯიპში შეიარაღებული კაცები ისხდნენ. არცთუ მეგობრულად მათვალისწინებდნენ, მაგრამ აქ, ქალაქის ცენტრში, საკმაო გამვლელი მიმოდიოდა და თავს შედარებით უსაფრთხოდ ვგრძნობდი.

— დამშვიდდი, პატივცემულო! — განაგრძო ლესტამბემ. — პირველი კაცია ჩამოსული, მერეთის გონიერი საზოგადოება მოედანზე იკრიბება. თქვენც, უმჯობესია, იქ წაბრძანდეთ! „მერეთის გონიერი საზოგადოება“ უამრავ ნაწილაკად იყო დახლეჩილი და დაფანტული, ზოგი გუშინდელი პირველი

კაცის სახელს იფიცებდა, ზოგი დღევანდელისა, სხვები კი უამრავი „ლიდერის“ გუნება-განწყობილებაზე მიმოიქცეოდა, რომლებიც ამ მღელვარების ჟამს ზედაპირზე ისევე ამოტივტივდნენ, როგორც ფუნა ამღვრეულ წყალში.

— მანქანაში ჩაბრძანდით, ჩვენც იქითკენ მივდივართ! ლესტამბეს მიპატიჟება არად ჩავაგდე და ფეხით წავედი.

ჯიპიც აუჩქარებლად დაიძრა. მე ტროტუარზე მივაბიჯებდი, ის შორიახლო მომყვებოდა.

ასე მივალწიეთ ბულვარამდე.

ჭადრების გასწვრივ ათიოდე ჯავშნოსანი იყო ჩამწკრივებული. უამრავი შეიარაღებული ახალგაზრდა ირეოდა. ზოგს ძველი, რუსული ფორმა ეცვა, ზოგს დაფოთლილი კამუფლაჟი, ზოგიც ჩვეულებრივი ჯუბებითა და სვიტრებით იყო შემოსილი... ბატკო მახნოს ანარქისტულ რაზმს უფრო ჰგავდნენ, ვიდრე სახელმწიფო შენაერთს. ერთნი მშვიდად ირჯებოდნენ, გამვლელებს კეთილმოსურნედ უღიმოდნენ... მეორენი დაბნეულნი ჩანდნენ, თითქოს უცხო რამ მხარეში ჩამოვედითო... მესამენი წამლით დაბანგულები იყვნენ... ამათ შორის სიარული მთლად უსაფრთხო არ უნდა ყოფილიყო, მაგრამ თავადერებული მივემართებოდი მთავარი მოედნისაკენ, რომელსაც ერთ დროს სტალინის სახელი ერქვა, მერე ოქტომბრისა, ახლა კი, მგონი, თავისუფლების მოედნად გადაენათლათ.

პრეფექტურის წინ რამდენიმე სამხედრო და სამოქალაქო მანქანა იდგა და იქვე დიდი თავყრილობა დავინახე. ჭალაროსანი მერეთელები ვიცანი, ხელისუფალთა ყოველი ცვალებადობის ჟამს ამ მოედანზე რომ გამოჩნდებიან, როგორმე დღესასწაულს არ გამოვრჩეთო და ქვეყნის პირველ კაცს ბუზივით ეხვივნენ... პირველს ნაცრისფერი შარვალკოსტიუმი ეცვა, უქუდოდ იყო, თხელ ჭალარას ნიავი უფრიალებდა. გვერდით დურუ გეგია ედგა, ხელებს იქნევდა და რაღაცას გულდაჯერებით უმტკიცებდა.

ჯიპიც აგერაა, ჩემს გვერდით. ლესტამბემ, ჩემი ნაფიქრალი ამოიცნო, ფართოდ გამიღიმა:

— გაგიკვირდათ, პატივცემულო? დურუზე უკეთესი ქალაქის თავი მერეთს არც ღირსებია!

ესეც ასე! დურუ გეგიას ქალაქის სადავე კვლავ ხელთ უპყრია, კვლავაც პირველობს.

ქალაქის პირველი კაცი ქვეყნის პირველ კაცს ებაახება. ირგვლივ ტელეოპერატორები მიმორბიან, ენერგიულად „აკარტოჩებენ“.

— მობრძანდით, თორემ დაცვა არ გაგატარებთ! — ერთხელაც შემომთავაზა ლესტამბემ.

ამჯერად დავყაბულდი და ჯიპში შევეკეცე, უკანა სავარძელზე მჯდომი ტიპი შევაგინროვე.

ლესტამბესათვის, ალბათ, ყველა გზა ხსნილი იყო და, მოედანზე ისე შევედით, არავინ გაგვაჩერა.

სანამ დაცვის ტალიკ-ტალიკ ბიჭებამდე მივალწევდით, სურათი შეიცვალა. ქვეყნისა და ქალაქის პირველი კაცები ქალების გარემოცვაში აღმოჩნდნენ. რამდენიმე ქალი ერთმანეთს სიტყვას კვილით ართმევდა.

— გვიშველეთ, ხალხნო, შინ გვივარდებიან, გვძარცვავენ! ჯარი აქ გიყენიათ, აქედან ას მეტრზე კი მძარცველები პარპაშებენ!..

ქვეყნის პირველი კაცი ჩვენკენ შემობრუნდა, სახეზე გაღიზიანება შეეტყო:

— მიხედეთ ამას! მარადიორები არ უნდა დავინდოთ!

რა ჰქონდა მხედველობაში? მათრახი, პატიმრობა თუ უარესი, სიკვდილი... სიტყვა დაგდებულა, ახლა მთავარია, იქიდან ვინ რანაირ ქვეტექსტს ამოიკითხავს.

— მარადიორებს ფრთები უნდა დავასხიპოთ! — მოაყოლა დურუმაც და, თუმცა აქაურობა ჯარით იყო სავსე, რატომღაც ჩვენი ჯიპისაკენ გამოიხედა.

ლესტამბემ კისერი მოაბრუნა, მის სიფათზე ისეთი რამ ამოვიკითხე, გამაჟრჟოლა. რატომღაც გამახსენდა მისი შორეული ბავშვობა, კატისა და ძაღლის შემზარავი ბედი...

ამასობაში იმ მხარეს, საითკენაც ქალები ხელს იშვერდნენ, შეიარაღებული ოცეული გავარდა.

— მიდი! — უბრძანა ლესტამბემ მძლოლს და ჩვენც იქითკენ გავქანდით.

სროლის ხმა გაისმა.

— დაგვასწრეს! — ღრჯოდ ჩაილაპარაკა ლესტამბემ.

ოცეულს ალყა შემოერტყა მდიდრული სახლისათვის და წინა კიბით ახალგაზრდები გამოჰყავდათ.

სულ ოთხნი იყვნენ, სამი — ოცი-ოცდაორი წლისანი, ერთიც თექვსმეტისაზე მეტი არ იქნებოდა.

ხელები გაკავებული ჰქონდათ და დაფეთებულნი აქეთ-იქით იყურებოდნენ, ყველაზე პატარას ტუჩები გალურჯებოდა და უაზროდ იმეორებდა:

— მე არა, მე არა!..

ჭიშკრებიდან გამორბოდნენ ქალები და ბავშვები, ორი-ოდე ხნიერი კაციც ერია. ყველა ერთად ქაქანებდა, ყვიროდა, ერთმანეთს არ აცლიდნენ:

— ქურდები!.. ბანდიტები!.. ამათი სისხლი გაშრა!.. ჩაქოლო უნდა, ჩაქოლო!..

ეზოდან ჯიკავ-ჯიკავით გამოყარეს და ზედ გზისპირას თავდაღმა დააწვინეს.

ბრბო თანდათან იზრდებოდა, უმართავი ხდებოდა. იარაღიანი ბიჭები წრედ იდგნენ, ავტომატები ძირს დაყრილები-სათვის მიეშვირათ და ბრძანებას ელოდნენ.

იმაზე საცოდავი არაფერია, ვიდრე გულზე დანოლილი ადამიანი, რომელსაც ხელები თავზევით შემოუნწყია და განძრევას ვერ ბედავს, ტანში ჟრუანტელი უვლის, რადგან გახელებული ბრბოს წინაშე უღონო და დაუცველია... მანქანიდან ვუყურებდი ამ საბრალო „მარადიორებს“ და უკვე დამვიწყებოდა მათი დანაშაული, მინდოდა, როგორმე სასჯელი ამერიდებინა, განსაკუთრებით იმ მეოთხე, პატარა ბიჭისათვის, რომელიც უაზროდ მოთქვამდა:

— არა, არა, მე არა!.. — სხვა სიტყვები კი ვერ მოეძებნა.

— ბრბო გადათელავს, ქენი რამე! — ლესტამბეს მივმართე, რადგან ვხედავდი, გადაწყვეტილების მისაღებად საკმაო ძალასა ფლობდა.

ლესტამბემ — უჰო! — ერთი ამოიხვნეშა და მანქანიდან გადავიდა. მძიმედ მიდიოდა, მობლუნძული, ვითარცა სიკვდილი, ვითარცა ბედისწერა, მაგრამ მე აქედან მხოლოდ მის ფართო

ბეჭებს ვხედავდი და ახალგაზრდების გადარჩენის იმედს გაურკვეველი შიში შეერია, რომლისგანაც ვერაფრით გავთავისუფლდი. უკვე ვნანობდი, რომ ვუბიძგე, ავამოქმდე, თითქოს საათი დამექოქოს, თუმცა საღი აზრი მკარნახობდა, რომ იგი ჩემი სიტყვების გარეშეც ჩაერეოდა კვანძის გახსნაში.

წრედ დამდგარ ბიჭებში გაიარა ლესტამბემ, ძირს განოლილებს თავზე დაადგა. განაპირას, სხვაზე უფროსი რომ ჩანდა, ჭვინტი მსუბუქად ნაჰკრა. იმას ცახცახმა დაუარა და ეს შორიდანაც აშკარად დავინახე. ყველაზე უმცროსმა კი ცრემლიანი სახე მოაბრუნა და შესთხოვა:

— არა რა, ძია, გეხვეწები!

ლესტამბემ არაფერი უპასუხა. მიმოიხედა. მისი ქურუში მზერის ქვეშ ბრბო შიშიანად გაჩუმდა და ახლა ყველანი, მისი ძლევამოსილებითა და თავდაჯერებულობით დათრგუნვილები, მდუმარედ ელოდნენ განაჩენს.

მან კი ხელი გაუნოდა ახლო მდგომ ჯარისკაცს, ავტომატი აართვა, გააჩხაკუნა.

შემზარავი წუთი იდგა და კრიჭა შემეკრა. მინდოდა, მეყვირა, მაგრამ ენა პირში ვერ მოვაბრუნე; მინდოდა, მანქანიდან გადმოვმხტარიყავი, მაგრამ ფეხები ბამბასავით გამიხდა.

იმან კი, ჩემივე ხელით შექმნილმა ამ შემზარავმა გომბე-შომ, ჩახმახს თითი გამოჰკრა და ტყვიით ოთხივეს გადაუარა. ყურში მხოლოდ ზრიალი და ბიჭის შეკვივლება ჩამრჩა. ჯიპიდან ჩამოვხტი და იქაურობას სწრაფად გავეცალე...

დღის პირველი საათი იქნებოდა. მოკლეზე წამოვყედი. მერეთიდან მომავალი ტრასა უნდა გადამეჭრა და ქალაქიდან დაძრულ კოლონას შევესწარი. ისეთი აურზაურით მიდიოდნენ, თითქოს მტრის ქალაქი დალაშქრეს და ახლა ნაალაფარით ბრუნდებიანო. მართლაც ნაალაფარი იყო: სხვადასხვა მარკის ორასი მსუბუქი მანქანა მაინც იქნებოდა (იქნებ კაკოს „ნოლ-

სემიცი“ ამათში ერია?); ავეჯით, სერვიზით, რაგინდარა სა-ოჯახო ნივთებით დატვირთულ კრაზებს, კამაზებს, ფურამან-ქანებს მიჰქონდა მერეთელთა წლობით ნაჯაფარი ქონება და ძალა არ ჩანდა, ამას რომ შეაჩერებდა.

იმდენად მჭიდროდ მიგუგუნებდნენ, იმდენად თავხედურად, გზის გადაჭრა ვერ გავბედე და მთელი ნახევარი საათი ვიდექი, სანამ კოლონა ჩაივლიდა. ბოლოს ისეთი სინყნარე ჩამონვა, ყურებმა ბჟუილი დამინყეს. დანაგვიანებული ტრასა გადავირბინე, ჯერ ბარაკებთან გავიარე, მერე საქარხნო კორპუსებს შორის, მერე ბონდის ხიდზე და ამოდენა გზაზე კაცი არ შემხვედრია.

მამუკას ქუჩას მივადექი, ოღონდ არა იმ მხრიდან, საიდანაც დავტოვე. ქუჩის კუდი თითქმის გარეუბნამდე აღწევდა, ბოლო წლებში იყო მიერთებული და ასფალტისათვის ვერავინ მოიცალა. ძველი ნაწილის ანგრეულ ასფალტამდე რომ მივალნიე, კამუფლაჟიან ახალგაზრდას მოვკარი თვალი.

დევივით აღნაგობისა იყო, ერთის მაგიერ ორი ზურგჩანთა მოჰქონდა, ავტომატი სათამაშოსავით ეჭირა.

შუადღე იდგა, მაგრამ საკმაოდ ციოდა და გამიკვირდა, რომ ტანისამოსი ერთიანად დასველებოდა.

იარაღიან კაცთან დალაპარაკებაც არ მინდოდა, მაგრამ, ისე მძიმედ მიადგამდა ფეხს, ისე დაღლილი ჩანდა, დავენიე და გვერდიდან ავხედე.

მსხვილნაკვთებიანი, ლამაზი პირისახე ჰქონდა, ოღონდ ახლა ფერი არ ედო. სიცხიანსა ჰგავდა და თანაგრძნობით შევეკითხე:

— ყმანვილო, ცუდად ხომ არა ხარ?

ღრმა, კუნაპეტი თვალები მომაპყრო, თითქოს ვერ ხვდებოდა, რას ვეკითხებოდი, მერე თავი დამიქნია.

ტროტუარზე, ღობის გასწვრივ მივდიოდით და მესერს მიეყრდნო.

ხელი მოვკიდე, სიცხით იწვოდა.

— შენ მართლაც სიცხიანი ხარ, გენაცვალე, სად მიდიხარ, რა გქვია? — ხმამალლა ჩავძახე, რადგან მომეჩვენა, რომ გონს კარგავდა.

— ნესტორი ვარ! — ესლა თქვა.

— ნესტორი?! — კინალამ ვიყვირე. თავში უამრავი კითხვა დამიტრიალდა: „ნესტორ თოდუა? მერე ცირა? მერე ტატაჩი?“ მაგრამ ახლა ამას შეკითხვები კი არა, შველა სჭირდებოდა: — მომე, შვილო, ეგ ტვირთი!

ზურგჩანთები ავაცალე და მხრებზე გადავიკიდე. ძალიან კი მემძიმა.

იარაღს ხელი არ გაუშვა და შევეშვი, მკლავში ხელი გამოვდე, გავიყოლიე.

— აბა, აბა, ახლოსა ვართ, კიდეც ცოტა და შინ ვიქნებით!

ბარბაცით მივიწვევთ, ტვინს კი სულ ის კითხვები მიზურღავს, ენის წვერზე მიტრიალებს... შორეთის იმ ბნელეთიდან ხომ სამნი მოდიოდნენ, მერე რა მოხდა?

თოდუების მოღიავეებული ჭიშკარიც გამონდა. მეზობლები შეყრილან, არც ისე ბევრნი, მაგრამ ამ არეულ დროში ეფროს მაინც შემორჩენია პატივისმცემელნი.

დაგვინახეს და ერთი ვაი-ვიში ატეხეს, ნესტორი მოვიდა, ნესტორიო, ერთმანეთს გადასძახოდნენ.

აგერ მართალი და ქრისტეშია კიბეზე ჩამორბიან და ჩვენკენ მოეშურებიან.

ჭიშკართან შემოგვეგებენ.

— ცუდადაა! — მოკლედ მოვჭერი, ზურგჩანთები მეზობლის ბიჭებს მივუყარე.

ნესტორმა ღონე მოიკრიბა, თვალი ძლივს გაუსწორა ბაბუასა და მამას, ბაგე უკანკალებდა.

— სხვები სად არიან? — მართალიმ ჰკითხა.

— ტატაჩი? — ქრისტეშიამ.

ნესტორმა თავი ჩალუნა და უცებ ცრემლები ღაპალუპით ჩამოუცვივდა.

— დავილუპეთ, მგონია! — გაფითრდა მართალი, შეტორტმანდა.

აზრიადნენ მეზობლებიც, დავილუპეთ, დავილუპეთო.

ნესტორს ხელი ჩავავლეთ, სახელოსნოში შევიყვანეთ, გავხადეთ და ტახტზე დავანვინეთ. ფერდაკარგულმა ლელამ თეთრეული მოარბენინა, თან ჩურჩულით გვთხოვდა:

— მართას არ გააგებინოთ, თორემ ხელში ჩაგვაკვდება! შვილს თავით ჩამოუჯდა, ცრემლს ძლივს იკავებდა და ეტუტუნებოდა:

— შენ მაინც ხომ მეღირსე, დედა გენაცვალოს, შენი გადარჩენის იმედიც მიქრებოდა... ვავა, ტატაჩი, სადა ხარ, შვილო... — ამას ხმადაბლა ამბობდა, ცდილობდა, მისი ხმა ზევით, სმენაგამახვილებული რძლის ყურს არ მისწვდენოდა.

— დედა, მამა! — სუსტად, დანანევრებით ალაპარაკდა ნესტორი. — ოჰ, დავიღალე, მიჭირს... რა ვთქვა, რა ვთქვა?..

— დაისვენე, დედა გენაცვალოს, გამოიძინე და მერე მოგვიყვი.

ასე აჯობებდა, მაგრამ მოლოდინის გახანგრძლივებას გული ვერ გაუძლებდა და ტახტს ვერ ვშორდებოდა.

— ცირა დავმარხეთ... მე და ტატაჩიმ დავმარხეთ... არ ვიცი, რა სოფელია... წყავის ძირას გავთხარეთ... ბნელოდა...

მზერა მართალისკენ გავაპარე. გამეხებული იჯდა, სახე ნიღაბს დაემსგავსა, კუნთიც არ ეძროდა.

— მერე ბნელში მოვდიოდით... მოვდიოდით... — ჩურჩულებდა ნესტორი, სიცხიან ბურანში ეფლობოდა.

— მერე, შვილო, მერე? — მოუთმენლად წამოსცდა ლელას.

— მერე გაქრა...

— რა გაქრა, შვილო?

— ტატაჩი გაქრა... გაქრა... — ბავშვივით ჩაისლუკუნა ნესტორმა და ძილში ტირილი ჩაიყოლია.

„გაქრა?“

რას ნიშნავდა ეს სიტყვა? სრულ უიმედობას თუ, პირიქით, იმედის ნაპერწკალს. დიახ, ამ სიტყვაში სუსტი იმედი იძებნებოდა და ლელამ დანითლებული თვალებით ამოგვხედა:

— მართას არაფერი უთხრათ! ნურც ნესტორის მოსვლა ეცოდინება!

ოღონდაც, კედლებსაც ყური აქვს, სიტყვა, ერთხელ გაფრენილი, ჰაერში ხშიანებს და იმას ისევე ვერ დაიჭერ, როგორც გაფრენილ ჩიტს.

სიტყვა მომთავრებული არც ჰქონდა ლელას და უცებ თავზარდამცემად, შემადრწუნებლად იწვილა ვილაცამ და იატაკზე მძიმე სხეულის დაცემის ხმა მოისმა.

გიჟებივით გამოვცვივდით. სხვაზე წინ კიბეზე მე ავირბინე.

აივანზე მართა ეგდო, უფრო სწორად, სანახევროდ უკვე წამოფოფხებულყო, თავს აივნის სვეტს ურტყამდა და უაზროდ იმეორებდა:

— ტატაჩი, ტატაჩი, ტატაჩი!..

მხრებში ჩავაფრინდი, წამოყენება ვცადე.

ამ დროს ქრისტემიაც მოიჭრა, ქალივით ტიროდა და ემუდარებოდა:

— არ შეიძლება, შვილო!.. მაგი არ ქნა, შვილო!.. მთლად დავიღუპებით, შვილო!..

უკვე აღარ მახსოვს, კიდეც ვინ მოირბინა. ციმციმ ავიტაცეთ და ოთახში, ტახტზე წამოვანვინეთ. ის კი ხან გონს კარგავდა, ბაგე ულურჯდებოდა, არიქა, ნიშადურიო, რაღაცას ვაყნოსებდით, ისევე გონს მოდიოდა და ტატაჩის სახელს უსასრულოდ იმეორებდა, გულამოსკვნით ტიროდა...

საბრალო ეფრო ბებია, თავის კუბოში ჩუმად გატრუნული, საერთოდ დავგავინწყდა.

თავგზა ისე ამებნა, ვერ ვიხსენებ, რას ვაკეთებდი, რას ვლაპარაკობდი, ვფაციფუცობდი.

— ექიმი, ექიმი გვჭირდება! — დაიძახა ვილაცამ.

— მგონი, დაიძრა... ღმერთო, შენ გვიშველე! — ქალის ხმა მესმოდა.

— მანქანა, ნუთუ მანქანა არავისა ჰყავს?!

მანქანები ნახვეტეს, სამეზობლოში ერთადერთი „ვოლგა“ და გარაჟის კარები პატრონს ისე შეუღუღებია, ვერაფრით შეამტვრევ.

აგერ ცხენის ორთვალა, „ტაჩკას“ რომ ვეძახით, „ჟიგულის“ შინებზე დგას. კოფოზე ბოშა ბიჭი ზის, აღვირი უპყრია, ამით ტაქსაობს.

აბა, ჩქარა, ჩქარა... ლეიბები ჩავფინეთ, საბნები, ბალიშები...

მართას ორთვალაზე ვანვინეთ, ლელა გვერდით მიუჯდებოდა, მშობიარეს თავს მუხლებში ჩაიდებს, ეფერება, გაუძელი, გენაცვალე, ყველაფერი კარგად დამთავრდებაო...

თავქუდმოგლეჯილი მართალი, სახეშეშლილი ქრისტე-შია და მე ძუნძულით მივყვებით, არ ვიცი, ღონე სადამდე გვე-ყოფა.

მამუკას ქუჩის ბოლომდე ჩავირბინეთ და ლელამ იყვირა:

— გააჩერე, გააჩერე!

ბოშამ აღვირი მოზიდა, გაჩერდნენ და ჩვენც მივუს-ნართით.

— რა იყო, რა მოხდა?

— ეწყება, ველარ ვასწრებთ!

მართა კივის, მისი კივილი ცასა სწვდება. აცრემლებულ ლელას მისი თავი უჭირავს და, ლამისაა, თვითონაც აკივლდეს.

მეზობლები მორბიან, ზოგი იძახის, ავჩქარდეთ, სამშო-ბიაროში ჩავასწრებთო, მეორენი ირწმუნებიან, ექიმი საცაა გამოჩნდებაო, უფრო ფლეგმატურნი — იქნებ შინ დავბრუნ-დეთ, ღია ცის ქვეშ რალას მოვიმოქმედებთო... ტვინი მთლად აგვერია... ქალები ვიშვიშებენ, ახალგაზრდები ტირიან, მარ-თა კი ტკივილისაგან იჭინთება და გულსაკლავად იძახის:

— დედიკო, დედა, ვაიმე, დედა... მიშველე, ტატაჩი...

არც დედიკო იყო, არც ტატაჩი, მაგრამ ჩვენ ხომ აქ ვიყა-ვით და სხვაზე ადრე მართალი მოეგო გონს.

— შეეშვით ისტერიკებს! — იქუხა და წამში სინყნარე ჩამოვარდა, დაბნეულები, ხმაჩანყვეტილები მივაჩერდით. იმან კი შუბლზე ხელისგული დაადო მართას, მოფერებით უთ-ხრა: — ნუ გეშინია, შვილო, დედა ხარ და ჩვილს აჩენ, იკივლე, უფრო გაგიიოლდება! — მერე შეკრებილთ დაუცაცხანა: — დაინით უკან, სასეირო აქ არაფერია!

მეზობლებმა მორიდებით დაიხიეს. მე და ქრისტეშია იქვე ვიდექით, რათა დახმარება აღმოგვეჩინა, თუმცა, წარმოდ-გენაც არ მქონდა, რა უნდა მეკეთებინა. სიჭარმაგეში შევ-აბიჯე, მაგრამ ჩემს სიცოცხლეში ადამიანის დაბადებას არ შევსწრებოვარ და გული ისე მიფანცქალედა, ცოტაც და თვი-თონ გავხდებოდი მისახედი... ქრისტეშია, ალბათ, ოდნავ მჯო-ბნიდა, ხელი დაეკრიფა, ცას აჰყურებდა და ტუჩებს აცმაცუ-ნებდა, ლოცულობდა.

— მამა, შენ? — მორიდებით იკითხა ლელამ, მაგრამ მარ-თალიმ შუბლი შეიჭმუნხა და ქალი ისევ მართას მიუბრუნდა:

— ნუ გეშინია, გენაცვალე, გაიჭინთე და მალე განთავისუ-ფლდები!

უჩვეულო სანახაობის მოწმე გავხდი. შუა ქუჩაში გარე-რებულა ორთვალა. მორჩილ ზერდაგს ყური აუცქევტია, შეშინებულია. შავტუხა ბოშა წინ უდგას, აწყნარებს... ოთხთვ-ალაზე დაფენილ ლეიბებში მშობიარე ქალი წევს და თავით დედამთილი უზის... ფერხით ჩვენ სამნი ვართ — ორი დაბნე-ული, ხელეპაკანკალებული მამაკაცი და მართალი, მტკიცე და ურყევი, ყველა სხვა განცდისაგან თავისუფალი, გარდა ერთი-სა — გადაარჩინოს ტატაჩის ცოლი და შვილი.

— გაუძელი, შვილო, გაუძელი... კიდევ ცოტა, ცოტა... — გაფითრებული ტუჩებით ჩურჩულებს მართალი და ორი ნაჯა-ფარი ხელი, მხატვრის ფუნჯს მიჩვეული, წინ გაუნვდენია, რათა სააქაოზე გამოიყვანოს დროით მოვლენილი მგზავრი.

— წამოვიდა, წამოვიდა! — ზურგსუკან დაიძახა ვილაც მოყურადე დედაკაცმა.

მე თვალი დავხუჭე, რადგან სისხლის დანახვა მზარავს, მართას სასონარკვეთილი კივილი კი ისეთ შოკში მაგდებს, ვერ გამიგია, სადა ვარ და რა მისტერიაში ვმონანილეობ.

კივილი უცაბედად შეწყდა, შეკრებილთა შვების ზუზუ-ნი მომესმა და თვალი დავაჭყიტე, — მართალის ხელში ეჭირა ერთიციცქნა, ჟანგისფერი, სველი არსება, რომელმაც პანან-ინა ხელ-ფეხი გაანძრია და პირი მოალო — „ააა!..“

მართალიმ ჩვილი თავზევით ასწია, მეზობლებს გადასძახა:

— ღმერთმა გვაჩუქა ტატაჩის ძე, გიორგი! დავლოცოთ და ხანგრძლივი სიცოცხლე ვუსურვოთ!

ყველა ერთად ახმაურდა, აჟიფჟივდა, წამიერ მართა დაგვაკინცდა, იგი კი, ტკივილებისგან თავისუფალი, მოთენ-თილი, ძლივსა სუნთქავდა, თვალი დაეხუჭა.

სასწრაფოც ამ დროს გამოჩნდა...

ორთვალა მივაბრუნეთ, ფრთხილად ავიტაცეთ მილო-ნებული ქალი და შინ შევიყვანეთ...

ჭიშკართან, გრძელ სკამზე ჩამოვსხედით და ოხვრით წამომცდა:

— ღმერთო ჩემო, რამსიგრძე დღეა, რამდენი უბედურე-ბა დაგვიხვავდა!

— სინათლის სხივმაც ხომ შემოგვანათა... ჩემი გიორგი!
— ქრისტეშისას ხმას სიმნარე ახლდა.

რა ვიცოდი, რომ უბედურება შავი ჭირივითაა, ერთხელ
თუ ხელი დაგრია, იოლად არ მოგეშვება... ჯერ ხომ დღის მე-
ორე ნახევარი წინ გვედო, სამი საათიც არ იქნებოდა...

20

მართალი აივნის კუთხეში იდგა, მერეთის ფართო სივრ-
ცეს ჩანისლული თვალებით გადაჰყურებდა, თუმცა იქნებ
ვერც ვერაფერს ხედავდა, ჩემი იქ ყოფნაც დავიწყებოდა და
ამიტომაც წამოსცდა სასონარკვეთილი სიტყვები:

— ცირა, საყვარელო... ტატაჩი, შვილო...

მეტი არაფერი, ეს ოთხი სიტყვა, მაგრამ მისი ხმის ჟღე-
რადობა ისეთ ღრმა ტკივილს გამოსცემდა, ლამისაა, მეც მე-
ტირა, ოღონდ რაღაცნაირად გაუთვითცნობიერებელი ცრემ-
ლებით, რადგან ცირა მხოლოდ ბავშვი მახსოვდა, ტატაჩი კი
არასოდეს მენახა და, თუ თვალზე ცრემლი მადგებოდა, მხო-
ლოდ იმიტომ, კლდესავით ჩამოსხმული კაცის გაუსაძლისი
მწუხარება ჩემზეც გადმოდიოდა; იმიტომაც, რომ იმ ოთხ „მა-
რადიორს“ ვერ ვივინყებდი; კიდევ იმიტომ, მთელი მერეთივ-
ით მეც თავს შეურაცხყოფილად და დამცირებულად ვგრძნობ-
დი და ზვავად წამოსულ უბედურებას ვერ ვუმკლავდებოდი.

მხარზე ხელი შევახე. შემოტრიალდა. თვალის უპეები
მშრალი ჰქონდა, გამოხედვა თვინიერი:

— მაპატიეთ, ყოველივე ღვთის ნებაა, მოსახდელი ვალი
უნდა მოვიხადო!

სამძიმრის სათქმელად მოსულ არცთუ მრავალრიცხო-
ვან სტუმარს გაეგება, სათითაოდ ხელს ართმევდა და თავს
უკრავდა:

— გამაღობო, გენაცვალე!.. დიდი მაღლობა, ბატონო!..

გვერდით ვედექი, მეც ჭირისუფლად მთვლიდნენ და სამ-
ძიმრის ნიშნად ხელს მართმევდნენ.

არიქა ძაძუა მოქაქანდა, კოჭლობ-კოჭლობით მორბო-
და, თითქოს საკუთარ თავს ახტებოდა. მეგონა, მართას მოი-
კითხავდა, მაგრამ, ჩანს, არავინ არაფერი შეატყობინა.

— ხომ გეუბნებოდით, — ბრაზისაგან სახე შესიებოდა,
— ხომ ვამბობდი, კლასიკური ხუნტაა-მეთქი! ტრუხილიო და
სომოსა ამათთან ანგელოზებია... შავი პოლკოვნიკები... ხომ
ვამბობდი, ისევ კომუნისტები მოვლენ-მეთქი, ჩვენი სისხლით
გამაძლარი ტკიპები... ჰა, როგორია? ვითომ სატირალში გამოგ-
ვეყვა, აქ კი თავისი ძველი სავარძელი დაახვედრეს, ვითომდა
მთელი მერეთი მაგაზე გიჟდება, მაგ თავგასიებულზე... თავი
რომ ებას, რა უჭირს, ტრაკვასიებულია მაგ სავარძელში ჯდო-
მით და იმიტომ დაგვიბრუნეს, კვლავ თავზე დაგვისვეს... მთე-
ლი მერეთი გაძარცვეს, გაღლიტეს და ახლა ჩვენი მოქონვა
უნდათ, აქაოდა, გიხაროდენ, თქვენი ბუნჩულა დურუ დაგიბ-
რუნეთო... აარა!.. არა და არა! ძალადობა არავის შერჩება!.. წარ-
მოიდგინეთ, კაცი მომიგზავნეს, იარაღს ხელი არ მოჰკიდო და,
რაც გინდა, ის იყაყანო... შეურაცხყოფა მომაცენეს, ვითომც
არაფრად ედარდებათ, რა აზრისა ვარ მაგათზე... ჰმ, იარაღი!
თუ მოუნდებათ, იარაღსაც მომიგდებენ და სახლ-კარსაც გად-
ამინვავენ... ეგ გასიებული, ეგა!

ბოლო წინადადება მომთავრებული არ ჰქონდა, ჭიშკარ-
თან ჯიპი გაჩერდა და იქიდან ჯერ დურუ გამოვიდა, მერე
ლესტამბე თოლორაია.

დურუს ლურჯი, გრძელკალთებიანი პალტო ეცვა, თავზე
შლაპა ეხურა. ერთი შეხედვითაც ეტყობოდა, რომ ძველებური
თავდაჯერება დაბრუნებოდა, თავს ჩვეულ ამპლუაში
გრძნობდა.

მე უფრო ლესტამბე მაინტერესებდა, ნუთუ-მეთქი, ვე-
კითხებოდი საკუთარ თავს, იმ საზარელმა მკვლელობამ მას-
ზე ვერაფერი გავლენა ვერ მოახდინა, ოდნავაც ვერ დაეც-
ყო სინანული, მაღალი ღმერთის შიში... არაფერი ამგვარი!..
მომრგვალებულ დრუნჩზე სრული სიმშვიდე ეფინა.

მთელი ეზო დადუმდა, არიქამაც კი შეწყვიტა თავისი
გრძელი მონოლოგი და ახლა ბრაზით ანთებული გაჰყურებ-

და დარბაისლურად მომავალ კაცებს, რომლებიც თითქოს საკუთარი ძლევამოსილების დემონსტრირებას ახდენდნენ.

კიბეზე ამოაბიჯეს, ჯერ მართალის ჩამოართვეს ხელი უხმოდ, მერე მე და ქრისტეშიას, თუმცა მე მხოლოდ დურუს გავუწოდე, ლესტამბეს ხელი ვითომც ვერ შევამჩნიე.

ლესტამბემ სარკასტულად გაიღიმა, თქმით არაფერი უთქვამს, ზალაში შემავალ დურუს გაეღევენა. კუბოსთან წუთით შეყოვნდნენ, მაროს მოთქმას მოუსმინეს და ვალმოხდილები კვლავ აივანზე გამოლაგდნენ.

— ა, კაცი! — არიქამ თავი ვერ შეიკავა. — სიყმანვილიდან სავარძელს დაეწება და მგონი უკანალზე მიეზარდა კიდეც!

— ნუ იღრინები, თუ ძმა ხარ! — აუღელვებლად შეეპასუხა დურუ. — შენი ყეფისა არავის ეშინია! რაც აქამდე გიქნია, გვიპატიებია, მაგრამ...

— გვიპატიებიაო?! — იყვირა არიქამ. — შეიკვებე შენი პატიება, შე ხუნტის კუდო, შენა!

მიმოიხედა, იქნებ რაიმე ჩავარტყაო, მაგრამ მე და მართალიმ ხელი ვტაცეთ და გავარიდეთ.

— გიჟია ეს ოხერი! — ჩაილაპარაკა დურუმ და კიბეზე დაეშვა.

ლესტამბე შეყოვნდა, მართალის დაელოდა.

— დაამშვიდე?

— ჰო, ხომ იცი, როგორი ნერვულია!

— ვიცი, მაგრამ იმანაც იცოდეს, რომ მისი დრო წასულია, ხელისუფლებაში ახლა ჩვენა ვართ, ეყოთ, რაც პრეფექტურაში „სემიჩკა“ ჭამეს! — მერე ოდნავ შეყოყმანდა და ხმადებალა განაგრძო: — ახლა დემოკრატიაა, მაგისი ქაქანისა არავის ეშინია, მაგრამ გააფრთხილე, იარალი თუ უპოვეს...

— იარალს რა უნდა არიქასთან? — კითხვა შეუბრუნა მართალიმ, მე კი გულმა რეჩხი მიყო, ეს გათახსირებული ლესტამბე თოლორაია იარალს იქ იპოვიდა, სადაც იგი არასოდეს ყოფილა.

— გავიგე, ნესტორი ჩამოსულა!

— იცი, შენ, რომ ნესტორი ქვეყნისთვის ომობდა! — ცივად უთხრა მართალიმ.

— კი ვიცი მაგი, მაგრამ გაუფრთხილდი, იარალიანს ყველას იჭერენ! — ამას ისე ლაპარაკობდა, სახეზე ჩრდილი არ დაჰფენია, მაგრამ მე ხომ პროფილში ვუყურებდი და ვხედავდი, რომ მისი ვიწრო გუგებიდან ფარული მძულვარება ანათებდა.

ნასვლა დააპირა, მაგრამ ისევ შეჩერდა, ვითომც რაღაც დაავინწყდაო. მივხვდი, თამაშობდა, სათქმელი ამონურული ჯერაც არ ჰქონდა.

— სად ასაფლავებთ? ალბათ, ნესტორთან, ქალაქის სასაფლაოზე!

— მაცხოვრისგორაზე! ასე დამიბარა ცხონებულმა.

— მაცხოვრისგორაზე? გონს მოდი, იქ ხომ სასაფლაო არ არის!

— იქ ნაეკლესიარია!

ლესტამბეს ლოყები დაებერა, თვალები უფრო დაუვინროვდა.

— ძალიან მძიმე ჟამია, ხელისუფლება ვერ გაგიგებს!

— ხელისუფლებამ, ესე იგი, დურუ გეგია, კეთილ ინებოს და გამიგოს!

— ხელთათმანი გადმოგვიგდე?.. ვნახოთ, ვნახოთ...

დურუ უკვე მანქანაში იჯდა, მოუთმენლად დააპიპინა.

ლესტამბე აჩქარდა, მაგრამ კიბის თავზე ერთხელაც შეყოვნდა და დამცინავი ღიმილით დააგდო:

— გირჩევდი მე შენ, აგურის სახლი აიშენე-მეთქი! აბა, ეს სახლია? ასანთი რომ დაგივარდეს, დაიფერფლება!

— გომბემო! — მიაღევენა აივანზე ხელახლა გამოსულმა არიქამ, მაგრამ მისი ნათქვამი ლესტამბეს არ გაუგონია.

გუნებაში მეც ამ სიტყვით ვიხსენიებდი ამ ტიპს, მაგრამ მისმა ნათქვამმა შემაცბუნა. მსგავსი აზრი ხომ წინა დღით მეც მომივიდა, მაგრამ ისე, სასხვათაშორისოდ. ლესტამბემ, არ ვიცი, ჩემს ტვინში წაიკითხა, არ ვიცი, უბრალოდ წამოროშა, მაგრამ ამ სიტყვებს რაღაც გაუგებარი ქვეტექსტი ახლდა, რისი ამოხსნაც ჩემს ღონეს აღემატებოდა...

სამს ცოტა აკლდა და სახელოსნოში ჩავიბრინე, ნესტორს დავხედე. ლოყები წითლად უვარვარებდა, შუბლზე მსხვილ ოფლს ასხამდა. თავზე ლელა ადგა და პირსახოცით უმშრალებდა.

— მაღალი სიცხე აქვს, — ჩურჩულით ამიხსნა, — ბორგავს, ტატაჩის ეძებს...

თვალი კედლებს მოვაფლე... ეგერ სურათების წყება — ტატაჩისა და ნესტორის ბავშვობა, სიყრმე, სიჭაბუკე... ერთი — ბოთვერა დათვი, საყვარელი, ლაბუა... მეორე — გამჭვირვალე ანგელოზი... „ნუთუ ცაში გაფრინდა?“ — ამ უნებლიე ფიქრმა გული ერთხელაც ამიჩქარა. ლელა გამომცდელად მიყურებდა, მე კი მზერა ავარიდე და პანორამასთან გავეჩერდი.

რამდენიმე წუთი ვიდექი. მომეჩვენა, რომ ფერები ხმას გამოსცემდნენ, რომ ტილოზე განფენილი მერეთი ცოცხლობდა და იბრძოდა, ისმოდა ლაშქრის გაბმული ყიჟინა და დაგრავნილი ურჩხულის სასიკვდილო ხავილი... წუთით გავითიშე, დამავინწყდა, სად ვიყავი და რამდენი რამ გადამხდა ტრაგიკული მოვლენებით დამძიმებულ ამ დღეს.

ლელამ ხმადაბლა დამიძახა:

— დროა, სამი ხდება!

ჰო, ეფროს გასვენების დრო მოვიდა, დღე მოკლეა, მეტს ვერ გავაჭიანურებთ. სახელოსნო დავტოვე და კიბეზე ავედი, მართალის ჩავჩურჩულე:

— დროა, სამი ხდება.

უმწეოდ შემომხედა, ვერც მიხვდა, რას ვეუბნებოდი. მისი ფიქრები დედაბერს გაშორებოდა და უსაზომო უბედურებას დასტრიალებდა, რასაც ცირა და ტატაჩი ერქვა.

არიქაც აგერ წრიალებდა, ვერ ისვენებდა.

— ჰო, დროა, დროა!.. — ექოსავით გამოსცა.

მარომ ვაი-ვიში განაახლა,

— სო მეული, ეფრო, სი ვოიჭარე!

აქამდე ჭორებით გართული ქალები ყასიდად აყვნენ. ამათ ორიოდე წუთი ვაცალე, მერე ზალა დავაცლევინე. პატარა ბიჭებს მოვუხმე, ორიოდე უფერული გვირგვინი და ბუნკა ყვავილები გავატანინე. კაცები შემოვიდნენ. კარ-ფანჯარა

მივხურეთ. ეფროს მსუბუქი კუბო სამჯერ შემოვატრიალეთ, კუბოთი კარს შიგნიდან სამჯერ მივუკაკუნეთ... ამ წუთიდან დედაბერს სამუდამოდ უნდა დაეტოვებინა სახლი, სადაც ოდესღაც დიდმა ნესტორმა შემოიყვანა და უბრძანა: დედაკაცო, ფეხის წყალი გამიხაზირეო...

ყველას ფეხის წყალი გახდა ეფრო და ასე გადაიარა ნისქვილის დოლაბივით მის თავზე მთელმა საუკუნემ.

კუბო გვემსუბუქა. ეფროც ხომ მსუბუქი იყო, დალეული... სული, ალბათ, მთლად ფიორა, სადღაც მოღუშული ციდან შეცივებული დაგვეყურებდა.

ცოტანი ვიყავით და ეს არც გამკვირვებია. ასეთ დროს კაცი გასვენებაზე წასვლასაც არიდებს თავს, ფიქრობს, შარს გადავეყრებო. არიქა, მე და მეზობლის რამდენიმე ახალგაზრდა ერთმანეთს ვენაცვლებოდით. უკან თავჩაქინდრული - მართალი და ქრისტეშია მოგვეყვებოდნენ, მერე მარო მოფრატუნებდა და დაღლილად მოთქვამდა, ეფროს ნაცვლად პირზე ცირა ეკერა, ტატაჩის დროულ დაბრუნებას ნატრობდა, ნესტორსა და მართას გამოჯანმრთელებას უსურვებდა, პანანინა გიორგის — გაზრდას, ლელას — ღონეს, ამათ მოსავლელად... ათიოდე ქალი ამ სიტყვებს ქვითქვითით პასუხობდა.

ასე ჩავათავეთ მამუკას ქუჩა და რუსთაველზე გავედით. აქ გამვლელი მომრავლებულიყო. მერეთელები ეზოებიდან უფრო თამამად გამოდიოდნენ. რბევის ტალღამ ჩაიარა, ვინც დაზარალდა, ტირილი მოათავა, ვინც გადარჩა, სიხარულისაგან შინ ვერ ჩერდებოდა, ცნობისმოყვარეობა გარეთ ერეკებოდა.

გაკვირვებით შემოგვეცქეროდნენ, ერთმანეთს ეკითხებოდნენ:

— ვის მოასვენებენ?.. ვინაა?..

პასუხიც დაუზარებლად ისმოდა:

— ეფროა, ნესტორ თოდუას ქვრივი!

— მართალი თოდუას გამზრდელი ბებიაა, მხატვრისა!

— დიდი ნესტორის, კაცო? აქამდე იცოცხლა?

— აუჰ, რა დროს მომკვდარა სანყალი!

ამგვარ სიტყვებს გადასძახოდნენ ერთმანეთს, ზოგიერთნი ლაპარაკს არ ჯერდებოდნენ და ჩვენს პროცესიას უერთდებოდნენ.

- აცხონოს ღმერთმა, კარგი ქალი იყო!
- რამდენი ინვალა ამ საცოდავმა!
- აბა, კაცო, არც ერთი მთავრობა არ უყვარდა თურმე!
- მიდი და ასეთი მთავრობა შეიყვარე!

სანამ ბაზრამდე მივალნევდით, ჩვენი პატარა პროცესია საგრძობლად დაგრძელდა, ჩემი ვარაუდით, ასამდე კაცი იქნებოდა.

ბაზრისწინა მოედანზე ხალხი ბლომად შეკრებილიყო, — უფრო ცნობისმოყვარენი, აქ რომ ახალი ამბების მოსასმენად და ხელისუფლების გასალანძლად მოვიდნენ.

ჩვენს გამოჩენაზე ვილაცამ იყვირა, გზა, გზა მიეცითო და ბრბო ორად გაიხლიჩა, ხმამაღალი ყაყანი და რუზრუზი შეწყდა. თვალს გვადევნებდნენ და ერთმანეთს ატყობინებდნენ, საბრალო ეფროა, მხატვრის ბებია და დიდი ნესტორის ქვრივიო... ვილაცამ იოხუნჯა, ასი წელი მშვიდად იცხოვრა და ამ ხელისუფლების შემხედვარეს გული გაუსკდაო... პატივი ეცით მიცვალებულსო, მეორემ დაიძახა და მთელი ეს მიღების ხალხი ჩვენს პროცესიას კუდად გამოება.

ჩვენდა უნებლიეთ უზარმაზარი მანიფესტაციის თავში აღმოვჩნდით.

აქამდე მდუმარე არიქა გამოცოცხლდა, თითქოს ახალი ძალა მოეცაო. ვილაც ბიჭბუჭები შემოიკრიბა, თვალში ფანატური ცეცხლი აუკიაფდა და მივხვდი, შარს გადაგვიკიდებდა.

მართლაც, წუთი არ გასულა და ვილაცამ ეროვნული დროშა მოაფრიალა — შინდისფერი და კუბოს გადააფინა. ამ წუთიდან ჩვენი ასი წლის დაჩამიჩებული ბებო დისიდენტად და მეამბოხედ გადაგვექცა.

მართლის შევხედე. ის და ქრისტეშია თავჩალუნულნი მოჰყვებოდნენ კუბოს და, ვფიქრობ, ვერც ამჩნევდნენ, ირგვლივ რაც ხდებოდა

ამასობაში ბულვარამდე ავალწიეთ და შევჩერდით.

წინ, ბულვარზე გასასვლელი კორდონს გადაეკეტა. ორი ჯავშნოსანი იდგა გარდიგარდმო და ზედ ავტომატიანი სამხედროები ისხდნენ, როგორც ახლად მიღებული, კამუფლაჟიან ფორმებში, გაუპარსავნი და თავზე ბენდენანაკრულები, მზი-

სა და ქარისაგან გარუჯულნი... ხელკეტიანი მილიციელები სახელდახელო ჯაჭვს ქმნიდნენ, აჩქარებული, ნერვული ფაც-იფუცით დარბოდნენ.

ჯავშნოსნებს შორის ლესტამზე თოლორაიამ გამოიარა, ავად იბღვირებოდა. მართლის გადაუდგა და მძულვარედ უთხრა:

— ვიცოდი, პროვოკაციას არ მოერიდებოდი, დაკრძალვა დემონსტრაციად გადააქციე! აქ თუ სისხლი დაიღვარა, შენ დაგეცემა კისერზე!

— ბატონო, ბატონო! — ახლალა აილო თავი მართალიმ, მიმოიხედა, სახეზე განცვიფრება აღებეჭდა.

ფართო ქუჩა აქედან თვით ბაზრის მოედნამდე ხალხით იყო გაჭედილი... ზოგან დროშა ფრიალებდა.

— მუდამ გზად მეჩხირებოდი, ხელს მიშლიდი! — დორბლს ყრიდა ლესტამზე, სისინებდა. — იმ შენი ფუნჯით ქვეყანას ძირს უთხრიდი...

მართალი ჩუმად უსმენდა, მხრებგაშლილი, რალაცნაირად ამალლებული, რაც იყო, იმაზე დიდი და, როცა ლესტამზე დადუმდა, მაშინლა უთხრა:

— სისხლით ნუ მაშინებ, ლესტამზე თოლორაიავ! კარგად ხედავ, მიცვალებულს მივასვენებ! ქრისტიანი კაცი ამისი წინააღმდეგი ვერ იქნება! გზა გახსენი და გამატარე!

ამ დროს, ვხედავ, დურუ გეგია აბობლებულა ჯავშნოსანზე, ხელში მეგაფონი უჭირავს:

— მოქალაქენო, ძმებო! პროვოკაციას ნუ ავყვებით! ქალაქში საგანგებო მდგომარეობა გამოცხადებული, დემონსტრაციები აკრძალულია! ქალაქის მთავრობა მნუხარებას გამოთქვამს ქალბატონი ეფროს გარდაცვალების გამო, მაგრამ ნუ წამოეგებით სახელმწიფოს მტრების ანკესზე...

ბრბოდან ვილაცამ ხულიგნურად დაუსტვინა.

არიქა განათების ბოძზე შეხტა, ცალი ხელით ჩამოეკონწიალა და მთელი ხმით იყვირა:

— ძირს ხუნტა! ძირს დურუ გეგია!

ამას რაც მოყვა, მოსაყოლადაც ძნელია.

ბრბოს აღმა-დაღმა დაუარა სტვენამ, კივილმა, შეძახი-
ლებმა:

— ძირს ყაჩაღები!.. გეგია მოლაღატი!.. დურუ რუსაპეტა!..

ზურგიდან მოგვანვა ხალხის ეს ტალღა და ზედ კორ-
დონზე მიგვავდო.

მილიციელებმა უმალ ხელკეტები აამუშავეს, თვითონაც
შეშინებულნი იყვნენ და დაუზოგავად გვირტყამდნენ. ჯავშ-
ნოსნებიდან ჯარისკაცებმა ავტომატები ააკაკანეს. მართალია,
ჰაერში ისროდნენ, მაგრამ ისეთი ზრიალი ატყდა, ბრბო ერთ-
ბაშად აილუფხა, თვალი ვერც შევასწარი, ვინ სად გარბოდა და
ვინ რას აკეთებდა. ერთი კეტი მეც მომხვდა, შუბლი გამიხეთქა
და წარბზე სისხლი ჩამომელვარა. გასაოცარი ის იყო, ასაკიც
დამავიწყდა, წნევაც, გულის არითმიაც და ამ სტიქიურ აურზა-
ურში დიდი ვინმე მოჩხუბარვით ვტრიალებდი, თუმცა ჩემი
მუშტის დარტყმით, ალბათ, ქათამს ვერ წავაქცევდი.

გონს რომ მოვეგე, ჩხუბი და აღმა-დაღმა სირბილი მთელ
ამ გადასახედზე წინანდებურად გრძელდებოდა, თუმცა ბრბო
საკმაოდ შეთხელებულიყო... თვალი მოგკარი, მილიციელები
არიქას მიათრევდნენ, თან ხელკეტებს უხათქუნებდნენ. მინ-
დოდა, გამოვსარჩლებოდი, მაგრამ კუბოს გადავანყედი...

შუა ქუჩაში იდგა, ერთი მხრივ მართალი ჩაცუცქულიყო,
მეორე მხრივ ქრისტეშია. ამათ თითქოს ეს მუშტი-კრივი არ
ეხებოდათ. ეფრო ბებიას სახეზე სიმშვიდე ეფინა, თვალები
დახუჭული ჰქონდა და, ეს ხმაური მის სმენას თუ აღწევდა,
ალბათ, სიყმანვილის წლებს აგონებდა.

იქვე, შორიასლოს ეგდო კუბოს სახურავიც. დავავლე
ხელი, მხარზე შემოვიგდე და მამა-შვილს შევეუძახე:

— ნავიდეთ, ნავიდეთ!

ამომხედეს, კუბო სახელურებით აიტაცეს და გამომ-
ყვნენ.

— გზა, გზა! — ვიძახდი.

მოჩხუბრები გზას მართლაც მითმობდნენ. გავძვერით
ჯავშნოსნებს შორის, მოკლეზე გადავჭერით ბულვარი, მერე
ჩხერიის ხიდიც გავიარეთ და მივადექით მაცხოვრისგორას.

აქ, პირველ საფეხურთან შევისვენეთ.

გავიხედე, ფეხდაფეხ მარო მორაცრაცებს, ხელები
გაუშლია და მოთქვამს:

— ეს რანაირი სიკვდილი გერგო, ეფრო, შე უბედურო!..

21

სიკვდილი დროული ერგო, ცხადია, ეფროს, დაკრძალვა
კი — საკმაოდ უჩვეულო. აგერ, მაცხოვრისგორის კიბესთან
დგას მისი პატარა კუბო. სამი კაცი და ერთი ქალი სულის მო-
სათქმელად ჩამოვსხედით პირველ საფეხურზე. ამ დროს
ქალაქის მხრიდან ჩქარი ნაბიჯით მოლაყუნებს გრძელი და
წვრილი ლანდი, ისე ჩანს, ფანქრის ორი ნატეხი ერთმანეთზეა
შედგმულიო. თანდათან იკვეთება, ბოლოს გამხდარ და აწონ-
ილ კაცად გადაიქცევა და აკი ჩემი თავგადაკლული მკითხვე-
ლი იესე აღმოჩნდა, რომელიც, ჩვენში დარჩეს და, მეხსიერე-
ბიდან სულ ამომივარდა, რაც, ალბათ, იმის შედეგია, რომ ან მე
დავბერდი და მეხსიერება დამიქვეითდა, ან ამ წიგნისათვის
მისი არსებობა სრულიად ზედმეტია, თუმცა, აი, ამ წუთას
სულზე მოგვისწრო, კუბოს ატანაში წაგვეშველება, მაგრამ
საამისო სიხარული არაფრით გამომიხატავს და ცივად ვკითხე:

— სად დაიკარგე?

— ბიბლიოთეკაში, რა თქმა უნდა!

— ბიბლიოთეკაში? — გავიკვირვე.

— ვიცოდი, ამ კიბეზე მომიწევდა ასვლა და სათანადო
ლიტერატურას გავეცანი!

„სათანადო ლიტერატურა“, რა თქმა უნდა, ჩემივე ნაწე-
რებია, ამ წიგნის პირველი ორი მონაკვეთი, „მნათობსა“ და
„განთიადში“ გამოქვეყნებული, და ისიც იმიტომ ჩაიკითხა,
რაიმე შეცდომა გამომიჩხრიკოს და შარი მომდოს. ლამის ყელ-
ში ამომივიდა ეს მისი ახირება, მაგრამ გამახსენდა, მთელი
დღე თვალითაც არ დამილანდავს, კისერზე მკითხველის ლაგ-
ამს ვერ ვგრძნობდი, კუდში ვერ დამდეგდა, სიუჟეტის განვი-
თარებაში ვერ ერეოდა და სწორედ ამიტომაც გადამხდა ერთ

დღეში ამდენი რამე, რაც ფათერაკიანი რომანისათვის სავალ-
დებულოცაა, მაგრამ სერიოზული პრეტენზიების მქონე თხზუ-
ლებისათვის ცოტათი ზედმეტიც, თუმცა ჟამია ძმათა ომისა,
რაც თავისთავად იმდენ ფათერაკს მოიცავს, აღწერას კი არა,
აღრიცხვას ვერ აუვა ადამიანი.

— გვერდით დამიდექი!

ავნიეთ ბოლო, მართალიმ და ქრისტეშიამ მეორე ბოლო
მხრებზე გაიდე და შევეუდექით აღმართს. თავიდანვე ვთქვი,
ეფროსაგან თითქმის აღარაფერი დარჩა, ტვირთი არც ისე მძი-
მე იყო, მაგრამ კიბე მაინც კიბეა, მასზე ასვლა ხელცარიელსაც
მიჭირს, ეს ჩემი ცოდვით სავსე მკითხველიც დაიქოქა და წამდა-
უნუმ მიყვება ამბებს, მე თვითონ რომ აღმინერია და ახლა,
ვგონებ, ჩემზე უკეთ ახსოვს.

— თქვენს ნაწერებში არაფერია ნათქვამი იმაზე, თუ ვინ
გამოთალა კიბის პირველი ცხრა საფეხური...

ასეთი რამ მხოლოდ იესესნაირ ქალაქის ჭიას დააინ-
ტერესებს, მე კი ჩემს წინ აღმართულ მაცხოვრისგორას ავხე-
დე, უმაღლესი მართალი თოდუას პანორამა გამახსენდა და ერთ-
ხელაც განმაცვიფრა რეალურისა და ირეალურის გასაოცარმა
შერწყმამ, რადგან მართალის ნაწარმოებში უზუსტესად გადა-
სულიყო მაცხოვრისგორის რეალისტური ხატი და ამ ხატის
ქვეშ იგრძნობოდა ქვესკნელის ძალთა ბოროტი მოწოლა, თით-
ქოს სატანური ცეცხლი აპირებდა ამ უზარმაზარი პირა-
მიდის შიგნიდან აფეთქებას... ოღონდაც, ზევით და ზევით მთის
კალთები იდილიური ფერებით იმოსებოდა, ახლა, ზამთარში,
ცხადია, სადა ფერებით, ზაფხულში, ეს კარგად მახსოვდა,
სამხრეთის მსუყე ფერებით.

— აი აქ, აი აქ! — ვერ ისვენებს იესე, თვალთ მანიშნებს.

— რა აქ?

— აი, ამ საფეხურზე მოუსწრო ნესტორ თოდუას ქოსა
ძღვობის ტყვიამ!

კარგა ხანია, ეს ამბავი დამავინყდა, დროის მდინარებამ
წაიღო... წინ, აღმართისაკენ ვიყურები, მთის თავზე თალხი
ღრუბლები ჩამოწოლილა, ფერებს აქრობს... თუმცა აგერ, ნია-

ვმა წამოუბერა, მეჩვენება, რომ აქამდე უძრავად დაკიდებუ-
ლი ღრუბლები ნელი ტაატით ამოძრავდნენ.

შევისვენეთ. მართალი მუხლს იზელს, ნაჭრილობევი
თავს ახსენებს.

— ამ ადგილას გარბოდა გერა კვარაცხელია. კაზაკები
ტყვიას ესროდნენ. მთის თავზე კი გიმნაზიელის სული მი-
ფარფატებდა...

იესეს მზერაში სასოება გამოიხატა. ის, ალბათ, ცხადლივ
ხედავდა სულის თეთრ ფთილას, ავტორის ფანტაზიის ნაყოფს.
ხოლო ჩემი გონება სულ სხვა რამით იყო დაკავებული. გავ-
ყურებდი ფართოდ გაშლილ მერეთს, აქედან იგი მშვიდი ჩან-
და, თუმცა, ვგრძნობდი, წყნარი საბურველის ქვეშ ჯერ კიდევ
თამაშდებოდა ტრაგიკული ამბები. მოლოდინის შიშისაგან
გული მიკროთდა.

ისევ მივიწვევდი მაღლა, ტვირთი გვიმძიმდებოდა, ეფ-
რო ბებია კი გატრუნული იწვა თავის სამუდამო სასახლეში და
მისთვის სულ ერთი იყო.

— ას მეერთე საფეხური! — წამოიძახა იესემ.

თურმე საფეხურებს ითვლიდა და ახლაც არ დაახანა,
უმაღლესი ჩამიბუღებულა, თუ როგორ ამოიტანა გერა კვარაცხე-
ლიამ ას მეერთე საფეხური, როგორ ჩამოუქროლეს ნესტორმა
და ძღვიბიმ, როგორ იგრიალა აფეთქებამ გორის თავზე და გერ-
ამ, აი, ამ საფეხურზე დალია სული.

ყოველივე ეს ისედაც ვიცოდი, მაგრამ არ ვიცოდი, რა
მოხდებოდა თუნდაც ერთი საათის შემდეგ, არც ის ვიცოდი,
სიცხემ დაუკლო თუ არა ნესტორს, მოკეთდა თუ არა მართა, რა
უქნეს არიქას... არაფერი მე არ ვიცოდი, მხოლოდ ამ წუთით
ვცხოვრობდი, მიცვალებულს მივასვენებდი მთის კალთაზე,
რომლის სტომაქში ქვესკნელი ბუყბუყებდა და რომლის თავზე
ცა თეთრად იხსნებოდა... და მართლაც, რაც უფრო მაღლა ავდი-
ოდით, ცა უფრო ნათდებოდა და, როცა ბოლო, სამას სამოც-
დამეხუთე საფეხურამდე ავალწიეთ, ღრუბელთა ნარღვევიდან
მენამულმა მზემ გამოაჭყიტა, სინათლის ფარდა მაცხოვრის-
გორის თავზე ჩამოეფინა და ხანძრისფრად ააგიზგიზა.

კუბო ძირს დავდგით და განცვიფრებულნი ვუყურებდით ამ სურათს.

მართალი და ქრისტეშია მუხლებზე დაეშვნენ, მართალიმ ხელები აღაპყრო და შესთხოვა:

— უფალო, გადამირჩინე, ვინც დამრჩა, მაკმარე განსაცდელი!

მხარზე ხელი მოვუთათუნე, წამოვაყენე.

უხმოდ ავიტაცეთ კუბო.

ნაეკლესიარზე, სადაც მომავალი ბალავარი ჩაიყრებოდა, მესაფლავებებს ეფროსთვის სამარე გაეთხარათ. შორიახლო, ძირს დაფენილ ტილოზე ღვინის ბოთლები და მცირე პურმარილი ეწყო, დედაბრის სულის მოსახსენებელი.

წამოიშალნენ, ხელი შეგვაშველეს.

კუბო ფრთხილად ჩავუშვით სამარეში და მიწა მივაყარეთ.

მზეს კვლავ ღრუბელი აეფინა და სივრცემ ფერები დაკარგა.

კიბის თავზე შევეყონდით. ჩხერიის გაღმა-გამოღმა მერეთი გადაიშალა... სოფლები მომრავლდა ფართო ველებზე, გზებმა დაქსელა... ვერცხლისფრად ბზინავდა წყალუხვი ხურჩა... კიდებზე ზღვა, ხმელეთი და ზეცა თეთრ ნისლოვანებაში ერთიანდებოდა და ძნელი გასარჩევი იყო, სად რა იწყებოდა და თავდებოდა...

22

— ეს ფინალია? — იესემ იკითხა.

კიბეზე ფეხაჩქარებით ვეშვებოდით. უკვე ჩამოქუფრდა, ხუთი საათი ხდებოდა.

იესეს შეკითხვამ დამაფიქრა. ლოგიკით, ფინალამდე მისულიც ვარ, რაკი თხრობა სულ ეფრო ბეზიას კუბოს ირგვლივ ტრიალებდა, ეფრო ბეზია კი, მოგეხსენებათ, უკვე დავმარხეთ.

— ფინალი? — კითხვა შევუბრუნე და პასუხიც უმალ გავეცი: — კი, ფინალია! — თუმცა გულში გავივლე: „ჯერ ხომ ქელეხი არ მიჭამია!“

ახლალა გამახსენდა, მთელი დღე პირში ლუკმა არ ჩამსვლია და თავისუფლად შემოძლია, იმავე ლოგიკით თხრობის დასასრულად ის ღარიბული ქელეხი ჩავთვალო, რასაც მეზობლები ექვსი საათისათვის ამზადებენ. ხოლო იესეს ნაჩქარევად იმიტომ დაუდასტურე, როგორმე დროულად თავიდან მომეშორებინა.

— კმაყოფილი ვარ, რომ ჩემი მძახლის, დურუს პრობლემები ფინალამდე გაირკვა! — მადლიერება გამოხატა იესემ.

პირველ საფეხურამდე ცოტალა გვაკლდა და ხელი გავუწოდე:

— მეც მადლობელი ვარ თანადგომისათვის! ახლა წიგნი მომთავრებულია და შეგვიძლია ერთმანეთს დავემშვიდობოთ!

ორივე ხელი შემომამგება, მხურვალედ ჩამომართვა და სწრაფად წალაყუნდა.

— ვინ არის ეს კაცი? — ქრისტეშიამ გახედა.

— რა ვიცი, ამეკიდა და... — მხრები ავიჩიჩე და შემდგომ იესეზე ფიქრით თავი არ შემინუსებია.

კიბე ჩავლიეთ. იქვე რუსული დროგი დაგხვდა, ოთხთვლიანი და ერთცხენიანი.

თურმე ზიტამ იზრუნა და გამოგვიგზავნა.

გაცვეთილი შინები ჰქონდა და სულ რიხინ-რიხინით მიიჩქაროდა.

მედროგის სკამზე გამეგრელებული რუსი იჯდა, წინაპრებისაგან წამოძახილი „ეხეხე!“ რომ შერჩენოდა და კიდევ პაჭუა ცხვირი.

ჩხერიის ხიდი გრიალით გადავიარეთ. ბულვარის მიმდებარე ქუჩებში ჯგუფ-ჯგუფად იდგნენ დარბეული მანიფესტაციის მონაწილენი. მორიდებით დაძრწოდნენ დამფრთხალი მილიციელები და მერეთელების აღშფოთებით შეცბუნებული სამხედროები.

მილიციასთან რომ გავიარეთ (გადამწვარი შენობის ნაცვლად ყოფილ უნივერსიტეტში იდგნენ!), უცებ არიქა ძაძუა გამახსენდა.

— ძმებო, გვეჩქარება, მაგრამ ხუთი წუთი მაჩუქეთ! — თოდუებს ვთხოვე.

მიმიხვდნენ და რუსს დროგი გააჩერებინეს.

შენობაში შევირბინე. უამრავი ვინმე მიდი-მოდიოდა, მაგრამ ყურადღებას არავინ მაქცევდა. ყოფილ სავაჭრო სექციებში ახლა კაბინეტები მოეწყობა და გვარებს ვკითხულობდი, თუმცა ნაცნობი ვერავინ აღმოვაჩინე.

ბოლოს ერთი ოფიცერი გავაჩერე:

— უკაცრავად, აქ ვინმე უფროსი გყავთ?

— როგორ არა გყავს, თქვენ, ალბათ, ბატონ ჯუმბერს ეძებთ! — კარისაკენ მიმითითა.

გავიარე მომცრო სამდივნო, სადაც მდივანი ქალი საბეჭდ მანქანაზე ბეჯითად აკაკუნებდა და სქელ-სქელი მამაკაცები მოთმინებით იცდიდნენ. მე, ცხადია, მოცდის დრო არ მრჩებოდა და პირდაპირ კარისაკენ გავუტიე, თანაც მდივნის შეცბუნებული წამოდახილი — „ბატონო!“ არაფრად ჩავაგდე.

ბეჭებგანიერი დევეკაცი აღმოჩნდა ბატონი ჯუმბერი. მხრებზე პოლკოვნიკის სამხრეები ეკეთა, ჯერაც საბჭოური დროისა (ვიფიქრე, ეს კიტელი სხვისი მხრებიდან ჩამოხსნილია ალბათ-მეთქი!). სავარძლის ზურგს ნებიერად მისწოლოდა და ასე ელაპარაკებოდა რამდენიმე ფეხზე მდგომ მამაკაცს, უსაშველო და ღრმა მოთმინებას რომ განასახიერებდნენ.

ჩემს დანახვაზე ბატონმა ჯუმბერმა სიტყვა განწყვიტა, სახე მოელრუბლა, მაგრამ დავასწარი, მოვუბოდიშე თავხედური შემოჭრის გამო, თან ჩემი ტიტულები და რეგალიები ჩამოვურაკრაკე, თუმცა მე რა ტიტული მაქვს ან რა რეგალია, გარდა კალმოსნის მოკრძალებული სახელისა. მართალია, ბოლო დროს მწერლის მიმართ პატივისცემამ იკლო, მაგრამ ზოგიერთნი ჯერაც რიდით გვექცევდნენ (უფრო ისინი, ვინც არაფერს კითხულობს) და ამჯერადაც ამისი იმედი მქონდა.

ბატონი ჯუმბერი წამოდგა, ხელი ჩამომართვა და სკამზე მიმითითა.

მე დავეჯექი, ხოლო სხვები კვლავაც ფეხზე იდგნენ.

— გისმენთ! — ბატონი ჯუმბერი სმენად იქცა.

— მე არიქა ძაძუას თაობაზე განუხებთ!

— არიქა ძაძუასი? — ჩამეძია. — ვინ არის არიქა ძაძუა? მერეთელი კაცი ვარ, აქ დავიბადე, გავიზარდე და ასეთი ვინმე არ გამიგია!

გაკვირვებისაგან პირი ღია დამრჩა, მერე, გონს რომ მოვეგე, ახსნა დავუწყე:

— დღეს რომ დაკრძალვის დროს შეხლა-შემოხლა მოხდა... მილიციელებმა ხელი სტაცეს და... — არ მინდოდა მეთქვა, სცემეს-მეთქი.

— კი იყო პატარა შეხლა-შემოხლა, მაგრამ ჩვენ არავინ დაგვიპატიმრებია... თქვენ თუ იცნობთ ასეთ ვინმეს? — მამაკაცებს მიუბრუნდა.

იმათ ერთსულოვნად მხრები აიჩიჩეს.

— თქვენ გარდა სხვა ძალოვნებიც ხომ არიან? — გამოსავალი ვიპოვე.

— ახლავე გავარკვევ! — ბატონმა ჯუმბერმა ტელეფონის ყურმილი აიღო, დარეკა. — დათო, მე ვარ, ჯუმბერი! აქ სტუმარი მყავს თბილისიდან, ცნობილი კაცია... ვინმე არიქა ძაძუას ეძებს, თქვენთან ხომ არ არის?.. არა, კაცო, თანამშრომელი კი არა, ოპოზიციაა... სტუმარი მარწმუნებს, დღეს დაიჭირესო!.. არც გაგიგია?.. ჰო, კარგი, ვანოს დავურეკავ! — ნომერი ხელახლა აკრიფა. — ვანო, მე ვარ, ჯუმბერი! თქვენს ბიჭებს ვინმე არიქა ძაძუა ხომ არ აუყვანიათ?.. რა ვიცი, დღევანდელი შეტაკების დროს აიყვანესო... არაფერი იცი? არც გაგიგია?

დადო ყურმილი და კრავის უცოდველი თვალებით შემომხედა.

— რა გითხრათ, არც უშიშროებამ იცის რამე, არც სამხედრო კომენდატურამ. გეუბნებით, აქ გავიზარდე, ყოველ მერეთელს პირადად ვიცნობ და ეგეთი კაცი არ გამიგია... რა უცნაური სახელი და გვარია — არიქა ძაძუა!

საშინელმა ეჭვმა გამკენწლა და მოურიდებლად ვთხოვე:

— ლესტამბე თოლორაიას დამაკავშირეთ!

— მაპატიეთ, — სახეზე გულწრფელი გაკვირვება აესახა, — ვერ გავიგე!.. ლესტამბე თოლორაია?

— დიახ, ისიც იქ იყო და ყველაფერს ხედავდა!

— ლესტამბე?.. თქვენ ფიქრობთ, რომ ასეთი კაცი ჩვენთან უნდა იყოს?

— მგონი, უშიშროებაშია!

ბატონმა ჯუმბერმა ტელეფონის ყურმილი ხელახლა აიღო, დარეკა:

— დათო, ისევ მე ვარ! ერთი ეს მითხარი, ლესტამბე თოლორაია მსახურობს თქვენთან? ფსევდონიმი კი არა, ასე ჰქვია!.. საქმე სასაცილოდ არა გვაქვს, ძვირფასი სტუმარი ფიქრობს, რომ შენს თანამშრომლებში ლესტამბე... მართლა ლესტამბე ჰქვია? — ნამით ყურმილი განზე გასწია და მე შემომხედა.

— ადრე ვეძახდით ასე, ახლა ვალიკო ჰქვია!

— ვალიკო რქმევია, კაცო, ვალიკო!

მე არ მესმოდა, დათო რანაირად პასუხობდა, ალბათ, იცინოდა, გიჟია ეგ შენი სტუმარიო, მაგრამ კარგად დავინახე, ბატონ ჯუმბერის ვარცლივით ფართო სახეზე როგორ გამოიკვეთა ლმობიერება და სიბრალული, მასპინძელს აშკარად შევეცოდე.

ყურმილი დადო, ცოტა ხანს მიყურა და მოფერებით მითხრა:

— დიახ, მერეთში დავიბადე, გავიზარდე, მაგრამ არც ლესტამბე-ვალიკო გამიგია! თქვენ ან შეცდომაში შეგიყვანეს ანდა...

სათქმელი განწყობა, თუმცა მივხვდი, ანდა ფსიქიატრი გჭირდებათო, ამისი თქმა უნდოდა.

ავდექი და წამოვედი.

სულ ათი წუთი დავკარგე, მაგრამ ისე ვიყავი გაოგნებული, მეორე ათი წუთი დამჭირდა, სანამ დროგამდე მივალწევდი.

— რა მოგივიდათ? — ქრისტეშია ჩამეძია. — ფერი არ გადავთ!

— არაფერი, არაფერი! — ვუპასუხე, ოღონდ მართალიმ უნდოდ შემომხედა და სახელდახელოდ ვიცრუე: — შინ გაუშვიათ, ეტყობა ქელეხზე მოვა!

თვითონაც ვერ გამეგო, რისთვის მჭირდებოდა ეს უცოდველი ტყუილი. ამით რა იცვლებოდა? გონებაში ჭოჭმანი შე-

მიდგა. იქნებ მართლაც არ არსებობენ არიქა ძაძუა და ლესტამბე თოლორაია, იქნებ ყოველივე სიზმარია, ჩემი წარმოსახვის ნაყოფია?.. ყველაფერი, რაც დღეს ერთიმეორეს წაენყო, მხოლოდ მომეჩვენა... იქნებ ეს დროგი, მერხზე შესკუბებული, გამეგრელებული რუსი, მართალი, ქრისტეშია, მარო და თვით მერეთიც მხოლოდ ფანტაზიის ნაყოფია!..

შიშით გავხედე თანამგზავრების დაღლილ სახეებს და გავიფიქრე: „ქელეხზე არავინ მოვა... იქნება კი ქელეხი?“

ჯერ კიდევ დღის სინათლე არ მიმქრალიყო, მაგრამ ქუჩები უკვე ცარიელდებოდა. მერეთელები შინ მიიჩქაროდნენ, თავიანთ ოდა-სახლების ნაჭუჭებს აფარებდნენ თავს, იქ უფრო უსაფრთხო ცხრაკლიტული ეგულებოდათ, თუმცა მოჩვენებითი იყო ეს უსაფრთხოება, რადგან, ვისაც ბედისწერამ განაჩენი გამოუტანა, აღსრულება აღარ დაყოვნდება... ასეთი ზოგადი ფიქრები მომდიოდა თავში, როცა დროგიდან გავყურებდი იშვიათ გამვლელს, გაფაციცებით რომ მიცუხცუხებდნენ შინისკენ.

ჩვენი დროგი რიტმული რწევით მიგორავდა ასფალტზე. თვალწინ ცხენის აცქვეტილი ყურები და აშლილი ფაფარი ტოკავდა, ფლოქვებს შეწყობილი თქარუნი გაჰქონდა და გარდა მედროგისა, ოთხივე მგზავრს ძილმა წაგვართა თავი, სულ რაღაც მოკლე დროით, ორიოდ წუთით, რაც დასჭირდა პოლიციიდან ბაზრამდე ჩათოხარიკებას.

მცირე ხნით გავითიშე, ცხადსა და მოჩვენებითს ვერ ვანსხვავებდი. ვიცოდი, რომ დროგით მივქროდი, ოღონდ, ვერ გამეგო, საითკენ და რისთვის. ასეთ ძილ-ბურანს, გამოცდილებით ვიცოდი, წნევა და თავის ტკივილი მოჰყვებოდა.

მაროს ძილი მისი ბუნების გამოხატულება იყო, მუდამ უსიზმროდ ეძინა, თვალს დახუჭავდა და გაახელდა, ამათ შორის შუალედი, უბრალოდ, არ არსებობდა.

ქრისტეშია ეკლიან ჯაგებში დაეხეტებოდა, ეკლებზე ტანისამოსის ნაფლეთებსა და სისხლის ნაკვალევს ტოვებდა, ბილიკს ეძებდა და ვედარ პოულობდა.

ესიზმრა მართალი თოდუას წინასწარმეტყველური სიზმარი: ციურ თაღედად გატყორცნილი კიბე, თეთრი ფიქალისაგან გამოთლილი... ლურჯ სივრცეში ეკიდა იგი... თეთრი საფეხურები სილურჯეში ჩნდებოდა და მართალის ნაკვალევზე რძესავით ნისლში იძირებოდა... ადიოდა კიბეზე მართალი თოდუა, წინ კი ახალახალი საფეხურები ჩნდებოდა... რაც უფრო მალლა ადიოდა, მერეთის დანისლული სივრცე ფართოვდებოდა...

უცებ გული შეუხტა... ბოლო საფეხურზე იდგა, ზედ წვერიკონზე... ცერზე აინია, ხელი განვართა და თითით ცის ლურჯ თალს შეეხო...

ყურში უცნაური ზრიალი ჩაესმა, თითქოს მოინგრა თაღედი და ფეხიდან კიბე გამოეცალა.

„ააა!“ — უხმოდ კიოდა სივრცეში გაფრენილი მართალი თოდუა.

— ააა! — იკივლა სახანძრო მანქანამ, წითლად მოაბრიალებდა შუქფარებს და გვერდით ჩაგვიქროლა.

დამფრთხალი ცხენი ყალყზე შედგა, მაგრამ, იმდენად ბებერი იყო, გაქცევის თავი არ ჰქონდა, ფრუტუნითა და ჭიხვინით დაემორჩილა აღვირსა და მათრახს.

მოულოდნელმა ხმაურმა გამოგვაფხიზლა და, როგორც ეს ხშირად ხდება, სიზმრებიც დავიწყებას მიეცა.

— სად იწვის ნეტავი? — ჭოჭმანით იკითხა ქრისტეშიამ.

— კიდევ კარგი, სახანძრო მაინც შერჩა ქალაქს! — გულსგარეთ გამოეპასუხა მართალი.

ეჭვით შეპყრობილმა მედროგეს შევუძახე:

— მიდი, „ბრატეც“, აჩქარდი!

ცხენს მეტი ღონე არ ერჩოდა და, თუმცა მათრახის ულუფა მიიღო, მაინც ჩვეული ტემპით მითოხარიკობდა რუსთაველის ქუჩით, საითაც სახანძრო გაუჩინარდა.

ხუთი წუთი მაინც დასჭირდა მამუკას ქუჩამდე მისვლას.

სკოლას ჩავუარეთ და ბაგე ჩავიკვნიტე, ეჭვები გამიცხადდა. ლესტამბეს დაგდებული სიტყვა გამახსენდა და უკვე დარწმუნებული ვიყავი, რომ კიდევ ერთი უბედურება მოხდა.

ამ ადგილიდან ჯერ თოდუების ეზო-კარი არ ჩანდა, სხვა სახლები ეფარებოდა, მაგრამ სახლების თავზე ატყორცნილი უზარმაზარი ალი დავინახე და ჩემი ეჭვები რეალობად იქცა.

— ვინ იწვის, კაცო? — ხმა ჩაუვარდა ქრისტეშიას.

— ეს გვაკლდა და ესეც წამოგვეწია! — მკერდზე მჯილი დაიკრა მართალიმ.

მედროგემ ცხენს გამეტებით მოსცხო, ისიც მიხვდა, უბედურებაა ჩვენს თავსო და ძალა არ დაიშურა, წამში მივგრიალდით იქამდე.

წივილ-კივილი, ღრიანცელი და შეძახილი:

— გული გაიმაგრე, მართალი, ყველა ცოცხალია!

თოდუების სახლი იწვოდა.

მეხანძრეები შლანგის გორგლებს შლიდნენ. მეზობლებს ქუჩა გაეცხო, ვედროებითა და ბარ-ფინლებით მიმორბოდნენ, მაგრამ ვედრო წყლით ფუტურო სახლს რას უშველიდნენ, ალი უკვე სახურავზე გიზგიზებდა.

დროგიდან ჩამოვცვივდით, მაგრამ რა უნდა გვეკეთებინა.

ლელამ მოირბინა ტირილით, ხმა უკანკალებდა, ნესტორი გადავარჩინეთ, ფეხზე ძლივსა დგას და კაკოსთან გავხიზნეთო.

მართა რკინის რიკულებიანი სანოლით პირდაპირ ქუჩის პირას გაუყვანიათ, იწვა ლოგინში, პანია გიორგი მიეხუტებინა და შეშინებული გაჰყურებდა ხანძარს.

მართალი იდგა და თვალი ვერ მოეწყვიტა ცეცხლის წითელი ენებისათვის.

უცებ შებარბაცდა, მე და ქრისტეშიამ ხელი შევავლეთ. ვილაცამ სკამი მოარბენინა და დავსვით.

— სურათები, ხალხო, ერთი სურათი მაინც... პანორამა... — ლამისაა ტირილი დამეწყო. — სურათები ვერ გადაარჩინეთ?

— მართა და გიორგი გადავარჩინეთ, ნესტორიც! — ბრაზით მომიგო მავანმა.

მეხანძრეებს ფეხებში ვებლანდებოდი, ვეხვეწებოდი, ქვედა სართულს მიუშვირეთ ჭავლი, შევვარდები და კედლიდან პანორამას ჩამოვლდეტ-მეთქი.

თვითონაც ვხვდებოდი, რომ ნერვებმა მიმტყუნა, ყოველგვარ ზღვარს გადავაბიჯე და უკვე უაზრობას ვჩმახავდი, რადგან უცაბედად სახლმა დგრიალი მოადინა და ზედა სართული ქვედაში ჩაიფშვნა, ვეება ალი ავარდა, ნაკვერჩხლები ჰაერში ცვიოდა და შეშინებული ადამიანები ახლოსაც ვერ ეკარებოდნენ.

ხუთი წუთი არ დასჭირვებია იმის მოსპობას, რაზეც მთელი სიცოცხლე გაიხარჯა.

მართალი წყნარად იჯდა სკამზე და თვალს არ აშორებდა ამ სურათს.

მერე, როცა ყველაფერი მომთავრდა, სახლისაგან ნახშირისა და ფერფლის გროვალა დარჩა, მეხანძრეები კი წყალს მაინც ასხამდნენ, მართალიმ უკან მოიხედა, იქითკენ, სადაც გზისპირას რკინისრიკულიან საწოლზე დედა-შვილი იწვა. მართას ფეხზე წამოდგომა არ შეეძლო, გიორგის კი ამ სამყაროში გაჩენის პირველ დღეს ნებიერად ეძინა.

ქრისტეშისას ხმადაბლა უთხრა მართალიმ:

— გაარიდეთ აქაურობას.

დიმიტრი დატრიალდა, ის კაცი, მანქანა რომ ვერ გამოსძალეს „მარადიორებმა“.

— ჩემთან წამოდით, სახლი დიდია, ყველანი დავეტყვევით! ასწიეს მეზობლებმა რკინის საწოლი და დიმიტრის სახლისაკენ წააციმციმეს.

— წამობრძანდით, მართალი ბატონო! — მორიდებით ვთხოვე. მინდოდა, როგორმე გამემხნევებინა, მეთქვა, რომ უფალს უყვარს დაჩაგრულები, რომ ყოველივე ღვთის ნებაა, მთავარი ისაა, რომ ანგელოზი გაჩნდა ოჯახში და ა.შ. მსგავს წინადადებებს ვაკონინებდი, თქმით კი ვერაფერი ვთქვი.

ამასობაში ჩამობნელდა კიდეც.

მეტი არაფერი გვემუქრებოდა. ვისხედით დიმიტრის ფართო ზალაში პირგამეხებულნი, ხმის ამომღები არავინ იყო.

ბუხრის თავზე ნავთის ლამპა ხრჩოლავდა.

უკანა, სასადილო ოთახში მეზობლის დედაკაცები საქმიანობდნენ — ქირის სუფრას შლიდნენ... ადამიანს, რაც გინდა უბედურება გადახდეს, კუჭი მაინც შეახსენებს თავს. მთელი

დღე უჭმელები ვიყავით და გულის კოვზთან საშინელ წვას ვგრძნობდი.

სადღაც შუალამე იქნებოდა, როცა სუფრასთან მიგვიწვიეს. ოცდაათამდე მეზობელ-ნათესავი შეიკრიბა. დათრგუნვილები უხმოდ ვილუკმებოდით. მასპინძელმა დიმიტრიმ ასწია ქიქა. მოკლედ ლაპარაკობდა. სხვებიც მოკლედ პასუხობდნენ ან მთლად უსიტყვოდ სვამდნენ. ცხადია, ეფრო ბებია მოვიხსენიეთ, გაჭირვებაში იცხოვრა და დაკრძალვაც უბედური შეხვდა, კარგი ქალი იყო, კერკეტი კაკალი... მერე წინაპრებს ჩამოჰყვა დიმიტრი. ჯერ უტუ თოდუა ახსენა, მართალიად წოდებული, მერე გუდუ ახსენა, მერე დიდი ნესტორი და მასთან კვლავ ეფრო, უფროსი ტატაჩისა და მართას სულელები მოიხსენია, დარიკო მამიდაც არ დავინწყებია... ძველ და ახალ ომებში დაღუპულთა მოსახსენებელი ფეხზე ადგომით დავლიეთ... ცოცხლებზე რომ გადავედით, დღეს დაბადებული გიორგი და მისი დედიკო ვადღეგრძელეთ, ტატაჩის მალე დაბრუნება ვუსურვეთ... ამ სიტყვების დროს მართალი და ქრისტეშისა თავდახრილები ისხდნენ და ხმა არ გაუღიათ.

გვერდით კაკო მეჯდა, ჯერ თავისი დაკარგული „ჟიგულით“ გამიხვრიტა ტვინი. პირი ჩემს ყურთან მოჰქონდა და წუნუნით იოხებდა გულს... შემდეგ ხანძრის თემაზე გადავიდა, გაკვირვებული იყო, საიდან გაჩნდა და რანაირადო.

— ერთი კვირაა, ლაფაროში ლობიოს ვხარშავთ და არაფერი მომხდარა. იმ დღესაც ვხარშავდით, შენ ხარ ჩემი ბატონი, მაგრამ იქ ვიდექი მთელი დღე და ნაკვერჩხალი კი არა, ნაპერწკალი არსად გადავარდნილა. დენი არ იყო, დენს რომ დავაბრალოთ მაგალითად... ბუხრის მილს არ წაკიდებია და არა... თითქოს სახურავზე დაეცა რალაც და მთლად კუნუბიდან წაეკიდა... ეს როგორ, კაცო, შიფერს წაეკიდა?

გადავიღალე, არავისი მოსმენა არ მენადა. სამი დღეც არ გასულა, რაც ვაზისუბნის ბინიდან გამოვედი და, იმდენი რამ გადამხდა, სამი წლისთვისაც ბევრია. თვალი მეხუჭებოდა და, ასე თუ გაგრძელდებოდა, სკამიდან გადავვარდებოდი. ამიტომ კაკოს პირზე სიტყვა შევატოვე და სუფრას გავშორდი. უმალ დიასახლისი მომვარდა, ხომ არ მოისვენებთო.

მადლობა მოვახსენე. გამიძღვა და კუთხის ოთახში, ფანჯარასთან, გაქათქათებულ ლოგინთან დამტოვა. თავით, ყურნალის მაგიდაზე სანთელი ბუუტავდა.

გავიხადე, სანთელი ჩავაქრე და საბანში გავეხვიე.

უმალვე ჩამეძინა, უფრო სწორად, დავინყების ბნელ მორევში ჩავიძირე. რამდენ ხანს ვეგდე კუნძივით გათიშული, ამას ვერ ვიტყვი. თვალი რომ გავახილე, ისეთი მდუმარება სუფევდა, თითქოს ყურები ბამბით მქონდა დაცული, ოთახი კი მქრქალი, თეთრი სინათლით ივსებოდა.

„აღბათ, რვაზე მეტია!“ — გავიფიქრე.

მინდოდა, ძილი შემეებრუნებინა და თვალი დავხუჭე. ოღონდაც, საბოლოოდ გამოვფხიზლდი და ასევე თვალდახუჭული კარგა ხანს ვინეჯი. ვფიქრობდი წელანდელ ფათერაკებზე, თოდუების ოჯახს თავდატეხილ უბედურებებზე, რაიც ქვეყნის უბედურების პირდაპირი შედეგი იყო... მიზეზს ვეძებდი და მიზეზი, აგერ, თვალწინ მედო: არეულობა, ძმათამკვლელი ომი, ნგრევა, კრიზისი... „ასპარეზი ლესტამბე თოლორაიასათვის!“ — უნებლიეთ ჩამონათვალს მივაყოლე და ამით ჩემი ეჭვების პერსონიფიცირება გავბედე.

მოუსვენრობამ შემიპყრო. თვალი დავაჭყციტე. ოთახი ცივ სინათლეს აევსო, ფანჯრებში მსხვილ-მსხვილი ფანტელები ტრიალებდა.

„თოვლი მოსულა!“ — გავიხარე და ბავშვური წადილით წამოვხტი, სწრაფად ჩავიცვი.

აივანს მივაშურე და კიბის თავზე გავჩერდი.

ისე ბარაქიანად თოვდა, იმსიმსხო ფიფქები ჩამოდიოდა, ათიოდე მეტრში რკინის შავად გადაღებილი ჭიშკარი ოდნავლა ილანდებოდა.

კიბე ჩავირბინე, თურმე წვივამდე დაეღო. ისე ვიყავი გულდამძიმებული, ბავშვივით კოტრიალს ვერ დავინყებდი, მაგრამ ჭიშკრისკენ ნავძუნძულდი, ქუჩაში გავედი.

თეთრზე თეთრი, ფაფუკი თოვლი ეფინა ქუჩას, ლობებს, სახლებს, თოვლის ქულები ბათქუნით ვარდებოდა ხეთა ტოტებიდან და თვით ხეები ბამბით დაპენტილ საახალწლო ნაძვებსა ჰგავდა.

წინიდან, ათიოდე ნაბიჯზე მანქანის ფარებმა გამოანათა, ნელი თუხთუხით ჯიჰმა გამოიკვლია გზა.

კაპოტზე მტკაველი თოვლი იდო, საქარე შუშაც ცუდად იწმინდებოდა და მგზავრებს ვერ ვხედავდი, მაგრამ გამოცანას არ წარმოადგენდა თუ ვინ იჯდა მანქანაში.

გზიდან გადავედი, დაველოდე.

შუშამ ჩაინია, მანქანიდან დურუ გეგიამ ამომხედა... პირისახე შენითლებოდა, არ ვიცი, სიცვივისაგან (მაინცდამაინც არ ციოდა!), არ ვიცი, სიმორცხვისაგან. წამწამებს არც ახამხამებდა, მაგრამ თვალის გუგები გაურბოდა აცაბაცა, მზერას ვერ მისწორებდა.

— ეს რა მომხდარა, კაცო!

პასუხი არ მიმიცია, რადგან ამ წამოძახილში კითხვა კი არა, ფაქტის კონსტატაცია იგულისხმებოდა.

— ჩვენ, გამგეობაში, ამხანაგებმა... (ამ „ამხანაგებმა“ ტვინში გაკვესა!) ვიმსჯელეთ და გადავწყვიტეთ, რამეთი დავეხმაროთ...

ცოტა ხანს იყურა. ამასობაში მე სათვალთვალ ადგილიდან საჭესთან მჯდარი მავანის მსხვილი ფეხი დავაფიქსირე, ცხადია, ერთ-ერთი „ამხანაგისა“.

— მთავარია ბინა... — თქვა დურუმ და წუნწინც მოაყოლა: — როგორ ჭირს... როგორ ჭირს... ბინებს უკვე აღარ ვაშენებთ, მაგრამ ერთი ოთახი გვაქვს ბარაკში.

— ბერი ზაქარაიასი! — უცბადვე მივხვიე.

— საიდან იცით? — გაიოცა დურუმ.

— ტუბერკულოზიანის ოთახი, მართალის კი შვილიშვილი შეეძინა...

— როგორ გეკადრებათ, იქ ხომ დეზინფექცია გაკეთდა!

ვიცი მე ამათი დეზინფექცია და დაბლა დავიხარე, რათა დურუს მეზობელი შემეთვალღიერებინა და აკი ის შემრჩა, ვისაც ვვარაუდობდი.

ლესტამბე თოლორაიამ კარი გააღო, მანქანიდან ცალი ფეხი გამოყო და ასე ნახევრად გარეთმყოფმა მანქანის ზემოდან გამომხედა. აქედან იდაყვებით მე დავეყრდენი მანქანას და მზერა გავუსწორე.

კარგა ხანს ხმა არ ამოგვიღია, მაგრამ თითქოს მისი ნაფიქრალი მესმოდა და დარწმუნებული ვიყავი, რომ მან ეს იცოდა.

თავდაპირველად ლმობიერად მიყურებდა, უცოდველი სიფათით, მერე წვრილი თვალებიდან, რომელიც ჩასუქებულ პირისახეზე ოდნავლა აჩნდა (გამახსენდა ძველი სვაფი ლეონტი რიაბცოვი!), ბოროტი ისრები ამოიჩაჩხა და რალაცის თქმა დააპირა, მაგრამ დავასწარი და უცბად მივუგდე:

— შენ, მხოლოდ შენ... — პატარა პაუზის შემდეგ კი მივაცოლეთ: — უკეთური არაფერი ხდება ამ ცისქვეშეთში უშენოდ! ხმა არ გამცა, უკანვე ჩაჯდა და კარი მიიჯახუნა.

დურუმ საწყლად გამიღიმა, მაგრამ მე იგი უკვე აღარ მაინტერესებდა, რადგან ვერანაირი სავარძელი მოკლე კაცს ვერ აამალლებს.

ნაბიჯი უკან გავდგი ფაფუკ თოვლში და ჯიპს ზურგი ვაქციე. ის კი ათუხთუხდა, დაიძრა და ნელინელ გამშორდა.

თეთრ ბურუსში ჩაიკარგა მანქანაც, მისი თუხთუხიც და სულ მალე ბორბლების ნაკვალევიც თეთრმა თოვლმა დაფარა.

ნახანძრალისაკენ გავემართე, თან გულსა მტკენდა პირველი თოვლის წმინდა მშვენიერება, ფიფქების მდუმარე, მსუბუქი შრიალი და ის, რომ ყოველივე ამის ქვეშ ჩაიმარხა ფერფლადქცეული საუნჯე, მართალი თოდუას მარადიული სულის ფერადოვანი ანარეკლი.

თეთრმა თოვლმა ნაშალა უბედურების ყოველნაირი კვალი, თანაბრად დაეფინა ეზო-გარემოს, ხეხილსა და ბოსტანს, ჭასა და ოწინარს, ირგვლივ შემოვლებულ ლობეს — მაღალ ტრიფოლიატს, რომლისკენაც თავის დროზე გაიქცა ტატაჩი თოდუა და ველარ გადაახტა, რადგან წამოზრდილი დახვდა... თეთრი თოვლი დაეფინა ნახშირისა და ფერფლის გროვას, თოდუების ოდა-სახლის სასაფლაოს.

ვიდექი და გავყურებდი ყოველივე ამას. ციდან უწყვეტად და ხვავრიელად ბარდნიდა თეთრი ფანტელი, ძირს ეფინებოდა.

შემოვბრუნდი, ეზოდან გასვლა დავაპირე და ამ დროს ტრიფოლიატებში გაჩხერილი ქალღმერთის ნაგლეჯს მოვკარი თვალი...

აი, სასწაული!.. ყველაფერი განადგურდა, ქალღმერთის ეს ნაგლეჯი კი გადარჩა, წამოფრიალდა და აქ, ეკლებში გაეჩხირა.

ფრთხილად ჩამოვხსენი, ხელისგულზე გავასწორე. გვერდები შეტრუსული ჰქონდა, მაგრამ ნახატი კარგად ჩანდა. უბრალო ნახატი იყო, ფანქრის ერთი მოსმა — ცირას სახის უჩვეულო ოვალი, თვალების ირიბი ჭრილი...

უკან, დიმიტრის სახლისკენ გავეშურე. ჭიმკარში რომ შევედი, მართალი დავინახე. კიბის საფეხურზე იჯდა და ფანტელებს გაჰყურებდა, თვითონაც მხრებზე და ქუდზე მტკაველი თოვლი ედო.

უხმოდ გავუნოდე.

როცა მართმევედა, ხელი უკანკალებდა.

დიდხანს დასცქეროდა და ბოლოს თვალანწყლიანებულმა თვინიერად თქვა:

— გმადლობ, უფალო!

27.08.99

თბილისი

შინაახსი

ნაწილი 1. შავი, წითელი... -----	3
ნაწილი 2. წითელი... -----	119
ნაწილი 3. ჭრელი... -----	232
ნაწილი 4. მართალი ტოდუა -----	364